A pécsi bölcsészkar bölcsője

A pécsi bölcsészkar bölcsője

A Pécsi Tanárképző Főiskola egyetemi karrá válása és az egységes, egyetemi szintű tanárképzési kísérlet

Szerkesztette:
Lengvári István és Polyák Petra

Pécs, 2013

Megjelent a „BTK 30/20” rendezvénysorozat keretében,
a Tanárképző Kar megalakulásának 30. és
a Bölcsészettudományi Kar megalakulásának 20.
évfordulója alkalmából

ISBN: 978-963-642-556-2

Felelős kiadó: a PTE BTK Dékánja

Nyomdai munkálatok: Virágmandula Kft, Pécs

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK 1

DÉKÁNI KÖSZÖNTŐ 11

A PÉCSI TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLA EGYETEMI KARRÁ VÁLÁSA ÉS AZ EGYSÉGES, EGYETEMI SZINTŰ TANÁRKÉPZÉSI KÍSÉRLET 13

ÚTMUTATÓ A KÖTET HASZNÁLATÁHOZ 29

I. DOKUMENTUMOK 33

Az integráció és az egységes tanárképzési kísérlet előkészítése (1978–1983) 35

1/a. Knopp András oktatási miniszterhelyettes levele Földvári József rektornak a kétfokozatú tanárképzésről javaslatot kidolgozó bizottság felállításáról *1978. október 16.* 35

1/b. Jegyzőkönyv a Pécsett kialakítandó kétfokozatú tanárképzés elvi és gyakorlati kérdéseire javaslatot kidolgozó bizottság első üléséről *1978. október 31.* 36

1/c. Összegzés a pécsi egyetemi szintű tanárképzési bázis modelljét kidolgozó bizottság munkájából 39

2. Vastagh Zoltán javaslatai a Pécsi Tudományegyetem Tanárképző Karának kialakításával kapcsolatban *1980. május 20.* 50

3. A Pécsi Tudományegyetem és a Tanárképző Főiskola közötti szervezeti kérdések megoldására kiküldött bizottság előterjesztése a Pécsi Tudományegyetemen Tanárképző Kar létesítésére *1980. június 10.* 54

4/a. Az 1981. évi 26. számú törvényerejű rendelet a Pécsi Tudományegyetem elnevezéséről és a Pécsi Tanárképző Főiskola megszüntetéséről 57

4/b. Az 1035/1981. (XII. 5.) számú minisztertanácsi határozat a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen Tanárképző Kar létesítéséről 57

5. Beszélgetés Szövényi Zsolt minisztériumi osztályvezetővel és Vastagh Zoltán dékánnal a pécsi integrált tanárképzés megszervezéséről *Köznevelés, 1982. február 19.* 58

6. Emlékeztető a Janus Pannonius Tudományegyetemen 1982. március 9-én tartott megbeszélésről *1982. március 19.* 61

7/a. Herczeg Gyula levele Szépe Györgynek pécsi megbízásával kapcsolatban *1982. szeptember 14.* 63

7/b. Szépe György válasza Herczeg Gyulának *1982. szeptember 20.* 64

8/a. Vastagh Zoltán dékán előterjesztése a JPTE Tanácsának az egyetemi szintű tanárképzés megvalósítására irányuló tanárképző kari feladattervről *1982. november 10.* 67

8/b. Részlet a JPTE Tanácsa 1982. november 22-i ülésének jegyzőkönyvéből *1982. november 22.* 70

9. Janus Pannonius szellemi örökösei. Ismertető az egységes tanárképzési kísérletről *Népszava, 1983. január 12.* 75
10/a. Vastagh Zoltán dékán beszámolója az integráció első évének kari tapasztalatairól *1983. január 14.* 77
10/b. Részlet a Tanárképző Kar Tanácsa 1983. január 24-i ülésének jegyzőkönyvéből *1983. január 24.* 83
11/a. Szekeres János előterjesztése a Tanárképző Kar pártvezetősége és szakszervezeti bizottsága közös ülésére a tudományos és nyelvtanulási teljesítmények anyagi ösztönzéséről *1983. március 24.* 87
11/b. Jegyzőkönyv a Tanárképző Kar pártvezetőségének és szakszervezeti bizottságának 1983. március 29-én megtartott közös üléséről *1983. március 29.* 88
12/a. Az angol szak kísérleti tanterve 93
12/b. Az irodalom szak kísérleti tanterve 96
12/c. A művészettudomány szak kísérleti tanterve 101
12/d. A történelem szak kísérleti tanterve 103
12/e. A pedagógiai-pszichológiai képzés kísérleti tanterve 106
12/f. A gyakorlati képzés rendszerének kísérleti terve 108
12/g. Részlet a Tanárképző Kar Tanácsa 1983. május 9-i ülésének jegyzőkönyvéből *1983. május 9.* 111
13. A JPTE Tanárképző Karán induló egységes, egyetemi szintű tanárképzés kísérletének koncepciója, terve 1983–1988 *1983. május 12.* 116
14. Az Egyetemfejlesztési Bizottság javaslata a Tanárképző Kar fejlesztésére *1983. május–június* 123
15. Köpeczi Béla művelődési miniszter levele Földvári József rektornak a kísérleti képzés beindításának engedélyezéséről *1983. szeptember 8.* 129

Az egységes tanárképzési kísérlet (1983–1987) 131
16. Bécsy Tamás és Szépe György levele Földvári József rektornak a kísérlettel kapcsolatos nehézségekről *1983. szeptember 28.* 131
17. A Történelem Tanszék tájékoztatója a kísérleti egyetemi oktatás I. félévéről 136
18/a. Megalakult a Pécsi Egyetemi Színpad *Universitas, 1984. február 16.* 140
18/b. Az Egyetemi Színpad első tagtoborzója és 1984/85. tanévi tervei *Universitas, 1984. szeptember 27.* 141
19. A Tanárképző Kar főbejárati feliratának eltávolítása *Universitas, 1984. február 23.* 142
20/a. Bécsy Tamás feljegyzése Földvári József rektornak a Tanárképző Kar Irodalomtudományi Tanszékének felvételijéről *1984. május 23.* 142
20/b. Interjú Gergely Jánossal a kísérleti felvételiről *Napló (Veszprém), 1985. március 6.* 144
21. Bókay Antal jelentése a Janus Pannonius Tudományegyetem rövid távú, központi segítséget igénylő szükségleteiről *1984. június 11.* 145

22. Szépe György feljegyzése a Pécs Városi Tanács VB Művelődési Osztályán 1984 májusában tett látogatásáról *1984. július 22.* 147
23. Interjú és beszámoló a Tanárképző Kar Orosz Tanszékéről *Szovjetunió, 1984. augusztus* 149
24/a. Kozma László dékán előterjesztése a Kari Tanácsnak a Tanárképző Kar szervezetének és működésének átalakításáról *1984. december 6.* 152
24/b. Részlet a Tanárképző Kar Tanácsa 1984. december 14-i ülésének jegyzőkönyvéből *1984. december 14.* 155
25. Bókay Antal feljegyzése Kozma László dékán számára a Tanárképző Kar gazdálkodásáról és a gazdálkodás irányításáról *1985. január 16.* 163
26. A Tanárképző Kar komplex fejlesztési programja, 1985–2000 *1985. április 29.* 165
27. A kommunikációról. Interjú Horányi Özsébbel *Dunántúli Napló, 1985. május 18.* 172
28. A reformegyetem két éve. Beszámoló az egységes tanárképzési kísérlet tapasztalatairól *Népszava, 1985. július 11.* 174
29. Beszélgetés Vígh Árpáddal, a Francia Szeminárium vezetőjével *Dunántúli Napló, 1985. szeptember 13.* 176
30/a. Brandstätterné Temesy Tünde és Lajtai László feljegyzése a gyakorlati képzés problémáiról *1985. november 14.* 178
30/b. Bókay Antal véleménye Brandstätterné Temesy Tünde és Lajtai László gyakorlati képzésről szóló feljegyzéséről *1985. november 18.* 183
31. Bécsy Tamás feljegyzése Kozma László dékánnak az intézetek ügyében *1985. november 23.* 186
32. A fiatal oktatók élet- és munkakörülményei a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán *1985. október–november* 191
33. A Tanárképző Kar pártvezetőségének határozata a káderpolitikai elvek végrehajtásának feladatairól *1987. január 7.* 194
34. Egyetemi szintű testnevelőtanár-képzés Pécsett *Dunántúli Napló, 1987. január 8.* 196
35. Egyetemi szintű természettudományi képzés a Tanárképző Karon *Dunántúli Napló, 1987. március 18.* 197

A kísérlet értékelése és lezárása (1987–1988) 199
36/a. Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987 *1987. március 24.* 199
36/b. Határozati javaslatok a Tanárképző Kar Tanácsa, pártvezetősége és szakszervezeti bizottsága 1987. április 1-jei közös ülésére *1987. március 24.* 209
36/c. Az egyetemi képzés hallgatói értékelése *1987. március 24.* 211
36/d. Részlet a Tanárképző Kar Tanácsa, pártvezetősége és szakszervezeti bizottsága 1987. április 1-jei közös ülésének jegyzőkönyvéből *1987. április 1.* 214
37. Kovács Sándor dékánhelyettes tájékoztató jelentése az egyetemisták gyakorlati képzésének tapasztalatairól *1988. április 18.* 222

38. Az oklevélátadó ünnepély forgatókönyve 225
39/a. Kristó Gyula feljegyzése a Tanárképző Karon folyó történelem szakos képzésről *1987. november 30.* 226
39/b. Benkő Loránd feljegyzése a Tanárképző Karon folyó magyar nyelvészeti képzésről *1988. április 30.* 229
39/c. Poszler György jelentése a Tanárképző Karon folyó művészettudományi és irodalom szakos képzésről *1988. május 12.* 233
39/d. Bazsa György feljegyzése a pécsi egységes tanárképzési kísérlet és a természettudományi szakterület értékeléséről *1988. május 16.* 236
39/e. Iglói Endre jelentése a JPTE Tanárképző Karán folyó egységes idegen nyelvi tanárképzés tapasztalatairól *1988. május 21.* 239
39/f. Benkő Loránd és Kissné Papp Margit zárójelentése a Művelődési Minisztérium számára a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző karán folyó egységes tanárképzési kísérlet tapasztalatairól *1988. június 30.* 244
40. Kozma László dékán beszámolója a Tanárképző Karon folyó egyetemi képzés értékeléséről és fejlesztéséről *1988. november 16.* 250
41. Czibere Tibor művelődési miniszter levele Ormos Mária rektornak a kísérleti jelleg megszüntetéséről *1988. december 22.* 253

Interjúk, oktatói portrék a nyolcvanas évekből 256

42. A hallgatók között lehet megújulni. Beszélgetés a PTF új főigazgatójával, Vastagh Zoltánnal *Universitas, 1980. szeptember 18.* 256
43. Interjú Bókay Antallal, a Tanárképző Kar új dékánhelyettesével *Universitas, 1982. február 18.* 257
44. Beszélgetés Bécsy Tamással, az ELTE tanárával *Universitas, 1982. március 25.* 258
45. Új professzorok a JPTE Tanárképző Karán: beszélgetés Szépe Györggyel *Dunántúli Napló, 1982. november 18.* 259
46. Új professzorok a JPTE Tanárképző Karán: beszélgetés Tilkovszky Loránttal *Dunántúli Napló, 1982. december 2.* 261
47. Vendéglátónk: Müller Péter, az Irodalomtudományi Tanszék gyakornoka *Universitas, 1983. március 10.* 262
48. Interjú Steve Cockett angol vendégoktatóval és Bognár Józseffel, az Angol Tanszék vezetőjével *Dunántúli Napló, 1984. március 6.* 264
49. Ahány ember, annyi lappangó tehetség. Fischer Ernő dékán véleménye a tehetséggondozásról *Universitas, 1984. május 3.* 265
50. Vendéglátónk: Rétfalvi Sándor, a Rajz Tanszék vezetője *Universitas, 1984. május 10.* 267
51. Interjú Ormos Máriával, a JPTE új rektorával *Universitas, 1984. szeptember 20.* 269
52. Interjú Kozma Lászlóval, a Tanárképző Kar új dékánjával *Universitas, 1984. szeptember 20.* 270

Diákélet a nyolcvanas években 272
53. Nyílt levél a „B” kollégiumhoz *Universitas, 1981. október 15.* 272
54. Körkérdés: mit jelent egyetemistának lenni? *Universitas, 1982. szeptember 23.* 273
55. Ha hét, akkor palacsinta! *Universitas, 1982. október 7.* 273
56. Mit csinálhat egy tanárképzős szabadidejében? *Universitas, 1982. december 2.* 274
57/a. Mi már egyetemisták vagyunk *Universitas, 1984. február 23.* 275
57/b. Minket, főiskolásokat már leírtak? *Universitas, 1984. február 23.* 276
58. A Tanárképző Kar pártvezetőségének állásfoglalása a hallgatók körében tapasztalt néhány aktuális politikai probléma tanulságairól *1984. március 19.* 277
59. Körkérdés: milyenek a Tanárképző Karra járó hallgatók? *Universitas, 1984. november 1.* 282
60. A JPTE Huszárik Mozi 1985/86. II. félévi programjának bevezetője *1985/86. tanév II. félév* 284
61. Új irányban a KISZ a Tanárképzőn *Universitas, 1986. február 13.* 286
62. Előterjesztés a kollégiumi hallgatók életmódjáról és tanulási szokásairól *1986/87. tanév I. félév* 288
63/a. Minden hallgatónak s hallgatóért! A Tanárképző Kar diákönkormányzatának kiáltványa *Universitas, 1986. március 27.* 291
63/b. Nemcsak engedni, ösztönözni kell. Interjú Golobics Pál dékánhelyettessel a hallgatói önkormányzatról *Universitas, 1986. május 15.* 292
63/c. Hallgatói jogon. A Drót tájékozatója a diákönkormányzatról *1985/86. tanév II. félév* 293
63/d. A Drót felhívása hallgatói fórum tartására *1986/87. tanév I. félév* 296
64. Koli-buli a TK-n *Universitas, 1986. november 13.* 297
65. Hallgatói pénztárcák *Universitas, 1987. március 5.* 298
66/a. Az 1987. évi Tudományegyetemi Napok programja *Universitas, 1987. március 26.* 300
66/b. TEN-denciát! Beszámolók a Tudományegyetemi Napokról *Universitas, 1987. április 2.* 301
67/a. A JPTE Tanárképző Kar Koordinációs Bizottságának felhívása demonstrációra *1988. november 14.* 303
67/b. A JPTE Tanárképző Kar pártbizottságának tájékoztató levele a 1988. november 23–24-re tervezett kari demonstrációról és az ezzel összefüggő eseményekről *1988. november 14.* 304
67/c. A Tanárképző Kar Tanácsa 1988. november 17-i, rendkívüli ülésének jegyzőkönyve *1988. november 17.* 310
67/d. Munka hajnalig. Beszámoló a Tanárképző Kar demonstrációjáról *Universitas, 1988. december 1.* 314

67/e. A Tanárképző Kar nyílt levele a Művelődési Minisztériumnak
Universitas, 1988. december 1. 315

II. INTERJÚK 317
1/a. Interjú Ormos Máriával 319
1/b. Ormos Mária Polányi Imréről 320
2. Interjú Bókay Antallal 322
3. Interjú Bernáth Józseffel 327
4. Interjú Vonyó Józseffel 331
5. Interjú Font Mártával 337
6. Interjú P. Müller Péterrel 341
7. Interjú Jankovits Lászlóval 346
8. Interjú Farkas Zsolttal 353
9. Interjú Sashalmi Endrével 356
10. Interjú Nagy Mariannal 360
11. Interjú Porst Andreával 366

III. KÉPEK 369

RÖVIDÍTÉSEK 394

NÉVMUTATÓ 396

Dékáni köszöntő

Kettős jubileumot ünnepelt 2012-2013 folyamán a Pécsi Tudományegyetem, és többes jubileumot ünnepelt az egyetem Bölcsészettudományi Kara. A 2012/13-as tanévben a jogelőd Erzsébet Tudományegyetem pozsonyi alapításának centenáriumára és a kényszerű Pécsre költözésre emlékezett a jogutód egyetem és annak Bölcsészettudományi Kara. Emellett a Bölcsészkar további két kerek évfordulót is megünnepelt 2012 és 2013 során.

2012-ben volt a 30. évfordulója annak, hogy a Pécsi Tanárképző Főiskola 1982. január elsejével egyetemi karrá vált, és a 20. évfordulója annak, hogy 1992. január elsejével létrejött Pécsett (bő fél évszázados kényszerű szünet után) az önálló Bölcsészettudományi Kar. 2013-ban annak van 30. évfordulója, hogy a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán (a Bölcsészkar jogelődjén) megkezdődött az egyetemi szintű bölcsész- és tanárképzés.

A jelen kötet ennek a két 30. évfordulónak, az 1982-1983 során bekövetkezett intézményi átalakulásnak, az egyetemi karrá válásnak és az egyetemi képzés megindulásának állít emléket, feltárva és bemutatva az intézményi átalakulásnak és a képzési tartalmak megváltoztatásának a dokumentumait.

Egy intézmény története mindig szorosan összefonódik az intézményt alkotó, azt irányító, abban tevékenykedő embereknek a sorsával. A közölt dokumentumok és interjúk is azt tanúsítják, hogy az 1982-83-ban bevezetett szervezeti, képzési, tantervi átalakítások igen sok elhivatott, lelkiismeretes ember munkájának eredményeként valósulhattak meg.

E nélkül, az 1980-as évek elején lezajlott átalakítás nélkül, amely egyszerre volt szervezeti, szemléleti, oktatásszervezési és minőségi, az önálló Bölcsészettudományi Kar sem jöhetett volna létre 1992-ben (egy időben Természettudományi Kar megalakulásával). Ahogyan később, a Tanárképző Kar bázisán, az ott működő Rajz Tanszékből és Zenei Tanszékből sem fejlődhetett volna ki a Művészeti Kar, illetve a Felnőttképzési és Közművelődési Tanszékből sem nőhetett volna ki a Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar.

A jelen összeállítás nagyobb részt korabeli dokumentumok segítségével mutatja be a jelzett időszakot, melyek zöme a PTE Egyetemi Levéltárban őrzött iratanyag, illetve egykorú sajtóforrás. A könyv második részében az átalakulásban részt vett néhány közreműködővel készített interjú olvasható, részben akkori oktatókkal, egyetemi vezetőkkel, akik tevőleges részesei voltak az intézményi átszervezésnek, részben akkori hallgatókkal, akik az elsők között vettek részt az egyetemi képzésben és az egységes tanárképzési kísérletben.

A kötet a PTE Egyetemi Levéltár munkatársainak közreműködésével készült. A forrásszövegeket Polyák Petra válogatta és szerkesztette, az interjúk készítője és szerkesztője Lengvári István, a technikai szerkesztő Acél Róbert volt. A könyv előkészítésében és koncepciójának kialakításában közreműködött Bókay Antal és Vonyó József (akik a birtokukban lévő egykori iratok átadásával is segítették a könyv létrejöttét), valamint Jankovits László és P. Müller Péter.

Köszönjük az ő közreműködésüket, de legfőképpen a levéltári munkatársaknak tartozunk köszönettel, Polyák Petrának, és a munkát irányító és az interjúkat készítő Lengvári Istvánnak, az Egyetemi Levéltár igazgatójának, akik körültekintő és alapos munkát végeztek a könyv létrehozásában.

Reméljük, hogy *A pécsi bölcsészkar bölcsője* című kötet nemcsak a 30. évforduló tartalmas megünnepléséhez járul hozzá, de a kor jobb megismerésére irányuló történeti, művelődési, kulturális kutatásokat is ösztönzi.

Pécs, 2013. szeptember.

Prof. Dr. Fischer Ferenc DSc
dékán
Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

A Pécsi Tanárképző Főiskola egyetemi karrá válása és az egységes, egyetemi szintű tanárképzési kísérlet

Az előzmények: az Erzsébet Tudományegyetem Bölcsészet-, Nyelv és Történettudományi Kara (1918-1940) és a Pécsi Pedagógiai/Tanárképző Főiskola (1948-1981)

A pécsi bölcsészképzés kezdetei az 1912-ben alapított pozsonyi magyar királyi Erzsébet Tudományegyetem (ETE) Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudományi Karáig nyúlnak vissza. A Kar 1918-ban kezdte meg az oktatást, s ugyanebben az évben a középiskolai tanári képesítést nyújtó Középiskolai Tanárvizsgáló Bizottság is létrejött, ám az első bölcsészdoktori és tanári okleveleket már Budapesten állították ki. Az első világháború utáni, 1918-19-es események következtében ugyanis az egyetemnek el kellett hagynia Pozsonyt (bár a jogi kar 1921-ig még a városban maradhatott). Az orvosi és a bölcsészkart ideiglenesen Budapesten helyezték el, ahol 1920 és 1923 között a szintén menekülni kényszerült kolozsvári tudományegyetemmel együttműködve végezték az oktatást. A két egyetem elhelyezéséről az 1921. évi XXV. törvénycikk rendelkezett, mely a kolozsvári egyetemet Szegedre, a pozsonyit pedig Pécsre helyezte. Az oktatás megkezdését azonban a város szerb megszállása hátráltatta, így az első pécsi tanévet csak 1923 októberében nyitották meg.

A bölcsészkar pécsi működése idején összesen tizenkét intézetben, főként bölcsészeti tudományágakban folyt az oktatás (a természettudományi képzés kibővítését elsősorban a helyiséghiány, valamint az anyagi-tárgyi eszközök elégtelensége miatt kellett elhalasztani), többek között olyan neves és nemzetközi hírű professzorok közreműködésével, mint *Halasy-Nagy József*, *Hodinka Antal*, *Holub József*, *Kerényi Károly*, *Koltay-Kastner Jenő*, *Koszó János*, *Prinz Gyula*, *Thienemann Tivadar*, *Vargha Damján* vagy *Weszely Ödön*. A bölcsészképzés mellett 1925-től a Középiskolai Tanárképző Intézetben tanárképzés is folyt.[1]

Az ETE egészen 1940-ig négy karral működött.[2] A második bécsi döntés után ugyanis lehetővé vált a Ferenc József Tudományegyetem visszaállítása Kolozsvárott, így a kultuszkormányzat az anyagi terhekre hivatkozva az 1940/41. tanévtől az ETE bölcsészkarának (valamint a Horthy Miklós Tudományegyetem jogi karának) „átmeneti" szüneteltetését

[1] Az ETE (és a Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudományi Kar) történetéről bővebben: Szabó Pál: *A M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem és irodalmi munkássága*. Pécs, 1940.; Ravasz János: *Pécsi Tudományegyetem 1923–1950*. Kézirat. Pécs, 1983.; Olasz István: Az Erzsébet Tudományegyetem bölcsészkarának munkássága I–II. *Pécsi Szemle* (2.) I. 1999. ősz, 56–65., II. 1999. tél, 55–62.; Benke József: *Egyetemünk története*. Pécs, 2000.; Schuch, Gereon: *Hochschulen und politischer Wandel: Eine exemplarische Untersuchung der Universität Pécs (Ungarn) in den Jahren 1939–1951* (Inauguraldissertation). Stuttgart, 2003.; Lengvári István: A város és az „árva leány" – Pécs és az Erzsébet Tudományegyetem. *Limes* (17.) 2004/4. 83–92. Legújabban: Pohánka Éva – Lengvári István: A pozsonyi, majd pécsi M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem. In: Fedeles Tamás – Lengvári István – Pohánka Éva – Polyák Petra: *A pécsi felsőoktatás évszázadai*. PTE, Pécs, 2011. 49–83.; Kovács Adrienn: A Bölcsészettudományi Kar és hallgatói a 20. században. In: Font Márta – Kuráth Gabriella – Mayer Lilla – Farkas Gyöngyvér Csilla – Pálfi Melinda (szerk.): *Mandulavirágzási Tudományos Napok: Tudomány-Egyetem. A Pécsi Egyetem és hallgatói a középkortól napjainkig* [CD-ROM]. Pécs, 2013.

[2] Az ETE negyedik kara, a soproni Evangélikus Hittudományi Kar 1923 novemberében kezdte meg az oktatást.

határozta el (1940. évi XXVIII. törvénycikk). 1940 októberében a bölcsészkar legtöbb oktatója elhagyta Pécset és az ország más tudományegyetemein folytatta munkáját, a Középiskolai Tanárképző Intézet is megszűnt. Legtovább Vargha Damján maradt, akit az ETE a következő tanévre rektornak választott, hogy így is alátámassza a bölcsészkarhoz való ragaszkodását. Az egyetem ugyanis meg volt győződve az intézkedés ideiglenes jellegéről, s már 1942-től tudatos és kiterjedt propagandát folytatott a kar visszaállítása érdekében. Az akciót politikusok is segítették.[3] A kultuszminisztériumból érkező válaszok azonban többnyire azonos tartalmúak voltak: a kar visszaállítása a Dél-Dunántúl oktatásügye és tudományos pozíciói szempontjából nélkülözhetetlen, de a háborús viszonyok között nem aktuális.[4]

A második világháború befejeződése után az ETE újra felvetette az újjászervezés kérdését, sőt, 1944 decemberében Tanárképző Tanfolyamot állított fel, amely – részben és szintén „átmenetileg" – ellátta a bölcsészkar tanárképző funkcióit. 1945-47 folyamán a bölcsészkar visszaállítása – és természettudományos tanszékekkel való kibővítése – érdekében több kezdeményezés is történt, a Pedagógiai Főiskola 1948. novemberi megnyitása után a kérdés azonban nem merült fel többé. A kar visszaállítását egyrészt a majdani tanszékek személyi összetételével kapcsolatos eltérő – egyetemi, minisztériumi és kommunista párti – álláspontok nehezítették, másrészt a pedagógus- és bölcsészképzés 1947-49-es, már a kommunista párt oktatáspolitikai koncepciói alapján megvalósuló reformja szervezetileg szétválasztotta az általános és középiskolai tanárok képzését, s felállította a pedagógiai főiskolákat. A minisztérium Pécsett egy szervezetileg önálló, könnyebben kommunista befolyás alá vonható pedagógiai főiskola felállítását „biztonságosabbnak" vélte, egy személyi összetételét tekintve politikai kockázatot is rejtő bölcsészkar visszaállítását pedig „szükségtelennek" ítélte.[5]

Így az egyetemi szintű bölcsész- és tanárképzés visszaállítására nem került sor. 1948-tól – megváltozott képzési (és világnézeti) körülmények között – azonban ismét lehetőség nyílt arra, hogy a bölcsész- és természettudományok iránt érdeklődők Pécsett folytassák felsőfokú tanulmányaikat. A Pécsi Pedagógiai Főiskolán 1948 novemberében kezdődött meg az oktatás, kezdetben azzal a céllal, hogy az általános iskola alsó és felső tagozatán is tanító pedagógusokat képezzen, három év alatt. A kivitelezhetetlen koncepció gyorsan megbukott, 1950-től már csak a felső tagozaton oktató szaktanárok képzését végezték. A pedagógiai főiskolák képzési ideje, tantervei, s ezáltal az oktatás tartalma (főként mennyiségi tekintetben), illetve a főiskolai oktatás módszertana gyakran módosult az elkövetkező években, aszerint, hogy a kultuszminisztérium hogyan ítélte meg az általános iskolák pedagógusszükségletét. A változó oktatáspolitikai elvárásokhoz való gyors alkalmazkodás kényszere miatt a főiskola oktatói eleinte csak az oktatott tananyag marxista-leninista „átértelmezésével" és az általános iskolai minimum szemszögéből elvégzett mennyiségi szelekcióval, valamint ennek megfelelő jegyzetek és tankönyvek készítésével foglalkozhattak. 1964-től azonban az 1962-től Pécsi Tanárképző Főiskola (PTF) nevet viselő intézmény számára – a

---

[3] Fischer Béla, felsőházi tag, Baranya megye korábbi főispánja (1925–1937) már az 1940. évi XXVIII. törvény vitájában érvelt a pécsi bölcsészkar fenntartása mellett, 1942-ben szorgalmazta annak visszaállítását. Beszédeinek szövegét ld. *Fischer Béla visszaemlékezései*. Források Pécs történetéből I. Közreadja: Visy Zoltán. Pécs Története Alapítvány, Pécs, 2006. 210–231.

[4] A bölcsészkar visszaállítását célzó törekvésekről, valamint a kudarc hátteréről részletesen: Schuch, Gereon: Kísérletek a pécsi bölcsészettudományi kar újjászervezésére 1940 és 1948 között. In: Nagy Ferencné – Vonyó József (szerk.): *A város és egyeteme*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2003, 49–58. (A továbbiakban: Schuch 2003.)

[5] Schuch 2003. 55–58.

képzési szerkezet (négyéves kétszakos képzés) megszilárdulásával, s fokozottabb minisztériumi támogatással – lehetővé vált az „iskolacentrikus" szemlélet immár szakmai-minőségi szempontú alkalmazása, valamint a főként a pedagógusképzés témaköreit érintő tudományos kutatások megkezdése. A pécsi főiskola a hatvanas évek közepére az ország egyik legelismertebb pedagógusképző intézményévé vált, s növekvő hatékonysággal igyekezett pótolni egy bölcsészkar kulturális és közművelődési feladatait a városban.

Az intézmény hetvenes évek végére kialakult oktatógárdáját országos hírű, többéves pedagógusképző tapasztalatokkal rendelkező szakemberek és egy sokirányú képzettséggel rendelkező, lelkes, fiatalabb generáció tagjai alkották. A Főiskolán dolgoztak – többek között – az egyetemi pedagógiai-pszichológiai képzés kidolgozói: *Vastagh Zoltán* (a PTF utolsó főigazgatója), *Gáspár László* (a szentlőrinci iskolakísérlet alapítója), *Domján Károly* pszichológus és *Bernáth József*; a Magyar Nyelvi Tanszéket három évtizeden át vezető *Temesi Mihály* és munkatársai: *Gergely János* (az egyetem későbbi főtitkára), *Pesti János* és *Márk Tamás* nyelvészek; a kandidátusi fokozatot szerző biológusok, *Fischer Ernő* és *Sey Ottó*; *Kiss Géza*, *Dénes Béla, Polányi Imre,*[6] *Szűts Emil* és *Vonyó József*[7] történészek; az Angol Tanszék vezetője, *Bognár József* és munkatársai: *Trócsányi Miklós*, *Bocz András* és *Kurdi Mária*; az egyetemi szintű német nemzetiségi képzés kialakítói, *Szende Béla* és *Wild Katalin*; az Irodalomtudományi Tanszéken *Péczely László*, *Nemes István*, *Bécsy Tamás* és *Váróczi Zsuzsa* irodalmárok; az Orosz Tanszék munkatársai: *Hajzer Lajos*, *Hetesi István*, *Martsa Sándor* és *Misky György*; *Ujvári Jenő*, a Közművelődési Szakcsoport alapítója; *Hetyei Gábor* matematikus; *Litz József* fizikus; *Varga Zoltán* kémikus; a Testnevelési Tanszéket több mint huszonöt éven át vezető *Kálmánchey Zoltán* és utóda, *Szigeti Lajos*; az Ének–Zene Tanszéken pedig – többek között – a nemzetközi hírű karnagy, *Tillai Aurél*. A nyolcvanas évek során közülük többen tevékeny szerepet játszottak a főiskola egyetemi karrá formálásában és az egyetemi szakok beindításában.[8]

Az integráció és az egységes tanárképzési kísérlet előkészítése

A hetvenes évek közepére elodázhatatlanná vált a pedagógusképzés átalakítása. Ekkorra ugyanis nyilvánvalóvá vált, hogy a szakmai, tudományos és technikai fejlődés, a társadalom tanárképzéssel kapcsolatos igényei, valamint a személyiség- és készségfejlesztés térnyerése által támasztott magasabb minőségi követelményekre a meglévő korszerűtlen képzési struktúrában és intézményrendszerben pusztán a tanulmányi idő és szakok számának, illetve a hallgatólétszámnak a megváltoztatásával lehet reagálni. Az átszervezést a demográfiai hullám következtében növekvő pedagógusszükséglet is indokolta.[9]

A pedagógusképzés átalakításával kapcsolatos tervezés 1976-ban kezdődött meg az Oktatási Minisztérium (OM) Tudományegyetemi és Tanárképző Főosztályán, melybe az MTA-OM Köznevelési Bizottsága is bekapcsolódott. A tervező munka alapja a Bizottság által 1976-ben elkészített, a közoktatás és műveltség távlati fejlesztési alapelveit meghatározó,

---

[6] Ormos Mária Polányi Imréről írt cikkének részletét ld. jelen kötet II. részében.

[7] A Vonyó Józseffel 2013-ban készült interjút ld. jelen kötet II. részében.

[8] A Pécsi Pedagógiai/Tanárképző Főiskoláról részletesen: Wéber Mihály (szerk.): *A Pécsi Tanárképző Főiskola harminc éve, 1948–1978*. Pécs, 1979.; Szilágyi László: A pécsi Pedagógiai Főiskola korszaka. In: *50 éves a Pécsi Pedagógiai Főiskola, 1948–1998*. Pécs, 1998, 1–28. Legújabban: Polyák Petra: A Pedagógiai/Tanárképző Főiskola. In: Fedeles Tamás – Lengvári István – Pohánka Éva – Polyák Petra: *A pécsi felsőoktatás évszázadai*. PTE, Pécs, 2011, 105–114.

[9] Ladányi Andor: *A középiskolai tanárképzés története*. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2008, 136. (A továbbiakban Ladányi 2008.)

ún. *Fehér könyv* volt.[10] A Bizottság a következő évben számos regionális ankétot szervezett, döntő jelentőségűnek azonban a Nyíregyházán, 1979. január 28-án tartott tanácskozás bizonyult, ahol elvi egyetértés alakult ki az ún. *egységes tanárképzés* – azaz az általános és középiskolai tanárképzés közelítésének – távlati megvalósításáról. A konkrét szervezeti és tartalmi kérdésekkel kapcsolatban azonban számos, egymástól jelentősen különböző vélemény született a következő években.[11] A tanárképzés majdani rendszerével kapcsolatos viták ugyanis ekkor már nemcsak a hivatalos tanácskozásokon, vagy egyetemi állásfoglalásokban tükröződtek, hanem pedagógiai és művelődéspolitikai folyóiratok, egyetemi-főiskolai lapok és a napilapok hasábjain is zajlottak.[12] A markánsan eltérő álláspontok a tanárképzés „egységességének" eltérő értelmezéseiből, valamint a képzés tartalmi átalakításával és a tanárképző intézmények szervezeti integrációjával kapcsolatos kérdések összemosódásából adódtak. Voltak, akik a fejlesztési tervek mögött a tanárképző főiskolák megszüntetésének, vagy éppen az egyetemi képzés „lefelé nivellálásának" szándékát sejtették.[13]

Ekkorra Pécsett már lezajlott a majdani universitas visszaállításának első lépése: a városban 1970 óta működő Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Kihelyezett Tagozata 1975-ben Közgazdaságtudományi Karként csatlakozott a Pécsi Tudományegyetemhez (PTE). Bár a hetvenes években több regionális és megyei fórumon szóba került harmadik karként a pécsi bölcsészkar visszaállításának szükségessége, konkrétabban először – a pedagógusképzés országos átalakítási igényeivel összetalálkozva – az MTA-OM Köznevelési Bizottsága által 1977-ben szervezett pécsi ankéton vetődött fel a Pécsi Tanárképző Főiskola és a Pécsi Tudományegyetem együttműködésének terve. Ezt figyelembe véve az Oktatási Minisztérium 1978 augusztusában az MSZMP Agitációs és Propaganda Bizottsága elé terjesztett jelentésében javaslatot tett a két intézmény egyesítésére *„azzal a céllal, hogy a jelenleg két* […] *karral rendelkező Tudományegyetemen bizonyos szakokon – elsősorban azokon, ahol ehhez a megfelelő tanszékek megerősítésével a káderfeltételek megteremthetők – fokozatosan beindítsuk a középiskolai tanárképzést az általános iskolai tanárképzés változatlan nagyságrendjének fenntartása mellett*."[14] Indoklásában azt is kiemelte, hogy az egyesítés biztosítaná a tanárképzés területi arányosítását (mivel a Dunántúlon nincs középiskolai tanárképzést végző intézmény), s megfelelne a középiskolai és általános iskolai tanárképzés közelítésére vonatkozó, távlati elképzeléseknek is. Miután az Agitációs és Propaganda Bizottság tudomásul vette a jelentést, az OM 1978 októberében az egységes, azaz a főiskolai és egyetemi képzést integráló, kétfokozatú tanárképzés pécsi koncepciójának kidolgozására egyetemi tanárokat, oktatáspolitikusokat, valamint megyei és városi vezetőket tömörítő, reprezentatív bizottságot alakított, melynek elnöke *Szabolcsi Miklós* akadémikus, titkára *Bókay Antal*, a PTF Irodalomtudományi Tanszékének adjunktusa lett.[15]

---

[10] *A Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalásai és ajánlásai a távlati műveltség tartalmára és az iskolai nevelőtevékenység fejlesztésére*, *1973–1976*. MTA, Budapest, 1976.

[11] Ladányi 2008. 137.

[12] Néhány példa: Fráter Zoltán: Oktatási reformgondok. *Kritika* (18.) 1980/11. 24.; Ladányi Andor: A pedagógusképzés továbbfejlesztéséről. *Köznevelés* (37.) 1981/1. 8–10.; Fábián Zoltán: A pedagógusképzés jelen és jövője. *Köznevelés* (37.) 1981/6. 6–7.; Ladányi Andor: Viták a tanárképzés körül. *Kritika* (19.) 1981/2. 7–8.; Tőkéczi László: A tanárképzés „trösztösítése" ellen. *Kritika* (19.) 1981/2. 8–9.

[13] Ladányi 2008. 137.

[14] Idézi: Ladányi 2008. 137.

[15] Uo. A Szabolcsi-bizottság létrehozásáról, összetételéről és működéséről jelen kötetben ld. az 1/a. és 1/b. sz. dokumentumokat. A Bókay Antallal 2013-ban készült interjút ld. jelen kötet II. részében.

A Szabolcsi-bizottság a kísérleti képzés modelljének első tervezetét 1980 februárjára készítette el, melyben hosszasan kifejtve Pécs és felsőoktatási infrastruktúrájának alkalmasságát, ún. kétfokozatú, elágazó képzés kialakítására tett javaslatot.[16] Eszerint a kétéves első szakasz általános és közös, szakma-specifikus alapképzése a III. évtől ágazna el a főiskolai, illetve az egyetemi szintű tanárképzés, valamint a nem tanári szakképzés irányába: „*Egy ilyen mozgó, váltakoztatható pedagógiai, illetve szakmai blokk négy fajta szakembert képezzen: 1. főiskolai végzettségű pedagógust, 2. főiskolai végzettségű szakembert (pl. szociális gondozó), 3. egyetemi végzettségű pedagógust, 4. magasan kvalifikált, egyetemi végzettségű szakembert (tudományos kutató, pszichológus stb.). Pécsett mind a négy fajta szakember – bizonyos szakokban – képezhető lenne*."[17] A Bizottság az ún. másfél szakos képzés kialakítására is javaslatot tett, mely egy integrált, „generalista" és egy „specialista" tárgy párosítására épült. Az összegző jelentés emellett a kialakítandó képzés fontos sajátosságaiként emelte ki az ún. modul-rendszert, az oktatási folyamat kisebb, változtatható alapegységekre való bontását, ezen belül az alap-, valamint a kötelezően és szabadon választható tárgyak kialakítását; a tanulmányi év kvadriszemeszterekre való felosztását; a nevelési folyamatban pedig – a tanulás eredményességéért való felelősség megosztásával – új alapokra helyezett, kooperatív oktató-hallgatói viszonyrendszer megteremtését. A szervezeti megvalósítással kapcsolatban javasolta a PTE Tanárképző Karának létrehozását, melybe a Tanárképző Főiskola fokozatosan, először csak egyetemi szintű tanárképzést folytató szakjainak bevonásával – és nem tanszéki, hanem intézeti struktúrát kialakítva – kapcsolódna be.[18] 1980 januárjában a minisztérium egy intézményközi, a PTE és a PTF képviselőiből álló bizottságot is felkért, hogy az egyetem és a főiskola „*tervezett fúziójával*" kapcsolatos szervezeti, jogi és gazdasági kérdésekre tegyen javaslatot, és készítsen el egy jogszabály-tervezetet.[19] A bizottság állásfoglalása alapján *Földvári József* rektor és *Kálmánchey Zoltán*, a PTF főigazgatója 1980 júniusában benyújtott előterjesztésében javaslatot tett a Pécsi Tudományegyetem Tanárképző Karának létrehozására, mely az általános és középiskolai tanárok képzését egymáshoz közelítve, az egységes tanárképzés majdani bevezetését is előkészíthetné.[20]

A tanárképzés országos, távlati átalakításával kapcsolatban a Művelődési Minisztérium (MM) 1981 februárjára alakította ki álláspontját, melyet véleményezésre megküldött a tudományegyetemeknek és tanárképző főiskoláknak. A tanárképzés továbbfejlesztésének problémái című előterjesztés-tervezetben az MM a tanárképzés „*egyetemi szintű, egyetemi keretben történő integrálását*" tűzte ki célul, melynek első, kísérleti bázisaként a PTE tanárképző karává alakult Pécsi Tanárképző Főiskolát jelölte meg, ahol az első kísérleti szakokon már 1982-83-ban megindulhatna a képzés.[21] A PTE Tanácsa 1981. február 21-én tárgyalta a tervezetet, és nem csak a szervezeti, hanem a tartalmi fejlesztés fontosságának hangsúlyozásával egyértelműen kinyilvánította készségét a Főiskola fogadására.[22] Hasonlóan nyilatkozott – a pedagógusképzés általános koncepciójával kapcsolatos szakmai megfontolásokat,

[16] Jelen kötetben ld. az 1/c. sz. dokumentumot.
[17] Uo.
[18] Uo.
[19] PTE EL VIII. 201. b. 53. d. 27/1980. A PTE és PTF közötti szervezeti kapcsolat kidolgozására bizottság létrehozása, 1980. jan. 31.
[20] Jelen kötetben ld. a 3. sz. dokumentumot.
[21] PTE EL VIII. 201. b. 61. d. 27/1981. A tanárképzés továbbfejlesztésének problémái, 1981. febr.
[22] PTE EL VIII. 201. b. 61. d. 27/1981. Jegyzőkönyv a JPTE Tanácsának 1981. február 27-i üléséről és a jegyzőkönyv felterjesztése, 1981. márc. 2.

az átalakítás anyagi, tárgyi és személyi feltételeinek fontosságát, de az egyes szakok és tanszékek jövőjével kapcsolatos aggályait megfogalmazva – a PTF is.[23]

Egyes társegyetemek és főiskolák azonban korántsem helyezkedtek egyértelműen támogató álláspontra, ami tovább növelte a pécsi intézmények fogadókészségnek jelentőségét: „[a vezető magyar egyetemek] *nem vállalták fel a felsőoktatás addig gyakorolt meglehetősen konzervatív formájának megújítását, sőt az akkori egyetemi vezetők kifejezetten tartottak a generációváltástól, a szakmailag jól tájékozott, nemzetközi tapasztalatokkal, nyelvismerettel rendelkező 30-40 éves korosztály trónkövetelő akaratától. Valószínűsíthető, hogy a pécsi felsőoktatási fejlesztés jelentős mértékben ennek az országos passzivitásnak is következménye volt, hiszen Pécs felvállalta a jelzett fejlesztéseket, az új felsőoktatási modell kialakításának feladatát.*"[24] Az intézményi véleményeket figyelembe véve az MM Egyetemi és Főiskolai Főosztálya 1981 májusában előterjesztést készített, melyben megállapította, hogy az egységes tanárképzés tantervi koncepciója még széles körű egyeztetést kíván, s a képzés kialakításához szükséges személyi és infrastrukturális feltételek és fogadókészség sem adott mindenhol.[25] A képzés kísérleti beindítására a PTE tanárképző karává alakítandó Pécsi Tanárképző Főiskolát jelölte a legalkalmasabbnak, mely továbbra is ellátná az általános iskolai tanárképzés feladatait, de egyes szakokon 1982-től egyetemi képzést indítana, mely az első lépcső lenne ahhoz, hogy a Pécsi Tudományegyetem „*az ország negyedik teljes körű tudományegyetemévé váljék*".[26]

A miniszterhelyettesi értekezlet az előterjesztést jóváhagyta, de a képzés elindítását kitolta az 1983/84. tanévre. A tervezetet az MSZMP Agitációs és Propaganda Bizottsága 1981. szeptemberi 8-i, Tudománypolitikai Bizottsága pedig október 30-i ülésén fogadta el.[27] Ezt követően az 1981. évi 26. sz. tvr. rendelkezett a Pécsi Tudományegyetem Janus Pannoniusról való elnevezéséről és a Pécsi Tanárképző Főiskola megszüntetéséről,[28] majd december 5-én minisztertanácsi határozat a Tanárképző Kar létrehozásáról, melynek feladatát általános iskolai, valamint általános és középiskolai oktatásra egyaránt képesített szaktanárok képzésében jelölte meg.[29]

1982. január 1-jén létrejött a *Janus Pannonius Tudományegyetem* (JPTE), és harmadik karaként a *Tanárképző Kar* (TK). A JPTE rektora *Földvári József*, a TK dékánja *Vastagh Zoltán* lett, dékánhelyettesi kinevezést kapott *Bernáth József*, a Pedagógiai Tanszék docense,[30] *Fischer Ernő*, az Állattani Tanszék vezetője, valamint (a kísérleti képzés koordinálásával megbízva) *Bókay Antal*. A korábban önállóan kezelt feladatok egy része (gazdálkodás, személyi kérdések, könyvtár stb.) egyetemi hatáskörbe került. Az integrációval a PTF egyetemi karrá válásának első, szervezeti lépése teljesült, de még számos feladat állt az újonnan egyetemi rangra emelkedő intézmény előtt: ki kellett dolgozni az új képzés irányelveit és

---

[23] PTE EL VIII. 205. b. Pécsi Pedagógiai/Tanárképző Főiskola iratai, Iktatott iratok 261. d. 130/1981. Vastagh Zoltán összefoglaló véleménye a tanárképzés továbbfejlesztésével kapcsolatos minisztériumi tervezetről, 1981. febr. 28.

[24] Bókay Antal: A Janus Pannonius Tudományegyetem megteremtődése, a pécsi felsőoktatás alakulása a hetvenes, nyolcvanas években. In: Pilkhoffer Mónika (szerk.): *Régió vagy provincia? Pécs kulturális élete a hatvanas, hetvenes és nyolcvanas években*. Művészetek Háza – Pécs Története Alapítvány, Pécs, 2006, 44–45.

[25] Ladányi 2008. 142.

[26] Idézi: Uő.

[27] Uo.

[28] Jelen kötetben ld. a 4/a. sz. dokumentumot.

[29] Jelen kötetben ld. a 4/b. sz. dokumentumot.

[30] A Bernáth Józseffel 2013-ban készült interjút ld. jelen kötet II. részében.

tanterveit, meg kellett teremteni a beindításához szükséges személyi hátteret, és a hatékony oktatásszervezés érdekében további belső szervezeti átalakításokra is szükség volt.

Az egyetemi képzés programjai (intézményi és országos szakmai fórumokon lezajlott viták után) 1983 tavaszára készültek el. Kidolgozásukban kulcsszerepet játszott *Bécsy Tamás* (irodalom és művészettudomány szak), *Szépe György* és *Horányi Özséb* (magyar nyelvi, nyelvészeti programok), *Polányi Imre* és *Ormos Mária* (történelem szak), *Bognár József* (angol szak), *Misky György* (orosz szak), *Domján Károly, Gáspár László* és *Vastagh Zoltán* (pedagógiai-pszichológiai képzés), valamint *Bernáth József* (gyakorlati képzés).[31] A programokat a Tanárképző Kar Tanácsa 1983. május 9-i,[32] a JPTE Tanácsa 1983. május 26-i ülésén[33] tárgyalta és fogadta el. A felterjesztett tantervek alapján a Művelődési Minisztérium 1983. szeptember 8-án egy tanévre engedélyezte a képzés megindítását, s közölte, hogy az ötéves képzés teljes tantervi dokumentációját az 1984/85-ös tanév kezdetéig be kell nyújtani.[34] Az általános és középiskolában való oktatásra egyaránt képesítést nyújtó kísérleti képzés 1983 szeptemberében hat (a hagyományos magyar–angol, magyar–orosz, történelem–angol, történelem–orosz, valamint két új: irodalom–magyar nyelv és irodalom–művészettudomány) szakpáron indult meg, ezzel párhuzamosan az említett szakokon főiskolai képzést nem indítottak.

A kísérlet alapelvei, képzési struktúrája, személyi és szervezeti kérdései

A pécsi egyetemi szintű tanárképzés kísérleti modelljének alapkoncepciója – a Szabolcsi-bizottság ajánlásait követve – a képzést a tanárokkal szemben támasztott társadalmi igények figyelembevételére, s ezen igények kielégítéséhez szükséges, a korábbiaknál hatékonyabb pedagógusképző módszerek kidolgozására alapozta. Tudatosan el kívánt távolodni a magyarországi egyetemeken általában uralkodónak tekintett felsőoktatási tradíciótól, melynek gyökereit a 19. századi „német" oktatási hagyományokban látta, fő (bár ideáltipikus, és vegytisztán általában sehol sem jellemző) sajátosságait pedig a túlzott specializációban, a zárt, merev szakstruktúrában, a társadalmi funkciók ellátására való gyakorlati felkészítés hiányában, valamint a tekintélyelven alapuló oktatói-hallgatói viszonyban vélte felfedezni. Ezzel szemben az integrált alaptudást a gyakorlati hasznosulás szempontjából strukturáló és közvetítő, dinamikus szakstruktúrájú, a hallgatói-oktatói igények által szabadabban formálható, a nevelésnek tágabb teret biztosító (szintén ideáltipikusan leírt) „angol-amerikai modell" alapelveit helyezte előtérbe.[35] Ennek megfelelően a kísérleti tantervek a majdani oktató-nevelő munka szempontjából strukturált, továbbfejleszthető, interdiszciplináris és konvertibilis tudás és készségek átadására törekedtek. Háttérbe szorult az a főiskolai jellegzetesség, hogy az oktatásban valamennyi tudásanyag megjelenjen, s alapelvvé vált az önálló ismeretszerzés szerepének növelése. Ezt ösztönözte, hogy a heti kötelező óraszám nem haladhatta meg a 25-öt, valamint, hogy a korábbi, gyakran mechanikusnak bizonyuló értékelési rendszer helyett nagyobb teret nyújtottak az egyéni fejlődést és a tanulás eredményességét – nemcsak a vizsgaeredményeket – követhetővé tevő, az elmélyült kutatómunkát is megalapozó kiscsoportos és szemináriumi munkaformáknak, tutori foglalkozásoknak, valamint az aktív, alkotó jellegű vizsgaformáknak. Az oktatási sza-

[31] Jelen kötetben hat kísérleti tantervet közlünk, ld. a 12/a–f. sz. dokumentumokat.
[32] Jelen kötetben ld. a 12/g. sz. dokumentumot.
[33] PTE EL VIII. 201. b. 73. d. Jegyzőkönyv a JPTE Tanácsának 1983. május 26-i üléséről.
[34] Jelen kötetben ld. a 15. sz. dokumentumot.
[35] Bókay Antal: A jövő lehetőségei a tanárképzésben és a felsőoktatásban. *Baranyai Művelődés* (12.) 1979/3. 71–73.

kaszt, a tanulásra fordítható „hasznos” időt növelte a tanévek kvadriszemeszterekre való felosztása (és a vizsgaidőszak megszüntetése), valamint az állandó vizsgázás biztosítása is. A kísérleti tantervekben komoly szerepet kaptak a témaválasztás szabadságát jelentősen megnövelő, választható tárgyak, melyek tovább növelték a hallgatók felelősségét tanulmányaik irányításában.

A tantervekben több új tárgy jelent meg, a pedagógiai-pszichológiai oktatásban a nevelésfilozófia, a nevelés- és ifjúságszociológia, a szociálpszichológia, valamint a kommunikáció elmélete és gyakorlata, magyar nyelv szakon a pszicholingvisztika, angol szakon a *Dráma az angol nyelvoktatásban* című tárgy. Történelem szakon a korszerű történetszemlélet és gondolkodókészség kialakításának és készséggé fejlesztésének alapja a történelem totalitásának oktatása, „*a tudomány és az oktatás, a tudomány és a tantárgy kapcsolatrendszerének megváltoztatása*” lett. Eszközei pedig – többek között – a segéd- és társtudományok fokozottabb integrációja, valamint a magyar és az egyetemes történet merev elkülönítésének megszüntetése voltak.[36] Az irodalom szak tantervében az irodalomelméleti-esztétikai képzés dominált, mely „*az irodalmi fejlődés történeti beágyazottságából és ugyanakkor autonómiájából és sajátosságából fakadó*” szemléletmódokra kívánta megtanítani hallgatóit.[37]

A gyakorlati képzés idejét növelték, színtereit kiszélesítették. A nyelvszakosok tantervében az első tanév után nyelvi tábor, a III-IV. tanévben negyedéves külföldi részképzés szerepelt. A részképzés célja már nem a nyelvgyakorlás, hanem egy külföldi felsőoktatási intézmény szakképzésében való részvétel, a szakdolgozat elkészítéséhez szükséges kutatás elvégzése volt.[38] A tanítási gyakorlatot általános és középiskolában egyaránt teljesíteni kellett. A Tanárképző Karnak két gyakorló általános iskolája is volt,[39] de eleinte gyakorló középiskola létrehozását nem tervezték (ezzel sem a Szabolcsi-bizottság javaslata, sem a Kar 1983 tavaszán elkészült gyakorlati képzésről szóló programterve, de az egyetemi képzés alapelveit összegző jelentés[40] sem számolt). Nem csak abból a praktikus okból, hogy a középiskolai gyakorlatok legkorábban az 1988/89. tanévben váltak esedékessé. Az elképzelés hátterében az a pedagógiai megfontolás játszott szerepet, hogy a hallgatók ne csak egy gimnáziumban, hanem különböző képzési profilú intézményekben, azaz akár szakközépiskolákban, szakmunkásképzőkben, nemzetiségi, esti tagozatokon, vagy sport- és zeneiskolákban is végezhessék gyakorlatukat, azért is, hogy ne csak egy intézmény tantestületével, hanem a város legjobb szakvezetőivel kerülhessenek kapcsolatba.[41]

A kísérleti tantervek sikerének egyik legfontosabb záloga a képzés megfelelő személyi feltételeinek biztosítása volt, melynek hátterét a főiskolai tanárképzés folytonossága, a már komoly szakmai hagyományokra visszatekintő tanszéki munka jelentette. Abban azonban a legkorábbi tervezetek is egyetértettek, hogy e háttér megerősítésre szorul, mely egyrészt „*az összegyetemi értékállandóság*”[42] szem előtt tartásával az egyetemi követelményrendszernek megfelelő főiskolai oktatók átminősítését, másrészt – a Tanárképző Főiskola szel-

---

[36] Jelen kötetben ld. a 12/d. sz. dokumentumot.
[37] Jelen kötetben ld. a 12/b. sz. dokumentumot.
[38] A külföldi részképzésről, valamint a cserekapcsolatokról bővebben jelen kötetben ld. a 23. és a 48. sz. dokumentumokat, valamint a Nagy Mariannal és Sashalmi Endrével készült interjúkat a kötet II. részében.
[39] Az 1. sz. Gyakorló Általános Iskola 1950-től kezdte meg az oktatást a Makár utcában. A hallgatólétszám emelkedése a hetvenes években tette szükségessé egy második gyakorló létrehozását: a 2. sz. Gyakorló Általános Iskola 1977-től működött az Őz utcában.
[40] Jelen kötetben ld. a 13. sz. dokumentumot.
[41] Erről bővebben jelen kötetben ld. az 1/c. sz. dokumentumot.
[42] Jelen kötetben ld. a 6. sz. dokumentumot.

lemi kapacitását kiegészítendő – új, tapasztalt oktatók és kutatók Pécsre hívását jelentette. Az első tervek „iskolateremtő" oktatók (és iskoláik) Pécsre „telepítésével" számoltak, ám sok meghívott oktató csak másodállásban tudta vállalni a pécsi feladatokat. Ez egyszerre jelentett előnyt és hátrányt. A kulcsfontosságú egyetemi szakok és tanszékek vezetésére számos magas kvalitású, kiterjedt országos és nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkező oktatót lehetett így megnyerni, akik nemcsak szakterületük egyetemi oktatásával, hanem oktatásszervezőként is hatékonyan segítették a kísérleti program megvalósítását. Azonban éppen kettős elfoglaltságuk miatt csak kevesebbet tartózkodhattak Pécsett. Így a személyi fejlesztés stratégiáját át kellett alakítani, s az „iskolateremtők" helyett egy olyan fiatal oktatógárda leszerződtetésének terve került előtérbe, amely néhány év múlva átveheti a másodállású, vezető oktatóktól az egyes szakterületek irányítását.[43]

Az első kinevezésekre már 1982-ben sor került: ekkor kapott egyetemi tanári állást a Tanárképző Kar, és a majdani Bölcsészettudományi Kar három meghatározó, alapító egyénisége: *Ormos Mária* történész,[44] aki később – az ország első női rektoraként – kulcsszerepet játszott az egyetemi képzési és intézményrendszer kiépítésében; *Bécsy Tamás*[45] színháztörténész, az irodalom és a művészettudomány egyetemi szak tanterveinek, s számos távlati egyetemfejlesztési tervnek a kidolgozója; valamint *Szépe György*[46] nyelvész, aki a magyar és idegen nyelvi programok, a filozófiaoktatás reformjának és a testnevelés szak koncepciójának kidolgozásában is részt vett.[47] A későbbiekben, tanévről tanévre bővült a másod- vagy teljes állásban alkalmazott oktatók köre: kinevezést kapott *Horányi Özséb*, az egyetemi szintű kommunikációs képzés megalapozója;[48] a nyelvész *Fülei-Szántó Endre*, a spanyol szak, valamint *Herczeg Gyula*, filológus és irodalomtörténész, az olasz szak programjának kidolgozója;[49] az irodalomtörténész *Kabdebó Lóránt* és *Horváth Iván*; a szociológus, szociálpszichológus *Csepeli György*; valamint *Borhidi Attila* és *Hámori József*, a biológus tanárképzés programjának kidolgozói. A Történelem Tanszéken ekkor kezdett oktatni *Tóth István, Katus László*, *Tilkovszky Loránt*,[50] *Visy Zsolt, Barta Gábor*, *Petneki Áron*, *Zimányi Vera, Font Márta*[51] és *Fischer Ferenc*. Fiatal munkatársait is magával hozva teremtette meg a lézerkutatás nemzetközi ismertségre szert tevő pécsi bázisát a fizikusprofesszor *Kozma László*, aki 1984 és 1989 között dékánként is irányította a TK-t.[52] Az ún. készségszakok oktatói gárdája is erősödött: 1982-től oktatott a Karon *Rétfalvi Sándor* szobrász, a későbbiekben a rajz–vizuális nevelés egyetemi szakindítási tervek kidolgozója; 1984-től pedig *Vidovszky László*, aki 1987-től az ének-zene és karvezetés egyetemi szak beindításán fáradozott. Az

---

[43] PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok (a továbbiakban: PTE EL VIII. 206. b.) 34. d. 80/1983. Az egységes tanárképzési kísérlet 1984. évi személyi szükségletei, d. n. Továbbá jelen kötetben ld. a 36/a. sz. dokumentum V. fejezetét.

[44] Az Ormos Máriával 1984-ben készült interjú jelen kötetben: 51. sz. dokumentum. A 2013-ban készült interjút ld. jelen kötet II. részében.

[45] A Bécsy Tamással 1982-ben készült interjú jelen kötetben: 44. sz. dokumentum.

[46] A Szépe Györggyel 1982-ben készült interjú jelen kötetben: 45. sz. dokumentum.

[47] 1984-ben Ormos Máriával, Szépe Györggyel és Bécsy Tamással közös interjú készült az egyetemi kísérletről: Vekerdy Tamás: Egyetem és kísérlet Pécsett. Beszélgetés Bécsy Tamással, Ormos Máriával és Szépe Györggyel. *Jelenkor* (27.) I. 1984/9. 805–814.; II. 1984/10. 899–908.

[48] A Horányi Özsébbel 1985-ben készített interjú jelen kötetben: 27. sz. dokumentum.

[49] Herczeg Gyula és Szépe György levélváltása Herczeg professzor pécsi megbízásáról jelen kötetben: 7/a. és 7/b. sz. dokumentumok.

[50] A Tilkovszky Loránttal 1982-ben készült interjú jelen kötetben: 46. sz. dokumentum.

[51] A Font Mártával 2013-ban készült interjút ld. jelen kötet II. részében.

[52] A Kozma Lászlóval 1984-ben készült interjú jelen kötetben: 52. sz. dokumentum.

átminősítésekkel és az új kinevezésekkel a Tanárképző Kar minősített oktatóinak száma a nyolcvanas évek eleje és 1987 között megötszöröződött.[53]

1983 szeptemberében nagy lendülettel és lelkesedéssel kezdődött meg az oktatás az egyetemi szakokon. Az első félévről szóló jelentések a kiscsoportos oktatás és az alkotó jellegű vizsgáztatási formák hatékonyságáról, a magyar szakosok számára igen hasznosnak bizonyuló, kutatás-módszertani bevezetést nyújtó proszemináriumi és finn nyelvi oktatás sikeréről, a vendégelőadók által tartott órák sokszínűségéről stb. számoltak be. Ugyanakkor felmerültek változtatásra ösztönző igények is: így bizonyos tantárgyak óraszámával, illetve órarendi elhelyezésével kapcsolatos problémák, vagy például az önálló ismeretszerzéshez a könyvtári állomány és az intézményi másolókapacitás, s általában az oktatás tárgyi feltételeinek elégtelensége.[54]

A kidolgozás időszakának optimizmusa azonban nem minden téren igazolódott be. Bár a minisztérium a képzés szakmai kidolgozásában viszonylag széles teret adott a Tanárképző Karnak, hamarosan kiderült, hogy a szükséges anyagi hátteret nem tudja vállalásainak megfelelően biztosítani. Így a Kar még a képzés bevezetése után is hosszú ideig tanárképző főiskolai keretekből gazdálkodott, melyet a Művelődési Minisztérium időszakos póthitelekkel próbált kiegészíteni. Ezeket azonban kiszámíthatatlanságuk miatt az intézmény nem tudta hatékonyan kihasználni, így nem haladt a kívánt ütemben a személyi gárda bővítése sem.[55] A gazdálkodás terén további nehézségeket jelentett, hogy nem zajlott zökkenőmentesen a kari gazdasági ügyek integrálása az egyetemi gazdaságirányítás rendszerébe.[56] A hallgatók és oktatók létszámának növekedésével egyre sürgetőbbé vált a Kar helyiséggondjainak megoldása. Az Ifjúság úti főépületben az ötvenes évek óta nem végeztek nagyobb felújítási munkákat, az oktatók elhelyezése egyre szűkösebbé vált, s a kiscsoportos oktatáshoz is több kisebb szemináriumi helyiségre lett volna szükség.[57] Többszöri minisztériumi elutasítás után az Ifjúság úti főépület rekonstrukciója, valamint a kollégiumként funkcionáló D épület oktatási célokra való átalakítása – főként Ormos Mária rektor hatékony közbenjárására – a nyolcvanas évek végén kezdődhetett meg.[58]

Elhúzódott a belső szervezeti integráció, a kari intézetek létrehozása is. Az már kezdetben nyilvánvalóvá vált, hogy az egyetemi képzés beindításával kapcsolatos feladatok a Főiskola és szétaprózott tanszékeinek – már korábban is korszerűtlennek bizonyuló – szervezeti-jogi keretein belül nem oldhatók meg. Az előzetes tervezetek ennek, valamint a Kar vezetésének-irányításának hatékonyabbá tétele érdekében – elsősorban az egyetemi képzést bevezető tanszékek összevonásával – eredményesebb oktatás- és kutatásszervezésre, valamint szorosabb tartalmi együttműködésre képes intézetek létrehozását, és nagyobb szervezeti, gazdasági és személyi jogosítványokkal rendelkező intézetigazgatók kinevezését javasolták. Először 1983 áprilisában született – hosszas, főként az intézetté nem szerveződő tanszékek státusával kapcsolatos viták után – kari tanácsi döntés az intézetek létrehozásá-

---

[53] Erről bővebben jelen kötetben ld. a 33. sz. dokumentumot.

[54] Az első félév tapasztalatairól bővebben jelen kötetben ld. a 17. sz. dokumentumot, valamint PTE EL VIII. 201. b. 91. d. 148/1983. Szépe György levele Bókay Antalnak az egységes tanárképzési kísérlet tapasztalatairól, 1984. ápr. 14.

[55] Erről bővebben jelen kötetben ld. a 21. sz. dokumentumot.

[56] Erről bővebben jelen kötetben ld. a 25. sz. dokumentumot.

[57] PTE EL VIII. 201. b. 91. d. 148/1983. Az oktatási feltételek és a beiskolázás alakulása a Tanárképző Karon, 1983. febr. 3.

[58] PTE EL VIII. 201. b. 123. d. 27/1985. A TK rekonstrukciós tervének jóváhagyása.

ról.[59] Nem sokkal ezután a Bécsy Tamás vezette Egyetemfejlesztési Bizottság tervezete is markánsan kiállt az intézetesítés (nyolc intézet és két munkaközösség létrehozása) mellett, ám ezt a javaslatot a Tanárképző Kar Dékáni Tanácsa elutasította.[60] Az új dékán, *Fischer Ernő* által 1983 decemberében kidolgozott kari középtávú fejlesztési terv továbbra is intézetek létrehozását irányozta elő, mondván a „*kar belső szerkezetének átalakítása, a sok kis tanszék helyett kisebb számú, de nagyobb jog- és hatáskörrel rendelkező egység létrehozása irányítási és gazdálkodási szempontból egyaránt feltétlenül indokolt*". Ám megemlítette azt is, hogy a Karon a belső integrációval kapcsolatos vélemények igen ellentmondásosak.[61] A középtávú fejlesztési tervet a Kari Tanács 1983. december 20-án elfogadta,[62] de a következő év végére egyértelművé vált, hogy a terv által javasolt intézeti-tanszékcsoporti struktúrát nem lehet megvalósítani. Az új dékán, *Kozma László* által 1984. december 6-án készített új javaslatot[63] hosszas, a döntés felelősségét és elodázhatatlanságát hangsúlyozó vita után december 14-én a Kari Tanács,[64] december 18-án pedig az Egyetemi Tanács is elfogadta.[65] Ennek alapján a minisztérium 1985. augusztus 6-án kelt leiratával négy intézetet hozott létre: a Neveléstudományi és a Pszichológiai Tanszéket, valamint a Közművelődési Szakcsoportot tömörítő *Pedagógiai Intézetet* Gáspár László vezetésével; a Történelem, a Német és a Horvátszerb Tanszéket magába foglaló *Történelem és Nemzetiségi Intézetet* Ormos Mária vezetésével; a Magyar Nyelvészeti, az Orosz és az Angol Tanszékből, valamint az Olasz és a Spanyol Szemináriumból álló *Nyelvi, Kommunikációs Intézetet* Szépe György irányításával; illetve az Irodalomtudományi, a Rajz és az Ének-zene Tanszékből létrehozott *Művészettudományi Intézetet* Bécsy Tamás vezetésével.[66] Létrejött két tanszékcsoport: a *Természettudományi I. Tanszékcsoport* a Fizika, a Kémia, a Matematika és a Technika Tanszéket, valamint az Oktatástechnikai Szakcsoportot foglalta magába, vezetője Kozma László lett; míg a zoológus Sey Ottó vezette *Természettudományi II. Szakcsoportba* az Állattani, a Növénytani Tanszék és Botanikuskert, valamint a Földrajz Tanszék tartozott. Önálló tanszékként működött tovább a Marxizmus-Leninizmus, a Testnevelési Tanszék, valamint az Idegen Nyelvi Lektorátus.

A hallgatók

Az 1983/84-es első kísérleti tanévre összesen 108 egyetemi hallgatót vettek fel, mely akkor a Kar összlétszámának mindössze 5%-át jelentette. Az első években a felvételizők körében elsősorban az újdonságnak számító irodalom–magyar nyelv, a magyar–művészettudomány és a történelem–angol szakok iránt volt kiemelkedő az érdeklődés. Valamivel kevesebben jelentkeztek magyar–angol, történelem–orosz, illetve a későbbiekben elinduló, franciával párosított szakokra, s kifejezetten gondot jelentett – nem utolsósorban a szűk középiskolai

---

[59] PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek (a továbbiakban: PTE EL VII. 206. a.) 3. d. 450/1983. Jegyzőkönyv a JPTE TK Tanácsának 1983. április 11-i üléséről.
[60] Erről bővebben jelen kötetben ld. a 14. és a 16. sz. dokumentumokat.
[61] PTE EL VIII. 206. a. 5. d. 1400/1983. A Tanárképző Kar középtávú fejlesztési terve (a Kari Tanács 1983. dec. 20-i ülése alapján módosított terv), 1983. dec. 28.
[62] PTE EL VIII. 206. a. 5. d. 1400/1983. Jegyzőkönyv a JPTE TK Tanácsának 1983. december 20-i üléséről.
[63] Jelen kötetben ld. a 24/a. sz. dokumentumot.
[64] Jelen kötetben ld. a 24/b. sz. dokumentumot.
[65] PTE EL VIII. 201. b. 124. d. 193/1985. Jegyzőkönyv a JPTE Tanácsának 1984. december 18-i üléséről. Vö. 31. sz. dokumentum.
[66] PTE EL VIII. 201. b. 110. d. 655/1985. Török Imre MM-főosztályvezető levele Ormos Mária rektornak, 1985. aug. 6. Az MM az intézetigazgatók megbízását 1985. december 20-án hagyta jóvá.

merítési bázis miatt – az olasz szakpárosítások beiskolázása.[67] A kísérleti képzésbe felvett hallgatók létszáma folyamatosan nőtt: 1988/89-re a hallgatók harmada egyetemista volt, 1991/92-re számuk már meghaladta a főiskolai hallgatókét.[68]

A korabeli beszámolók, újságcikkek alapján az oktatók kezdeti lelkesedése az első évfolyamok hallgatóira is átragadt, bár a főiskolai és az egyetemi képzés (valamint a hallgatók) „együttélése" adott alkalmat kisebb súrlódásokra is.[69] Az első évfolyamra felvett hallgatók több mint kétharmada azért felvételizett a Karra, mivel pedagógus szeretett volna lenni, ám ez az arány az következő években romlott, melyért – többek között – a gyakran „eszményített" pályakép és az iskolai „valóság" (a pedagóguspálya anyagi-társadalmi megbecsültsége) találkozásából eredő csalódást tették felelőssé.[70] Ám ebben szerepet játszhatott az is, hogy a szélesebb szakmai képzés nagyobb perspektívát kínált. Korábban is nagy számban fordult elő, hogy pedagógus-végzettséggel rendelkezők nem „szakmájukban" helyezkedtek el, ám a kísérleti képzés tanterveiben – a társadalmi igényekre való rugalmas reagálásként – az elsősorban munkaerő-elosztási jellegzetesség szakmai hátterének megteremtésére való törekvés is megjelent, így a képzés nyitottabbá vált a tudományos, művelődési és egyéb nem tanári pályák felé is. Ebből következően azonban gyakran érte az a kritika a Kart, hogy a képzési célnál jóval szélesebb perspektívát vázol fel hallgatói számára, s nem készíti fel őket kellőképpen arra, hogy munkát esetleg „csak" általános iskolában találnak majd.[71]

Korabeli beszámolók, jelentések és interjúk birtokában sokszínű képet lehet alkotni arról, mi jellemezhette az egyetemista hallgatók egyre nagyobb, heterogén csoportjának „hangulatát", vagy éppen világnézeti „beállítottságát". Abban azonban forrásaink is megegyeznek, hogy az egyetemisták általában nyitottak voltak, egy részükben fokozott érdeklődés jelentkezett társadalmi, politikai és kulturális kérdések iránt is. A KISZ és a kari pártvezetés azonban ekkor már egyre kevésbé volt képes a felmerülő – olykor politikai jellegű – kérdésekre, problémákra választ adni, vagy a hallgatókat „mozgósítani".[72] A nyolcvanas évek elejétől a kari pártvezetés és a KISZ jelentéseinek állandó elemévé vált a KISZ térvesztése és népszerűtlensége (egy 1983-as tájékoztató jelentés úgy fogalmazott, hogy a szervezet olykor bürokratikus jellege, fáziskésése, formális érdekképviselete és „*hiteles válasz*" nyújtására való képtelensége miatt a hallgatók „*szinte »menekülnek« a különböző KISZ-funkciók elől*"[73]). Ezek miatt, és a további presztízsveszteséget elkerülendő a kari KISZ a nyolcvanas évek folyamán többször is próbálkozott belső korszerűsítéssel, tevékenységének hatékonyságnövelő újradefiniálásával.[74] E próbálkozások – többek között – a hallgató-

---

[67] Erről bővebben jelen kötetben ld. a 36/a. sz. dokumentumot.

[68] Adattár. In: *50 éves a Pécsi Pedagógiai Főiskola, 1948–1998*. Pécs, 1998, 161.

[69] Erről bővebben jelen kötetben ld. az 57/b. sz. dokumentumot.

[70] PTE EL 201. b. 93. d. 194/1984. A tanári hivatásra neveléssel kapcsolatos tapasztalatok és további feladatok az egyetemi szintű tanárképzés területén, 1984. dec. 13.

[71] Pl. PTE EL 206. b. 93. d. 1735/1988. Feljegyzés a Pécsi Egyetem Bölcsészkarának [sic!] munkájáról, d. n.; illetve jelen kötetben ld. a 39/e. sz. dokumentumot.

[72] Erről bővebben jelen kötetben ld. az 58. sz. dokumentumot, valamint a Jankovits Lászlóval, Sashalmi Endrével és Vonyó Józseffel 2013-ban készült interjúkat a kötet II. részében. A Dialógus-mozgalom – Ungváry Krisztián kutatásai alapján ismertté vált – tanárképző kari eseményeiben egyetemista hallgatók nem voltak érintettek, mivel azok még az első egyetemi évfolyam elindulása előtt, 1982 novembere és kb. 1983 májusa között zajlottak. Ungváry Krisztián: Egy eljárás genezise: a Dialógus Pécsett. *Élet és Irodalom* (51.) 2007/20.

[73] PTE EL VIII. 206. a. 3. d. T. K. 170-2/1983. Tájékoztató a JPTE Tanárképző Kara KISZ-vezetőségének korszerűsítési terveiről, 1983. febr. 28.

[74] Egy ilyen belső „reform"-ot kívánt megalapozni az 1985 végén készített *Ilyen egyetemen szeretnénk tanulni* című tervezet, melynek megtárgyalására a kari KISZ nagyszabású gyűlést kívánt tartani. Az

ság érdektelenségén buktak el, de eleinte nem kísérte nagyobb aktivitás azt sem, amikor az 1985. évi oktatási törvény tulajdonképpen legalizálta a – már korábban is működő – hallgatói öntevékeny csoportok működését, s lehetőséget biztosított a hallgatói érdekképviseletet ellátó diákönkormányzatok létrehozására.[75] Az alulról szerveződő diákönkormányzatok létrehozása eleinte nagyobb, majd fokozatosan csökkenő érdeklődés mellett nehézkesen, sokáig a KISZ bábáskodása mellett zajlott: „*Az önkormányzat létrehozásakor úgy tettek, mintha a rendelet, amely ezt megengedi, reális igényekre támaszkodna. Itt nem egy organikus hallgatói kezdeményezésről van szó.* […] *Ezeket a formákat nem követelések hozták létre. Formákra akartak követeléseket ráhúzni*" – nyilatkozta Jankovits László, a diákönkormányzat kialakítását szorgalmazó információs bizottság, a Drót egyik alapítója 1987-ben.[76] A KISZ végül 1987-ben adta át hatáskörét a hallgatói képviseletnek, melyet később Kari Önkormányzati Bizottság váltott fel, vezetőit 1989 májusában választotta meg a Hallgatói Tanács.

Ha az intézményen belüli képviselet és a kari oktatási-nevelési kérdésekbe való beleszólás lehetősége nem volt mozgósító erejű, annak az is oka lehetett, hogy a hallgatóság (de az oktatók, sőt a kari pártvezetőség egy része is) a problémák gyökerét egyre inkább nem helyi sajátosságokban, hanem a rendszerszintű (és szűkebben a magyar felsőoktatás) politikai és strukturális adottságaiban, és finanszírozási gondjaiban látta.[77] A szegedi bölcsészhallgatók 1988. szeptemberi figyelmeztető sztrájkja által elindított országos eseményekkel való szolidaritását aláírásával 952 tanárképzős hallgató és 47 oktató nyilvánította ki, a november 23-24-én tartott, az intézmény falain belül maradó kétnapos demonstráción pedig mintegy háromszázan vettek részt.[78]

A kísérlet kiterjesztése és lezárása

Bár a Művelődési Minisztérium az 1983. szeptemberi engedélyezéskor kikötötte, hogy az ötéves képzés teljes tantervi dokumentációját az 1984/85-ös tanév kezdetéig be kell nyújtani,[79] ez a következő év során nem történt meg, így 1984 augusztusában a program csak újabb egy évre kapott engedélyt.[80] Mivel a programokat hivatalosan később sem véglegesítették, a kísérleti képzés az ezt követő tanévekben is az 1984-es, egy évre szóló engedély alapján működött, de időközben megindult kiterjesztése is. Már 1982-től megkezdődött a természettudományi szakok, majd a francia, a spanyol, az olasz és a német nyelv egyetemi tanterveinek kidolgozása, és az első kísérleti tanévek eredményei csak növelték a bővítés igényét. 1985-től francia és olasz szakon is beindult az egyetemi képzés, az 1987/88. tanévben már tizenhárom szakpárosításban folyt egységes tanárképzés. Ebben a tanévben a

---

érdeklődés azonban igen csekély volt. A gyűlésről bővebben jelen kötetben ld. a 62. sz. dokumentumot.

[75] Erről bővebben jelen kötetben ld. a 63/a–d. sz. dokumentumokat.

[76] A Jankovits Lászlóval 2013-ban készült interjút ld. jelen kötet II. részében.

[77] Az érdeklődés e bővülő perspektíváját a pécsi felsőoktatási intézmények lapja, az *Universitas* témaválasztásai is kifejezték. Hasábjain 1988-tól az alapvetően felsőoktatási és hallgatói témák, mint a kollégiumok állapota, albérleti lehetőségek vagy egyetemi programok mellett az erdélyi magyarság helyzetének, az értelmiség társadalmi szerepvállalásának, vagy az 1956-os események újraértelmezésének kérdései is helyet kaptak.

[78] Az 1988. november 23–24-én tartott tanárképző kari demonstrációról és előzményeiről jelen kötetben ld. a 67/a–e. sz. dokumentumokat.

[79] Jelen kötetben ld. a 15. sz. dokumentumot.

[80] PTE EL VIII. 201. b. 91. d. 150-3/1983. Bihari Mihály MM-főosztályvezető levele Ormos Mária rektornak, 1984. aug. 24.

Tanárképző Kar kezdeményezte a földrajz, a fizika, valamint a rajz–vizuális nevelés egyetemi szakok beindítását, melyet korábban a szakmai egyeztetések elhúzódása, és elsősorban a tárgyi feltételek hiánya akadályozott. Ennek oka az volt, hogy egyes (természettudományi) szakok műszer- és felszerelési igényei jóval nagyobbak voltak, mint például az elsőként induló társadalomtudományi és nyelvi szakterületeké, s ilyen jellegű fejlesztéseket a minisztérium biztosította költségvetési keretből kevésbé lehetett finanszírozni.[81] A három szakon végül 1989-ben kezdődött meg az egyetemi szintű oktatás – immár nem „kísérleti" keretek között.

Csikai Gyula művelődési miniszterhelyettes a kísérlet tapasztalatainak értékelésére és fejlesztési javaslatok megtételére 1987 szeptemberében akadémikusokból, egyetemi tanárokból és oktatási szakemberekből álló szakértői csoportot bízott meg. A bizottság a tantervi programok vizsgálata, a Karon tett látogatás, valamint oktatókkal és hallgatókkal való konzultációk után 1988 nyarára készítette el részjelentéseit, melyek – a kísérlet előnyei és eredményei megemlítésével – elsősorban a problémákra és a változtatási javaslatokra koncentráltak.[82] A részjelentések összegzésével elkészült zárójelentést 1988 júliusában kapta meg a Kar.[83] Ebben többek között javasolták a tanévek kvadriszemeszterre való felosztásának megszüntetését, mivel az a tantárgyak elaprózódásához vezetett, és az állandó vizsgáztatás zavarta az oktatás menetét, a hallgatók pedig hátrányosnak érezték a tanulmányi és vizsgaidőszak összemosását. A heti óraszám 25 órában való maximálását helyeselték, de a kiscsoportos munkaforma kizárólagosságát – többek között a könyvtár szakkönyvekkel, jegyzetekkel való hiányos ellátottsága miatt – nem támogatták, és ajánlották, hogy a tanszékek vizsgálják felül, hogy az egyes szaktárgyak mely témaköreiből célszerűbb évfolyamelőadást tartani. Helytelennek ítélték az elméleti és történeti stúdiumok, valamint a törzsanyag és a speciális ismeretek oktatásának arányát. Javasolták továbbá gyakorló középiskola felállítását, a tantervi irányelvek és tantervek véglegesítését, a kísérleti képzésnek megfelelő – már korábban tervezett, de végül el nem készített – tankönyvek és oktatási segédletek megírását, valamint a vizsgarend felülvizsgálatát és szigorítását. A zárójelentés megállapította, hogy a több szempontból is vegyes kari profil (egyidejű egyetemi és főiskolai, társadalom- és természettudományi képzés) számos szervezési-irányítási problémát vet fel, de nem ajánlotta a Kar szervezetének tudományterületek szerinti megosztását. Ugyanakkor javasolta, hogy a felkészítés egységes, azaz általános és középiskolai oktatásra is képesítő jellege maradjon meg. Támogatta a kísérlet természettudományi szakokra való fokozatos kiterjesztését, valamint azt, hogy „*a Tanárképző Karon – hosszú távon – teljes körű egyetemi képzés alakuljon ki, és ezzel – a történeti hagyományokhoz híven – a dunántúli régió ismét erős tudományegyetemet kapjon*".[84]

A rész- és zárójelentések javaslatait, valamint az időközben lezajlott változtatásokat 1988 novemberében összegezte *Kozma László* dékán.[85] Beszámolójából kiderült, hogy a Kar már az 1988/89-es tanévtől kezdve visszaállt a féléves rendszerre, és a tanulmányi és vizsgaidőszak elkülönítésére. Megvizsgálta az évfolyam-előadások tartásának lehetőségét, s bizonyos esetekben visszaállította azokat, lépéseket tett a könyvtár szakkönyvekkel, segédletekkel való ellátottságának javítására, s arra, hogy a hallgatók 1989 szeptemberétől sokszorosított formában megkapják a végleges programokat, tanulmányi és vizsgakövetelmé-

[81] PTE EL VIII. 206. b. 73. d. 406/1987. Emlékeztető az 1987. február 5-én, a Dékánián tartott megbeszélésről, 1987. febr. 5.
[82] A jelen kötetben öt részjelentést közlünk, ld. 39/a–e. sz. dokumentumokat.
[83] Jelen kötetben ld. a 39/f. sz. dokumentumot.
[84] Uo.
[85] Jelen kötetben ld. a 40. sz. dokumentumot.

nyeket. Megkezdődött a törzs- és speciális ismeretek oktatási arányának felülvizsgálata, s tárgyalások folytak a Komarov Gimnázium és Szakközépiskola átvételéről is, mely a következő évben a JPTE TK gyakorló középiskolája lett. A Kar egyetértett azzal a bizottsági javaslattal is, hogy bölcsész- és természettudományi karra bontása az egyetemi képzés kiszélesítéséig nem indokolt. A rész- és zárójelentéseket, valamint a dékáni beszámolót is figyelembe véve 1988. december 22-én Czibere Tibor művelődési miniszter Ormos Mária rektornak küldött levelében – rámutatva néhány korábban is említett problémára –, „*alapvetően sikeres*"-nek minősítette a pécsi egyetemi modell első ötéves periódusát, s „kísérleti jellegét" 1989. szeptember 1-jével megszüntette.[86]

Ekkorra azonban az egyetemi képzés a kezdeti elképzelésekhez képest már jóval szélesebb körben folyt. Bár az első szakaszt csak a főiskola hagyományos szakjaira lehetett építeni, a főiskolai oktatás és tantervi reformjai hamarosan háttérbe szorultak az egyetemi program prioritásai miatt, s a főiskolai tanszékek mindegyike általában arra törekedett, hogy minél előbb beindíthassa az egyetemi képzést. 1990-ben elindult a biológia, a német, valamint a német nemzetiségi, 1992-ben pedig az ének-zene–karvezetés egyetemi szakok oktatása. Sőt, megkezdődött egyes egyetemi szintű, nem tanári szakképzések tanterveinek kidolgozása is. Az, hogy az egyetemet végzettek kb. 40%-a nem tanári pályán helyezkedik el, így a pedagógiai-pszichológiai alapképzés esetükben felesleges, s tulajdonképpen felváltható lenne nem tanári, szakmai tárgyakkal, már a Szabolcsi-bizottság jelentésében is megjelent. A Tanárképző Karon a kilencvenes évek elején jelentek meg az első nem tanári szakképzést nyújtó egyetemi programok: 1991-ben a néprajz (*Andrásfalvy Bertalan* szervező tevékenységének köszönhetően), valamint a szociális munkás, szociálpolitikus képzés, 1992-ben pedig a pszichológia.

A Kar képzési profiljának, szakterületeinek bővülése a szervezeti keretek átalakulásában is megmutatkozott. 1992-ig a kari struktúrában – tanszéki névváltoztatásokat leszámítva – több jelentősebb változás is történt. 1988-ban létrejött az *Olasz Tanszék* Herczeg Gyula, illetve a *Francia Tanszék* Vígh Árpád vezetésével; 1989-ben önállósult a Tóth József vezette *Földrajzi Intézet*; a *Közművelődési Szakcsoport* önálló tanszékké vált Koltai Dénes vezetésével. Az Irodalomtudományi Tanszék kettévált, és létrejött (az országban elsőként) a Kulcsár Szabó Ernő vezette *Irodalomelméleti Tanszék*, valamint a Kabdebó Lóránt vezette *Irodalomtörténeti Tanszék*. 1990-ben *Politológia Tanszék* alakult, s tovább tagolódott a Történelem Tanszék is: létrejött az *Ókortörténeti és Régészeti Szeminárium* Tóth István, majd Vargyas Péter, a *Középkori és Koraújkori Történeti Tanszék* Katus László, az *Újkortörténeti Tanszék* Majoros István, valamint a *Modernkori Történeti Tanszék* Polányi Imre vezetésével. Ugyanebben az évben szerveződött meg a *Testnevelés- és Sporttudományi Intézet* Nádori László irányításával, valamint a – Marxizmus-Leninizmus Tanszék megszüntetésével – a Filozófia, a Közgazdaságtan és a Politológia Tanszék alkotta *Társadalomelméleti Intézet*, melynek élére Fehér István, majd Csizmadia Sándor került. 1990-ben *Néprajzi Tanszék* alakult, a következő évben pedig *Szociálpolitikai*, valamint *Spanyol Tanszék* jött létre, előbbi Nagy Endre, utóbbi Fülei-Szántó Endre irányításával.

Már 1991-ben is láthatóvá vált, hogy a diszciplinárisan elkülönülő tudományterületek, a szerteágazó képzési struktúra, valamint a megnövekedett hallgatói létszám szétfeszítik a Kar szervezeti kereteit. Ebben az évben rektori megbízással jött létre egy átszervezést segítő bizottság, mely hosszas munkálatok után a bölcsészet- és természettudományi szakterület szétválasztására, a TK több karra, illetve karközi intézményre bontására tett javaslatot. Az Egyetemi Tanács 1991. május 29-i ülésén tárgyalta a Tanárképző Kar megszüntetését és

[86] Jelen kötetben ld. a 41. sz. dokumentumot.

utódkarainak létrehozását, melyet az év augusztusában a kormány is jóváhagyott.[87] Így 1992. január 1-jétől létrejött a *Bölcsészettudományi Kar* és a *Természettudományi Kar*, első dékánjai *Horányi Özséb*, illetve *Borhidi Attila* lettek.[88] A szervezeti szétválás után is folytatódott a főiskolai képzések egyetemi tanterveinek kidolgozása és új szakok indítása: 1993-ban a filozófia, humán szervező, kommunikáció, művelődési (és felnőttképzési) menedzser, valamint testnevelés; 1995-ben szociológia, kémia és matematika; 1997-ben pedig latin, személyügyi szervező, általános szociális munkás, és szociálpolitika szakon. Az alapképzés mellett az 1992/93-as tanévtől kezdve megindult a doktoranduszképzés is Ormos Mária történettudományi, Hámori József neurobiológiai és Borhidi Attila botanikai programjának akkreditációjával. 1995-ben a Képzőművészeti Mesteriskola doktori képzését is akkreditálták négy alprogrammal (festő, fém-, kerámia- és kőszobrász).

A Pécsi Tanárképző Főiskola egyetemi karrá válása, és az egységes tanárképzési kísérlet magában rejtette azt a veszélyt, hogy egyszerű matematikai műveletként – azaz két intézmény, valamint az általános és középiskolai tanárképzés tudásanyagának és képzési gyakorlatának puszta összeadásával – valósuljon meg. A Szabolcsi-bizottság alapelveit szem előtt tartva azonban a pécsi, egyetemi szintű tanárképzés kísérleti modellje az egyetemek tudományos színvonalát és a főiskolák pedagógusképző hagyományait újszerű struktúrában egyesítve egy integrált tudásanyagot közvetítő, gyakorlatorientált, a társadalmi igényekre érzékenyen reagáló felsőoktatási modell irányába ható tradícióváltást kísérelt meg, s képes volt a menet közben felbukkanó nehézségekre, kritikákra rugalmasan, korábbi elképzeléseinek kudarcát is belátva reagálni. A kísérleti képzés első lendületes, küzdelmes és konfliktusokkal is teli évei végül – Bókay Antal szavaival élve – megteremtették „*az ország legrégibb és legújabb »tudományegyetemé«*-n[89] zajló bölcsész- és természettudományi képzés sajátos arculatát és hagyományait.

Polyák Petra

[87] PTE EL VIII. 206. a. 13. d. 21-4/1991. A JPTE TK Tanácsa 1991. május 22-i ülésének iratai; 21-5/1991. A JPTE TK Tanácsa 1991. június 5-i ülésének iratai; PTE EL VIII. 201. b. 183. d. 41-24/91. R. A JPTE Tanácsa 1991. május 29-i ülésének iratai.

[88] Az egykori Tanárképző Kar szakterületeinek szervezeti szétválása az ezt követő években is folytatódott: 1996-ban jött létre a Művészeti Kar, melyhez 2000-ben csatlakozott a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Pécsi Kihelyezett Tagozata. 2005-ben pedig – többszöri szervezeti átalakítás után – megalakult a Felnőttképzési és Emberi Erőforrások Kar is.

[89] Bókay Antal: Egyetem és közoktatás. *Köznevelés* (45.) 1989/42. 1.

Útmutató a kötet használatához

A jelen kötet első részében közölt dokumentumok a Pécsi Tudományegyetem jogelődeinek a PTE Egyetemi Levéltárban (PTE EL) őrzött iratanyagára és korabeli sajtóforrásokra épülnek. A kötet második részében 2013 folyamán készített interjúk olvashatók, melyek nemcsak kiegészítik és árnyalják a dokumentumokban megismert tényeket és folyamatokat, de néhány esetben szélesebb kontextusba helyezik őket.

Jelen kötetnél el kellett tekintenünk technikai és terjedelmi akadályok miatt más közgyűjteményekben őrzött dokumentumok, elsősorban az akkori Művelődési Minisztérium, illetve az MSZMP és a KISZ helyi és országos szervezetei vonatkozó levéltári anyagának ismertetésétől. Amennyiben a későbbi kutatások során jelentős számú releváns forrás kerül elő, úgy az egy következő dokumentumkötet forrásanyagát képezheti.

A dokumentumok anyaggyűjtésének időhatára: 1978–1988. A kötetben közölt iratok az Egyetemi Levéltár következő állagai iratanyagából kerültek ki:

VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok (1974–1995);
VIII. 205. c. Pécsi Pedagógiai/Tanárképző Főiskola iratai, Nem iktatott iratok (1950–1981);
VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek (1982–1991);
VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok (1982–1991);
VIII. 206. c. JPTE Tanárképző Karának iratai, Nem iktatott iratok (1982–1991);
VIII. 206. f. JPTE Tanárképző Karának iratai, Kiadványok, újságkivágat-gyűjtemény (1982–1987).

A sajtóforrások többsége a pécsi felsőoktatási intézmények lapjából, az *Universitas*ból származik. A lap először 1972 szeptemberében jelent meg, kiadása 1989-ben finanszírozási okokból szűnt meg.

A dokumentumok közlésénél az időrendi és tematikai elvet együttesen alkalmaztuk.[1] A szorosan az integrációra, valamint a pécsi kísérleti képzésre vonatkozó dokumentumok az első három fejezetben kaptak helyet. Az első fejezet a Szabolcsi-bizottság létrejöttétől (1978) a pécsi egységes tanárképzési kísérlet beindításának minisztériumi engedélyezéséig tartó időszakot (1983. augusztus) öleli fel. A második fejezet az első kísérleti tanévtől (1983/84) kezdve az első tapasztalatokat, az időközben felmerült nehézségeket, és a kísérlet fokozatos kiterjesztésének egyes lépeseit mutatja be az első összefoglaló értékelések elkészítéséig (1987. március). A harmadik fejezetben a kari szintű, valamint a Művelődési Minisztérium szakértői bizottsága által elkészített értékelések, vélemények olvashatók. A fejezetet, valamint a szorosan a pécsi kísérleti egyetemi képzésre vonatkozó iratok és sajtóforrások sorát a kísérleti jelleg minisztériumi megszüntetése (1988. december) zárja. A negyedik fejezetben a tanárképzési kísérlettel kapcsolatban álló személyekkel készült, nyolcvanas évekbeli interjúk találhatók, melyek esetében a cikk nem (közvetlenül) a kísérletre, hanem az interjúalanyra, egyetemi vagy tudományos munkásságára irányult. Az ötödik fejezetben a Tanárképző Kar hallgatóinak közösségi-kulturális életével kapcsolatos levéltári és sajtóforrások szerepelnek. A fejezeteken belül lehetőleg szoros időrendet al-

[1] A forrásanyag kiválasztása, elrendezése, a szövegközlés módjának kiválasztása, valamint az egyes dokumentumok szerkezetének kialakítása során a következő ajánlást vettük figyelembe: Sipos Péter: A XX. századi forráskiadás problémái és ajánlás a forráskiadás szabályzatára. *Fons* (7.) 2000/1. 171–184.

kalmaztuk, de az egy ügyre vonatkozó iratokat nem szakítottuk el egymástól, hanem a–b–c stb. betűkkel jelöltük.

Az egyes dokumentumok közlésének szerkezete a következő. Minden dokumentum arab *sorszámot* kapott, az összetartozó iratokat sorszám/abc kisbetűivel jelöltük. A dokumentumok számozása a fejezetek beosztásától függetlenül folyamatos.

Minden dokumentum önálló *címet* kapott, mely csak értelemzavaró vagy rövidítést igénylő címek esetében tér el (ha volt) az eredetitől. Sajtóforrások esetén általában az eredeti címet, szükség esetén magyarázó alcímet is megadtunk. Az eredeti címet nem kezeltük az irat részeként, azt eltérés esetén a dokumentum utáni jelzetben közöltük. A cím után feltüntettük az *irat keletkezésének helyét* és *idejét*, sajtóforrás esetén a megjelenés első helyét és idejét. Ha a keletkezés helye és/vagy ideje nem szerepelt az iraton, de megállapítható volt, az adatokat zárójelben közöltük.

Az *iratközlés*nél az eredeti forma megtartására törekedtünk, de elhagytuk (ha volt) az eredeti címzést, a tárgy rovatot és a hivatkozási számot. A dokumentumokat lehetőleg teljes terjedelmében közöltük. Néhány esetben – elsősorban terjedelmi okokból – elhagytuk a kevésbé fontos részleteket, illetve a témába nem illeszkedő hosszabb szövegrészleteket. A kihagyást mindenkor […] jellel jelöltük és lábjegyzetben megadtuk, hogy mit tartalmaz a kihagyott rész. A dokumentumok publikálásánál szöveghű közlésre törekedtünk és megtartottuk a dokumentumok eredeti szerkezetét. A dőlt betűvel vagy aláhúzással jelölt kiemeléseket egységesen dőlt betűvel jelöltük. A nyilvánvaló gépelési hibákat külön jelzés nélkül javítottuk. A fogalmazási, ill. stiláris hibákat csak a megértést zavaró esetekben korrigáltuk, szövegközi [ ]-be tett kiegészítéssel. A bizonytalan olvasatú, vagy olvashatatlan szavakat [?] jellel jelöltük. A szöveget a központozás, hosszú és rövid magán- és mássalhangzók, egybeírás-különírás esetében a mai helyesírási szabályoknak megfelelően javítottuk, ám a magyar kiejtés szerint meghonosult, de idegen nyelven írt szavak, valamint az egyes intézmények és szervezeti egységek neveinek írásmódja esetében az olykor jelentéstöbblettel is bíró, eredeti helyesírási jellegzetességek megtartására törekedtünk.

A dokumentum szövegébe magyarázó, illetve a kötetben közölt, vagy egyéb levéltári és sajtóforrásokra utaló *jegyzet*eket illesztettünk. Szintén a jegyzetek tartalmazzák az adott szövegrészre vonatkozó szövegkritikai megjegyzéseket, a szövegben előforduló egyidejű vagy utólagos betoldásokat, szócseréket, illetve a címzett (vagy ismeretlen személy) margóra írt megjegyzéseit. Nem jelöltük külön a gépelési hibák szerzői korrektúráit, valamint a címzett kommentár nélküli aláhúzásait.

A dokumentum után következő *legendá*ban közöltük a jelzetet, vagyis az iratot őrző intézmény rövidített nevét, a forrásanyag fondjának, állagának és dobozának számát, az iktatószámot; az irat fajtáját, előállításának módját, hitelesítését; valamint sajtóforrások esetén az első megjelenés bibliográfiai adatait.

A legenda után – amennyiben szükségesnek ítéltük – *kommentár* következik. A kommentár az irat előzményeire, illetve közvetlen következményeire utal, például egy felterjesztésre érkezett válasz rövid ismertetését tartalmazza. Itt jelöltük azt is, ha a dokumentum tartalmi vagy egyéb kapcsolatban áll valamely más, a kötetben közölt irattal, cikkel.

A kötetet *névmutató* és *rövidítések jegyzéke* egészíti ki. A névmutatóban a kötetben előforduló személyneveket, valamint a közölt újságcikkek íróinak nevét tüntettük fel.

Az interjúk 2013 folyamán készültek részben személyesen készített és rögzített beszélgetések, részben pedig levelezés útján feltett kérdésekre kapott válaszok alapján. Jelen kötetben az új képzés legfontosabb vezetőit, szereplőit igyekeztünk megszólaltatni, kiegészítve ezt néhány volt hallgatóval készített interjúval, teljességre nem törekedhettünk. Az interjúkat minden esetben az interjúalanynak a vizsgált korszakban betöltött hivatásának leírása

és az interjúkészítés módjának leírása vezeti be. Az interjúk szövegei az interjúalanyok meggyőződését tükrözik és nem tekinthetők a szerkesztők és a kiadó véleményének.

A forrásszövegek válogatása és szerkesztése Polyák Petra, az interjúk készítése és szerkesztése Lengvári István munkája. Szakmai segítséget Bókay Antal, Vonyó József, P. Müller Péter és Jankovits László adott. A kézirat javításában P. Müller Péter volt segítségünkre. A technikai szerkesztés Acél Róbert, a nyomdai kivitelezés a Virágmandula Kft. gondos munkáját dicséri. Mindenkinek köszönetet mondunk!

Külön köszönetet mondunk Bókay Antalnak és Vonyó Józsefnek, hogy iratok átadásával és levéltárunkban való elhelyezésével is hozzájárultak a kötet elkészüléséhez, valamint az Egyetemi Könyvtár Történeti Gyűjtemények Osztályának a képek rendelkezésünkre bocsátásáért.

Lengvári István – Polyák Petra

I. Dokumentumok

Az integráció és az egységes tanárképzési kísérlet előkészítése (1978–1983)

1/a. Knopp András oktatási miniszterhelyettes levele Földvári József rektornak a kétfokozatú tanárképzésről javaslatot kidolgozó bizottság felállításáról

Budapest, 1978. október 16.

Kedves Földvári Elvtárs!

A pedagógus-ellátás távlati tervezése, valamint a középiskolai tanárképzés jelenlegi területi aránytalanságainak felmérése alapján felvetődött, hogy a Dél-Dunántúlon középiskolai tanárképző bázist kell kialakítani. Ehhez a személyi és tárgyi feltételek Pécsett látszanak a legkedvezőbbeknek, a Tudományegyetem és Tanárképző Főiskola egyesített intézményi bázisán, ahol a meghatározott szakokon beindítandó középiskolai tanárképzés mellett továbbfolyna az általános iskolai szaktanárképzés is.

A Pécsett kialakítandó kétfokozatú tanárképzés elvi és gyakorlati kérdéseire vonatkozó javaslatok kidolgozására az Oktatási Minisztérium Bizottságot hoz létre.

Felkérem Önt, hogy e Bizottság munkájában – a mellékletben foglalt minőségben – részt venni szíveskedjék.

Egyben tájékoztatom, hogy a Bizottság első ülésére 1978. október 25-én 14.00 órakor kerül sor a Pécsi Tanárképző Főiskolán.

Az alakuló ülésre ezennel meghívom.

Budapest, 1978. október 16.
Elvtársi üdvözlettel:
Knopp András

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 53. d. 68/1980.
— Géppel írt, aláírással és bélyegzővel hitelesített tisztázat.

A melléklet szerint a bizottság munkájában a következő személyek vettek részt: elnöke Szabolcsi Miklós akadémikus, az MTA Irodalomtudományi Intézetének ügyvivő igazgatója; titkára Bókay Antal a Pécsi Tanárképző Főiskola adjunktusa. Tagjai: Bihari Ottó akadémikus, a PTE tanszékvezető egyetemi tanára; Bocz József, az MSZMP Baranya megyei titkára; Daróczy Zoltán tanszékvezető egyetemi tanár, a KLTE TTK dékánja; Dezső László, a KLTE tanszékvezető egyetemi tanára; Endrédi Lajos, a Kaposvári Tanítóképző Főiskola Szekszárdi Kihelyezett Tagozatának tanszékvezetője; Földvári József, a PTE rektora; Gáspár László a neveléstudományok kandidátusa, a szentlőrinci kísérleti általános iskola igazgatója; Gazsó Ferenc, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének osztályvezetője; Kálmánchey Zoltán, a PTF főigazgatója; Kozma Tamás, az MTA Pedagógiai Kutatócsoportjának osztályvezetője; Láng Ferenc, az ELTE TTK dékánhelyettese; Leindler László akadémikus, a JATE TTK tanszékvezető egyetemi tanára; Székely György akadémikus, az ELTE általános rektorhelyettese; Szépe György kandidátus, az MTA Nyelvtudományi Intézetének osztályvezetője; Takács Gyula, a Baranya megyei Tanács általános elnökhelyettese; Tarnóc Márton, az OM Tudományegyetemi és Tanárképző Főiskolai Főosztályának főosztályvezető-helyettese; Tigyi József, a POTE rektora; Vastagh Zoltán, a PTF főigazgató-helyettese és Zsolnai József, a Kaposvári Tanítóképző Főiskola docense.

Földvári József válaszában megköszönte és elfogadta a megbízást, ugyanakkor az október 25-i alakuló ülésről hivatalos, külföldi elfoglaltsága miatt kimentette magát. (PTE EL VIII. 201. b. PTE [majd JPTE] Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 53. d. 68/1980. Földvári József levele Knopp Andrásnak, 1978. okt. 19.)

1/b. Jegyzőkönyv a Pécsett kialakítandó kétfokozatú tanárképzés elvi és gyakorlati kérdéseire javaslatot kidolgozó bizottság első üléséről

Pécs, 1978. október 31.

Helye és ideje: Pécs, 1978. október 25.

A Bizottságnak nyújtott bevezető tájékoztatás keretében Knopp András miniszterhelyettes vázolta a létrehozandó intézmény szükségességét, célját. Az új intézmény felállításának gondolata az 1978. aug. 29-i MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottság ülésén elhangzottakhoz vezethető vissza. Oktatásunk fejlesztése – a pedagógus-ellátottság szempontjából – két szemszögből is vizsgálható. Részben a kb. 1990-ig tartó távlati ellátottság, részben pedig a képesítés nélküli nevelők számának lehetséges csökkentése szempontjából. Az utóbbi években a pedagógus-ellátottság terén számos hiányosság jelentkezett. Alsóbb szinten ez 1975-ben tetőzött, ekkor az óvónők 22,5%-a volt képesítés nélküli. Ennek oka az volt, hogy a demográfiai hullám elérte az óvodákat és az iskola alsó tagozatát. Tetőzésekor 30%-kal több tanuló lesz az általános iskolában. Új tanítóképző intézmények működésével az alsó tagozaton az arány jelentősen javul, a 6. ötéves tervben valószínűleg a hiány teljesen megszűnik.

Az 1980-as évekre viszont jelentős szaktanárhiány jelezhető, meglehetősen tartós tendenciával. Ez bizonyos okok (fakultáció, középiskolák bővülése) miatt a középfokú oktatásban is jelentkezni fog.

A fenti helyzet következményeként jött létre a pedagógusképzés átstrukturálására vonatkozó határozat. A következő években 550–600 fővel nő a főiskolák felvételi keretszáma. Új intézmények nyílnak meg, illetve egyes helyeken a tanítóképzés mennyisége csökken a tanárképzés javára (Szombathely, Nyíregyháza). A Dunántúl déli részén a kaposvári és bajai tanítóképző intézmények ki tudják elégíteni a terület tanítóigényét. Középiskolai tanárokat képző bázis viszont a Dunántúlon nincs, az ELTE egy évtized távlatában nem bővíthető. Pécsen viszont lehetőség látszik arra, hogy kísérleti jelleggel létrehozzuk az ún. kétlépcsős tanárképzés modelljét a meglévő főiskola és a megteremtendő egyetem egyesítésével. A tanárképzés ilyen új modelljének kialakítását az MSZMP Politikai Bizottságának szept. 29-i ülésén elhangzott állásfoglalása is alátámasztja. Az állásfoglalás az oktatás távlati reformjával kapcsolatos, mely tervbe veszi a kötelező képzési idő megnövelését (10–11 évre). Mivel ez a reform eltünteti a középiskolai és általános iskolai szaktanár közötti különbséget, szükségessé válik a tanárképzés reformja is.

A megtervezendő pécsi egyetemi kar lényege, hogy [az] országosan ma folyó négyfokú tanárképzés helyett, a reformnak megfelelő kétfokú képzés kísérleti modelljét nyújtsa.

A Bizottság konkrét feladataként jelentkezik a kétfokú tanárképzés egyes szakok vonatkozásában történő kidolgozása. Az induló új intézmény fokozatosan belépő szakokból teljesedne ki. Az egyetem jövendő szervezeti felépítésében nem a szokásos bölcsészettudományi és természettudományi karokra kell gondolni, hanem egységes tanárképző intézményt kellene létrehozni. A Pécsi Tanárképző Főiskola megfelelő tanszékei és az új intézmény tanszékei nem válnának szét, hanem integrált oktatást megvalósítva, egységes intézetek-

ként működnének. Szélesebb egyetemközi integráció lehetőségét nyújtja a Közgazdasági és Jogi Kar, illetve az Orvosegyetem léte. A Tanárképző Főiskola összlétszáma nem csökkenhet, de a képzés egy részét átvenné a tanárképzővé fejlesztendő Szekszárdi Tanítóképző. Knopp elvtárs végül jelezte, hogy a beruházásokhoz az anyagi fedezet biztosított, az új intézmény a Tudományegyetem épületében kapna helyet.

Az ülésen ezután a következő kérdések, hozzászólások és válaszok hangzottak el:
Láng Ferenc: Feladatunk kettős, részben egy új modellt kell kidolgozni, részben pedig meg kell határoznunk a tanárképzés szakpárosításait. Mely szakokra és milyen létszámmal van szükség?

Takács Gyula: Mi a tervezett időkalkuláció, ütemezés?

Kálmánchey Zoltán: Az új modell társadalmi igényt elégít ki, mik ezen igénynek a mennyiségi mutatói?

Knopp András válaszában elmondta, hogy az új intézmény legáltalánosabb mennyiségi tervét az OM Terv- és Pénzügyi Főosztálya megadja, az 1978-ban életbe lépő, illetve a rövidesen bevezetésre kerülő tantervek mutatói szerint. Másik meghatározó természetesen a Pécsen biztosítható lehetőségek köre. A tervezett legkorábbi indulás az 1980/81. tanév. Ez elsősorban az épülettől függ, egyébként néhány szakon optimálisnak látszik az 1980-as kezdés.

Tigyi József: Üdvözölte az új intézmény integrált bekapcsolódásának tervét a többi pécsi egyetem rendszerébe. A POTE nemcsak fizikai, kémiai laboratóriumaival tud bekapcsolódni, hanem szívesen részt vesz a nyelvi oktatásban is, sőt számítástechnikai lehetőségét is felajánlja. Az új intézménytől viszont hathatós pedagógiai támogatást szeretnének kapni. Nem tartja irreálisnak az 1980-as kezdést, természetesen csak 15–20%-os kapacitással.

Leindler László: Egy szegedi aggodalmat közvetített, hogy nem fogja-e csökkenteni az új intézmény a természettudományi szakokon amúgy is alacsony jelentkezési létszámot. Nehéznek tartja a már meglévő szakokon az integrált oktatás megteremtését. Módszertani nehézségként jelentkezhet, hogy a két lépcsőt úgy kell megtervezni, hogy az ne csupán tudásbővítő többletet jelentsen. Kérdésesnek tartja, hogy nem lenne-e hasznosabb olyan helyen megszervezni az intézményt, ahol mindkét képzési szint (egyetemi és tanárképzős) is megvan.

Nagy József: A megyei és városi párt- és állami vezetés az új intézmény létesítésének feladatával nem először találkozik. A 12 évvel ezelőtt létrehozott Közgazdasági Kar szervezési tapasztalatai most jól hasznosíthatók. Támogatja a feszesebb határidőt és felhívta a figyelmet a meglévő anyagi lehetőségek maximális kihasználására. Az intézmény beindítását fokozatosan lehet megvalósítani.

Győry László: Az új intézmény tervezett helyét az határozta meg, hogy nincs a Dunántúlon középiskolai tanárképzés. A kétlépcsős rendszer szervezeti előnye lesz, hogy csökkenti a demográfiai hullámok okozta pedagógus-túltermelést vagy hiányt. Az épületről elmondta, hogy a megállapodást aláírták, pénzügyi akadályok nincsenek. Felhívta a figyelmet a leghatékonyabb kihasználásra, az azonos célt szolgáló helyiségek kihasználására, az ésszerű takarékosságra.

Endrédi Lajos: Jelezte a szaktanító-képzés integrációs lehetőségeit, ennek összekapcsolását a jövendő tanárképző intézménnyel.

Láng Ferenc újra felvetette a beiskolázási lehetőségek csökkentésének problémáját, a pécsi modell általánosíthatóságának kérdését, illetve azt, hogy jelenleg jó néhány szakon álláshiány van, a meghirdetett pályázatok száma kisebb, mint ahányan végeznek.

Győry László: A létrehozandó intézmény az eljövendő időszak igényeire szerveződik. A jelenlegi létszámfelesleg sem egyértelmű, elsősorban a speciális, iskolában nem tanítható szakokon jelentkezik.

Gáspár László felhívta a figyelmet a kísérleti jelleg tartalmi integrációra történő kiterjesztésére. Javasolta, hogy a bizottság olyan szakpárosítási rendszert dolgozzon ki, melyben megvalósul az általános és a specifikus ismereti területek egysége.

Szabolcsi Miklós végül összegezte az ülés eredményeit, összefoglalta a tennivalókat: a Bizottság munkájában nyitott, alternatív javaslatokra van szükségünk. Ezeket két lényeges szempont kell hogy vezesse: az ideális elképzelés, mely elméletileg a legjobb lehetőséget biztosítja egy modern tanárképző intézmény felállítására. Másrészt természetesen figyelembe kell venni a reális lehetőségeket, de úgy, hogy ezek minél jobban megközelítsék az ideális modellt. A két elv *együttes* alkalmazása döntő jelentőségű. Munkamódszerként 7–8 írásos anyag elkészítését javasolta, ezeket a következő ülésen vitatnánk meg. Az egyes témák kidolgozására a Bizottság személyi javaslatot is tett, természetesen minél több ilyen alternatív anyag érkezne be, annál sokrétűbb munkát folytathatnánk.

1. téma: A kétfokozatú tanárképzés általános modellje, elméleti háttere, külföldi példák. (Kozma Tamás)
A pedagógiához kapcsolódó képzési elemek helye a kétfokú rendszerben, a szükséges pedagógiai műveltség rendszere. (Vastagh Zoltán)

2. téma: Az eljövendő időszak perspektivikus, országos munkaerő-szükséglete, szaktárgyi és területi igényekre bontva. (Győry László – november 15-ig)

3. téma: Az egyetem szervezete, szaktárgyai, tartalmi szempontból integrált rendszere. (Gáspár László)
Az idegennyelv-oktatás rendszere. (Szépe György – Dezső László)

4. téma: A Pécsi Tanárképző Főiskola jelenlegi szerkezete, szaktárgyi, egyéb lehetőségei, fejlesztési lehetőségek. (Kálmánchey Zoltán)

5. téma: A jelenlegi Tudományegyetem helye, szerepe, lehetőségei az intézményben. (Földvári József)
Egyetemközi szakok terve. (Tigyi József – Földvári József)
A Pécsi Akadémiai Bizottság ajánlásai. (Tigyi József – Bihari Ottó)

6. téma: Az emeltszintű szaktanítóképzés kapcsolata az új intézménnyel. (Zsolnai József – Endrédi Lajos)

7. téma: A tervezett képzési forma kulturális és tudományos háttere, hatása Pécsre. (Bihari Ottó – Bocz József – Takács Gyula)

A kidolgozott témákat 1978. december 10-ig kérjük Pécsre, a titkár címére küldeni. Sokszorosítás után Bizottságunk minden tagjának eljuttatjuk ezeket, részletes megvitatásuk januári ülésünkön történhet meg.

Pécs, 1978. október 31.
Bókay Antal s. k.
a Bizottság titkára, Pécsi Tanárképző Főiskola

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 53. d. 68/1979. Jegyzőkönyv a Pécsett kialakítandó kétfokozatú tanárképzés elvi és gyakorlati kérdéseire javaslatot kidolgozó Bizottság első üléséről.
— Géppel írt, sokszorosított másolat.

1/c. Összegzés a pécsi egyetemi szintű tanárképzési bázis modelljét kidolgozó bizottság munkájából

(hely és keltezés nélkül)

Az Oktatási Minisztérium által szervezett Bizottság azt a feladatot kapta, hogy dolgozza ki egy Pécsett a közeljövőben létesítendő egyetemi szintű tanárképző intézmény alapvonalait. A munka az OM-től kapott elképzelések és a magyar oktatás, illetve felsőoktatás fejlesztésére országosan kialakított koncepció alapján folyt. Utóbbiakból főként az oktatási miniszter felkérése alapján a Magyar Tudományos Akadémia Elnökségi Közoktatási Bizottsága által készített távlati tervet hasznosítottuk („A Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalásai és ajánlásai a távlati műveltség tartalmára és az iskolai nevelőtevékenység fejlesztésére" – 1973–1976.[1]) A később „fehér-könyv"-nek nevezett kiadványt a tantárgyszerkezet, az oktatási és nevelési rendszer tervezésének alapdokumentumaként használtuk.

A fejlett szocialista társadalom építésének lényeges feltétele az, hogy az iskola olyan képzést adjon, mely elősegíti a társadalmunkban alkotó módon élni tudó, és ezt tudatosan vállaló emberek nevelését. Ebben a munkában kulcsfeladat vár a pedagógusra. A társadalmi fejlődés megváltozott igényei, a folyamatosan átalakuló és átalakulások előtt álló iskolarendszer fokozott érvénnyel veti fel a pedagógusképzés dinamikus fejlesztését.

Mindezek alapján az Oktatási Minisztérium a Bizottságot *egységes*, azaz főiskolai és egyetemi tanárképzést integrálni tudó, és *kétfokozatú*, vagyis ezen az egységen belül tagolt tanárképzés modern változatának megtervezésére kérte fel.

1. Indoklás

A Bizottság munkája során úgy ítélte meg, hogy Pécs alkalmas a tanárképző bázis kiépítésére.

Több okból – országos viszonylatban – időszerű a tanárképzés továbbfejlesztése. Ilyen az 1978-ban életbe lépett tantervek szükségleteinek ellátása, elsősorban a fakultáció bevezetése; a köznevelési rendszer folyamatos fejlesztésének feladata egy most kialakítandó távlati fejlesztési koncepció keretében; az 1979. évi idegennyelv-oktatási kormányhatározat; valamint a közművelődési törvény[2] bizonyos részeinek felsőoktatási következményei. A nyolcvanas évek végére demográfiai és kulturális okok miatt a középiskolát végzők, az ott tanulni szándékozók számának jelentős növekedése várható. A pécsi, új típusú intézmény szervezete, képzési rendszere ugyanakkor a felsőoktatási „kísérlet" szerepét is betöltené. Feladata lenne, hogy rugalmas tanárképző modellt valósítson meg, bázisául szolgáljon az 1990-ben esedékes átfogó oktatási reform pedagógusigényeinek kielégítésére.

---

[1] *A Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalásai és ajánlásai a távlati műveltség tartalmára és az iskolai nevelőtevékenység fejlesztésére, 1973–1976*. MTA, Budapest, 1976.

[2] 1976. évi V. törvény a közművelődésről. In: *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye: 1976*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977, 46–54.

[A] Dunántúlon nincs egyetemi szintű tanárképző intézmény, ez a szaktanár-ellátottság egyenetlenségében mutatkozik meg. Ugyanakkor Pécsnek jelentős egyetemi hagyománya van, 1940-ig bölcsészeti képzés is folyt. Dunántúlon az ilyen típusú egyetem hiánya még fokozottabb centralizáltságot, Budapestre irányultságot eredményez. Az egyetem létrehozása a Dunántúlon is segítené a decentralizálás elvének érvényesülését, ami egyben egy nagyobb régió viszonylagos centralizációját jelentené. Ehhez természetesen az egyetemnek olyan profilt kell találni, amelyben önálló, eredeti lehet. A párhuzamosan fejlesztett szakok, programok esetén a főváros történetileg kialakult óriási vonzereje a vidéki vállalkozást decentralizálási kísérletből fiókintézménnyé változtatná. A Bizottság a későbbiekben a specializáció javasolt irányát is megjelöli.

A szakemberbázis Pécsett és a régióban alapot szolgáltat az intézmény oktatói karának megteremtésére. A városi tradíció, a korlátozott mobilitási lehetőségek miatt az átlagosnál nagyobb számú, jól képzett szakember maradt Pécsen. A szakemberbázis elsősorban az egyetemeken (Pécsi Tudományegyetem, Pécsi Orvostudományi Egyetem), a főiskolákon (Pécsi Tanárképző Főiskola, Pollack Mihály Műszaki Főiskola, Zeneművészeti Főiskola Kihelyezett Tagozata) és a tudományos kutatóintézetekben (Dunántúli Tudományos Intézet, ipari jellegű kutatóintézetek) található.

Regionális tudományos szervezetként fontos háttérszerepet kaphat a területi kutatásokat akadémiai keretbe szervező, már jelentős hagyománnyal bíró Pécsi Akadémiai Bizottság. Jelentős tudományos és szakmai-tárgyi háttért jelent még a Levéltár és a városi nagykönyvtárak fejlődő rendszere. A felsőoktatási intézmények speciális profilú könyvtárai közül a szerveződő intézmény szempontjából jelentős a Tanárképző Főiskola számos tudományterületet felölelő gyűjteménye, illetve a Pécsi Egyetemi Könyvtár muzeális és modern könyveket egyaránt tartalmazó anyaga.

Jelentős a városi múzeum bázisa, különösen a képzőművészeti gyűjtemények. Az egyetemi praktikum hátteréül szolgálhat a város 18 középfokú oktatási intézménye, ezek különböző képzési profilokat képviselnek (szakmunkásképző, szakközépiskola, gimnázium). Különös pedagógiai értéke van a Szentlőrinci Általános Iskolában folyó komplex kísérletnek, illetve a most felfejlesztés alatt álló pécsi nevelési központnak, amely elsősorban a közművelődés és a közoktatás kapcsolata terén tervez újfajta megoldást.

A város nagysága lehetővé teszi, hogy az új intézmény integráltan épüljön be a meglévő oktatási, tudományos és kulturális háttérbe. Az integrálás egyrészt az anyagi-technikai lehetőségek közös, intenzív kihasználását jelenti, elsősorban a laboratóriumok, a nyelvi laboratóriumok, illetve a számítógépközpontok terén, mindez jelentős anyagi megtakarítást jelent. A későbbiekben kitérünk még az integrálás oktatásban és nevelésben is elvárható pozitív hatására. Jelenleg Pécsett olyan minőségű és létszámú kutató, oktató található egy-egy társadalomtudományi szakmában, amelyből kellő koncentrálással létrehozható volna egy-egy kutatóintézeti feladatokat is ellátó központ. Koncentrálás nélkül viszont félő, hogy önnön továbbképzésüket sem tudják megvalósítani a következő évtizedben, s a sok apró egység lemarad az oktatói feladatok ellátásban is. Ilyen integrálható területnek látszik a nyelvészet, a filozófia, a politikai gazdaságtan, a tudományos szocializmus, a szociológia, a pedagógia, a pszichológia, a történelem, az irodalom, a földrajz. Természettudományokban: a biológia, a fizika, a kémia és a matematika vehető ide.

Az anyagi-technikai, és tartalmi integrálási lehetőségek kihasználásával több olyan képzési profil is kialakítható lenne, amelyben a pécsi intézmények egymást segítenék (pl. közgazdasági és jogi ismeretekkel rendelkező, az oktatás irányításában, igazgatásában részt vevő szakemberek, pedagógusok, pedagógiai, pszichológiai ismeretekkel bíró jogászok, közgazdászok, orvosok képzése). Hasonló együttműködési lehetőség látszik a nyelvokta-

tásban, hiszen jelenleg a városban négy nagy nyelvi laboratórium működik, öt egymástól független idegen nyelvi lektorátussal, és tőlük szintén teljesen független öt idegen nyelvi tanszékkel.

2. A tervezet elvi kiindulópontjai

A tervezés folyamatában a Bizottság figyelembe vette, hogy a jövendő intézmény a *társadalom intézménye*, azaz a magyar társadalom egészének érdekeit képviselő funkciót lát el. Továbbá azt, hogy egy *felsőoktatási tradíció*ba kell – akár tagadó, akár állító – de mindenképpen tudatos módon – beilleszkednie; végül azt is, hogy *intézmény a társadalomban*, vagyis szocialista jellegű intézmény, amelyben az ifjúság, az értelmiségi és egyéb dolgozók együttműködése révén alakulnak ki a kooperatív munka sajátos formái, s ebben az értelemben saját belső világa, szubkultúrája, hagyományai. Ezt a belső mechanizmust a beindító tervezés döntő módon meghatározza. A formai és tartalmi tervezés mindhárom momentum szem előtt tartásával történt.

Egy pedagógus-intézmény társadalmilag meghatározott célrendszerét, működési minőségét két kategóriapár együttesével írhatjuk le. A hallgatónak egyrészt el kell sajátítania a valóság bizonyos fokú és minőségű *tudatát* (az ismeretanyagot), illetve önnön helyének, értelmes-tartalmas közösségi szerepének *öntudatát*. Másrészt mindkettőt *elméleti* és *gyakorlati* szinten kell megtennie. Az előbbi pár alapján voltaképpen két egyetemi típus különíthető el. Egy olyan, amely a „mit kell tudni?"-kérdés alapján szerveződik, bizonyos ismeretanyagot, bizonyos készségtárat akar kialakítani. Az öntudatosítást, a hallgató személyiségének fejlesztését az oktatás többé-kevésbé automatikus következményének tekinti. A másik egyetemi típus azt a kérdést emeli a középpontba, hogy „milyen emberekre van társadalmunkban szükség?". Célja a belépő individuum fejlesztése, a társadalom és az egyén szempontjából optimális személyiség kialakítása (amibe természetesen az ismeretek *is* beletartoznak). Az elsőt *oktató* egyetemnek, a másodikat *nevelő-oktató* intézménynek nevezhetnénk.

A Bizottság tervezetében, tartalmi és formai kérdésekben egyaránt ez utóbbira törekedett. Ezt némiképp akadályozza a felsőoktatásunkban domináns, német egyetemi modell tradíciója. Ennek a jelen társadalmi fejlődési fázisban már negatívan ható elemei a túlzott *specializáció*; a *szakmacentrikus* építkezés; a *zárt, hagyományos, merev szakstruktúra*, és az oktatásban, illetve nevelésben megmutatkozó erős *tekintélyű vezetési stílus*. Közvetlenül ez a tantárgyi szétaprózottságban, a szisztematikusság hiányában, sokféle követelményben, az óraszám földuzzadásában, és az elmélet és a gyakorlat eltávolodásában jelentkezett. Különösen problematikussá vált a pedagógia tantárgy, illetve a pedagógushivatásra felkészítés elmélete és gyakorlata. Következményként jelentkezett a tanárképzésben a társadalmi rendeltetés és tényleges teljesítmény közötti különbség, időnként ellentmondás is.

3. Az intézmény javasolt képzési formája

A tervezéshez kapott kiindulópontok ezért sok szempontból ellentétesek a jelenleg funkcionáló rendszerrel.

Az *egységes tanárképzés*sel szemben a jelenlegi iskolarendszerünk egyes fokozataira képez pedagógusokat, így a képzés eszközével az iskolarendszert a jövő számára is megmereviti. Ugyanakkor úgy látszik, hogy a tervezés csak a mai pedagógusszükséglet talaján lehetséges, ami azonban tegnapi képzésünk következménye. A „tervszerűség" és a „realitás" elve azt követelné, hogy olyan pedagógusokat képezzünk, amilyenek nyugdíjba mennek. Egy továbblépést sürgető tervezetben így némi futurológiai illúzió is érezhető, hiszen a holnap

reális igényei ma még javában ideálisak. Az egységes tanárképző intézmény nem tünteti el a társadalmi igények sokféleségének kielégítését, hanem az egységen belül hozza létre a differenciáció lehetőségét.

Ennek eszköze az ún. *kétfokozatúság*. Ez egy olyan forma, amelyben egységes intézményen belül többé-kevésbé azonos tananyag alapján, különböző szintű elméleti és gyakorlati szakemberek képződnek. A kétfokozatú képzés az eddigi tapasztalatok szerint három típusban valósulhat meg. A típusok aszerint különülnek el, hogy miként rendeződnek egymás után, illetve egymás mellett a különböző funkciójú fokozatok. Az ún. „párhuzamos modell" összevont intézmény, két képzést párhuzamosan végez, még a felvétel is külön történik. A „soros modell" időbeli egymásutániságot jelent, az első fokozatot rövidebb idő alatt lehet elvégezni, aki a másodikat is be akarja fejezni, az ezután még az intézményben marad. A harmadik, „elágazó modell" bizonyos időn át tartó közös képzés után választja szét a két fokozatot. […][3]

A tanárképzés speciális céljainak leginkább a harmadik, az elágazó modell felel meg. Az egységen belül ez a rendszer teszi lehetővé azt, hogy a két képzési típus ne a jobb-rosszabb, vagy a több-kevesebb viszonyában álljon, hanem a társadalmi céloknak megfelelően *más* legyen. Az elágazó modellbe szervezve nemcsak eltérő képzettségű tanárok, hanem eltérő képesítéssel rendelkező társadalomtudományi és természettudományi szakemberek is képezhetők.

A modell első, közös szakasza a képzés első és második évét foglalná magába. Jellemzője, hogy az *általános és közös alapképzést* szolgálja, egyben lehetőséget nyújt a II. év végén esedékes szelekcióra, a specializáció irányának megváltoztatására. A hallgatók ebben a képzési szakaszban kapnák meg azt a csak nagy vonalakban szakma-specifikus alapképzettséget, amely ugyan nem ad szakképzettséget, de a továbbhaladás eltérő útjainak egységes tudásbázisát szolgálhatja. Szakmai tárgyak és pedagógiai, illetve egyéb tantárgyak egyaránt helyet kapnának benne. A tantárgyak tartalma ekkor még a szakspecifikus valóság legáltalánosabb törvényeit ölelné fel, nemcsak a szakmai, hanem pedagógiai vonatkozásban is. Itt kerülhetnének sorra az iskolára vonatkozó komplex pedagógiai tudás általános, össztársadalmi, az iskolánál szélesebb társadalmi és egyéni szférára érvényes elemei. A gyakorlati tevékenység is általános gyakorlat lenne, az önismeret, emberismeret, vezetési gyakorlat elsajátításának időszaka. Az alapozó tárgy szakterületenként más és más jellegű, struktúrájú lehet.

Az egységes alapképzés után lenne az elágazás az egyetemi, illetve a főiskolai szint irányába. A kettő különbsége a szakmai tárgyak szerkezetében, mennyiségében valósulna meg, a pedagógiai tudásnak mennyiségében azonosnak, hangsúlyaiban viszont másnak kellene lennie. Ez a szakasz kettő, illetve három évig tartana. A szaktárgyi képzést a fokozódó specializáltság és a növekedő választhatóság jellemezné. A pedagógiai képzés e szakasz kezdetén válik igazán iskolaspecifikussá, a pedagógiai gyakorlat iskolai gyakorlattá. A pedagógiai gyakorlat az időszak vége felé egyre dominánsabbá válik a pedagógiai elmélettel szemben. A pedagógiai gyakorlat helyett – újabb változatként – szakmai egységet is be lehetne illeszteni a képzésbe, amelyek speciális felépítése biztosítaná néhány olyan terület szakember-ellátását (főiskolai és egyetemi szinten), amelyre ma külön nem képzünk. Ez rendkívül gazdaságos képzési forma lenne, hiszen ma a társadalomtudományi szakemberszükségletet a végzett pedagógusok szolgáltatják, olyanok, akik így sok felesleges ismeretet sajátítottak el, a szükségest pedig nem kapták meg. (A mennyiség jelentős, az egyetemen végzettek 40%-a nem pedagóguspályán helyezkedik el.)

[3] A kihagyott rész a három modell rajzát tartalmazza.

Egy ilyen mozgó, váltakoztatható pedagógiai, illetve szakmai blokk négy fajta szakembert képezzen: 1. főiskolai végzettségű pedagógust, 2. főiskolai végzettségű szakembert (pl. szociális gondozó), 3. egyetemi végzettségű pedagógust, 4. magasan kvalifikált, egyetemi végzettségű szakembert (tudományos kutató, pszichológus stb.). Pécsett mind a négy fajta szakember – bizonyos szakokban – képezhető lenne.

Szükségesnek és lehetségesnek látszik – legalábbis bizonyos szakokban – ún. *rövid elágazási forma* bevezetése. Ez az alapozó két év után még egy harmadikból állna, célja a felső- és középfokú káderképzés lenne (pl.: fordító, tolmács).

A kétéves alapozás megszervezése a Tanárképző Főiskola és az új intézmény közös feladata lenne, beleértve a minősítő vizsga megtervezését és lebonyolítását is. Az elágazás után következő két, illetve három év oktatási-nevelési tartalmainak kidolgozása már a két intézményben külön-külön történne. A felső- és középkáderterveket képező egy éves szervezést is az új intézményhez kellene kapcsolni.

4. A képzés tartalma

A képzés formájának átalakítása csak akkor válthatja be a hozzá fűzött reményeket, ha egy új típusú tartalom formája. Ezek a tartalmak bizonyos szint után a szakmák szerint sajátos rendszert alkotnak, ezért erre az egyes szakoknál még visszatérünk, most csak a legáltalánosabb elveket vennénk sorra.

Fontos elvnek látszik, hogy a jelenleginél jóval *kevesebb* és jóval *nagyobb* szakot kell létrehozni. Ez megakadályozná a túlspecializációt, a tantárgyak elszigetelődését, fokozná a szakmai mobilitást, a tantervi rugalmasságot. A speciálisabb szakképzést e rendszeren *belül*, a modulokkal kell megoldani (lásd később!).

A jelenlegi tanárképzésben rendkívül gazdaságtalannak, egyes esetekben irracionálisnak tűnik a véletlenszerű párosításon alapuló kétszakos rendszer. A bizottság javaslata szerint ideális lenne egy ún. másfél szakos képzés kidolgozása. Ha ez különböző okokból nem válna lehetővé, akkor vagy olyan egyszakos képzés kellene, amelyik egyetlen szakon belül (specializáltabban) követi a másfél szakos rendszer logikáját, vagy ha csak a kétszakos változat lehetséges, akkor a párosítás logikáját és a két tárgy belső felépítését kell a másfél szakos képzés elve alapján megszerkeszteni.

A „másfél" megjelölés a tantárgyak meghatározott elv szerinti tartalmi összekapcsoltságát jelzi, utal integráltságukra és hierarchizáltságukra. Egy integrált és egy speciális tárgy rendszere. Azért nevezzük másfél szaknak, mert egymást részben átfedő ismeretterületet, de ellentétes megismerési módokat jelentenek (egyik: az általánostól az egyediig; a másik: az egyeditől az általánosig). A kétfajta tudást egy szakember, egy pedagógus kiképzésében a kor szükségletei határozzák meg. A szociális, ipari rendszerek integrációja, a társadalom és természettudományok interdiszciplinaritása, illetve a tömegkommunikáció hatására egyre inkább integrált mindennapi tudás megköveteli az olyan pedagógust, szakembert, aki egyszerre képes áttekinteni a vizsgált, irányított rendszer egészét és valamely, az adott szempontból centrálisnak mutatkozó, különös részletét. Vagyis egyszerre „generalista" és „specialista". A másfél szak két összetevője tehát egy integrált tantárgyblokk és ennek speciális párja.

Az „integrált" tárgy elvont, általános, igen széles körre kiterjedő képet ad a valóság egyik részéről. Az adott területen legáltalánosabban felvethető problémából indít, majd a később jelentkező, konkrétabb kérdések már ebbe az általánosabb rendszerbe épülnek be, így hozzák létre az ún. speciális szakokat. Az integrált tárgy nem a legáltalánosabb törvények, szabályok gyűjteménye, azaz nem annyira az ismeretanyag integrált, hanem a dolgok látásmódja, aspektusa generalista.

Nem valamit tanít, hanem elsősorban tanulni tanít, megismerni tanít. Az integrált tárgyak rendszerükben, jellegükben meglehetősen eltérnek egymástól, saját tartalmuk által meghatározottak. A bizottság a következő szakpárosításokat javasolja:

magyar nyelv, általános nyelv- és kommunikációelmélet	– orosz – angol – német – irodalom
társadalomismeret	– irodalom[2] – történelem – földrajz
ember- és közösségismeret	– gyógypedagógia (korrekciós jellegű) – közművelődés-szociológia (szociális gond[ozó])
természetismeret	– biológia – technika

Az integrált tárgyak legtöbbje a mai iskolarendszerbe is beépíthető, a nyelvészet integrált tárgya valójában a magyar nyelv, a társadalomismeretet tanulók világnézetünk alapjait oktathatnák, stb.

A nyelvészeti blokkot, a társadalomismeretet és a hozzá tartozó tárgyak közül kettőt, illetve a technika tantárgyat dolgoztuk ki. Az „ember- és közösségismeret" integrált tárgy pedagógiai, pszichológiai és szociológiai ismeretek együttese, speciális, emberi kapcsolatokat magába foglaló, társadalmi tevékenységekre képesítő szakokhoz adna alapot. Speciális szakonként a szociológia és pszichológia napi igényekhez igazított, ma már szolgáltatásként igényelt alkalmazási lehetőségeit oktatná (például sajátos társadalmi csoportok oktatása, nevelése, iskolapszichológus-képzés, szociális gondozó képzés, nevelési tanácsadók személyzetének kiképzése stb.). Pécs múzeumi háttere, gyűjteményei és az itt dolgozó szakemberek bázisa lehetővé tenné egy gyakorlatibb profilú *művészettörténet*-képzés megszervezését. (A szaktárgyak további részletesebb koncepcióját a mellékletben közöljük.[4])

A *pedagógiai* tárgyak a dinamikusan változó iskolarendszer és társadalmi követelmény következtében a tanárképzés legtöbbet változó részei. Két szinten szervezendők meg: egyrészt, mint a jövendő tanár nevelése-önnevelése, a pedagógusszemélyiség kialakítása; másrészt, mint a nevelés és oktatás társas és személyes összetevőinek ismerete és alakítási képessége (ma valójában az utóbbit oktatják tervszerűen). Mindkettőben elméleti ismeretekre és gyakorlati képességekre egyaránt szükség van. A tárgyi rendszer, a csökkentett óraszám következtében ez a kibővült anyag legfeljebb egy-két párhuzamos tárgyba bontható, ezért helyesebb lenne, *koncentrikusan*, egy-egy kvadriszemeszterbe egy-egy önálló terület problémáit sűrítve szervezni. *Elméleti* részében fokozott mértékben támaszkodik az empirikus és teoretikus „ember-tudományok"-ra. Kezdeti, integrált, alapozó szakaszában a pszichológia, szociálpszichológia, kommunikációelmélet és a mindennapi élet filozófiája alapismereteiből állna, és csak a második év végére jutna el az iskolai, oktatási vonatkozásokhoz. Az oktatás harmadik évétől, az elágazás után már az iskolai jelleg dominál. Fontos elsajátíttatni az ember, az emberi közösség tudományos megismerésének technikáit, készségeit, azaz [a] kutatási módszerek elméletéről és gyakorlatáról is szólni kell. A *gyakorlati* rész is hasonló logikára épül. Először az általános gyakorlat keretében a saját személyiség megismerése történne, általános csoportérzékenységet, interperszonális kompetenciát alakítanák ki (önismereti csoport, T-csoport), majd ezután következne az iskolai gyakorlat. Ezzel a pedagógia tantárgycsoport is generalista-specialista elvre épülne. Javaslatunk, hogy

[4] A mellékletet jelen kötetben terjedelmi okokból nem közöljük.

ne legyen kizárólagosan ilyen céllal szervezett gyakorlóiskola. A gyakorlatot a hallgatók olyan iskolákban végeznék, ahol a jövő iskolájával, a pedagógiai kísérletekkel ismerkedhetnek meg. Erre jó lehetőséget biztosít a Szentlőrinci Általános Iskola és a Pécsett most beinduló Nevelési Központ, mely három iskolából (két általános, egy közép-), művelődési otthonból, pszichoszomatikus központból és diákotthonból fog állni.

A *marxizmus* tantárgycsoportra a bizottság nem dolgozott ki részletes koncepciót, mivel ez országosan egységes. Az eddigiekben vázolt rendszerben azonban az ideológiai tárgyak sokkal jelentősebb szerepet kapnának, mint a jelenlegi tanárképzésben. A marxizmus tárgyak keretében hagyományosan oktatott szakterületek jelentős része integrálható a következő egységekbe: (1.) Az eddiginél szervesebb szakmai integrálásra van lehetőség az alapozó tárgyak esetében. Ezek ugyanis nem tisztán szakmai tárgyak, hanem elsősorban filozófiai és ideológiai problémákra épülnek. (2.) A „megtervezett nevelés", a nevelési folyamat irányítása szintén számos ideológiai, politikai probléma tudatosítását kívánja meg. (3.) A nem integrálható részek, illetve az ideológiai tárgyak önálló rendszere külön tantárgy keretében is oktatható. Sőt, (4.) mint a pedagógia tervéből is látszik, ezek a tárgyak is jelentős mennyiségű olyan társadalomtudományi problémát foglalnak magukba, amelyek eddig a szakmától idegen testként, plusz tantárgyként tanítódtak (oktatáspolitika, mindennapi élet filozófiája, etikai alapok, szociológia).

A részletesen kidolgozott pedagógiai tárgyak rendszere felveti ezek viszonyát a szaktárgyakhoz, illetve bizonyos „közti" tárgyak problémáját is. A *tantárgy-pedagógiát* véleményünk szerint nem kell külön, órarendileg elválasztott tantárggyá szervezni, hanem valódi iskolai funkciójának, összetételének megfelelően szervezni. Egyrészt bizonyos pontokon a pedagógiai elmélet és az intézményben oktatott általános jellegű gyakorlat szükségszerűen egy szakterület gyakorlatává válik. A pedagógiai tárgyak a képzés folyamán így nemcsak egyre inkább iskola-specifikusak, hanem egyre jobban „tantárgy-specifikusak" is. Másrészt bizonyos pontokon a szakterület is felvesz tantárgy-pedagógiai funkciókat, bár ezeket eddig nagyon elhanyagolták (művészetpszichológia és -szociológia, pszicholingvisztika stb.). Ezek összegzését pedig (ez lenne a harmadik funkcionális egység) nem a tanárképző intézményben, hanem a gyakorlóiskolában kellene elvégezni.

Nyilvánvaló, hogy az ilyen új típusú oktatási tartalom és forma túlnő az eddig használt tanulási folyamat-szervezés meglehetősen merev keretein.

A már említett alapvető elv a nagy tantárgyakba szervezés, együtt a speciális területek bevonására való képességgel, a rugalmassággal. Ez utóbbi eszköze az ún. „*modulrendszer*". Ennek lényege, hogy az oktatás folyamata kisebb, cserélhető, átalakítható, kihagyható egységekből épülne fel. A modul voltaképpen a jelenlegi tanárképzés kis tantárgyaira hasonlítana, csak nem válhatna külön tantárggyá. Szervezése tartalmi alapon történhet, az adott terület tudományos vagy gyakorlati alapon elkülöníthető egységes, relatíve önálló része. Az egyes modulok hossza, fontossága, óraszáma változó lehetne, így értékelésükre is valamilyen mérő eljárást kellene tervezni.

A teljes tanulmányi év szervezését a jelenlegi kétszemeszteres osztás helyett négyszemeszteres rendszerben javasoljuk. A teljes tanítási év kb. negyven hétből áll, ebből tisztán oktatási idő négyszer nyolc hét lenne. A fennmaradó nyolc hetet részben a szemeszterek közötti szünetekre és egyéb szünetekre, illetve a vizsgákra kellene felhasználni. Az oktatás ezzel jóval folyamatosabbá válik, megszűnnek a terméketlen, idegölő vizsgaidőszakok, az együttműködő tevékenységformák mennyisége nő az autoriterekkel szemben. A kvadriszemeszter szükségszerűen következik a modulrendszerből, hiszen rugalmas modulszervezés csak ilyen kisebb időt felölelő, mégis folyamatosabb oktatás esetén lehetséges.

Különösen előnyös ez Pécsen, ahol részben a kialakuló intézmény korlátozottabb lehetőségei, részben a budapesti tudományos intézetekkel tervezett szorosabb együttműködés terve miatt a szokásosnál jóval nagyobb lesz a meghívott előadók száma. Egy kvadriszemeszterre nyilvánvalóan könnyebben lehet vendégoktatót találni, mint egy teljes félévre.

Az órák számát – a jelenlegi intenzitás jelentős növelése mellett – határozottan csökkenteni kell. Az órarendet mint hallgatói életmód-alakító, szervező eszközt kell megtervezni, tehát ne csak a tényleges tanórák szerepeljenek benne, hanem a felkészülés is. Így összességében nem lehet több mint 50 óra. A tényleges oktatás javasolt óraszám-arányai:

INTEGRÁLT SZAKASZ (I. és II. évf.)

Szaktárgy	12 óra
Pedagógia – pszichológia (elmélet – gyakorlat)	5 óra
Marxizmus tárgyak	2 óra
Idegen nyelv	3 óra
Testnevelés	2 óra
	Heti 24 óra

SPECIÁLIS SZAKASZ (III–V. évf.)

Szaktárgyak	14 óra
Pedagógia – pszichológia (elmélet – gyakorlat)	4 óra
Marxizmus tárgyak	2 óra
Idegen nyelv	3 óra
Testnevelés	2 óra
	Heti 25 óra

5. Nevelési rendszer

A nem közvetlenül tanulásban megnyilvánuló emberi tényező figyelembe vétele a szocialista tanárképzés központi programja. Elvileg ez azt jelentené, hogy a nyugati országok felsőfokú intézeteihez képest a mieinkben fontosabb, hatékonyabb a hallgató személyiségének alakítása. Másrészt a nevelés kérdése azért is központi jelentőségű, mert jó néhány oktatási reform megbukott már azon, hogy egy olyan hagyományos, a régi, reformra szoruló időszak alatti nevelési szisztémát őrzött meg, amely az új elképzelések érvényesülését akadályozta. Pontosabban itt már nemcsak a nevelésről, hanem önnevelésről is szó van, azaz az egész intézmény emberi viszonyrendszerének, kapcsolattípusainak, tanár-diák interakciónak, az interakció formáinak megtervezésére van szükség.

Alapvető tartalma az, hogy az oktató-hallgató viszonya lényegében mellérendelt, kollegiális, az együttlét elveit, szabályait egy közösen elfogadott racionális érdekegység alapján dolgozzák ki. Jelenti továbbá a tudatosan alakított oktatói és hallgatói szerepek meglétét, a viszonyok demokratikus megszervezését. Az oktatásban ez úgy jelentkezik, hogy a tanulás-tanítás kooperatív tevékenység, a csoportklíma elfogadó, segítő. A vezetői funkciók megosztottak, így a tanulás tevékenységéért való felelősség is megosztott. Egy ilyen oktató-hallgató viszony megszervezésére természetesen az oktatókat tudatosan kell felkészíteni.

Az oktatási folyamatban megvalósuló nevelés mellett a teljes emberrel foglalkozó (csoportszintű, interperszonális és intrapszichés) nevelési formák és eljárások is szükségesek. Ezt két szinten lehet megszervezni. Egyrészt mint az oktató és a hallgatói csoport kapcsolatát, amit non-direktív vezetés jellemezne. Másrészt mint egyén-egyén kapcsolatot, ahol a

nevelés, önnevelés két ember interakciójában történik. Mindkét formának van felsőoktatási hagyománya. Az első az ún. csoportpatronálás, a második a tutorial.

A nevelési rendszer kimunkálására, működtetésére, visszajelzések adására feltétlenül szükség lenne egy olyan intézetektől független kutatócsoportra, mely kiképző feladatokat is elláthatna. Ebbe jó lenne bevonni az FPK munkatársait is. Jelenleg ugyanis az oktatók tevékenységéből csak a tudományos rész mérhető objektíven, az oktatói és nevelői munka teljesen homályban marad, alig ellenőrzött, csak elvontan értékelt. Nem kis mértékben ez az oka annak, hogy felsőoktatási intézményeinkben nem az oktatás vagy a nevelés a preferált tevékenység. Egy önálló kutatócsoport viszont képes lenne egy külső értékelő-ellenőrző rendszer létrehozására.

6. Az intézmény szervezése

Az egyetemi jellegű tanárképző kart szervezeti szempontból a *Pécsi Tudományegyetemhez* kellene kötni, mint annak harmadik karát. Ez biztosítékot nyújtana az egyetemi szintű tervezésre és működtetésre, ugyanakkor meglehetős mozgási szabadságot is adna.

Az ország hasonló intézményeihez fűződő jogi viszonyt is tisztázni kell. A pécsi intézmény „kísérleti" jogkört kaphatna, ezzel lehetősége lenne a jelenlegi egyetemi oktatás tanterveinek átalakítására. Ugyanakkor fontos, hogy az új intézményben képzett pedagógusok és szakemberek diplomája azonos értékű és átváltható legyen az egyéb intézményekben képzettekhez képest.

Az elágazó képzéssel kapcsolatban szoros integrációt kellene megvalósítani a Pécsi Tanárképző Főiskolával. A főiskola bekapcsolása természetesen fokozatosan történne, először azok a szakok integrálódnának, amelyek az egyetemi szinten is beindulnak. Ez szükségessé teszi a főiskolai tantervek átalakítását.

A belső szervezés alapja az „intézeti elv", vagyis a nagy tárgyak komplex oktató intézeteit kell létrehozni. Ez megakadályozza az elszigetelődést, a tanszéki „szubkultúra" kialakulását, leválását a nagyobb egységről. Többféle szakember komplex tudományos műhelyét teremti meg, lehetővé teszi a komplex tantárgyi tervezést, amelyet így a szakmai sovinizmus nem tud eltorzítani.

Az intézetek tervezésénél a MTA-OM Fehér könyvét[5] lehetne alapul venni, kiegészítve azon speciális, illetve ma szükséges képzési profilokkal, szervezetekkel, amelyek inkább szakember-képzés jellegűek. A javasolt intézetek integrált műveltségi egységeket foglalnak magukba, képesek arra, hogy akár hagyományos, jelenleg is hasznosítható szakstruktúrájú képzést valósítsanak meg, de már a továbblépés irányára szerveződnek. Képesek továbbá nem tanári szakok oktatására is. A tanszékek rendszere hagyományosan a tudományterületeknek megfelelően alakult ki. Az intézetek profilját ennél jóval nagyobb körben kell kialakítani, a hagyományos tudományos szerveződéssel szemben figyelembe kell venni a modern tudomány fejlődését, a tudományok új társadalmi funkcióit, illetve a képzett szakemberek társadalmi szerepét. A független, kis egységekbe szerveződő tanszéki rendszerben az oktatók tudományos és oktatói munkájukat egymástól függetlenül végezték. Az intézet *szemléleti egység*, így tudományos tevékenységében és oktatásában komplexebb lehet. A hallgató, ha a hagyományos tanszékkel kerül kapcsolatba, akkor ismereteit egy meglehetősen szűk szakmai bázisról kapja, a nagy létszámú komplex intézmény viszont sokféle hatásra képes. Az intézetek funkcióit a következőképpen foglalhatjuk össze:

[5] *A Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalásai és ajánlásai a távlati műveltség tartalmára és az iskolai nevelőtevékenység fejlesztésére, 1973–1976*. MTA, Budapest, 1976.

- Az adott terület tudományágainak komplex egységét megalapozó, *modern szemlélet* kidolgozása, képviselete az oktatásban és tudományos kutatásban (beleértve a terület filozófiai, ideológiai-politikai problémáit és tudományelméleti, metatudományos problémákat is).
- A területhez tartozó szak *tantervének*, globális programjának elkészítése, oktatása.
- *Más szakokon* oktatandó, más egység által megtervezett *program* oktatása, kidolgozása.
- A területhez tartozó sajátos és általános *nevelési* problémák kidolgozása.
- *Tudományos kutatás* folytatása innovációs program országos vagy helyi kutatási tervek alapján, olyan módon, hogy az oktatók munkaidejük egy részében tudományos munkát végeznek. Ennek a feladatnak a keretében képzelhetők el operatív munkacsoportok, teamek szervezése, a „nagy" rendszer lebontása.
- Az intézetek bizonyos *területi* (szolgáltatási, közművelődési) *feladatokat* is ellátnának, ezért nagyobb gazdasági és igazgatási önállóságra volna szükségük.
- *Továbbképzési* és *átképzési feladatok* a dél-dunántúli régióban. Ezen belül fontos feladat lenne az új intézmény koncepciójának „bevitele" a már működő pedagógusok és tantestületek világába. Ők másutt és mást tanultak, könnyen létrejöhet egyfajta öntudatlan elutasító attitűd a „pécsiekkel" szemben.

A pécsi intézmény tervezésének jelen szakaszában, első fázisban a következő intézetek megszervezését javasoljuk:

Pedagógiai–pszichológiai–szociológiai Intézet
Nyelvi–kommunikációs Intézet
Esztétikai, irodalmi, művészeti Intézet
Társadalomtudományi és történeti Intézet
Marxizmus–leninizmus Intézet

A fejlesztés következő fázisában kerülnek sorra olyan, anyag-, laboratórium-igényes szakok, intézetek, amelyek szervezése hosszabb időt vesz igénybe. Pl.:

Természettudományi Intézet
Matematikai Intézet
Technikai Nevelési Intézet
Szomatikus Nevelési Intézet

(Az egyes intézetek tartalmi tervének vázlatát a tantárgyi koncepciókkal együtt adjuk meg).

A létrehozás sorrendje: először a Nyelvi–kommunikációs Intézet, illetve a Pedagógiai Intézet szervezhető meg. Ezt egy évvel később követhetné az Esztétikai–irodalmi–művészeti Intézet és a Társadalomtudományi és történeti Intézet (együtt a Marxizmus–leninizmus Intézettel).

A szervezeti felépítés megváltoztatása maga után vonja a vezetés elveinek átalakítását is. Az intézetek vezetése nem lehet évtizedekig birtokolt, örökölt feudum. Javasolt szisztéma az lenne, hogy a vezetést az intézet oktatói közül meghatározott időre más-más vállalja, a meghosszabbítás lehetősége nélkül. Az ilyen rotációs rendszer nagymértékben tompítaná a ma még eleven tekintélyelvű vezetési stílust. Javasolja a Bizottság, hogy a vezetők kiválasztásánál az eddig alkalmazott elveket vizsgálják felül. Az új intézményben vezetési lehetőséget kellene biztosítani olyan *fiataloknak*, akik már jelentős tudományos, szakmai és oktatómunkát végeztek, de tudományos fokozatban, korban, tapasztalatban életkoruk miatt elmaradnak a szokásos kívánalmaktól. Elképzelhető lenne, hogy az intézeteknek ne egy vezetője legyen, hanem mindig ketten vezessenek. Az intézet oktatási vezetője és tudományos vezetője funkciók megosztása is továbberősítené a vezetés operatív jellegét, hatalmi

szerepével szemben. Jelentős változtatásra van szükség az *adminisztrációban* is. Az intézetesítés következtében az adminisztrációs állomány koncentrálódhat, az adminisztratív dolgozók speciális feladatokat kaphatnak.

7. Néhány módszertani javaslat

A különböző súlyú modulok szervezésével kapcsolatban említettük a teljesítmény arányos mérésének problémáját. Ennek megoldása az ún. oktatási értékegység (kreditrendszer) keretében történne. Az oktatás folyamatában elkülönítendők a különböző szerepű, fontosságú tárgyak. Három típust kellene megkülönböztetni. Egyrészt a szakmához (szaktárgyhoz és egyéb szakmai tudáshoz) feltétlenül kötelező bázis-tudás az *alaptárgyakba* szerveződne. Az első két évben feltehetően ezek az alaptárgyak lennének többségben. Másrészt a szükséges tudás olyan részei, amelyek többféle módon is megfogalmazhatók, így csak valamelyikük szükséges, emellett egyenlő értékük, súlyuk van, vagyis alternatívok, ún. *kötelezően választható* tárgyakba szervezendők. Végül harmadszor, nagyon fontos szerepe kell legyen az ún. *szabadon választható* tárgyaknak, moduloknak. Lényeges, hogy ezek ne felesleges, elhagyható, mellékes ügyek legyenek. Sokkal inkább abból a meggondolásból szervezendők, hogy a szakma egésze megtaníthatatlan, viszont szükségesek olyan „mélyfúrások", amelyek a hallgatók ismeretszerző erejét, technikáját fejlesztik, megtanítják a kutató jellegű tudományos tevékenység alapelemeit. Ez természetesen csak személyes elkötelezettséggel, felelősséggel, önállósággal képzelhető el, ezért döntő a teljesen szabadon választott jelleg. Lehetőség szerint minél szélesebb választási lehetőséget kell biztosítani, amely az intézmény minden szakjára, más intézetek által hirdetett programokra is kiterjed.

Az oktatási értékegység ennek a három típusnak közös értékelése lenne, úgy, hogy az egyes tárgyak súlykülönbségét is figyelembe venné. Mindegyik tárgy (modul) bizonyos pontot érne, a szemeszter érvényességéhez pedig az alaptárgy és a kötelezően választható tárgyak teljesítése, illetve egy minimális összpontszám kellene. A pontszám szabályozná a szabadon választott tárgyak mennyiségét. A képzési idő vége felé csökkenne az alaptárgyak és a kötelezően választható tárgyak száma, a pontszám teljesítése így fokozódó választási szabadságot jelent.

Természetesen mindez egy vizsgaszabályzatot is megkövetel. Ennek alapelve kell legyen, hogy felnőtt vizsgamódszereket alkalmazzon, alkotó, fejlesztő legyen. A mai jegyzeteket visszaadató módszer ezek egyikét sem teljesíti. A kvadriszemesztereket, vagy modulokat záró vizsgák a *kollokviumok* lennének, ahol a hallgató által megírt szemináriumi dolgozat megvitatása, közös értékelése történne meg. Így a hangsúly elsősorban az önálló munka értékén lenne, amin keresztül az elsajátított szaktudás természetesen mérhető.

Az ilyen kollokviumokhoz nem szükséges vizsgaidőszak, legfeljebb a dolgozat megírásának idejében némi szabad idő. Mivel minden tantárgyban (és minden modulban) nem lehet egyszerre szemináriumi dolgozatot íratni, elképzelhető egy olyan kollokviumi módszer is, hogy a szemeszter szemináriumi anyagából a hallgató, az oktatóval előre megegyezve, kiválaszt egy problémát, ezt alaposan feldolgozza, és ebből kollokvál. Természetesen emellett alkalmazható a gyakorlati jegy is mint értékelő eszköz.

Föltétlenül szükség van olyan minősítő vizsgákra is (ezt nevezhetnénk *szigorlat*nak), amely eldönti, melyik hallgató milyen fokozaton tanul tovább, illetve, amely elvégzi a szelektálást, összefoglalást is. Ezek nagyobb tudományterületek átfogó problémáiról szólnának, és valóban ilyen értelemben tudományközi bizottság előtt folynának.

A képzés folyamán elképzelhetők bizonyos speciális papírokat produkáló vizsgák. Ilyen lehet az állami nyelvvizsga, amely esetleg a nyelvtanulás lezárását jelentené. Hasonlókép-

pen fordító- vagy tolmácsvizsga, művészeti csoportok, szakkörök vezetésére jogosító vizsga stb.

Az egész képzés végén kellene egy igazi *komplex államvizsga*. Ennek része lenne a szakdolgozat megvédése, továbbá a marxizmus, a pedagógia és a szaktárgy egységes, általános problémái. A komplex államvizsga után *magister* fokozat és középiskolai tanári képesítés jár a hallgatónak. Ehhez mérten kell kidolgozni egy doktori szabályzatot, amelynek azonos súlyúnak kellene lennie a jelenlegi kandidátusi fokozattal (erről részletesebben a mellékletben).

Az oktatási formák tekintetében célszerű lenne az előadás és a szeminárium éles szétválasztottságát megszüntetni úgy, hogy nem lenne folyamatos előadássorozat, hanem beépülne a szemináriumok sorába. A szemináriumok fokozott szerephez jutnának, az oktatás központi eszközeivé válnának. Ez annál inkább kívánatos, mert az előadás jellegéből következően autoriter forma, az oktató csak tud, a hallgató csak tanul, a kölcsönviszony nem lehetséges. Természetesen egy olyan szemináriumi formát kellene kialakítani, amely kihasználja a kiscsoportos oktatás előnyeit (l. a tanulás mint kooperatív tevékenység, demokratikus, alkotó vitalégkör, megosztott, közösen vállalt felelősség stb.). Egy ilyen szervezési forma eltüntetné azt a hagyományt, hogy az önmagát valamire tartó oktató szívesen csak előadást tart. Új módszerként kellene létrehozni a *konzultáció* órarendileg is szervezett rendszerét. Ez egy hallgató és egy oktató folyamatos, személyes, szakmai kapcsolata lenne, itt történne meg a tananyag integrálása, vonatkoztatása a személyes életre, érdeklődésre.

Az oktatás *technikai eszközei* között az eddigitől eltérő szerepet kapnának a jegyzetek. Központi jelentőségű, ismeretközlő funkciójuk helyett csak alapozó szerepük lenne. Három típusát kellene kialakítani: alapkategóriák *szótár*szerű gyűjteménye; fordított, vagy oktatók által írt tudományos értékű *kézikönyvek* (a diszciplína alaprendszere, történeti háttere, problémái); illetve évente újra kiadva a legújabb tudományos eredményeket bemutató *szöveggyűjtemények*. Meg kell jegyezni, hogy oktatás technikai hátterében meghatározott továbbfejlesztésre volna szükség.

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 91. d. 148/1983.
— Géppel írt fogalmazvány másolata, keltezés, szerző és aláírás nélkül.

2. Vastagh Zoltán javaslatai a Pécsi Tudományegyetem Tanárképző Karának kialakításával kapcsolatban

Pécs, 1980. május 20.

Az intézményközi bizottság kérésére – konzultálva az Oktatási Minisztérium illetékes főosztályával is – az alábbi problémakörök átgondolását javaslom:

1. Eldöntendő, hogy milyen típusú egyetem alakuljon ki Pécsett. (Hosszú távon bölcsészkar; átmenetileg általános és középiskolai képzés is folyik; véglegesen tisztázható, hogy általános és középiskolai tanárképzés honosodik meg; lehetőség nyílik – esetleg az általános iskolai tanárképzés mellett – integrált szakok felállítására kísérleti jelleggel; a megindulásnál néhány szakon kihelyezett tagozat létesítésével indul a középiskolai képzés, majd önállósul…) Itt lényeges az ütemezés is, az évekre bontott javaslat kidolgozása.

2. A legelső lépés mindenképp a szervezeti átállás (tervezetten 1981 szeptemberével). Ez azért is indokolt, mert csak az egyetem teljes rendszerében lehetséges meghatározni a részletkérdéseket. Az egyetemi szervezeti szabályzathoz kell hozzátenni az új kar feladatrendszerét, problematikáját.

3. Meg kell határozni, mit végezhet el a bizottság és mi az, amire már csak a felelős vezetők jogosultak, illetve az egyetemi jogszokások szerint alakítható ki.
   A szervezeti átállás előtt legalább fél évvel (de jobb lenne egy évvel!) célszerű megbízni a kar vezetőit, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a megvalósításhoz.

4. Felvetődik az indítandó szakok megtervezése és kidolgozása. Ez függ országos szükségletektől, de függ a helyi lehetőségektől is. Mire tudunk vállalkozni legelőbb? Mit tudunk kiépíteni egy következő időszakban és mit távlati tervek szerint? Több alternatíva is lehetséges.
   Úgy látszik, hogy a humán jellegű képzés szervezhető meg először (ezen belül is a nyelvszakok, – esetleg regionális erőből – a történelem, a különböző művészetek és testnevelés; már működik speciális pedagógia szakos képzés kihelyezett tagozatként). A reálszakokon – szintén regionális erőből és kar-, illetve egyetem-közi szervezéssel a biológia (állattan), földrajz, esetleg matematika, fizika fejleszthető fel.

5. Az egyetemi szintű tanár- (esetleg más hiánypótló szakember-)képzés kiegészítő szakként is elképzelhető. (A pedagógia speciális szak kihelyezése is ilyen, mivel a posztgraduális képzés egyik láncszemét is képezi…) Első lépésként tehát nem csak a nappali tagozat jöhet szóba.

6. A képzés távlatainak kiépítése után eldönthető volna, hogy milyen egységeket (tanszékeket, intézeteket) kellene intenzíven fejleszteni és melyeket nem. Elképzelhető egyes szakok más intézménybe való áthelyezése. Így vetődik fel a szekszárdi tagozat és a szombathelyi főiskola ennek megfelelő profilja is.
   Támaszkodnunk kell a valóságos népgazdasági szükségletre, hogy ne kényszerüljünk egy-két év múlva ismét átállásra.

7. A főiskola létszáma és a húsznál több szakirány sajátosságai erősen nehezítik a kari működést, a kívánt színvonal megteremtését. Lényegében három kar él itt együtt: humán, reál és művészeti-testnevelési. A karrá szervezés első lépéseként (ami már az 1980–81. tanév indításakor megkezdhető!) intézeti szisztémát kellene kiépíteni. Ez lehetővé tenné a szükséges decentralizálást és az egyetem feltétlenül indokolt normatíváinak kialakítását ott és akkor, ahol és amikor egyetemi szintű képzés indulhat.

8. A főiskolán létrehozandó intézetek vezetőinek és a majdani kar vezetőinek már egyetemi követelményeknek kellene megfelelniük, hogy a további lépésekre garancia legyen. A vezetés egésze fokozatosan követelheti meg a színvonal szükséges emelését, a fiatal káderek felkutatását és képzését.

9. A főiskolai státusok átminősítése nem lehet automatikus. Egyetemi előírások szerint (csak szigorú követelmények érvényesítésével) van garancia a kívánt képzési színvonal elérésére.
   A főiskolai besorolásúak természetesen nem feltétlenül gyengébb erők (gondoljunk például azokra a szakokra, ahol belátható időn belül nem is indulhat középiskolai tanárképzés), csak más feladatok és feltételek mellett dolgoznak.

10. Ha a szükséglet és a lehetőség úgy találkozik – már az első években –, más intézmények szakembereit (vagy más karok oktatóit) is fel kell kérnünk, vagy ide kell telepítenünk megfelelő kvalitású szakembereket, akkor ezt meg kell tennünk. Felhasználhatjuk a címzetes kinevezés lehetőségét is.
    Mint már egy előzetes felmérés igazolhatja, regionálisan adottak az egyetemi szintű képzés feltételei már az első ötéves ciklusban is. Merészen kell élnünk (és megfelelő áldozatokat hoznunk) a fiatal káderek képzésével, és meg kell bíznunk esetleg még fokozat nélküli, de tehetséges oktatókat vezető feladatok ellátásával is.

11. A hivatali szervezet integrálása sokrétű feladat.
    Talán a leendő kar pontosabb meghatározása dönti el véglegesen a módozatokat.

    a) A kari felállás mindenképp felveti a jelenlegi Főigazgatói Hivatal átalakulását. Kétágazatú ügyintézés várható: középiskolai és általános iskolai jellegű. Tisztázandó, hogy hol a helye az egyetemi szervezetben a főtitkárnak és a hivatalvezetőnek. Egyetlen marad, vagy két részlegre bontható (vagy tovább) a tanulmányi osztály?
    b) A Gazdasági Igazgatóság fokozatosan integrálódik az egyetemi szervezetbe. A részleteket csak egy gazdasági főigazgató kinevezésével és bizonyos lépések szerint lehet elképzelni. (Ezt bizonyára országos pénzügyi szabályozás is befolyásolja majd.)
       A javító és más műhelyeket, a nyomdát, könyvkötészetet és más hasonló egységeket mielőbb koordinálni kell.
    c) A személyzeti ügyintézés is kétcsatornás megoldást igényel: a középiskolai és az általános iskolai jellegű kérdések miatt. Ezt a munkát is koordinálni kell a karok között.

12. Az egyetemi kollégiumok között átgondolt együttműködést kell biztosítani, ügyelve a lehetőségek minél jobb kihasználására. Elsősorban a tartalmi (nevelési) kérdések érdemelnek figyelmet.

13. A könyvtárak együttműködése természetszerű, bizonyos mértékig már megvalósult. Számításba kell vennünk a városi és megyei könyvtárak közreműködését is. A tanárképző főiskola könyvtára mindenképp több támogatásra szorul.

14. Az egyetem egészében mérlegelni kell a következő tanszékek (egységek) helyzetét, továbbfejlesztésének módját:

    a) A Testnevelés Tanszék szakosok képzésével és általános testnevelés-oktatással is foglalkozik. Javasolható egy intézet felállítása, melyben ez a két funkció ellátható oly módon, hogy az általános testnevelést megoldaná mindhárom karon.
    b) A szociológia oktatása a Tanárképző Karon is egy központi tanszékről oldható meg (amely szervezés alatt áll).
    c) A nyelvi lektorátusok munkájának koordinálása szükséges, kettős funkció ellátása alakul majd a Tanárképző Karon belül is: középiskolai és általános iskolai tanárok képzése szerint.
    d) Az oktatástechnika alkalmazása a korszerűsítés egyik fő kérdése. A Tanárképző Főiskola Oktatástechnológiai Csoportja mindenképp integrálódik majd. Elképzelésünk szerint a Neveléstudományi Tanszékhez kerülne közelebb, biztosítva a szaktanszékek metodikusainak aktívabb közreműködését is. Ez a csoport hivatott a nyelvi laboratóriumokat és a ZTV-rendszert is üzemeltetni, fejleszteni.
       A speciális tanárképző feladatokon túl feltétlenül szükséges a kérdés vizsgálata

összegyetemi szinten is. Elképzelhető egy központi egység kiépítése, amely kapcsolatban áll, (sőt irányíthatja) a többi kar ilyen irányú tevékenységét. Mindenképp indokolt lenne a felsőoktatási intézmények Oktatástechnológiai Tanácsának felállítása, hogy alaposabban kidolgozhassuk a problémák megoldásának módját és feltételeit.

e) A Neveléstudományi, a Pszichológiai, a Közművelődési (esetleg az Oktatástechnológiai) tanszékek intézeti (esetleg tanszékcsoporti) egységbe rendezhetők. Mindenképp meggondolandó a szakmetodikusok idekapcsolásának lehetősége (vagy valamiképpen a tanárképzés szaktanszéki színvonalának intenzívebb emelése). Ez a tanszéki csoport elláthatna más karokon is feladatokat, illetve itt közreműködhetnének más karok oktatói is.

15. A középiskolai tanárképzéshez középiskola is szükséges, de ha nem is gyakorlóiskola felállítását tervezzük, biztosítandó a tanítási (nevelési) gyakorlatok szakvezetői hálózata. Ugyanakkor megfontolás tárgyává kell tenni az általános iskolai tanárképzést szolgáló két gyakorlóiskola integrálását.

16. A tanárképzés egyik alapja a kutatómunka. A főiskolán jelenleg rendelkezésre álló feltételek nem kielégítőek. Kutatóhálózat-fejlesztési tervezet kidolgozása szükséges, amely már támaszkodik az egyetem feltételrendszerére, jelenleg kiépült bázisaira.

17. A Tanárképző Kar csak akkor épülhet a főiskola jelenlegi épületrendszerére, ha létszámcsökkentést (áthelyezést) biztosítunk és ennek nyomán adunk helyet a középiskolai tanárképzésnek. A jelenlegi zsúfolt körülmények elviselhetetlenek.

18. A Tanárképző Kar kiépülése lehetőséget adhat (különösen távlatilag) a többi kar céljainak megvalósulására is. Fel kell tárnunk, hogy a jogász- és közgazdászképzés miben támaszkodhat a tanárképzés bázisaira. Lehetséges-e bizonyos tárgyak átoktatása (ez gazdaságossági szempont is)? Lehetségesek-e olyan szakok (tanár és nem tanár szakok), melyeket közösen lehetne megszervezni?

19. Elkészült egy tervezet egyfajta egyetemi szintű képzésre Szabolcsi Miklós akadémikus vezetésével.[6] Megvizsgálandó, hogy mi hasznosítható abból.
A felsőoktatás-kutatás erősödne, ha kísérleti jellegű képzésre is volna lehetőség. Az új feltételek szerint megszervezendő pécsi kar módot adna bizonyos hipotézisek megvizsgálására (ilyenek: egységes tanárképzés alternatívái; integratív egységek kialakítása; új szakok indítása; posztgraduális képzés kialakítása; az oktatásban közreműködő szakemberek újszerű egységekbe rendezése (team-munka); személyiségfejlesztő törekvések megvalósítása; stb.).

20. Eldöntendő, hogy a sokféle kérdéskör közül mi tartozik a bizottság hatáskörébe, mi oldható meg az első, illetve további lépések során, kik tehetők felelőssé a megoldásért, mit javasolhatunk a főhatóságoknak.

Pécs, 1980. május 20.
Dr. Vastagh Zoltán s. k.

[6] Jelen kötetben ld. az 1/c. sz. dokumentumot.

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 53. d. 27/1980. Problémagyűjtemény és néhány megoldási javaslat a Pécsi Tudományegyetem Tanárképző Karának kialakításával kapcsolatban.
— Géppel írt tisztázat másolata, ismeretlen szerzőtől származó, kézzel írt jegyzetekkel ellátva.

3. A Pécsi Tudományegyetem és a Tanárképző Főiskola közötti szervezeti kérdések megoldására kiküldött bizottság előterjesztése a Pécsi Tudományegyetemen Tanárképző Kar létesítésére

Pécs, 1980. június 10.

A Pécsi Tudományegyetem mint a Pozsonyi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem jogutóda, 1921 óta működik Pécsett.[7] Kezdetben Jogi, Orvosi és Bölcsészeti Fakultással, majd 1923-ban kiegészült soproni székhellyel Evangélikus Teológiai Karral. 1940-ben átmenetileg felfüggesztették a Bölcsészeti Kar működését, így az Egyetem a felszabadulást már három Karral érte meg.

A felszabadulást követően lényeges szervezeti változások történtek. 1950-ben kivált az Egyetem keretei közül az Evangélikus Hittudományi Kar, majd 1951-ben önálló egyetemmé szerveződött az Orvostudományi Egyetem. Ettől kezdve a Pécsi Tudományegyetem negyedszázadon keresztül egykarú egyetemként működött, egyetlen kara az Állam- és Jogtudományi Kar volt, amely nevét ugyan többször változtatta (pl. volt, amikor Jogi- és Közigazgatástudományi Karnak nevezték[8]), a képzés lényegét azonban a névváltozások nem érintették.

1975-ben új fejezet kezdődött az Egyetem életében. Ekkor került az Egyetem szervezetébe a Közgazdaságtudományi Kar. Megelőzően 5 éven keresztül folyt már közgazdászképzés a városban; ezt a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Kihelyezett Tagozata végezte. Ötéves oktatás után értek meg a feltételek a Karrá szerveződéséhez. Azóta Egyetemünk kétkarú egyetemként dolgozik és arra törekszik, hogy a két Kar oktató-nevelő és kutatómunkáját egymáshoz közelítse. Ennek érdekében szerveztük meg a két Kar közötti átoktatás egyes formáit és preferáljuk azokat a kutatási témákat, amelyek feldolgozásában mindkét Kar oktatói közreműködnek.

Az elmúlt 5 év során az egyetemmé szerveződés, a két Kar összekovácsolódása a vártnál könnyebben megtörtént. E tanévben az Egyetem új Szervezeti- és Működési Szabályzatának megalkotásával felszámoltuk a két Kar között eltérő szervezeti kereteket is.

A kétkarúvá szerveződés viszonylag gyors és zökkenőmentes folyamata bizonyította, hogy Egyetemünk képes új Kar befogadására. Megértek a feltételek arra, hogy a Pécsi Tudományegyetem egy további új Karral bővüljön, mely lehetővé tenné a nagy egyetemi hagyományokkal rendelkező felsőoktatási centrum fejlesztését.

Egyetemünkön a Tanárképző Kar létesítését – a megjelölt feladat és képzési cél figyelembevételével – az alábbi szempontok *indokolják*:

1. A közoktatás távlati fejlesztése, a tankötelezettségi korhatár századfordulóra történő várható felemelése szükségessé teszi a tanárképzés kereteinek bővítését is.

---

[7] Bár az ETE elhelyezéséről valóban az 1921. évi XXV. törvénycikk rendelkezett, az egyetem költözését a város szerb megszállása hátráltatta, így az első pécsi tanévet csak 1923 októberében kezdhették meg.
[8] 1948 és 1950 között.

2. A tudományos és technikai fejlődés felgyorsulása, az oktatás állandó korszerűsítése megkívánja a pedagógusok rendszeres továbbképzésének biztosítását, mely elsősorban ugyancsak az illetékes felsőoktatási intézmény feladata.
3. A pedagógusképzés és továbbképzés terén jelentkező megnövekedett feladatokat a hozzánk legközelebb fekvő budapesti egyetem egyedül nem képes ellátni. [A] Dunántúlnak viszont nincs olyan felsőoktatási intézménye, mely középiskolai tanárokat is képez. Szükség van tehát egy dunántúli regionális Tanárképző Karra.
4. Miután Pécsett általános iskolai tanárképzés már van, célszerű lenne az új Kart is Pécsett létesíteni. Ez egyúttal egy lépést jelentene az új típusú tanárképzés megvalósítására, ahol a 10–18 éves korosztály oktatására alkalmas pedagógusok képzését közelítenénk egymáshoz, majd belátható időn belül sor kerülhetne az egységes tanárképzés megvalósítására. A pedagógus szaktárgyi képzését ugyanis nem attól kell függővé tenni, hogy alsó vagy felső tagozatban tanít, hanem hogy alkalmas legyen az életkori sajátosságokhoz is alkalmazkodó pedagógiai és módszertani felkészültséget igénylő feladatok megvalósítására.
5. A jelenlegi felsőoktatási rendszer túlzott széttagoltságával elavult. Az integrált oktatás, a felsőoktatási intézmény igazgatási, gazdasági feladatai, az oktatás-technikai eszközök gazdaságos kihasználása nagyobb centralizációt igényelnek. Mindezekre tekintettel az új Kart a meglévő Pécsi Tudományegyetem keretei között javasoljuk felállítani.

Szervezetileg tehát a Tanárképző Kar a Pécsi Tudományegyetem harmadik Kara lenne, mely az egyetem jelenlegi szervezetének megfelelő kari rendszerben működne. Természetesen a három Kar között megvalósulhatna bizonyos tárgyak (marxista tárgyak, idegen nyelv, testnevelés, szociológia, állampolgári ismeretek, pedagógia, pszichológia) átoktatása, és e tárgyak oktatói részére egységes tanszékek létrehozása.

A három Karból álló Pécsi Tudományegyetem feladatait abban jelöljük meg, hogy

1. olyan marxista-leninista világnézetű, magas általános műveltségű, elmélyült szakképzettségű jogászokat, közgazdászokat és pedagógusokat képezzen, akik alkalmasak az egyetemen szerzett ismereteik alapján a szakterületükön jelentkező feladatok megoldására, tudományuk új eredményeinek megismerésére, felhasználására és fejlesztésére;
2. tervszerű tudományos kutatómunkával az oktató-nevelő munkát korszerű színvonalon tartsa, az oktatói testület szellemi kapacitását a társadalmi haladás szolgálatába állítsa, az állam- és jogtudomány, a közgazdaságtudomány, a tanárképzéssel kapcsolatos szaktudományok, valamint a hozzájuk kapcsolódó, az egyetemen oktatott tudományágak területén;
3. segítse elő a nemzetközi, az országos és ezen belül [a] Dunántúl társadalmi, gazdasági és kulturális életének fejlesztését.

Az újonnan alakuló Tanárképző Kar speciális feladata: általános iskolai tanárok, valamint a szükségletektől, a tárgyi és személyi feltételektől függően középiskolai tanárok képzése. E kétirányú tanárképzés megszervezése oly módon kívánatos, hogy ezek egymásra épüljenek és megszűnjék az a merev elhatárolódás, ami ma fennáll a kétfajta tanárképzés között. A kétfajta tanárképzés egymásra épülésével előkészíthetnénk az utat egy egységes tanárképzés megvalósításához is.

A Tanárképző Kar feladata lenne a Tanárképző Főiskolán már megindult tudományos kutatómunka kibontakoztatása, továbbfejlesztése, különös figyelemmel az interdiszciplináris területekre is.

Az oktató- és kutatómunka mellett a Tanárképző Kar közreműködne a pedagógusok nélkülözhetetlen továbbképzésében is.

A Tudományegyetemen Tanárképző Kar létesítése sem az adminisztratív, sem a gazdasági ügyintézők létszámának növelését nem tenné szükségessé. A vezetők létszámát sem kellene növelni, csupán közülük egyeseket átszervezni.

A meglévő helyiségeken túl további helyiségek a Rákóczi út 80. sz. épület nyugati szárnyának átvétele és a szükséges átalakítások után biztosíthatók.

A Pécsi Tudományegyetem és a Pécsi Tanárképző Főiskola jelenlegi és építésre tervbe vett kollégiumai megfelelő arányú elhelyezést tennének lehetővé.

A Tanárképző Főiskola jelenlegi könyvtára az Egyetemi Könyvtár keretében, kari könyvtárként működne a továbbiakban.

Javasoljuk, hogy a fentiek szerint kialakítandó háromkarú egyetem „Pécsi Nagy Lajos Tudományegyetem" néven működjék.

Pécs, 1980. június 10.

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 53. d. 27/1980. Előterjesztés a Pécsi Tudományegyetemen Tanárképző Kar létesítéséhez.
— Géppel írt fogalmazvány, szerző és aláírás nélkül.

A Pécsi Tudományegyetem és a Tanárképző Főiskola 1980. január 31-én kapott minisztériumi megbízást az integráció szervezeti kérdéseinek tisztázására. A Bizottság tagjai: a PTE részéről Földvári József egyetemi tanár, rektor; Szűcs Pál egyetemi docens, rektorhelyettes; Iváncsics Imre egyetemi docens, a pártvezetőség titkára; valamint Papp László és Szita János egyetemi docensek; a PTF részéről Kálmánchey Zoltán főiskolai tanár, főigazgató; Vastagh Zoltán főiskolai tanár, főigazgató-helyettes; Szűts Emil főiskolai tanár, a pártbizottság titkára; valamint Domján Károly főiskolai tanár és Bókay Antal főiskolai adjunktus voltak. A Bizottság többször is tárgyalta az előterjesztés különböző tervezeteit. Az itt közölt szöveg az 1980. június 5-i tárgyalás után elkészített előterjesztés, melyet 1980. június 16-án terjesztettek fel az Oktatási Minisztériumba.

Az előterjesztés-tervezet mellékleteként – a bizottsági felkérésnek megfelelően – egy jogszabálytervezet is szerepelt, mely nagy részben megegyezik a 1035/1981. (XII. 5.) számú minisztertanácsi határozattal (jelen kötetben ld. a 4/b. sz. dokumentumot). Két jelentősebb különbség mutatkozik: egyrészt a minisztertanácsi határozat szövege már akceptálta az 1981. évi 26. számú törvényerejű rendelettel (jelen kötetben ld. a 4/a. sz. dokumentumot) bekövetkezett szervezeti változásokat, másrészt a határozat némileg pontosította a jogszabály-tervezet megfogalmazását, s a Tanárképző Kar feladatát – a tervezetben olvasható „*általános és középiskolai tanárok képzése*" helyett – „*általános iskolai tanárok, valamint általános és középiskolai oktatásra egyaránt képesített szaktanárok képzése*"-ben határozta meg.

Az egyetem elnevezésével kapcsolatban Tarnóc Márton minisztériumi osztályvezető-helyettes 1980. szeptember 18-i levelében arról tájékoztatta a Földvári Józsefet, hogy „*a kérdés rendezése egyelőre nem időszerű*". Azt javasolta, hogy az egyetem csak az integráció után foglalkozzon az elnevezéssel, de „*ne csak az egyetem hagyományait és lehetőségeit vegyék figyelembe, hanem tágabb körből választhassanak olyan személyt, aki történelmileg kötődik a városhoz, és alakja odaillik a többi egyetem névadóinak alakjai közé*" [sic!]. Földvári József 1980. október 1-jei válaszában – szó szerint idézve a fenti minisztériumi ajánlást – a Janus Pannoniusról való elnevezésre tett javaslatot. (PTE EL VIII. 201. b. PTE [majd JPTE] Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 53. d. 27/1980. Tarnóc Márton levele Földvári Józsefnek, 1980. szept. 18.; Földvári József levele Tarnóc Mártonnak, 1980. okt. 1.)

4/a. Az 1981. évi 26. számú törvényerejű rendelet a Pécsi Tudományegyetem elnevezéséről és a Pécsi Tanárképző Főiskola megszüntetéséről

1. § A Pécsi Tudományegyetem a jövőben Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem néven folytatja működését.

2. § A Pécsi Tanárképző Főiskola 1981. december 31-én megszűnik.

3. § (1) Ez a törvényerejű rendelet a kihirdetése napján lép hatályba, végrehajtásáról a Minisztertanács gondoskodik.

(2) Az 1962. évi 22. számú törvényerejű rendelet 1. számú melléklete[9] e törvényerejű rendeletnek megfelelően módosul.

1981. évi 26. számú törvényerejű rendelet a Pécsi Tudományegyetem elnevezéséről és a Pécsi Tanárképző Főiskola megszüntetéséről. In: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1981. *Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982, 134.*

A törvényerejű rendelet kihirdetésének napja: 1981. december 5.

4/b. Az 1035/1981. (XII. 5.) számú minisztertanácsi határozat a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen Tanárképző Kar létesítéséről

A Minisztertanács a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről szóló – az 1973. évi 24. számú törvényerejű rendelettel módosított – 1961. évi III. törvény 18. §-ának (3) bekezdésében megállapított jogkörében a következőket határozza:

1. A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen 1982. január hó 1. napján Tanárképző Kar (a továbbiakban: Kar) létesül.
2. A Kar feladata:
    a. általános iskolai tanárok, valamint
    b. általános és középiskolai oktatásra egyaránt képesített szaktanárok képzése.
3. A Kar nappali tagozatán a képzési idő megegyezik az általános iskolai tanárok tekintetében a tanárképző főiskolák, az általános és a középiskolai oktatásra egyaránt képesített szaktanárok tekintetében pedig a tudományegyetemek bölcsészettudományi, illetőleg természettudományi karai azonos tagozatainak képzési idejével.
4. A tanulmányok befejezését követően, sikeres államvizsga alapján, a hallgatók a képzés szakirányát és szintjét feltüntető tanári oklevelet kapnak.
5. Az 1981. évi 26. számú törvényerejű rendelet alapján megszűnő Pécsi Tanárképző Főiskola hallgatói tanulmányaikat változatlan képzési rend szerint a Karon folytatják és fejezik be, s államvizsgáik letétele után általános iskolai tanári oklevelet kapnak.
6. Az általános és középiskolai oktatásra egyaránt képesített szaktanárok képzését az 1983/84. tanévtől kell megkezdeni.
7. Ez a határozat a kihirdetése napján lép hatályba, végrehajtásáról – a pénzügyminiszterrel egyetértésben – a művelődési miniszter gondoskodik.

---

[9] Az 1962. évi 22. számú törvényerejű rendelet 1. számú melléklete a magyarországi felsőoktatási intézmények közvetlen felügyeleti szervét, elnevezését, székhelyét, tagozódását és nappali tagozatos képzési idejét tartalmazta. *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1962*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963, 193–194.

1035/1981. (XII. 5.) számú minisztertanácsi határozat a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen Tanárképző Kar létesítéséről. In: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1981. *Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982, 411.*

5. Beszélgetés Szövényi Zsolt minisztériumi osztályvezetővel és Vastagh Zoltán dékánnal a pécsi integrált tanárképzés megszervezéséről

Köznevelés, 1982. február 19.

Nagy érdeklődést és nem csekély ellenállást váltott ki a felsőoktatási szakemberek között, hogy elvi döntést született a pécsi integrált tanárképzés megszervezéséről. Mint ismeretes, az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletet bocsájtott ki: engedélyezte, hogy a Pécsi Tudományegyetem Janus Pannonius nevét viselhesse, egyben ismét kiegészüljön bölcsészkarral.[10] *A döntés erre az új karra bízza az integrált tanárképzés kipróbálását. Ezzel egyidőben, 1982. január 1-től megszűnt a Pécsi Tanárképző Főiskola. Az új szervezetnek két év alatt kell kiépülnie.*

Hogyan következik ez a döntés a felsőoktatás távlati fejlesztésének ugyancsak a közelmúltban elfogadott programjából?

Szövényi Zsolt: Legalább két pontja van a felsőoktatás korszerűsítésével foglalkozó tavalyi határozatnak,[11] amely kapcsolatba hozható azzal, hogy Pécsett belátható időn belül megindul az integrált tanárképzés. Az egyik elv az, hogy változtatni kell a felsőoktatás jelenlegi szervezeti és regionális széttagoltságán. Természetesen mindenütt s nem csupán a pedagógusképzésben. A széttagoltság felszámolásának egyik formája a szakemberképzés integrációja. Számos előnye van annak, ha egy szakma különböző képzési szintjeit szemléleti és szervezeti síkon összekapcsoljuk. Ezzel megszűnik a merev és káros elkülönülés, s mód nyílik arra, hogy ahol szükséges, ott megemeljük a képzés szintjét, hatékonyságát – az egyetemi oktatómunka értékeinek, hagyományának csorbítása nélkül. Erre vannak külföldi példák, de a magyar műszaki képzésben is megtaláljuk az üzemmérnöki, az általános mérnöki és a szakmérnöki szint egybeépítésének e modelljét.

A másik elv már sajátosan a pedagógusképzés távlataival függ össze. A program, mint tudjuk, az egységes tanárképzés fokozatos kiépítése mellett kötelezte el magát. Ennek egyik változata a tanárképzés egyetemi szintű integrációja. Mellette szól, hogy beleillik a korszerű – lineárisan építkező – képzési szerkezetbe. Az sem utolsó szempont, hogy megvannak a maga előzményei a magyar felsőoktatás történetében is, s a maga párhuzamai külföldön, nem utolsósorban a szocialista országokban.

Miért éppen Pécsre esett a választás?

Szövényi Zsolt: Pécsett megvolt a fogadókészség. A megye, a város vezetői, a helybeliek szívesen fogadták ezt az elgondolást. Az érdekeltek vállalták azokat a gondokat, ellentmondásokat, nehézségeket, amelyek az átállás nem könnyű időszakával járnak. Megkönnyítette a döntést, hogy Pécsett volt mit továbbépíteni. Egyrészt a hajdanvolt bölcsészkar hagyományait, másrészt az eredményesen működő főiskolai szintű tanárképzés mai adottságait. Itt már vannak a pszichológiának, a magyar nyelv és irodalomnak, valamint a testnevelés okta-

[10] Jelen kötetben ld. a 4/a. sz. dokumentumot.

[11] Az MSZMP KB Politikai Bizottságának határozata a felsőoktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól (1981. február 3.). In: *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1980–1985*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988, 144–158.

tásának és módszertani kutatásának tudományos műhelyei. Kialakult a főiskola körül a kísérletező iskolák gyűrűje is. Egy jó színvonalú oktató-kutató gárda léte az egyik legfontosabb előfeltételnek látszott.

Vastagh Zoltán: Ennek a törekvésnek a megyében és a városban hosszú a története. Több évtizede igényli a régió az egyetem kiegészülését egyfajta társadalomtudományi részleggel. Ez, mint Szövényi Zsolt mondotta, fogadási készséget jelent. E készség találkozott a közoktatás továbbfejlesztésének bizonyos igényeivel. Működött egy bizottság Szabolcsi Miklós akadémikus vezetésével, amely megpróbált kidolgozni egy kísérleti tanárképzési modellt arra a távlati műveltségi prognózisra támaszkodva, amely viszont néhány éve az Akadémia tudósainak közreműködésével született. Ez még tisztán elméleti munka volt, melynek során a szakemberek sok mindent végiggondoltak. A bizottságban nem egy pécsi dolgozott, így e közös tevékenység azzal az ajánlással zárult, hogy esetleg Pécsett el lehetne kezdeni a kísérletet.[12]

A harmadik ok: a meglevő egyetemek egyikének sem volt fogadási készsége az egységes tanárképzésre vonatkozóan. Azok a viták, amelyek e tárgyban folytak, mind megegyezés nélkül zárultak. Így, mivel Pécsett volt vállalkozó szellem, a feladatot ránk bízták. Itt hiányoznak azok a képzési hagyományok, amelyektől az eltérés esetleg fékezhetné a kísérleti tanárképzést, ezért könnyebb az újat elkezdeni.

Pécsnek a mi szempontunkból aktivizáló hagyománya van. Igazán csak azért nem kezdem a történetet 1367-tel, az első magyar egyetem alapításával, mert akkor, aki nem pécsi, vagy nem ismer eléggé, azt gondolná: ez az ember olyan lokálpatrióta, akinek a szemhatára a Mecsek. Pedig a történelem elemzése nemcsak a lokálpatriótáknak fontos, hanem az országnak is. Mert azt a kis országokban is tudomásul kell venni, hogy vannak régiók. A Szovjetunió vagy az Egyesült Államok arányain mérve Magyarország kicsi, de a mi 93 ezer négyzetkilométerünk központosított közoktatásügyében egy dunántúli régió lényeges. Ez az érv településföldrajzi érv. De van egy másik is, amely már a múlt történeti teljesítményével kapcsolatos.

Minél jobban kutatjuk a történelmet, annál inkább kiderül, hogy a pécsi egyetem múltja nem is volt akármilyen. Nagyon árnyaltan kell ugyanis a második világháború előtt működő egyetemeket értékelni. Ha például egyenként vesszük szemügyre a régi professzorokat, munkásságukat és szerepüket, akkor szerintem nem kell szégyellni egy elődintézményt. Hozzá kell még tenni, hogy némiképpen kísérteties ennek a bölcsészkarnak a története, mert valamikor a negyvenes évek elején szüneteltették, s most az új döntés ennek a szellemlétnek ad új tartalmat.

Mi lesz a pécsi képzési forma szerepe a megreformálás útján elinduló magyar pedagógusképzésben?

Szövényi Zsolt: Nem lesz egyedül üdvözítő út, nem lesz kizárólagos modell, valami olyan, ami általánosan jellemezni fogja a magyar tanárképzést a következő évtized fordulójától. Ez kísérlet. Kidolgozói szabad kezet, szellemi segítséget, mai viszonyaink között az optimális anyagi és személyi feltételeket kapják munkájukhoz. Ahogy a főhatóság állást foglal e kísérlet kapcsán, abban már az is benne van, mit tévedett, mit nem biztosított, mit nem kívánt meg induló feltételként más kísérletektől, amelyek aztán megsínylették a gondosság hiányát. Magyarországon nem szokás még úgy belevágni egy felsőoktatási változtatásba, hogy abba egyaránt bele van kalkulálva a bukás kockázata és a siker élménye.

---

[12] Az ún. Szabolcsi-bizottság tevékenységével kapcsolatban jelen kötetben ld. az 1/a–c. sz. dokumentumokat.

Úgy is mondhatnám, hogy a közoktatás felnőtt más ágazatok innovációs magatartásához: vállalja az ésszerű kockázatot. Az integrált képzésnek olyan tanárokat kell kiengedni az intézmény kapuján, akiket jól tud használni a közoktatás. Ez az igény, ha a mélyére nézünk, azt is jelenti, hogy a múltban és a jelenben sok-sok fiatal pedagógust úgy bocsájtott szárnyra a főiskola és az egyetem, hogy alkalmazni alkalmazza őket ugyan valamelyik iskola, de használhatóságuk számos kívánnivalót hagy maga után.

Szabad kezet adunk, józanságot és mértéktartást tanúsítunk, s ugyanezt kérjük a partnerektől is. Nem szabad az információt úgy elképzelni, hogy nagy létszámú évfolyamok sok-sok szakpárosításban ontják majd az új módon képzett tanárokat. A nyolcvanas évek közepén és második felében Pécs korlátozott számban és szakpárosításban bocsájt szárnyra pedagógusokat. Elképzeléseink szerint magyar, történelem és idegen nyelvi tárgyak kombinációjában. Ez a megoldás lehetővé teszi, hogy az ellenzők és a pártolók valamennyi érvét a gyakorlat ellenőrizze, s ha öt-hat év múlva úgy látnánk, hogy ez a forma nem váltja be a reményeket, nagyobb kár nélkül tudunk módosítani az elképzelésen.

Vastagh Zoltán: Nagy öröm lenne, ha ez az intézmény egyfajta modellt adna a kilencvenes évekre az egységes tanárképzésnek. Egyfajtát – hangsúlyozom –, mert abban mindenki egyetért, aki e kísérlet megszületésénél bábáskodott, hogy egyetlen tanárképző intézménynek sem kell a jövőjét a pécsi megoldásban látnia. Másként kell gondolkodni Egerben, Szegeden és Budapesten.

Egyébként várható, hogy a magyar felsőoktatás hosszú távon megtartja differenciált jellegét. Ennek sok oka van: anyagi tényezők, félelem a „cégtábla átfestésétől". Valószínűleg az a kétség is meghúzódik a sokféleség stratégiája mögött, hogy ma még nem tudjuk, miként alakul a közoktatási rendszer maga, milyen hosszú lesz az egységes alapiskolázás és a rá épülő középszintű képzés.

Eddig jobbára az integrált tanárképzés művelődéspolitikai összefüggéseit érintettük. Térjünk rá most a műhelymunkára! Milyen szakaszokban megy végbe az átszervezés?

Vastagh Zoltán: Mint ismeretes, január elsejével a Pécsi Tanárképző Főiskola átalakult a Janus Pannonius Egyetem tanárképző karává. Kimondom, és kicsit beleborzongok a feladat méreteibe. A szervezők az első menetben rangsorolták a feladatokat. A gyorsan megoldandók közé tartozik, hogy a vezetőknek, a hivataloknak át kell állniuk a szükséges, ésszerű együttműködésre.

Megnyugtató, hogy a tanárképző főiskola mint tanárképző kar fokozatosan megy át új minőségébe. Általános iskolai tanárokat fog képezni az évtized végéig s talán tovább is. Az reálisnak látszik, hogy ezenkívül 1983 őszétől itt az egységes tanárképzést előkészítő kísérlet szerveződjön. Még mindig nem végleges, hogy milyen szakokon. Az mindenesetre már eldőlt, hogy a magyar szakot fogjuk párosítani egy másikkal – történelemmel vagy idegen nyelvvel. A képzés kis mintával indul: egy-két évfolyamon egy-két tanulócsoporttal.

A kérdésre fölkészülni, ez jelenti a középtávú többletmunkát. Véglegesíteni kell a szakokat, vizsgálni kell a föltételeket, föl kell terjeszteni a státusigényeket. Az előttünk álló két évben kell besorolni a régi oktatókat a főiskolai, illetve az egyetemi nómenklatúra szerint. Valamennyi oktatónk megkapja a lehetőséget az egyetemi átsorolásra. Az újonnan jötteket azonban már természetesen egyetemi besorolással veszik fel. […][13]

Kronstein Gábor: Integrált tanárképzés. Beszélgetés Szövényi Zsolt minisztériumi osztályvezetővel és Vastagh Zoltán főiskolai tanszékvezető tanárral [részlet]. Köznevelés *(38.) 1982. febr. 19. 15–16.*

[13] A kihagyott rész a Pedagógiai Tanszék tevékenységével, valamint a pedagógia szak, illetve a szentlőrinci iskolakísérlet jövőjével foglalkozik.

6. Emlékeztető a Janus Pannonius Tudományegyetemen 1982. március 9-én tartott megbeszélésről

Budapest, 1982. március 19.

A megbeszélésen jelen voltak:
Korcsog András, Földvári József, Vastagh Zoltán, Antal Gyula, Gáspár János, Bihari Mihály és Szövényi Zsolt elvtársak.

Földvári József elvtárs, rektor tájékoztatást adott a szervezeti integrációból adódó feladatok végrehajtásáról: az egyetemi és kari testületek, szervezeti egységek átalakításáról, a politikai, társadalmi és tömegszervezetek újjászervezéséről, a tanárképző kísérlet előkészítéséről.

A megbeszélés során – megerősítve az 1982. [sic!] decemberi pécsi találkozás megállapításait – az alábbi kérdésekben született megállapodás:

1. Az egyetemi szintű tanárképzési kísérlet és a hagyományos főiskolai képzés viszonya:
   - a kísérlet nem vonatkozik a szervezeti integrációra, azt véglegesnek kell tekinteni;
   - a kísérlet 10–18 éves korosztály oktatására alkalmas pedagógusok, 5 éves egyetemi szintű képzésére vonatkozik;
   - időtartamában és jellegében egy-két évfolyam kifutásáig képzési kísérletként fut;
   - a kísérlet indítása 1983–84-ben a magyar, történelem, idegennyelv-szakok köréből történik;
   - a „kísérleti" szakokon nem indul főiskolai szintű képzés; e szakokon a főiskolai képzés felmenő rendszerben szűnik meg;
   - azokon a szakpárokon, ahol az egyetemi szintű szak nem egyetemi szintű szakokkal – ún. készség- vagy nemzetiségi szakokkal – párosul, lehetséges: az egyetemi és főiskolai szintű oklevél együttes, illetve kis létszám esetén – egyéni program alapján mindkét szakon a főiskolai szintű oklevél kiadása;
   - a kísérlet alapkoncepcióját ismerjék meg az Egyetem oktatói, az intézmény tanácsai vitassák meg a tervezetet;
   - a kísérlet átfogó tervezésében három szakaszt különítünk el: az 1983/84-ben induló társadalomtudományi szakok; egy későbbi időpontban indítható természettudományi szakterületről, valamint az ún. készségszakok köréből;
   - az utóbbi két területen az indítás feltétele, hogy a társadalomtudományi kísérleti képzésről már legyen tapasztalatunk; az indításhoz szükséges szellemi kapacitás, káderfeltételek biztosítottak legyenek és a tervezett indítás előtt 1,5 évvel rendelkezésre álljanak a kísérleti képzés tantervi dokumentumai;
   - a kísérleti képzés kiteljesedését is figyelembe véve a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán hosszabb időtartamon keresztül párhuzamosan történik az egyetemi és főiskolai tanárképzés. A kísérlet körébe vonható szakpárokról a racionális szakemberszükséglet, valamint a közoktatási igények figyelembevételével kell dönteni.

A Tanárképző Kar nappali tagozatos létszámának kb. 200 fős csökkentése indokolt, de ez a csökkentés csak több évre lehúzva valósítható meg.

2. A kísérleti képzés személyi és anyagi feltételei:

- az átminősítések során a továbbiakban is a differenciált, hármas megosztás fenntartása indokolt: azonnal átsorolhatók, feltételek teljesítése esetén átsorolhatók, át nem sorolhatók (nem merev rendszer!);
- az átsorolások – az előzetes megállapodás szerint – egyéni beszélgetések eredményeként történjenek;
- a kísérlet első fázisába bekapcsolódó szervezeti egységek esetében kell első lépésben elvégezni az átsorolásokat;
- az eredetileg kitűzött '83-as határidőt az átsorolások zömének lebonyolítására tartani kell. Egyedi esetekben – pl. nyugdíjazás, ill. fokozatok megszerzése, valamint az ének-zene, rajz és testnevelési tanszékeken a képzési konstrukció függvényében elképzelhető az egyetemi és főiskolai nómenklatúra együttélése is;
- az átsorolások alkalmával a minőségi, egyetemi követelmények teljesítése, az összegyetemi értékállandóság megteremtése az alapvető szempont;
- az oktatók munkafeltételeit a helyi és az országos gyakorlatnak megfelelően kell biztosítani;
- a fejlesztéshez ez évben kb. 10 státuszt, valamint gyors javaslat esetén 2 tudományos ösztöndíjas gyakornoki státuszt biztosítunk, a további években 4–5 fős fejlesztést vállalhatunk;
- a minisztérium a továbbiakban is segít a kísérleti képzésbe bekapcsolható egyetemi oktatók felkeresésében és megnyerésében, a megyei és városi szervek segítik a letelepedésüket. A személyi fejlesztés lebonyolítása közvetlen egyetemi hatáskörű feladat;
- a félállásos formában alkalmazandó vezető oktatók esetében a fizethető összeg határát – az elvárt teljesítések miatt – a fizetés 50%-ban kellene megállapítani; a követelményeket ennek megfelelően kell a szerződések megkötésekor megfogalmazni;
- a kísérlettel kapcsolatos szervezeti korszerűsítés, valamint a szervezeti integrációt követő belső szervezeti korszerűsítés 1983-ban esedékes.

3. A kísérleti képzés indításának feladatai:
   1. A kísérleti képzés struktúrájának, alapirányainak kidolgozása.
      Határidő: 1982. április
   2. A kísérleti képzés tantervi dokumentumainak, valamint az I-II. év oktatási programjainak kidolgozása.
      Határidő: 1982. december
   3. A kísérleti képzés teljes tantervi dokumentációjának kidolgozása.
      Határidő: 1983. december
   4. A kísérlettel összefüggő kari szervezeti korszerűsítési (intézetek) javaslat.
      Határidő: 1982. szeptember
   5. További integrációs javaslatok.
      Határidő: 1982. december
   6. Vezető oktatók körének eldöntése.
      Határidő: 1982. április
   7. Vezető oktatók alkalmazása.
      Határidő: 1982. július
   8. Oktatói letelepítés.
      Határidő: szeptembertől folyamatos

Az egyetemi vezetőkkel folytatott megbeszélésről tájékoztattuk a megyei párt- és tanácsi vezetőket, Rajnai József és Takács Gyula elvtársakat.

Egyetértéssel fogadták a fejlesztési javaslatokat és azok ütemezését, vállalták, hogy saját eszközeikkel a továbbiakban is segítik az Egyetem fejlesztését, a vállalt tanárképzési kísérletet.

Budapest, 1982. március 19.
Korcsog András s. k.
államtitkár

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 71. d. 185/1982.
— Géppel írt, hitelesített, sokszorosított másolat.

7/a. Herczeg Gyula levele Szépe Györgynek pécsi megbízásával kapcsolatban

Budapest, 1982. szeptember 14.

Kedves Osztályvezető Elvtárs!

Tisztelettel tájékoztatom a Gergely Jánossal, a pécsi Janus Pannonius tudományegyetem titkárával folytatott távbeszélő eszmecseréről (f. hó 13-án délelőtt ő hívott fel).

1. Hangsúlyozom, hogy esetemben a kiindulópont a leköltözés; én az oktatást és egyéb tevékenységet csak akkor vállalhatok, ha munkahelyemen lakhatom. A lejárás számomra nem járható út. Budapesti öröklakásom segítségével viszonylag könnyen mozgok; lényegében véve elvi segítséget kérek a lakáscsere lebonyolításához; segítséget megfelelő lakás megtalálásához.

2. Negyvenévi b[uda]pesti közszolgálat után és akkor, amikor várost változtatok, ennek számomra az a jelentősége, hogy tudományos felkészültségemnek és nemzetközi hírnevemnek megfelelő tevékenységet folytathassak. A magyar stíluskutatás csakis járulékos tevékenység lehet. Én romanista vagyok, elsősorban olasz és spanyol szakos. Kérésem az, hogy valamilyen intézet keretén belül ún. román nyelvi tanszék alakuljon [sic!]. A román nyelvi tanszék feladata kell hogy legyen: olasz és spanyol szakos tanárok kiképzése.

3. Az olasztanár-képzés áthozandó Szegedről Pécsre, helyesebben visszahozandó. Húsz évig volt olasz tanszék Pécsett; 1941-ben helyezték át Pécsről Koltay-Kastner Jenőt és a tanszéket. Rövid szegedi fennállás után 1949-ben megszűnt; 1957-ben újjáalakult román tanszék címen (francia és olasztanár-képzéssel), alig néhány éve vált ketté a tanszék franciára és olaszra. Az utóbbi működését kedvezőtlenül befolyásolja, hogy a Tisza vonalától keletre az olasz középiskolai oktatás teljesen megszűnt. A legközelebbi olaszt is tanító gimnázium Monoron van. A mintegy 15–20 fő hallgatók 50%-ban b[uda]pestiek, a többiek a dunántúli gimnáziumokból jöttek. A tanszékvezető (67 éves) bejelentette nyugdíjaztatás iránti kérelmét; dr. Benedek Nándor docens 62. életévében van s kandidátus. A másik docens, dr. Neményi Kázmér B[uda]pestről jár le s Pécsre óhajt költözni, ill. oktatni a pécsi olasz szakon. Dr. Fábián Zsuzsa adjunktus hat év óra B[uda]pestről jár le; gondolom, közömbös számára, hogy a jövőben egy másik városba utazik, feltéve, ha nem akar letelepedni Pécsett.

4. Mint az olasz tantárgyi bizottság elnöke, úgyis szándékozom felülvizsgálni a középiskolai olaszoktatást. Egykori szakfelügyelőként ismerem a középiskolai életet, nem lesz nehéz számomra Pécsről megjavítani és kiszélesíteni a dunántúli gimnáziumokban az olaszta-

nítást, vagyis biztosítani a megfelelő hátteret a végzős hallgatók szakmájukban való elhelyezkedésére.

5. Évi hét hallgató felvételét javaslom; a szegedi keretszám hat; ez évben pl. ott összesen hatan jelentkeztek, s abból csak hármat tudtak felvenni gyenge felkészültség alapján. Spanyolból négyet javasolok. Én vezettem be 1958 és '68 között a spanyolt néhány b[uda]pesti gimnáziumban. Úgy gondolom, képes leszek néhány dunántúli gimnáziumban hasonlóan tevékenykedni.

6. Az olasz oktatóállományra vannak jelöltjeim. Dr. Neményi Kázmér (leköltözik); dr. Nyerges László (Színházi intézet; három napot tölt lent). Tanársegédnő (a nevet később dönteném el, de megkívánnánk a leköltözést). A spanyolra egyelőre egy adjunctus és egy tanársegéd volna szükséges.

Bp., 1982. szept. 14.
Dr. Herczeg Gyula

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 92. d. 1/1984.
— Géppel írt, aláírással hitelesített tisztázat másolata.

7/b. Szépe György válasza Herczeg Gyulának

(Budapest), 1982. szeptember 20.

Igen tisztelt Professzor Úr!

Köszönettel megkaptam 1982. szeptember 14-i keltű, kedves levelét, amelyet személyesen volt szíves átnyújtani, s amelyet ezúton nyugtázok.

Időközben, 1982. szeptember 16-án, Pécsett voltam; tájékoztattam a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karának dékánját, valamint több más egyéb vezetőjét arról, hogy örvendetes módon megindult Professzor Úr és az említett egyetem között az együttműködés lehetősége. Remélem, hogy ez kedvező módon folytatódik majd egészen addig, hogy végülis Professzor Úr Pécsre kerül teljes jogú egyetemi tanárként.

A következőkben [a] hozzám intézett levélre kívánok válaszolni annak sorrendjét megtartva.

Ad 1: Teljesen egyetértek a Pécsre költözés kérdésében. Biztos vagyok abban, hogy ennek megoldásában nemcsak az egyetem és a kar vezetősége, hanem ezen túlmenően a megye, illetőleg a város illetékes vezetői is minden tőlük telhetőt meg fognak tenni.

Ad 2: Előzetes megbeszéléseink során, amennyiben nem tévedek, mi egy „osztatlan" Herczeg Gyula professzort kívántunk megnyerni a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem számára. Ez továbbra is fennáll; nem is tudok elképzelni másféle megközelítést.

Más kérdés, hogy a jelenlegi szervezetben csak magyar (valamint négy egyéb) nyelv szak áll rendelkezésre. Ebből az következik, hogy azonnal elsősorban magyar szakon, azon belül is a magyar nyelvi részlegben tudna Professzor Úr oktatni. Ilyen értelmű előterjesztésem alapján Gergely János, a Magyar Nyelvi Tanszék akkori vezetője – aki időközben a Janus Pannonius Tudományegyetem főtitkára lett – be is iktatta Professzor Úrnak a stílustörténeti óráját. S azt is regisztrálta ő is, én is, hogy mihelyt megkezdődik a tényleges pécsi oktatói tevékenysége Professzor Úrnak, azonnal meg lehet hirdetni a kívánt formában romanisztikai tárgyú speciális kollégiumokat.

Tudomásul veszem, hogy Professzor Úrnak az a kérése, hogy a Janus Pannonius Tudományegyetem keretében román (romanisztikai) tanszék alakuljon. Ezt úgy módosítanám, hogy megfelelő részleg jöjjön létre ebből a tárgykörből. Erre a módosításra azért van szükség, mivel a jelenleg forgalomban levő fejlesztési tervek szerint a Tanárképző Karon intézetek lesznek, nem pedig tanszékek.

Megjegyzendőnek tartom még, hogy annak ellenére, hogy a Janus Pannonius Tudományegyetem létrehozásával kapcsolatos kísérleti elgondolásokban nem szerepelt sem olasz, sem spanyol szakos tanárok képzése, a magam részéről igen melegen támogatom ezt az elgondolást; hasonlóképpen minden olyan elgondolást támogatnék, amely a latinitas szerepének növelését segítené elő. Nyilvánvaló az én számomra, hogy szükséges megfelelő latinitas egy olyan egyetemen, amely végülis egy italiai és latin nyelven író poéta nevét vette föl. – A latinitasba azonban én beleértem magát a latint és a franciát is; ez természetesen nem azt jelenti, hogy latin szakosok (főleg nem ókortudományi szakosok), vagy francia szakos tanárok (filológusok) kiképzését javaslom.

Ad 3: Járható útnak tartom azt, hogy az olasz tanszéket áthozzák (pontosabban: visszahozzák) Szegedről Pécsre.

Ezzel kapcsolatban elfogadom Professzor Úr földrajzi és egyéb érveit. A személyi érvekben – nem lévén olasz szakos – nem kívánok állást foglalni. Annyi számomra egészen biztos, hogy egy olasz tanszék jellegű oktatási egység Professzor Úr vezetésével igen nagy nyereség volna a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem számára.

Hangsúlyozni kívánom, hogy ennek a jó elgondolásnak a megvalósítása túlmegy a Tanárképző Karnak, sőt magának a Janus Pannonius Tudományegyetemnek a hatáskörén. Ehhez minimálisan a két érdekelt egyetemnek – vagyis a szegedi József Attila Tudományegyetemnek és a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemnek – a megegyezése szükséges rektori szinten. Elképzelhető az is, hogy az ilyen, tanszéki jellegű oktatási egységnek („szaknak") az áthelyezéséhez magasabb szintű, legalább művelődési miniszteri állásfoglalás (döntés) szükséges.

Hozzá kívánom tenni a fentiekhez, hogy az áttelepítéshez szükség van az említett szegedi oktatók státusára is; tehát csak abban az esetben lehet átvenni teljes egészében egy tanszéki jellegű egységet, hogyha vele adják annak valamennyi oktatói státusát (továbbá a szükséges könyvtári állományt). A nevezett kollégákkal kapcsolatban nincs semmilyen megjegyzésem; a szakma ismert emberei. Amennyiben státussal jönnek, akkor azt fogom javasolni – ha megkérdeznek –, hogy a Janus Pannonius Tudományegyetem fogadja örömmel őket. (Amennyiben nem kísérné őket megfelelő státus, akkor ezt nem tudnám javasolni.)

Ad 4: Tudomásul veszem, hogy Professzor Úr, mint az Olasz Tantárgyi Bizottság elnöke egyéb eszközökkel is segíteni kívánja az olaszoktatást Pécsett, a Dunántúlon, s gondolom, hogy az egész országban. Ismerve Professzor Úr rendkívüli szervezőkészségét és energiáját, biztos vagyok benne, hogy ezeket a törekvéseit maradéktalan siker fogja koronázni.

Ad 5: Egyelőre idő előttinek tartom a beiskolázási keretszámok megállapítását. (Ez nem jelenti azt, hogy bármilyen kifogásom volna az olasz szakra javasolt hét, illetőleg a spanyol szakra javasolt négy fővel kapcsolatban.)

Külön döntésre lesz ugyanis szükség ahhoz, hogy spanyol képzés indulhasson; ebben az esetben ugyanis nem lehet hivatkozni visszahozásra, illetőleg indokolttá váló áthozásra.

S azt is meg kell majd indokolni, hogy miért marad számításon kívül a francia.

Azt hiszem, hogy megfelelő indoklás esetén a felső hatóságok nem fogják ellenezni, hogy jó spanyoltanárokat másutt is képezzenek ki (jelenleg ugyanis csak a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen folyik ilyen képzés).

Ad 6: A szóba hozott oktatókkal kapcsolatban szabad legyen visszautalni arra, amit az „Ad 3." pont harmadik bekezdésében írtam. —

Szabad legyen felhívni a figyelmét még arra, hogy a Janus Pannonius Tudományegyetem fejlesztésével kapcsolatban két személy merült még fel, aki egyúttal spanyol szakos is. (1) Kálmán Lászlót fölterjesztettem ösztöndíjas tudományos gyakornoknak, azonban adminisztratív hiba folytán nem továbbították a fölterjesztésemet. Kálmán László spanyol–általános nyelvész szakos, fiatal, tehetséges szakember. — (2) Dr. Fülei-Szántó Endre kandidátus, a budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemének Nyelvi Intézetében egyetemi tanár [sic!]. Ismert spanyol szakember [sic!]; kíván Pécsre jönni; nem elsősorban spanyoltanárnak, hanem olyan nyelvészként, aki részt vesz egyes nyelveknek – így a spanyolnak is – a programjában.

*

A fentieken túl szabad legyen még két további mozzanatot megemlítenem.

Az egyik az, hogy az én eredeti elképzelésemben nem szerepelt olasz szak, annak ellenére, hogy az első pillanattól kezdve hangozattam mindazt, amit a föntiekben a latinitasról elmondtam. Nyilvánvaló volt ugyanis számomra, hogy szükség van az egyetemen legalább docensi szintű képviselőjére a francia, az olasz, a spanyol és a latin nyelveknek. Én ugyanis nem tartom egyetemhez méltónak a bölcsészkarokon belül folyó, nem szakos nyelvoktatási rendszert, továbbá továbbfejlesztendőnek tekintem a társadalomtudományi jellegű diákok felsőoktatási nyelvoktatási rendszerét (beleértve ebbe az állam- és jogtudományi karok, a közgazdaság-tudományi karok, illetőleg a történészek és más társadalomtudományi szakos pedagógusjelöltek nyelvtanulását). A szolgáltatási jellegű nyelvórák jelenlegi rendszerét sem kívánom lebecsülni, de úgy vélem, hogy eredményesebb volna egy koncentrált, C-szak jellegű képzési formát kialakítani (vagyis három éven át, heti hat órában nem filológiai, hanem társadalomtudományi célú oktatási formát), amelyet az oklevél függelékében is föl lehetne tüntetni. Egy ilyen formációnak változatlanul híve vagyok. Eredeti elgondolásom – amelyről Professzor Urat szóban tájékoztattam – arra irányult, hogy francia, olasz és spanyol nyelvből és kultúrából ilyen formációt hozzunk létre majd Pécsett. — Ennek szolgálatában állna – egyéb feladatai mellett – a Latinitas Pannoniae c. névvel ellátható szeminárium. Az én meghívásom eredetileg erre irányult Professzor Úr pécsi munkájára vonatkozóan. — Most, hogy Professzor Úr az eredetinél (vagyis az enyémnél) jobb, erősebb javaslattal állt elő, azt kérem, hogy az eredeti javaslat maradjon meg második vonal gyanánt; vagyis ne tegye Professzor Úr a második, erősebb javaslat maradéktalan és azonnali elfogadásától függővé azt, hogy hajlandó-e közreműködni a Janus Pannonius Tudományegyetem fejlesztésében. A magam részéről remélem az erősebb javaslat megvalósulását, de értékesnek tekintem a kevésbé erőset is.

A másik megjegyzendő arra vonatkozik, hogy az olasz (spanyol, francia) szak beletartozik az úgynevezett hat „reform-szakba", amely egy minisztériumi bizottság irányítása alatt kíván előrelépni, de némileg másféle módon, mint a Janus Pannonius Tudományegyetem. A magam részéről nagyra becsülöm ezeket a reformtörekvéseket is; ismerem is őket; amit lehet, fel is használtam belőlük a pécsi tervekhez. Úgy tudom azonban, hogy egy budapesti két idegennyelv-szakos hallgatónak – épp a reform-terv folytán – heti 38 órája van. Nos, mi ezt az utat nem vállaljuk. — Ezért – amennyiben lesz olasz képzés Pécsett – annak is, mint bármi más – az itt elfogadott általános kereteken és elgondolásokon belül kell folynia (ami azt jelenti, hogy hetenként maximum 25 órája lehet mindennel együtt egy diáknak).

Levelemet őszinte tiszteletem kifejezésével zárom:
Szépe György

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 92. d. 1/1984. — Géppel írt, aláírással hitelesített másolat.

„Másolat tájékoztatásul a Janus Pannonius Tudományegyetem számára" megjegyzéssel ellátva.

8/a. Vastagh Zoltán dékán előterjesztése a JPTE Tanácsának az egyetemi szintű tanárképzés megvalósítására irányuló tanárképző kari feladattervről

Pécs, 1982. november 10.

A Minisztertanács 1035/1981/XII. 5. sz. határozata a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem feladatává tette „általános és középiskolai oktatásra egyaránt képesített szaktanárok képzését".[14] Ennek megfelelően a Tanárképző Karon ötéves, egyetemi szintű, egységes kísérleti képzést indítunk 1983 szeptemberétől néhány társadalomtudományi szakpárral. Ugyanakkor a karon továbbfolytatódik a négyéves kétszakos tanárképzés is.

A kísérleti képzés célja és alapelvei

A képzés az elmélet és gyakorlat egységében, a hallgatók aktivitására és önfejlesztésére támaszkodva adjon a marxizmus-leninizmusra és a választott szaktárgyakra épülő, korszerű tudást a pedagógia, pszichológia és a társtudományok köréből, biztosítva a tanári képességek fejlődését, megalapozva a tanári személyiség harmonikus továbbfejlődését.

Hogy a tanárjelöltek majd mind az általános, mind a középfokú iskolákban eredményesen taníthassanak, szükségszerű, hogy módosítsuk a jelenlegi egyetemi és tanárképző főiskolai oktatási szisztémát és tartalmat is. Az alapkérdés nem a tananyag mennyiségének kérdése, hanem – véleményünk szerint – a szemléletmód. Mind az oktatók, mind az oktatandó anyag szemléletmódja. Olyan szakembereket kívánunk kibocsátani, akik egyéniségének és szakismeretének alapjellemzője a rugalmasság, az új és új helyzetekben való tájékozódó- és alkalmazkodóképesség (konvertibilitás). Kérdező, nyitott és határozottan cselekvő embert igyekszünk nevelni, aki mint tanár tudja, hogy ismereteit és a képességeit mire használja fel, aki a közösség szolgálatába állítja önmagát.

A tanárnak meg kell szereznie azt a tudás- és módszerbeli minimumot, amely képessé teszi az alkotó, kutató munkára.

A tananyag tartalmát meghatározza, hogy mire van szüksége a tanárnak mint szakembernek és közvetítőnek, mint a közösségben és a közművelődésben tevékenykedő értelmiséginek a jelenben és a jövőben.

Az indítandó szakok, óraszámok és létszámkeretek

Az előkészítés jelen szakaszában az 1983-ban indítandó szakokból három csoportot képezhetünk. Történelem–idegen nyelv, magyar–idegen nyelv és egy speciális irodalom-magyar nyelv –esztétika blokkot. Javaslatunk szerint a következő szakokon és létszámmal indulna a kísérleti képzés:

magyar–orosz 24

[14] Jelen kötetben ld. a 4/b. sz. dokumentumot.

magyar–angol	12
történelem–orosz	12
történelem–angol	12
irodalom–magyar nyelv	12
irodalom–esztétika	12

Kétszakos képzésről van tehát szó, de változik a szakok belső aránya és a képzési struktúra. Jelentős elméleti előkészítő munka folyik a természettudományi szakokon is. Azonos alapelvek szerint mérlegelve, de figyelembe véve a személyi feltételeket, valamint a POTE-vel lehetséges kooperációt, második lépésként a biológia–földrajz, biológia–kémia, biológia–technika és a földrajz–történelem szakok indíthatók.

Jelenleg még nem történt meg a többi szakterület felmérése, vizsgálnunk kell a művészeti és testnevelési tárgyak lehetőségeit, és külön meggondolást igényel a nemzetiségi szakok fejlesztése.

A kifejtett alapelvek szerint biztosítva a tervezett programokat, ugyanakkor lehetőséget hagyva a hallgatói önnevelésre, a javasolt maximális kötelező óraszám heti 25–26. Szakpáronként egyeztetett módon 1982. november 20-ig elkészülnek a tantervi javaslatok, amelyeket – országos szakmai viták után – véglegesíthetünk.

Személyi feltételek

Az országos jelentőségű tanárképzési kísérlet megvalósítására a főhatóság 15 státuszt és 2 gyakornoki állást biztosított 1982-ben. Az 1983-ban indítandó szakok megerősítésére 10 állást használtunk föl a következőképp:

Tanszék	egy. tanár	egy. docens	egy. adjunktus	
Magyar irodalom:	1 (m)*	1 (m)	1 (m) + 1 gyakornok	
Magyar nyelv:	1 (m)	1 (m)	2 (1m)	
Történelem:	2 (m)	-	1	
Neveléstudomány:	-	-	1 + 1 gyakornok	
Pszichológia:	1	-	-	
Összesen	5	2	5	12 fő + (2)

*Megjegyzés: (m) = másodállás

Az állásokra biztosított bérkeretet a mellékállások miatt 12 fő alkalmazásával használtuk föl.

További 5 státuszt a természettudományi szakok megerősítésére töltöttünk, illetve töltünk be (állattani, növénytani, matematika, műszaki tanszékeken), egy állást az Ének-zene tanszék számára biztosítottunk a nagy óraterhelésre való tekintettel.

A főhatóság a következő években (a teljes szervezet kiépítéséig) évi 4–5 fős fejlesztést jelentett be. Feladatunk – a most készülő részletes tantervi javaslatok alapján – tisztázni, hogy miként lesz lehetséges ilyen ütemű fejlesztés mellett az egyetemi szintű munka megvalósítása. Ha az egyetem 1982-es – egyetemi docensekre – tett javaslatát jóváhagyják, karunk 13 főiskolai tanára kap egyetemi docensi kinevezést. A káderigényeket (1983–85) november végéig pontosítjuk. Adjunktusaink és tanársegédeink több mint egyharmadát már 1982-ben egyetemi nómenklatúrába sorolták. További javaslatokat terjesztünk az Egyetemi Tanács elé még e naptári évben. A kísérleti képzésben közreműködő tanszékeken gyorsabb átsorolási ütem szükséges.

Szervezeti, tárgyi és dologi feltételek

Szervezeti javaslatunk nem a hagyományos utat követi, amely három kar kialakítását tenné lehetővé. Az egységes tanárképzés és a tantervi korszerűsítés általános elvei egyaránt azt indokolják, hogy a jelenlegi tanszékeknél nagyobb egységeket létesítsünk (amelyek lehetnek tanszékcsoportok, esetleg intézetek a tanszékek specifikumai értékeit megőrizve).

Javaslatunk a következő:

I. Pedagógiai–Pszichológiai Tanszékcsoport
II. Magyar és Idegen nyelvi Tanszékcsoport
III. Irodalomtudományi és Esztétikai Tanszékcsoport
IV. Történettudományi Tanszék (később továbbfejlesztve)

A Marxizmus-Leninizmus Tanszékcsoport külön terv szerint alakul. A felsorolt egységek együttműködése ma is lehetséges, ugyanakkor a kísérlet végrehajtása érdekében ez nem elegendő, sürgető a tanszékcsoportok vezetőinek külön megbízást adni.

A fenti javaslattal együtt, a kari vezetőség elkészítette a természettudományi, művészeti és testnevelési tanszékek belső integrációs tervét is.

A gyakorlóiskolák hálózatát a kísérleti képzés miatt nem bővítenénk, hanem külön megegyezés alapján kívánjuk bevonni a sajátos gyakorlati feladatok megoldásába a szentlőrinci kísérleti iskolát, és a város néhány középiskolai és közművelődési szakemberét mint szakvezetőket.

A Tanárképző Kar helyzetében bekövetkezett változások átalakították a működés anyagi-tárgyi szükségleteit is (egyetemi szintű képzés megvalósítása, az átsorolás és [az] egyetemi integráció következtében felmerülő, magasabb követelményrendszerhez a megfelelő feltételek hiánya). Felmértük a tanszékek fejlesztési igényeit, amelyek a következő képet tükrözik.

Az egyetemi oktatás kiadásai (új oktatók elhelyezése, feltételeik megfelelő szintű biztosítása) az érdekelt tanszékeken együttesen a jelenlegi árakkal számolva kb. évi 300 ezer forint többletet jelez. A természettudományi tanszékek egyetemi szintű támogatása (ahol az oktatás és különösen a kutatás költségigénye jóval magasabb) évente két és félszeres költségnövekedést jelentene. A könyvtár intenzív fejlesztése az évi költségkeret megkétszerezését indokolja.

Igényként jelentkezik a kísérleti képzésnél a Budapestről leutazó, vezető oktatók útiköltségének (legalább részbeni) megtérítése, a tantervekkel kapcsolatos további háttéranyagok kidolgoztatásának összege és továbbra is megfelelő (most azonban már inkább fiatal, tehetséges) szakemberek letelepítése, illetve lakáshoz juttatása.

Szembetűnő ellentét látszik – amint azt az 1983-ra igényelhető költségvetési összegekkel szembeállítva tapasztaltuk is – az igények megfogalmazása és a reális lehetőségek között.

Feladatunk az igények ismételt felülvizsgálata a hamarosan elkészülő tantervi dokumentumok alapján (ennek határideje 1982. december 31.). Eddig feltáratlan kooperációs lehetőségek kiaknázása az egyetem többi részlegeivel (karokkal, könyvtárral, házi nyomdával stb.). Javaslat megfogalmazása az új oktatók elhelyezésére vonatkozóan (esetleg a kollégiumi épületben is).

Pécs, 1982. november 10.
Dr. Vastagh Zoltán s. k.
dékán

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 78. d. 71/1983. Feladatterv az egyetemi szintű tanárképzés megvalósítására.
— Géppel írt, sokszorosított, bélyegzővel hitelesített másolat.

Előterjesztés a JPTE Tanácsának 1982. november 22-i ülésére (jelen kötetben ld. a 8/b. sz. dokumentumot).

8/b. Részlet a JPTE Tanácsa 1982. november 22-i ülésének jegyzőkönyvéből

Pécs, 1982. november 22.

1. sz. napirendi pont: Feladatterv az egyetemi szintű tanárképzés megvalósítására
Előadó: Dr. Vastagh Zoltán főiskolai tanár, dékán

Rektor: A Tanárképző Kar feladattervét most tárgyalja első alkalommal az Egyetem legmagasabb szintű állami vezető testülete. A most idekerült anyag tájékoztató jellegű, ennek készítői szívesen látnak minden javaslatot. Helyesnek tartaná viszont, ha a struktúráról folytatott vita ehelyütt nem kapna teret, mivel az külön ülés tárgyát fogja képezni.

Vastagh Zoltán: Mint a napirendi pont előadója mindenekelőtt korrigálni kívánja az írásos előterjesztést,[15] amennyiben a második oldalon található szakpároknál a létszámok a következőképpen módosulnak:

magyar–orosz	36
magyar–angol	24
történelem–orosz	24
történelem–angol	12
irodalom–magyar nyelv	12
irodalom–esztétika	12

A harmadik oldal alulról számított hetedik sorában a docensi kinevezést elnyerő 13 főiskolai tanár száma helyesen 14.

Bihari Ottó: Kérdést intéz az előadóhoz az ügyben, hogy a néhány éve már megindult reformkísérlet korábbi javaslatai nagyobb lehetőséget biztosítottak az ún. konvertibilitásra. A jelenlegi anyagban a javasolt szakok azonban a hagyományos elnevezéseket viselik. A kérdés ezek után, hogy a Karnak szándékában áll-e modern tartalmú szakokat indítani, ha nem, akkor viszont miben áll a reform lényege. Amennyiben az itt felsorolt szakok tartalmilag az ún. konvertibilis szakokat jelölik, nem volna-e helyes erre zárójelben utalni? Végül felvetődik a kérdés, hogyan viszonyul a most előterjesztett anyag a korábbi, Szabolcsi-féle bizottság anyagához.[16]

Felveti a kérdést továbbá, hogy helyes-e a tanárképzési kísérlet céljára biztosított 15 státuszból akár egyet is olyan szakon felhasználni, melyet a kísérlet nem érint?

[15] Jelen kötetben ld. a 8/a. sz. dokumentumot.
[16] Jelen kötetben ld. az 1/c. sz. dokumentumot.

Domján Károly: Felveti a kérdést, hogy a gyakorlati képzés megvalósítható-e oly módon, amint ezt az előterjesztés a 4. oldalának alulról számított 3. bekezdése tartalmazza.[17] Szentlőrincen ugyanis olyan kísérlet folyik, melynek közvetlen tapasztalatai nem mindenben hasznosíthatók a középiskolai tanárképzésben. Nem volna-e helyes pécsi középiskolákból bevonni szakembereket a gyakorlati képzésbe?

Vastagh Zoltán: Az ún. konvertibilis szakok tekintetében valóban úgy látszik, hogy az anyag visszalépett a Szabolcsi-féle bizottság elgondolásaihoz képest. Amióta ez a javaslat elkészült, a Minisztérium új szempontokat is érvényesített a tanárképzés fejlesztése ügyében, melynek során figyelembe vették a Szabolcsi-féle bizottság javaslatait is. A javaslat készítői beleütköztek korunk káderigényeibe. Ennek következtében az eredeti, konvertibilitásra vonatkozó koncepció törést szenvedett, de nem veszett el. Különösen az egyes tantervek részletezésénél és a posztgraduális képzés szervezésénél tudják hasznosítani ezeket a szempontokat.

Mivel a Kar nem rendelkezik elég oktatóval, nemcsak azokra a szakokra állítottak be a kísérletre szánt keretből felvett embereket, mely szakok ténylegesen érintettek a reformban. Ennek további oka, hogy figyelemmel voltak a tanárképzés általános fejlesztésének igényére és a kísérlet második lépcsőjének káderigényeire is. Végül szerepet játszott ebben a döntésben a Karon létező káderfeszültség is.

Dr. Domján Károly kérdését teljesen indokoltnak tartja. A Szentlőrincen folyó kísérlet csak a tapasztalatait adja át, a gyakorlati képzés nem ott lesz, hanem itt a városban.

Bélyácz Iván: Elmondja, hogy a Szakszervezeti Bizottság az előterjesztést megtárgyalta, s annak néhány megállapítása körül vita alakult ki. Az e vitában elhangzott észrevételeket a következőkben foglalja össze:

a) Az anyag értelemszerűen az egyetemi szintű tanárképzéssel foglalkozik. Tisztázni kellene, hogy ott, ahol bevezetésre kerül a magasabb szintű képzés, megmaradnak-e párhuzamosan a főiskolai szakok is, vagy más megoldást keresnek. A szakszervezet véleménye szerint tisztázni kellene továbbá a megmaradó főiskolai szintű képzés személyi és egzisztenciális feltételeit is.
b) Mivel a matematika–fizika szakos képzés nem szerepel az anyagban, kérdés, hogy erre vonatkozóan milyen távlati elképzelések vannak.
c) A szakszervezet indokoltnak tartja annak szigorú megtartását, hogy a kísérlettel párhuzamosan csak olyan ütemben menjen végbe a tanárképző kari oktatók átsorolása egyetemi nómenklatúrába, amilyen ütemben ennek a feltételei létrejönnek.
d) A Minisztérium a kísérlet céljára 15 státuszt adott fejenként 5.000 Ft-os bérrel. Ez a főállású oktatók számára kevés, másodállásúakra viszont sok. Végig kellene gondolni, hogy a rendelkezésre álló összeggel valójában milyen státuszok szervezhetők meg.
e) Ugyancsak kérdésnek tűnik, hogy a szakoktatói rendszer megoldott-e, illetve ha nem, úgy feladat ennek megoldása.
f) Végül abból a szempontból is értékelni kell a reformot, hogy lesz-e igény a társadalomban annyi tanárra, mint amennyi a kísérlet beindulása után végezni fog.

---

[17] Utalás *A Tanárképző Kar feladatterve az egyetemi szintű tanárképzés megvalósítására* (jelen kötetben: 8/a. sz. dokumentum) című előterjesztés következő mondatára: „*A gyakorlóiskolák hálózatát a kísérleti képzés miatt nem bővítenénk, hanem külön megegyezés alapján kívánjuk bevonni a sajátos gyakorlati feladatok megoldásába a szentlőrinci kísérleti iskolát és a város néhány középiskolai és közművelődési szakemberét, mint szakvezetőket.*"

Fehér István: Úgy véli, hogy az Egyetemi Pártbizottság azon ülésén, amely az előterjesztést is megtárgyalta, sok jó gondolat hangzott el, amelyet érdemes figyelembe venni. Különösen azt kell végiggondolni, hogy [a] kialakított koncepciónk hol szorul megerősítésre, mielőtt országos fórumok elé kerülne.

Ugyanakkor megállapítja, hogy a reform bevezetése kapcsán komoly bizonytalanság létezik a Tanárképző Karon. Úgy gondolja, hogy a reformnak azon elképzeléseit kellene részletesebben kifejteni, amelyek elsőként bevezetésre kerülnek.

Az alapelvek megfogalmazásánál szükséges volna olyan érveket kidolgozni, melyek alátámasztják, hogy a kísérletben valójában mi az új. Javasolja, hogy az Egyetemi Tanács az előterjesztésben felsorolt szakok mindegyikénél egyenként foglaljon állást abban, hogy ott szükséges-e már idén megindítani középiskolai képzést vagy sem. Különösen meggondolandónak tartja pl. az irodalom–esztétika szak indítását.

Ugyancsak megválaszolásra váró kérdés, hogy mi lesz azokon a szakokon, ahol az egyetemi képzés miatt nem indul főiskolai szintű képzés. Nem befolyásolhatja-e ez a tény az általános iskolai tanárok évenként szükséges számát. Ugyanakkor a reform révén angol szakos tanárokban valószínűleg túltermelés lesz, különösen, ha 36 fővel indul az angol szak.

Világosabban meg kellene fogalmazni az egyetemi jellegű képzésre való áttérés személyi és tárgyi feltételeit. Jelenleg kapott ugyanis 15 új státuszt a Kar, de nem tisztázott, hogy mi lesz a következő, vagy az utáni években. Legalább 4–5 évre előre kellene tervezni a feltételeket.

Ugyancsak bizonyosfajta támadási felületet jelent a reform ellen az ún. készségszakok ügye. Vajon mi lesz ezeknek a jövője?

A művelődési miniszter által a reform kidolgozására létrehozott bizottság jelenleg kizárólag humán képzettségű emberekből áll. Elgondolkodtató, hogy a reáltárgyak továbbfejlesztésének feltételei így megfelelően biztosítottak-e.

Bihari Ottó: Az előbbi hozzászólás nyomán úgy látja, hogy néhány kérdésben komoly félreértés lehet a Tanárképző Karon. Annak idején a tanárképzés reformjának ügyét azért Pécs kapta, mert sem az ELTE, sem a JATE nem tudta biztosítani ennek feltételeit.

A reform olyan távlati elképzelésre épül, hogy lehetségessé váljon olyannyira sokoldalúan képzett tanárok kibocsátása, akik a 12-18 év közötti korosztály több módon történő oktatására alkalmasak. Úgy látja, hogy először ezeket a célokat kell tisztázni, az elgondolás híveit megnyerni, és csak ezután lehet bármilyen szervezetet kialakítani.

A reformmal szemben egyik ellenérv lehet a régi filológiai szemlélet fenntartása. Nyilván az ellenérvek képviselői saját későbbi helyzetüket is figyelembe veszik, amikor a reform ellen foglalnak állást. Nem szabad azonban félni a kísérlettől, és az ellenkezéstől sem a Tanárképző Karon.

Ismét aláhúzza, hogy amit most tárgyalunk, az egyelőre a koncepció, amelyet követhet a megfelelő szervezet kialakítása. Így a felvetett esztétikaoktatásnál is azt kell megvizsgálni, hogy van-e olyan személy, aki azt elő tudja adni egyetemi színvonalon. Ha van ilyen, akkor be kell indítani a szakot. Úgy látja, hogy a szemlélettel is gond van, mert véleménye szerint nagyobb elkötelezettségre volna szükség a Karon az új mellett.

Feszültségek minden karon léteznek, így a legrégibb, azaz a Jogi Karon is. Ez önmagában nem lehet érv egy új megoldás ellen.

Véleménye szerint a státuszok ügyében nem szabad megkockáztatni, hogy pl. az ének szakra adjanak olyan oktatói helyet, melyet a kísérlet számára biztosítottak. Mivel az énekoktatás főiskolai szintű marad, egy ilyen megoldás nem kifizetődő.

Megítélése szerint ismét le kell ülni a Tanárképző Kar vezetőivel, újratárgyalni a kérdéseket, hogy legalább magán a Karon ne legyenek visszahúzó erők.

Ádám Antal: Úgy látja, hogy jelenleg a Tanárképző Kar tudati felsorakozottsága nem megfelelő a kísérlethez. Belső fórumokon tovább kell tisztázni a célokat, és egységesíteni a felfogást. Az új célok megvalósításához kétségkívül szükség van új emberekre is, de a meglévő oktatói gárdát is fokozottabban kell érdekeltté tenni az új megoldás végrehajtásában.

Veress József: Bár laikusként szól a kérdéshez, feltételezi, hogy létezik társadalmi igény a modern tanárképzésre. Eredetileg a kísérlet azzal indult, hogy 1983-ban csak magyar–történelem szakon és 20 fővel kezdődik az egyetemi szintű képzés. Az előttünk lévő javaslat több szakon és 120 főt tervez 1983-ra. Ez már olyan méretű megoldás, mely az egyetem egészét is érinti. Kérdés, hogy egy ilyen frontáttöréshez a Tanárképző Kar létszámának milyen hányada adhat alapot. Az előterjesztés egy, a reformra vonatkozó minimális, illetve maximális elképzelés közötti kompromisszum, amit mutat, hogy a kar közvéleménye meglehetősen differenciált ez ügyben.

Vastagh Zoltán: Megköszöni a hozzászólásokat azzal, hogy az elhangzott véleményeket figyelembe veszi az anyag továbbfejlesztése során. Teljesen egyetért dr. Bihari Ottóval abban, hogy előbb mozgósítani kell azokat a személyeket, akik a reform koncepcióját támogatják, illetve végrehajtásának részesei lesznek, és csak ezután kerülhet sor bármilyen szervezet felállítására. A feladat tehát a tartalmi program elkészítése.

Az előterjesztés második oldalának utolsó mondata utal a reform országos vitájára. E vitára nem a most tárgyalt anyag kerül, hanem az egyes szakpárok részletes anyagai.

Dr. Veress József hozzászólásához megjegyzi, hogy a korábbi tervezetek sem csak egyetlen szakpár indítását vették tervbe, hanem mindig úgy fogalmaztak, hogy egy-két szakpárt kell beindítani az első évben. Az eredetileg tervezett létszám valóban kisebb volt, a növekedés azonban a profiltisztítás végett szükséges.

Az oktatók egyetemi nómenklatúrába való átsorolása azokon a szakokon is folyik, ahol egyelőre főiskolai szintű marad a képzés, mivel végső soron a karnak kell egyetemi szintűvé válnia. Megköszöni dr. Bélyácz Ivánnak a szakszervezet által alkotott vélemény előterjesztését és elmondja, hogy a matematika–fizika szakos képzés egyetemi szintűvé tétele a folyamat harmadik szakaszának lehet része.

Rektor: Rendkívül jóleső érzéssel állapítja meg, hogy ez alkalommal csak segíteni akaró, jóindulatú megjegyzések hangzottak el.

Szükségesnek tart néhány megjegyzést tenni a Tanárképző Karon folyó munkáról, annak kari értékeléséről, visszhangjáról.

Természetesnek tartja azt, hogy megkülönböztetett érdeklődéssel figyelnek minden lépést, hallgatnak minden kiejtett szót. Az is érthető, hogy mindenki összeveti a fejleményeket saját egyéni helyzetével, helyzetének várható alakulásával.

Ami viszont egyáltalán nem természetes, az az, hogy segíteni akarás helyett a rosszindulatú kötözködés, a szubjektív indíttatású hangulatkeltés az elviselhetőnél lassan már nagyobb arányúvá válik. […][18]

A tanév elején alapvető feladatként jelöltük meg azt, hogy ebben a tanévben már az elsődleges kötelességünket, az oktató-nevelő munkát állítsuk munkánk középpontjába. Úgy tűnik, ezt eddig még nem sikerült biztosítani, még ma is a szükségesnél több időt és energiát töltünk személyi torzsalkodással, a jogköri és hatásköri vitákkal, ahelyett, hogy egymást segítenénk, és ily módon lerövidítenénk ezeket a kétségtelenül nehéz időket.

Biztosan követett el hibát a kari és az egyetemi vezetés; de a jó szándékot aligha vonhatja kétségbe bárki is.

[18] A kihagyott rész hosszabb, azonos tartalmú szövegrészletet tartalmaz.

Saját maga részéről szükségesnek tartja a rosszindulatú gáncsoskodók, nem ritkán rágalmazók határozott visszautasítását és felelősségre vonását, a kari vezetés erőteljesebb támogatását. A kari vezetés részéről pedig három dolgot: tervszerűséget, határozottságot és reális szemléletet. Ezeket eddig nélkülöztük, illetve nem tapasztaltuk olyan mértékben, amilyen mértékben az szükséges lenne. A kari vezetésnek is rendelkeznie kell – személyi és egyéb vonatkozásban is – egyértelmű tervekkel, amelyeket a kar egészének is ismernie kell. E tervek kidolgozásában és végrehajtásában határozottan és következetesen kell eljárni és nem szabad azoktól eltérni csak azért, mert azok egyik vagy másik személynek nem tetszenek. Ha a kari vezetés meg van győződve tervei, elképzelései helyességéről, és azokkal a Kar becsületes többsége is egyetért, akkor ne ijedjenek meg az alaptalan vádaskodóktól. De feltétlenül szükséges az is, hogy ezek a tervek reálisak legyenek. Ne áltassuk magunkat: 1982-t írunk, és ne követeljünk olyant, amit talán csak néhány évtized múlva lehet célul kitűzni. De merje a kari vezetés is visszautasítani a nem reális igényeket, legyenek ezek személyi vagy dologi jellegűek. Meg van győződve arról, hogy csak ilyen vezetés kapja meg azt a bizalmat, amely nélkül dolgozni nem lehet.

A továbbiakban elmondja még, hogy a 120 fő az induló első évfolyamoknál azért szükséges, mert azonos tárgyakból felszámolják a párhuzamos képzést. Még olyan formában sem kerülhet sor párhuzamos oktatásra, hogy azonos tárgy egy másik tárggyal párosítva kerüljön főiskolai oktatásra.

A Karnak végig kell gondolnia, hogy mi módon lehetséges a természettudományos tárgyak bevonása a kísérletbe, valamint, hogy a reform mennyiben hat ki az ún. készségtárgyakra.

A pedagógiai képzés átfogó reformja nem indulhat meg a módszerek előzetes kipróbálása nélkül. Az egyetemünkön folyó kísérlet az 1990-es évek döntéseinek előkészítéséhez szükséges.

A reform céljára az egyetem eddig 15 státuszt kapott, és a következő öt évben összesen ugyancsak 15-öt fog még kapni. Ez az összlétszám, amelyet a reform céljára biztosít a Minisztérium. Ennek megítélésénél figyelembe kell venni, hogy miközben 30 fővel nő az oktatói létszám, a hallgatók száma 200 fővel csökkeni fog. Már 1983-ban 450 helyett csak 400–410 elsőévest vesznek fel.

Az egyes státuszok, illetve az ehhez biztosított bérek nagysága azt mutatja, mintha a Minisztérium sem bízna abban, hogy az új oktatók közül bárki is leköltözik Pécsre. Ha ugyanis egy professzor leköltözne, az ő fizetése eleve elvinne két 5.000 Ft-os státuszt.

A természettudományos tárgyak terén az egyetemi szintű képzés feltételei lassúbb ütemben alakíthatók ki. Ott szükség van a technikai eszközök, műszerek biztosítására is.

Az átsorolások ügyében az a véleménye, hogy az elengedhetetlen olyan helyütt, ahol egyetemi szintű képzés indul, míg nem feltétlenül szükséges a főiskolai képzést folytatók körében.

Az egyes szakpárok indításának ügyében egyetért azzal, hogy ki kell kérni az Egyetemi Tanács véleményét. A létszám azonban már a Minisztérium ügye, hiszen országos igények alapján a főhatóság tud állást foglalni ez ügyben, s véleményét természetesen egyeztetni intézményünkkel.

Országos vitára a tematikák kerülnek, s ha majd a természettudományos tárgyak tematikáit fogják vitatni ilyen szinten, valószínű, hogy a miniszter által megbízott testületben lesznek természettudósok is.

Javasolja, hogy az Egyetemi Tanács fogadja el azokat a szakpárokat, melyeket a tárgyalt anyag tartalmaz, valamint azt az elvet, hogy már 1983-ban ne indulhasson főiskolai szintű képzés olyan szakokon, ahol egyetemi képzés kezdődik. […][19]

1. sz. határozat: az Egyetemi Tanács a tanárképzés egyetemi szintű megvalósítására vonatkozó feladattervet egyhangúlag tudomásul vette, valamint ugyancsak egyhangúlag elfogadta az 1983-ban induló szakpárok, illetve a párhuzamos képzés mellőzése ügyében tett rektori javaslatot.

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 78. d. 71/1983.
— Géppel írt, aláírással és bélyegzővel hitelesített tisztázat.

9. Janus Pannonius szellemi örökösei. Ismertető az egységes tanárképzési kísérletről

Népszava, 1983. január 12.

– Amikor még hallgató voltam, állandóan azon panaszkodtunk, hogy a heti negyven óra sok! Mikor olvassuk a kötelező irodalmat? Mikor járjunk színházba? Mikor éljünk? – csap ingerülten a levegőbe *Müller Péter*, a pécsi *Janus Pannonius Tudományegyetem tanárképző karának* gyakornoka. – Akkor azt mondták: azért kell felnőtt fejjel ilyen sokat ülni az iskolapadban, mert csak-csak nem vagyunk még felnőttek. Ha szabadjára engednének minket, nem tanulással töltenénk a napjainkat. Hát *most megváltozik minden*. *Ezentúl az önképzés számít*. Huszonöt óránál többet nem tölthet órán az egyetemista. Itt minden a hallgatói önképzésre épül majd.

Egységes tanárképzés

– Lelkesnek látszik.
– Hogyne volnék az. Óriási hajtóerőt ad az embereknek, hogy *itt történik valami új*.
– Ez a „valami új" a *karrierlehetőség*?
– Pillanatnyilag nem érzem magam egzisztenciálisan biztonságban, hiszen csak szerződéssel vagyok a tanszéken. De ha beválik, amit csinálok… Itt most vannak professzorok és gyakornokok. Köztük pedig óriási az űr; és az űrt be lehet tölteni. A továbbiakban tehát főként rajtam múlik az előmenetelem. Érthető tehát, ha igyekszem jól tanítani.

De hát mi az az új? *Az egységes tanárképzés*. Aki a pécsi egyetemen szerez pedagógiai oklevelet, az nemcsak egyik vagy csak másik iskolatípusban taníthat, hanem *közép- és általános iskolában is*. A gyakorlatban persze, sokan másféle oktatási intézményben dolgoznak, mint amilyenre oklevelük feljogosítja őket – csak előzőleg *nem kapták meg az ehhez a munkához szükséges képzést*. A pécsiek tehát most az egyetemi oktatást *a valóság követelményeihez* kívánják igazítani.

Szakítanak az eddig porosz alapú egyetemi hagyománnyal. Nem az előadás-gyakorlat párosításában zajlik majd az oktatás, hanem *kiscsoportokban*. Méghozzá az önképzésre, az olvasásra, a dolgozatírásra, tehát a hallgatói aktivitásra alapozva. Azt írja *dr. Bécsy Tamás* egyetemi tanár a pécsi kísérletet felvázoló tanulmányában: *Kitűnő történeti áttekintések és monográfiák állnak rendelkezésünkre… Felesleges az ezekben a könyvekben lefektetett isme-*

[19] A kihagyott rész bizonyos szakokra vonatkozó speciális kérdéseket tartalmaz.

retanyag egyetemi órákon történő elismétlése. Felesleges erre egyetemi órákat szánni. A tutori órák gerincét az adott korszak fejlődéstörvényeinek a megbeszélése adja…"

Tutori órák. Ez is új a magyar felsőoktatásban. Angol minta továbbfejlesztéséről, hazai viszonyokra való átültetéséről van szó. Egy-egy tutorhoz (tanárhoz) 4–5 hallgató tartozna. Ennek a tanárnak nemcsak az oktatás a feladata, hanem, hogy diákjait emberi fejlődésükben, jellemük izmosodásában, látókörük szélesítésében is segítse. El lehet képzelni, *mennyivel hatékonyabb* a tananyag feldolgozása így, mint a hagyományos nagycsoportokban.

A vizsgák igen *szigorúak* lesznek. Ez sem általános a mostani bölcsészkarokon. A vizsgán majd több tanár előtt kell negyedévi dolgozatát megvédje a diák. A beszélgetés során „végigzongorázhatják" az egész anyagot. Ennek a hallgatói aktivitásra és a szigorú számonkérésre épülő módszernek óriási előnye van. Ugyanis azt a gondolatot, amit a diák meghallgat, *vagy elfelejti, vagy nem*. De amit – tanári segítséggel és irányítással – *maga fedez föl*, azt nem felejti, míg él.

Megváltozik a szakpárosítás. Megváltozik a tanterv. A hallgatók és az oktatók óraszáma. A tanmenet, az óraterv és – talán ezzel kellett volna kezdeni: *a tananyag*.

Az irodalmárok például irodalomtörténetet és – elméleten kívül nemcsak filozófiát, etikát, esztétikát tanulnak, hanem *gazdaságtörténetet, művészettörténetet, pszichológiát és szociológiát is*. Így tehát tudásanyaguk sokkal közelebb kerül a korszerű műveltség eszményéhez, mint a hagyományos rendszer szerint tanuló társaiké. A kísérlet valamennyi – tervezett – újdonságát fölsorolni, persze, kevés itt a hely, hiszen erre kötet sem volna elég. De azon érdemes elgondolkozni: a kísérlet, *ha sikeresnek bizonyul, mit bizonyít?*

Beszélő viszonyban

– Önök olyan jó feltételek között végezhetik majd munkájukat, amilyenekről a többi egyetem még csak álmodni sem mer. Például ilyen a kiscsoportos rendszer. De ha jók a tanárok, jók a feltételek, *mi múlik a módszeren*?

– Az tény, hogy az ország minden egyetemének nem lehet ma még megadni a kiscsoportos foglalkozáshoz szükséges pénzt, bért, mert ekkora összeg kifizetése meghaladná az oktatásügy erejét – mondja *dr. Vastagh Zoltán*, a pécsi tanárképző kar dékánja. – De ha a kísérlethez sem biztosítják a szükséges feltételeket, *rögtön megbukik*. Itt ugyanis a kiscsoport *legkevésbé sem öncélú*. Enélkül a munka nem kevésbé jó, hanem *egyáltalán nincs semmilyen eredménye* a munkának. A tanulás önállóan zajlik majd. Ezt a tanárnak ellenőrizni, korrigálni, irányítania kell. Ezért „beszélő viszonyban" kell legyen a diákokkal. Csak így tudja megállapítani, hol, mit kell kiigazítani, megmagyarázni. Egyébként, az esetleg téves kép eloszlatása végett: mi sem dúskálunk aranyhegyekben. Annyira nem, hogy még csak most harcolunk az ide utazó professzorok útiköltség-térítéséért.

– A pécsi tanárképző főiskola látta el eddig a régió általános iskoláit például magyartanárokkal. Ezután azonban az itt végzettek *mind gimnáziumban* akarnak majd elhelyezkedni!

– Ilyen elszívó hatás várhatóan érvényesül. De hát a kísérlet nem érint olyan sok embert, hogy [a] Dél-Dunántúl iskolai munkaerő-gazdálkodását veszélybe sodorná.

– És ha a gimnáziumi helyek megteltek – teszi hozzá *dr. Bókay Antal* dékánhelyettes –, volt hallgatóink kénytelenek lesznek az általános iskolában munkát vállalni. Amint ez *a többi egyetemen végzetteknél ma is általános gyakorlat*.

– Van-e itt, Pécsett egyetemi tanárképzéshez elegendő jó tanár?

– Nincs – mondja a dékán. – Ezért várjuk az ország minden részéből azokat, akiknek személyes ügyük a magyar felsőoktatás fejlődése.

A kísérlet hozama

– Hadd mondjak kissé ellent – szólal meg ismét a fiatal dékánhelyettes, dr. Bókay Antal. – Pécsett a társadalomtudományos gondolkodás *fejlett*. Ez nemcsak annak köszönhető, hogy a város nagy, hogy számos tudományos kutatóintézet működik itt, hogy több egyetem is van; orvosi, jogi, hanem annak is, hogy a bölcsészkaros városok, tehát Budapest, Szeged, Debrecen *messze esnek*. Ezért sok tehetséges ember „itt rekedt", és főiskolai tanárként dolgozik.

Pécs tehát számít az egész ország támogatására. A dékán azt mondta: mi, a helyiek készek vagyunk a feladat elvégzésére, de a teljes sikerhez egyedül kevés az erőnk. Kevés, még akkor is, ha Pécs köztudottan és hagyományosan nagy kultúrájú város.

Persze, a legnagyobb, a budapesti bölcsészkarral kockázatos volna kísérletezgetni, s egy új szisztéma kipróbálásáért kár volna megbolygatni a jól működő egyetemek belső, kialakult rendjét. Janus Pannonius városa pedig szinte mindent, de legalábbis erejéhez mérten mindent megtesz azért, hogy egyeteme *méltó lehessen névadójához*. De mire számíthat – a segítségért cserébe – az ország? Mi lesz a *kísérlet várható hozama*?

– Reméljük, hogy hozzájárulunk a hazai felsőoktatás korszerűsítéséhez, egy átfogó reform kidolgozásához – mondják a pécsi kar vezetői.

Ez a szerény fogalmazás *óriási vállalkozást* takar. Mert itt, a felvételi vizsgától a diplomamunkáig *minden másképpen lesz*, mint a többi egyetemen. Ugyanis a tanárképzés valamennyi, megoldatlan kérdésére megpróbálnak a pécsiek választ találni.

Szunyogh Szabolcs: Janus Pannonius szellemi örökösei. Népszava *(107.) 1983. jan. 12.*

10/a. Vastagh Zoltán dékán beszámolója az integráció első évének kari tapasztalatairól

Pécs, 1983. január 14.

I. Az indulás (egyetemi karrá szerveződés) körülményei

a) 1982 januárjában, amikor a Tanárképző Főiskola helyébe jogilag a Tanárképző Kar lépett, az intézmény elsősorban méretei miatt – *alig áttekinthető és alig kormányozható volt.*
b) A méreteiben eltömegesített intézmény *szervezeti rendje és irányítási módja* – az irányítók szándékaitól függetlenül – *elavult*. A tanszékek szétaprózódtak, személyi, anyagi, működési feltételeik jelentős mértékben eltértek egymástól, a köztük lévő tartalmi együttműködés laza volt.
c) A 70-es években készült főiskolai jegyzőkönyvek, beszámolók, előterjesztések, feljegyzések, munka- és kádertervek rögzítették, hogy az oktatók többsége eleget tett az ún. *hármas követelménynek, a hallgatók felkészítése* a hivatásra „összegészében" a „visszajelzések" tanúsága szerint is megnyugtató. Alkalmanként előforduló elégedetlenségek leggyakrabban magánháborgássá szelídültek.
   A tudományos munka súlya már a főiskola időszakában jelentősen megnőtt és megközelítette azt a szintet, amely egy felsőoktatási intézményben elvárható. Az előző tervidőszak zárásakor készült értékelések azonban a tényleges hiányosságokat és problémákat megkerülték, a tudományos munka szervezése a „magától megy" módszerével történt. Az 1981–85-ös kutatási periódus tudományos tervei előzetes értékszempontok nélkül

készültek, célkitűzéseikben rendkívül elvontak és többnyire minimális teljesítményt tűztek ki. A tudományos munka szervezésének új elveit kényszeríti ki az egyetemi karrá válás, illetve még sürgetőbben az egyetemi oktatás várható megindulása.

d) Az intézmény *gazdálkodásában* viszonylag nagy összegek használódtak fel. Az ésszerű, alapfeladatok megoldására koncentráló gazdálkodás azonban az utóbbi évek törekvései ellenére sem valósult meg.

e) Régi egyetemi és főiskolai tradíció volt és maradt, hogy a vezetők többsége egyidőben (több cikluson át) több *tisztség viselője* volt. Ennek személyileg érthető okai voltak, tágabb érdekeket azonban ez a helyzet egyáltalán nem szolgált (beszűkítette a rotációs lehetőséget; nehezítette a vezetői utánpótlás ügyét).

f) Az egyetemi karrá válás előtt változott a főigazgató és [a] főtitkár személye, és *új pártbizottságot és pártvégrehajtó bizottságot* választott a párttagság. A Párt VB sokoldalú helyzetértékelés után egy erre felkért munkacsoporttal 1981. március 15-re vitaanyagot készített az intézményben folyó oktató-nevelő munka helyzetéről. Számosan joggal féltek attól, hogy a nagy munka hiábavalónak bizonyul, ha nem válik – újra meg újra áttekintett – munkaprogrammá.

g) A főiskola évről-évre meghirdetett és a felhívás nyomán elkészített pályamunkái között készült el Aradi Lászlóné – Berki Erzsébet – Bodonyi Ilona dolgozata, *A főiskolai oktatók és hallgatók közérzetét befolyásoló tényezők*[20] címen. A munka átfogó és alapos elemzés eredménye, és alkalmas volt arra, hogy a főiskola vezetői – a felhasználásra vonatkozó ígérgetések helyett – komolyan vegyék, és felhasználják az intézményfejlesztő stratégia kialakításához.

2.) A kar újonnan megbízott állami vezetősége milyen programmal látott munkához?

A kari állami vezetése, amely különböző előjelű, de kétségtelenül meglévő várakozás közepette látott munkához 1982 februárjában, a ránehezedő új feladatok és elvárások miatt még *nem elemezhette az új körülmények teremtette helyzetet*, a kari érdekviszonyokat, a megőrizendő és meghaladásra érett tradíciókat, szokásokat, eljárásokat. *Nem eléggé rangsorolta és tagolta a megoldandó feladatokat, nem tisztázta, hogy milyen eszközökkel, milyen lépésben, milyen munkamódszerrel kíván dolgozni* (a vezetésben két új ember is volt, több-kevesebb intézményi ismerettel).

A kezdet kezdetén valamiképpen folytatni kellett a munkát a meglévő intézkedési tervek, bizottsági programok alapján.

Az intézmény életében az integrációval hirtelen nagy változás következett be. A régi irányítási mechanizmust egyértelmű rektori vezetés váltotta fel.

Az intézmény egy relatíve kicsi, könnyen átlátható egyetem óriáscsecsemőjeként az egyetem vezetésétől sem kaphatott olyan koncepcionális segítséget, amellyel a fejlesztési irányok kidolgozására vállalkozhatott volna.

Az évi program pontosan határidőzött *központi feladatrendszere* a kísérleti, egyetemi szintű tanárképzés megszervezése, feltétel- és dokumentumanyagának kidolgozása adta munkánk gerincét (L. Korcsog A[ndrás] államtitkár 1982. III. 9-én írt leiratát[21]). Ezen első lépés megtétele után alakítható ki a főiskolai szintű képzés teljes átállásának tervezete. Természetesen ezen a területen is intenzív tantervfejlesztési feladatokat oldottunk meg az

[20] Aradi Lászlóné – Berki Erzsébet – Bodonyi Ilona: A főiskolai hallgatók és oktatók közérzetének néhány befolyásoló tényezője. *Baranyai Művelődés* (15.) 1982/2. 41–56.

[21] Jelen kötetben ld. a 6. sz. dokumentumot.

1984-ben bevezetésre kerülő korrigált tantervek érdekében. A kísérleti képzés és a folyamatosan korszerűsített főiskolai tantervek kölcsönösen jó hatással vannak egymásra.

II. A kari működés és irányítás egy éve

1.) A vezetés-irányítás kari mechanizmusa és munkastílusa

a) A karon folyó munka szervezése, értékelése – ha komolyan gondoljuk – igen kemény erőpróba. Kiváltképpen az egy olyan periódusban, amikor új, kiépülő szervezeti viszonyok között kellene korszerűsíteni a főiskolai tanárképzést (vö. a Politikai Bizottság és a Minisztertanács határozatát a felsőoktatásról[22]) és előkészíteni, beindítani az országos jelentőségű egységes tanárképzést.
   Annál nagyobb gond, hogy a kar állami vezetésének még *nincs átfogó fejlesztési programja*, állandó *időzavarban* dolgozik, rengeteg a rögtönzés, elasztikusak a határidők. (L. [a] kari munkaterv elkészítésének kéthónapos csúszása!)
b) Munkánk gyenge láncszeme az elmélyült, kapkodásmentes elemzés és ellenőrzés, mégpedig olyan témák elemzése és teljesítmények ellenőrzése, amelyeket magunk emelünk ki, tűzünk napirendre.
   Hiányosak a *beszámoltatások*, az olyan vezetőkkel való eszmecserék, akik pl. frissen kerültek tisztségükbe.
c) Hosszúak (ezáltal nagyon fárasztóak) a *tanácsülések*. Sokan a gondok szóvá tételének, az ellentmondások felfedésének, az igények benyújtásának csaknem egyedüli nyilvános állami fórumának tartják a kari tanácsot. Az összetorlódó ügyek gyakran csaptak át megoldási lehetőségeket nem kereső opponálásba, kisszerű értelmezésbe, szűk érdekek hangos képviseletébe. A kari állapotok bonyolultságából, a tagok heterogén összetételéből, de a tanácsülések kellő előkészítésének hiányosságából és vezetésének módjából is fakad, hogy sokszor vegyes érzelmekkel, s nem egyértelműen kimunkált és megfogalmazott feladatok végrehajtásának kötelezettségtudatával távoznak a tanácstagok egy-egy ülésről.

2.) Törekvések egyes feladatok végrehajtására

a) Az állami vezetés – még hivatalba lépésének első hónapjában – kialakította *belső munkamegosztását,* rendezte a reszortok ügyét.
b) A kar állami vezetése működésének egy éve alatt a következő jelentősebb feladatokat hajtotta végre:
   - az induló szakokon az egyetemi szintű képzési program kidolgozása,
   - az általános iskolai tanárképzés tantervének korszerűsítése,
   - az 5 napos oktatási hét, az új államvizsga-rendszer és az új Tanulmányi és Vizsgaszabályzat bevezetése,
   - a hallgatók óraszámának csökkentése (még akkor is, ha néhány tanszék kibújhatott alóla), több tanszék élére új (alkalmasabb) személy állítása,
   - némi késlekedés és bizonytalanság után rendezte a szentlőrinci kísérleti iskola hovatartozását és státusát.
c) Megkezdődött az oktatók egyetemi nómenklatúrába való átsorolása. Ezt megelőzte egy minden oktatóra kiterjedt – egyébként nagyon sok energiát lekötő – beszélgetés, amely azonban közel sem hasznosult később olyan mértékben, [mint] amennyi energiát előze-

[22] Az MSZMP KB Politikai Bizottságának határozata a felsőoktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól (1981. február 3.). In: *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1980–1985*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988, 144–158.

tesen lekötött.
Az átsorolás ügyében (kik, milyen alapon és mikor sorolhatók át) a legkülönbözőbb érdekek és elképzelések ütköztek össze. Az átsorolási szempontok szinte követhetetlenül változtak. Ez a kedélyeket felajzotta, sokak figyelmét csaknem minden másról elterelte. Bebizonyosodott, hogy az átsorolást alaposan meggondolt időhatárok közé kell szorítani. Ennek ellenére az egyetemi személyügyi vezető – a rektorra hivatkozva – októberben elővette a témát. Ennek következtében – december elején – újra előkerült az átsorolás, de megállapodásra nem sikerült jutni. A kari vezetés hivatalosan nem dolgozhatott ki átsorolási koncepciót, hiszen a döntés magasabb, egyetemi fórumok kezében van. 1983 januárjában ismételten mérlegeljük a kialakult helyzetet és *egységes koncepcióba rendezett javaslatot* teszünk valamennyi oktató átsorolására, hogy kellő alapot adjunk az egyetem vezetőinek február elejére tervezett döntésükhöz.

d) Az átsorolások mellett „intéződtek" az egyéb *káderügyek*.
Sok esetben akadozva, ellentmondásosan, hiányosan. Az egyetem egységesített Személyzeti Csoportja nem tudta a karon felgyülemlő problémákat megoldani.
A kar vezetői szakadatlanul tájékozódtak és leveleket továbbítottak a rektorhoz, hogy a kinevezések, áthelyezések és más ügyek megoldódjanak.

e) Az *egységes tanárképzési program* kialakításához nagyon nehezen sikerült biztosítani a személyi feltételeket. Most sem megnyugtató minden. Ha a kari állami vezetés határozottan szervezhette volna az előkészületeket, jobban leszámolhatott volna a jelentkező ellentmondásokkal, felhasználva a szentlőrinci iskolakísérlet tanulságait is.
Az 1982. március 9-én rögzített feladatrendszer[23] alapján a magyar, történelem és idegen nyelvek körében az *egységes tanárképzési kísérlet tantervi koncepciója megszületett,* az egyes szakpárok tantervei elkészültek. Egyeztetésük még folyamatban van.
A magyar irodalom tervezete országos szakmai vitán is kiállta a próbát. A többi szak vonatkozásában is sor kerül ilyen vitára még 1983 első hónapjaiban. Bár az említett feladatrendszerben a kísérlet további kiterjesztése feltételezi az első lépés tapasztalatait, valamint más feltételekhez kötött (szellemi kapacitás, káderfeltételek, képzési dokumentumok), szakadatlanul felvetődik *néhány kérdés*: nem köt-e le minden kapacitást a 120 főre felduzzasztott induló létszám? Mire vállalkozhatunk még belátható időn belül? Milyen volumenű és összetételű kísérletet tud finanszírozni a főhatóság és gondozni az egyetem? Ezek nem könnyen megválaszolható kérdések és az eddig megadott válaszok sem eléggé kielégítőek.

f) GAZDÁLKODÁS
A kar vezetésének feladatai a gazdálkodás terén az elmúlt időszakban jelentősen megnőttek. A majdnem megoldhatatlannak tűnő feladatrendszer két tendencia következtében összegeződött a jelenlegi állapotban. Az egyik az a folyamat, hogy a szervezeti egységek száma, a kari létszám az utóbbi években jelentősen nőtt és a kar keretén belül minőségi szempontból is új, jelentős gazdálkodási feladatot jelentő munkaterület (a kísérlet) jött létre. Másrészt a Tanárképző Főiskola vezetésének munkáját, gazdasági döntéseit egy jelentős létszámú gazdasági irányító-szervező stáb segítette. Az integráció következtében ez a hivatal közvetlenül az egyetemi szervezetet szolgálja ki, de *jelentős mennyiségű tennivalót hagyott a kar vezetésére a megfelelő apparátus nélkül.* Az egyetem gazdasági vezetése érzéketlen a Tanárképző Kar sajátos helyzete iránt. Többszörös dékáni felszólalás után sem sikerült az egyetemi gazdasági vezetéssel elismertetni, hogy a Tanárképző Kar egyrészt létszámában, egységeiben jóval nagyobb, mint a másik két kar

[23] Jelen kötetben ld. a 6. sz. dokumentumot.

együttvéve, másrészt – és ez a fontosabb – a kar egységei, tanszékei és ezek gazdálkodás-minőségükben, jellegükben sokkal inkább eltértek egymástól, mint a másik két karon. A jogi és közgazdasági karok ugyanis a gazdálkodás szempontjából relatíve homogén egységes, mindkettő társadalomtudományi képzést folytat. A Tanárképző Kar tanszékein viszont a társadalomtudományi képzésen kívül természettudományi, művészeti, szaktestnevelési képzés is folyik, és ez utóbbiak működési igényei, gazdálkodási formái jellegükben és nagyságrendjükben is eltérnek az előbbi csoporttól és egymástól is. A műszerek, vegyszerek, kísérleti állatok, sportszerek, rajzeszközök, zeneszerszámok stb. igénylése, vásárlása, ezek elbírálása, a fejlesztési irányok meghatározása megfelelő gazdasági feltételek nélkül lehetetlen.

g) TUDOMÁNYOS MUNKA

Az egyetemi követelményrendszer alapján a karon a tudományos munka ténylegesen is elfoglalhatja azt a helyet, rangot, amely a felsőoktatásban megilleti. Ez az elvi változás azonban a kar oktatóira és vezetésére jelentős feladatot ró. Az elmúlt egy évben a tudományos munka megélénkült, sokan készítenek kandidátusi és egyetemi doktori dolgozatot.

A kar vezetése az elmúlt évben egy új tématámogatásos, teljesítményre ösztönző juttatási rendszert dolgozott ki. Ugyancsak átalakult a kari Tudományos Közlemények kiadási elve és gyakorlata is. A tudományos munkával kapcsolatos attitűdök átalakítása azonban több időt igényel, itt csak a változás folyamatának elindításáról beszélhetünk.

A tudományos munka irányításában jelentős feladatok várnak ránk. Egyrészt át kell szervezni a főiskolától örökölt hagyományos irányítási mechanizmust, nagyobb súlyt kell adni a mindenkori állami vezetésnek. Másrészt jelentős feladat az, hogy pontosan felmérjük a kar tudományos teljesítményét, a publikációk mennyiségének és minőségének, a készülő tudományos dolgozatok számbavételével. A tudományos munka kereteinek fejlesztése céljából kísérletet teszünk új, kutatócsoportos formák kialakítására. Ilyen a Nemzetiségi Kutatócsoport, de hasonló formában tervezzük a Szemiotikai Kutatócsoport létrehozását is. Ezek a kutatási egységek tanszékközi, interdiszciplináris jellegűek.

h) A kari *pártvezetőség* viszonyokat áttekintő, érdekeket elrendező, munkára orientáló szerepe máris érződik. Részt vállal a tájékoztatásban, a közhangulat befolyásolásában (l. két nyílt fórum az egységes tanárképzés előkészületeiről, valamint az elemző-feltáró munka). Ugyanezt segítette elő az egyetemi párt végrehajtó bizottság is, amikor meghívta az egyetemre és a karra Köpeczi Béla művelődési minisztert és Bihari Mihály főoszt[ály]vezetőt.

i) A kar korábbi *szakszervezeti vezetőjével* sikerült megtalálni az együttműködés lehetőségeit. Az új szakszervezeti vezetőséggel csak akkor van remény erre, ha az erőfeszítések kölcsönösek lesznek.

j) A *kari KISZ-vezetőség* gondjai és észrevételei nem eléggé kapnak helyet a kari állami vezetés gondolatvilágában. E KISZ-vezetőség már nem igényli a korrepetálást, de az igény, hogy a dékán és helyettesei rendszeresebben üljenek le az ifjúsági vezetőkkel és tekintsék át a közösen megoldandó kérdéseket, helytálló.

Az egyetemi szervezettségű KISZ a főiskolai időszakhoz képest függetlenedett, önállósodott. Ez a közös feladatok terén felvetett jelentős problémákat is. Megbomlott a patronáló tanári rendszer egységes irányítása. A kari párt- és KISZ-szervezetek ütemterve szerint a mozgalmi fórumok az 1983-as év elején kialakítják egységes koncepciójukat.

III. A hatékonyabb kari működés és irányítás feltételei és feladataink

Az integráció óta eltelt egy év alatt az egyetemi átsorolás és a „lépcsőzetes fejlesztés" számos bizonytalansága erősen kiélezte az érdekkonfliktusokat, a sorozatos érdekütközések már az alapfeladatok ellátását veszélyeztetik.
Megítélésünk szerint a Tanárképző Kar a ráháruló feladatoknak, a kar állami vezetése pedig irányító szerepének csak az alábbi feltételek teljesülése esetén felelhet meg:

1. Egy kísérleti feladatot végző intézmény tevékenységét nem lehet és nem szabad a hagyományos értékrenddel mérni, mert ebben az esetben az érdekviszonyok a tevékenységet a hagyományok medrébe terelik és a kísérlet lényege vész el. Olyan egyetemi szabályzatokat kell megalkotni, amelyek az egyetemi egység mellett biztosítják az egyes karok sajátosságainak megtartását (szervezetben és működési elvekben is), amelyek a képzési feladatok, a nagyságrend és pozitív hagyományok eltéréseiből fakadnak, segítik az alapfeladatok ellátását. Az egyetemi szintű értékrend kialakításában a *kar vezetésének nagyobb szerepet kell biztosítani, illetve vállalni*. El kell érni, hogy a felsőbb szervek a kart érintő minden kérdésben (oktatók átsorolása, egyes szakok jövője stb.) a kar új feladatrendszerének és feltételrendszerének megfelelő és természetesen egyetemi szintű értékrendszert képviseljenek.
2. Biztosítani kell minden szervezeti egység érdekeltségét az integrációban. A lépcsőzetes fejlesztést csak úgy szabad megoldani, hogy:
   - az egyetemi képzést korábban kezdő szakterületek intenzív fejlesztése ne a többi egység feltételrendszerének kárára történjen,
   - egyetlen szakterület jövőjét sem szabad bizonytalanná tenni, vagy a megoldás kilátásait a bizonytalan jövőbe elodázni,
   - a kar egészére vonatkozó fejlesztési stratégiát rövid időn belül úgy kell kidolgozni, hogy az a képzés fejlesztéséért tenni akaró erőket a cél érdekében mozgósítsa.
3. A kar állami vezetésének – az eddig tapasztalatok alapján – 1983 első félévében ki kell alakítania a *kar átfogó fejlesztési programját*. Ezen belül az egységes tanárképzési kísérlet kiterjesztését, a személyi és tárgyi fejlesztés szükségleteit, igényeit.
4. Egyetemi szintű követelmények csak a hagyományos tanárképző egyetemekhez hasonló feltételek biztosítása esetén várhatók el a kar oktatóitól. Az új oktatók telepítésének a státuszok korlátozott számán kívül az épület mérete is gátat szab, ezért a megfelelő feltételrendszer kialakítása csak jelentős *hallgatói létszámcsökkentéssel* oldható meg.
5. Az egyetemi Gazdasági Főigazgatóságnak a Tanárképző Kar gazdálkodási feltételeit haladéktalanul biztosítania kell.
6. A kar *szervezeti rendjét* a megoldandó feladatrendszerhez kell igazítani. Ezt érvényre juttatjuk a Szervezeti és Működési Szabályzat munkálatai során. A belső integráció tervének következetes megvalósításához ismételten át kell tekintenünk a tanszékvezetők (egységvezetők) hatáskörét, jogait és kötelezettségeit.
7. A dékán és helyetteseinek hatékony együttműködése érdekében a reszortonkénti tevékenység kialakult szokása mellett a *kar egészét érintő fejlesztési programok* kidolgozásában és egységes végrehajtásában a dékán vezető-szervező tevékenységének erősítése mellett a kollektív vezetést is fejlesztenünk kell.

A kiemelt feladatok megvalósításában és a munkához szükséges feltételek – nem utolsósorban az egységes, tartalmi feladatokra orientáló közvélemény – megteremtésében kértük az egyetem párt Végrehajtó Bizottságának további támogatását is. Ugyancsak kérjük és semmiképp sem nélkülözhetjük – a kar párt- és tömegszervezeteinek aktív közreműködését a

kar előtt álló feladatok megoldásában. Belátható, hogy terveink, törekvéseink eredményessége végső soron az egyes tanszékeken folyó oktató-nevelő, tudományos és társadalmi-közéleti tevékenység színvonalán, oktatók és hallgatók együttes erőfeszítésén múlik. Ennek megfelelően kéri a kar vezetősége a Kari Tanács minden tagjának alkotó, kezdeményező és lényegre irányuló szíves közreműködését.

Pécs, 1983. január 14.
Dr. Vastagh Zoltán s. k.

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 3. d. T. K. 41-2/1983. Az integráció első évének kari tapasztalatai.
— Géppel írt, sokszorosított másolat.

Előterjesztés a JPTE Tanárképző Kar Tanácsának 1983. január 24-i ülésére (jelen kötetben ld. a 10/b. sz. dokumentumot).

10/b. Részlet a Tanárképző Kar Tanácsa 1983. január 24-i ülésének jegyzőkönyvéből

Pécs, 1983. január 24.

3. napirendi pont: Az integráció első évének kari tapasztalatai.
Előterjesztő: Dr. Vastagh Zoltán dékán.
Tisztelt Kari Tanács!
A dékán „Az integráció első évének kari tapasztalatai" c. anyag[24] előkészítését 1982. december 23-án (Dékáni T[anács]ülésen) kezdte meg. Itt tisztázódott, hogy ne készüljön külön elemzés a párt VB elé és a Kari T[anács] elé is, hanem – miután a pártszervezeti értékelés tapasztalatait is célszerű figyelembe venni – a kari pártvezetőséggel együtt gondoljuk végig az integráció egyéves tapasztalatait, majd a VB ülése után adjunk erről tájékoztatást a Kari Tanácsnak.

Jelen előterjesztés tehát egyrészt tájékoztatást nyújt a kari vezetés tevékenységéről és gondjairól, kiemeli [az] egyes feladatok kapcsán az általánosítható tanulságokat úgy, amint az elemző testületek ezt elfogadták, értékelték. Másrészt (a 6. oldaltól[25]) a hatékonyabb működés feltételeit és feladatait foglalja össze. Kérem a Kari tanács tagjait, hogy az első részt tekintsék tájékoztatónak és a *feladatokról, főleg azok megoldási módjairól* nyilatkozzanak!

Kívánatos volna mélyebben elemezni a tanszéki munka éves tapasztalatait is, de erre most nem kerülhet sor. Kérem azonban, hogy az ide kívánkozó pozitív, vagy negatív eredményt hozó *tanszéki, szervezeti kezdeményezésekről* számoljanak be! Külön is kérem a *kari pártvezetőség véleményét*, hiszen helyzetelemzésünk éppen ide kívánkozó jó néhány részlete már kimaradt az így is eléggé terjedelmes anyagból. Szükségesnek ítélem felidézni még a kari KISZ-szervezet titkárának megjegyzését.

A kari mérlegelés az értekezlet után kerekedik teljessé, kérem tehát lényegre törő (lehetőleg rövid) megnyilatkozásukat!

---

[24] Jelen kötetben ld. a 10/a. sz. dokumentumot.
[25] Utalás *Az integráció első évének kari tapasztalatai* című előterjesztés (jelen kötetben: 10/a. sz. dokumentum) *III. A hatékonyabb kari működés és irányítás feltételei és feladataink* című fejezetére.

Kiemel Gyurcsány Ferenc írásban eljuttatott véleményéből:

1. Az elmúlt évben a hallgatók egy meg nem határozható feszültséget éreztek az oktatói karban, amelynek számlájára írtak néha bizonyos negatív oktatói magatartásokat.
2. Az oktatás-korszerűsítéssel foglalkozó Ifjúsági Parlamentek minőségét nagyban befolyásolta, hogy KISZ-szervezetünk ebben a kérdésben nem tudta megszerezni az oktatói kar támogatását.
3. Az oktató-nevelő munka véleményezésével kapcsolatban konkrét javaslattal kívánunk élni 1983 tavaszán.

Dr. Tihanyi Jenő: Az előterjesztés III/2., 3. és 4. pontját szeretné aláhúzni. Ezzel kapcsolatosan jegyzi meg, hogy az egyetemi képzést indító tanszékek által benyújtott területi igények reálisak, nem túlzóak.

Mindennek ellenére az összegzés alapján a feladat megoldhatatlannak tűnik. Már a régi „A" kollégium felszabadulásakor benyújtott igény kb. 5000 m^2 volt, a felszabadult terület csak 1500 m^2. Sürgősen tárgyalni kellene, és megmozgatni az illetékes fórumokat a reális igények kielégítésére.

Ugyancsak égető probléma a III. 5. pont. A reáltanszékeken szinte megbénítja az anyagbeszerzést, működést a jelenlegi rend. Szükséges a pénzügyi fegyelem, de ez már bürokratizmus.

Dr. Vastagh Zoltán: Hamarosan tárgyalni fog a területi elhelyezés problémáiról a bizottsággal. A gazdasági feltételek véleménye szerint is tarthatatlanok. December végén a gazdasági főigazgató a rektorral együtt ígéretet tett a kari látogatásra, a problémák tisztázására. Azóta ezt írásban is kérte.

Brandstätterné Temesy Tünde: A változtatási javaslatnak innen kell indulni. Ő megírta a gazdasági igazgatónak, hogy az ügyviteli szabályzat mely pontjai nem tarthatók egy gyakorlóiskolában.

Dr. Bognár József: Többször kérte írásban az exeteri 1 hónapos cserekapcsolat anyagi fedezetének tisztázását. A csoport készen áll, felkészítették, de nem tudnak indulni. Már tavaly is voltak problémák. Az idén mi vagyunk felelősek a 3–4 napos budapesti programért, ami kb. további 15–18.000 Ft-ot jelent.

Az egyetemi képzési program szerint kb. 30 fő negyedéves külföldre utaztatását kellene biztosítani. Igaz, hogy ez még csak három év múlva lesz aktuális, de meg kellene kezdeni az előkészületeket, pl. Külügyi Minisztérium, anyagi fedezet stb.

A tanszék oktatóinak eddig is egyetlen külföldi továbbképzési lehetősége az volt, hogy a hallgatói csoportot 1 oktató elkísérte. Két évvel ezelőtt Exeterből tett két oktató protokollátogatást. Ez a kapcsolat idén lesz 10 éves. A látogatás viszonzására, az egyetemi képzés előkészítésére 2 fős delegációnak kellene utaznia. Biztosítani kellene ennek anyagi fedezetét.

Dr. Bókay Antal dékánhelyettes: A kérést továbbította, de nyilvánvaló, hogy a hallgatóknak is részt kell vállalniuk a költségekből. Oktatók kiküldése csak úgy lehetséges, ha az utazási költséget ők vállalják, a kinti ellátást pedig az exeteriek.

Dr. Bognár József: Az első hat évben a hallgatók nem járultak hozzá a költségfedezethez, azóta hozzájárulásuk minden évben nőtt. Tavaly ez 3000 Ft volt, ami a költségek kb. 25%-a. Ha ezt továbbnöveljük, egyenlőtlen esélyt jelent és így nem használható a tanulmányi munka ösztönzésére. Az oktatók sem képesek az utazási költséget fedezni. Ez különben is szolgálati út, ugyanúgy, mint a belföldi kiküldetések.

Dr. Vastagh Zoltán ígéretet tesz a tisztázásra és a szorgalmazásra.

Dr. Szépe György felhívja a figyelmet a részképzés fontosságára. Amennyiben nincs részképzés, úgy nincs egyetemi képzés sem.

Dr. Aradi Lászlóné megbízásnak tesz eleget. Dr. Szigeti Lajos, mint a kari tanács titkárát kérte meg, hogy hozzászólását olvassa fel (3. sz. melléklet).[26]

Dr. Vastagh Zoltán tudomásul veszi, kéri a jegyzőkönyvhöz mellékelni.

Dr. Varga Zoltán kéri, hogy a múltat tegyük „ad acta", az új szakszervezeti bizottsággal pedig „tabula rasa".

Dr. Vonyó József: a kari pártvezetés január 3-án kísérletet tett arra, hogy megpróbálja elemezni a kar jelenlegi helyzetét, hangulatának politikai vonatkozásait.[27] Nem akarja állásfoglalásukat részletesen ismertetni. Fel sem szólalt volna, ha az előző napirendi pontnál nem került volna sor arra a vitára, amely pontosan jellemzi a kar hangulatát.[28] Két momentumot szeretne kiemelni, ami jellemző és zavaró. Egyfajta egymásra mutogatás. Saját részfeladatainkból kiindulva ítélünk meg dolgokat. Nagyon pozitív szándékkal szorgalmazunk a mi érdekeinknek megfelelő lépéseket. De ha csak így csináljuk, akkor sokszor kerül sor öncélú vitákra, melyek energiát és időt emésztenek, nem visznek előbbre. A kari pártvezetés továbbra is hiányolja az egész rendszert áttekintő javaslatokat – mindenki részéről.

A vezérelvnek annak kell lennie, hogy az integráció az egyetemmel és az egyetemi képzés mindannyiunk érdeke, még azoknak is, akik esetleg csak tíz év múlva kapcsolódnak be.

Rontja a hangulatot, hogy sokszor előítéletek alapján fogalmazunk:

- előítélet a másodállásokkal szemben,
- a vezető testületekkel szemben,
- a vezető testületeknek tagjai és vezetői között stb.

A kari pártvezetés megpróbálta úgy elemezni a helyzetet, hogy elkülönítsék egymástól a hasznos és a zavaró jelenségeket, valamint feltárni ez utóbbiak okait.

Ezeket a következőkben látják:

---

[26] Szigeti Lajos 1983. január 21-én írt levelében *Az integráció első évének kari tapasztalatai* című előterjesztés (jelen kötetben: 10/a. sz. dokumentum) következő mondatára kívánt reagálni: „*A kar korábbi szakszervezeti vezetőjével nem sikerült megtalálni az együttműködés lehetőségét. Az új szervezeti vezetőséggel csak akkor van remény erre, ha az erőfeszítések kölcsönösek lesznek.*" Szigeti levelében hangsúlyozta, hogy nem a szakszervezeti titkárral, hanem a szakszervezeti bizottsággal nem sikerült hatékony együttműködést kialakítani, hiszen a titkár mindenkor a szakszervezeti bizottság állásfoglalását közvetítette. Szigeti véleménye szerint annak, hogy jó munkakapcsolat nem tudott kialakulni, az volt az oka, hogy az „*állami vezető* […] *nem kereste, nem kezdeményezte, sok esetben látszat szerint kerülte az SzB-vel való találkozást, tényleges együttműködést*." Szigeti levelét – egyetértését kifejezve – a korábbi szakszervezeti bizottság tíz tagja is aláírta. A levelet mellékletként a Kari Tanács ülésének jegyzőkönyvéhez csatolták. PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 3. d. T. K. 41-2/1983.

[27] A kari pártvezetés 1983. január 3-i ülésére készült előterjesztés: PTE EL XIV. 8. Dr. Vonyó József iratai 2. d. Az integrációval és egyetemi képzéssel kapcsolatos politikai helyzet, politikai feladatok a Tanárképző Karon, 1982. dec. 21.

[28] A Kari Tanács a 2. sz. napirendi pontban Horányi Özséb, Horváth Iván, valamint Fülei-Szántó Endre alkalmazását vitatta meg. A Szakszervezeti Bizottság – hangsúlyozva, hogy állásfoglalása nem a konkrét személyek ellen irányul – kritikával illette a másodállásban történő alkalmazások gyakorlatát, mely után hosszabb vita bontakozott ki. PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 3. d. T. K. 41-2/1983. Jegyzőkönyv a JPTE Tanárképző Kar Tanácsának 1983. január 24-i üléséről.

- A minisztérium túl általánosan fogalmazta meg a koncepciót, nem gondolva végig a feltételeket. Így következett be, hogy maga sem tud minden szükséges feltételt biztosítani.
- Az egyetem vezetése sem gondolta végig egy ilyen szervezet működési mechanizmusát. Ezt bizonyítják pl. a gazdasági ügyvitel problémái.
- A fentiekkel összefüggésben nem készült terv [a] Tanárképző Kar haladó hagyományainak felhasználására, ennek egyik következménye az átsorolással kapcsolatos felesleges érdekütközések és kapkodás.
- A másik két karral nem voltak hagyományos kapcsolataink, így egymást részinformációk alapján, felületesen ítéljük meg és mondunk véleményt.
- A karon belüli problémák:
  - az állami vezetés hibái,
  - az állami vezetés és a testületek együttműködésének problémái,
  - az egyes oktatók hangulata.

Állásfoglalásukban – az itt előterjesztett anyaghoz képest – nagyobb súllyal fogalmazódtak meg a kar állami vezetésének hibái. Meggyőződésük, hogy ebben nagy szerepet játszott a dékán határozatlansága, valamint a kar állami vezetésén belüli összhang-problémák.

Az állami vezetés és a testületek (szakszervezet, párt) közt most is folynak a viták, de jobb a helyzet, mint 1982 őszén. A pártvezetés részéről egyértelmű a segítő szándék. Az előterjesztésben szereplő, a szakszervezettel kapcsolatos megjegyzést – dr. Szigeti Lajos hozzászólása ellenére is jogosnak érzi.

A szakszervezeti bizottság és a pártvezetés munkáját nehezíti, hogy egy már kialakult folyamatba kellett belépniük, így egy sor előzetes információ hiányzik, bár igyekeztek ezeket beszerezni. Ez derül ki az előző vitákból is. Ez szintén az állami vezetés hibája. Ha az SzB megfelelő információt kap, biztosan nem így foglal állást. Bizonyos mértékig presztízskérdés, hogy ki lépjen ez ügyben, de ennek nem szabad a döntés rovására mennie.

Az oktatók közötti érdekskála rendkívül differenciált (az elutasítástól a teljes egyetértésig). Ez egyrészt szükségszerű, de most már világossá kell válnia mindenki számára, hogy aki dolgozni akar, annak az egyetemi képzés az érdeke.

Változatlanul meg kell hagyni a lehetőséget a véleményeltérésre, de a viták konkrét, előkészített javaslatok alapján, meghatározott célok érdekében, megfelelő információk ismeretében folyjanak. Van már pozitív változás, de van még mit tenni.

A pártvezetés elemző állásfoglalását feladat-meghatározás zárta. Ezzel kapcsolatosan széles körű tájékoztatást terveznek.

Dr. Háry László: Messzemenően egyetért a felesleges viták befejezésével, ugyanakkor a viták léte törvényszerű, hisz mindhárom testület (állami, párt- és szakszervezeti vezetés) más szempontok alapján vizsgál. A kari SzB részéről is megvolt a segítő szándék. Elmondták véleményüket a belső integrációval, bérfejlesztési és jutalmazási szabályzattal stb. kapcsolatban. Hogy ezt nem úgy kezelték, mint a pártvezetését, ez nemcsak az ő hibájuk.

Dr. Bécsy Tamás: Fontosnak tartja, hogy mindenki megfelelően tájékozott legyen; de szükséges a kölcsönös tájékozódási készség. Az egyetemi képzéssel kapcsolatos információhiányt ők nem érzékelhették, de bárkinek rendelkezésére állnak, akinek szükséges.

Dr. Vastagh Zoltán: Az állami vezetés 1982. februári megbízásakor nem volt abban a helyzetben, hogy koncepciót dolgozzon ki. Dolgoztak ennek érdekében, de egy sor probléma még nem tisztázódhatott, van még mit tenni. Az előterjesztés nagyjából tükrözi a Tanárképző Kar jelenlegi állapotát, a tájékoztató rész a párt VB megítélését is. A feladatrendszer (az anyag végén) sok nehézséget (szubjektív és objektív) ad a kari vezetés számára. A feltétele-

ket tisztázzuk és megfelelő továbblépést fogunk javasolni, ill. a felszínre kerülő (a dékán által már korábban felterjesztett) problémákat minden illetékessel együtt próbáljuk megoldani. A dékán ezután beszámol a Kari Tanácsnak az állami vezetés további alakulásáról, a megoldás, kibontakozás lehetőségeiről.

Jelen körülmények között addig is kérem a tanács szíves, közös ügyünket támogató közreműködését, amelyet magam is szívből kívánok szolgálni ezen a poszton, vagy oktatói, mindennapi tevékenységemmel egyaránt.

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 3. d. T. K. 41-2/1983.
— Géppel írt, aláírással hitelesített tisztázat.

11/a. Szekeres János előterjesztése a Tanárképző Kar pártvezetősége és szakszervezeti bizottsága közös ülésére a tudományos és nyelvtanulási teljesítmények anyagi ösztönzéséről

Pécs, 1983. március 24.

Ebben az előterjesztésben nem szakértői testület tudományos teóriája, hanem a bizalmiak segítségével kikért közvélemény fogalmazódik. Ez azért lényeges, mert a kar oktatói mindenképpen illetékesek abban, hogy véleményt mondjanak az őket érintő kérdésekben. Márpedig az ilyen kompetencia figyelembe vétele mindinkább feltétele a helyes döntésnek.
A közvélemény az alábbi tézisekben összegezhető:

1. Jelen időszakban feltétlenül szükséges az anyagi ösztönzés a kérdésben. Ezt a megkérdezett 24 bizalmi közül 23 egyértelműen állítja.
2. Ehhez ki kell dolgozni a mindenkire egyformán érvényes elveket.
3. A méltánytalanság elkerülésének alapfeltétele az elvek által meghatározott gyakorlat folyamatos érvényesítése.
4. Figyelembe kell venni a főiskolai tradíciókat és körülményeket.
5. A dotálás nagyobb hányadát a kari bértömegből kell biztosítani.
6. Mivel a karok a bérfejlesztés tekintetében önállóak, – a követelményrendszer azonos, a feltételrendszer eltérő – nem szabad kizárni a kari specializálódás lehetőségét sem.
7. Az előlépés és a tudományos fokozat, nyelvvizsga szerinti anyagi elismerés alternatívája közül az eleve objektívebbnek érzett utóbbit választja a közvélemény.
8. A nyelvvizsga és [a] tudományos fokozat hatására változó összteljesítmény dotálása azért járhatatlan, mert eleve hiányzik a megbízható kontroll.
9. A követelmény és teljesítmény szembeállítása elfedi a követelmény és feltételrendszer párhuzamának hiányát. Inkább szembeállítható egymással az objektív intézményi garancia és a szubjektivizmus érvényesülésének lehetősége.

Konkrét javaslat a nyelvvizsga és [a] tudományos fokozat anyagi elismerésére. Minden olyan dolgozó, aki az Állami Nyelvvizsga Bizottság előtt valamely olyan idegen nyelvből, amelyből nem rendelkezik azonos értékű diplomával, sikeres nyelvvizsgát tesz:

- középfokú nyelvvizsgáért 100,- Ft rendkívüli béremelésben és 2.000,- Ft jutalomban,
- felsőfokú nyelvvizsgáért 150,- Ft rendkívüli béremelésben és 3.000,- Ft jutalomban részesüljön.

A káderképzési tervben rögzítettek figyelembe vételével

- aki egyetemi doktori fokozatot szerez 300,- Ft

- aki kandidátusi fokozatot szerez 500,- Ft
- aki tudományok doktora fokozatot szerez 800,- Ft rendkívüli béremelésben részesüljön.

Az intézmény kedvezményes nyelvtanulási lehetőséggel nyújtson minimális segítséget ahhoz, hogy az egyenlőtlen körülmények ellenére a nyelvtanulás mindenki számára elérhető legyen.
Az anyagi ösztönzés pénzügyi kihatása az 1981–1985-ig tartó időszakban:
1981-ben 1.600,- Ft
1982-ben 2.800,- Ft
1983-ban 8.900,- Ft
1984-ben 9.900,- Ft
1985-ben 7.000,- Ft

Pécs, 1983. március 24.
Dr. Szekeres János s. k.
SZB-tag

PTE EL VIII. 206. c. JPTE Tanárképző Karának iratai, Nem iktatott iratok 135. d.
— Géppel írt, hitelesített, sokszorosított másolat.

Előterjesztés a JPTE Tanárképző Kar pártvezetősége és a szakszervezeti bizottsága 1983. március 29-én tartott közös ülésére (jelen kötetben ld. a 11/b. sz. dokumentumot).

11/b. Jegyzőkönyv a Tanárképző Kar pártvezetőségének és szakszervezeti bizottságának 1983. március 29-én megtartott közös üléséről

Pécs, 1983. március 29.

Jelen voltak: A VB és SzB tagjai […][29]
Meghívottként: Dr. Fischer Ernő dékán, dr. Bókay Antal dékánh[elyettes], dr. Misky György, a Tud[ományos] Biz[ottság] elnöke és dr. Hetyei Gábor

Dr. Vonyó József kari titkár ismertette a napirendi pontokat és kérte, hogy az 1. pontot igyekezzenek röviden megtárgyalni, a 2. pontban viszont nagy következetességgel foglaljanak állást.
Mindenki egyetértett a napirendi pontok tárgyalásában.

1) *Dr. Fischer Ernő* mb. dékán szóbeli előterjesztést tesz az első napirendi ponttal kapcsolatosan az észrevételek megtétele érdekében, hogy majd az elhangzott észrevételek figyelembevételével kerüljön a téma a Kari Tanács elé.[30] Az előterjesztésre konkrét kérdéseket és javaslatokat, valamint kiegészítéseket kér. A káderképzési tervek teljesítésének értékelése évenként kötelező. Az intézményi szintű értékelést megnehezíti az egyes tanszéki jelenté-

[29] A kihagyott rész a távollévő végrehajtó bizottsági és szakszervezeti bizottsági tagok felsorolását tartalmazza.
[30] *Az 1981–85. évi káderképzési tervek és azok teljesítése az új egyetemi követelmények tükrében* című dékáni előterjesztést a JPTE TK Tanácsa 1983. április 11-i ülésén tárgyalta. PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 3. d. 450/1983.

sek eltérő színvonala. Nagy szóródások mutatkoznak az egyes tanszékek és személyek között.

Megállapítások, ált[alános] észrevételek, kimutatható tendenciák a tudományos munka területén. Intézményünkben 1982-ben a tervezett nyelvvizsgákból 5 realizálódott, 8 nem. A doktori disszertáció tervezése 21 főnél szerepelt, nem realizálódott 16. Ebből 7 már elkészítette dolgozatát, csak a védés csúszik.

A tanszéki jelentések a vállalások időarányos teljesítéséről számolnak be, túlteljesítésről 3 tanszék, főleg az egyet[emi] szintű okt[atás] indítói. Lemaradásról 21 oktató esetében van szó, ebből egy olyan, akinek nem újítják meg a szerződését. Az ideológiai képzés és [a] tud[ományos]-közéleti munka területén könnyebb az értékelés, mint az oktató-nev[elő] munkában. 3 tanszéknek átfogó átdolgozást kell készítenie (Magy[ar] irod[alom], [Magyar] nyelv[i], Tört[énelem]). A tanszékek általában nem kívánnak módosítani. Egyetemi követelményekhez egyetemi feltételek is szükségesek.

Ált[alános] tapasztalatok: 1) az integráció óta megélénkült a tud[ományos] munka, 2) az okt[ató]-nev[elő] és társ[adalmi]-közéleti visszaesett, 3) a követelményrendszerek eltérései az átsorolásoknál élesen érezhetők. Összhangot kellene teremteni az átsorolási igények és az egyet[emi] követelmények között.

Feladatok

1) Az egyet[emi] szintű képzést 1983-ban kezdő tanszékek módosítsák káderképzési tervüket.

A változtatás jelentsen mennyiségi és minőségi színvonal-emelkedést. Pontosítani kell a követelményeket

- [az] évenkénti ütemezés terén,
- a nyelvtanulás és nyelvvizsga tervezésében,
- a publikációs minimum megállapításában és ütemezésében.

Pontosítani kell az oktató-nevelő munka tartalmát: patronálás, diákkör, spec[iál]koll[égium] stb.

A káderképzési terv módosítását tárgyalják meg tanszéki értekezleteken a kari vezetés részvételével.

Felelős: Dr. Bókay Antal dékánh[elyettes], tanszékvezetők

Határidő: 1983. június 15.

2) A kísérleti képzés bővítésében, a második lépcső tervezésében figyelembe kell venni a tanszékek káderhelyzetét és a káderképzési terv színvonalát.

Felelős: Dr. Fischer Ernő mb. dékán és dr. Bécsy Tamás, az Egyetemfejlesztési Bizottság elnöke. *Határidő*: 1983. máj. 15.

3) A kutatási hitelkeret elosztásában folytatni kell a teljesítmény szerinti differenciálást.

Felelős: Dr. Bókay
Dr. Misky György, a Tudományos Bizottság elnöke.

Határidő: 1984. január

4) Fokozni kell a tanszékvezetők felelősségét a káderképzési terv színvonalának emelésében és végrehajtásának ellenőrzésében.

Tanszéki értekezleten továbbra is évenként értékelni kell a káderképzési tervek teljesítését. A tanszékvezető káderképzési tervének teljesítését a dékán, ill. a dékánhelyettesek értékeljék.

Felelős: dékán

Határidő: évenként febr. 15.

Dr. Márk Tamás korreferátuma: Exponált kérdéseket emelt ki,

- egyet[emi] követelményeknek egyet[emi] feltételeket teremteni, egyelőre nagyok a különbségek,
- az 1981-ben elkészült káderképzési tervek alapja nem lehetett az új egyet[emi] köv[etelményrendszer], ily módon itt is ellentmondás van,
- az egyet[em] oktatója csak egyet[emi] végzettséggel lehet – olvashatjuk a Szabályzatban.[31]
- [A] káderképzési tervek különböző pontjai nem egyenértékűek.

Kérdései: Nem lehetne-e célszerűen szétválasztani a munkaköri kötelességeket a káderképzési tervtől? – A szakdolgozók száma, az egyes szemináriumok témája tervezhető-e előre, évekkel? – Publikációs tevékenység tervezhető-e, hiszen nehéz a cikkek elhelyezése. A kül- és belföldi tanulmányutak tervezése is probléma, ui. az ösztöndíjtanács dokumentuma évenként egyszer jelenik meg. Mi a különbség funkció és társ[adalmi]-pol[itikai] tevékenység között, hogyan tervezhető ez meg előre – hiszen választás alapján kerülnek az egyes funkciókba az emberek? Lehetetlen dolog elképzelni, hogy a kollégiumi munka és a gyakorlati képzésben való részvétel mindenkinek a számára kötelező.

Dr. Háry [László]: Milyen formában írja elő a jogszabály a káderképzési terveket a másik két karon?

Dr. Fischer [Ernő]: válaszol, nincs jogszabály, nagy horderejű követelményeket előrevivő feladatokat kellene megfogalmazni, mely az önképzést és az előrehaladást segíti.

Dr. Bókay [Antal]: A szervezeti szabály[zat] előírja, [hogy] a dékán feladata ennek ellenőrzése.

Dr. Háry [László]: Meglehetősen kicsinyes[32] a káderképzési terv értékelésének eddigi gyakorlata. Javasolja a központi feladatokhoz kapcsolódó tervteljesítést. [O]lyan tanszéki feladatot meghatározni, amely folyamatos kutatómunkát igényel, legyen ennek meghatározott célja és legyen számon kérhető. Az ellenőrzés eddig kétirányú volt: [a] minősítések és a káderképzési tervek értékelése. Össze kellene a kettőt kapcsolni, tanszéki szintű elemző értékelést javasolt (szóbeli) évenként, ötévenként pedig az írásos jelentést.

Dr. Varga [Zoltán]: Az értékelések az eddigi szempontok szerint készültek. E szempontok sugallták az aprólékosságot. Dolgozzuk át szigorú és ellenőrizhető szempontoknak megfelelően. Ne lehessen semmitmondó dolgokat beírni. Ezt központilag kellene kiküszöbölni.

Dr. Hetyei [Gábor]: Heti 44 óra munkaidőt vehetünk figyelembe, a káderképzési terv értékelése mellett szerződéseket kell készíteni, minősítéseket, ezek a feladatok pluszmunkát jelentenek a tanszékvezetőknek, sok értekezletet. A káderképz[ési] tervekben a természetes munkakörrel járó elvárásokat ne tárgyaljuk, ne részletezzük, hanem a konkrétumot az elvárásokról.

---

[31] A PTE oktatóinak munkakövetelményeire vonatkozó szabályzat így fogalmazott: „*A Pécsi Tudományegyetemen oktatóként az dolgozhat, aki a.) egyetemi végzettséggel (oklevéllel) rendelkezik* […].” PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 63. d. 398/1981. Szabályzat a Pécsi Tudományegyetem oktatóinak munkakövetelményeire, d. n.

[32] A „kicsinyes” szó áthúzva, felette kézzel írt kiegészítés: „*aprólékos*”.

Dr. Szekeres [János]: Javasolja, hogy a terv legyen konkrét, és tartalmazza a teljesítés módját is. A munkaköri kötelezettségeket ne állítsuk szembe az egyén vállalásával.

Dr. Misky [György]: Javasolja annak pontosítását, hogy az egyet[em] oktatója olyan egyetemi végzettséggel rendelkezzen, amely az általa művelt disciplinával egyezik meg. Kérdésként veti fel, hogy elvárható-e a módszertant oktató tanszéki munkatárstól, hogy ped[agógiai] végzettsége legyen (egyet[emi] szintű).

Dr. Lendvay [sic!] [Endre]: Javasolja, hogy a régi tanárképző főiskolai értékeket mentsük át az egyetemi oktatás részére.
Biztosítani kellene azt, hogy a káderképzési tervek értékelésénél ugyanolyan hangsúllyal essen latba a terv minden területe. Hogyan mérhető az oktató-nevelő munka? Javaslatot tesz a mérhetőségre.
Előírható-e [egy] 50 éves kollegának a doktori disszertáció elkészítése és megvédése, ha előre tudjuk, hogy nem képes rá, és talán nem is szükséges.
A káderképzési tervek végrehajtásában legyünk konkrétak és aprólékosak. [A] publikációk minőségét meghatározza a terjedelem és hogy hol, milyen szintű folyóiratban jelent meg. [E]zt csak visszamenőleg lehet értékelni és minősíteni, de nem előre tervezni.

Dr. Bókay [Antal] nem ért egyet dr. Lendvayval [sic!], a doktoritól nem lehet eltekinteni, magas szinten kell oktatni, az értékmentést túlzásnak ítéli. Dr. Szekeressel egyetért a tanév elején javasolt konkrét tervezést illetően.

Dr. Aubert [Antal]: 31-ig le kell adni a személyi feltételeket a kísérleti képzésben a következő lépésben beinduló tanszékekről?

Dr. Márk [Tamás]: A doktori cím a hiányzó posztgraduális képzés része, a diploma megszerzése után közvetlenül lenne fontos és szükséges elvárás. Csak a kandidatúra a tud[ományos] munka. Egyéni munkaterv fontossága – a tanszéki munkaterven belül – javasolható a káderképzési terv helyett.

Dr. Fischer válaszol dr. Aubert kérdésére. Az eddigi gyakorlat alapján nem egészen azonos a munkaköri követelmény a káderképzési tervben foglaltakkal. A fiataloknál be kell tervezni a tudományos tevékenységet. A 3-as követelményből más-más a hangsúlyos az egyes oktatóknál. Egyetért a jelentések csökkentésének igényével.

Dr. Vonyó [József]: Örvendetesnek tartja a doktori fokozatok megszerzésének és a nyelvvizsgák számának növekedésével kapcsolatos statisztikai adatokat, ezt a javulást kellene segíteni. Figyelni kellene a tanszékvezetőknek arra, hogy tanszéki szinten legyenek tudatosan tervezett feladatok, és azok teljesítésének lehetőségét megteremteni.
Határozati javaslat az 1. napirendi ponttal kapcsolatosan.

1) Az együttes ülés egy módosítással fogadja el a dékán által meghatározott feladatokat. Azok 2. pontját egészítsék ki az alábbiakkal: a kar vezetése alaposan vizsgálja meg az érintett tanszékek káderhelyzetét és az 1983 júniusában elfogadandó távlati fejlesztési koncepció alapján kötelezze őket, hogy káderképzési terveiket 1983. dec. 31-ig vizsgálják felül és szükség szerint módosítsák.
2) A kar állami vezetése tegyen lépéseket az oktató-nevelő munka hatékonyabb ellenőrzését, reálisabb értékelését szolgáló módszerek kialakítására és alkalmazására.
3) A következő káderképzési tervciklus előtt az előterjesztés és a vita tapasztalatait felhasználva a kar vezetése alakítson ki új szempontokat a káderképzési tervek elkészítéséhez.

Határidő: 1985. jún. 30.
Felelős: a dékán

Az értekezlet résztvevői egyetértenek dr. Fischer előterjesztésével és a határozati javaslatokkal.

Dr. Vonyó [József]: A második napirendi pont írásos anyagával[33] kapcsolatosan megjegyzi, hogy a tud[ományos] munka preferálása a 3-as követelményrendszer érvényesülését veszélyezteti. Egyetért azzal, hogy szükséges a tudományos munka ösztönzése, figyelembe kell venni a TK eddigi gyakorlatát és azokat kiegészíteni. Az írásos javaslattal kapcsolatos véleménye, az 1., 2., 3. pontokkal egyetért, a 4. pontot következőképpen kiegészíteni javasolja. Figyelembe kell venni a főiskolai tradíciókat, az egyetemi gyakorlatot és a kari spec[iális] körülményeket. Az 5., 6. ponttal egyetért, a 7-es, a 8-as és a 9-es ponttal kapcsolatosan több megjegyzést is tesz. Az eddigi nagyságrendű támogatásnál nagyobb összegű támogatást kér, gondolkodni kellene több szabadság juttatásáról a tud[ományos] munkát végzők számára.

Dr. Bókay [Antal]: Egyetért az első 4 ponttal, a 6. pontnál kari specialitásokat nem javasol, megkérdőjelezi a 7. pont hitelességét.

Dr. Bodonyi Ilona: A kutatómunka folyamatában lenne szükség anyagi segítségre, belső-külső ösztöndíjakra, javasolja, hogy a 9. pontban megfogalmazott középfokú nyelvvizsgákért 100 Ft béremelés helyett a második nyelvvizsga letétele után a rendelkezésnek megfelelő nyelvpótlékot kapjanak a dolgozók.

Szabóné [Szabó Klára]: Javasolja a vizsgaidőszakok időtartamában egyhónapos intenzív nyelvtanfolyamok szervezését napi 4–5 órás foglalkozásokkal.

Dr. Háry [László]: [Ha] az 5. pontban megfogalmazottak szellemében a dotálás nagyobb hányadát a kari bértömegből kell biztosítani, ez elvinné a bérfejlesztés nagy részét. Ez lehetetlenné tenne minden további differenciálást.

Dr. Lovas Margit: A nyelvtanulásra is alkotói szabadság igénybevételének lehetőségét javasolja.

Dr. Márk Tamás: Az ösztönzési lehetőségek körét javasolja bővíteni, a teljesítmények honorálása legyen az ösztönzés mellett másodlagos szempont.

Dr. Szekeres [János]: Pontosítani kellene a Rajz, testnev[elés], ének tanszékeken azokat a követelményeket és teljesítményeket, amelyek egyenértékűek a kis Dr.-i fokozattal stb.

Dr. Vonyó József határozati javaslatai

1) A kari pártvezetőség és az SzB a tudományos munka feltételeinek javítása érdekében támogatja a kar állami vezetésének olyan irányú törekvését, kérését, hogy az illetékes hatóságok a megnövekedett követelmények, az átalakuló kutatási tervek arányában növeljék a karnak nyújtott és az e célra fordítható pénzösszegeket.
2) A kutatómunka ösztönzését nem az elért eredmények különálló dotálásával, hanem a kutatás és nyelvtanulás objektív feltételeinek biztosításával, ill. segítésével (szabadság, pénzügyi támogatás stb.) kell elsősorban elősegíteni. Az állami vezetés a kar távlati fejlesztési terve alapján dolgozzon ki tervet a feladatok megvalósítására.
   Határidő: 1983. dec. 31.
   Felelős: dékán

[33] Jelen kötetben ld. a 11/a. sz. dokumentumot.

3) A tudományos teljesítmények (fokozatok) anyagi elismerését nem külön, hanem az adott oktató egész teljesítményével együtt kell biztosítani (átminősítés, előlépés stb.).
4) Az önképzés segítése során következetesen kell alkalmazni a törvényesen biztosított lehetőségeket (nyelvpótlék, egyetemi továbbtanulás segítése).

Az értekezlet résztvevői elfogadták a javaslatokat.
A tanácskozást dr. Vonyó József bezárta.

PTE EL VIII. 206. c. JPTE Tanárképző Karának iratai, Nem iktatott iratok 135. d.
— Géppel írt, aláírással hitelesített, sokszorosított tisztázat.

12/a. Az angol szak kísérleti tanterve

(hely és keltezés nélkül)

Képzési cél

A képzés célját meghatározzák népünk politikai, társadalmi, gazdasági, tudományos és művelődési célkitűzései és törekvései, amelyeknek jelentős hagyományai vannak az angol nyelvet beszélő népekkel tartott kapcsolatainkban.

A nemzetközi kapcsolataink megtartása és továbbfejlesztése egyre több olyan szakembert igényel, akik tudnak angol nyelven is szakmai kommunikációt folytatni. Ennek megvalósításához olyan szakemberek kiképzése szükséges, akik az angol nyelv intézményes oktatása mellett képesek különböző egyéb szakterületeken is dolgozni, azokon szervezői és vezető munkaköröket is betölteni.

Az angol nyelv magas szintű ismeretére egyre fokozódó szükséglet mutatkozik társadalmi életünk minden területén.

Az angol szakos tanárok képzésének a célja olyan marxista világnézetű pedagógusok képzése, akik

- munkájuk elvégzéséhez szükséges gyakorlati angol nyelvtudással és megbízható fordítói készséggel rendelkeznek;
- korszerű tudományos ismeretekkel rendelkeznek a nyelvészet és irodalomtudomány területén, különösképpen az angol nyelvre és az angol irodalomra vonatkozóan;
- széles körű ismeretekkel rendelkeznek az angol nyelvet beszélő népek természeti környezetéről, történelméről, műveltségéről, társadalmi és politikai intézményeiről;
- megfelelő ismeretekkel és készségekkel rendelkeznek a pszichológia, pedagógia és tantárgy-pedagógia terén;
- ezeket alkalmazni tudják a szocialista szellemű nevelés-oktatásban, elsősorban intézményes iskolai keretben, s emellett a gyermekkori, felnőttek számára folyó és felsőoktatásban folyó nyelvoktatásban;
- képesek az önművelésre, valamint ismereteik és készségeik megújítására;
- alkalmasak és képesek társadalmi életünk különböző területein is nevelői és oktatói feladatokat ellátni;
- s ezek mellett egy szaktárgyból elmélyültebb – tudományos jellegű – ismeretekkel rendelkeznek.

A képzés tartama, tanulmányi és vizsgakövetelmények

A tanulmányi idő öt év. A tanulmányi évek négy negyedévből állnak; az egyes negyedévek („kvadrimeszterek") időtartama nyolc-kilenc hét.

Az ötéves időszak két fő részre oszlik:

- az első két év alapozó szakasz;
- a III., IV. és V. év a szakképzés szakasza.

Az alapozó szakasz elsősorban nyelvi előkészítést tartalmaz. Az alapozó szakaszra azért van szükség, mert a középiskolából érkező diákok nagy többségének nyelvi képzettsége egyelőre nem teszi lehetővé a szakképzés azonnali elkezdését. (Amennyiben ebben a tekintetben jelentékeny javulás következik be, mód lesz arra, hogy a szakképzés szakasza már a II. évfolyamon elkezdődjön.) A jelenlegi keretben arra kell törekedni, hogy a diákok a II. év végére olyan szinten ismerjék és tudják használni az angol nyelvet, hogy a felsőbb években – beleértve a III. éven sorra kerülő külföldi részképzést – munkanyelvük az angol legyen. A nyelvi alapozást segíti az alsóbb évfolyamok között (vagy azt megelőzően) [a] nyári szünetben megszervezhető angol nyelvi tábor is.

Valamennyi negyedévben, valamennyi angol tárgyból – megfelelő módon – számot kell adni a diákoknak elvégzett munkájukról, s ezt megfelelő módon értékelni kell. (Az értékelés és számonkérés módjait, valamint ezen módozatoknak elnevezését az Angol Tanszék állapítja meg a kari, ill. az egységes tanárképzési kísérletben részt vevő egyéb részlegek szabályaival összhangban.)

A II. év 3. negyedévének végén záróvizsgát kell tenni, melynek résztárgyai:

A mai angol nyelv rendszere, Az angol nyelvet beszélő népek történelme és kultúrája, valamint az Angol nyelvgyakorlat és a Dráma az angoltanításban című tárgyak. A záróvizsga sikeres letétele után vehetnek részt a diákok a szakképzés munkájában. (A sikertelen záróvizsga csak egyszer ismételhető meg. Aki másodszor sem tudja letenni a záróvizsgát, annak más szakon kell folytatni tanulmányait.)

A tanulmányokat az V. év végén komplex államvizsga zárja le, melynek résztárgyai: az Angol nyelvészet, Az angol-amerikai irodalom, az Angol tantárgy-pedagógia című tárgyak, valamint a szakdolgozat megvédése. […][34]

Általános kérdések

Munkanyelv:
Az angol szakon az előadások és a vizsgák nyelve angol.

Szakpárosítás:
Az angol program jelenlegi formájának fő feladata angol tanárok képzése. Mellékfeladata a másik szakpárral összehangolt tudományos előképzés.

Az 1983. évben induló ötéves egységes (egyetemi) angol szak a történelem és a magyar (irodalom és nyelv) szakkal párosítva vehető fel. A kétféle szakpárosítás keretében az angol program elvileg azonos, megvalósításában azonban kívánatosak bizonyos variációk a másik szakkal történő összeillesztés érdekében.

A marxizmus-leninizmus tantárgyblokkja keretében az angol–magyar szakosok szociológiát tanulnak, az angol–történelem szakosok pedig esztétikát.

[34] A kihagyott rész az egyes szaktárgyak részletes leírását tartalmazza.

Az 1983-ban induló angol–magyar szakosok képzési súlya a nyelvészet, az angol–történelem szakosok esetében pedig a történelem. Kívánatos, hogy a későbbiek során egyéb változatok is induljanak.

A későbbiek során meg kell szervezni a posztgraduális képzést, amelynek keretében a főiskolai angol tanári oklevéllel rendelkezők egyetemi angol diplomát szereznek. Ez a képzés lényegében egyszakos lesz.

Külföldi részképzés:
Az angol szakos diákok tanulmányi idejük alatt egy negyedévig külföldi részképzésen vesznek részt. Ennek optimális ideje a III. év 3. negyedéve. Ez idő alatt a diákok a külföldi felsőoktatási intézmény szakképzésében vesznek részt és szakdolgozatukhoz anyagot gyűjtenek. A külföldi részképzés mellékcélja a nyelvgyakorlás.

A külföldi részképzés idején a diákoknak Pécsett nincs tanulmányi és vizsgakötelezettsége (másik szakukon sem). Hazatérésük után azonban részletes angol nyelvű dolgozatban kell beszámolniuk a részképzésük során végzett tevékenységükről.

A külföldi részképzés lehetőleg angol nyelvterületen történik; egyes esetekben nem angol nyelvterületen lévő angol tanszékek keretében is megszervezhető (amennyiben az angol szakos diák már egyéb módon legalább két hónapig tartózkodott angol nyelvterületen.)

Iskolai gyakorlatok:
Az angol szakos tanárképzés fontos tanuló és gyakorló színhelye az iskolai gyakorlat. A diákok a IV. évben egy negyedévig általános iskolában végeznek gyakorlatot (lehetőleg a JPTE valamelyik gyakorlóiskolájában); V. évben pedig egy negyedévig valamelyik középfokú oktatási intézményben. Az iskolai gyakorlattal időben össze kell hangolni az angol tantárgy-pedagógiai oktatást. Az iskolai gyakorlatok során „vizsgatanítást" is kell végezniük a diákoknak; ezen jelen kell lenni a gyakorló vezetőtanáron kívül a szaktanszék képviselőjének is. Módot kell adni arra is, hogy a tanárjelöltek valamilyen formában megismerkedhessenek az egyetemi angol lektori munkával, valamint a tanfolyami keretben folyó felnőttoktatással is.

Szakdolgozat:
Valamennyi angol szakos diák köteles angol nyelvű szakdolgozatot készíteni (függetlenül attól, hogy másik szakján kell-e szakdolgozatot írnia, vagy nem). A szakdolgozat témáját a III. év 1. negyedében kell kiválasztani; s attól kezdve minden negyedévben be kell számolni a munka előrehaladásáról a szakdolgozat vezetője számára. A szakdolgozat témaköréből egy nyilvános előadást kell tartani. A szakdolgozatot a külföldi részképzésről való visszatérés után bármikor be lehet adni, legkésőbb az V. év 3. negyedévének végéig. Az angol szakos diák szakdolgozatot készíthet az angol program bármelyik tárgyának témaköréből, valamint a marxizmus-leninizmus, ill. a pszichológia-pedagógia tantárgyblokk keretében angol vonatkozású témából.

Államvizsga, diploma:
A tanulmányokat az V. év végén komplex államvizsga zárja le, melynek részei a felsőbb éves tárgyak, valamint a szakdolgozat megvédése. Az államvizsga sikeres letétele után a diákok egységes angoltanári oklevelet kapnak, valamint magisteri diplomát. Az államvizsga és a diploma színvonalát az angol nyelvterületen szokásos M. A. (Magister of Arts) színvonalához szükséges igazítani. Kívánatos, hogy az államvizsga munkájában vegyen részt külföldi szakember is.

A posztgraduális stúdiumok is államvizsgával, egységes angoltanári oklevél és magisteri diploma megszerzésével zárulnak.

Továbbképzés:
A továbbképzés fő formája az első években a dunántúli általános iskolai angoltanárok egyetemi (egységes tanári oklevelet nyújtó) képzésére irányul. Ez lényegében „kiegészítő" képzés, de több új mozzanatot is tartalmaz az eddigiekhez képest. A nyolcvanas évek első felében a pécsi és környéki tanárok számára délutáni formában indítható; a későbbiek során a dunántúli tanárok számára levelező jellegű formában.

A nyolcvanas évek második felére ki kell dolgozni az egyetemi (középiskolai) angoltanárok továbbképzésének többféle formáját.

Dr. Bognár József s. k.
az Angol Tanszék vezetője

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 4. d. 590/1983. Az angol szak tanterve.
— Géppel írt, sokszorosított másolat, keltezés nélkül.

A JPTE Tanárképző Kar Tanácsa 1983. május 9-én tartott ülésén tárgyalta az egységes tanárképzési kísérlet általános irányelveit, valamint tíz tantervi javaslatot. E javaslatok közül jelen kötetben – 12/a–f. sz. alatt – hat dokumentumot közlünk. Terjedelmi okokból a következő mellékleteket nem közöljük: Általános tantervi és működési keretek, d. n.; A Magyar Nyelvi Alap-Program, 1983. ápr. 12.; A magyar nyelvi fő szak tanterve, 1983. ápr. 12.; Az orosz szak tanterve, d. n.; A marxizmus-leninizmus tantárgyak óraterve, d. n. Az ülés jegyzőkönyvének, az előterjesztések tárgyalására vonatkozó részlete jelen kötetben: 12/g. sz. dokumentum.

12/b. Az irodalom szak kísérleti tanterve

(hely és keltezés nélkül)

A képzés általános alapelvei

Az alábbiakban csak a magyar irodalom szak képzésének kérdéseivel, illetve alapelveivel foglalkozunk. Ezek rögzítésekor figyelembe vettük a Magyar Tudomány, a Pedagógiai Szemle és más folyóiratokban az egyetemekről és a tanárképzésről lefolytatott vitákat; az ún. „Szabolcsi-Bizottság" munkáját és zárótanulmányát;[35] továbbá az MTA EKB Állásfoglalásait és Ajánlásait „A távlati műveltség tartalmára és az iskolai nevelőtevékenység fejlesztésére" vonatkozólag. (Közismert nevén a „Fehér Könyvet".)[36]

Az általános alapelvekhez tartozik, hogy véleményünk szerint semmiféle egyetemnek nem feladata, hogy teljesen kész szakembereket bocsásson ki. Kizárólag középiskolai végzettséggel rendelkező hallgatókat öt év alatt nem lehet olyan kész szakemberekké kiképezni, akik a gyakorlati és elméleti munka minden fő területén maximális teljesítményt képesek nyújtani. Olyan szakembereket kívánunk kibocsátani, akik egyéniségének és szakismeretének alapjellemzője a rugalmasság, az új és új helyzetekben való tájékozódó- és alkal-

[35] Jelen kötetben ld. az 1/c. sz. dokumentumot.
[36] *A Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalásai és ajánlásai a távlati műveltség tartalmára és az iskolai nevelőtevékenység fejlesztésére, 1973–1976*. MTA, Budapest, 1976.

mazkodóképesség; divatos szóval a „konvertibilitás". Ezzel a szocialista ember és tanár nevelésének, képzésének konkrétabb célját is meghatároztuk: kérdező, reflektív, nyitott, kíváncsi és határozottan *cselekvő* embert kívánunk képezni és nevelni. Olyan embert és tanárt, aki tudja, hogy ismereteit és energiáit mire használja fel; aki növeli és felülvizsgálja ismereteit; aki tudja, hogy lépést kell tartania szakterületének tudományágaival és gyakorlati követelményeivel; aki a közösség szolgálatába állítja önmagát.

Az egységes tanárképzés nyilvánvalóan abba az általános célba épül be, hogy mind az általánosan, mind a középfokon képző iskolákban *azonos szemléletű* tanárok tanítsanak. A különbségek a gyakorlati-pedagógiai megoldásokban, módszerekben jelentkeznek, a tanulók életkori sajátosságaiból következően. Nekünk éppen arra kell felkészítenünk hallgatóinkat, hogy a gyakorlati-pedagógiai munkában érvényesítendő különbözőségeket ők maguk legyenek képesek egyfelől áthidalni, másfelől feloldani.

Ennek egyetlen biztosítékát abban látjuk, ha az *irodalom szemléletmódjaira* tanítjuk meg a hallgatóinkat. A marxizmus-leninizmus nem részdiszciplína, következésképp nem az élet bizonyos szegmentumára-szegmentumaira ad eligazító magyarázatokat, hanem a valóság teljességének alaptörvényszerűségeit nyilvánítja ki. Ezért az irodalom különböző szemléletmódjai mintegy átitatódnak a szocialista világnézettel és irodalomszemlélettel. Szemléletmódokon tehát nem a különböző világnézetekből fakadó, hanem az irodalmi fejlődés történeti beágyazottságából és ugyanakkor autonómiájából és sajátosságából fakadó különböző szemléletmódokat értjük. Ha az irodalom szemléletmódjait helyezzük az oktatás középpontjába, korántsem feledkezünk meg a történetiségről, mint legfőbb alapelvről.

Ha az irodalom különböző szemléletmódjaira ilyen nagy hangsúlyt helyezünk, oktatásunk anyagának felépítése és módszerei csak kísérleti jellegűek lehetnek. Hiszen az irodalom szemléletmódjait magyar felsőoktatási intézményekben még nem tanították. Ez persze nem jelenti azt, hogy a szemléletmódokat az igazán kiváló tanárok nem közvetítették. Sőt: a jó, az igazán kiváló egyetemi és főiskolai oktatókat épp az jellemezte – persze kizárólag ebből a szemszögből –, hogy hallgatóiknak képesek voltak szemléletmódot közvetíteni, s ezt a hallgatók valósághoz és az irodalmi tényekhez való viszonyának szerves részévé tenni. Az átfogó, igazi tudást a szemléletmód alakítja ki, s mi a legjobb magyar tanárok ez irányú eredményeit szeretnénk intézményesíteni.

Nem kell külön hangsúlyozni, hogy a jelenlegi középiskolai tanulók és egyetemi, főiskolai hallgatók tudása mennyire, milyen mértékben külön-külön „egységekből" álló tudás, amelyeket külön „dobozokban", és csak egy „kulcsra" nyíló dobozokban tárolnak. Nagyon gyakran tapasztalni, hogy a középiskolai tanuló a magyarórán nem tudja azt, amit történelemórán tud, és fordítva; hogy a hallgató azt, amit a magyar irodalom valamelyik szakaszának ismeretét kívánó szigorlaton tud, azt nem tudja a világirodalom azonos szakaszának ismeretét kívánó kollokviumon és fordítva. Az új képzés egyik alapelve ezért az irodalom szemléletmódjainak az oktatása.

Ezzel igen szorosan összefügg a *marxista esztétika és irodalomelmélet* oktatása. Ezt nemcsak az a tény indokolja, hogy az irodalomtudomány vizsgálódásainak középpontjába a műalkotás került (jól tudjuk persze, hogy a történetiség különböző aspektusai nélkül a mű nem érthető), s még az sem, hogy mind az általános, mind a középiskolában a tanítás centruma a műelemzés. A művészeti mű megszerettetése, az olvasóvá, tárlatlátogatóvá, koncertekre járóvá nevelés az általános és középfokú oktatás alapkövetelménye, s a hallgatókat arra kell nevelni és kiképezni, hogy ezt a célt érjék el leendő tanítványaik körében. Ehhez, megítélésünk szerint, jelentős mértékű esztétikai és irodalomelméleti ismeretekre van szükség; arra, hogy a művészeti mű „működésének" megtaníttatásával ismerjék meg és szeressék meg a művészeteket és szerettessék meg leendő tanítványaikkal is. A marxista

esztétika és irodalomelmélet igen alapos oktatását szükségessé és indokolttá teszik az irodalom fejlődésének, változásának, sőt magának az irodalom és művészetek létének autonóm törvényszerűségei és specialitásai, amelyekre leghathatósabban nem pl. a strukturalizmus, hanem épp a marxista irodalomelmélet mutatott rá. A művészeti mű autonóm és speciális törvényszerűségeinek igen tekintélyes részével pedig az esztétika és az irodalomelmélet foglalkozik; megtanítván arra, hogy a művészeti mű nem kezelhető úgy, mint a gazdaságtörténetnek vagy a teljes történelemnek a közvetlen derivátuma; de nélküle sem érthető meg.

Az irodalom szakos tanárok képzésének alább közölt egységeiben igen nagy teret és így a képzés elvi alapjaiban is jelentős hangsúlyt kap a művészetek *szociológiai és szociálpszichológiai szemlélete*. Nagyon szeretnénk hangsúlyozni, hogy *nem általános* szociológiát és szociálpszichológiát kívánunk oktatni. Ha a két diszciplína alapjairól lesz szó, az osztályszempontú marxista szociológiát tanítjuk. Ugyanakkor eme három félévig oktatandó tárgyban nemcsak az irodalom, illetve a művészetek szociológiáját, szociológiai és szociálpszichológiai szemléletét, az ezekkel történő műelemzés lehetőségét és gyakorlatát szeretnénk oktatni. E két tudományág oktatásának mértékét és hangsúlyát épp az egységes képzés teszi indokolttá. *Az itt kapott ismeretek alapozzák meg a hallgató emberi és tanári rugalmasságát, tájékozódóképességét, a helyzetek felmérésének képességét.* Alapvetően számolni kívánunk azzal a ténnyel, hogy a hallgató az egyetem elvégzése után egyszerre lép be tantestületbe és városi, községi közösségbe, s iskolai osztályközösségbe, ahol nevelnie kell és irodalmat tanítania. Ennek az összetett feladatrendszernek a megoldásához nem nyújthat elegendő ismeretanyagot és tudást a pedagógia, illetve a tantárgy-pedagógia. A városi, községi közösségbe való belépésből adódó *értelmiségi*, a tantestületbe való belépésből adódó *szakemberi és kollegiális*, és az osztályközösségbe való belépésből adódó *oktatói-nevelői* munkák és feladatrendszerek ellátásához, megoldásához véleményünk szerint elengedhetetlen a magas szintű szociológiai és szociálpszichológiai ismeret és tudás. Meggyőződésünk az is, hogy a hallgatók neveléséhez, sőt személyiségük kibontakozásához a szociológia és a szociálpszichológia nyújtja az egyik leghathatósabb ismeretanyagot, s így a mi nevelésünknek szerves része. Ennek a két diszciplína oktatásának tehát több célt szánunk: az irodalom és a művészet eme aspektusának megismerését; a konkrét oktatói-nevelői és a szocialista értelmiségi feladatok ellátásához szükséges ismeret megadását; illetve a hallgatók személyiségének a nevelését. Úgy gondoljuk, ezek az ismeretek szükségesek ahhoz, hogy a hallgatókat éppen a tanári pályára készítsük fel, hogy a társadalomban és a társadalmi munkamegosztásban biztosan megtalálják saját reális és értékes feladataikat és funkcióikat, hogy ne váljanak „csellengő" emberekké.

A képzés egységei

A kísérleti képzés általános koncepcióját kifejtve, az irodalom szak programja is jelentős mennyiségű önképzésre épít. Az önképzés nemcsak arányában nagyobb, hanem jelentős szerepe van a tanári személyiség, az alkotó pedagógus formálásában. A képzés négy nagy egységre tagolódik: elméleti rész, történeti rész, tutori foglalkozások és – nem kötelezően – esti foglalkozások.

Az önképzés legpregnánsabban a történeti egységben valósul meg. Az elméleti rész oktatásában az oktató váltakozva tart előadásokat és szemináriumokat. Ez azt is jelenti, hogy nem lesznek olyan kollégiumok, amelyek kizárólag előadásokból, illetve kizárólag szemináriumokból állnak. Erre a megoldásra már csak azért is szükség van, hogy a *hallgatók már az első időtől kezdődően az irodalmi szöveggel foglalkozhassanak*, az esztétikai, irodalomelmé-

leti törvényszerűségeket éppúgy a szövegből kiindulva vonhassák el, mint ahogy a szöveg bizonyítsa az irodalom különböző szemléletmódjait is.

Az önállósághoz, az önálló tanuláshoz mint tevékenységformához, és ugyanakkor az önképzés elvéhez tartozik az irodalom, illetve a művészetek *történetiségének* az oktatása is. Az oktatási, képzési egységek alább részletezett tervéből kitűnik, hogy minden évfolyamhoz egy-egy művészet-, illetve irodalomtörténeti korszak rendelődik.[37] A korszakok beosztása nagyjából megegyezik a bölcsészkarokon és főiskolákon érvényesített korszakbeosztással. A kisebb módosításokat az irodalomtörténet legújabb eredményei alapján javasoljuk. A korszakok oktatása módszereihez viszonyítva annyiban különbözik, hogy nem lenne az adott korszak egészét felölelő előadás. Az egyetemeken az ilyen átfogó korszakelőadás vagy nincsen, vagy igen ritka.

Ugyanakkor egyértelműen kimondjuk és gyakorlattá tesszük azt az implicite ma is érvényes módszert, hogy az adott irodalomtörténeti és művészettörténeti korszak „nyersanyagát" a hallgatóknak önállóan kell megtanulnia. Tehát önállóan kell elsajátítani a magyar irodalomtörténet nyersanyagát, a szépirodalmi művek elolvasásával és feldolgozásával együtt; a világirodalom kiemelkedő alakjaival és jelentős korszakaival kapcsolatos tudnivalók nyersanyagát; valamint a művészettörténetek nyersanyagát. Nyersanyagon a szerzőkről, korokról és művekről való adatokat, adatszerű ismereteket értjük, a szépirodalmi művek ismeretét, valamint a legátfogóbb irodalom- és művészettörténeti fejlődésvonalakat, alapelveket.

Több tény is indokolja, hogy az így értett nyersanyag megtanulását a hallgatók önálló munkájává tegyük.

Először: az általános és középiskolai oktatásról sok negatívumot lehet elmondani, de az vitathatatlan, hogy a történetiséget mint a valóság és művészetek fejlődésének alapelvét, mint a legfőbb mozgástörvényt teljes mértékben beépítik a tanulók tudatába. S a történetiségnek mint alapelvnek még akkor is alapvető jelentőséget tulajdonítanak, ha konkrétan semmit sem tudnak. Ezt a helyzetet természetesen nemcsak az iskola hozta létre, hanem a rádió, a tv, az ismeretterjesztő előadások stb. Ugyanakkor a szemléletmódokat sehol sem tanítják; a műalkotásokkal kapcsolatos ilyen jellegű gondolkodás és nézőpont teljesen új számukra.

Másodszor: a magyar irodalom történetét – minden részproblémája ellenére – összefoglalja a hatkötetes akadémiai irodalomtörténet. A világirodalom jelentős korszakaira és alkotóira vonatkozóan is kitűnő történeti áttekintések és monográfiák állnak rendelkezésünkre. Tehát van honnan, miből megtanulni, s ezért felesleges az ezekben a könyvekben kitűnően lefektetett ismeretanyagok egyetemi órákon történő elismétlése; felesleges ezekre egyetemi órákat szánni. A *tutori órák* gerincét az adott korszak fejlődéstörvényeinek a megbeszélése adja, szemináriumszerű keretben, tehát ezeket még hathatósabban sajátíthatják el.

Harmadszor: szeretnénk hangsúlyozni, hogy egyáltalán nem igazolódott az a ki sohasem mondott, de a gyakorlatban – különösen a főiskolák gyakorlatában – annál erősebben érvényesített elv, miszerint a hallgató azt tudja, amit hallgatott, s amit hallgatott, azt tudja is.

Azoknak a könyveknek a jegyzékét, amelyekből a „nyersanyag" megtanulható és megtanulandó, minden elsőéves hallgató kezéhez kapja, s az egyetem, ill. a tanszék könyvtárában megtalálja. Ugyancsak megkapja a szépirodalmi művek jegyzékét is, s ezeket is megtalálja.

Az önállóan megtanult anyagból igen szigorú, írásbeli és szóbeli vizsgát kell tenniük, minden év vagy félév végén. Az írásbelinek két része lesz. Mindenki számára kötelező teszt,

---

[37] A dokumentumhoz csatolt *Az irodalom szak vizsgaterve*, *Irodalom főszak óraterve*, illetve *Az irodalom alapprogram óraterve* című mellékleteket terjedelmi okokból nem közöljük.

feladatlapok feldolgozása, valamint dolgozat. A dolgozat lehet előre benyújtott munka is, de csak azon hallgatók részéről, akiket a tutor a szaktanárokkal együtt erre alkalmasnak tart, és akik önmaguk is vállalják ezt. Akiket erre nem tartanak alkalmasnak, vagy akik nem vállalják, a feladatlapokon kívül zárthelyi dolgozat írására lesznek kötelezettek. A szóbeli vizsgaanyag is összetett: a feladatlapok és dolgozatok alapos megbeszélése, valamint több tanárral folytatott kollokvium. (Irodalom- és művészettörténész, valamint az elméleti tárgyakat oktatók.) Aki ezen a vizsgán nem felel meg, évismétlésre kötelezik.

A *tutori órák* elsősorban az önállóan megtanulandó anyag feldolgozását segítik; *megbeszélve, tisztázva az irodalom- és művészettörténeti fejlődésvonalakat*. Ez minden félévben heti egy, illetve két óra. Itt a tutori órákat voltaképpen az *irodalomtörténet* oktatására szánjuk. A felvett hallgatók és a tanszékek oktatóinak létszámaitól függően kb. 5–6 hallgató tartozna egy-egy tutorhoz. Ő egyébként felelős – persze csak elsősorban, de egyáltalán nem kizárólag! – a hallgató tanulmányi előmeneteléért, neveléséért, életproblémáinak megoldásáért stb. Vagyis a tutor feladatköre nem korlátozódna a heti két órás foglalkozásokra, noha épp a *történetiség problémáinak feldolgozása miatt*, feladatának jelentős részét ez a két óra adja.

A művészetek és az irodalom történetisége itt kerül szóba először.

A képzés egységeinél látható, hogy minden évfolyamon legalább öt kétórás kollégium foglalkozik az adott korszak irodalom- és művészettörténeti kérdéseivel, valamint a korszak művelődéstörténetével. Ha a tanszék oktatóinak létszáma megengedi, vagy óraadók alkalmazhatók lesznek, a választható kollégiumok száma növelhető. Az öt kollégium közül *kettő* a magyar irodalom történetének, *egy* a világirodalom történetének, *egy* az adott korszak művészettörténetének valamely részkérdésével foglalkozik, *egy* pedig művelődéstörténettel. Az öt közül minden hallgatónak egy félévben *egy* kétórás kollégiumot kell választania. Az öt év során azonban, tetszés szerinti időszakból, négy félévben a magyar, két félévben a világirodalom, két félévben a művészettörténet és két félévben a művelődéstörténet kérdéseivel foglalkozó kollégiumot kell választania. Ez az öt kollégium egyértelműen történeti tartalmú és jellegű, s a történetiség elve itt érvényesül másodszor.

Harmadszor pedig úgy, hogy az irodalom szemléletmódjai történetiségük vonatkozásában oktatandók. Pl. a mitológiai szemléletmód oktatásakor egy-egy mitológiai alak vagy komplexum koronkénti megvalósulása és módosulása a tárgy; az eszmetörténeti szemléletmód oktatásakor a különböző korok eszmetörténeti aspektusa; a retorikai szemléletmód oktatásakor az ókori, középkori és modern retorikai értelmezés és szemléletmód stb. Ezek oktatásakor természetesen nem gondolunk teljes, átfogó és részletes történeti jellegű és tartalmú oktatásra.

A képzés egységeiből kitűnik, hogy az oktatás-nevelés részévé kívánjuk tenni, de nem kötelező érvénnyel, az *esti órákat* is. Ezek vegyesen lennének előadások és beszélgetések olyan kiváló tanárokkal, tudósokkal, művészekkel, folyóirat-szerkesztőkkel stb., akik nem az egyetem oktatói. A mindig más és más meghívott előadók kéthetenként tartanának foglakozásokat. Ezek témája is változatos lenne: az adott évfolyamhoz rendelt korszak egészen speciális kérdései, problémái; az éppen oktatott esztétikai és irodalomelméleti kérdések további részletei, tudósoknak saját, éppen aktuális kutatási területeikről, problémáikról szóló előadásaik; művészekkel való beszélgetések az ő művészi elképzeléseikről; színészek és rendezők előadása egy-egy előadásról; tv- és rádiószerkesztők saját munkájukról stb. Ezeket az előadásokat csak részben tervezzük meg, érdekességüket épp az aktualitás fogja adni. A felsőbb évfolyamok számára ezen a kereten belül hangzanának el előadások a nem európai irodalmakról, művészetekről, kultúrkörökről; valamint a természettudományos

szemléletmódokról, a különböző természettudományos kérdésekről; aktuális politikai témákról; stb. Ezeket az órákat más tanszékekkel együtt szervezzük.

Dr. Bécsy Tamás s. k.
az Irodalomtudományi Tanszék vezetője

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 4. d. 590/1983. Az irodalom szak tanterve.
— Géppel írt, sokszorosított másolat, keltezés nélkül.

A dokumentumhoz csatolt *Az irodalom szak vizsgaterve*, *Irodalom főszak óraterve*, illetve *Az irodalom alapprogram óraterve* című mellékleteket terjedelmi okokból nem közöljük.

12/c. A művészettudomány szak kísérleti tanterve

(hely és keltezés nélkül)

A JPTE Tanárképző Karán irodalom–művészettudomány szakot is kívánunk indítani.
A művészettudomány szak létesítését a következők indokolják:

Az iskolai feladatokat tekintve

- Tapasztalataink szerint mind az általános, mind a középiskolában egyre nagyobb szükség van az irodalom és a többi művészeti ág elméletében jártas szakemberre, tanárra. Ez az igény több tényezőben jelenik meg. Mindkét iskolatípusban kb. a 60-as évek elejétől kezdődően szakosodtak a tanárok; vagyis zömmel csak egyik szaktárgyukat tanítják. Előfordul természetesen, hogy még nagyobb iskolákban is a magyar szakos tanár csak kb. 80%-ban tanítja ezt a tárgyat. Ennek oka azonban – a megkérdezett iskolaigazgatók mindegyike ezt mondotta –, hogy nem akarják a magyar szakos tanárokat a dolgozatjavításokkal túlterhelni. Vagyis annak, hogy nem kizárólag magyart tanítanak, nem elvi akadályai vannak, s nem is a kötelező óraszámok miatt van így.
- A *fakultáció* során (gimnáziumokban) az is elképzelhető, hogy – nyolc tanuló jelentkezése esetén – pl. esztétika tárgyat is lehet oktatni, a III.–IV. osztályokban.
- Ugyanakkor a szabadon választható, fakultatív órák közül – országos tendencia ez – zömmel két tárgyat választanak: a magyart és a matematikát. Egy következő okként azt a tendenciát említhetjük, amely a kiscsoportos oktatást helyezi előtérbe: ami természetesen óraigényes.
- Nemcsak elvileg, de gyakorlatilag is tudomásul kell vennünk, hogy az iskolai oktatás és *nevelés nem kizárólag a tanórán* valósul meg; hogy ebben jelentős súlya, funkciója van a tanórán kívüli oktatásnak és nevelésnek is. Ennek, de különösen a tanórán kívüli *művészeti nevelésnek* a helyzete az utóbbi évtizedben romlott. Ennek összetevő okai között meg kell említeni, mint az *egyik*, noha fontos okot, a tanárok ez irányú képzetlenségét. Pl. a gyerek- és diákszínjátszás mennyisége és minőségi színvonala azért csökkent az utóbbi években, mert a tanárok ez irányú képzettség híjával vállalkoztak szavalók tanítására és színjátszó csoportok vezetésére, aminek következményeképpen a városi, megyei stb. bemutatókon nem érték el az általuk és igazgatójuk által kívánt és várt eredményt. A kudarc hatására pedig az egészet abbahagyták.

- Említeni kell, hogy a tanórán kívüli nevelés, ismét elsősorban a tanórán kívüli művészeti nevelés helyzete az ötnapos munkahét bevezetésével tovább romlik. Vannak iskolák, amelyben reggeltől – pár órás ebédszünettel – délután négyig, fél ötig is tanítanak; szombaton pedig az iskolák zöme zárva van. A tanórán kívüli művészeti nevelésre fordítható idő tehát jelentősen lecsökkent.
- Ha a tanórán kívüli művészeti nevelésről nem akarunk a jövőben teljesen lemondani, akkor az erre fordítható csekély időt minőségi munkával kell javítani. S ehhez szükségesek az ez irányban alaposan kiképzett tanárok.
- Mindehhez hozzá kell számítani, hogy az MSZMP KB 1982. április 7-i irányelvei[38] olyan feladatok ellátását is előirányozzák, amelyeknek a megoldása csak tanórán kívüli foglakozásokkal, tevékenységekkel oldható meg. (Pl. a családi funkciók fokozatos ellátása, átvállalása, a kulturális nevelés irányítása stb.)
- Az új egyetemi képzésben nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy léteznek és gyarapodnak a *kollégiumok*; illetve arról, hogy a legtöbb kollégiumban már ma is lehetséges főállású kulturális nevelőtanárt alkalmazni. Mindaz, amit a tanórán kívüli művészeti nevelés az iskolában igényel, a kollégiumokra is érvényes.

Az iskolán kívüli lehetőségek és feladatok

- Az utóbbi években egyre több ún. Nevelési Központ kezdte meg működését; amelyhez általános iskola, középiskola, művelődési ház is tartozik. Fölösleges részletezni, hogy a Nevelési Központ mint munkaadó, mennyire tudja a művészettudomány szakot elvégzett hallgatót minden részlegében foglalkoztatni.
- Alapvető célunk a tanárképzés és a tanári hivatásra való nevelés. Mindemellett természetesen elképzelhető, hogy az ezen a szakon végzett hallgatók nem tanári pályán helyezkednek el. A főiskolában és a bölcsészkarokon végzett hallgatók közül azok, akik jelenleg nem tanári pályán dolgoznak, nem okvetlenül azért nem tanítanak, mert nem szeretnek tanítani. Komolyan kell realizálnunk, hogy humán végzettségű szakemberekre a nem tanári pályákon is társadalmi igény van: ha nem lenne, nem tudnának máshol elhelyezkedni. Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy [a] Dél-Dunántúl tömegkommunikációs intézményrendszere meglehetősen fejlett már manapság is. Körzeti tv- és rádióstúdió, több színház működik, vannak napilapok, lesz könyvkiadó; vannak múzeumok, s ezekben ún. közművelődési osztály stb.
- Vagyis: meggyőződésünk és tapasztalatunk szerint erre a szakra, a tervezett létszámban (évenként *12* hallgató) alapvetően szükség van.

A szak tárgyairól

- Az általános alapelv itt is, hogy – ahol lehetséges – az oktatás során a *szövegekből indulunk* ki; s a szövegek alapján bontjuk ki a felmerülő kérdéseket-problémákat, a megtanítandó anyagot.
- A másik alapelv, hogy nem esztétáknak, a művészettudományok szaktudósainak az előképzését vagy alapképzését kívánjuk megvalósítani. Olyan *szakembereket* kívá-

[38] Az MSZMP Központi Bizottságának állásfoglalása az állami oktatásról hozott 1972. évi határozat végrehajtásáról és a közoktatás fejlesztésének irányelveiről (1982. április 7.) In: *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1980–1985*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988, 310–325.

nunk képezni, akik a fent említett összes lehetséges feladatnak a maguk *gyakorlati* munkájában lesznek képesek megfelelni.

- Az első nagy tantárgyi blokkban a hallgatók megtanulják az esztétikai és művészetelméleti gondolkodás *történetét*, a görögöktől napjainkig. Ez természetesen csak csomópontokban és alapvonalaiban képzelhető el. Kiemelkedő helyet biztosítottunk Hegel és különösen Lukács György esztétikai, művészetelméleti nézeteinek. Lukács György elméletei azáltal is külön hangsúlyt kapnak, hogy az *Általános esztétikát* lényegében az ő *Esztétikája* alapján fogjuk oktatni; illetve féléves tárgy keretében foglalkozunk esztétikai, művészetelméleti *nézeteinek fejlődésével*. Lukács György jelentősége még azáltal is hangsúlyt kap, hogy *A művészet ontológiai kérdései* című tárgyban N[icolai] Hartmann ez irányú nézetei mellett, azokat a művészet-ontológiai kérdéseket tárgyaljuk meg, amelyek az *Esztétikáb*ól és az *Ontológiá*ból levonhatók. Ennek a blokknak a végén tájékozódhatnak a magyar esztétika történetéről is.
- A második blokk tárgyai a már említett Általános *esztétika*, illetve az ehhez kapcsolódó szakismeretek elsajátítását teszik lehetővé. Ilyenek pl. az *Esztétikai minőségek; Az ismeretelméleti kategóriák esztétikai aspektusai*; valamint a *Befogadásesztétika*. Ez utóbbit azért tartjuk fontosnak, mert megítélésünk szerint ennek a problémakörnek az ismerete nem nélkülözhető azon szakember számára, aki egyfelől művészeti tárgyat tanít, másfelől művészeti nevelést végez. Ennek a szaknak a tárgyait egyébként a magyar szak *irodalom* programjával összehangoltuk.
- A harmadik blokk tárgyai kapcsolódnak a legszorosabban a gyakorlati tevékenységhez és a tanórán kívüli művészeti neveléshez. *A mindennapi élet esztétikája* tárgy által nyújtott ismeretanyagra nemcsak mint tanárnak, mint osztályfőnöknek van szüksége, de annak is, aki művelődési házban, Nevelési Központban dolgozik. Ugyanígy a *Képzőművészet, a Színház és Film elmélete*, az *Iskolai színjátszás* és *Bábjátszás* a gyakorlati munkát, a tanórán kívüli művészeti nevelést szolgálja.

Dr. Bécsy Tamás s. k.
az Irodalomtudományi Tanszék vezetője

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 4. d. 590/1983.
A művészettudomány szaktanterve.
— Géppel írt, sokszorosított másolat, keltezés nélkül.

A dokumentumhoz csatolt *Művészettudomány szak vizsgaterve*, illetve *Művészettudomány szak óraterve* című mellékleteket terjedelmi okokból nem közöljük.

12/d. A történelem szak kísérleti tanterve

(hely és keltezés nélkül)

A.) Az általános elvek

Az egységes történelem szakos tanárképzés tervének kidolgozásában figyelembe vettük a különböző fórumokon és folyóiratokban lezajlott vitákat, az MTA EKB állásfoglalásait és ajánlásait, a hazai és néhány külföldi tanárképző intézmény tapasztalatait, valamint az általános és középiskolai tapasztalatokat és tantervi reformmunkálatokat.

Az általános alapelvek és célok tekintetében érvényes a Magyar Népköztársaság minden felsőoktatási, – különösen a tanárképző intézményekre vonatkozó – követelménye.

Röviden összefoglalva:

Célunk és feladatunk olyan történelem szakos tanár képzése,

- aki egyaránt alkalmas és képes az általános és középiskolában megkívánt követelményeknek eleget tenni, a két iskolatípus közötti különbséget megfelelő gyakorlati-pedagógiai megoldásokkal és pszichológiai felkészültséggel tudja áthidalni, magas szintű szaktudással, szakmai és általános műveltséggel felel meg a szocialista tanáreszménynek és eszmeiségnek, mindkét iskolatípusban azonos szemlélettel tanít és nevel.
- Aki tudásának és egyéniségének rugalmasságával képes a változó helyzetekre kellően reagálni, ismereteit önállóan gyarapítani, értékelni és megújítani, aki lépést tart a történettudomány fejlődésével, figyelemmel kíséri a rokontudományoknak a történelem számára legfontosabb eseményeit, vagyis nyitott az új ismeretek befogadására és alkalmazására.
- Aki felkészült a közéletre, a tágabb-szűkebb közösségekbe való beilleszkedésre, azok alkotó formálására.
- Aki megszerzi azt az ismeretanyagot és módszertani alapot, amely képessé teszi a kutatómunkára s megteszi a kezdő lépéseket.

A tananyag tartalmát lényegében véve az határozza meg, milyen alapvető ismereteket és készségeket követel meg az iskola, a szűkebb és tágabb közösség a tanártól, vagyis a szakembertől és a közvetítőtől, valamint a közművelődésben is tevékenykedő, szervező és irányító értelmiség[i]től – a jelenben és a jövőben.

A jövő iskolája nemcsak magas szintű szakmai tudást igényel a történelem tantárgyat tanító tanártól, nemcsak a tárgy tradicionális funkcióját: az egyetemes és hazai fejlődés felhalmozott értékeinek átadását a következő generációnak. Azt is megköveteli, hogy választ tudjon adni a jelen kérdésre [sic!], hogy valóban orientálja a tanulók társadalmi cselekvését, hogy korunk problémái az emberiség emberközpontú történetében leljék magyarázatukat. Természetesen csak a legáltalánosabb, de az alapvető követelményeket jeleztük. Mindennek azonban fontos szaktárgyi, metodikai vonzatai vannak. Mindenekelőtt szükségessé teszi a tananyag szerkezetének és tartalmának, az oktató-nevelő munka módszerének, az ezeknek megfelelő tevékenységi formáknak újratervezését.

A szükséges átalakításokat a következőkben látjuk:

- A történelem mint tantárgy mögött a történelem totalitása, összefüggésrendszere és kontinuitása húzódik meg, ami biztosítja a történeti szemlélet, a történeti gondolkodás és a történelmi tudat kialakítását. Ennek alapján (is) szükségesnek látszik a tudomány és az oktatás, a tudomány és a tantárgy kapcsolatrendszerének megváltoztatása.

  Az emberi társadalom egészének története nem egy, hanem egy sor önálló szaktudomány tárgya: mindegyik egy-egy szféráját vizsgálja az emberi társadalom fejlődésének. Ilyesfajta bontást azonban a tantárgy az általános és középiskolában nem követhet, s nem is követ. A történelmi totalitás, az emberi tevékenység lehető teljességének bemutatása kísérleti képzésünkben szükségessé teszi egyes társtudományi ágak szorosabb kapcsolását a történeti disciplinához, illetve a tantárgyhoz. A kísérlet jelen fokán pontosan megjelölt tudományágak legfőbb eredményeinek integrálásáról van szó, és bepillantásról e tudományágak módszereibe. E disciplinák közül egyesek eredményei beépülhetnek az alapstudiumokba, mások külön is, de nem elkülönülten, hanem az alapstudiumokhoz szervesen és speciálisan kapcsolódó studiumokként

szerepelnek. Ezek alkotják a kötelezően választható tantervi sáv egy részét (szociológia, közgazdasági és jogi ismeretek, politológia), más részük (régészet, néprajz, történeti földrajz, demográfia stb.) beépül a segédtudományok gyakorlati rendjébe, míg végül néhány tárgy (pl. technikatörténet, alkotmány- és jogtörténet) a szabadon választható kollégiumok között szerepel. A beépítés, illetve a szoros kapcsolás különösen fontos, mert az oktatás nem követheti a tudományos kutatások differenciálódását. Ez a fajta integráció részben az iskolai oktatás tényleges szükséglete, részben elvi és metodikai alapja annak, hogy a leendő tanár az emberi fejlődés lehető legteljesebb képét ismerje meg és adja át a tanulóknak; egyben nyitottá teszi a hallgatót (és [a] munkája nyomán is tanulókat) új ismeretek befogadására és feldolgozására, képessé az önálló véleményalkotásra, önmaga és tanulói helyes orientálására; a múlt és a jelen szerteágazó problémái között lényegében azt is biztosítja, hogy a hallgatók szélesebb körű történelmi műveltséggel – ne csupán szaktudással – rendelkezzenek.

- Kísérleti képzésünk másik alapvető módosulása is a fentiekből következik. Meg kívánjuk szüntetni a magyar történet és az egyetemes történet merev elkülönítését, aminek alapfeltételét az óraterv a magyar és egyetemes történet szinkronjával biztosítja. Ezzel az eljárással célunk nemcsak a történelmi egység biztosítása általában véve, hanem különösképpen az, hogy nemzeti történelmünket a nemzetközi összefüggésrendszerrel kapcsolatba hozva, annak ismeretét, megértését elmélyítsük, és így bizonyos alapot nyújtsunk a hallgatók (és az ő tanulóik) nemzeti tudatának formálásához.

Változtatni kívánunk a történelmi megismerést segítő tudományok (az ún. segédtudományok) szerepén, funkcióján és illeszkedési módján. Az oktatás-képzés szükségleteinek kívánjuk alárendelni, oktatási blokkjai szervesen kapcsolódnak az egyes korszakok vizsgálatának követelményeihez az I.-II. és III. évfolyamon.

A fenti elveknek-megfontolásoknak a kidolgozásra váró részletes programokban kell érvényesülniük.

Az elgondolás megvalósításához – a tananyag tartalmának gondos kimunkálása mellett – megfelelő tevékenységi formák és munkamódszerek szükségesek. Többek között a következők:

- az előadás-szeminárium hagyományos felosztása helyett kiscsoportos foglalkozás, a tanár-hallgató forgatókönyvszerűen megkomponált együttdolgozása; ezen alapvető forma mellett és kiegészítésként helyet kell biztosítanunk a klasszikus értelemben vett előadásoknak is;
- a tanórák maximális kihasználása az elméleti kérdések és átfogó összefüggések megértésére, a szemléletmód megalapozására;
- a hallgatók önálló intenzív munkája, rendszeres készülés a csoportfoglalkozásokra és az ehhez szükséges tárgyi feltételek biztosítása;
- az eseménytörténet szigorúan megkövetelt elsajátítása;
- a rendszeres számonkérés a mellékleten[39] feltüntetett formában;

A történeti gondolkodás készséggé válása, alkotó jelleg csakis szilárd ismeretek alapján alakulhat ki. A hallgató önálló tevékenysége azonban természetesen nem merülhet ki a tényismeretek elsajátításában. Feladataikat úgy kell megszabnunk, hogy erőfeszítésre kényszerüljenek, kreativitásuk fejlesztésében-alakításában is.

[39] *A történelem szak óra- és vizsgaterve* című mellékletet terjedelmi okokból nem közöljük.

B./ *A tantárgyrendszer*

A kötelező tárgyak azoknak az elméleti és gyakorlati ismereteknek az elsajátítását biztosítják, amelyek az iskolai alkotó-nevelő munka bázisanyagát képezik, s amelyek a szemléletmódnak és a magas fokú szakmai műveltségnek a kialakítását teszik lehetővé.

A kötelezően választható tárgyak mindenekelőtt más társadalomtudományoknak a történelmi folyamatok megértésébe való bekapcsolódását szolgálják. Közülük a hallgató félévenként egyet választhat, az összesen 7 félév alatt legalább hármat választania kell (miközben egy esetleg általa előnyben részesített tárgyat, mint szabadon választott tárgyat folytatja).

A szabadon választható tárgyak speciális ismereteket nyújtanak, s elsősorban a hallgatók igényeihez igazodnak. Segítséget adhatnak a szakdolgozat-diplomamunka készítéséhez is. […][40]

Dr. Polányi Imre s. k.
a Történelem Tanszék vezetője

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 4. d. 590/1983.
A történelem szak tanterve.
— Géppel írt, sokszorosított másolat, keltezés nélkül.

A dokumentumhoz csatolt *A történelem szak óra- és vizsgaterve* című mellékletet terjedelmi okokból nem közöljük.

12/e. A pedagógiai-pszichológiai képzés kísérleti tanterve

(hely és keltezés nélkül)

A) *Általános elvek*

A közoktatás gyakorlatra orientált, átfogó pedagógusi szemlélettel, felhasználható elméleti tudással, sokrétű gyakorlati képességgel bíró tanárokat kíván. A pedagógussá nevelésképzés, a pedagógusi beállítódás kialakítása nemcsak e két, egymással szorosan összekapcsolódó tanszék feladata, hanem az intézmény minden egységéé. A program kidolgozásánál felhasználtuk a pedagógusképzés vitái során elhangzott bírálatokat, figyelembe vettük a javaslatokat, tanulmányoztuk a pedagógusképzés nemzetközi irodalmát, s mindezekből azt igyekeztük beépíteni koncepciónkba, amelyeket az adott helyzetben szükségesnek és megvalósítandónak ítélünk.

Célunk olyan, különböző szakpárosítású, nevelői beállítottságú szaktanár képzése, aki mind az általános iskola felső tagozatában, mind a különböző középfokú iskolákban eleget tud tenni a követelményeknek, aki tehát egyetemi tanulmányai során többek közt a pedagógia és pszichológia elméletének feldolgozása és a különböző gyakorlati tevékenysége által felkészült arra, hogy a kétféle korosztállyal a különböző intézménytípusokban, a változó körülmények között eredményesen tudjon együttműködni, aki el tudja dönteni, hogy a felmerült pedagógiai szituációt rutinmegoldással oldja-e meg, vagy tudatosan, ismeretei és képességei alapján a helyzet sajátosságának megfelelően egyedi megoldást alkalmaz, akinek mindennapi egyetemi munkája mellett igénye és képessége alakul ki arra, hogy folyamato-

[40] A kihagyott rész az egyes tárgyak megnevezését, órarendi elhelyezését és óraszámát tartalmazza.

san fejlessze önmagát, s ez az igénye gyakorló pedagógus korában is megmarad: folyamatosan gyarapítja szakmai–pedagógiai–pszichológiai–módszertani tudását, képességeit, figyelemmel kíséri a rokontudományok fejlődését és mindezeket felhasználja iskolai és iskolán kívüli tevékenységében. Törekvésünk az, hogy olyan értelmiségi igényt és életvitelt alakíttassunk ki hallgatóinkkal, amelyben természetes a közéletben, a közművelődésben való aktív részvétel. Csak az ilyen képességekkel rendelkező fiatal pedagógus tud majd nevelőtestületében közreműködni abban, hogy az adott iskolát korszerű iskolává és a társadalom irányában nyitottá fejlesszék.

A fentiek értelmében és érdekében igen sokrétű és aktív *pedagógiai–pszichológiai–közművelődési–gyakorlati tevékenységet* terveztünk (a gyakorlati képzési rendszer részletes programját lásd külön tervezetben[41]). Arra is törekszünk, hogy a „passzív" hospitálások helyett a hallgatók konkrét tapasztalatgyűjtő feladatokat végezzenek. A gyakorlatok döntő többsége az aktív együttműködést kívánja meg a hallgatóktól (különböző korosztályú gyermekekkel, ifjakkal, felnőttekkel, szülőkkel kapcsolatos szituációkban). A gyakorlatokat változatossá kívánjuk tenni a kötelezően választható nyári gyakorlatokkal, melyek közt szerepel ifjúsági napközi, nyelvi- és olvasótábor, úttörőtábor, honismereti, régészeti munka stb. Ezeket a gyakorlatokat a Pedagógiai, a Pszichológiai és a Közművelődési tanszékek szervezik, irányítják az érintett tanszékek bevonásával. Az itt szerzett tapasztalatokat, valamint előadódott problémákat, megvalósított megoldásokat e tanszékek oktatói a hallgatókkal közösen elemzik, megvitatják.

A *pedagógiai és pszichológiai* studiumokat négy blokkban rendeztük el. A pedagógiai és pszichológiai tárgyak a korábbinál összehangoltabb oktatása érdekében megváltoztattuk merev időbeli elkülönülésüket. Az egyes pedagógiai és pszichológiai tárgyak tartalmából és funkciójából kiindulva igyekeztünk megvalósítani szervesebb egymásra épülésüket, illetve – ahol szükséges és lehetséges – párhuzamos feldolgozásukat. Így a korábbi túlzott linearitás helyett egyfajta életszerűbb, a belső kapcsolatokat jobban tükröző tantárgyszerkezetet sikerült kialakítani.

Alapvető jelentőségűnek érezzük, hogy a pedagógiába és a pszichológiába való együttes bevezetést a pedagóguspálya komplex problematikájába beágyazottan és mindjárt a tanulmányok legelején oldjuk meg. A tantárgyi szerkezet további fontos meghatározója, hogy a tanulmányok befejező periódusában ugyanez a problematika – konkrét pedagógiai-pszichológiai és gyakorlati vonatkozásokkal gazdagodva – a közoktatás és az iskola innovációjaként tér vissza. Ezt a két – [a] kezdő és a befejező – studiumot olyan pillérként tekintjük, amely az elméleti és gyakorlati foglalkozások egészét egyetlen vonatkozási rendszerbe foglalja. Ezzel olyan garanciákat teremtünk, amelyek a képzés egész rendszerében a gyakorlatra orientált pedagógusképzés logikáját hatékonyabban, átfogóbban érvényesítik.

Külön közoktatás-politikai studiumot nem terveztünk, mert közoktatás-politikai kérdéseket csaknem minden tárgyban érintünk. Ezen kívül azonban szükségesnek tartjuk, hogy a pedagógiai és pszichológiai tárgyakban évente legalább egyszer az oktatáspolitika időszerű problémáival rendszeresen foglalkozzuk. […][42]

Dr. Domján Károly s. k.
a Pszichológia Tanszék vezetője

Dr. Vastagh Zoltán s. k.
a Neveléstudományi Tanszék vezetője

[41] Jelen kötetben ld. a 12/f. sz. dokumentumot.
[42] A kihagyott rész az egyes tantárgyakat és tematikájukat tartalmazza.

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 4. d. 590/1983. A pedagógiai-pszichológiai képzés tanterve.
— Géppel írt, sokszorosított másolat, keltezés nélkül.

A dokumentumhoz csatolt *A pedagógia-pszichológia tárgyak óra- és vizsgaterve* című mellékletet terjedelemi okokból nem közöljük.

12/f. A gyakorlati képzés rendszerének kísérleti terve

(hely és keltezés nélkül)

I. A gyakorlat fogalma

A gyakorlat – pedagógiai értelemben – olyan céltudatos képzési tevékenység, amely az *alapvető* cselekvési *készségek megalapozás*ával lehetővé teszi, hogy a hallgatók a Tanárképző Karon eltöltött 5 év után, tanulmányaik végeztével *alkotó* módon bekapcsolódhassanak az iskolai-közművelődési feladatok ellátásába.

II. A gyakorlati képzés célja

A tanárjelöltek gyakorlati képzésének célja, hogy általa a hallgatók konkrét és közvetlen *tapasztalatokat* szerezzenek, gyarapítsák és *alkalmazzák* tudásukat, *fejlesszék* képességeiket és erkölcsi-szakmai készenlétüket, *ösztönözze* őket a szociális, a pedagógiai és a közművelődési környezet gazdagabb, árnyaltabb és konkrétabb megismerésére, *növelje* társadalomismeretüket, gyakorlati szociálpszichológiai műveltségüket, jogi és szervezeti tájékozottságukat.

III. A gyakorlati foglalkoztatás alapelvei

1. A tanárjelöltek részére (és általuk is) szervezett gyakorlat elsősorban kipróbálási lehetősége és kontrollja az elméleti felkészültségnek, de egyúttal további kiindulópontja és forrása is ennek és a gyakorlat tökéletesítésének. Más szóval: kívánatos, hogy a gyakorlat „*elméletorientált*", az elmélet pedig „*gyakorlatorientált*" legyen.
2. A gyakorlatok színtereinek bővítése, társadalmi és korigény. Ezért a hallgatókat egy *komplex*, iskolai és közművelődési *tevékenységrendszerbe* kell bevezetni. Ennek a rendszernek természetesen alapvetően és (még hosszú ideig) megkülönböztetetten fontos része a tanóra.
3. A gyakorlat nem lehet a képzés megtűrt toldaléka: *szerves részévé* kell tenni. A gyakorlati képzés felelősségét és gondját az elméleti (ideológiai, szaktárgyi, pszichológiai, pedagógiai, közművelődési, metodikai) képzésnek és a gondosan kiválasztott és prolongálhatóan, de meghatározott időre felkért (szerződtetett) gyakorlatvezetőknek együtt kell vállalniuk.
4. Időben *tagolni* és jellegében *szakaszolni* szükséges a gyakorlati képzést. A közoktatási és közművelődési *intézményhálózattal való általános ismerkedés*, az egyes intézmények munkájába való betekintés a képzés elejére kívánkozik. Az elmélyültebb és önállóbb foglalkoztatás – az erkölcsi-szakmai készenléttel összhangban – a képzési idő második felében helyezhető el.
5. A hallgatóknak sohasem lehet feladata az ötletszerű, passzív és parttalan szemlélődés. Minden időszakban és gyakorlatfajtánál egyértelműen megfogalmazott, differenciáltan

elmélyülő, alkotó energiáikat mozgósító – minősített – *feladatoknak* és *követelményeknek* kell eleget tenniük.

6. Az elméleti képzésnek *nem szabad kereszteznie* a gyakorlatit. A programokat és foglalkozásokat úgy kell megtervezni és megszervezni, hogy a gyakorlati képzésre szánt időt gyakorlásra lehessen fordítani. Tehát egyidőben csak egyfajta feladattal lehet megbízni a hallgatókat; a gyakorlatra egyéb programokat (elméleti oktatást – kivéve a tantárgypedagógiát –, idegen nyelvi részképzést, diplomamunkához anyaggyűjtést stb.) rátelepíteni nem szabad.
7. *A kötelező, kötelezően választható* és *szabadon választható* variációknak – lehetőség szerint – gyakorlati képzési szektorban is helyet kell adni.
8. Nem csupán a lehetőséget kell felkínálni az egyéni mellett a *kooperatív munkaformának*, hanem bizonyos feladatok előírásával és számonkérésével a team-munkát is ki kell „kényszeríteni".
9. A tantárgy-pedagógia megismerésére és elsajátítására az elméleti és gyakorlati képzésben (összehangolt tervezésben és ezáltal garantáltan) kell helyet s időt biztosítani.

IV. A gyakorlati képzés fő színterei (bizonyos értelemben: típusai)

1. A leendő tanárok számára – korszerű értelmezésben és átgondolt szervezésben – értékes gyakorlat (át- és megélt valóság) a saját egyetemista életük, csoportviszonyaik, munka- és kapcsolatrendszerük, a képzési követelmények közvetítési módja stb., amennyiben ezek[et] a képzési folyamatban módszeresen megfigyelik, elemzik és értékelik, miáltal e viszonyok a hallgatók számára *tudatos* viszonyokká válnak.
2. Már nem elmélet, de még nem tisztán gyakorlat mindazoknak a mozgalmi, pedagógiai, pszichológiai, közművelődési, szaktárgyi stb*. ismereteknek, élményeknek* és *tapasztalatoknak* a felszínre hozása, amelyeknek a tanárjelöltek gyermek- és ifjúkorukban birtokába jutottak. E kategóriába (tágabban értelmezett gyakorlatfogalomba) sorolhatók azok a *dokumentum-* és *referenciafilmek* (pl. Dózsa népe, Fellebbezés, Botütés saját kérésre, Iskolapélda); *leírások* és *elbeszélések*; szimulációs helyzetek; meghívott (kutató-publikáló) *tanáregyéniségek beszámolói* („vallomásai"), amelyek a szó legjobb értelmében növelik a képzés gyakorlatiasságát, életszerűségét.
3. A gyakorlat „kemény" színterei
   a) az *iskolák* (itt sem csak egy vagy egyfajta, hanem: általános iskolák különböző településeken; gimnáziumok, szakközépiskolák, szakmunkásképzők, nemzetiségi, esti és levelező tagozatok, sport- és zeneiskolák; *bentlakásos intézmények* (általános iskolai és középiskolai kollégiumok, nevelőotthonok).
   b) a *közművelődési intézmények* (művelődési házak, könyvtárak, klubok, úttörő- és ifjúsági házak, levéltárak, színházak, mozik, szerkesztőségek, stúdiók, alkotóműhelyek, ismeretterjesztő társulások stb.) és *kutatóbázisok, kísérleti iskolák, nevelési-művelődési központok*.
4. A gyakorlati képzés különösen értékes alkalmai az idegen nyelvi (külföldi) részképzésre és a nyári munkákra (ifjúsági napközi, nyelvi- és olvasótábor; honismeret; régészet stb.) fordított hónapok és hetek.

V. A gyakorlati képzés időben tagolt formái és alapkövetelményei

1. Időkeretek

a) A IV. 1. és 2. pontban leírt sajátos gyakorlási formák a szaktárgyi, ideológiai, pedagógiai és pszichológiai stúdiumokban, *ezek óraszámában tervezendők* (szabadon és al-

kotóan használva fel az órákat előadásra, szemináriumra és gyakorlásra), valamint *az ifjúsági szervezet programjaiban* és a *tutori keretek között* biztosítandók.

b) A IV. 3. a) és b) pontban közölt színterek megismerésére és ottani gyakorlásra az I. tanév első és második, valamint II. tanév harmadik és negyedik negyedéve közötti *egy hétben* kerül sor, majd a III. évfolyam harmadik *negyedévében* (az irodalom–magyar nyelv és irodalom–esztétika szakoknál), ill. a IV. évfolyam második negyedévében (az orosz–magyar, orosz–történelem, angol–magyar és angol–történelem szakoknál). A második negyedévnyi gyakorlás az V. évfolyam 2. negyedévére (irodalom–magyar nyelv, irodalom–esztétika szakok), ill. az V. évfolyam 3. negyedévére esik (orosz–magyar, orosz–történelem, angol–magyar, angol–történelem szak esetében).

c) A külföldi részképzés ideje egy *negyedév* a III. évfolyam 3. negyedévében (angol–magyar és angol–történelem szak), ill. két negyedév a III. évfolyam 3. és 4. negyedévében (orosz–magyar és orosz–történelem szak). […][43]

2. Az időkeretek felhasználásának módja

a) Az I. évfolyam egy hetében a hallgató tájékozódik a lakóhelyi körzete (város, járás) *iskoláiban, bentlakásos intézményeiben*, és megadott szempontok szerint feljegyzést készít ezek jellegéről, működésük társadalmi, anyagi, tárgyi, személyi feltételeiről.
A feladat megszervezése, majd nyilvános értékelése és minősítése a *Pedagógiai–pszichológiai Tanszék* (ezen belül az erre felkért oktató) feladata.

b) A II. évfolyam egy hetében a hallgató tájékozódik lakóhelye körzete szerinti *közművelődési intézményekben, kísérleti iskolákban* és *nevelési* (művelődési) *központokban*.
A feladat megszervezése, majd nyilvános értékelése és minősítése a *Közművelődési Tanszékcsoport* (ezen belül az erre felkért oktató) feladata.

c) Az első – iskolai gyakorlásra szánt – negyedévet *általános iskolában* kell eltöltenie a hallgatónak.
Feladatai a következőképpen alakulnak, miután – szakvezetője segítségével – tájékozódott az intézményben, hospitált, foglalkozásokon vett részt stb.:

kötelezően:
- tanít,
- osztályfőnöki órát tart.

Köteles szabadon választani az alábbi iskolai tevékenységek közül egyet, és azt elmélyülten elemezni:
- az iskola tervező és önértékelő munkája,
- működési rendje,
- a diák-tanár viszony,
- könyvtári munka,
- az iskola kapcsolatrendszere,
- a pedagógusok időfelhasználása, szakmai-pedagógiai továbbképzése és önképzése,
- a szülőkkel kialakított munkaviszony,
- a gyermek szervezett helye és szerepe,
- a szakköri tevékenység.

d) A második – ismét iskolai gyakorlásra szánt – negyedévet középiskolában kell eltöltenie a hallgatónak. Feladatai azonosak az általános iskolai gyakorlás kereteiben leír-

[43] A kihagyott rész a gyakorlati képzés időkereteit mutatja be táblázatban.

takkal (feltételezve az értelemszerű módosításokat, pl. a gyermekszervezet helyett középiskolában ifjúsági szervezettel ismerkedhet a tanárjelölt).
Mindkét negyedéves iskolai gyakorlat felelőse az illetékes szaktanszék (ezen belül az e feladatra felkért oktató).

e) A nyári gyakorlatokra és a külföldi részképzésre külön kidolgozott program szerint kerül sor. A szakmai felelősség a szaktanszékekre és a pedagógiai–pszichológiai–közművelődési csoportra hárul.

VI. A gyakorlati képzés irányításának és szervezetének néhány kérdése

1. Az egyetemi képzéssel összefüggő gyakorlat közvetlen bázisintézménye marad – státuszánál, tapasztalatánál, közelségénél fogva – a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karának I. és II. sz. Gyakorló Általános Iskolája (ezen kívül az egyetemi képzésben részt nem vevő szakok gyakorlása változatlanul ezekben az iskolákban folyik), és a szentlőrinci kísérleti iskola.
2. Mivel az egyetemi képzés általános és *középiskolai* tanári felkészítést vállal, a gyakorlás színterét is ki kell bővíteni a gimnáziummal és [a] szakközépiskolával. Szükséges és lehetséges a tanárjelöltek gyakorlati felkészítésében megragadni és értékesíteni azt a tudást, amivel a legjobban dolgozó pécsi tanárok rendelkeznek az általános iskolákban (így a gyakorlóinkban), és a középiskolákban.
3. Egy-egy szakvezető mellé, ha lehet*: 3-3 hallgatót* kell beosztani. Ügyelni kell arra, hogy a hallgató mindkét szaktárgyi vezetője ugyanabban az iskolában dolgozzon.
4. Mivel technikailag megoldhatatlan, hogy a nem gyakorlóiskolai szakvezetők egy negyedévre órakedvezményben részesüljenek, végzett munkájukért megfelelő *tiszteletdíjat* kapnak. (Az egyetemi képzésben részesülő hallgatók tervezet szerinti fogadására első ízben 1986 elején, ill. utolsó harmadában kerül sor).
5. Az új gyakorlati képzési rendszer megtervezése és megszervezése döntően az e célból alakult *munkacsoport* feladata.

Dr. Bernáth József s. k.

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 4. d. 590/1983.
A gyakorlati képzés rendszerének terve.
— Géppel írt, sokszorosított másolat, keltezés nélkül.

12/g. Részlet a Tanárképző Kar Tanácsa 1983. május 9-i ülésének jegyzőkönyvéből

Pécs, 1983. május 9.

2. napirendi pont: Az egyetemi szintű kísérleti képzés tanterveinek véleményezése.

Dr. Fischer Ernő: A tanszékek által készített programok többségét országos szakmai fórumok már megvitatták. Kéri a tanácsot, hogy főleg a képzés célját, egészét érintő kérdésekre koncentráljanak. Speciális szakmai kérdésekben a tanács – összetételéből következően – nem lehet kompetens.

A dékáni tanács elsősorban a gyakorlati képzés vonatkozásában látott problémákat, hiszen a képzés hatékonyságának egyik fő kritériuma, [hogy] mennyire tudunk ezen a területen továbblépni.

Dr. Bókay Antal ismerteti a dékáni tanács állásfoglalását:

- A heti óraszám nem lehet több 25 óránál. Félévek között lehet 1-2 órát átcsoportosítani.
- A lektorátusi és a pedagógiai-pszichológiai óraszámokat egyeztetni kell.
- A szakmai programokban jelentkeznie kell a gyakorlatra orientáltságnak. (Erre két hét határidőt kaptak a tanszékek.)
- A gyakorló negyedéveket – a tantárgy-pedagógia kivételével – minden mástól meg kell tisztítani. Az ott levő órákat át kell helyezni. A tantárgy-pedagógiát pedig szintén a gyakorló közeghez kell kötni.
- A jelenlegi óra- és vizsgaterv szerint még mindig túl sok a tervezett vizsga. Még egyszer át kell tekinteni és megbeszélni a tanszékvezetőkkel, hol lehet csökkenteni.

A tanszékvezetők nem tesznek szóbeli kiegészítést.

B[randstätter]né Temesy Tünde: Rendkívül pozitívan értékeli a dékáni tanács állásfoglalását. Egyetért a gyakorló negyedévek „megtisztításával". Hogyan lesz az egyes negyedévek megoszlása? Lehetetlennek tartja a pont 9-9 hetes tagolást. A negyedévi vizsgák párhuzamosan folynak a tanítással?

Dr. Bókay Antal: A 9 hetes negyedévek úgy oldhatók meg, hogy I. félév átcsúszik januárra, a II. félév pedig meghosszabbodik, május végéig, június elejéig tart. A vizsgaidőszak nagy részét is oktatásra használják. Tulajdonképpen nem lesz külön vizsgaidőszak. A negyedévenkénti néhány vizsgára folyamatos tanulással fel lehet készülni az oktatási idő alatt.

Dr. Szigeti Lajos: […][44] Kérem a tisztelt tanácsot, értsen egyet azzal, hogy a Testnevelés c. tárgy a közös tárgyak óratervében feltétlenül kapjon helyet, a hallgatók indexében így „kötelező" tárgyként szerepeljen, legalább az I. és II. évfolyamon. Az első évfolyamon heti 2 órában (90 perc), a további évfolyamokon – a dékánia előterjesztése alapján akár mind a négy további évfolyamon – de 60 perces órakeretben. A továbbiakban a 90 perces, illetve 60 perces időkeretet Szigeti Lajos egészségügyi, fiziológiai, mentálhigiénés, rekreációs, és a felnőtt lakosságnál tapasztalható jórészt mozgáshiányból adódó morbiditási tényezőkkel és rizikófaktorokkal indokolta.

Dr. Bókay Antal: Igaz, hogy minden magyar felsőoktatási intézményben biztosított a heti 90 perc testnevelésre, de sehol sem 5 éven keresztül. Továbbra is fakultatívként javasolja a testnevelést. Nem tartaná szerencsésnek a szorgalmi jegyet sem. Azért nem a közös tárgyak között szerepel, hogy hangsúlyozzák a folyamatosság szükségességét.

Dr. Szépe György kéri, hogy várják meg a döntéssel a munkabizottság 25-i ülését, addig hagyjuk nyitva a kérdést.[45]

---

[44] A hozzászólásból kihagyott részben Szigeti Lajos hosszan taglalta az egyetemi-főiskolai kötelező testnevelés egészségügyi és nevelési jelentőségét.

[45] Az egyetemi testnevelő tanárképzést és az egyetemi testnevelést előkészítő bizottság 1983. május 26-i ülésén azt az ajánlást fogalmazta meg, hogy a nem testnevelés szakos egyetemi hallgatók öt évfolyamon keresztül heti 60 perc testnevelési foglalkozásban részesüljenek, havonta legyen egy kötelező és egy választható sportdélután, s a III. évfolyamon kerüljön sor a Szomatikus nevelés című tárgy bevezetésére. PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 40. d. 550/1983.

Dr. Fischer Ernő úgy érzi, nincs elvi különbség az álláspontokban. Mindenki érzi a folyamatos testedzés fontosságát, csak a megoldási módra vonatkozóan más és más az elképzelés. Egyetért azzal, hogy várják meg a bizottság véleményét.

Dr. Polányi Imre nem tartja szerencsésnek a gyakorló negyedévek elhelyezését. Az orosz–történelem szakosoknál a részképzéssel együtt 3/4 évet tesz ki az az idő, amikor „eltűnnek" az egyetemről. Ezzel megszakad az oktatás folyamata. Hová tegyék a gyakorló negyedévről „eltávolítandó" szakmai órákat? Célszerű megoldásnak látszik, ha a gyakorló negyedéveket V. évre egymás mellé helyezik.

Dr. Bernáth József: A két negyedéves gyakorlat még így is elég rövid idő. Hatékonyságát csak úgy lehet biztosítani, ha minden más terheléstől mentesítjük a hallgatókat.

Dr. Vastagh Zoltán: Az egész kísérlet célja, hogy rövidebb idő alatt többet, nagyobb hatékonysággal adjunk át. Az 1984-re tervezett főiskolai tanterv kevésbé erőteljesen fogalmazza meg az iskolai gyakorlathoz való kötődést, de több időt szán a gyakorlatokra. Ahhoz, hogy az idő és hatékonyság ellentmondását fel tudjuk oldani, más módszereket kell alkalmazni és meg kell tervezni és egyeztetni – a hallgatók védelmében – a hallgatókkal szembeni elvárásokat, követelményeket. A Neveléstudományi tanszék a fentiek érdekében pl. sajátos szakvezetői csoportot képez ki, akik segítik a hallgatók délutáni gyakorlati tevékenységét, valamint feladatlapokat, hogy a hallgatók a nekik megfelelő időben végezhessenek el bizonyos közművelődési stb. megfigyeléseket.

B[randstätter]né Temesy Tünde: A dékáni tanácsi állásfoglalás már a legfontosabb problémát megoldotta. Néhány elméleti tárgy is tükrözi a gyakorlatra orientáltságot, pl. kommunikációelmélet, beszédművelés stb. Ezek mégis csak „imitáló" gyakorlatok lehetnek. Valódi, élethű gyakorlat csak megfelelő intézményi keretekben, valós környezetben mehet végbe. Ezért még mindig kevésnek tartja a gyakorlati időt.

Dr. Bókay Antal: A kísérleti képzés egyik célkitűzése a folyamatos, fokozatos gyakorlati ismeretszerzés, hogy ne V. éven találkozzon a hallgató az iskolával. Délutánra nem rakható kötelező pedagógiai-pszichológiai elfoglaltság. Csak olyan feladat adható, ami vagy fakultatív, vagy könyvtárban megoldható.

Dr. Bécsy Tamás: A kiadott óraszámtervek hibásak. A gyakorló félévekben kizárólag az irodalom szakosoknak van heti 2 óra irodalomtörténet.

Dr. Bernáth József: Ezt a két órát is el kell helyezni.

Dr. Bécsy Tamás: Alapvetően le kell győzni egy olyan szemléletet, amely előkerült a pedagógia-pszichológia országos vitáin is, miszerint a hatékonyság egyértelműen az oktatás időtartamától függ. Felhívja a figyelmet, hogy [a] szakmai tárgyakba beépült egy csomó pedagógiai–pszichológiai–szakmai ismeret is, pl. szociálpszichológia. Tehát a tanári tevékenységre való felkészítés nem kizárólag az alatt a két negyedév alatt történik. Ez az elmélet nem életidegen. (Különben is, a gyakorlat is lehet lényegtelen!) A szakmai programok sokkal inkább gyakorlatra orientáltak, mint fordítva. Mivel a kísérleti képzésben olyan tárgyak is helyet kapnak, amelyeket sehol máshol az országban nem oktatnak, így másokat össze kellett vonni. De az irodalomtörténetet folyamatosan kell oktatni. Kompromisszumként azt tudja javasolni, hogy V. évben mentesítsék a gyakorló időt, de III. évben hagyják bent a 2 óra iroda-

---

Emlékeztető az egyetemi testnevelő tanárképzést és az egyetemi testnevelés oktatást (nem testnevelés szakosok) előkészítő bizottság 1983. május 26-i üléséről.

lomtörténetet. A dékáni tanács előterjesztésével annyiban nem ért egyet, hogy a testnevelés óra a heti 25 órán felül van. Ennél tovább óraszámban már nem lehet menni, mert az az oktatás hatékonyságát kérdőjelezné meg. Így nem ért egyet a kért 90 vagy 60 perccel. Ezeket a hallgatókat a szakmára kell „beoltani" [az] első évben.

Dr. Domján Károly helyesnek tartja, hogy nyíltan felvetjük a problémákat azzal a céllal, hogy megoldjuk. Egyetért és örül a szakmai programok pedagógia–pszichológia–gyakorlati orientáltságával. De ugyanezt ők is megvalósítják. Oktatásuk szakmára orientáltságát biztosítja, hogy a tanszék oktatóinak szakdiplomájuk is van, az órákon szakhoz kapcsolódó példákat használnak.

Dr. Szépe György megoldhatónak tartja, hogy a nyelvi szakokon ne legyen a gyakorló negyedévekben elméleti óra. A magyar nyelvi órák 1/5–1/6 része pedagógiai-pszichológiai elemeket tartalmaz. Ugyanakkor a neveléstudományi programban is érzékeli a szakmára orientáltságot. Felhívja a figyelmet, hogy nagyon fontos a különböző tanszékek közös felkészítése az átfedések oktatására.

Dr. Háry László: Egyetértve azzal az állásponttal, hogy az oktatási időtartam hossza a hatékonyság nem egyedüli fokmérője, átcsoportosítást javasol a közös tárgyak óraszámain belül. Amennyiben javaslatát figyelembe veszik, 1 idegen nyelv (lektorátusi) oktatása hét negyedévre csökkenthető.

Amennyiben a magyar nyelv főszak esetében szükséges a finn, a történelem szakosoknál pedig a latin oktatása, ezt a szakmai tárgyak óraszámába kell beépíteni, nem a közös tárgyakéba. Amennyiben ez nem sikerült, úgy fakultatívvá kell tenni.

Dr. Gáspár László: Bécsy Tamással egyetért a tárgyak közötti közelítést illetően. Az országos vita óta a neveléstudományi tárgyak programjában jelentős elmozdulás történt egy még gyakorlatibb oktatás felé. Pl. féléves bevezető tárgyban gondolkodnak, amely a pedagóguspályába vezeti be a hallgatókat.
Mindezek ellenére is kell a viszonylag tiszta profilú gyakorlat, ezt nem lehet mással pótolni.

Dr. Bognár József: A jelenleg induló angol szakos hallgatói és a városban működő szakos pedagógusszámot figyelembe véve, minden tanárra 5–6 fő jutna gyakorlatra. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy nem minden jelenleg működő szakos tanár alkalmas gyakorlatvezetésre. Tehát bővíteni kellene a létszámot. Néhány iskolaigazgató mutat is erre hajlandóságot. A gyakorlat azonban azt bizonyítja, hogy az új státuszokra szakmailag felkészületlen, gyenge tanárok kerülnek. A főhatóság segítségét kell kérni, hogy az új státuszokra felkészült, szakvezetésre alkalmas pedagógusok kerüljenek. A tanszék vállalja, hogy valamilyen előképzési formában felkészíti őket a gyakorlatvezetésre.

Dr. Hetyei Gábor: A négy 9 hetes szemeszter heti 25 órával számolva 900 órát jelent egy évben, ha ehhez hozzá számítunk heti 1 óra testnevelést, akkor összesen 936 óra lesz. Ez [a] főiskolás képzésben 30 hétnek felel meg, heti 31 órával számolva. Nem kevesebb összességében tehát az egyetemi képzés időtartama, mint a főiskolaié. A heti óraszám csökken, de ugyanakkor a vizsgaidőszak oktatási időszakká alakul át, tehát ez utóbbi meghosszabbodik.

Dr. Szépe György: Igen, ez igaz, de a heti terhelés csökkenésével visszaáll a régi rend; délelőtt oktatás van, délután a hallgatók önállóan tanulnak. Elkerülhető az egészségtelen vizsgahajrá. Háry László javaslata ésszerűnek tűnik, még meg kell beszélni, de a nyelvtanulás funkciója szaktól függően más és más (hol eszköz, hol a képzés szerves része).

Dr. Szigeti Lajos felhívja a figyelmet, hogy a testnevelés esetében nem egyszerűen csak óraszámokon vitatkozunk, hanem a jövő nemzedék életmódjáról van szó. A POTE-n öt éven keresztül heti két óra kötelező testnevelés van, és máshol is. A hallgatókat kényszeríteni kell a rendszeres testedzésre, hogy hozzászokjanak. Mivel leendő pedagógusokról van szó, akik életmodellt adnak, majd a közép- és általános iskolákban, még nagyobb a tanács felelőssége. Mint a Testnevelés Szakbizottság elnöke, feladata biztosítani, hogy a felsőoktatási intézményekben is rendszeres testedzés, az egészséges életmódra felkészülés folyjon. Amennyiben ez nem sikerül, kénytelen lesz levonni a konzekvenciákat, és lemondani erről a tisztségről.

B[randstätter]né Temesy Tünde: Amennyiben a gyakorlóban csökkentik az oroszt, akkor vállalja egy csoport angol indítását.

Dr. Pintér Zoltán: A dékáni tanács igyekezett egy-két problémát megoldani, de még maradt is. A hallgatók terhelését végül is – az óraszámon kívül – az fogja eldönteni, hogy összességében milyen rendszert alakítunk ki. Mennyit és hogyan kell készülni a hallgatóknak a felszabadult délutánokon. Ezt kell pontosítani, egyeztetni, megtervezni és megszervezni.

Dr. Bókay Antal: Nem minden tárgyból lesz vizsga, több lesz a gyakorlati jegy. Bécsy Tamás kompromisszumos, valamint a Lektorátus óráinak „sűrítési" javaslata elfogadhatónak tűnik. A latin és finn nyelvekre a nyelvészeknek szükségük van, de ezen óraszámon belül kell megoldani. A testnevelésre 5 éven keresztül heti 1 óra a tervezett. Több nem fér bele az órakeretbe, de örömmel fogadja a tanszék fakultatív akcióit.

Dr. Bernáth József: Több angol szakvezetőre lesz szükség. Ennek érdekében fel kell vennünk a kapcsolatot a művelődési osztállyal.

Dr. Fazekas Tibor: Fokozott kompromisszumos készséget és koncepciózusságot kér, hiszen szeptemberben indítani kell.

A kari tanács igyekezzen a minisztériummal és az illetékes főosztályokkal olyan munkamegosztást kialakítani, hogy amiben csak lehet, helyi döntés szülessen. Jelenleg ugyanis olyan a minisztérium ügymenete, hogy egy levél megválaszolása kb. 30 napot vesz igénybe. Nincs már elvesztegetni való 30 napunk.

Dr. Fischer Ernő: A kari tanács anyaga a jegyzőkönyvvel együtt az egyetemi tanács elé kerül. Sikerült egyetértésre jutni abban, hogy az iskolai gyakorlat negyedévein nem marad elméleti óra. (Kéri Bécsy Tamást, fontolja meg, hová lehetne a III. év gyakorlatáról az irodalomtörténetet átvinni.) Ugyancsak egyetért a tanács abban, hogy mind a szakmai, mind a pedagógiai-pszichológiai tárgyakban erősíteni kell a gyakorlatra orientáltságot. Nyitott bizonyos mértékig a lektorátusi órák átcsoportosítása és a testnevelés óraszáma. Az előbbi – a reagálásokból ítélve – megoldhatónak tűnik. A testnevelés esetében sem a szándékokban van a különbség, hanem a megoldási módokra vonatkozó elképzelésekben. A tanács tehát alapvetően nem kérdőjelezte meg – sőt megerősítette a dékáni tanács állásfoglalását. Természetesen további finomításokra, egyeztetésekre még a továbbiak is szükség lesz.

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 4. d. 590/1983.
— Géppel írt, aláírással hitelesített tisztázat.

A JPTE Tanácsa 1983. május 26-i ülésén tárgyalta és fogadta el a Tanárképző Kar kísérleti tanterveire vonatkozó előterjesztést.

13. A JPTE Tanárképző Karán induló egységes, egyetemi szintű tanárképzés kísérletének koncepciója, terve 1983–1988

Pécs, 1983. május 12.

[…][46]

A kísérleti képzés általános elvei

A kísérlet alapkoncepcióját a helyi lehetőségek tükrében alakítottuk ki, az össztársadalmi igények és elsősorban az előbb jelzett bizottsági eredményekre építve. Leglényegesebb hajtóerő a magyar pedagógusképzés problémái, és az ezek mögött feltárható új típusú szakember irányában megmutatkozó egyre erősödő országos igény volt.

Az *egységes tanárképzés* fogalma a tantervi koncepció alapvető meghatározója. Szervezeti szempontból a kifejezés a középiskolára és általános iskolára egyaránt képzést nyújtó oktatási formát jelenti. Tartalmi szempontból mindez átváltható, széles spektrumú tudást jelent, középpontjában nem annyira egy ismerethalmaz, hanem inkább ismeretek elsajátításának, és korszerű közvetítésének képessége áll. Az egységes tanárképzés modellje célul tűzi ki egy *nevelő-oktató* funkciójú tanárképzés kikísérletezését. A tantervi rendszerben ennek érdekében egy új tárgyat szerepeltetünk, a *konzultációs, tutori órát*. Feladata, hogy a különböző típusú tantárgyak által adott tudást integrálja, a szakmai problémák személyes hátterét is kidolgozza, közvetlen és tartós hallgató-oktató együttműködést tegyen lehetővé. A konzultációs órák hallgatói létszáma hat fő körüli. Mellette a régi funkcióval fenntartjuk a patronáló tanári rendszert is.

A kísérleti képzés lényeges eleme a *csoportlétszám csökkentése*, mely ugyancsak az oktatói-hallgatói kapcsolat személyességét, az aktív részvétel lehetőségét hivatott biztosítani. A szemináriumok létszáma 12 fő, ezen az alapformáción kívül kisebb arányban másfél csoportos (18 fő) gyakorlatok is lesznek, illetve olyan előadások, ahol nem maximált hallgatói nagycsoport lesz jelen. A gyakorlatok és előadások nem különülnek el mereven szervezetileg egymástól, a tárgy adott problémáitól függően oszlanak meg.

Lényeges elv az *önálló tanulás*. Egyetlen egyetemi program sem képes mindent megtanítani, hanem elsősorban az ismeretelsajátítás módját kell készséggé fejleszteni. Ennek érdekében 25 órában maximáltuk a heti átlag óraszámot. Az önálló ismeretelsajátítás érdekében fokozott figyelmet kell fordítani a könyvtár fejlesztésére.

A szaktárgyak tartalmi kereteinek megállapítása a pedagógus értelmiségi és közvetítő szerepéből történt, azaz nem ragaszkodtunk az akadémiai diszciplináris lebontáshoz. Ennek következtében a kísérletben jelentősen megnőtt az interdiszciplináris és segédtudományok aránya, és a szaktudás tudományai mellett tért hódítottak a tudás közvetítésének a tudományai. A szaktárgyi rendszer így a gyakorlati-iskolai funkcióval összekapcsolt. Az elmélet és gyakorlat viszonya három nagy tárgycsoport összekapcsolt tervezésével teremtődik meg:

- átfogó szaktudományi és speciális, szakkutatási tárgyak;
- a közvetítés szaktudományai (pszicholingvisztika, irodalomszociológia, egyéb segédtudományok);
- a pedagógia és pszichológia szaktudományai.

[46] A kihagyott fejezet *A kísérleti program előzményei* címet viseli. A fejezetet terjedelmi okokból nem közöljük.

Az elmélet és gyakorlat folytonossága érdekében a képzésbe folyamatos iskola-közelség épült be. A pedagógiai és pszichológiai tárgyak heti egy órát a szakterület iskolai konkretizálására fordítanak. Az *iskolai gyakorlatok* óraszáma minden eddigi magyar pedagógusképzési modellnél magasabb: az első és második évfolyamon egy hét iskolai munka, a harmadik és ötödik évfolyamon pedig egy-egy negyedév (9-9 hét) iskolai gyakorlat van. Az iskolai gyakorlatok szervezésében jelentősebb szerepet kap a szaktanszék, ugyanakkor az eddig szaktanszéki keretekben folyó szakmódszertani tantárgyakat erősen kapcsoljuk az iskolai gyakorlathoz.

A *szaktárgyak rendszeré*ben külső okok miatt nem sikerült érvényesíteni az eredeti másfél szakos elképzelést. A kísérlet koncepciója azonban továbbra is az általános-speciális másfél szakos elképzelésre épül, ennek pozitívumait megpróbáltuk beépíteni a kétszakos keretbe. A kísérlet továbbfejlesztése esetén azonban formális is, át lehet térni (minden vagy néhány szakterület esetében) egy intenzívebb másfél szakos rendszerre. A szaktárgyi szerkezet szempontjából lényeges változtatás az, hogy a jelentős társadalmi igény és szakmai szükséglet következtében önálló tantárggyá fejlesztettük a magyar nyelvészetet és az irodalmat, ezzel megkezdtük a rejtett háromszakosság megszüntetését. A kísérleti képzés két alapvetően új szakpárosítása az irodalom–magyar nyelv szak és a magyar–művészettudomány szak. Mindkettő tanár szak, vagyis iskolai igények előzetes felmérésére alapul.

A közös tárgyak közül a lektorátusi idegennyelv-oktatást az eddigi merev rendszer helyett rugalmasabbal váltjuk fel. Az idegennyelv-szakos hallgatók a második, lektorátusi nyelvet csak a harmadik évtől kezdve tanulják, hogy [az] alapvető szakként választott nyelvet megfelelően elsajátíthassák az első két év intenzív kurzusában. A többi szakpár esetében az első nyelv erősebben kapcsolódik a szaktárgyi igényekhez, irányított választású, és a második nyelv lesz szabadon választható világnyelv. Lehetővé tesszük viszont, hogy – teljesen szabadon választott módon – hallgatóink intenzív nyelvi kurzusokon akár az első évtől is megkezdjék az idegen nyelvek tanulását.

A testnevelés órakeretét – mivel felkészülést nem igényel – nem számítottuk a 25 órás maximumba. A folyamatos fizikai erőnlét érdekében heti egy óra kötelező testnevelést tervezünk öt éven át (kivétel a részképzés és a tanítási gyakorlatok féléve). Az aktív sportolók felmenthetők. A heti egy óra szervezése is rugalmasan történik, elképzelhető tömbösített formájú sportdélutánok beiktatása, táborozás stb.

Az oktatási folyamat hosszmetszeti rendszerének kialakításaként négy negyedéves rendszert javasolunk. Ez rugalmasabb, részegységeket könnyebben elhelyező tantárgyi szerkezetet tesz lehetővé, ugyanakkor megőrzi a magyar egyetemi rendszer kétszemeszteres gyakorlatát is. A vizsgaidőszakot lerövidítjük, az oktatási szakaszt megnyújtjuk. Az egyes szemeszterek 9 oktatási hétből állnak, közöttük egy-egy hét szünettel a szokásos szünetidőkön kívül. A vizsgák így több vizsgaidőszakban oszlanának meg, nem képeznének önállósult oktatási szakaszt. Az oktatás lineáris rendjébe szerveződnek az iskolai gyakorlatok és a nyelvi részképzések. Az első és második évfolyam negyedévei közé egy-egy hét iskolai és közművelődési gyakorlatot illesztünk, elsősorban a pedagógiai és pszichológiai elméleti ismeretek iskolához kapcsolódásának feladatával. A többi tanítási gyakorlat elhelyezése a következő rendszer szerint történik:

orosz–magyar/történelem szakoknál:

III. évf.	3. és 4. negyedév	– külföldi részképzés
IV. évf.	2. negyedév	– tanítási gyakorlat
V. évf.	3. negyedév	– tanítási gyakorlat

angol–magyar/történelem szakoknál:

III. évf.	3. negyedév	– külföldi részképzés
IV. évf.	2. negyedév	– tanítási gyakorlat

irodalom–magyar nyelv/esztétika szakoknál:

III. évf.	3. negyedév	– tanítási gyakorlat
V. évf.	2. negyedév	– tanítási gyakorlat

A magyar és az irodalom szakokon az első és másodév között két hét kötelező nyári olvasótábori részvétel van, az idegennyelv-szakosoknak pedig idegen nyelvi táborokat szervezünk a második és harmadik évfolyam között.

A *vizsgák* számát radikálisan csökkentettük, mert a kiscsoportos oktatási forma lehetővé teszi a gyakorlati foglalkozások fokozottabb értékelését. A számonkérés formái között a tanszékek előnyben részesítik az aktív, alkotó típusúakat (pl. szemináriumi dolgozatok, egyéb speciális feladatok).

Tervünkben nincsen nem-értékelt oktatási forma, vagyis minden *félév* munkajeggyel zárul. Ha a tantárgy negyedéves, akkor a negyedévben kapott jegy a félévi átlaghoz számít, a féléves tárgyakat nem szükséges negyedévenként külön osztályozni. A kollokvium a korábbi módszer szerint egy-egy összetartozó egységből történő beszámoltatás. A több tárgyat összefogó, vagy több félév anyagát átfogó vizsga a negyedévekre is tervezhető, de egy időszakban nem lehet kettőnél több kollokviumot, vagy egynél több szigorlatot tervezni. A jelenlegi vizsgaterveket valószínű ebből a szempontból még javítani kell. Az oktatást egy komplex államvizsga zárja, ennek lényegét a közeljövőben ki kell dolgozni.

Az oktatás lineáris szervezéséhez tartoznak a posztgraduális és továbbképző képzési formák, ezek kidolgozása az 1983/84. [tanév] folyamán történik meg.

A kísérlet szervezeti-szervezési terve

Intézményközi és intézményen belüli integráció

Az egységes tanárképzési kísérlet megindítását elrendelő határozatok[47] párhuzamosan intézkedtek az akkor Pécsi Tanárképző Főiskola egyetemi szervezeti keretbe történő integrálásáról. A Janus Pannonius Tudományegyetem háromkarú egyetemi rendszere elengedhetetlenül szükséges szervezeti keretet biztosít a kísérletnek. Folyamatban van az egységes szervezeti szabályzat előkészítése, elfogadása, egységesült az intézményt kiszolgáló gazdasági és technikai háttér, hivatali ügyvitel stb. A kísérlethez kapcsolódóan jelentős tartalmi-szakmai integrációra is van lehetőség.

Az Egyetem és a Kar vezetése kidolgozta a kísérletnek megfelelő belső szervezeti integráció tervét is. A Kari Tanács az előterjesztést elfogadta, rövidesen [az] Egyetemi Tanács elé kerül. Ebben az eddigi egységeknél nagyobb, egy szakterületet, oktatási szférát teljesen átfogó szervezeti egységeket alakítottunk ki.

A következő intézeteket javasoltuk:

Irodalmi-művészettudományi Intézet (Irodalomtudományi, Rajz, Ének-zene Tanszék)
Nyelvi Intézet (Magyar nyelvi, Angol, Orosz Tanszékekből)
Pedagógiai-pszichológiai Intézet (Pedagógiai, Pszichológia, Közművelődés, Oktatástechnika)

Később fejleszthető intézetté a Történelem Tanszék, és [a] Karok közötti egyeztetés folyik a Marxizmus Tanszék integrációs lehetőségeiről.

[47] Jelen kötetben ld. a 4/a. és 4/b. sz. dokumentumokat.

A kísérlet szakterületei

A tervezés jelenlegi fázisában, a kísérlet szempontjából az intézményben képviselt szakterületeket három csoportra osztottuk. Az első csoport az egyetemi képzést 1983-ban indító társadalomtudományi terület, melynek előkészítése már több mint egy évtizede megkezdődött. Ide tartozik a nyelvészet (magyar, angol, orosz), az irodalom és művészettudomány, a történelem, a pedagógia és pszichológia, és a marxizmus tantárgyai. A második csoport a természettudományos tárgyaké, ahol ugyancsak jelentős munka folyt, és az egyetemi kísérlet – megfelelő anyagi-tárgyi és személyi feltételek biztosítása esetén – belátható időn belül beindítható. A harmadik csoportban a tervezést előkészítő tájékozódás a múlt évben kezdődött meg. Ebben a csoportban jelentősen eltérő adottságú, képzési profilú szakterületek vannak. Egészében véve az egységes tanárképzés tervének és programjának kidolgozására számos tanszék jelentős előkészítő munkát végzett. Átgondolt programok készültek a természettudomány–biológia, és a természettudomány–földrajz szakos egységes tanárképzés bevezetésére, amelyek alapvető vonása a hagyományos kétszakos tanárképzéssel szemben egy generalista és egy speciális szak összekapcsolása, és ezzel a közoktatás integrációs törekvéseinek segítése. A technika, a matematika, a fizika, a testnevelés, a rajz és egyéb szakok egységes tanárképzési terveinek előkészítése is folyamatban van. Pécs város kutatóhelyei és felsőoktatási intézményei között természettudományos egységes tanárképzés feltételeit segítő kooperációs lehetőségek feltárására jelentős előkészítő tárgyalások történtek. A POTE elsősorban a biológia szakos tanárképzés területén jelentős támogatást nyújthat. A tanszéki tervek alapján a Tanárképző Kar vezetése a távlati fejlesztési programot 1983 júliusára készíti el.

A fentiekből következően jelentős ideig biztosítani kell a négyéves képzés és a kísérleti képzés párhuzamát. Az egységes tanárképzés lényegéhez tartozik ugyanakkor, hogy *helyettesíti* a hagyományos kétféle (négyéves és ötéves) képzési formát, ezért *azon a szakterületen*, ahol sikerül egységes, kísérleti képzést indítani, megszűnik a négyéves főiskolai képzés. Mivel csak kisebb létszámcsökkentésre számítunk (erre is az oktatási helyiségek hiánya miatt kényszerülünk) és globális szakterületet nem szüntetünk meg, csak a szakpárosítást alakítjuk át, ezért a régió munkaerő-ellátottságában a kísérlet indulása nem jelenthet nagyobb problémát. Az átmeneti időszak ugyanakkor átmeneti megoldásokat kényszerít ki, időszakosan elképzelhető olyan szakpárosítás is, amely vegyíti a négy- és ötéves képzési formát (ha például a természettudományos szakok belépésével leszűkülne a testnevelés párosítási lehetősége). Az 1983/84-es tanévtől csak a nemzetiségi szakok párosítási lehetőségét kellett megoldani: a nemzetiségi négyéves képzés nappali formájához a főiskolai levelező képzés alapján egy intenzívebb tartalmú főiskolai levelező szakot kapcsolunk, ha a választott másik szak csak egyetemi rendszerben indul. Ezzel továbbra is megtartható a nemzetiségi szak mellé szabadon választható másik szak nyitottsága.

A PTF-re korábban előfelvett hallgatók számára – megfelelő felvételi eredmény esetén – egyetemi képzést ajánlunk fel, vagy átirányítjuk őket más főiskolára.

Az 1983/84-es tanévben a következő szakpárok és létszámok tervezettek (zárójelben mellékeljük a felvételire jelentkezettek létszámát is):

magyar–orosz	36 fő	3 csoport	(55)
magyar–angol	24 fő	2 csoport	(28)
történelem–orosz	24 fő	2 csoport	(75)
történelem–angol	12 fő	1 csoport	(17)
irodalom–magyar nyelv	12 fő	1 csoport	(33)
magyar–művészettudomány	12 fő	1 csoport	(51)
[összesen]	120 fő	10 csoport	

A szakok párosítása alapján három csoportot képeztünk: történelem–idegen nyelv, magyar–idegen nyelv és egy speciális irodalom-magyar nyelv–művészettudomány blokkot. Mindegyiknek sajátos szakmai orientációja és [a] közös névvel jelölt tárgyakon belül is sajátos profilja van. A magyar–idegennyelv-párosításon belül arra törekedtünk, hogy a magyar nyelvészetet az erősebb nyelvész profil érdekében közelítsük az idegen nyelvek oktatásához és az irodalom, tényleges iskolai súlyának megfelelő, nagyobb önállóságot és arányt kapjon. A speciális blokk szakpárjait a fakultáció, a magasabb szakmai követelmény, a közművelődés és [a] tanárképzés kapcsolatából adódó feladatok színvonalas kielégítésére tervezzük.

A felvételire jelentkezők relatíve alacsony létszáma annak következménye, hogy a meghirdetés meglehetősen későn, 1982 végén történt meg. A felvételinél a másik három egyetem ponthatáraihoz tartjuk magunkat, szükség esetén csökkentjük a csoportok számát, illetve átcsoportosítunk létszámokat (pl. magyar–oroszból történelem–oroszra). Tervezzük azt is, hogy külön elbeszélgetésen eldöntve lehetőséget biztosítunk a másik három egyetemre jelentkezett, magas pontszámot elért, de hely hiányában elutasított jelentkezők átvételére.

A kísérlet távlati tervezésében a fenti szakmegoszlást és hozzávetőleges létszámkeretet (kb. 100 fő) 1986-ig állandósítani szeretnénk. Erre nagy szükség van a stabilitás és a kellő előkészítés érdekében. Új szakok belépésére legkorábban az 1986/87-es tanévben számíthatunk.

A kísérlet ütemezése, kontrollja

A kísérleti képzés alapvető munkaprogramját a Kari Tanács 1982. december 6-i tanácsülésén elfogadta.[48] Közben megtörtént a tantervek és a vizsgatervek kidolgozása,[49] ezt az 1983. május 9-i Kari Tanács elé terjesztjük.[50] Elfogadása esetén az Egyetemi Tanács még május folyamán tárgyalja. Az előterjesztett anyag az óra- és vizsgaterven kívül a szakterület alapvető elveit, az egyes szaktárgyak funkcióját, lényegi vonásait is tartalmazza. Készek az első évfolyam részletes tantervei, részben elkészültek a szükséges segédanyagok, oktatási programok is. 1983 júniusáig ez a munka befejeződik.

1983 szeptemberétől kezdődően sorban készülnek a későbbi évek tantárgyainak részletes programjai, a szükséges segédanyagok, jegyzetek. Az ötéves kísérleti periódus teljes oktatási anyaga az előrehaladó évfolyamok szerint, de legkésőbb az 1985/86-os tanévre elkészül.

1986 folyamán szeretnénk összefoglalni a kísérlet első fázisát, eredményeit, problémáit, változtatási javaslatainkat. A kísérleti szakasz – a társadalomtudományi területen – 1988-ban zárulhatna. Ekkor részletes összefoglalót készítünk a tanulságokról.

Személyi háttér

Az egységes tanárképzés kísérletének személyi, elsősorban oktatói státusigényét a következők határozzák meg:

---

[48] PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 3. d. 1380-2/1982. A kísérleti képzés kapcsán felmerülő feladatok, d. n.; A Pécsi JPTE Tanárképző Kar feladatterve, 1982–1984, 1982. nov. 5.

[49] A jelen kötetben közölt képzési programok: 12/a–f. sz. dokumentumok.

[50] Jelen kötetben ld. a 12/g. sz. dokumentumot.

- A kísérlet nem működő egyetemi karon, hanem egy főiskolán indult, ezért az egyik feladat az egyetemi szintű munkakörülmények, vagyis alacsonyabb óraszám és megfelelő szakosodási lehetőség biztosítása. A másik feladat az alapfejlesztési igényeken túl jelentkező, a kísérletből következő szükségletek kielégítése. A főiskolák és a társadalomtudományi oktatást végző egyetemek oktatói létszáma, azonos hallgatólétszám esetén, 1:3 arányú, azaz ugyanazon oktatási feladat ellátására az egyetemek háromszoros oktatói létszámmal rendelkeznek. Például a PTF Történelem Tanszéke hét főből állt, a JATE ilyen tanszékei 28 főből, a KLTE tanszékei pedig 23 főből. Az egyetemi integráció következtében minden oktatóra kiterjesztettük az egységes egyetemi követelményrendszert, vállalva azt az időleges ellentmondást, hogy az ehhez szükséges feltételeket nem, vagy csak lassan tudjuk biztosítani. A követelmények és körülményeik ilyen ellentmondása azonban csak egy ideig tartható, feloldására központi, minisztériumi segítségre van szükség.
- Az egyetemi kísérlethez biztosítani kell az egyetemi feltételeket, azonban semmiképpen sem lehet ezt a más területek rovására megtenni.
- A kísérleti képzés – az elvégzendő feladatok arányában nézve – igen takarékosan bánik a státusokkal, mert a heti 25 órás óraszám, a hallgatók korábbinál jóval irányítottabb egyéni felkészülése jelentősen fokozza az órák intenzitását, csökkenti a számukat. A Kar továbbá vállalja a hét 7 órás óraszámátlagot, mely ugyancsak magasabb a szokásosnál.
- A kísérleti képzésben jelentős létszámú másodállású oktató működik közre, az ő óraszámterhelésüket (hacsak ezt az óraadói szerződés külön nem szabályozza), heti hat órában állapítottuk meg. (Részben ezért, részben pedig a kísérlet kidolgozásában vállalt szerepük miatt engedélyt kaptunk a másodállású oktatók kiemelt bérezésére.)
  A kész tantervek alapján a tanszékek az ötéves kísérleti periódusra részletes személyi tervet készítettek. Ennek rövidített változata az itt következő, mely elsősorban az óraterhelés számaira alapul és nem veszi figyelembe a szakosodás követelményeit.[51] Ezért a minimális fejlesztésnek tekinthető.
- Az oktatói státusok számának szaporodásával megnő a tanszéki adminisztrációs és technikai feladatok mennyisége. Jelenleg a Kar nagy, 20–24 fős tanszékein is csak egy adminisztrátor van, több jelentős egység nem rendelkezik kisegítő, adminisztrátori és technikusi munkaerővel. Az öt év kísérleti időben egy-egy új adminisztrátor szükséges a szervezés alatt álló intézetekhez, és két-két fő technikusi fejlesztés az egyes tanszékekre.
  (Ez évente kb. 3 fő kisegítő személyzet létszámfejlesztést jelent a kísérleten belül.)
- A kísérleti képzést kezdő tanszékek tudományos hátterének fejlesztéséhez feltétlenül szükséges kutatói státusok kari telepítése. A kísérlet felfutásának öt évében évi 2-2 új státus lehetőséget adna arra, hogy a magas óraszámok ellenére is megfelelő kutatói szabadságokat, oktatói/kutatási mobilitást biztosítsunk. […][52]

A kísérlet tárgyi-anyagi hátteréről

A kísérlet anyagi-tárgyi hátterének biztosításában sokkal rosszabb a jelenlegi helyzet, mint a személyi feltételek terén. A kísérlet elindításakor a Pénzügyminisztérium azt a megjegyzést fűzte a Minisztertanács határozatához,[53] hogy a kísérlet költségeihez a költségvetés

[51] A tanszékekre lebontott státusigények részletes tervét terjedelmi okokból nem közöljük.
[52] A kihagyott rész a tanszékekre lebontott státusigények részletes tervét tartalmazza
[53] Jelen kötetben ld. a 4/b. sz. dokumentumot.

külön támogatással nem járul hozzá, a szükséges pénzt a művelődési tárcának kell kigazdálkodni. A költségeket a mai napig a Művelődési Minisztérium az egyetemre hárította, amelynek azonban nincsenek meg azok a pénzügyi tartalékai, amelyekből egy ilyen volumenű feladatra átcsoportosíthatna. Pontosabban fogalmazva: az egyetemi programot és a kísérlet kidolgozását, bevezetését a Tanárképző Kar a szokásos főiskolai működéssel azonos pénzügyi feltételek mellett végzi. Ezt az ellentmondást mindenképpen meg kell szüntetni, egyrészt az idei évben jelentősebb póthitellel, másrészt hosszabb távon a költségvetés funkcióhoz igazításával. A kísérleti képzés költségei nagy vonalakban a következő területeken jelentkeznek:

Személyi kiadások

- A képzés kísérleti jellegéből következően a mostaninál, és az átlagos egyetemi képzésnél is nagyságrendben nagyobb [számú] óraadó oktatóra lenne szükség, jelentős számú szakembert kell meghívnunk alkalmanként, konzultációs céllal. Erre a megbízási díjak és tiszteletdíjak rovaton megfelelő alapot kell képezni (évi 60 e[zer] Ft).
- A kísérleti képzés tanterveinek kimunkálását nem végezhetik kizárólag az intézmény oktatói, jelentős mennyiségű külső szakvéleményre van szükség, az új tantervekhez jelentős terjedelmű szakfordítás, oktatási segédanyag készítése kívánatos. (Ez mintegy 100 e[zer] Ft megbízási díjat jelentene a jövő tanévben.)
- Biztosítani kell a leutazó oktatók utazási és elszállásolási költségeinek legalább részleges térítését. Ebben a naptári évben várhatóan kb. 10–12 oktató fog hetenteketheten Budapestről Pécsre utazni. (Ez utanként 300 Ft-tal számolva mintegy 80 e[zer] Ft.)
- A gyakorlati képzés külső megbízottainak költségeit 1986-ra kell tervezni (évi 120 e[zer] Ft).

Dologi kiadások

- Egyik legnagyobb problémánk a felduzzasztott képzési létszám következtében az oktatás teremigényének biztosítása. Ezt elsősorban létszámcsökkentéssel lehet megoldani. Lehetőleg rövid távon, idén és jövőre kb. 100–100 fővel csökkenteni kell a belépő évfolyamok létszámát. Hosszabb távon tervet kell készíteni a Rákóczi úton felszabaduló régi jogász kollégium felhasználásáról, és a létszámcsökkentés következtében felszabadítható lesz a Tanárképző Kar régebbi, („B") kollégiumának egy része vagy egésze is. (Néhány szoba felszabadítására már most szükség lenne, lejáró oktatóink elszállásolására.)
- A kísérlet személyi fejlesztésének dologi következménye, hogy új oktatóinkat el kell helyeznünk, széket, íróasztalt, szobát stb. kell biztosítanunk (ez évente mintegy 150 e[zer] Ft).
- A kísérletben részt vevő tanszékek költségvetése nagyon alacsony, ezzel a háttérrel nem tudják biztosítani a kísérleti képzés első szakaszának különösen jelentős tételét, a sokszorosítás, gépelés, írószer, papír stb. költségeit. Szükséges az egységek oktatástechnikai hátterének fejlesztése is (évi 120 e[zer] Ft).
- A gyakorlati képzés oktatástechnikai hátterének megteremtéséhez feltétlenül szükséges a színes videó-rendszer fejlesztése. Egyrészt a Kar számára még két-három felszerelés szükséges, másrészt hasonló fejlesztés szükséges a gyakorlóiskolákban. (Egyszeri fejlesztés: 500 e[zer] Ft.)

- Bővíteni kell a nyomda kapacitását, mert jelentősen megnő a kari kiadású jegyzetek, szöveggyűjtemények iránti igény. Egyrészt szükségesnek látszik egy nagyobb kapacitású fénymásoló-berendezés beszerzése, másrészt modernizálni kell a nagyobb példányszámú sokszorosított kiadványt előállító gépsort is. (Egyszeri fejlesztés 500 e[zer] Ft.)
- Kiemelt fejlesztésben kell részesíteni a kari könyvtárat. A kísérletet kezdő tanszékek elkészítették könyvigényük listáját, ennek folyamatos beszerzéséhez jelentősebb pénzügyi háttér szükséges (500 e[zer] Ft többletköltségvetés évente).
- A Kar könyvtára – a többi egyetemi könyvtárhoz képest – nagyon szűkös idegen nyelvű szakirodalmi háttérrel rendelkezik. Ebben feltétlenül központi segítséget kérünk.
- A kísérlet egyik fő szakterülete az idegennyelv-oktatás. A már meglévő nyelvi laboratórium központi egységéhez csatlakoztatva relatíve olcsón lehetne egy új laboratóriumot kialakítani (500 e[zer] Ft).

Pécs, 1983. május 12.

Összeállította:
Dr. Bókay Antal
dékánhelyettes

Láttam:
Dr. Fischer Ernő
dékán

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 34. d. T. K. 80-3/1983.
— Géppel írt, aláírással hitelesített tisztázat.

14. Az Egyetemfejlesztési Bizottság javaslata a Tanárképző Kar fejlesztésére

Pécs, 1983. május–június

Az Egyetemfejlesztési Bizottság[54] feladatának tekintette, hogy rögzítse a Kar 1990–1993-ban kívánatos szervezeti felépítését, s e szervezet funkcióit, s a legfontosabb tartalmi aspektusokat is. Mindezeket természetesen csak vázlatosan, alapvonalaiban rögzítettük. Meggyőződésünk szerint a tételezett cél meghatározása után lehet visszatérni a jelenlegi helyzethez, s ebből azokat a tendenciákat erősíteni, amelyek a célhoz vezetnek el, s megszüntetni azokat, amelyek másfelé irányulnak.

Fölöslegesnek látszik, hogy részletesen elemezzük azt a viszonyrendszert, amely a tanszéki oktatók → tanszékvezető → dékánhelyettes → dékán (dékáni tanács) → rektor (egyetemi tanács) → minisztériumi főosztály → a főosztály szakbizottságai → minisztérium felső vezetése stb. között ma létezik. Pusztán arra kívánunk rámutatni, hogy ez egyáltalán nem rugalmas, hanem igen nagymértékben nehézkes mechanizmus. Ezen a mechanizmuson keresztül bármely oktatási, nevelési, kutatási, illetve személyi, pénzügyi és dologi kérdés *eldöntése*, végérvényesítése végtelenül nehézkes. Ennek a szisztémának és működési mechanizmusának a legnagyobb baja, hogy jóformán alig van kérdéskör, amelyben a végső *döntés* azon a szinten történik, ahol az oktatás–nevelés–kutatás gyakorlata folyik: a tanszé-

[54] Az Egyetemfejlesztési Bizottság megalakítására 1983 januárjában Bécsy Tamás kapott szóbeli megbízást Vastagh Zoltán dékántól, melyet Vastagh lemondása után az új dékán, Fischer Ernő is megerősített. A Bizottság tagjai Fehér István, Gáspár László, Szépe György, Tihanyi Jenő és Vuics Tibor voltak.

keken. A Minisztériummal pl. csak „szolgálati úton" lehet érintkezni; vagyis minden olyan kérdésnek, amellyel kapcsolatban a végső döntés a Minisztérium kezében van, előbb a dékán (dékáni tanács), majd a rektor (egyetemi tanács) elé kell kerülnie. Ennek eredményeképpen – szükségszerűen és még a maximális jóindulat esetén is – a felmerült a kérdés eldöntésének szempontjai közé egyre inkább kerülnek olyanok, amelyek *nem a gyakorlat és a közvetlen irányítás* terepén születnek meg.

A cél tehát, hogy az egyetemi oktatás-nevelés, valamint a tudományos munka jó és hathatós elvégzése érdekében olyan rugalmas szervezetet alakítsunk ki, amely nemcsak az imént említett hármas feladatot, hanem a még előre nem látható feladatokat is – részfeladatokat – meg tudja oldani.

Ezért *nem* javasoljuk, hogy a Tanárképző Kar két külön Karrá váljon; helyette *Intézetek* létesítését javasoljuk. A következőket:

I. Művészet- és Kultúratudományi Intézet

(A jelenlegi Irodalomtudományi, Rajz, Ének-zene és Közművelődési Tanszékekből; valamint a létesítendő csoportokból. Elsősorban esztétikai kutatócsoport felállítása szükséges, amely a Lukács-Archívummal működne közösen. Szervezetileg ehhez az Intézethez tartozna az Egyetemi Színpad, amely viszont magába foglalná a művészeti csoportok mindegyikét; valamint a Kulturális, Közművelődési Titkárság is.

II. Nyelvi–Kommunikációs Intézet

(A jelenlegi Magyar Nyelvi, Angol, Orosz Tanszékekből, a lektorátusból; valamint az ezután létesítendő idegen nyelvi tanszékekből, és egyéb csoportokból; pl. állami nyelvvizsga-csoport.)

III. Társadalom- és Történettudományi Intézet

(A jelenlegi Történelem Tanszékből; valamint az ezután létesítendő régészeti, muzeológiai, levéltári, néprajzi csoportokból; esetleg a létrehozandó Felsőoktatási Múzeumból.)

IV. Természettudományi Intézet

(A jelenlegi Fizika, Kémia, Növénytan, Állattan és Mezőgazdasági Tanszékekből; valamint az ezután létesítendő csoportokból; pl. csillagászat.)

V. Pedagógiai és Pszichológiai Intézet

(A jelenlegi Neveléstudományi és Pszichológiai Tanszékekből, s az Oktatástechnikai Tanszékből. Esetleg ide tartozna – elvi irányítását tekintve – a létesítendő *Tanárképző Osztály*, amely a jelenlegi Tanulmányi Osztály, az adott dékánhelyettes feladatát; illetőleg a gyakorló- és kísérleti iskolák felügyeletét látná el; továbbá a posztgraduális képzés adminisztrációs munkáját. Elképzelhető azonban, hogy a Tanárképző Osztály önálló szervezeti egység maradna a Dékán irányítása, felügyelete alatt.)

VI. Szomatikus Intézet

(Ennek kérdéseivel külön bizottság foglalkozik, dr. Szépe György vezetésével.)

VII. Technikai Nevelési és Szakoktatási Intézet

(A műszaki főiskolával működne együtt.)

VIII. Matematikai és Számítástechnikai Intézet
(A jelenlegi Matematika Tanszékből és a létesítendő csoportokból.)

IX. Nemzetiségi Intézmények Munkaközössége
(A jelenlegi nemzetiségi német, nemzetiségi szerb–horvát tanszékekből, a kialakítandó nemzetiségi történeti kutatócsoportokból; pl. szótárkészítő csoport, cigánykutatások, interetnikus kutatócsoport. Ha kívánják, Intézetté is válhatnak.)

X. Földrajzi munkaközösség
(A diszciplína sajátos, kettős helyzete miatt az látszik helyesnek, ha [a] jelenlegi Földrajz Tanszék önálló egység marad, de munkaközösséget alkotva a Dunántúli Tudományos Intézettel, annak megfelelő részlegével. A közöttük kialakítandó viszonyt és együttműködést a továbbiakban kell kimunkálni. A munkaközösség vezetője azonban tagja az I., II., III. és IV. Intézet Tanácsának.)

Az Intézetek szervezeti kérdései

Az Intézet munkáját az *Intézeti Tanács* irányítja, vezeti, amelynek *Elnöke* van. Az Elnök a mai Dékánnak, némely esetben a mai Rektornak, sőt a minisztériumi osztálynak a jogkörével rendelkezik, természetesen az Intézeti Tanáccsal együtt. Az Intézeti Tanács kapja meg a dékáni és az egyetemi tanács jogkörét. Az Intézeti Tanács tagjai: Elnök, a párt, a szakszervezet – akik az Intézet tagjaiból kerülnek ki – és a KISZ képviselője, az Intézet Gazdaságvezetője, a Tanszékvezetők.

Az előzőek következtében az Intézeti Tanács keretében van a döntés joga minden pénzügyi, személyi és dologi tekintetben; valamint az oktatás-nevelés, a közművelődés és ismeretterjesztés és a tudományos munka igen sok vonatkozásában. Az Intézet rendelkezésére álló összeget *nem rubrikákra felosztva* kell a Tanács rendelkezésére bocsátani. Így felhasználásának arányairól az Intézeti Tanács dönt. A személyi kérdésekbe beleértendő [az] új oktatók szerződtetése (fizetésük megállapítása), a szerződések meghosszabbítása vagy felmondása; előléptetések, jutalmazások jogköre; stb.

Az Intézet Tanácsának jogköre, hogy külön csoportokat hozzon létre önmaga keretén belül, a felmerülő – akár csak ideiglenesen felmerülő – problémák megoldására, s hogy alkalmazzon – akár egészen rövid időre is – szakembereket e feladatok megoldására. Az Intézet Tanácsának jogköre még, hogy a felmerülő feladatok nagyságának és súlyának megfelelően alakítson ki funkciókat.

Mindegyik Intézet a legszorosabb kapcsolatot létesíti a *régió* azon egyéb intézményeivel, vállalataival stb., amelyek munkájához – tudományos, oktató-nevelői, közművelődési, ismeretterjesztő stb. – értelemben köze lehet.

Az Intézeti Tanács *Elnöke* csak magasan kvalifikált, olyan országos hírű szakember lehet, aki a maga területén *folyamatosan* végez tudományos és oktatói tevékenységet. Feladatai – az Intézeti Tanács vezetésén túl –, az Intézethez tartozó szakok (szakpárok) oktatási és nevelési feladatainak, programjainak az összehangolása, az összműködés kimunkálása; az interdiszciplináris kutatások programjának a kidolgozása, megszervezése; az Intézethez tartozó posztgraduális képzési ágak összehangolása, programjaik jóváhagyása; a régió intézményeivel való munka elvi aspektusának, alapjainak kimunkálása és összehangolása.

Az Intézeti Tanács Elnöke összes döntését az Intézeti Tanáccsal egyetértésben hozhatja meg; feladatkörét hét évig látja el. (Esetleg öt évig; ennél rövidebb ideig nem lehet olyan kezdeményezést befejezni, amelynek eredménye látható.)

Az Intézet *Gazdaságvezetője* a gazdasági ügyeket intézi. Az Intézetek gazdasági és adminisztrációs státuszait az egyetem és a kar gazdasági apparátusának terhére kell megoldani.

A *Tanszékvezető* feladata a képzési programok megbeszélése, kimunkáltatása a tanszék szakembereivel, velük egyetértésben; felelős a tanszék oktató-nevelő munkájáért, irányítja a szakterületen folyó kutatásokat. Feladata továbbá a posztgraduális képzés tanszékre háruló részének megtervezése, végrehajtása és végrehajtatása; valamint a régió intézményeivel való közös munka konkrét meghatározása, lebonyolítása és lebonyolíttatása. Az Intézet Elnökének és Tanácsának minden ügyben ő tesz javaslatot.

A Kar élén álló *Dékán* feladata tehát lecsökken. Dékán ugyancsak magasan minősített, országosan elismert és szakmájában folyamatosan dolgozó tudós lehet. Feladatköre elsősorban a Kar képviselete (Minisztérium, MTA, Kutatóintézetek, külföld); valamint az Intézetek munkájának összehangolása. A Kar oktatói külföldi útjaival kapcsolatos teendők egészét a Dékáni Hivatal látja el. (Most külön Külügyi Osztály van.) Ha a létesítendő Tanárképző Osztály nem az V. sz. Intézethez tartozik, akkor a Dékán irányítja és felügyeli. A Dékán foglalkozik a hallgatók szociális ügyeivel is.

Igen fontos funkció lenne a *Prodékáné* (Dékánhelyettes) is. Feladatköre mindaz, ami a modern értelmű *menedzser* feladatköre. (A pénz biztosítása, kutatási feladatok megszerzése, az Intézetek és a régió intézményei közötti kapcsolatok megteremtése stb. A Tanárképző Osztály az ő hatáskörébe is tartozhat.)

A szervezeti kérdések konkrét kidolgozását, a személyi, dologi és pénzügyi kérdések finomítását a minisztériummal és az egyetem vezetőségével együtt kell elvégezni.

Megjegyzések:

- Az Egyetemfejlesztési Bizottság működése előtt központilag eldöntötték, hogy a JPTE három karán működő Marxizmus-Leninizmus Tanszékek a Rektor irányítása alatt önálló Intézetekké szerveződnek. Az Egyetemfejlesztési Bizottság véleménye szerint ezen Intézet két-háromévnyi működése után meg kell vizsgálni, nem alakulhat-e ki rugalmasabb, megfelelőbb szervezeti megoldás.
- Mivel a munkaközösség új szervezeti forma, ennek kidolgozására az érintettek és megfelelő szakemberek (jogi, gazdasági) hivatottak.
- Az Intézetek közötti viszonyban – tartalmi, szervezeti stb. munkában – felmerülő kérdéseket, az Intézeten túlmenő problémákat az Intézetek egymás között oldják meg; szükség esetén a Dékán vagy az Intézetvezető ad hoc fórumot hozhat létre.
- Kívánatos lenne megvizsgálni és újjászervezni a pártszervezetek, a szakszervezet és a KISZ kari struktúráját és viszonyát az Intézetekhez. Ez a kérdéskör túlmegy az Egyetemfejlesztési Bizottság feladatain.
- A Pedagógiai és Pszichológiai Intézet megalakulása után ki kell dolgozni e két szakterületen folyó nappali képzés különböző formáit.

Tartalmi kérdések

- A kar elsősorban tanárképző intézmény, de az egyes Intézeteken, Tanszékeken belül biztosítani kell nem tanárok képzését is. A szervezet rugalmassága pl. ezért is szükséges: itt olyan feladatok ellátására is gondolunk, amelyeket a társadalom igényel, s amelyek évről évre változóak is lehetnek. Az ilyen feladatok kijelölése, meghatározása, vállalása kizárólag az Intézeti Tanácson múlna.
- A Karnak legszorosabb kapcsolatot kell kialakítania a Pécsett létesítendő könyvkiadóval. A könyvkiadó tanácsában legyen jelen a Kar képviselője, s az Intézetek vegyenek részt a szerkesztésben; a létesítendő egyetemi folyóirat szerkesztésében is.

- A tanárképzésben tendálni kell az egyszakos képzés irányába, de semmiképpen nem szabad kizárni a kétszakos, illetve másfél szakos képzést. Csak egy lehetőséget kell már most kizárni: a régi, ún. „szabad bölcsész”-képzést.
- A tanárképzés számára a minisztérium csak célokat jelöl meg, esetleg kerettantervet ad. A konkrét tantervek, curriculumok, programok stb. kidolgozása, évfolyamokra történő lebontása, módosítása, változtatása stb. a tanszékek feladata, a tanszékvezető irányításával, s ezeket az Intézeti Tanács hagyja jóvá. A konkrét oktató-nevelő munkát így a Tanszék, az Intézet, a Kar, az Egyetem és a régió lehetőségeihez lehet igazítani.
- A képesítés nélküli oktatók képzését a Kar nem vállalja, ezt a Főiskoláknak kell megoldaniuk.
- Az Intézetek tevékenységei között igen nagy súlya van a posztgraduális képzésnek. Hagyományos levelező oktatást nem indítunk, de ennek a képzésnek új formáit kívánjuk kidolgozni.

A postgraduális képzésnek több ágazata lenne:

1. Tanító tanárok továbbképzése:
   a. főiskolai végzettségűek számára egyetemi diploma megszerzése; pályaelhagyás nélkül;
   b. diplomamegújító vagy szakmai továbbképzés, s e kettőnek három formája is elképzelhető:
      - délutáni és esti képzés, Pécsett vagy a környéken lakók számára, egyetemi órákkal, és irányított önképzéssel;
      - az ún. „szendvics modell”; nyári tanfolyamok és téli, irányított önképzés váltakozása;
      - az ún. „leningrádi modell” szerint; egy-másfél évig nappali formában, a munkahelyről kapott fizetéssel.
2. Bármily egyetemi végzettséggel rendelkezők számára *speciális képzés*, amelynek két ágazata lehetne:
   - szak- és részképzés azok számára, kik pályamódosításra kényszerültek; szakképesítést igazoló oklevéllel;
   - szakképzés azok számára, akiknek a maguk területén valamily szakágból, tudományágból speciális képzettségre van szükségük, de nem tudósok, s nem is akarnak tudományos fokozatot; szakképesítést igazoló oklevéllel. (Itt elsősorban a természettudományos Intézetek lehetőségei nagyok.)
3. Tudósképzés (akár úgy, hogy ösztöndíjasok képzése az Intézet keretében, akár más formában; összhangban az országos rendelkezésekkel).
4. Idegen nyelvi továbbképzés (pl. állami nyelvvizsgára való felkészítés, állami nyelvvizsga letételével).

Megjegyzések:

- Szükségesnek tartjuk az egyetemi, a kari és az intézeti könyvtárak fejlesztési koncepciójának kidolgozását a Rektor és az érintett könyvtárvezetők, valamint a Kar képviselői által.
- A másodfokú nevelőképzés ügye sincs megoldva. (Óvónő- és tanítóképző intézeti tanárok felkészítése.) A régi, ún. „Apponyi-Kollégiumhoz” hasonló megoldást kellene találni. Ha a másodfokú nevelőképzés a Kar feladata lesz, érinteni fogja a Pedagógiai és Pszichológiai Intézet munkáját.

A felvázolt célhoz vezető lépések

1. 1984. január 1-én vagy július 1-én létre kell hozni az I., a II. és az V. sz. Intézetet, természetesen az Intézeti Tanáccsal együtt, s ki kell nevezni vagy meg kell választani az Intézeti Tanácsok Elnökeit. Az összes többi Intézetet akkor kell létrehozni, amikor lehetőség adódik rá. A Művelődési Minisztériumon kívül kérni kell az érintett minisztériumok, kutatóintézetek, vállalatok, intézmények segítségét (anyagi vonatkozásban is).

Amíg a Kar egésze nem alakul át Intézetekké, vagyis amíg megmarad a dékáni és a kari tanács, valamint az egyetemi tanács, a dékáni és az egyetemi tanács egy-egy taggal képviselteti magát az Intézeti tanácsokban. Fokozatosan át kell adni a jogköröket is. Először célszerű lenne átadni a személyi kérdésekre, valamint a tantervekre, curriculumokra, programokra való döntések jogát. A kezdettől kezdve azonban az Intézeti Tanácsra kellene bízni a pénzügyi döntések tekintélyes részét is. A három Intézet számára a gazdasági és adminisztratív ügyintézéshez két státusz szükséges. Az Intézeteket semmiképpen nem szabad létrehozni bizonyos jogkörök leadása nélkül, s amit a Kar vagy az Egyetem átadott, az egyértelműen legyen ott.

2. E három Intézet 1984 őszétől indítsa el a posztgraduális képzés valamely ágazatát, és kezdje meg tudományos kutatói tevékenységét. Az Irodalomtudományi Tanszék 1983 őszétől legyen szerződésben vagy megállapodásban rögzített munkakapcsolatban a Lukács-Archívummal; Lukács György életművének tudományos kutatását illetően.

3. Javasoljuk, hogy 1984 őszétől induljon önálló *Társadalomtudományi szak*, s képzését a Marxizmus-Leninizmus Tanszék, illetve a megalakuló Intézet (a két másik Kar Tanszékével), valamint a Történettudományi Tanszék végezze; a programokat stb. ők dolgozzák ki. A társadalomtudományi szakot esetleg párosítani lehet idegennyelv-szakkal, mint félszakkal.

4. A továbbiakban elsősorban azok a szakok és szakpárok kapcsolódjanak be az egyetemi képzésbe, amelyek oktatását egyazon Intézet végzi; illetőleg azok a tanszékek, amelyekből az Intézet kialakul.

5. Az 1983 őszén induló szakpárokat a kísérlet sikere, a kidolgozott programok hasznosságának, célszerűségének eldöntése érdekében minden évben – amíg az első évfolyam nem végez – újra kell indítani. Ha szükséges, a programokon és a tárgyakon változtatni kell.

6. Ez nem zárja ki, hogy ne indítsanak – kevés számú – új szakpárokat is azon tanszékek (Intézetek), amelyek 1983 őszén az egységes képzést elindítják.

7. Az új szakok, szakpárok indítása előtt egy évvel rendezni kell a személyi és anyagi feltételeket.

8. A szomatikus nevelés és szak ügyét külön bizottság tárgyalja.

9. A következő szakok és szakpárok indítását javasoljuk, a következő években:

- Közművelődés szak (önálló), 1984
- Közművelődés–művészettudomány 1984
- Vizuális nevelő (?) szak, (önálló) 1984 (A szak elnevezése más is lehet.)
- Vizuális – közművelődés szak 1985
- Természetismeret – biológia 1986
- Természetismeret – földrajz 1986
- Ének-zene szak (egyszak, önálló) 1989

Kívánatos lenne, hogy Természetismeret szak más szakokkal párosítva is induljon.

Az Egyetemfejlesztési Bizottságnak nem volt hatásköre arra, hogy *egyeztesse* az egységes tanárképzésben részt vevő szakok elindításának időpontját, amennyiben az egyes tanszékek erre vonatkozóan különböző időpontokat jelöltek meg. Az egységes tanárképzésbe a Fizika Tanszék 1984-ben, a Matematika Tanszék 1986-ban, a Műszaki Tanszék 1986-ban

kíván belépni; a Kémia Tanszék pedig 1989-ben. Az egységes képzésbe való belépés időpontjának meghatározásakor figyelembe kell venni az épület rekonstrukcióját is.

Végezetül szeretnénk hangsúlyozni ismét, hogy a Kar előzőekben jelzett átalakulásának a befejezését kb. 10 év múlva tartjuk lehetségesnek; s ezt párhuzamosan az országos elképzelésekkel, noha némiképp megelőzve azt. Tíz év múlva azonban ismét szükséges a közben felvetődött igények és szükségletek megállapítása; valamint a szervezeti és a tartalmi kérdések egyeztetése a felsőoktatás új távlataival.

Pécs, 1983. május–június
Az Egyetemfejlesztési Bizottság
elnöke: Bécsy Tamás
tagjai: Fehér István
Gáspár László
Szépe György
Tihanyi Jenő
Vuics Tibor

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 43. d. 811/1983.
— Géppel írt, aláírással hitelesített tisztázat.

Az Egyetemfejlesztési Bizottságnak 1983. június elejére kellett elkészítenie javaslatát, melyet a Dékáni Tanács június 13-án tárgyalt. A javaslatra érkező kari reakciókról ld. a 16. sz. dokumentum II/11. pontját. Földvári József rektor csak 1983 szeptemberében (vélhetően a Bécsy Tamással és Szépe Györggyel való, szeptember 14-i személyes találkozás után) kapta meg az Egyetemfejlesztési Bizottság által készített javaslatot. Bécsy Tamásnak címzett válaszában kiemelte, hogy a Tanárképző Karral kapcsolatos döntések során, főként az intézetesítéssel kapcsolatban fel fogja használni a javaslatokat, ugyanakkor arra is rámutatott, hogy az „*anyag más részei azonban olyanok, amelyek nemcsak a Tanárképző Kar, hanem az egyetem illetékességét is meghaladják. Ezek legfeljebb olyan megbeszélés keretében használhatók fel, amelyek az egész magyar felsőoktatás fejlesztési koncepcióját vitatják meg. Amikor a magam részéről örömmel üdvözlök minden új reform gondolatot, egyben szeretném hangsúlyozni a realitás igényeit is*." (PTE EL VIII. 201. b. PTE [majd JPTE] Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 106. d. 351-2/1983. Földvári József rektor válasza az Egyetemfejlesztési Bizottság javaslatára, 1983. szept. 26.)

15. Köpeczi Béla művelődési miniszter levele Földvári József rektornak a kísérleti képzés beindításának engedélyezéséről

Budapest, 1983. szeptember 8.

Kedves Földvári Elvtárs!

A Művelődési Minisztérium a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán kidolgozott és a Kari Tanács 1983. május 26-i ülésén elfogadott tantervi irányelvek alapján, *egy esztendőre, az 1983/84-es tanévre vonatkozó érvényességgel* engedélyezi a kísérleti jellegű képzés megindítását a

magyar–orosz
magyar–angol
orosz–történelem
történelem–angol

irodalom–művészettudomány és az
irodalom–magyar nyelv szakpárosításban.

Egyúttal jelezzük, hogy a teljes tantervi dokumentáció öt képzési évre érvényes végleges változatát, az ehhez szükséges egyeztetéseket és megbeszéléseket az 1984/85-ös tanév kezdetéig lezárva kell elkészítenünk. Ehhez a minisztérium Egyetemi és Főiskolai Főosztálya a szükséges segítséget meg fogja adni.

Munkájukhoz sok sikert kívánunk.

Budapest, 1983. szeptember 8.
Elvtársi üdvözlettel:
Köpeczi Béla

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 91. d. 450/1983.
— Géppel írt, aláírással és bélyegzővel hitelesített tisztázat.

16. Bécsy Tamás és Szépe György levele Földvári József rektornak a kísérlettel kapcsolatos nehézségekről

1983. szeptember 28.

Igen tisztelt Rektor Úr!
Ezt a levelet 1983. szeptember 14-i személyes találkozásunk alkalmából kapott felkérés alapján írjuk.

A Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán megindult egységes tanárképzési kísérlettel kapcsolatban az utóbbi hónapokban igen sok megoldatlan kérdés, illetőleg több jelentős – valamint látszólag apró – nehézség vetődött fel. Ezekről szeretnénk tájékoztatást nyújtani, másrészt segítséget kérünk megoldásukban.

I.

1. Mint ismeretes, a kísérlet megkezdését nem előzte meg az érvényben levő pénzügyi, igazgatási stb. rendelkezések áttekintése abból a szempontból, hogy lehetséges-e az adott kereteken belül a kísérletet végrehajtani. Tudomásunk szerint tételesen egyetlen rendelkezést sem módosítottak a kísérlet érdekében a felsőbb szervek.

A jelenleg érvényben lévő rendelkezések másféle tanárképzési tartalom és szerkezet számára készültek; a kísérletet lépten-nyomon akadályozza, hogy ebben a keretben kell dolgozni. A Tanárképző Kar jelenleg is a volt Tanárképző Főiskolának juttatott pénzügyi keretben és ellátmánnyal dolgozik. (Az egyetem gazdasági vezetője szerint ez a helyzet meg is fog maradni.)

Kérjük Rektor Urat, bízzon meg megfelelő személyt azzal a feladattal, hogy – a kísérletben részt vevő szakemberekkel konzultálva – állítsa össze azoknak a pénzügyi, igazgatási feltételeknek a listáját, amelyek a kísérlet sikeres lebonyolítását biztosítanák, s tegyen javaslatot ez a megbízott a kísérlet munkáját akadályozó rendeletek felfüggesztésére, módosítására, illetőleg megfelelő speciális eljárásokra. S egyúttal kérni kellene a Minisztériumot ezen rendelkezések módosítására, illetőleg az egységes tanárképzési kísérletet segítő rendelkezések meghozására.[55]

2. A fentiek alátámasztására két példát szeretnénk említeni.

2.1. Mint ismeretes, a felsőoktatási felvételi vizsgák továbbfejlesztésének egyik – szinte általánosan elfogadott – kívánalma az alkalmassági vizsgák bevezetése. (Ezen a véleményen vannak a felső irányításban, a szakértők, az oktatók, a tömegkommunikáció munkatársai stb.)

A Tanárképző Karon – az egységes tanárképzési kísérlet keretében – 1983 júniusában alkalmassági vizsgát is tartottunk a felvételi vizsgák keretében. Az ennek során kapott eredményeket azonban nem tudtuk máshol érvényesíteni, mint a pontszámokban (amelyeket a jelölt bármely bölcsészettudományi kari felvételi vizsgán kaphat).

Ennek folytán a mi felvételi vizsgáinkon szerzett pontszámok alatta maradtak a többi egyetemen megszerzett pontoknak. Ennek következtében számos olyan jelöltet nem tudtunk fölvenni – egy országos mértékben alkalmazott „zsinór-elv" miatt –, akit pedig az alkalmassági vizsga alapján mindenképpen fölvételre méltónak találtunk. (A miáltalunk be-

[55] A bekezdés mellett valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt megjegyzés: „?".

vezetett felvételi vizsga tehát hiába volt alaposabb és korszerűbb az országos átlagnál; mivel nem védte semmilyen jogszabály, egyesek inkább hátrányba kerültek általa, mint – céljaink szerint – előnyösebb helyzetbe: jobban megismert képességeik figyelembevételével.)

2.2. Az egyetemi szintű munkához általában, az egységes tanárképzési kísérlethez pedig különösen olyan szakemberekre van szükség, akik a maguk szakterületén már igen jó eredményeket értek el. Ezen tapasztalt oktatók nagy többsége nem vállalta, hogy Pécsre költözzön; a magyarországi vízszintes társadalmi mobilitási viszonyok és a fővárosi lehetőségek stb. figyelembevételével ez várható volt.

Egyelőre azonban föltétlenül szükség van a közreműködésükre. Alkalmazásuk csak másodállásban lehetséges. (Kisebb számban sikerült főállásban fővárosi szakembereket megnyerni.)

Ezek a másodállású oktatók – véleményünk szerint – eredményesen vettek részt az elmúlt tanévben az egységes tanárképzési kísérlet előkészítésében, illetőleg – amennyiben ez megszervezhető volt számukra egy nem-egyetemi programban – magában az oktatásban is. Kiemelkedő munkát végeztek például az Irodalomtudományi Tanszék oktatóinak felkészítésében.

Kezdettől fogva igen nagy nehézséget jelentett számukra az útiköltség megtérítése. (Most tekintsünk el attól, hogy a vasúti kedvezmények csökkentése és a menetdíjak egyszerre – 1982. szeptember 1-én történt – fölemelése kb. 160 százalékos emelést jelentett.) Minden szinten ígéretet kaptunk az útiköltségek megtérítésére.

Hosszú ideig semmiféle térítést nem kaptunk. Később – két-három hónaponként változó módon – megkezdődött a térítés. Az ide vonatkozó rendelkezések azonban nem egyértelműek; még ha egyértelműek volnának is, akkor sem ilyen speciális feladatra hozták meg ezeket az előírásokat. A nem egyértelmű rendelkezések értelmezése általában a lejáró oktatók rovására történik. (Nem lehet azonos módon elbírálni az egységes tanárképzési kísérlet keretében utazó oktatók útiköltségét pl. a másik két, nem budapesti bölcsészettudományi kar oktatóival; ezeken évtizedek óta oktatnak utazó professzorok, s ezeknek esetében nincs szükség ennyi másodállású oktató foglalkoztatására.)

Szinte restelljük megemlíteni, hogy a gazdasági ügyintézők olyan kicsinyes[56] szabályokat igyekeznek érvényesíteni, hogy gyorsvonati menetjegy ellenében nem hajlandók megtéríteni, kifizetni a szerintük járó személyvonat II. osztályú menetjegyet sem. (Különösen sújtja ez a néhány főállásban utazót, akiknek havonta 5–700 Ft-tal kevesebbet térítenek a ténylegesen kifizetett jegyüknél.)

Azt kérjük, hogy jegy nélkül fizessék ki minden egyes esetben a gyorsvonati menetjegy viteldíját.

3. Hasonlóan megoldatlan a lakáskérdés. Az egységes tanárképzési kísérlet előkészítésének időszakában mindenkitől olyan ígéretet kaptunk, hogy a leköltöző oktatók lakást kapnak. Voltaképpen mindmáig tisztázatlan az, hogy mit is jelent a „lakást kapnak" ígéret. Ismeretlenek a lakáshoz jutás feltételei; nem tudjuk, hogy az oktatónak mennyivel kell hozzájárulni.

Azt a tájékoztatást kaptuk, hogy amennyiben tudjuk, hogy név szerint kinek kell a lakás, akkor beadhatjuk a kérelmünket. Ez meg is történt Fülei-Szántó Endre egyetemi tanár esetében. Mégsem kapott lakást (ahogy hallottuk, azzal az indoklással, hogy egyedülállónak nem adnak lakást). Amennyiben egy ötven éven felüli egyetemi tanár esetében a családi

[56] Az „olyan kicsinyes" szavak egyenes vonallal aláhúzva, mellettük valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt megjegyzés „*ez nem GI-ügy!*".

állapot a lakáshoz jutás kritériuma, akkor a lakást szétosztókról fel kell tennünk, hogy tájékozatlanok az egyetemek ügyében.

Ez a bizonytalan helyzet megköti a kezünket a leendő oktatókkal való tárgyalásokban. Akadna számos fiatal oktató – oktatói házaspár is –, aki szívesen Pécsre költözne, ha lakást kapna. Mivel azonban nem tudjuk a lakáshoz jutás lehetőségeit, feltételeit, ezért számos előzetes tárgyalásunk abbamaradt. S kezdhetjük elölről a megfelelő szakemberek keresését.

Egyébként azoknak az oktatóknak a szállása (nem lakása) is számos gondot okozott, akik rendszeresen dolgoznak az egyetemen. Mivel volt egy olyan megállapodás, hogy a Tanárképző Karon senki se lakjon hivatali helyiségben (ettől csak egy, az egységes tanárképzési kísérletbe még be nem kapcsolódott tanszék vezetője tért el), ezért ez a szállás-ügy is jelentős. Idáig általában nem kaptunk arra lehetőséget, hogy bármit (akár egy fogkefét is) a szálláson tudjunk hagyni; ezért a legtöbb oktató hétről-hétre nagy csomaggal kénytelen utazni. (Hosszú ideig azt sem tudtuk előre, hogy melyik kollégium melyik szobájában jut számunkra szoba. S még mindig előfordul, hogy úgy érkezik az oktató munkahelyének városába, akár egy távoli turista, akinek meg kell magyarázni utazása célját.)[57]

4. Az elfogadott képzési tervekben szerepelnek az úgynevezett „Esti órák". Ezek szabadon választható órák (kb. három hetenként), amelyeket mindig más és más – kiemelkedő – előadó tart.

Az ezekhez szükséges pénz biztosításának ügyében Bécsy Tamás 1983. március 17-én, illetve előbb 1982. szeptember 1-én készített fölterjesztést. Az esti órák megkezdődtek 1983. szeptember 20-án, de még nem tudjuk, hogy rendelkezésünkre áll-e a kért összeg, s ha igen, akkor milyen módon.[58]

5. Az Egyetemi Színpad ügye igen-igen lassan halad előre, sőt pénzügyi és igazgatási okokból problematikus, hogy egyáltalában meg tudjuk-e valósítani azt a tervet, amelynek szükségességével minden érdekelt egyetért.[59]

Mind a megyei, mind a városi művelődési szervek a lehető legkomolyabban veszik az Egyetemi Színpad ügyét. Az Egyetem azonban – úgy látszik – nem tud hatékony lépéseket tenni a kezét megkötő rendelkezések miatt.[60]

(Csak a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen van egyetemi színpad, ahol ennek ügyét külön apparátus intézi. Más egyetemen ilyen nincs; föltehetően ezért sincsenek rájuk vonatkozóan kidolgozva megfelelő rendelkezések.)

Ez az ügy nagyon rossz precedens, mert ez lett volna az első olyan közművelődési szolgáltatás, amely az egész városra kihatott volna az egységes tanárképzési kísérlet, illetőleg az egyetemnek új karral történt bővítésének jóvoltából. Amíg ez meg nem valósul, addig nyilván nem fogunk újabbakat javasolni.

II.

Az utóbbi hónapokban azt tapasztaltuk, hogy az új dékán (Fischer Ernő) igen sokat és komolyan dolgozik az egységes tanárképzési kísérlettel kapcsolatban.

A dékánt konzultatív módon segíteni hivatott Dékáni Tanács egészéről azonban – tapasztalataink szerint – nem lehet ugyanezt elmondani. Ez a szerv olyan döntés-előkészítő testülettté vált, amelyben kisebbségben vannak az egységes tanárképzési kísérletet támoga-

---

[57] A bekezdés mellett valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt megjegyzés: „*?*".

[58] A bekezdés mellett valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt megjegyzés: „*?*".

[59] Az Egyetemi Színpadról bővebben jelen kötetben ld. a 18/a. és 18/b. sz. dokumentumokat.

[60] A bekezdés mellett valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt megjegyzés: „*miért? Gergely*". Utalás Gergely Jánosra, aki 1982 és 1986 között a JPTE főtitkára volt.

tók. (Azt pedig jól tudjuk, hogy nehéz egy döntés-előkészítő testület javaslatát el nem fogadni, megváltoztatni.)

Nemegyszer nehézségeket támasztanak, akadályokat állítanak a kísérlet útjába. Ezek az akadályok némely esetben súlyosabbak, néha mindössze apróságok. Ezek az apróságok azonban összehalmozódnak, s növelik a kísérletet vezető oktatóknak amúgy is sok gonddal és gyötrődéssel járó munkája nehézségét.

Ezzel kapcsolatban is szeretnénk egy-két konkrétumot említeni.

1. A Dékáni Tanács, illetőleg annak némely tagja akadályokat igyekezett állítani a felvételi vizsga alkalmassági része elé. „Törvényellenesnek" minősítették, amikor kiderült, hogy nincs tiltó szabály erre, akkor „hagyománysértőnek" nevezték; majd „a hallgatók érdekében" próbálták leállítani.

Amikor hosszú és fölösleges viták árán mégis sikerült megtartani az alkalmassági vizsgákat, a Kar vezetése nem állt egyértelműen ezek mellé. Nem tudták megvédeni ennek az új felvételi vizsgatípusnak a szükségességét a Minisztériumban, s nem tudták érvényesíteni ennek eredményeit. Ez nyilvánult meg a Minisztériumban tartott egyeztető megbeszéléseken, amelyeken – a föntebb említett kérdéskörben – a fölvételi pontszámokról és a fölveendő személyek eldöntéséről volt szó. Ennek folytán maradt ki számos olyan hallgató, akit az alkalmassági vizsga alapján határozottan föl kellett volna venni.

2. Amikor az év során a Kar élére új dékán került, akkor kértük Rektor Urat, hogy bízza meg dr. Bókay Antal dékánhelyettest az egységes tanárképzési kísérlet irányításával. Ez meg is történt.

A Dékáni Tanácson azonban ezt nem érvényesítették. Bókay Antal továbbra is ugyanazokat a teendőket és feladatokat látja el, mint azelőtt; s az egységes tanárképzési kísérlet ügyébe a Dékáni Tanács valamennyi tagja beleszól.[61]

3. Az 1983. évi pedagógusnapi jutalmazásokra fölterjesztettünk másodállásban dolgozó oktatókat is. Elsősorban olyanokat, akik segítségünkre voltak az egységes tanárképzési kísérlet tényleges előkészítésében, szervezésében; előkészítésében és megvitatásában a programoknak; s felkutatásában új oktatóknak; – vagyis akik Budapesten elintézhető ügyekben voltak segítségünkre.

Jutalmazásukat a Dékáni Tanács elvetette.

Megjegyzendő, hogy akadt olyan egész állású, leutazó oktató, akit nem voltak hajlandók jutalmazni. (S a negatív döntésekről csak hónapok múlva értesültünk egyes esetekben.)

4. Az elmúlt tanév végén a Neveléstudományi Tanszék óraszámot kívánt emelni az egységes tanárképzési kísérlet keretében azon az áron is, hogy ezáltal a maximált heti 25 órát túl kell haladni. Azt mondták, hogy bizonyos feladatokat csak így tudnak ellátni. (Megjegyzendő, hogy előzetesen úgy gondolták, hogy elegendő erre a célra a nekik jutó óraszám.)

Egyetlen tanszék számára sem volt egyszerű, hogy a heti 25 órán belül neki jutó órák keretében oldja meg oktatási és nevelési feladatait. Mégis mindegyik megoldotta; a programokat úgy állították össze, hogy azokat a szakmai közvélemény elfogadta.

A Dékáni Tanács jól tudta, hogy a heti 25 órás maximum az egységes tanárképzési kísérlet egyik alapelve volt a kezdetek óta. Ahelyett azonban, hogy simán elutasította volna ezt a fölemelési javaslatot, ismét fölösleges – és csak meddő vitákra alkalmat adó – értekezletet hívott össze. A javaslatot sikerült közelharcban elutasítani az érdekelt szaktanszékek vezetőinek; a feszültség azonban valamennyi résztvevőben csak halmozódott.[62]

---

[61] A bekezdés mellett valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt megjegyzés: „?".

[62] A bekezdés mellett valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt megjegyzés: „?".

5. Egészen kivételesen csúnya dolog az új oktatók fizetésének megállapításában az az eljárás, amelyet az illetékes dékánhelyettes és a kísérletben részt vevő tanszékek vezetői kénytelenek folytatni a szakszervezettel és a Dékáni Tanács egyes tagjaival (ahol ismét ott a szakszervezet képviselője, de nem ül ott egyetlen érdekelt tanszék vezetője sem). Ez egyaránt vonatkozik másodállásúak és főállásúak fizetésének megállapítására.

Egyáltalában nem lehetett érvényesíteni azt az egyszerű alapelvet, hogy bizonyos összeg alatt manapság jó szakember nem vállalja a kísérlettel járó sok, különleges és számára is új feladatot.

(Ugyanakkor meglepően nagy prémiumot kellett szétosztani tavasszal olyanok között, akiknek semmi közük sem volt a kísérlethez.)

Az is előfordul, hogy a tárgyalások során megígért összeget végül is nem sikerül megadni az új oktatónak.

6. Amikor a Dékáni Tanács személyi összetétele megváltozott, akkor felszámolták azt a gyakorlatot, amely szerint az egységes tanárképzési kísérlet és általában az egyetemi ügyekben az érdekelt tanszékek vezetőivel beszélik meg az ügyeket, a fölmerülő kérdéseket.

Azóta nem tartottak egyetlen olyan szűk körű értekezletet, amelyen a kísérletben érdekelt tanszékek vezetői voltak jelen. Az elsődlegesen aktív vezetők helyett a Dékáni Tanácsnak olyan többsége készíti elő a döntéseket, amely nincs aktívan érdekelve a kísérletben.

Amikor fölvetettük, hogy hozzanak létre kari tanácsi elnökséget (mint más karokon is van már az országban), azt a választ kaptuk, hogy egyelőre ez nem időszerű.

Úgy gondoljuk, hogy a kísérletben érdekelt tanszékek valamilyen fóruma nélkül nincs biztosítva – kari szinten – a kísérlet szakszerű irányítása.[63]

7. A kari szakszervezeti bizottságban még most sincs képviselője a lejáró, illetőleg másodállásban oktató tanároknak. Előfordult, hogy ez a szakszervezeti bizottság őellenük „védte" a kar dolgozóinak érdekeit, vagyis egyszerűen az egységes tanárképzési kísérlettel szemben álló csoportérdek kifejezőjévé vált.

Megjegyzendő, hogy a karnak sebtében történt újjáalakítása (vagyis 1982 ősze) óta idekerült oktatókat elfelejtették bevonni a nagyszámú kari és egyetemi grémiumokba. (Így például a mi kikerülésünkkel készül egy olyan doktori szabályzat, amelyet a főiskolai oktatókból álló tudományos bizottság készít elő.)

8. Mivel a tanszékvezetők egy része másodállásban dolgozik (az ismert körülmények folytán), ezért módosítandónak látszik a Kari Tanácson belül a képviselet joga.

A leutazó tanszékvezetőknek nincs módjukban minden egyes Kari Tanácsülésen részt venniük (ezeknek száma egyébként is mintha meghaladná a nemzetközi és országos átlagot). Távollétükben helyettesük képviseli a tanszéket, de szavazati jog nélkül.

Mivel azonban ezeken az üléseken nemegyszer szavazni is kell, s jócskán akadnak az egységes tanárképzési kísérletnek mérsékelt hívei, akik – noha álcázva – gyakran hangulatot keltenek a kísérlet ellen, ezért minden egyes szavazat számít. Az ügyekben járatos tanszékvezető-helyetteseket fel kellene ruházni a távollevő tanszékvezető szavazatával.[64]

9. Az egységes tanárképzési kísérletben részt vevő egyik oktatót följelentették[65] és munkájáról igazoló jelentést kértek. A szóban levő oktató eredményes oktató és kutató egy

---

[63] A bekezdés mellett valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt megjegyzés: „*szakszerv[ezet]i tag?*".

[64] A bekezdés mellett valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt megjegyzés: „*?*".

[65] A „följelentették" szó hullámos vonallal aláhúzva, mellette valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt megjegyzés: „*hol és miért?*".

ritka szakterületen; a szakmai közvélemény szakterületének országosan második legjobb szakemberének tekinti.

10. A régebbi Dékáni Tanács hibájának rótták fel, hogy keveset törődött a Karnak a kísérletben nem érdekelt oktatóinak hangulatával, „közérzetével". Most ez a helyzet megfordult: elmondhatjuk, hogy az egységes tanárképzési kísérletben aktívan érdekeltek jó részének erősen megromlott a „közérzete".

11. Súlyos ügynek tekintjük a következőt. A Dékán megbízta Bécsy Tamást az „Egyetemfejlesztési Bizottság" vezetésével; a bizottságnak azt a feladatot adta, hogy dolgozzák ki a Tanárképző Kar távlati fejlesztési koncepcióját.[66]

A bizottság feladatát komolyan vette. Konzultáltak felsőbb szervekkel. Utánanéztek az ország és más országok egyetemi szervezetének (maguk is jól ismertek számos egyetemet). Koncepciójuk kidolgozásában felhasználták a tudományelmélet, kutatásszervezés, a távlati fejlesztés legújabb szakirodalmát.

Az elkészült javaslatot a Dékáni Tanács vitatta meg. A bizottság tagjai közül csak Bécsy Tamást és Gáspár Lászlót hívták meg a vitára. (Meghívták viszont – az alapelvek megbeszélésére – a kari szakszervezeti bizottság titkárát.)

A Dékáni Tanács többsége a vita során használhatatlannak, elhibázottnak minősítette a javaslatot. A javaslat aláírásáért is felelősségrevonásszerű észrevételeket tettek.

Az Egyetemfejlesztési Bizottság javaslatáról azóta sem értesítették az érdekelt tanszékvezetőket. A javaslatot nem küldték meg a rektornak.[67] Egyáltalában úgy kívánnak fellépni, mintha nem is készült volna javaslat.

Kénytelenek vagyunk *ebben* (vagyis az *egyetem távlati* fejlesztésének kérdésében) egyszerűen kétségbe vonni a Dékáni Tanács szakmai illetékességét. Elismerjük, hogy a jelenlegi átmeneti helyzetben számos *folyó* ügyben hivatali illetékességük van.

Ebben az ügyben azonban kiderült, hogy a Dékáni Tanács – mint döntés-előkészítő, azonban de facto irányító szerv – olyan többséget képvisel, amely az egyetem távlati fejlesztésének ügyében másfelé halad, mint az egységes tanárképzési kísérlet, illetőleg a kísérletet elrendelő felsőbb szervek.

Őszinte tisztelettel:

Dr. Bécsy Tamás
tanszékvezető egyetemi tanár

Dr. Szépe György
tanszékvezető egyetemi tanár

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 91. d. 148/1983.
— Géppel írt, aláírással hitelesített tisztázat, valószínűleg a címzettől származó, kézzel írt jegyzetekkel ellátva.

17. A Történelem Tanszék tájékoztatója a kísérleti egyetemi oktatás I. félévéről

(hely és keltezés nélkül)

Tanszékünkön az egyetemi oktatás 1983 szeptemberében kezdődött, 14 angol–történelem és 25 orosz–történelem szakos hallgatóval, 3 csoportban. A csoportlétszám az orosz szako-

[66] Jelen kötetben ld. a 14. sz. dokumentumot.
[67] Földvári József rektor Bécsy Tamáshoz intézett válaszának ismertetését jelen kötetben ld. a 14. sz. dokumentum kommentárjában.

soknál (12, 13 fő) még megfelelt munkaformánknak, az angolos csoport 14 fős létszáma azonban már [a] kiscsoportos oktatás felső határán van. A létszám esetleges növekedése itt már veszélyeztetné a kísérleti munkaformát.

A hallgatók felkészültsége nem lényegesen jobb a korábbi elsőéveseknél, mert a történelem szakon eddig is megfelelő kiválasztási lehetőség volt. Az angol szakosok – [a] középiskolai angol nyelvoktatás országos helyzetének megfelelően – valamennyien a fővárosból, illetve a megyei székhelyek középiskoláiból valók. Kifejezőkészségük ennek megfelelően jobb, de magatartásuk lezserebb, mint a főként dunántúli gimnáziumokból érkezett, szerényebb magatartású, de szorgalmasabb orosz szakosoké. Határozott irányítás mellett alkalmasabbak az önálló ismeretszerzésre, vagy a szakmai vitákon való részvételre, de hajlamosabbak a feladatok alól való kibújásra is. A tanár munkájában azonban – partnerként – szívesen vesznek részt.

A tanárok: Az egész tanév alapvető szakmai tárgyát, az Ős- és ókortörténetet dr. Tóth István egyetemi adjunktus, a római Pannonia történetének ismert kutatója tanította. A szakmai műveltséget alapozó tárgyak közül a Latin nyelvet egész éves tárgyként dr. Kun József egyetemi adjunktus, a római agrártörténet neves fordítója, a „Gazdaság–társadalom–politika" c. tárgyat dr. Tóth Tibor egyetemi docens, kandidátus, a Bevezetés a történelemtudományba c. tárgyat dr. Kiss Géza főiskolai docens, kandidátus, a Régészeti alapismereteket dr. Ecsedy István régész, a Néprajzi alapismereteket dr. Nádasi Éva néprajzkutató tanította. […][68]

Ős- és ókor

Kísérletünk első szakmai tárgya, ennek megfelelően az itt szerzett tapasztalatoknak különös jelentősége van a jövő szempontjából. Egy félév tapasztalatai alapján a következő megállapításokat rögzíthetjük:

A kiscsoportos forma egészében pozitív tapasztalatokat hozott. Segítségével meg lehet kísérelni egy-egy történeti korszak, vagy probléma önálló hallgatói munkára épített, komplex feldolgozását. Az eredmények még javulhatnak, ha az alkalmazható módszerek és eszközök vonatkozásában az oktatók kicserélik tapasztalataikat. Ideálisan azonban csak ott alkalmazható, ahol a szakirodalom és az oktatási segédletek hozzáférhetők a hallgatók számára. Mezopotámia, az ókori Egyiptom, az athéni virágkor, a köztársasági vagy koracsászárkori Róma esetén kitűnő szakirodalom áll rendelkezésre. A görög klasszikus kort megelőző és követő időszakra vonatkozóan azonban még olyan magyar nyelvű irodalom sincs, amely az alapvető kronológiai és terminológiai problémákat tisztázná, de nem jobb a helyzet a római múlt kezdeteire, vagy a későbbi császárkorra vonatkozóan sem. A korszerű *magyar nyelvű szak*irodalom hiánya nélkülözhetetlenné teszi itt a tanári előadás beiktatását. Így jött létre az előadásokkal kiegészített kiscsoportos foglalkozás, amelynél az ilyen módon szervezett foglalkozások számaránya nem haladta meg az összes órák 25–30 százalékát. Dr. Tóth István szaktárgya esetén ezt a rugalmasan alkalmazható formát kielégítőnek tartja.

A tankönyv- és a segédletek hiányának pótlására előkészületek történtek a fontosabb tanulmányokat tartalmazó szöveggyűjtemények összeállítására, s ennek elkészültéig fénymásolatokat használnak.

Az önálló ismeretszerzésre nevelés érdekében fokozatosan nehezedő feladatokat kapnak dr. Tóth István hallgatói magyar és idegen nyelvű bibliográfiák összeállítására, egy-egy

[68] A kihagyott rész a régészeti és néprajzi ismeretek következő félévekben való oktatásával kapcsolatos megfontolásokat tartalmaz.

tanulmány ismertetésére, referátumok, korreferátumok tartására. Az eredményesen megoldott feladatok száma, és javuló minősége alapján az a meggyőződés alakult ki, hogy *az I. éves történelem szakos hallgatók elbírják a fokozott önállóság terhét*, de szükséges, hogy a tanszék ezt a munkát *permanens feladatként kezelje a további években is!*

A kísérleti egyetemi oktatás első szaktárgyának 3,7; 4,1; 4,2 átlagú, meglepően jó tanulmányi eredményei három összetevőből születtek: önálló munka alapján készített írásos feladatokból, 1 tíz perces és egy 2 órás zárthelyi dolgozat osztályzataiból, és a szóbeli teljesítmények értékeléséből.

Latin nyelv

Ez az a tárgya kísérletünknek, ahol egyértelműen megfelel (csak még kisebb létszámú lehetne) a kiscsoportos forma. Ennek megfelelően a lelkes tanári munka itt különösen jó eredményt hozott (4,61; 4,71; 4,83). A kiemelten jó hallgatók itt mind orosz szakosok, a problémás hallgatók között pedig első helyen az angol szakos férfihallgatók állnak. Ha arra gondolunk, hogy egyetlen hallgatót kivéve a középiskolában senki sem tanult latin nyelvet, nagyszerű eredménynek kell tartanunk, hogy a II. negyedév végén minden hallgató meg tudta oldani a számára adott egyéni, fordítási feladatot, és talán ennél is több, hogy jelentkezik már a fakultatív latinra járás igénye azoknál a hallgatóknál, akik alaposabb ismeretekre vágynak. A szaktanár természetesen arra is felfigyelt, hogy vannak olyan hallgatói is, akikből hiányzik a kellő türelem, kitartás, elemzőkészség.

A tantervvel kapcsolatban az a szaktanár véleménye, hogy 1 évre korlátozottan szükségképpen túlzsúfolt az anyag és ebben az esetben, ha a kötelező jellegű oktatás nem folytatódik, és a hallgatók csak alkalomszerűen találkoznak a latin nyelvvel, az ígéretes eredmények szétfoszlanak a múló idővel.

További gondot jelent a könyvhiány. Különböző módszertani problémák miatt nem felelnek meg a kívánalmaknak sem a középiskolai tankönyvek, sem a már forgalomban lévő egyetemi jegyzetek. A forrásgyűjtemények jók lennének, de itt meg a példányszámmal van probléma. Távlati megoldást kínál ebben a vonatkozásban a szaktanár által készítendő tankönyv és szöveggyűjtemény, de ennek elkészítését a magas óraszámok mellett nehezíti a technikai segédmunkaerő, gépek, anyagok, pénzügyi feltételek stb. ismert hiánya.

Bevezetés a történettudományba

A kísérleti rendszerben e tárgy szerepe és funkciója is módosulóban van. A változás lényege abban áll, hogy az egész tárgyat alá kívánjuk rendelni a képzés szükségleteinek. Ennek következtében az alapozó jellegű elméleti-gyakorlati ismereteket a hallgatók most nem egy félévben sűrítetten kapják, hanem három évfolyamon elosztottan, négy modul, összesen 64 óra keretében. Ezek közül a hallgatók mindjárt tanulmányaik kezdetén kapják az elméleti bevezetést, amelynek célja a hallgatók történeti intelligenciájának alapozása, a szükséges rendszertani, műfaji és kutatás-módszertani fogalmak ismertetése. (A hagyományos adatközlést itt is felváltotta a hozzáférhető művek ismeretére támaszkodó közös munka.)

Az igazi nóvumot azonban „A forrás szerepe a tudományban és az oktatásban" c. gyakorlat-sorozattól várhatjuk. Ennek során a hallgatók a vonatkozó elméleti anyaggal egyidejűleg tanulmányozzák majd az egyes korok forrásait, a tudományos szempontok mellett gondolva azok oktatási célú felhasználására is. A változások sikerének elengedhetetlen feltételeként azonban utalnunk kell itt az ismeretszerzés rendszerének, alkalmainak és módjainak alapos összehangolására.

Tantervünk az előzetes megítélés során logikus felépítése, tartalmi vonatkozásai és nem utolsósorban képzés-centrikussága miatt sok jót ígért. A végrehajtás során azonban itt is mutatkozott zsúfoltság, s a menet közben történt anyagcsökkentés ellenére csak erőteljes követelményrendszer útján volt az elvégezhető. Ez abból adódott, hogy a tulajdonképpeni bevezetés feladatai mellett a kelleténél nagyobb helyet kaptak itt bizonyos forrástani és kutatás-módszertani kérdések, és diákban, tanárban szükségképpen hiányérzet támad amiatt, hogy a gyakorlati realizálásra csak egy év múlva kerülhet sor. Ugyanakkor éppen ez a feszültség kényszerítette ki a tudatos előrenézést, a következő negyedek anyagának – képzési céljainak – és munkaformáinak alaposabb átgondolását. Ennek során alakult ki az a meggyőződésünk is, hogy a Bevezetés c. tárggyal szemben jelentkező elvárások teljesítésére is megfelelő a kiscsoportos forma, a segédtudományokat pedig csak így lehet hatékonyan tanítani.

Az oktatás tárgyi feltételeinek hiánya s a hiányok pótlására irányuló „fénymásolatos" gyakorlat azonos a többi tárggyal, erről tehát itt már nem beszélünk. Az oktatás számszerű eredménye valamivel gyengébb ugyan (4,42; 4,38; 4), de ez talán azzal magyarázható, hogy itt egy adott témára koncentrált és egy áttekintő jellegű ellenőrző dolgozat mellett a hallgatók szóbeli feleleteit is rendszeresen értékeltük és nyilvántartottuk.

A számok mögött lévő hallgatókról az a szaktanár véleménye, hogy gyarapodott általános és szakmai műveltségük, a tanár által részletesebben megvilágosított kérdéseket, vagy az önálló munkával elsajátított törzsanyagot ismerik, hogy szívesen vettek részt a kiadott, vagy önként vállalt témák feldolgozásában. A kíváncsisággal párosult, örömmel végzett munka a szaktanár számára mindenképpen tanulságos volt.

A hallgatók véleménye a tárgyról[69]

A zárás alkalmával minden hallgató válaszolt arra a két kérdésre, hogy „Milyen új ismeretekhez jutott?" és „Milyen segítséget kapott a tanuláshoz?". Ezen kívül csoportonként 3-3 felkért hallgató válaszolt 9 kérdésre, amelyek az anyag mennyiségére, minőségére, az oktatás módszerére, az ismeretek alkalmazására, a hallgatók és a tanár viszonyára, és bizonyos jövőbeni tervekre vonatkoztak.

A válaszok tarka halmazából egy csokor elismerés: segítséget adott a könyvek és [a] könyvtár használatához, megtanultuk a jegyzetelés technikáját; merünk véleményt mondani a csoport előtt; elsajátítottuk egy-egy könyv ismertetésének módját; felkeltette az érdeklődést; stb. Erre utalva írja egy hallgató: „Mennyi minden van, ami az ember számára szép gondolatokat tartalmaz!"

A hallgatók bírálatai joggal támadták az anyag zsúfoltságát, a kemény számonkérést, „amely nem ad lehetőséget egyéni villogásra". Több konkrét ismeret kell, mert „így csak ízelítőt kaptunk a tudomány módszeréből" – írja egyik, s ugyanezt a gondolatot azzal toldja meg a másik, hogy a tanár „… sok kérdésre adott ugyan választ és sok fogalmat is tisztázott, de csak érintőleg…". Megérezték, hogy a magyar *középkorra koncentrált segédtudományok helye a II–III. évfolyamon van*, s azt is kiemelték, hogy jó tankönyv kellene, hogy több idő jusson érdemi kérdésekre.

A hallgatók érett megnyilatkozásai csak megerősítették a szaktanár véleményét, hogy további eredményeink fontos feltétele a hallgatókkal való szoros együttműködés a kísérlet munkájában.

---

[69] Egykori történelem szakos hallgatókkal, Nagy Mariannal, Porst Andreával és Sashalmi Endrével készült interjúkat ld. a kötet II. részében.

A tárgy jövőjéről a fentieken túl csak annyit, hogy meghatározott tudománytörténeti okokból a segédtudományok oktatása minden egyetemen a feudális korhoz kötött, és hogy kockázatos egyetlen emberre tervezni a tárgy holnapját. […]

A kísérlethez kötődő ismert személyi, pénzügyi és technikai vonatkozású dolgok nem tartoznak a beszámoló keretébe. Említésük csupán annak bizonyítására történt, hogy a tanszék és a kísérletben részt vevő oktatók az első félévben mindent megtettek a kísérlet sikeréért, nem csupán tantervet készítettek és módszeres eljárásokat dolgoztak ki, elkészítették különböző tankönyvek és segédletek tervét, stb. A kísérlet jövőjének egyik fontos kérdése, hogy hol van az oktatók teherbírásának határa? A tanárokkal szembeni elvárásnak ezt a „komplexitását" túlzottan feszítettnek kell neveznünk, amely többéves távlatban nem viselhető el, s egyben a kísérlet sikerét veszélyezteti.

Az első félév kísérleti oktatásában részt vevő tanárok közös véleményét az alábbiakban összegezhetjük:

1) A szükség esetén előadással is kiegészíthető kiscsoportos forma felel meg képzési elképzeléseinknek, de sikerének legfontosabb feltétele a megfelelő személyi és technikai problémák megoldása.
2) Mielőbb tisztázandó a kötelező rokontudományok (helye, szerepe, metodikája), a II. évtől már jelentkező segédtudományi gyakorlatok és kötelezően választható tárgyak problematikája.

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 91. d. 148/1983. Tájékoztató a kísérleti egyetemi oktatás I. félévéről.
— Géppel írt, sokszorosított másolat, szerző és keltezés nélkül.

A tájékoztató a Történelem Tanszék 1984. február 23-i értekezletére készült. Polányi Imre tanszékvezető az értekezletre Szépe Györgyöt is meghívta, és a tájékoztatót is eljuttatta számára. Szépe nem tudott részt venni az értekezleten, ezért 1984. március 5-én, Polányinak írt feljegyzésében így értékelte a tájékoztatót: „*Nagyon tanulságos volt az áttekintés. Megkértem a Magyar Nyelvi Tanszék valamennyi oktatóját, hogy olvassa el (azokról van szó, akik részt vettek az egyetemi programban)*." (PTE EL VIII. 201. b. PTE [majd JPTE] Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 92. d. 1/1984. Szépe György levele Polányi Imrének, 1984. márc. 5.)

18/a. Megalakult a Pécsi Egyetemi Színpad

Universitas, 1984. február 16.

„… cél az országos viszonylatban igen alacsony színvonalon álló egyetemi színjátszás javítása és lehetőség szerint a pécs–baranyai kulturális élet színesítése." – Nyilatkozta 1983 márciusában lapunkban dr. Bécsy Tamás, a „Ha lesz Egyetemi Színpad…" című cikkben.[70]

Ma már felesleges a feltételes mód. Az elmúlt héten ugyanis a városi tanácson aláírásra került a Pécsi Egyetemi Színpad alapító oklevele.

Úttörő kezdeményezés ez a javából, hiszen hasonló szervezeti felépítésű, amatőrökből álló színház nincs több az országban. S mint az az ünnepélyes pillanatokban is megfogalmazódott, a közművelődés súlyponti kérdéseiben, a város kulturális életében is jelentős szerepet kíván betölteni az Egyetemi Színpad. Bár az eredeti tervek szerint szerényebb keretek

[70] Juhász László: „Ha lesz Egyetemi Színpad…". Vacsora Bécsy Tamással. *Universitas* (12.) 1983. márc. 3. 2.

között képzelték el az egyetem vezetői a létrehozást, ma már örülnek, hogy közös összefogással, a városi tanács koordinálásával, a JPTE és a PMMF aktív támogatásával, a Nyári Színház és az Ifjúsági Ház nyújtotta lehetőségek kihasználásával sikerült megteremteni azokat a feltételeket, amelyek biztosítják a zavartalan működést.

A működtetésben a Nyári Színház, az IH és a tanárképző kar vesz részt, a közeljövőben beinduló próbák és a majdani előadások helyszínéül pedig a Nyári Színház Anna utcai épületében kialakításra kerülő padlásszínházat, az IH színháztermét és a PMMF nagytermét jelölték ki, de már most gondoltak arra, hogy az olyan darabokkal, amelyek az általános és középiskolások részére kötelező olvasmányok, felkeressék a megye településeit is.

Rögzítették azt is, hogy a főállású rendezők közreműködésével az egyetemisták, főiskolások részére amatőr rendezői tanfolyamokat indítanak. A tervek között évente 3–4 bemutató szerepel, s az első darab próbái heteken belül megkezdődnek.

A Pécsi Egyetemi Színpadban jelenleg nem képviselteti magát a POTE és a zeneművészeti. Mindez azonban nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a jövőben ők is bekapcsolódjanak a közös munkába.

Megalakult a Pécsi Egyetemi Színpad. Universitas *(13.) 1984. febr. 16. 1.*

18/b. Az Egyetemi Színpad első tagtoborzója és 1984/85. tanévi tervei

Universitas, 1984. szeptember 27.

Az Ifjúsági Ház előtti lépcsőkön Bagossy az idősbödő tagokkal beszélget, s úgy gondolom, ő is – akár a többiek – cseppnyi szorongással várja az első évadnyitó tagtoborzót. Az előcsarnokban Kiss Sanyi formás-okosra kopaszított „bukója" jelzi, hogy esztétika szakosokkal számolni lehet.

A teremben már közel ötvenen vagyunk, kedves-bájos és biztosan tehetséges lányok, tanárképzősök, gimnazisták, egy medika és egy reklámszervező, kevésbé szép, bár szintúgy tehetséges legények, köztük műszakis is szép számmal, ja és Darák Peti, aki minden elterjedt rémhírt cáfolva mégis megjelent – bár szerepet nem vállal – inkább rendezéssel foglalkozna.

Bagossy László, a Nyári Színház igazgatója, az Egyetemi Színpad főmanagere mindenekelőtt köszönt, bemutat, bemutatkozik, majd előadja az együttes előtt álló terveket. Az első produkció premierje november közepén lesz. Visnyevszkij: Optimista tragédiáját Bagossy rendezi. A produkcióval hazánk felszabadulásának 40. évfordulója előtt is tisztelgünk, hitről beszélve, mely minden időben, minden nehézségen átsegíthet bennünket.

Tasnádi Márton izgalmas feladattal birkózik novembertől. Csehov: Három nővér című remekét rendezi, a PNYSZ Anna utcai stúdiószínházában. Bemutató 1985. február. Tavaszszal a társulat – a már több helyütt részletezett közönségnevelői koncepciójának megfelelően – Illyés Gyula Szélkötő Kalamona című darabját játssza általános iskolásoknak.

És végül egy vérbeli egyetemistáknak, főiskolásoknak való feladat: hallgatók gyűjtenek és írnak anyagot a demokráciáról, természetesen személyiségük szűrőjén átengedve, melyet Bécsy Tamás formál színpadképes alkotássá.

Októbertől négyéves rendezőképzés-tanfolyam indul: két évig mindenesként dolgoznak a résztvevők, a harmadik évben elméleti képzést kapnak, s végül egy esztendeig rendeznek a hallgatók. Teljesítményüktől függően „B" vagy „C" kategóriás amatőr rendezők lesznek.

Güth János, a PNYSZ munkatársa színház- és szcenikatörténeti stúdiumot indít a Pollackon, melyre csakúgy, mint a fenti munkákra, még jelentkezhettek a 10-834-es telefonon vagy az Anna utca 17-ben.

Ismét Egyetemi Színpad. Universitas *(13.) 1984. szept. 27. 3.*

19. A Tanárképző Kar főbejárati feliratának eltávolítása

Universitas, 1984. február 23.

Pár hónappal ezelőtt a tanárképző előtt sétálva jóleső érzéssel vettem tudomásul, hogy az új egyetemi kar elődjét meg nem tagadva, főbejáratának homlokán továbbra is viseli az egyszerű föliratot: „TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLA". Hallgatókoromban sokat hallottam az ún. hagyományőrző bizottságról. Gondoltam, hogy a környezetvédők agilitásával, küzdve a hódítói igyekezet és az új hatalom szolgálatába szegődő becsvágy ellen, megőrizték a dicstelennek egyáltalán nem mondható, majd harmadszáz éves múlt e külső jelvényét, s öntudatunk egy darabját. Gondoltam, megemlítem az UNIV-ban ezt a becsülendő tényállást, hisz a lapot az országban sok helyütt olvassák, meg a nemzettudat és múlttudat problémái meg a Rádai…

Pár nappal ezelőtt a tanárképző előtt sétálva…

Néhány ezer volt pedfős nevében: Martin László általános iskolai köztanár.

Martin László: Elkéstem. Universitas *(13.) 1984. febr. 23. 2.*

A Tanárképző Kar főbejárati kapuja felett a „Tanárképző Főiskola"-felirat eltávolításának „nyomai" még látszottak egy ideig, ahogy azt az *Universitas* 1984. március 29-i számában is megjegyezte. Ezt a rövid időszakot örökíti meg a kötet III. részében található 2. sz. fotó, melyen a kapu felett még kivehető az egykori felirat helye.

20/a. Bécsy Tamás feljegyzése Földvári József rektornak a Tanárképző Kar Irodalomtudományi Tanszékének felvételijéről

1984. május 23.

Az Irodalomtudományi Tanszék kísérletet folytat az egységes tanárképzés egyik lehetséges módozatát, változatát illetően. Ez a tény még inkább szükségessé teszi, hogy a felvételit kiegészítsük – az általában is, igen sok szakember által igényelt – alkalmassági vizsgával.

Változatlanul megtartanánk a kötelező és szokásos módon az írásbeli és a szóbeli felvételi vizsgát. Kiegészítenénk azonban a szóbeli vizsga napjának délutánján alkalmassági vizsgával, amelyen az adott napon szóbeli vizsgát tett, kb. 10 hallgató venne mindig részt. Pályára való alkalmasságukat és egyéniségüket *csoportdinamikai* módszerekkel vizsgálnánk: milyen a jelölt 1.) irodalmi érzékenysége, fogékonysága, esztétikai ízlése és ítélete; 2.) erkölcsi, eszmei, ideológiai nézetrendszere.

A jelöltek három szöveget kapnak, egymás után. Először az elsőről egészen röviden, írásban, megadott szempontok szerint rögzítik véleményüket; majd megkérjük, mindenki ismertesse a magáét. Ezután vita következik, amelyben kizárólag a jelöltek vesznek részt. Feladatuk az, hogy a vita után *közös* végeredményre, közös álláspontra jussanak. Ezután

ugyanez folyik a második, majd a harmadik szöveggel kapcsolatban. A szövegek egy részre irodalmi, más része éppen az erkölcsi, eszmei, ideológiai nézetekre vonatkozóan adhat számunkra felvilágosítást.

A jelöltek munkáját három tanár figyeli; a vitát egyik esetben sem irányítják. Tevékenységük – a megfigyelés mellett – csak a feladatok kijelölésére szorítkozik.

A tanárokat ezen munkára – és a képzési tervben elfogadott „tutori órák" megtartására is – egy teljes tanéven keresztül készítették fel szociálpszichológusok, Csepeli György vezetésével. A felvételi eme módszerét ugyancsak Csepeli György dolgozta ki.

A Művelődési Minisztérium egy évvel ezelőtt hallgatólagosan hozzájárult a felvételi ezen részének lebonyolításához. A tavalyi felvételin nem nagy százalékban, de egyes esetekben jelentősen eltérő eredményeket kaptunk a szokásos felvételi vizsgán kapottakhoz viszonyítva. Mivel a felvételi ezen részén kapott eredményeket és teljesítményeket nem tudtuk érvényesíteni, két-három olyan jelöltet nem vettünk fel, akiket pedig egyéniségük és alkalmasságuk alapján fel kellett volna vennünk.

Kérem a Művelődési Minisztériumot, szíveskedjék engedélyezni a felvételi ezen részét, és lehetővé tenni, hogy az itt kapott eredményeket és teljesítményeket a felvételinél érvényesíteni tudjuk.

Ennek egyik lehetősége például, hogy a jelentkezők *sorrendjét* nem a felvételi „hivatalos" részén kapott pontszámok alapján állítjuk össze. A sorrendet mindenképpen meg kell határoznunk, de – engedélyezés esetén, *két-három jelentkezőnél* – az alacsonyabb pontszámot elért jelöltet a csoportmunkában mutatott teljesítménye alapján feljebb sorolnánk, mint ahová pontszáma alapján kellene.

Ha ezt a Minisztérium a kari Felvételi Bizottsággal elfogadtatja, és ha a Minisztérium ebben a két-három esetben eltekintene az országos eredmények alapján kijelölt, a felvételihez okvetlenül szükséges pontszámtól (attól ti., ahol a „vonalat" húzzák), alkalmassági vizsgánk eredményeit érvényesíteni lehetne. De ha ez a megoldási mód nem elfogadható, számunkra mindegy, hogy miként, csak érvényesíthessük az általunk pluszmunkában vállalt felvételi résznek az eredményeit.

1984. május 23.
Bécsy Tamás
az irodalomtudomány doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 101. d. 343/1984. Feljegyzés a Tanárképző Kar Irodalomtudományi Tanszékének felvételijéről.
— Géppel írt, aláírással hitelesített, sokszorosított tisztázat.

A feljegyzést Bécsy Tamás azzal a kéréssel küldte el Földvári József rektornak, hogy azt engedélyeztetés céljából juttassa el a Művelődési Minisztériumba, Bihari Mihálynak. Palovecz János MM–osztályvezető 1984. június 19-i válaszában engedélyezte az 1984/85. tanévre a csoportdinamikai módszerekkel végzett alkalmassági vizsga kísérleti kipróbálását. Ám a hagyományos felvételi eredményei alapján kialakuló sorrend megváltoztatásához nem járult hozzá, mindössze annyit engedélyezett, „*hogy az azonos pontszámot elért jelöltek esetén az alkalmassági vizsga eredménye is lehet egy szempont a jelöltek közötti sorrend megállapításában*." Hogy „*a kísérlet eredménye viszont ne maradjon az intézmény magánügye*", a lefolytatott vizsgákról, s arról, hogy azok milyen arányban változtattak volna a hagyományos sorrenden, további részletes tájékoztatást kért. (PTE EL VIII. 201. b. PTE [majd JPTE] Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 101. d. 343/1984. Palovecz János válasza Földvári Józsefnek, 1984. jún. 19.)

20/b. Interjú Gergely Jánossal a kísérleti felvételiről

Napló (Veszprém), 1985. március 6.

Nem hiszem, hogy nagyon ráfizetne a Volán, ha a hétvégeken diákjáratokat indítana a Veszprém megyéből Pécsett tanuló fiataloknak. Orvos-, mérnök-, tanár-, közgazdász- és jogászjelöltek tucatjai a Mecsek ölén fekvő városban készülnek föl arra a hivatásra, melyet – és most lehet fintorogni, cinikus megjegyzéseket tenni, vagy öntelten magabiztos arcot ölteni – értelmiségi küldetésnek neveznek.

A Janus Pannonius Tudományegyetem főtitkára, *Gergely János* docens népszerű ember. Korán eladta életét a közösségnek. A tanárképző kar magyar nyelvészeti tanszékén tanít. […][71]

– Az egyetem tudvalevőleg jogászokat, közgazdászokat, valamint általános és középiskolai tanárokat képez. Tavaly a tanárképző karon alkalmassági vizsgával kísérleteztek. Milyen sikerrel?

– A magyar, valamint a történelem szakon meghonosodott az alkalmassági vizsga. A magyar szakra jelentkezők *Csepeli György* szociálpszichológus és *dr. Bécsy Tamás* tanszékvezető irányításával csoportdinamikai foglalkozásokon is részt vesznek.

– Ennek részleteiről szeretnék többet hallani.

– Elmondok két tavalyi feladatot. Tizenöt jelöltet ültettek körbe a foglalkozás irányítói. Magnóról bejátszottak egy novellarészletet. Ezt kellett befejezni. Természetesen nem az volt a cél, hogy a fiatalok feltétlenül kitalálják az eredeti mű végkifejletét. A felvételiztetők a gondolkodásmódra, a szemléletre, az eredetiségre, a kifejezőerőre voltak kíváncsiak. A másik feladat: kaptak a diákok három versrészletet. Az egyiket Ady írta, a másikat József Attila, a harmadikat egy dilettáns. Ez utóbbi két nevet tudatosan felcserélték a versrészlet fölött. A jelölteknek a versekről kellett véleményt mondani. A többség illemtudóan fölmondta a középiskolai leckét, tételszerűen. Csupán két gyerek akadt egy csoportban, aki nem hitte el, hogy a dilettáns verset József Attila írta. Ebben nemcsak az a tragikus, hogy nem ismerik József Attilát, hanem az öncélú tekintélytisztelet, a vak engedelmesség, az állítások kritikátlan elfogadása…

– A csoportdinamikai foglalkozásokon a középiskolai magyartanárnak jelentkezők vesznek részt. Az alkalmasság azonban a többi szakon is meghatározója az eredményességnek. A szaktárgyi tudáson kívül mire figyel a felvételi bizottság?

– Az eredetiségre, a bátorságra, a határozott fellépésre. Próbáljanak a jelöltek a tételszerű tudás helyett a belső összefüggésekre figyelni. Tételsablonokba szorított tudással egyik karon sem lehet megélni. Legyenek a felvételizők magabiztosak – de ne nagyképűek –, merjenek nemet is mondani, ha próbaképpen provokálják őket valamelyik tárgyból. […][72]

Hajba Ferenc: Megtelepedik-e a latinos kultúra? Napló (Veszprém) *(41.) 1985. márc. 6. 5.*

---

[71] A kihagyott rész összegyetemi felvételi kérdéseket érint.
[72] A kihagyott rész összegyetemi felvételi kérdéseket érint.

21. Bókay Antal jelentése a Janus Pannonius Tudományegyetem rövid távú, központi segítséget igénylő szükségleteiről

Pécs, 1984. június 11.

A Janus Pannonius Tudományegyetem létrehozása, és a társadalomtudományi egyetemi képzés megindítása *formálisan* az ország negyedik tudományegyetemi bázisát teremtette meg. Ezzel jelentősen kibővült az ország szellemi termelési kapacitása, és a méreteiben, súlyában jelentéktelen intézményből (a Pécsi Tudományegyetemből és a Pécsi Tanárképző Főiskolából) a nemzetközi tudományos közéletben is elfogadható méretű, szakmai szempontból igen sokrétű egység jött létre. Jelentős lépés az ország szellemi kapacitásának decentralizálásában és a nagy tradíciókkal rendelkező Dunántúl regionális központjának erősítésében. (Számításaink szerint a tudományos fokozattal rendelkezők száma a városban tíz év alatt legalább megkétszereződik.)

Ilyen eseményre az ország történetében igen ritkán került sor, mégis fontosságához mérten igen kis figyelmet kapott.

A Tanárképző Kar és benne az egyetemi képzés a hasonló funkciót betöltő egyetemi karokénál sokkal rosszabbul ellátott Tanárképző Főiskolán indult. Hasonlóképpen gyengén ellátott volt a jogelőd Pécsi Tudományegyetem, elsősorban a kis méret és a relatíve szűk szakmai profil (csak jogász- és közgazdászképzés) miatt. Az egyesítéssel ezért nem teremtődött meg az az anyagi-szellemi bázis, amely egy ilyen méretű egyetem működéséhez szükséges, és amely volumenében hasonlít a szegedi és debreceni egyetemekhez, hanem sokkal inkább a hiányok összegződtek és váltak a lehetőségek tükrében még inkább szorítóakká.

A pécsi egyetemi bázis fejlesztését ezért országos ügyként kellene kezelni. Tervezésekor *nem a kísérleti képzés közvetlen szükségleteiből* kell kiindulni, hanem *az egyetem mint egész* hátterének megteremtéséből. Egy ilyen fejlesztés nem az egységek éles belső elhatárolását erősítené (mint tenné ezt egy, a kísérletre koncentráló fejlesztés), hanem a meglévő és kapott kapacitások közös, intenzív kihasználásához vezetne, az integrálódás irányába hatna.

Az egyetem vezetői természetesen tudatában vannak, hogy a pécsi egyetemi bázis létrehozása olyan időszakban történt, amikor a fejlesztési források relatíve szűkösek. Azonban nem azt kérjük, hogy a kísérleti képzés miatt az intézmény a többi egyetemhez képest kiemelt fejlesztést kapjon, hanem *csupán a pécsi egyetem szintre hozását*, az esélyegyenlőség megteremtését tartjuk elengedhetetlennek.

A fejlesztési tervben távlati és rövid távú elképzeléseket külön kell szerepeltetni, hiszen a megindult egységes képzési kísérlet már most kikényszerít bizonyos megoldásokat, más területek lehetőségeit pedig csak most mérjük fel. A következőkben csak a közvetlen fejlesztési szükségleteket adjuk meg, a hosszabb távú ajánlásokat, fejlesztési javaslatokat 1984. év végéig készítjük el.

1. *Épület, elhelyezés* – belső átcsoportosítással jelentősebb beruházás nélkül megoldható. Az átcsoportosításra azonban csak akkor van lehetőség, ha hatékony felsőbb segítséget kapunk:

- A PJPTE központi épületének egy részét a POTE foglalja el. Annak ellenére, hogy a POTE a pécsi átlaghoz képest igen jól ellátott intézmény, a kiköltözést a kapott új épület felújításához kötik, melynek határideje bizonytalan. Feltétlen szükséges lenne az egyébként alig használt hely[i]ségek azonnali átadása.

- A PJPTE Tanárképző Kar központi épületében rövidesen felújítás indul. A helyettesítő épületnél tárgyaltunk a Pollack Mihály Műszaki Főiskolával egy hozzánk közeli épület átadásáról. A kezdeti bíztató jelek után akadályok látszanak.
- A színvonalas egyetemi képzés kulcskérdése a megfelelő könyvtár. Ezért gyorsítani kellene az Egyetemi Könyvtárnak már átadott épület rekonstrukcióját, lehetővé tenni mielőbbi birtokbavételét.

2. *Anyagi-tárgyi beszerzések*

- A PJPTE Tanárképző Kara a jelentős személyi fejlesztés és a megváltozott funkció ellenére ma is tanárképző főiskolai keretekkel gazdálkodik. A hiányzó összegeket a Művelődési Minisztérium időszakos póthitelekkel adja meg. Javasoljuk ezek beépítését a költségvetésbe. Az alapvető szükségleteket évi mintegy 500 e[zer] –750 e[zer] Ft többlettámogatás kielégítené. Póthitelben ennél jóval többet kaptunk, de kiszámíthatatlansága miatt kevésbé hatékonyan tudjuk hasznosítani.
- A kísérleti képzéssel, a megnövekedett mérettel egyaránt együtt jár az egyetemi kiadványok számának, mennyiségének megnövekedése. Több nemzetközi szinten is figyelemre méltó kutatócsoport tervez kis példányszámú sorozatot. Az egyetem jelenleg két rosszul felszerelt nyomdával rendelkezik. Sürgősen ki kellene alakítani egy színvonalasabb kiadványokat előállító, sokszorosító kapacitást. Ehhez az egyetemnek megvan a személyi háttere. A szükséges gépek beszerzését akadályozza, hogy beruházásnak minősülnek, illetve, hogy csak tőkés forrásból szerezhetők be. Nem a teljes gépparkot kell azonban kicserélni, hanem bizonyos célgépek megvannak, mások hiányoznak, azaz néhány gép beszerzésével a nyomdai vonal megteremthető. A szükséglet kb. 15–20 ezer dollárnyi tőkés beszerzést, és kb. 800–900 ezer Ft forintkeretet igényelne. (Egyébként az egyetem kísérleti szakterületének tanszékei a jövő évben 5–6 nemzetközi konferenciát terveznek, és ez kb. 12 ezer dollárnyi többletet jelent az országnak.)
- Megfelelő könyvtári háttér nélkül nem képzelhető el az egyetem fejlesztése. Különösen a társadalomtudományi területen vannak jelentős hiányok, hiszen idegen nyelvű történelmi, irodalmi, nyelvészeti és filozófiai szakirodalmat az elmúlt harminc évben egyetlen könyvtár sem vásárolt. Egy alapkönyvtár kialakításához kb. 10 ezer dollár vásárlás szükséges.

3. *Személyi fejlesztés* – a Művelődési Minisztérium erre az évre megbízható ígéretet tett a személyi fejlesztési igények kielégítésére. A kísérleti képzés első szakaszában, az eljövendő 3–4 évben évente előbb 12–14 fős, később 8–10 fős oktatói fejlesztés szükséges. Nagyon fontos, hogy az oktatói létszám növelésével párhuzamosan javítani kell az adminisztrációs és technikai személyzettel való ellátottságot, és a bővülő kari és egyetemi könyvtár személyi ellátottságát.

Az utóbbi hónapokban olyan tendenciák mutatkoznak, hogy átalakulóban van a pécsi kísérlettel kapcsolatos, korábbi döntően negatív attitűd. Több nagyon pozitív visszhangú tájékoztatót tartottunk (pl. a tudományegyetemek pártbizottságainak pécsi tanácskozásán, a pedagógiai szakbizottságon, a tanárképző főiskolák főigazgatóinak ülésén, és a jugoszláviai felsőoktatási reformot előkészítő munkabizottságnak), több egyetem tervez tapasztalatcsere-látogatást (a JATE Bölcsészkarról pl. a felvételinkre küldenek megfigyelőket), jelentős a tömegkommunikációs eszközök érdeklődése is. Ennek az attitűdváltozásnak lehet az eredménye, hogy megnőtt a szakmai szempontból élenjáró kutatók érdeklődése, többen tervezik a leköltözést Pécsre.

4. Lakásellátottság – a fejlesztés lehetőségének kulcskérdése. Az eddigieknél jóval nagyobb segítséget szeretnénk kérni az országos, a megyei és a városi vezetéstől. Az MM–től elsősorban olcsó kölcsönlehetőségének biztosítását kérjük. Lényeges, hogy az eddig kollégiumként használt, és most felszabaduló épületet (mely eredetileg lakóépület volt) lakások céljára felhasználhassuk.

5. Szakterületi fejlesztés – a Tanárképző Karon megindult egyetemi fejlesztést, az egyetemi jelleg tényleges biztosítása érdekében a főiskolai keretben hiányzó területekre is ki kellene terjeszteni. Jelenti ez elsősorban a francia szak beindítását és a társadalomtudomány szak megszervezését. Ez utóbbival kapcsolatban valószínűleg központi figyelmet érdemelne az egyetemi marxizmus intézet fejlesztése. Alkalmat jelentene egy új típusú ideológiai képzés kipróbálása.

6. Pécs város és a régió több éve tervezi, hogy országos kiadási jogkörű kiadót és társadalomtudományi folyóiratot szervez. Ez a terv párhuzamos a kulturális-szellemi decentralizálás célkitűzésével. Egy ilyen lehetőség, melynek szervezeti, személyi hátterét biztosítani tudnánk, ugyancsak megnövelné a város és az egyetem vonzását.

Pécs, 1984. június 11.
Dr. Bókay Antal
dékánhelyettes

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 91. d. 148/1983. Rövid távú, központi segítséget igénylő szükségletek a Janus Pannonius Tudományegyetemen.
— Géppel írt, aláírással nem hitelesített tisztázat.

22. Szépe György feljegyzése a Pécs Városi Tanács VB Művelődési Osztályán 1984 májusában tett látogatásáról

Budapest, 1984. július 22.

(1) A látogatásra Bókay Antal dékánhelyettessel való egyeztetés alapján került sor.

(2) Csorba Tivadar osztályvezető fogadott.

Elmondta, hogy a városi tanács művelődési osztályát még soha meg nem látogatta egyetlen professzor, a főiskola idején sem, olyan céllal, hogy a kölcsönös előnyöket szem előtt tartva együttműködésről beszélgessenek.

(3) Elmondta, hogy a továbbképzésben a város (amely megyei jogú város) a megyei pedagógiai intézetre bízza a feladatokat. Ezeket az ügyeket figyelemmel kísérik, de közvetlenül nem vesznek bennük részt.

Külön érdekli azonban őket minden olyan továbbképzési vagy/és posztgraduális lehetőség, amely elsősorban a Pécs városban élők számára válik hozzáférhetővé az egyetem kebelében. Nem zárkóznak el az elől, hogy az ilyen vállalkozásokat anyagilag vagy szervezetileg külön támogassák (de – ezt már én teszem hozzá – fel kell őket is tüntetni közreműködőként vagy társként).

(4) Igen nagy fantáziát lát abban, hogy az új egyetemi képzés nyelvszakos diákjai belekapcsolódjanak a város – illetőleg annak egyes művelődési intézményei – által működtetett

nyári táborok munkájába. Megértette, hogy ez nekünk, a mi szempontunkból nyári szakmai-nevelési gyakorlat; az ő szempontjukból azonban ez elvégzett munka, amit díjazni tudnak. Ez volna a legszerencsésebb megoldása a nyelvszakosok nyári gyakorlatának. (Misky György is részt vett volna ezen a megbeszélésen, hisz' épp ez lett volna a fő célunk – ő azonban megbetegedett aznap, s nem tudott eljönni. Majd a későbbiek során a nyelvi tanszékek vezetőinek kell ezt a szempontot érvényesíteni, valóra váltani.)

(5) Igen jó elgondolásnak tartja azt is, hogy a város egyes iskoláiban pedagógiai látogatást tesznek az egységes tanárképzési kísérlet diákjai, s majdan itt végzik jórészt középiskolai gyakorló munkájukat is.

Nagy meglepetésemre ekkor azt mondta, hogy *a város kész átadni az egyetemnek a hozzá legközelebbi általános iskoláját, gyakorló középiskola céljából*. Ez mindenképpen figyelemre méltó dolog, még akkor is, hogyha még nem alakult ki egyértelmű álláspont abban a kérdésben, hogy kell-e a külön középfokú gyakorlóiskola. (Vigyáznunk kell ugyanis arra, hogy ez ne legyen ipso facto gimnázium.) Bizonyos előnyeit én látom a középfokú gyakorlóiskolának; szükség esetén erről tudok külön írni.

(Itt jegyzem meg, hogy kb. egy évvel előbb Brandstätter György, a megyei művelődési osztály helyettes vezetője mondta nekem, hogy a sörgyár mögötti üres telken fel lehetne építeni egy új és modern gyakorlógimnáziumot.)

Ez az ajánlat mindenképpen a jó szándéknak és az együttműködési készségnek a megnyilvánulása. Érdemes visszatérni rá hivatalosabb formában.

(6) Csorba elmondta, hogy nagyon jól esne nekik, hogyha időnként kapnának meghívót nem pusztán protokolláris rendezvényekre. Még jobban esne, hogyha lehetne a város értelmiségi életének föllendítése érdekében bizonyos közös akciókat szervezni. (Pozitív példa volt a TIT keretében idén tavasszal Kunék által megszervezett orosz művelődéstörténeti szabadegyetem. Ilyen szabadegyetemek létrehozását ők elsősorban az új egyetemi oktatóktól várják.)

(7) Fölmerült az is, hogy ők készek aktívan bekapcsolódni az *új* egyetem problémáinak megoldásába.

Erre én is elmondtam, hogy az is valószínű, hogy erre nagy szükségünk lesz.

Nemcsak szervezeti és pénzügyi vonatkozásokban segítenek, de szemináriumvezetéstől (tiszteletdíj nélkül) kezdve mindenfélében szeretnék belekapcsolni a város értelmiségét (elsősorban a pedagógusait, de nemcsak őket) az *új* egyetemi modellbe. Fölmerült például az a svéd modell, amely szerint egyes pedagógusok – akiket ott lektornak hívnak – munkájuk kétharmadát a közoktatásban végzik, egyharmadát pedig a felsőoktatásban. Ilyesmiket is el tudnak képzelni, hogyha ez rajtunk valamit segít (mert őrajtuk nagyon).

(8) Végül kifejezett formában fölmerül annak a szükségessége, hogy az új rektor látogassa meg a városi tanács elnökét és a művelődési elnökhelyettesét (Bókay Antal társaságában). Ennek előkészítését szívesen magára vállalja a tanács részéről Csorba.

Azt hiszem, hogy jó volna még augusztusban megejteni ezt a látogatást.

Budapest, 1984. július 22-én
Szépe György

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 92. d. 1/1984. Följegyzés a Pécs Városi Tanács V. B. Művelődési Osztályán 1984 májusában tett látogatásomról.
— Géppel írt, aláírással hitelesített tisztázat.

Szépe György 1984. július 19. és 22. között tizenhét feljegyzést készített igen változatos, kari és összegyetemi kérdéseket is érintő témákról, így – többek között – a JPTE nemzetközi kapcsolatai-

ról, az egyetemi nyelvtanulás rendszeréről, egy pécsi kiadó létrehozásáról, az egyetemi doktorátusról, az intézetesítésről, a leutazó tanárok szállásának kérdéséről, a JPTE és a tömegtájékoztatás viszonyáról, a könyvtár problémáiról stb. Bár a feljegyzésekhez tartozó kísérőlevél nem található meg az iratanyagban, arra következtethetünk, hogy Szépe a feljegyzéseket az új rektor, Ormos Mária informálása céljából készítette.

23. Interjú és beszámoló a Tanárképző Kar Orosz Tanszékéről

Szovjetunió, 1984. augusztus

A legrégibb magyar egyetemi városban újszerű felsőoktatási forma van kialakulóban. Az elmúlt tíz év előkészületei után a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán is egyetemi szintű képzés vette kezdetét. Ma, amikor a felsőoktatás továbbfejlesztésének új koncepciója rajzolódik ki, az orosz nyelv, irodalom és kultúra iránt érdeklődőknek különösen tanulságos megismerkedniük azzal a képzési formával, amely el akarja tüntetni az általános iskolai tanárok és az egyéb orosz szakos szakemberek felkészültsége között lévő nemkívánatos különbségeket. A pécsiek a környező országrész szükségleteit is figyelembe véve országos viszonylatban úttörő szerepre vállalkoztak, nemcsak céljaikban, hanem módszereikben is.

Az izgalmas kísérlet két vezetőjétől kértünk tájékoztatást.

DR. SZÉPE GYÖRGY tanszékvezető egyetemi tanár, az új egységes tanárképzési kísérlet nyelvi programjainak koordinátora:

– Azokon a határozatokon alapulnak a mi elgondolásaink is, amelyeken a többi magyarországi intézményé, a hozzánk legközelebb álló bölcsészkaré. Az egyes konkrét javaslataink sem tekinthetők kizárólag pécsiek munkájának. A budapesti, a debreceni és a szegedi egyetemek, az akadémiai kutatóintézetek számos kiváló munkatársa közreműködött valamilyen formában terveink elkészítésében és megvitatásában. 1979 óta folyamatosan konzultáltunk a Szovjetunió több kiemelkedő russzistájával, tanárképzési szakemberével.

Az ország másik három egyetemén egy nyelvszakos diáknak heti 35–38 órája van, és félévenként elég sok kollokviuma, majd két nagy összetett szigorlata, végül a komplex államvizsgája. Az új tananyagot előadják, majd visszakérdezik. Ezt nevezhetjük „vizsgáztató egyetemnek". Pécsett a diáknak évenként egy vizsgája van, a heti óraszáma 25-ben van meghatározva. Az előadások helyett kis csoportokban átlagosan 12 diák dolgozik együtt egy-egy tanárral. Emellett konzultációk és úgynevezett tutori foglalkozások is vannak, vagyis a diákok és tanárok kapcsolata közvetlenebb és folyamatos jellegű.

Hogyha a diákok minden héten, szinte minden órán szóhoz jutnak, s ha hétről hétre készítenek írásbeli házi munkát, akkor folyamatosan le lehet mérni a tudásukat, s nem nehezedik akkora teher a visszakérdező vizsgáztatókra. Ennek megfelelően a diákok minden negyedévben minden tárgyból gyakorlati jegyet („munkajegyet") kapnak.

A második év végén – a művészeti felsőoktatási intézményekhez hasonlóan – „rostálást" tervezünk. Ez azt jelenti, hogy majd itt dől el, hogy tud-e a diák annyira oroszul, hogy orosztanár lehessen belőle. Ha nem tud, s ha nincs is rá remény, hogy elérje ezt a szintet, akkor nem folytathatja nyelvszakon a tanulmányait. (Megmarad neki a másik szakja, de emellé majd olyan szakot kell fölvennie, amelyiknek tanítására képesnek látszik.) Ezzel ő is jól jár.

A diákok a harmadik évben választják ki szakdolgozati témájukat. Ehhez intenzív könyvtári kutatómunkára van szükség; s ezt is nagymértékben segítik majd a Szovjetunióban levő gazdagabb könyvtárak. A kétszakos tanárjelöltnek mindkét szakjából kell szakdolgozatot

írnia. Tematikailag azonban a szokásos nyelvészeti és irodalomtörténeti sávot kiszélesítjük az orosz szakdolgozatok számára: lehet valamely résztárgyból, a marxizmus-leninizmus tantárgytömbből, de lehet pedagógiából (például összehasonlító pedagógiából), pszichológiából, orosz tantárgy-pedagógiából, általános nyelvészetből vagy irodalomelméletből is témát választani, de minden esetben meg kell találnia a kapcsolatot az orosz nyelvvel, az orosz kultúrával, az orosz tudománnyal, az orosz-szovjet történelemmel, a Szovjetunióval.

Minden remény megvan arra, hogy magas képzettségű vendégprofesszorokat tudunk majd meghívni; ebben a tekintetben szeretnénk visszanyúlni a hajdani Lenin Intézet példájához.

Végül is arra törekszünk, hogy a pécsi orosz szakon olyan oroszdiplomát tudjanak a diákok szerezni, amelyet a világon bárhol, elsősorban orosz nyelvterületen teljes értékűnek fogadnak el.

Mindazok a diákok, akik harmadéves koruk előtt már töltöttek legalább félévnyi időt orosz nyelvterületen, a külföldi részképzést eltölthetik Prágában vagy Lipcsében is, ahol kitűnő a russzisztika.

Nyilvánvaló, hogy a jövendő orosztanárok nemcsak az egyetemi szemináriumi szobákban és a könyvtárakban készülnek fel szakmájukra. Éppen ezért nagy gondot fordítunk a gyakorlati képzésükre is. Az első évtől kezdve bizonyos időt az iskolában töltenek. A negyedik és az ötödik év egy-egy negyedévében teljes egészében iskolai gyakorlatot folytathatnak: először egy általános iskolában, majd egy középiskolában. Szeretnénk azt is elérni, hogy diákjaink felkészítést kapjanak az üzemekben, vállalatoknál folyó tanfolyami felnőttoktatás módszertanából, valamint a felsőoktatási idegen nyelvű lektorátusok oktatói munkájának módszertanából. Azt is tervbe vettük, hogy a tanárjelöltek megismerkednek a tíz év alatti gyermekek sajátos idegennyelv-oktatási kérdéskörével.

A gyakorlati képzés fontos színterének tekintjük a nyári nyelvi táborok munkájába való bekapcsolódást.

Térjünk vissza a tantervre. A második évben a nyelvészet mellett a fő tárgy az orosz és a szovjet kultúra, ennek kerete többféle lehet. A magam részéről legígéretesebbnek a művelődéstörténeti keretet tartom. Megvan annak is a lehetősége, hogy a kulturális képzésben nagyobb és önálló szerephez jussanak az egyes művészetek, valamint olyan szakterületek, mint a néprajz.

Nem szorítja háttérbe ez a megközelítés az irodalmat sem, Pécsett azonban nem annyira extenzív – vagyis valamennyi kismesterre kiterjedő – irodalomtörténeti oktatás terve formálódik, hanem a nagyobb alkotókra összpontosító, művelődéstörténeti beágyazottságú. Ennek megfelelően a tantervben helyet kap a fordítástan, sőt a műfordítás bizonyos vonatkozásai is.

A harmadik évtől kezdve az orosz szakos diákok még egy másik nyelvet is tanulnak; ez lehet úgynevezett világnyelv, valamely kisebb szláv nyelv, továbbá a Szovjetunióban beszélt nyelv (beleértve a finnt is). A választásban nagy szabadságot tervezünk, azt azonban nagyon fontosnak tartjuk, hogy ha valaki elkezd egy nyelvet, akkor azt fejezze be is az előírt záróvizsga szintjén.

Továbbápolunk bizonyos pécsi hagyományokat a nemzetiségi tanárképzés területén. Ezután is lesz szakpárosítási lehetőség a két nemzetiségi tanszékünk – a német és a horvát–szerb – területén az orosszal.

Végül azt szeretném elmondani, hogy egyelőre kétszakos orosztanárok képzése folyik Pécsett öt év alatt. Elkészítettük azonban az egyszakos orosz programot, mégpedig négy- és ötéves változatban. Ezek az „egyszakos” orosztanárok valamennyi iskolatípusban fel volnának készítve orosztanításra, de emellett – a középiskolát kivéve – megkapnák a szükséges

magyartanári felkészítést is. Mivel kísérletről van szó, bátran kell vállalni azt, hogy különböző elképzeléseket próbálunk ki, bárki által ellenőrizhető módon.

DR. MISKY GYÖRGY kandidátus, tanszékvezető, egyetemi docens:

– Alapvető feladatunk az önálló munkára nevelés. Ezért az oktatás a személyi feltételektől függően, azaz a lehetőséghez mérten a „tutori" foglalkozásokra épül. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy az előadást mint módszert ne alkalmazzuk az oktatásban. A kísérleti képzés céljainak megvalósításában olyan kiváló szakembereket sikerült megnyernünk, mint Kun Miklós és Szvák Gyula kandidátusok. Azt várjuk tőlük, hogy magas szinten oktassák a kísérleti képzésben részt vevő hallgatóknak az orosz kultúrával, a Szovjetunió ismeretével kapcsolatos tananyagot.

Bevezettük az orosz kultúrát és az orosz fonológiát, a főiskolai oktatás rendszeréhez képest mindkettő újnak számít.

Mivel nálunk csak nagyon rövid a vizsgaidőszak, a féléves (szemeszteres) rendszerrel szemben negyedéves (kvadrimeszteres) szisztéma van, megnőtt az oktatás időtartama. Elképzelésünk szerint a hallgatók „naprakész állapotban" mennek vizsgázni, éppen az önálló munka következtében nincs különösebb szükség a felkészülésre.

A Pécsi Tanárképző Főiskola hagyományaként tovább kívánjuk emelni az oktató-nevelő munka színvonalát. Ennek jegyében a hallgatókat egyéni kutatásra, a szakirodalom önálló tanulmányozására ösztönözzük továbbra is. Ehhez nagy segítséget nyújt a „tanulóegyetem" rendszere, mivel a 25 óra heti elfoglaltság mellett bőven jut idő olvasásra.

Tanulóink eddigi előmenetele, a jó eredmények igazolták elgondolásunk helyességét.

Az új típusú egyetem kialakítása alapos felkészültséget és rendszeres felkészülést igényel, ezért tanszékünk oktatói széles körű tudományos tevékenységet folytatnak. A 25 fős oktatógárdából gyakorlatilag mindenki foglalkozik tudományos munkával. Célunk, hogy karunkon a továbbiakban csak az taníthasson, aki rendelkezik valamilyen tudományos fokozattal. Többeknek már van ilyen, akinek még nincs, az intenzíven dolgozik értekezésén. A jelenleg oktató 3 kandidátuson kívül két munkatárs értekezése elkészült tanszékünkön, 5 pedig készülőben van. A már említett Kun Miklóson és Szvák Gyulán kívül, akik orosz kultúrát tanítanak, megemlíteném Gereben Ágnes kandidátust, aki orosz irodalmat ad elő az egyetemen, valamint Medve Zoltánt, Martsa Sándort és Jászay Lászlót, akik nyelvészeti stúdiumokat vezetnek. Sokat publikálnak – több könyv és seregnyi tanulmány fűződik a nevükhöz – és új témákban speciálkollégiumokat is indítottak. Hetesi Istvánról is szólnék, aki Turgenyevből kandidál a közeljövőben, valamint Hajzer Lajosról, mint a tanszék egyik legtöbbet publikáló munkatársáról. Tiszóczky Csaba orosz nyelvgyakorlati órái érdemelnek külön kiemelést.

15 országosan kiemelt, elfogadott témán dolgoznak karunkon. E kutatási témák közül kettő az orosz tanszéken folyik. Az egyik: az orosznyelv-tanárok irányított önképzése, amiben mind tartalmi, mind szervezeti változásokat eszközöltünk, s a tanszéki team munkájának eredménye 4 kötetnyi kísérleti anyag.

A másik tárgykör: „Műfordítás, szövegmondás. A szóbeli és írásbeli kifejezőkészség fejlesztése az óvodáskortól a posztgraduális képzésig orosz és magyar nyelven." E kutatási témában is több száz oldalnyi kísérleti anyag van a nyomdában.

Probléma természetesen volt, van és lesz, hiszen az új szakirodalmat kellő példányszámban máról holnapra lehetetlen beszerezni.

Az is nehézségeket okoz, hogy hallgatóink különböző középiskola-típusokból kerültek az egyetemre. A tudásszint-különbséget nyári korrekciós kurzus formájában igyekszünk kiküszöbölni. Intenzív tanfolyamot szervezünk szovjet egyetemisták bevonásával.

A kezdettel járó buktatók ellenére a tanszéki kollektívával együtt hiszek a kísérlet sikerében.

Rados Péter András: Új típusú egyetem tanszéke. Szovjetunió *(27.) 1984. aug.*

24/a. Kozma László dékán előterjesztése a Kari Tanácsnak a Tanárképző Kar szervezetének és működésének átalakításáról

Pécs, 1984. december 6.

A PJPTE Tanárképző Kara szervezeti rendjének módosítására a Kari Tanács 1983. dec. 20-i ülésén határozatot hozott. E határozat szerint 1985. január 1-től, illetve 1986. január 1-től kezdődően kari intézetek hozandók létre, amelyek mellett továbbra is működne több önálló tanszék. A kar irányítási rendszerének átszervezését a gyors fejlődés nemcsak hogy igazolja, hanem sürgeti is. Sajnálatos módon az elmúlt közel egy év alatt nem alakultak ki azok az egyetemi és kari feltételek, amelyek az intézetek zavartalan működéséhez szükségesek. Ezen elsősorban a közösen használandó helyiségek (könyvtár, irodák, szemináriumi szobák), jogi és gazdálkodási szabályzók (képviseleti rend, bér- és költségvetési gazdálkodás stb.) kérdésköre értendő. E feltételek kimunkálása az elkövetkezendő néhány év feladata, amely részben az A-épület rekonstrukciója során, részben pedig az egyetemi szintű szabályzatok kidolgozása útján oldandó meg.

A Kar irányításában azonban – a nagyságrendből fakadó és már a jogelőd Tanárképző Főiskola vezetése által is sokszor kifejtett – nehézségekkel küszködik, amelyek szükségessé teszik, hogy már az említett keretek kialakulása előtt változtassunk az irányítási struktúrán. Mindenek-előtt az alábbiakat kell biztosítani:

- a hatáskörök egy részét le kell adni oda, ahol érdemben lehet dönteni (szakmai kompetencia, a munkatársak tevékenységének közvetlenebb és alaposabb ismerete alapján),
- bővíteni kell a döntésben és a végrehajtásban résztvevők számát,
- mindezek lehetővé teszik, hogy a dékáni vezetésnek ne kelljen elaprózni részkérdésekre ideje és energiái nagyobb részét, hanem azt:
  a) koncepcionális átfogó irányításra,
  b) az autentikus helyen kialakított kezdeményezések koordinálás[ár]a,
  c) ellenőrző, értékelő tevékenységre fordíthassák,
- mindezeket a kari intézetek hálózatának folyamatos és fokozatos, zökkenőmentes, illetve [a] tanszékcsoportok átmeneti (ideiglenes) kiépítése biztosíthatja.

A nagyobb szervezeti egységek kialakításának a rendelkezésre álló szellemi és anyagi erők összevonásával, azok jobb kihasználását, célszerű átcsoportosítását kell szolgálnia. Az intézeti, tanszékcsoporti rendszer nem járhat új személyi és költségvetési igényekkel (kivételt képeznek az új vezetői megbízásokra rendeletben előírt pótdíjak).

Jelen tanévben kari intézeteket és tanszékcsoportokat kívánunk létrehozni. Ezek működési rendjét, szervezeti szabályzatát folyamatosan alakítjuk ki. Működésüket az adott feltételek mellett biztosítjuk.

A Kari Tanács tehermentesítése, a dékáni vezetés elvi irányító munkájának segítése végett, javasoljuk megszervezni a Kari Tanács Elnökségét, amely a nagyobb szervezeti egységek fokozatos kialakítása után is megmarad.

Mivel több helyen az oktatási, kutatási, nevelési feladatok megoldásában olyan együttműködés alakult ki, amely megfelel az intézet feladatkörében végzendő közös munkának, ezen egységek kialakítása lényegében természetes körülmények között jön létre. A szervezetileg egységbe fogott, több rokontanszékből létrehozott tanszékcsoport esetében lazább oktatási, kutatási együttműködés valósítható meg, a csoportosítás elsődlegesen a karon folyó munka egyszerűsített és egységes irányítását szolgálja. Az intézetek és tanszékcsoportok kialakításával a szervezeti egységek számának jelentős csökkentését szeretnénk elérni, ezért a javaslat nem hagy kicsiny egységeket még azon az áron sem, hogy néhány tanszékcsoport összetétele inhomogénebb lehet.

1. A kari intézet egységes irányítású és egységes gazdálkodást folytató, önálló szervezeti egység, amelyen belül az oktató, nevelő és a tudományos feladatokat végző, nem önálló intézeti tanszék és más szervezeti egység működhet. Az intézeten belüli egységeket nem önálló tanszékek és/vagy kisebb méretű ún. szemináriumok alkotják.
2. Az intézet közvetlenül a dékáni vezetés alá tartozik, gazdálkodási kereteit a dékán és a kari tanács állapítja meg. Ugyancsak a dékánhoz, illetve rektorhoz tartozik a munkáltatói jogkör.
3. Az intézet igazgatója személyi és bérgazdálkodási ügyekben széles körű önállóságot élvez, kialakítja a bérek, jutalmak arányát, állásfoglalását az illetékes párt- és szakszervezeti fórumokkal egyezteti. Amennyiben az intézet igazgatój[ának] állásfoglalása érvényes jogszabályt és alapelveket nem sért, a dékán, illetve a rektor egyetértésével döntéssé válik.

A fentiek alapján kialakítandó intézetek, illetve tanszékcsoportok a következők:

1. *Pedagógiai Intézet*

Neveléstudományi Tanszék	(14+2 fő)	
Pszichológiai Tanszék	(8+2 fő)	
Közművelődési Szakcsoport	(4 fő)	30 fő

Közös oktatási, kutatási terület.

2. *Történelem és Nemzetiségi Intézet*

Történelem Tanszék	(13+1 fő)	
Német Tanszék	(5+1 fő)	
Horvátszerb Tanszék	(4+1 fő)	25 fő

Közös oktatás, kutatási terület.

3. *Nyelvi, Kommunikációs Intézet*

Magyar Nyelvészeti Tanszék	(15+2 fő)	
Orosz Tanszék	(25+2 fő)	
Angol Tanszék	(4+1)	54 fő

Közös oktatási, kutatási terület.

4. *Művészettudományi Intézet*

Irodalomtudományi Tanszék	(16+1 fő)	
Rajz Tanszék	(7+1 fő)	
Ének Tanszék	(18+1 fő)	44 fő

Közös oktatási, kutatási terület.

Az intézet szakmai segítséget ad az Egyetemi Színpad és az Egyetemi Klubmozi munkájához, illetve oktató- és kutatómunkájában támaszkodik az általunk nyújtott lehetőségekre [sic!].

5. *Természettudományi I. Tanszékcsoport*

Fizika Tanszék	(11+4 fő)	
Kémia Tanszék	(7+4 fő)	
Matematika Tanszék	(17+3 fő)	
Technika Tanszék	(13+11 fő)	
Oktatástechnikai Szakcsoport	(5+6 fő)	81 fő

Távlatokban az első négy szakterület önálló intézetté fejleszthető, köztes állapotban elképzelhető pl. Fizika–Kémia Intézet kialakítása. Jelen csoportosítás az irányítás egyszerűsítését szolgálja. Az Oktatástechnikai Szakcsoport részben a Kommunikációs Szeminárium, részben pedig a kar kialakítandó technikai stábjával kerülhet szoros kapcsolatba.

6. *Természettudományi II. Tanszékcsoport*

Állattani Tanszék	(7+4 fő)	
Növénytani Tanszék és Botanikuskert	(7+12 fő)	
Földrajz Tanszék	(19+2 fő)	41 fő

Távlatokban a Növénytani és Állattani Tanszékek közös oktatási és kutatási területük alapján Biológiai Intézetté, a Földrajz Tanszék külön Intézetté szervezhető. Jelen csoportosítás az irányítás egyszerűsítését szolgálja.

Speciális központi oktatási feladatait, a folyamatban lévő szervezeti átalakítások, illetve nagyságrend miatt – átmenetileg – a következő tanszékek külön-külön egységként működnek [sic!]:

7. Marxizmus-Leninizmus Tanszék	(23+2 fő)
8. Testnevelési Tanszék	(20+13 fő)
9. Idegen Nyelvi Lektorátus	(16+1 fő)

A Kari Tanács Elnöksége

1. A Kari Tanács Elnöksége a Kari Tanács ülései közötti időszakban, a Kari Tanácsnak az Egyetem Szervezeti és Működési Szabályzatában meghatározott jogkörét gyakorolja. Intézkedéseit, határozatait köteles a Kari Tanács legközelebbi ülésén bemutatni. Az Elnökség intézkedését a Kari Tanács megsemmisítheti, ha a jogszabályt, a felettes szervek rendelkezéseit vagy az egyetemi és kari szabályzatokat sérti.
2. Kari szabályzatokat csak a Kari Tanács bocsáthat ki.
3. A Kari Tanács Elnökségét a dékán vezeti. Az Elnökség tagjai: a kari tanács által megválasztott tanácstagok, az MSZMP és a KISZ kari szervezetének titkára, vagy a vezetőség által kijelölt más vezetőségi tag, továbbá a kar szakszervezeti bizottságának elnöke vagy titkára. Az elnökségben a dékánt ugyanolyan jogok illetik meg, mint a Kari Tanácsban.
4. A Kari Tanács Elnökségének és a Kari Tanács Bizottságainak összetételét a Szabályzatban úgy kell megállapítani, hogy azok a kari tanács összetételét tükrözzék.

Pécs, 1984. december 6.
Dr. Kozma László s. k.
egyetemi tanár, dékán

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 6. d. 84-8/1984. Javaslat a Tanárképző Kar szervezetének és működésének átalakítására.
— Géppel írt, sokszorosított másolat.

Előterjesztés a JPTE TK Tanácsának 1984. december 14-i ülésére (jelen kötetben ld. a 24/b. sz. dokumentumot).

24/b. Részlet a Tanárképző Kar Tanácsa 1984. december 14-i ülésének jegyzőkönyvéből

Pécs, 1984. december 14.

Dr. Kozma László dékán indokolja a tanácsülés témájának sürgős voltát. Ha a tanácsülés az előterjesztést határozattá emeli, azt az Egyetemi Tanács december 18-i ülése elé lehet terjeszteni, az abban foglaltakról az illetékes minisztériumokkal (MM és Pénzügyminisztérium) meg lehet kezdeni a szükséges tárgyalásokat.

Ez lényegesen felgyorsítaná az eseményeket, erre viszont – az írásos anyagban[73] foglaltak miatt – égetően szükség van.

Értelmezi az előterjesztésben olvasható évszámmegjelölést: ha tehát a tanácsülés az előterjesztést egészében vagy csak részben elfogadja, az abban megfogalmazottak realizálása a hivatalos út további állomásainak betartásával jelen tanév végére, azaz kb. a jövő naptári év közepére értendő. A minisztérium jóváhagyása tehát későbbre (nem 1985. január 1-re) várható, de hogy a Kar vezetése a távlati terv feladataira összpontosíthassa figyelmét, s a kapkodást elkerülhesse, a dékán reméli, hogy a tanácsülés az előterjesztés jóváhagyásával a lehetőséget az átszervezés részleteinek pontos kimunkálására megadja. Mivel jelenleg nincs egyetemi szervezeti, működési szabályzat, a részletkérdések tisztázása személy szerint neki is sok problémát és nehézséget okoz. Természetesen a részleteket igen alaposan és körültekintően majd tisztázni kell, de az egyetemi szervezeti, működési szabályzat hiánya, a majdani változások nem kérdőjelezik meg a jelen előterjesztés érvényességét.

A Karon létrehozandó szervezeti formák közül az intézetek a legerősebben integrált és legszélesebb jogkörrel rendelkező formák, a tanszékcsoport a tanszékek önállóságára épülő koordináló szervezet, a tanszékek pedig a jelenlegi jogkör keretén belül működnek.

Mind az önálló tanszékként, mind a tanszékcsoporti keretben megmaradó önálló tanszékek, mind pedig a kari intézeti, nem önálló tanszékek vezetőit, valamint a tanszékcsoportok vezetőit (és azok helyetteseit), az intézetek igazgatóit (és azok helyetteseit) a hivatkozott rendeletben előírt vezetői pótdíjak illetik meg. A pótdíjak összegének megállapítása azonban nem a jelen tanácsülés feladata.

A tanszékcsoportok vezetőinek, valamint az intézetek igazgatóinak helyettesei egyszemélyi megbízottként olyan – később megfogalmazandó – jogokkal és hatáskörökkel ruházandó[k] fel, amelyek biztosítják – a vezető, illetve igazgató távollétében is – a vezetés folyamatosságát.

Az intézet igazgatója döntési joggal rendelkezik a szakmai, tudományos területen kívül a rektor, illetve a dékán és a Kari Tanács Elnöksége által az egységhez juttatott státuszokról, valamint gazdálkodási és pénzügyekben: fizetések, béremelések, prémiumok, jutalmazások stb.

---

[73] Jelen kötetben ld. a 24/a. sz. dokumentumot.

Az intézetek esetében a tartós bérmaradványok felhasználására a dékán az alábbi javaslatot tette:

- annak egyharmada bérmegtakarítás címén maradjon annál az egységnél, ahol az képződött,
- egyharmadát bocsássák az egységek a kari vezetés (a Kari Tanács Elnöksége) rendelkezésére a karon lévő aránytalanságok megszüntetésére,
- egyharmadát pedig bocsássa a Kar a rektor rendelkezésére azzal a kéréssel, hogy annak felhasználását a Kar saját problémáinak megoldására használhassa.

Az intézetesítés szakmai, tudományos téren megvalósítható előnyeiről most nem kíván szólni, ezek részben az adott szakterületekhez tartoznak, részben pedig mindenki előtt ismertek.

A tanszékcsoportok átmeneti egységek az önálló tanszék és az intézetek között. A tanszékcsoportok vezetői az eddig is érvényesített kollektív vezetés szellemében a vezetésük alatt álló tanszékek önállóságának meghagyásával *koordinálási joggal* rendelkeznek. A tanszékcsoportok létrehozására az írásos anyagban is megfogalmazottak miatt van szükség: vezetői az önálló tanszékek állami, párt- és szakszervezeti vezetőivel együtt (a kollektív vezetés szellemében) a kari vezetéstől vesznek át bizonyos irányítási, gazdálkodási, beszerzési stb. szerepeket. Biztosítják az e téren megvalósítható és megvalósítandó együttműködést (elsősorban a gazdálkodás területén) az önálló tanszékek között. Az információáramlás felgyorsulása és pontosabbá válása mind szakmai-tudományos téren, mind pedig szervezeti és szervezési kérdésekben az integrációtól remélhető.

A jövőben a feltételek megváltozásával, illetve létrejöttével e csoportok bármely önálló egysége az integráció magasabb, szervesebb egységének része lehet, illetve önálló intézetté alakulhat. Ez a megállapítás elsősorban a Technika Tanszék és a Testnevelési Tanszék önálló intézetté szerveződésére vonatkozik. Jelen helyzetben egyik tanszéknek sincs meg az önálló intézetté szerveződéshez a megfelelően kialakított feltételrendszere.

Az egyetemmé válás folytán rohamosan felfutó és szaporodó tudományos munka, a nemzetközi kapcsolatok és regionális feladatok sora a kari irányítás átszervezése nélkül áttekinthetetlenné és ezáltal teljesíthetetlenné válik.

Dr. Golobics Pál dékánhelyettes megköszöni dr. Kozma László dékánnak szóbeli kiegészítéseit, s megkéri a tanács tagjait, esetleges kérdéseiket mondják el.

Dr. Takács József, a kari könyvtár vezetője úgy véli, hogy amennyiben az átszervezés nemcsak az oktatási egységeket érinti, az előterjesztés címét át kell fogalmazni.

Dr. Bécsy Tamás: Miért nem kerültek be az írásos előterjesztésbe azok a konkrétumok, amelyek a szóbeli kiegészítésben az egységvezetők hatásköréről (bér-, jutalom- stb. ügyekről) a szóbeli kiegészítésben elhangzottak [sic!]? A 7/1980. VI. 24. OM. sz. rendelete véleménye szerint erre lehetőséget ad. Nem ért egyet azzal, hogy a felsőbb fórumok (Egyetemi Tanács, Minisztérium) elé csak az írásos előterjesztés kerüljön a szóban elhangzott konkrétumok nélkül.

Dr. Andor József: Az Oktatástechnológiai Szakcsoport jelenlegi (és várható) feladatkörére tekintettel (főként a nyelvi laboratóriumok szerepe és működtetése miatt) logikusabbnak és hatékonyabbnak tartaná, ha az nem a Természettudományi I. Tanszékcsoporthoz tartozna, hanem a Nyelvi–Kommunikációs Intézet keretében létrejövő Kommunikációs szeminárium integrált része lenne, s annak irányításával látná el a Kar egészére kiterjedő feladatrendszerét.

Dr. Vuics Tibor: Az 1983. december 5-i középtávú fejlesztési terv érvényben van-e?[74]

Dr. Bognár József: Tulajdonképpen mi az Oktatástechnológiai Szakcsoport funkciója?

Dr. Gáspár László: A jelenlegi Pszichológia és Neveléstudományi Tanszéket, valamint a Közművelődési Szakcsoportot magában foglaló intézet elnevezése (Neveléstudományi Intézet) miért változott meg a korábbi megállapodáshoz képest (Pedagógiai–Pszichológiai és Közművelődési Intézet)?

Dr. Domján Károly: Az előterjesztés nem tudott, vagy nem akart többet mondani? Országos szinten az intézetté szerveződést elsősorban szakmai oldalról közelítik, azzal támasztják alá; a jelen előterjesztés pedig főként a vezetési struktúra okfejtését tartalmazza.

Dr. Golobics Pál dékánhelyettes megállapítja, hogy több kérdés nincs. Felkéri a dékánt, hogy válaszoljon az elhangzottakra.

Dr. Kozma László dékán: Az intézetesítés előkészítésének évei során mindig elsősorban annak szakmai előnyei fogalmazódtak meg, ezért nem tartotta szükségesnek ezen pozitívumokat újólag kidomborítani. A tanszékek természetesen az integráció egyetlen fokán sem fognak elsorvadni; sőt: a kutatás struktúrája az esetek többségében olyan, hogy közelebb kell egymáshoz kerülniük. Természetesen a természettudományi tanszékcsoportok esetében is szó lehet – a lazább tanszék-közti struktúra ellenére is – a szorosabb szakmai együttműködés megvalósulásáról.

Az egyes intézetek elnevezéséhez nem akar hozzászólni, ez a szakemberek dolga, de semmi akadályát nem látja annak, hogy ezt megbeszéljék, s akár az is elképzelhető, hogy a Gáspár elvtárs által kifogásolt elnevezés (Neveléstudományi Intézet) helyett már az Egyetemi Tanács elé a szakembertől javasolt név kerüljön. A hiányolt konkrét részletekről továbbra is azt tudja csak mondani, hogy az egyetem szervezeti-működési szabályzatának hiányában, jogi hiba nélkül az előterjesztésben foglaltakon túl csak üres frázisokat tudott volna a Kar vezetése megfogalmazni. Ezt viszont teljesen feleslegesnek tartja. Szeretné viszont ismét megnyugtatni a kedélyeket, hogy az integrációval senki nem kerül hátrányos helyzetbe.

Az Oktatástechnológiai Szakcsoport szerepe igen bonyolult, összetett feladatrendszerét most nem akarja felsorolni. A Kommunikációs szeminárium szervezése is most kezdődött, s a valóban megfontolt, figyelemre méltó és komoly elgondolások mellett még egy sor probléma nyitott kérdésként fogalmazódik meg. Ezért az a dékán véleménye, hogy az Oktatástechnológiai Szakcsoport maradjon az írásos előterjesztésben megfogalmazott helyen, azaz a Természettudományi I. Tanszékcsoport keretében.

Takács elvtársnak igaza van abban, hogy az előterjesztés címe és tartalma nem foglalkozik részletesen a Kar nem oktatási egységeinek sorsával, de a jelen tanácsülésen vitatott változás elsősorban az oktatási egységekre vonatkozik, ezért a cím megváltoztatását nem tartja szükségesnek.

---

[74] A december 5-i dátummal ellátott előzetes középtávú fejlesztési tervet az 1983. december 20-i kari tanácsi ülésen módosítva fogadták el. A középtávú fejlesztési terv szintén a nagyobb jog- és hatáskörrel rendelkező intézetek, valamint tanszékcsoportok és önálló tanszékek kialakítását irányozta elő, de más felosztásban és határidőkkel. PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 5. d. 1400/1983. A Tanárképző Kar középtávú fejlesztési terve (1983. dec. 5.); A Tanárképző Kar középtávú fejlesztési terve (a Kari Tanács 1983. dec. 20-i ülése alapján módosított terv), 1983. dec. 28.

Vuics elvtárs kérdésére *igen* a válasza: az említett középtávú terv még érvényben van, s további érvényessége attól függ, hogy a tanácsülés az előterjesztett integrációs javaslatot elfogadja-e. Ha igen, az 1983. december 5-én elfogadott középtávú fejlesztési terv érvényét veszti, ha nem, továbbra is az marad érvényben.

Dr. Golobics Pál megköszöni a dékánnak a válaszokat. Felkéri a Kari Tanács tagjait, hogy az írásos előterjesztéssel, valamint annak szóbeli kiegészítésével kapcsolatos hozzászólásaikat mondják el.

Dr. Szűcs Ervin: Az előterjesztést több szempontból is elhamarkodottnak tartja. Véleménye szerint most nem a szervezeti változások jelentik a legfontosabb kérdéseket (s az előterjesztés főként ezekkel foglalkozik), hanem a feladatok, célok, belső hatáskörök kérdésének tisztázása. Pénzügyi szempontból sem az a fontos, hogy az illetékes egységvezetők kapnak-e és mennyi pótlékot. Az Oktatástechnológiai Szakcsoport szerepének, feladatainak és ebből következően szervezeti helyének kérdését nem lehet ilyen elnagyolt válasszal elintézni. Horányi Özséb (a Kommunikációs szeminárium tervezete kidolgozójának) anyagát ismervén a Kommunikációs szeminárium ügyében adott választ sem tartja kielégítőnek. Az előterjesztés tehát véleménye szerint tartalmilag nem elég átgondolt, s formailag is hibás: egy ilyen javaslatban nem lehetnek téves nevek. Nem érti, [hogy] a Kari Tanács Elnökségének ügyével miért foglalkozik ilyen részletesen, s miért nem érinti mélyebben az intézeti elnökség kérdéseit. Messzemenően egyetért az intézet felsorolt pozitívumaival, de az oktatási feladatokon túl miért nem tér ki az anyag például az infrastruktúra kérdéskörére? Enélkül ma már bármely intézmény működésképtelen. A Kari Tanács döntésében figyelembe kell vennie, hogy az milyen hatást gyakorol majd a Karra, vagy akár országos szinten.

Még kevésbé ért egyet a Technika Tanszék tervezett új helyzetével és szerepével. A tanszék létszáma összességében meghaladja a tervezett legnagyobb intézet létszámát. Az integrációt is tulajdonképpen ez a tanszék kezdte el a karon megvalósítani, s feladatai közé tartozik a technika szakos tanárok egyetemi képzésének előkészítése. Ilyen körülmények között nem tartja elfogadhatónak az előterjesztésnek a tanszékre vonatkozó elképzelését. Helyette megoldásként azt javasolja, hogy a létrehozandó Kommunikációs szeminárium, az Oktatástechnológiai Szakcsoport és a Technika Tanszék Technika Intézetté szerveződjön.

Dr. Vonyó József: Hozzászólásában elmondja a kari pártvezetőség állásfoglalását az előterjesztésről. A vezetőség azt megvitatta, és többségi szavazattal el is fogadta. Néhány kritikai észrevételt kíván megfogalmazni az előterjesztéssel kapcsolatban. Ő is kifogásolja az előkészítés módját, s úgy véli, az kissé elhúzódott. Nem tartja helyesnek, hogy a Kar vezetősége nem beszélt minden egység vezetőjével, s az érintett tanszékek oktatóit sem kérdezték meg. Bizonyos részletkérdések az előterjesztésben nem kidolgozottak. A kari pártszervezetek vezetősége és személye szerint saját maga is úgy véli, hogy annak a célnak, amely miatt az integráció kérdése most a tanácsülés elé került, egyértelműen megfelel. Ez a cél a kari vezetés hatékonyságának biztosítása; a jelenlegi struktúrában viszont az érdemi irányítás lehetetlen. Emlékezteti a Kari Tanács tagjait arra, hogy ez a probléma (az irányítás hatékonysága) már a tanárképző főiskola létének idején is markánsan megfogalmazódott, s korábban már annak vezetősége is tett ennek megoldására bizonyos javaslatokat. Elfogadhatatlannak tartja, hogy magasan kvalifikált szakemberek az érdemi munka helyett idejük nagy részét aprólékos adminisztrációs munkával töltsék el. Ezért az előterjesztést e probléma megoldására jónak tartja, s azt a Kari Tanácsnak elfogadásra javasolja. Szűcs Ervin hozzászólásával kapcsolatban megkérdőjelezi az ellenjavaslatnak az előterjesztéssel szemben átgondoltabb, megalapozottabb voltát. Abban ismét személyes félelmek megfogalmazódását véli felfedezni.

Dr. Pál Károly: Az Oktatástechnológiai Szakcsoport jelenlegi helyzetében és működésével egyértelműen tanszékközi szolgáltatásokat lát el, és ezek mindegyike közvetlenül az oktatást szolgálja. Attól fél, hogy az előterjesztésben megfogalmazódott átszervezés a szakcsoportnak az oktatás technológiájában betöltött szerepét és helyzetét módosítaná valamiféle bizonytalan technikai szolgáltatás-centrikus és ezért helyteleníthető változás irányában. Általános technikai szolgáltatást a szakcsoport a jelenlegi feltételek között biztosítani nem tud. Olyan szervezeti elképzelést tartana helyesnek, amely a közvetlenül az oktatást szolgáló szerepet erősíti. A jelen helyzetben a Kommunikációs szemináriumot tartja erre alkalmasnak, s ezért a szemináriummal való integrációt javasolja.

Dr. Andor József kéri, hogy korábbi (az előterjesztéssel kapcsolatos kérdések során megfogalmazott) hozzászólását a vitának ehhez a fázisához kapcsolják.

Dr. Vuics Tibor elmondja, hogy a Földrajz Tanszék oktatói megvitatták a javaslattervezetet, s nem értenek egyet azzal, hogy [a] Természettudományi I. Tanszékcsoportba kerüljenek az átszervezés során. Az előterjesztés is távlatilag átmenetinek tekinti ezt az elképzelést. A tanszék tartalmi és szervezeti fejlődését a külső integrációs kapcsolatok szolgálják a leghatékonyabban, a javasolt tanszékcsoport-rendszer ezzel a fejlődéssel ellentétes mechanizmus kialakítását kívánja. A tanszék társadalomtudományi profilja egyértelmű, ezért [a] két korábbi belső integrációs tervvel, illetőleg a Kar középtávú fejlesztési tervével értenek egyet (munkaközösség az MTA Dunántúli Tudományos Intézetével, illetve a tanszék önállóságának megtartása).

Jelenlegi szervezeti formájában is túl integráltnak tartják a tanszéket, s ennek keretében kívánnának egy természetföldrajzi és egy gazdaságföldrajzi tanszékcsoportot létrehozni. Véleményük szerint a földrajz bekapcsolása az említett tanszékcsoportba nem könnyíti meg az állami vezetés munkáját, ezért a tanszék a jelenlegi szervezeti forma fenntartása mellett foglal állást.

Dr. Domján Károly: Napjainkban az integráció az élet minden területén elterjedt és a fejlődést segíti, ezért természetesnek tartja, hogy az intézet is Karunkon előnyöket, pozitívumokat, tehát fejlődést jelent. Éppen ezért önmagában az intézetesítést nem ellenzi, de úgy érzi, hogy a tanszékek is elértek specifikus eredményeket, s ezeket okvetlen egyesíteni kell az intézet előnyeivel. Az előterjesztés pozitívumának tartja, hogy a kételyeket és a dilemmákat is megfogalmazza, de ha a feltételek még nem alakultak ki, fontos tisztáznunk, hogy a döntés felelősségével mit tudunk vállalni.

Az előterjesztés hiányosságát illetően részben Vonyó elvtárssal ért egyet, s maga úgy érzi, hogy a működésre vonatkozó része (pl. az intézeti tanács) nincs kellőképpen részletezve. Felveti a kérdést, hogy nem lenne-e érdemes várni, míg a központi dokumentumok (az egyetem szervezeti-működési szabályzata) megfogalmazódnak. De ha az irányítás hatékonysága végett a döntésre okvetlen szükség van, akkor egyetért az előterjesztés elfogadásával.

Dr. Gáspár László felhívja a figyelmet a Kari Tanács tagjainak a felelősségére, amely a meg nem hozott döntésekre is érvényes. Úgy érzi, hogy a két érvényes kari tanácsi határozat[75] birtokában a Kar vezetősége az abban foglaltak operatív megvalósítását kezdi meg, s a tanács tagjai ezt szószaporítással, a felesleges aggályok újabb és újabb megfogalmazásával hátráltatják, cselekvés- és döntésképtelenségüket bizonyítják.

---

[75] A belső integrációval kapcsolatban korábban két határozat született: az 1983. április 11-i, illetve – a Tanárképző Kar középtávú fejlesztési tervét elfogadó – 1983. december 20-i kari tanácsülésen.

Egyetért az előterjesztéssel, s azt jogilag is, etikailag is szabályosnak tartja, bár lényeges tartalmi (az oktatásra és a kutatásra vonatkozó) érveket nem mozgósít kellőképpen, helyette túlzottan az irányításra koncentrál. Javasolja, hogy az előterjesztésben megfogalmazott szervezeti formák mellett (önálló tanszékek, tanszékcsoportok és intézetek) a kari tanács fogadjon el egy ideiglenes helyzetet tükröző kategóriát is. Azokkal a tanszékekkel kapcsolatban, ahol vitatott az integráció oktatási, kutatási, mind pedig rendszertani szempontból, illetve a külső kapcsolatok terén, jelen tanácsülésen hagyja a tanács nyitottnak a problémát. Eszerint tehát az átszervezésnek három kategóriáját kell megkülönböztetni:

1. az intézetek,
2. a tanszékcsoportok,
3. a tanszékcsoportba szervezett, de a problémákat kellőképpen még nem tisztázott, ezért ideiglenesen önállónak meghagyott tanszékek ügye. Úgy érzi, hogy három tanszék miatt az egész elgondolás megvalósítását nem lehet visszájára fordítani.

Dr. Szigeti Lajos: Hozzászólásának első részében Gáspár elvtárs véleményéhez csatlakozik. Úgy érzi, hogy a tanszéki oktatók és vezetők ellen jelen esetben nem lehet lelkiismerettel állást foglalni. Az intézetekkel egyetért, a tervezett csoportok tanszékei viszont véleménye szerint maradjanak önállóak.

November 27-én dr. Bécsy Tamásnak az Egyetemfejlesztési Bizottság elnökének kezdeményezésére dr. Szépe György vezetésével és dr. Szigeti Lajos titkári funkciójával egy bizottság alakult, amely a Testnevelési Tanszék Intézetté szerveződésének elképzelését dolgozta ki. [A] Dékán elvtárs szóbeli kiegészítésében pedig azt mondta, hogy a Testnevelési Tanszék átszervezésének kérdése még nem dőlt el, ezért a terv szerint a tanszék a korábbi szervezeti keretek között, azaz önálló tanszékként működik tovább. Nem érti, hogy még milyen döntésre van szükség ahhoz, hogy a tanszék jelenlegi hármas feladatrendszerét (szaktanárképzés, a levelező hallgatók képzése és a nem szakosok testnevelésének ellátása) leghatékonyabban az intézeti keretek között tudná megoldani [sic!].

Dr. Bókay Antal: Az elmúlt fél évben a Kar szinte irányíthatatlanná vált a jelenlegi struktúrában. A döntést az átszervezésről tehát nem szabad elhalasztani. A legjobb megoldás a közvetlenül a rektorhoz tartozó nagy egyetemi intézetek létrehozása lenne, de ha ez nem realizálható, az előterjesztésben megfogalmazott elképzeléseket kell megvalósítani. Ehhez mindenképpen túl kell lépnünk a vélt egyéni érdekeinken.

Egyetért azzal, hogy a testnevelés problémáját hosszú távon intézeti keretekben kell megoldani, de ez most nem valósítható meg.

Dr. Bognár József hangsúlyozza, hogy a tanácsülésnek valóban döntenie kell. Úgy érzi, hogy a fejlődésben ahhoz a fázishoz érkezett a Kar, amelyben az intézetesítés feltételei egyértelműen adottak.

A korszerű idegennyelv-oktatás rendkívül magas szintű technikai és technológiai feltételek megvalósítását igényli. Az Oktatástechnológiai Szakcsoport tehát nem a különféle technikai szolgáltatások kielégítésére szerveződött, hanem az összegyetemi célok megvalósításába kell szervesen beépülnie.

Dr. Bécsy Tamás: Az egységes tanárképzés kísérlete alapvetően szükségessé teszi a Kar szervezeti átalakítását. A kari irányítás gondjai is jogos szempontként fogalmazódnak meg, de ennél a kísérletet még fontosabbnak tartja. Úgy érzi, azok ellenzik a változást, akik nem vesznek részt benne a munkában [sic!]. A kísérlet jelenleg olyan gazdasági, személyi, jogi és anyagi feltételek között folyik, amelyek az érdemi munkát rövidesen teljességgel lehetetlenné teszik. Éppen ezért iszonyúan nagy azoknak a felelőssége, akik két érvényes Kari

Tanácsi határozat, dékáni állásfoglalás és a pártszervezet támogatása ellenére a döntést halogatják. Az átszervezést miniszteri rendelet teszi lehetővé. A miniszteri rendelet és feltételek, feladatok alapján Bécsy Tamás az egyetemi intézetté szervezést tartja célszerűnek. A kari intézet felemás megoldás, de ha jelenleg másra nincs lehetőség, úgy véli, hogy az előterjesztést a dékáni szóbeli kiegészítésekkel együtt el kell fogadni. A szóbeli kiegészítések csatolását az eredeti javaslat mellé fontosnak tartja, hogy a felső fórumok is tisztában legyenek azzal: a dékánnak a jogokról és a lehetőségekről milyen javaslatai vannak. Ennek semmi jogi akadályát nem látja.

Amennyiben a szervezeti változást (elsősorban az intézetesítést) a kísérletben részt vevő tanszékek jónak, sőt kívánatosnak tartják, a többi (a kísérletben részt nem vevő) pedig nem, azt javasolja, hogy az előterjesztésnek ne az egészére szavazzanak, hanem a szavazás csak annak egyes részeire vonatkozzék.

Dr. Koltai Dénes egyetért azzal, hogy az intézetté szerveződés létkérdés. A Közművelődési Szakcsoport több rendezési elv szerint is integrálódhatott volna más-más intézetben. Egyetért a jelenlegi elképzeléssel, a közművelődés pedagógiai, pszichológiai szempontból sajátos helyzete is indokolja ezt.

Bizonyos adminisztratív problémák megoldására Gáspár elvtárssal javaslatot dolgoztak ki, hogy ezeket ne kelljen az intézet szervezeti keretébe átvinni, de ezekre a javaslatokra még választ nem kaptak.

Véleménye szerint az intézeteknek az egyetemi szervezeti-működési szabályzattal egyidőben kell létrejönnie; a paritás elvének érvényesülnie kell.

Dr. Vonyó József: Nem akarja a Kari Tanács tagjait a döntésben befolyásolni, de reagálni szeretne arra a javaslatra, hogy ne erőltessük rá másokra általuk nem kívánt döntéseket. Ezzel csak akkor ért egyet, ha az álláspontok vita során érvekkel alátámasztva tisztázódnak. Kéri, hogy azok a tanácstagok, akik véleményüket egy korábbi információs állapot alapján mondták el, az elhangzott új információk birtokában gondolják át ismét azt. Az átszervezés nemcsak a kísérlet miatt fontos, hanem az egész Kar érdeke is ezt kívánja. Az Oktatástechnológiai Szakcsoport és a Kommunikációs szeminárium integrálódásának ügyét a kar szűkebb vezetése sem vitatta meg, ez új szempont, ezért azt javasolja, hogy erről most ne döntsön a tanácsülés.

Dr. Szűcs Ervin ismét megkérdezi, hogy 1984. december 5-i kari tanácsi határozat[76] [sic!] miért változott meg.

Nem ért egyet azzal, hogy a tanácsülés csomagtervet készítsen. Azt javasolja, hogy amivel az előterjesztésben a tanács tagjai egyetértenek, arról szavazzanak, a többiről pedig ne döntsenek elhamarkodottan.

Dr. Golobics Pál dékánhelyettes megállapítja, hogy több hozzászólás nincs. Felkéri dr. Kozma László dékánt, hogy válaszoljon az elhangzott hozzászólásokra.

Dr. Kozma László dékán válaszában elmondja, hogy egyetért azon javaslatokkal, mely szerint a szavazáskor válasszuk szét az intézetek és a tanszékcsoportok ügyét.

Megismétli, hogy az 1983. december 5-i kari tanácsi határozat[77] [sic!] jelen pillanatban érvényben van (egészen a tanácsülés esetleges mai igenlő döntéséig), de annak sem szelle-

---

[76] Sem 1983., sem 1984. december 5-én nem ülésezett a Tanárképző Kar Tanácsa. A hozzászólás az 1983. december 5-i dátummal ellátott előzetes középtávú fejlesztési tervre vonatkozik, melyet a Kari Tanács az 1983. december 20-i ülésén bizonyos módosításokkal fogadott el. A középtávú fejlesztési tervről bővebben jelen kötetben ld. a 74. sz. lábjegyzetet.

mét, sem tartalmát nem sérti egy újabb, az azóta történt változásokat figyelembe vevő javaslat.

Bécsy Tamás javaslatával is egyetért. A jegyzőkönyvnek a szóbeli kiegészítéseket tartalmazó kivonatát csatolni kell a felsőbb fórumokhoz eljuttatott előterjesztéshez.[78]

Ismételten elmondja, hogy az átszervezés szükségességének tartalmi vonatkozásait közismertnek vette, ezért nem foglalkozott ezekkel az előterjesztésben részletesen.
A tanszékcsoportok szerveződéséről a javaslat valóban irányítás-centrikus volt, de emellett utalt a meglévő tartalmi lehetőségekre is.

A közelmúlt néhány konkrét példáján (az oktatási törvénytervezet véleményezése, az intézmény regionális szerepének értelmezése, konkretizálása stb.) illusztrálja, hogy a szükséges konklúziót a Kar vezetésének meg kellett fogalmaznia: egy – már a régi struktúrában is – túlhaladott szervezeti felépítésben nem lehet tovább hatékonyan dolgozni. Az előterjesztéssel kapcsolatban most is az a véleménye, hogy az átszervezéshez a feltételek ma még nem száz százalékig adottak, de az abban megfogalmazottak megvalósítására a garanciák biztosítottak.

A Kar irányítási gondjai a kari intézetek keretében oldhatók meg, ezért azok létrehozását látja jónak jelen pillanatban. (Az egyetemi és kari intézetek között különben nincs lényeges különbség.)

Az intézeti tanácsról ezért nem beszélt, mert ezzel túl sok részletre kellett volna kitérni. Az intézeti tanácsról, annak jogköréről, működési feltételeiről van egy alaprendelet, s az ennek alapján elkészült kari keretterv tartalmazza – néhány bérkérdést kivéve – a szabályozókat. (L. a mellékletet!)[79]

Mivel a tanszékcsoportokba szervezett tanszékek teljes önállósága megmarad, s ezen csoportok vezetőinek csupán az ésszerű koordinálás lenne a feladata, az elhangzott néhány vélemény ellenére is az a véleménye, hogy az eredeti javaslatot kell elfogadni.

A testnevelési tanszéknek sajátos a helyzete: a lektorátus-típusú, tehát nem szakos képzésben is részt vesz, de a szakoktatás is feladata; e kétirányú feladat elkülönítése, ezek egymáshoz való viszonya, valamint az ehhez járuló további sajátos feladatok (tömegsport stb.) pontos tisztázása még nem történt meg, továbbra is az a véleménye, hogy az 1983. december 5-i tanácsülés határozata ellenére az előterjesztés javaslata szerint a Testnevelési Tanszék egyenlőre [sic!] önálló tanszék maradjon. Ez nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a minisztérium kérése alapján a koncepció pontos kidolgozása után, egy későbbi fázisban ne válhasson a tanszék önálló intézetté.

[Az] Oktatástechnológiai Szakcsoportnak az oktatás technológiájában betöltött szerepét, valamint az intézmény különböző egységeinek a technikai szolgáltatások iránti igényét is figyelembe véve célszerűnek tűnik az eredeti írásos előterjesztés álláspontját változatlanul hagyni: azaz az érintett szakcsoport a Technika Tanszékkel együtt maradjon egyenlőre [sic!] a Természettudományi I. Szakcsoport keretében. A Nyelvi–Kommunikációs Intézet

---

[77] Jelen kötetben ld. a 76. sz. lábjegyzetet.

[78] A szóbeli kiegészítéseket tartalmazó mellékletet jelen kötetben terjedelmi okokból nem közöljük. A melléklet szövege nagyban megegyezik Kozma László dékán jegyzőkönyvben található, bevezető hozzászólásával, „*A Karon létrehozandó szervezeti formák közül…*" kezdetű bekezdésétől kezdődően. Jelentősebb eltérés bizonyos mondatok sorrendjében mutatkozik, illetve az írásos kiegészítés szövegében a dékán végső válaszának, az Oktatástechnológiai Szakcsoportra vonatkozó bekezdése is helyet kapott. PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 6. d. 84-8/1984. A dékán szóbeli kiegészítései a tanácsülés írásos anyagához, d. n.

[79] A mellékleteket jelen kötetben terjedelmi okokból nem közöljük.

kommunikációs szemináriumának megalakulása után, tehát egy későbbi fázisban esetleg vissza lehet majd erre a problémára térni.

Dr. Golobics Pál megköszöni a dékán válaszait, majd az előterjesztett javaslatot két részletben szavazásra bocsátja.
A kari intézetek létrehozására szóló javaslat szavazásának eredménye:
38 igen 2 tartózkodott 0 nem
A tanszékcsoportok létrehozására vonatkozó szavazás eredménye:
21 igen 11 nem 6 tartózkodott

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 6. d. 84-8/1984.
— Géppel írt, aláírással és bélyegzővel hitelesített tisztázat.

A Kari Tanács határozatát 1984. december 18-án tárgyalta az Egyetemi Tanács, mely az intézeti program megvalósítását nyílt szavazással, és 18 igenlő szavazattal fogadta el, majd titkos szavazással döntött az intézetigazgatók személyéről is: Gáspár Lászlót a Pedagógiai Intézet, Ormos Máriát a Történelem és Nemzetiségi Intézet, Szépe Györgyöt a Nyelvi, Kommunikációs Intézet, Bécsy Tamást pedig a Művészettudományi Intézet intézetigazgatói feladatainak ellátásával bízták meg. A Művelődési Minisztérium 1985. augusztus 6-án kelt leiratával engedélyezte az intézetek létrehozását, az intézetigazgatók megbízását 1985. december 20-án hagyta jóvá. (PTE EL VIII. 201. b. PTE [majd JPTE] Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 110. d. 655/1985. Török Imre MM–főosztályvezető levele Ormos Mária rektornak, 1985. aug. 6., Gulya Miklós MM–osztályvezető levele Ormos Mária rektornak, 1985. dec. 20.)
Az intézetesítés folyamatáról jelen kötetben ld. még a 31. sz. dokumentumot.

25. Bókay Antal feljegyzése Kozma László dékán számára a Tanárképző Kar gazdálkodásáról és a gazdálkodás irányításáról

Pécs, 1985. január 16.

A Kar gazdálkodásának felügyeletét (az irányítás szót tudatosan nem használnám) az előző dékáni ciklus elején kaptam feladatul. Az integráció első éve után létrejött az egységes egyetemi gazdaságirányítás, mely a központosítás melléktermékeként vagy még inkább hibájaként a kari gazdálkodásban rengeteg problémát okozott. Ezek a problémák jószerével ma is mind fennállnak, megoldásuk most már halaszthatatlan. A három évvel ezelőtti helyzet röviden úgy írható le, hogy a központosított gazdasági apparátus a régebben főiskolán dolgozó gazdasági szakemberek felszippantása ellenére igen jelentős operatív, azaz nem elvi-irányító feladatot hagyott a Karon, a dékáni és a tanszéki vezetés teljes mértékben egyedül maradt, addig soha nem látott gazdasági-adminisztratív teendőkkel. Az integráció nyomán a kari gazdálkodás dezintegrálódott, a dékáni vezetés és a tanszékek elvesztették támaszukat, sőt jelentős gazdálkodási jellegű többletfeladatot (leltár, nem-oktatói, munkaügyi nyilvántartás) kaptak, természetesen személyi háttér biztosítása nélkül.

Én mint irodalmár, a gazdálkodás megszervezését „teljes hozzáértéssel" kezdtem meg. A Kar minden tanszékvezetője ugyanilyen hozzáértésről tett tanúbizonyságot, aminek következtében a Kar gazdálkodási munkája teljesen kaotikus, mindenki annyit költ a kari keretből, amennyit gondol, és a jelentős év végi hiányok elkerülése kizárólag az évente kapott nagyobb póthiteleknek köszönhető.

Az egyetemek irányítására érvényes rendeletek szerint a gazdálkodás feladata az egyetemi gazdasági apparátusé, egyrészt mert csak ők tudják kézben tartani a beszerzés, terve-

zés, elosztás teljes adminisztratív feladatát, másrészt meg ehhez a feladathoz jókora szakértelem szükségeltetik.

Az átszervezés másik alapvető problémája az, hogy a Tanárképző Karra minden különösebb változtatás nélkül ráhúzták a másik két kar gazdálkodási rendjét. A TK a szakmai és fogyóeszközök terén hatszor annyit költ, mint a Jogi Kar, van olyan tanszéke, amely több pénzt használ fel évente, mint amennyi a másik két kar egyikének féléves kerete. Műszerparkja és ilyen fejlesztési igénye meghatározhatatlanul többszörös, épületeinek nagysága jóval meghaladja a másik két karét. Az utóbbiakkal való gazdálkodás ugyan központi, de minden egyéb, bejelentés, tervezés stb. kari feladat. A Kar technikai hátterének nagysága, az ezzel kapcsolatos beszerzési és karbantartási feladatok egyre növekednek, és egyre inkább autonóm, tanszéki feladatként jelentkeznek (hiszen csak a tanszéken értenek hozzá). Ez utóbbi is hozzájárul ahhoz, hogy a kari szintű, azaz az oktatási egységekre nem lebontott gazdálkodás (ez a másik két kar irányítási módszere) nálunk nem működőképes. A Testnevelés, a Fizika és a Történelem gazdálkodása, ilyen jellegű problémái messze heterogénabbak, mint a Jogi vagy a Közgazdasági Kar tanszékei közöttiek. Ezért a tanszékekre lebontott gazdálkodásnál kellene és kell megmaradnunk (ahogy a főiskola időszakában volt). Próbálkozásunk teljes anarchiáját viszont az okozta, hogy a gazdasági vezetés nem volt hajlandó tanszékekre lebontott nyilvántartást vezetni, hanem a pénzfelhasználást kizárólag a másik két karhoz hasonlóan kari szinten adta meg.

Különös a helyzet a kari gazdálkodás irányításának adminisztratív, szakmai háttere esetében is. A sokkal kisebb operatív feladatot jelentő tudományos kutatási irányítás és gazdálkodás segítésére például egy kutatásszervező tudományos munkatárs és egy félállású gazdasági szakember áll rendelkezésünkre. Ugyanígy megfelelő adminisztráció van a tanulmányi ügyekhez és a gyakorlati képzéshez. Kizárólag a kari gazdálkodáshoz nincs megfelelő stáb. A karon belül kísérletet tettünk arra, hogy ezt a hiányt pótoljuk, de a gazdasági szervezeten kívüli ember beállítása csak az adminisztrációt növelte anélkül, hogy a feladatot meg tudta volna oldani.

A kari gazdálkodás problémáinak megoldásához egy elengedhetetlen változtatás szükséges, enélkül a gazdálkodás irányítását sem én, sem valószínűleg a dékáni vezetésből más sem vállalja. Ez pedig az, hogy a gazdasági apparátusból kapjunk egy olyan gazdasági szakembert, aki szervezi a kari gazdálkodást, [és] közvetlenül a dékáni vezetés gazdálkodást irányító tagja és a gazdasági főigazgató alá rendelt. Valószínű a feladatok megoldására nem kell napi nyolc óra, 4–6 órában elvégezhető. Lényeges, hogy az illető maradjon a gazdasági részleg állományában. […][80]

Javaslom, hogy a Kar csak akkor kezdje meg az 1985-ös gazdasági évet, ha kellő biztosítékot kap a gazdálkodás irányítására, a nyilvántartások vezetésére.

Pécs, 1985. január 16.
Dr. Bókay Antal
dékánhelyettes

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 108. d. 120/1985. A JPTE TK gazdálkodása és a gazdálkodás irányítása.
— Géppel írt, aláírással hitelesített tisztázat.

A beszámolót Kozma László dékán 1985. január 24-én azzal a megjegyzéssel továbbította Ormos Mária rektornak, hogy a feljegyzés *„a múltra és jelenre vonatkozó ténymegállapításaival és végső*

[80] A kihagyott rész a kari gazdálkodást szervező szakember feladatköreit részletezi.

következtetéseivel teljesen egyetértek. A problémák megoldására tett javaslatot viszont csak részmegoldásnak tartom." (PTE EL VIII. 201. b. PTE [majd JPTE] Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 108. d. 120/1985. Kozma László dékán levele Ormos Mária rektornak, 1985. jan. 24.)

26. A Tanárképző Kar komplex fejlesztési programja, 1985–2000

Pécs, 1985. április 29.

[…][81]

A magyar felsőoktatás átfogó tartalmi és szervezeti korszerűsítésének szükségessége a Tanárképző Kar esetében egybeesik a főiskolai szintről egyetemmé való átszervezés feladataival. Ez a folyamat korábban megindult, 1982-től pedig gyors ütemben halad előre a bölcsészettudomány területén. E folyamat befejeződése a Kar egészére vonatkozóan optimálisan a jelen tervezés második felében várható. Az egyetemi szintű oktató-nevelő és tudományos munka megindulásával egyidőben kezdődött meg az egységes tanárképzés elnevezésű országos jelentőségű oktatási kísérlet. E kísérlet sikeres folytatása, kiterjesztése és az első átfogó értékelés a tervidőszak első felére esik, míg az értékelést követő továbbfejlesztés a tervciklus további részét tölti ki. A Kar fejlesztési programjának homlokterébe kell állítani az egységes tanárképzési kísérlet sikeres végzésének biztosítását és a Kar egészének egyetemi szintre való fejlesztését. Az oktatási-nevelési és kutatási feladatok tervezésénél, azok feltételeinek biztosításánál feltétlenül számolni kell az „A" épület rekonstrukciójából adódó nehézségekkel. Várhatóan a következő évtized gazdasági fejlődése sem kedvez az oktatási intézmények növekvő anyagi nehézségeinek leküzdésében, ugyanakkor az évek óta érlelődő felsőoktatási tartalmi problémák mögött jelentős anyagi igény húzódik meg. A karon folyamatban lévő fejlesztéshez feltétlenül szükséges a jelentős külső támogatás, de a belső erők optimális felhasználásával a problémák csökkentését kell elérni.

A Karnak külön erőfeszítések árán is vállalni kell, hogy az átalakulás ne járjon a kibocsátott tanárok számának jelentős csökkenésével. A Tanárképző Kar fő feladata a tervidőszakban továbbra is a tanárképzés lesz. Azonban a demográfiai hullám 1993-as tetőzése után a tanárigény csökkenésével a képzésbe beépített konvertálható ismeretanyag lehetővé teszi nem tanári szakok intenzívebb bevezetését, illetve a kibocsátott hallgatók több irányú elhelyezkedését. A nem tanár szakos képzés volumene azonban nem zavarhatja az alapfunkció ellátását, méreteiben és tartalmában a tanárképzésnek alárendelt, a fejlesztési elvekben megfogalmazott konvertálható, sokoldalúan felhasználható ismereteket adó oktatás megvalósítását jelenti. Az egyes szakterületek fejlesztési programjában a fentieknek jól kell tükröződni.

Országos szinten 1984/85-ös tanévben kezdték meg a tanári továbbképzési és a posztgraduális képzési rendszer szervezését, mely egybeesik a Karon korábban megindult törekvésekkel. Az országos munkákban biztosítani kell a részvételt, és a regionális igények kielégítésére átfogó tervet kell kidolgozni.

A Karon meredeken felfutó kutatómunkát a regionális és országos igények kielégítésére kell használni mind a társadalomtudományok, mind a természettudományok területén.

A karon képviselt tudományterületek sokrétűsége egyedülálló hazai és nemzetközi vonatkozásokban. Mind a tudományos kutatásban, mind az oktatásban egyre jobban előtérbe kerülő interdiszciplinaritásnak ez a sajátosság kedvez. Különös gonddal kell kidolgozni

[81] A kihagyott rész a vitaanyag elkészítéséhez felhasznált dokumentumokat sorolja fel.

oktatási és kutatási programjainkat ezen szervezeti háttérre építve, s ezzel kell kidomborítani egyetemünk különleges helyzetét.

1. Oktatás-nevelés korszerűsítése

1.1. Társadalomtudományi területen

1.1.1. Az oktatásfejlesztés feladata egybeesik az egységes tanárképzési kísérlet megoldásával, a tapasztalatok felhasználásával. A Kar bázisára építve, annak különleges adottságait kihasználva új oktatási formákkal a hallgatókban új szemléletek kifejlesztését, és új tartalmú ismeretanyag kialakítását tűzzük ki célul. Ennek megvalósítására a képzés az iskolai gyakorlat folyamatosságára épül, sajátos nevelő jelleget épít a programba, új típusú oktatásszervezést eredményez, az alap- és diploma utáni képzés egymásra épül, jelentős az újonnan bevezetett interdiszciplináris szaktárgyak aránya, a társadalomtudomány modern elméleti eredményei beépülnek az oktatási folyamatba.

1.1.2. A szakpárok kialakításánál idegen nyelv kapcsolódik egyes szakterülettel (magyar, történelem), vagy sajátos szakkombinációk alakultak ki. Új szakpárok az irodalom–magyar nyelv, a másfél szakos magyar–művészettudomány. A történelem–társadalomtudomány szak bevezetése kidolgozás alatt van.

1.1.3. Az ének és rajz szakos tanárképzést az egységes tanárképzés keretébe illesztjük be. A jelenleginél átfogóbb tartalommal olyan speciális tudással, készséggel bíró szakemberek képzése a cél, akik az iskolákban a művészeti nevelésben mutatkozó hiányokat megoldják. Az ének-zene és rajz szakos tanárképzésben új szemléletű, a modern tudományos eredményekre építő programot alakítunk ki, amelyben maximálisan építünk a Kar interdiszciplinaritásában rejlő lehetőségre (zenében a természettudományok és műszaki eredmények beépítése). A szakpárok kialakításánál megvizsgáljuk az irodalmár, illetve nyelvész szaktól eltérő idegennyelv-szakkal való kapcsolás lehetőségeit. Kidolgozzuk a művészeti terület egységes továbbképzési modelljét.

1.1.4. Az egységes tanárképzési kísérlet keretében a német és a szerb–horvát tanszéken biztosítjuk az ország általános és középiskolái számára a nemzetiségi tanár igényét [sic!]. A tanszékek alapvető nemzetiségi kultúrával kapcsolatos oktató-nevelő és kutató tevékenysége mellett meg kell teremteni a feltételeket a nyelvoktatáshoz is, amelynek során a régió számára biztosítjuk a nyelvtanár-szükségletet. Ezen képzés tartalmi része kimunkálandó (viszonya a nyelvész-, ill. irodalmár-képzéshez).

1.1.5. Az egységes képzést folyamatos iskolaközelség jellemzi, hallgatóink az első évtől kezdve rendszeresen végeznek részben vagy teljesen önálló iskolai munkát. Az iskolai gyakorlat rendszerét háromszor 1-1 hetes és kétszer 1-1 negyedéves (8-8 hetes) gyakorlati periódus alkotja. A gyakorlathoz speciális készségfejlesztő, kommunikációs programok, önismereti tréningek járulnak. A negyedéves gyakorlatok közül az első általános iskolai, a második középiskolai, de kiterjed a szakmunkásképzőkre is. A fenti gyakorlatokat nyári nyelvi táborok, régésztáborok egészítik ki.

1.1.6. Az egységes képzés lényeges összetevője a nevelő jelleg felerősítése. Erre új típusú oktatási formát, az ún. tutorit szervezzük meg, amelyen 5–6 hallgató folyamatosan együtt dolgozik egy-egy oktatóval: csökkentjük az oktatási csoportok létszámát (12 főre) és szervezetten törekszünk kollegiális munkaformák bevezetésére.

1.1.7. Az oktatásszervezés átalakításának célja az előbbi elképzelések hátterének biztosítása, a nagyobb hallgatói önállóság kialakítása, a rugalmasabb képzési forma létrehozása.

1.1.8. A felvételi szóbeli részén a szakterületeket külön bizottságok felvételiztetik, így több idő jut egy-egy felvételizőre. A felvételi szóbeli részéhez csoportmunka formájú alkalmassági vizsgát szervezünk.

1.1.9. A heti oktatási órák számát 25-re csökkentettük, megnöveltük a gyakorlati foglalkozások arányát az előadással szemben, rugalmas, változtatható előadás/gyakorlat rendszert vezetünk be, ahol a tananyag természete szerint a két forma váltogatható.

1.1.10. A féléves hosszanti szervezést negyedéves rendszerrel váltjuk fel, az oktatási időt jelentősen növeljük (egy év négy 8–9 hetes oktatási negyedévből áll), a vizsgaidőt csökkentjük.

1.1.11. Új típusú vizsgáztatási rendszert vezetünk be, melynek lényege, hogy a hallgató bármikor vizsgázhat. Jelentősen csökkentjük a vizsgák számát is. (Maximum évi 4 vizsga.)

1.1.12. Az egységes tanárképzési kísérlet, az új oktatási és vizsgáztatási formák tapasztalatai indokolt változtatásokhoz vezetnek. A szükséges módosításokat úgy vezetjük be, hogy ezek a kísérlet elfogadott alapkoncepcióit ne sértsék meg, ne vezessenek a folyamatos munkát zavaró ellentmondásokra. Mindenképpen biztosítani kell a képzés stabilitását, a munkában részt vevő egységek, az érdekelt társadalmi szervek érdemi részvételét az értékelésekben és döntésekben.

1.2. [A] természettudományok területén

1.2.1. A természettudományok területén a tanárszükséglet biztosítása érdekében lényegében változatlan volumennel fenn kell tartani a főiskolai szintű képzést. Ahol a feltételek lehetővé teszik, a főiskolai felvételi keretszám terhére ki kell terjeszteni az egységes tanárképzési kísérletet erre a szakterületre is. Biztosítani kell az egyetemi és főiskolai képzés párhuzamos végzését. Meg kell vizsgálni az olyan szakpárosítási formát, amelyen az egyik szak egyetemi, a másik főiskolai szintű.

1.2.2. A természettudományi szakok egyetemi szintű képzésének feltételeit kidolgozzuk. A szakpárok kialakításánál törekszünk a természettudomány–idegennyelv-párosítás megoldására is.

1.2.3. Bevezetjük a fizika–természetismeret szakpárt, amely a kémia, matematika, biológia és földrajz területén olyan képzést ad, hogy szükség esetén a szakok átmeneti tanítására is felkészít, másrészről pedig a végzett tanár iskolai feladataitól és egyéni választásától függően posztgraduális képzés keretében valamelyik szakterületen újabb diplomát szerezhet.

1.2.4. A POTE-val közösen orvos–fizikus szak közös indítását dolgozzuk ki. E szakképzés és a természetismeret tanári szak megindítása szükségessé teszik valamennyi természettudományos tanszék részvételét az egyetemi szintű oktatómunkában, így azon területek is bekapcsolódnak, amelyeken a szakos egyetemi szintű képzés csak a későbbi időszakban indul meg. Ezzel a felkészülés szellemi és műszaki-anyagi feltétele is folyamatosan kialakítható.

1.2.5. A főiskolai szintű és a bevezetésre kerülő egyetemi képzésben biztosítani kell az egységes tanárképzési kísérlet során szerzett tapasztalatok alkalmazását. Nevezetesen az átlag heti óraszámot 30 alá kell szorítani. Az előadásokat a szemlélet-kialakításra, a gyakorlat-

szemináriumokat a tárgyi ismeretek gyarapítására, az elméleti ismeret elmélyítésére használják fel.

1.2.6. Az ismeretek szerzésében növelni kell a hallgatói aktivitás, az önálló felkészülés szerepét és arányát.

1.2.7. Korszerű számonkérési formákat kell kidolgozni. A vizsgák számának csökkentésével, a vizsgaidőszak rövidítésével meg kell szüntetni a vizsgacentrikus felkészülést, előtérbe kell helyezni a hallgatókkal való közvetlen kapcsolaton alapuló elbírálási lehetőségeket. Lehetőséget kell biztosítani egyes vizsgák félévektől független letételére, fakultatív tárgyak időpontjának szabad megválasztására. (Pl.: szabadon választható speciális kollégium, idegen nyelv.)

1.3. Központi oktatási egységek területén

1.3.1. Az oktatás szerves részét alkotó ideológiai szakok területén a szakmai tárgyak speciális igényéhez illeszkedő oktatási anyagnak a hallgatók marxista gondolkodásának formálódását biztosító korszerűsítést kell elvégezni. Hatékony oktatási formák kidolgozásán kell munkálkodni. Lényeges szerepet kell vállalni a továbbképzés és a posztgraduális képzés különböző formáiban is. Ki kell használni a karok és egyetemek közötti áthallgatás lehetőségét.

1.3.2. A pedagógiai, pszichológiai ismeretek iránti általános igény az értelmiségképzésben szükségessé teszi, hogy alapos igényfelmérés után az alapképzésben, továbbképzésben és a posztgraduális képzésben a Kar szaktanszékei felkészüljenek a regionális és országos igények kielégítésére. Ki kell munkálni a régióban lévő felsőoktatási intézetekkel való együttműködés formai és tartalmi kérdéseit. A Kar munkájának középpontjában e területen is a pedagógusképzésnek kell maradni.

1.3.3. A testnevelés területén elválasztjuk a testnevelő tanárképzés és a lektorátus jellegű kötelező testnevelési foglalkozások szervezeti és szakmai részét. Nevelőmunkánk egyik fontos feladata a hallgatók egészséges életmódra nevelése és az ezzel kapcsolatos iskolai feladatokra való felkészítés.

1.3.4 Kimunkáljuk az egyetemi szintű testnevelő tanárképzés minden feltételét. Az ötéves képzésben szakpárosítási lehetőség biztosítása indokolt, elsősorban idegen nyelv (nem nyelvész, ill. irodalmár), társadalomtudomány szak, esetleg természetismeret szak felvételével.

1.3.5. Az idegen nyelv tudásának szintjét a lektorátus szakokhoz illeszkedő tananyag kidolgozásával szolgálja. Megkezdődött az oktatók szakterületekhez való specializálódása, amit folytatni kell. A lektorátus és a nyelvi tanszékek potenciális lehetőségeit fel kell használni a régió nyelvtanulási igényének szervezett formában való kielégítésére.

1.4. *A diploma utáni képzés* az egységes tanárképzés elvei szerint épül fel, három szintből, típusból áll.

1.4.1. A továbbképzés az MM által szervezett keretben a pedagógusok számára szervezett tudásmegújító forma. Speciális, interdiszciplináris témák mentén szerveződnek, általános és középiskolai szaktanároknak egyaránt nyitottak.

1.4.2. A posztgraduális képzés meghatározott végzettséggel már rendelkező szakemberek vagy pedagógusok számára speciális szakképzést, vagy a pedagóguspályán belüli szakosodást tesz lehetővé.

1.4.3. Az egyetemi doktori szabályzat elkészítésével párhuzamosan intenzív doktori képzést alakítunk ki, amely kapcsolódik a továbbképzéshez, ill. a posztgraduális képzéshez.

1.4.4. A régió társadalmi és politikai szervezeteinek segítségével továbbra is figyelemmel kísérjük a szakember-szükséglet speciális jellemzőit, a területi és országos igényeket. Ezek alapján olyan graduális vagy posztgraduális képzési formákat kell szervezni, amelyek a régió támogatását élvezik, és annak igényeit kiszolgálják. Feltétlen szükséges az, hogy az intézményt a régió megyéi jobban a sajátjuknak érezzék, és az intézmény is többet adjon közvetlen környezetének. A régió pedagógusainak továbbképzésére át kell alakítani az eddigi rendszert, a JPTE-nek át kell vennie a továbbképzés területi, szakmai irányítását.

1.5 Az oktatás korszerűsítés további kérdései

1.5.1. A főiskolai képzésről az egyetemi képzésre való áttérés jelentős szemléleti és tartalmi problémát vet fel a gyakorlati képzés területén. A következő három évben befejezzük az egységes tanárképzéshez igazodó gyakorlati képzés tartalmi és szervezeti kérdéseinek kimunkálását. Ennek során a gyakorlóiskolák kérdésében, a szentlőrinci kísérleti iskola kérdésében is kidolgozzuk a fejlesztési programot.

1.5.2. Javítjuk az idegen nyelvi, nem szakos képzés színvonalát. A hallgatóknak a kötelező képzési formával együtt alternatív intenzív kurzusokat ajánlunk fel. Segítjük a nyelvvizsgáknak az egyetemi képzés során való letételét. A szaknyelvi képzés végzése és szervezése az Idegen nyelvi Lektorátus feladata. Növelni kell az oktatók és hallgatók idegennyelvismereteinek erkölcsi és anyagi elismerését. Ki kell alakítani a hallgatók idegennyelvtudására épülő oktatási formákat.

1.5.3. A tanárhiány gondjainak enyhítése miatt továbbra is szükséges a részképzés. Ennek problémáit felülvizsgálva beillesztjük a továbbképzési és posztgraduális képzési rendszerünkbe.

1.5.4. Ki kell dolgozni a Kar rövid távú és hosszú távú számítástechnikai és oktatástechnikai koncepcióját. Be kell kapcsolódni az ez irányú országos kutató és fejlesztő munkákba.

2. A tudományos kutatás területén

Az egyetemfejlesztés szempontjából kiemelt feladat a tudományos munka tartalmi átszervezése, amelynek általános jellemzője, hogy a most következő időszakban egy minőségi változásnak kell lezárulnia, az intézménynek a főiskolai mellett figyelembe véve a korábbi eredményekre építve az új feladatokhoz illeszkedő egyetemi jövőt kell kialakítani [sic!]. Ennek objektív feltételei a várható központi támogatásból csak nehezen lesznek biztosíthatók. A belső erőforrások, tartalékok feltárása és felhasználása mellett a Kar csak úgy tudja ellátni megnövekedett feladatát, ha a jelenlegi szinten tartást sem biztosító központi támogatást minőségi változást biztosító anyagellátás váltja fel.

2.1. Részletesen elemezni kell a TK helyét, szerepét az országos kutatási és fejlesztési munkákban, kapcsolatát ilyen szervezetekkel. Legfontosabb feladatunk a TK elfogadtatása, beillesztése a tudományegyetemek közé.

2.2. Kulcskérdés az MTA-hoz fűződő viszony. Jelentősen javítani kell oktatóink részvételét az akadémiai fórumokon, bizottságokban. Növelni kell az Akadémia felügyelete alatt folyó kutatásokban való részvételt. Szervezettebbé és intenzívebbé kell tennünk az országos kutató és fejlesztő intézményekhez való kapcsolódást. Jóval több közös programot, közösen szervezett konferenciát, közös kutatást, publikációt kell szerveznünk.

2.3. Jelentősen át kell alakítani a nemzetközi kapcsolatainkat. Szerepüket úgy kell értelmezni, hogy csak segítségükkel tudjuk biztosítani a Kar hazai tudományos versenyképességét, egy-egy téma intenzív felfuttatását. Főiskolai külföldi kapcsoltrendszerünket átalakítva neves külföldi egyetemekkel alakítunk ki kapcsolatot mind szocialista, mind tőkés országok viszonylatában. Kapcsolataink egy része intézményi szintű, de nagyobb jelentősége van az egyes kutatócsoportok által létrehozott, speciális témához kötődő kontaktusoknak.

2.4. A TK regionális kutatási kapcsolatai az utóbbi években jelentősen fejlődtek. Általános feladatunk az, hogy a kormányzat által is támogatott regionális centrum-funkció elvi állapotból ténylegessé váljon. Lényeges feladat, hogy javítsuk kapcsolatainkat a régió ipari és szolgáltató intézményeivel, kapcsoljuk be az egyetemet a régió közegébe.

2.5. Kapcsolataink centruma a Pécsi Akadémiai Bizottság, amely keretet ad a TK szakmai programjainak, interdiszciplináris kapcsolatok lehetőségét teremti meg, helyt ad konferenciáknak, stb. A PAB-hoz fűződő kapcsolatainkat helyes lenne egyetemi szinten megfelelő szerződésekkel intenzívebbé tenni.

2.6. Eddig alig kihasznált kutatási és fejlesztési terep a három gyakorlóiskola. Tanszékeinknek javítani kell a szentlőrinci kísérleti iskolához fűződő viszonyt, munkakapcsolatot. A másik két gyakorlónál meg kell teremteni a feltételeket ahhoz, hogy átlagos iskolából valóban kísérletek befogadására képes, alkotó műhelyekké váljanak. Ehhez tagozatos osztályokat kell indítani, fel kell függeszteni a területi beiskolázás kényszerét, kísérleteket kell szervezni.

2.7. A Kar kutatási tevékenységének belső szervezése elsősorban tartalmi kérdés. Törekednünk kell a szelektív-koncentrált fejlesztésre, hiszen a tudományegyetemi terület teljességében nem lehetünk versenyképesek. Az intenzíven fejlesztett nagy témák mellett természetesen jelen lehetnek kisebb, differenciáltabb témák, ez feltétlenül szükséges az oktatás sokféle területének tudományos hátteréhez.

2.8. A kutatás intenzív fejlesztése személyi fejlesztést kíván. Ennek lényege az, hogy a Kar kapjon bizonyos számú kutatói státust. Ezek egy része egy-egy nagyobb kutatási területet látna el (pl. ilyen a nemzetiségi kutatás), más része pedig mozgó státusként lehetőséget teremtene arra, hogy oktatói egy-két éves kutatási szabadságot kapjanak. Növelni kell a Karra telepített tudományos ösztöndíjasok számát, és jelentős haladást kell elérnünk a kutatási segédszemélyzet arányának növelésében, amely nemcsak a kutatási, hanem az oktatási-nevelési feladatok megoldását is kell hogy segítse.

2.9. Az eljövendő években jelentősen nőni fog a Karon a tudományos fokozattal rendelkezők száma. Előjelzések szerint a következő öt évben megduplázódik a kandidátusi fokozatok száma, majd később várható a magasabb tudományos fokozatok számának növekedése is. A dolgozatok elkészítésére átfogó támogatási rendszert kell kidolgozni.

2.10. Jelentős fejlesztést kell elérni a Kar minden szakterületén az informatika, a számítástechnika felhasználásában. Ennek a technikai fejlesztés csak egy része, lényeges, hogy kuta-

tóink megtanulják a számítógépek használatát. Ennek érdekében számítástechnikai kutatói szemináriumokat kell szervezni.

2.11. Jelentősen javítani kell a könyvtár kutatási célokra hasznosítható állományát, növelni az idegen nyelvű könyvek mennyiségét, legalább megtartani a jelenlegi folyóirat-rendelési mennyiséget. Lényeges fejlesztés szükséges a könyvtár tudományos információs szolgáltatásában.

2.12. A kari és tanszéki vezetés egyik fő feladata a külön megbízásos munkák feltételeinek biztosítása, a megbízások előkészítése és a munkák olyan értékű megszervezése, hogy a megbízásos munka szervesen illeszkedjen a kari kutatási feladatokhoz. Szorgalmazni kell a különmunka gazdasági szabályzóinak ésszerű szinten tartását.

2.13. Külön gondot kell fordítani a fiatal oktatók, kiemelkedően tehetséges hallgatók szakmai előrehaladásának biztosítására.

2.14. A Karon új publikációs rendszert hozunk létre. Ennek lényege, hogy nyomtatott kiadványainkat füzetekre bontjuk, szakosítjuk bizonyos szakterületek esetében (ha van más jobb egyetemi kiadási fórum), megszüntetjük vagy átalakítjuk.

2.15. A Kar által képezett fejlesztési alapot a fejlesztés érdekébe kell állítani. A műszerek és műszaki potenciál sokoldalú kihasználását kell biztosítani. Kari, ill. regionális igényeket kielégítő műszerparkot kell kialakítani.

3. Szervezeti, személyi, anyagi feltételek területén

3.1. Az „A"épület rekonstrukciója idején átgondolt szervezéssel biztosítani kell a lehető legzavartalanabb oktató-nevelő és kutatómunkát. Ez minden vezetőtől, dolgozótól és hallgatótól áldozatkész, önzetlen hozzáállást és közreműködést kíván.

3.2 A személyi fejlesztés, az új funkció következtében átalakul a TK társadalmi-közéleti szerepe is, fokozatosan magasan kvalifikált országos centrummá válik. Részben megváltozik ezzel a hallgatói összetétel és az a társadalmi réteg, amelyet a Kar reprezentál. A Kar az ország négy tudományegyetemének egyik legnagyobb szervezeti egysége lett, a legszélesebb oktatási és kutatási profillal. Ezek a változások jelentős átalakulást követelnek a munkastílusban, más jellegű és minőségű részvételt a közéletben. Legjelentősebb változás a minőség előtérbe kerülése és a szakmai oldal fölerősödése.

3.3. A feltételek kialakulásával folytatjuk a kari intézetek kialakítását. Részben a már kialakulók működésének optimális biztosítását, az intézetekben rejlő oktatási, tudományos, szervezeti és gazdasági lehetőségek kiaknázásával, részben az intézeti hálózat kiterjesztésével. Az intézeteknek működésükkel biztosítani kell a profiljukhoz tartozó tudományok oktatását és kutatását, mentesíteni kell viszont őket az alapfunkció ellátását zavaró feladatoktól. Biztosítani kell az intézetek közötti, és [a] központi egységek és [az] intézetek közötti együttműködés folyamatosságát. Ezt az együttműködést a kar speciális lehetőségéből adódóan magas szintre kell fejleszteni.

3.4. Fontos feladatunk az egyetem működési szabályzatának korszerűsítésében való közreműködés, szabályzatok kidolgozásában való közreműködés, szabályzatok kidolgozásában való részvétel [sic!]. Ésszerűsíteni és hatékonyabbá kell tenni a Kar adminisztratív irányító tevékenységét.

3.5. Részletesen meg kell tervezni a személyi fejlesztés ütemét és területi eloszlását. A fejlesztéshez biztosított új státusok mellett tervezni kell a nyugdíjazások és kádercserék adta lehetőséget is. Kinevezéseknél minden esetben érvényesíteni kell az alapvető káderpolitikai elveket. Ebben az illetékes állami vezető felelősségét és hatáskörét fokozni kell. Törekedni kell az oktatók Pécsre való letelepítésének végleges megoldására. Már a tervidőszak elején jelentősen csökkenteni kell a leutazó tanársegédek és adjunktusok számát. Továbbra is igényeljük az MM támogatását, vezető oktató státusok biztosítására az újonnan indítandó szakterületek némelyikére.

3.6. A konkrét oktatási, kutatási fejlesztési tervek igényei, valamint a várható anyagi források ismeretében közép- és hosszú távú gazdasági tervet kell kidolgozni. A központi támogatási igényeket be kell illeszteni a népgazdasági fejlesztési programba.

3.7. A TK korábban is szerteágazó kapcsolatokat épített ki a Tudományos Ismeretterjesztő Társasággal [sic!], Műszaki és Természettudományos Ismeretterjesztő Társasággal [sic!], Műszaki és Természettudományos Egyesületek Szövetségével [sic!], nemzetiségi szövetségekkel stb. Ezen kapcsolatokat tovább kell fejleszteni az egyetem adta lehetőségeknek megfelelően.

3.8. A Kar mellett – oktatási tevékenységének kiegészítéseképp olyan közéleti fórumokat hoztunk létre és fejlesztünk tovább, amelyek lehetőséget adnak a hallgatói és oktatói öntevékeny kulturális munkának. Ilyen az Egyetemi Színpad és a Huszárik Filmklub. Mindkettő egyszerre alkotóműhely és oktatási egység.

Pécs, 1985. április 29.
Dr. Kozma László s. k.
dékán

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 7. d. 85-5/1985.
— Géppel írt, sokszorosított másolat.

A vitaanyagot 1985. május 6-án tárgyalta a Tanárképző Kar Tanácsa és hosszúra nyúlt vita után az írásos előterjesztés alapján, valamint az elhangzott a szóbeli kiegészítésekkel együtt egyhangúan elfogadta.

27. A kommunikációról. Interjú Horányi Özsébbel

Dunántúli Napló, 1985. május 18.

A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán a közelmúltban született meg egy kommunikációs oktatási program. Ennek gyakorlati hasznáról beszélgettünk Horányi Özséb docenssel, a kommunikációs szeminárium vezetőjével.

*

A Tanárképző Karon az alakulófélben levő Nyelvi és Kommunikációs Intézeten belüli, különböző profilú egységek egyike a kommunikációs szeminárium. A kommunikációs oktatási program első fokozata, a Kommunikáció I. pedig most indult meg, az 1984/85-ös tanév második félévében. Milyen fajta ismereteket tartalmaz ez, s kik tanulják?

– A *Kommunikáció I*-ben a Tanárképző Kar egyetemi programjának valamennyi hallgatója részt vesz, szakjától függetlenül. Mégpedig azért, mert állításunk szerint a tanár hivatásos

kommunikátor, és ha az, akkor magáról a kommunikációról is kell hogy képe legyen. A másodéves hallgatók képzésének abba a sávjába építettük bele első fázisként a Kommunikáció I-et, amelyben megkapják az alapvető pedagógiai, tanári ismereteket. Ez az első fázis a közvetlen emberi kommunikáció kérdésköreivel foglalkozik.

– *Elméleti vagy gyakorlati jellegű stúdium ez?*

– A tantárgy két részből áll; egy *elméleti stúdiumból*, mégpedig olyan formában, ami a magyar felsőoktatásban eleddig szokatlannak számított – alapvetően kiscsoportos formára gondoltunk, egyezően az egyetemi kísérlet oktatási formájával. A kiscsoportos forma eleve olyan hallgatói aktivitásra, együttgondolkodásra ad alkalmat, ami már egyúttal gyakorlat is. Van aztán a programnak egy tisztán *gyakorlati* része is, ez elképzelésünk szerint évente egyhetes kommunikációs tréningek formájában jelenne meg.

– *A Kommunikáció II. nyilvánvalóan ráépül majd az első fázisban kapott ismeretekre.*

– Igen, ez már a tanár szakos hallgatók *szakmájának tartalmi kérdéseivel kapcsolatos kommunikációs problémákkal* függ össze. A magyar irodalmárok vagy nyelvészek esetében a dolog teljesen világos. Viszont igazán kellemes volt a tapasztalat, hogy a történelem tanszék maga jelentkezett azzal, hogy igényt tartanak a kommunikációs képzésre. Hiszen itt nem a történelem tanításával, hanem a történelem szemléletével foglalkoznánk. A társadalom tulajdonképpen egy nagy kommunikációs rendszer; ha a társadalom történetéről van szó, akkor annak legalábbis egy aspektusa a kommunikáció története. A Kommunikáció II. tehát különböző tematikájú lesz, a szakok szakorientált igényeinek megfelelően.

– *S a Kommunikáció III?*

– Információs környezetünk rendkívüli mértékben elektronizálódott, s mégis, az *elektronikus újságírásra még nincs igazából képzés*. Vannak országok, ahol ilyenfajta kommunikációs képzés önálló fakultásokon folyik, s nyolc-tízféle diplomát bocsátanak ki attól függően, hogy a kommunikáción belül kinek mi a specializációja. Egyelőre, hangsúlyozom nagyon egyelőre nálunk három specializáció lenne, az egyik a *tömegkommunikáció* – ezen belül a *lokális tömegkommunikáció*, mint például a kábeltévé, kapna nagy hangsúlyt, a másik az *intézményi-üzleti kommunikáció, a „public relations"*, a harmadik pedig az *informatika*.

– *A public relations-ről kérném, hogy egy kicsit bővebben beszéljen. Ide tartozik a reklám is.*

– Nemcsak a reklám, hanem egy vállalat arculatának a kialakítása. Erre vannak jó és vannak rossz példák Magyarországon. Jó példaként említhetjük a Fabulont, amelynek tényleg kialakították az arculatát: mind vizuálisan, mind pedig a slogan szintjén felismerhetővé tették, ennek következtében hozzáférhetővé vált. Hogy kell ezt jól csinálni, hogy lehet elrontani? Hogyan és milyen információt kell eljuttatni a vállalatnak a feltételezett vásárlóhoz? Milyen információt kell felkínálnia magáról egy intézménynek egy másik intézmény számára? Hogyan válhatnak az intézmények üzleti partnerekké? Ezt kell tudnia elméletben és gyakorlatban egy kommunikációs szakembernek. *Olyan önálló, nem tanári diploma volna ez, amit a kommunikáció legkülönbözőbb területén szerezhetnének meg a hallgatók*.

– *Ezt majd szakként is lehet választani?*

– Erre még nem tudok válaszolni, hiszen az egész most van kialakulóban. Mindenesetre van egy konszenzus, hogy a kar ezt a fajta képzést vállalja. Éppen ezekben a hónapokban dolgozzuk ki ennek a profilját, s csak ezután fordulhatunk majd a Művelődés Minisztériumhoz, hogy engedélyezze a szak létesítését, mégpedig *egyelőre posztgraduális képzés formájában*.

– *Van a kommunikációnak egy másik oldala is: a társadalomban szerepek vannak, s ezeknek a szerepeknek kommunikálniuk kell egymással. A konfliktusokat meg kell oldani.*

– A társadalom konfliktusról konfliktusra sétál, s ezt nem felismerni, vagy ehelyett valami mást mondani, minimum hiba. *Hogyha azt akarjuk, hogy a társadalom szempontjából eredményes embereket neveljünk, akkor természetesnek kell venni, hogy mindez csak érdekkonfliktusokon keresztül megy. Meg kell találni az együttműködés, a rugalmasság, a tolerancia szellemében azokat a megoldásokat, amiket sajnos – hihetetlenül kompromittáló módon – állandóan kompromisszumoknak nevezünk.* Márpedig ezen a szinten szó sincs etikai kérdésről, hanem az egyénnek a társadalomban való eredményes részvételéről van szó. S ez egészen más. Ha viszont – s ez nagyon fontos – egy oktatási rendszer nem vállalja, hogy olyan embereket készít föl a társadalmi életre, akik tudják, mit kezdjenek egy konfliktussal, akkor aztán valóban morális kérdések tömegével találjuk magunkat szembe.

– *Van az ország valamelyik más egyetemén hasonló kommunikációs oktatás?*

– Ilyen formában tudomásom szerint sehol. Informatikával természetesen foglalkoznak, de, hogy úgy mondjam, azzal is inkább csak gépközelben.

– *A kommunikációs programnak van egy negyedik ága is. Erről még nem beszéltünk.*

– A negyedik a kommunikáció-kutatás. Ez kétoldalú; ami a befelé néző oldalát illeti, az olyan, mint bármelyik oktatási intézményben a tudományos kutatómunka. A másik, a kifelé néző oldala rendkívül fontos, elsősorban a hallgatók számára. Egyfajta sajátos gyakorlati képzésről lenne szó, amelyhez most keresünk terepeket. Mi nem tudunk sem egy tv-stúdiót, sem egy nyomdát, szerkesztőséget, rádióstúdiót berendezni, s éppen ezért nagyon fontosak számunkra a kapcsolatok. Ilyen szempontból szerencsére kitűnő partnereknek bizonyulnak a város intézményei, például a Szikra Nyomda, a Nevelési Központ, s reméljük, az lesz a Dunántúli Napló és a Pécsi Rádió is. *Szeretnénk, ha a kommunikáció-kutatás aktív szerepet vállalhatna nemcsak a megye, hanem a régió életében is*. Ezzel jelentősen kibővülhetne hallgatóink társadalomismerete, amely egy pedagógusnál meghatározó jelentőségű, és egyben olyan új, tudományos értékű információkhoz is jutnánk, amelyek segíthetnék a régió kisebb-nagyobb közösségeiben nap mint nap szükséges döntések megalapozását, a közösségek önismeretét.

Dücső Csilla: A kommunikációról. Interjú Horányi Özsébbel, a magyar nyelvészeti tanszék docensével. Dunántúli Napló *(38.) 1985. május 18. 7.*

A Nyelvi és Kommunikációs Intézeten belül de facto működő Kommunikációs Szeminárium de jure létrehozására 1988-ban került sor, majd a szeminárium 1991-ben tanszéki rangra emelkedett. A kommunikáció egyetemi, nem tanári szak 1993-tól indult a JPTE Bölcsészettudományi Karán.

28. A reformegyetem két éve. Beszámoló az egységes tanárképzési kísérlet tapasztalatairól

Népszava, 1985. július 11.

A bölcsészettudományok oktatása igen hosszú idő óta viták kereszttüzében áll. Kritizálni könnyű, annál nehezebb a nem teljes mértékben korszerűnek leírt jelenlegi bölcsészszisztéma helyett valami életképes jobbat megvalósítani. Magyarországon egyedül Pécsett kísérleteznek azzal, hogy kidolgozzák ennek az életképes, jobb oktatási szisztémának egyik lehetséges változatát.

Az új típusú egyetemen 1983 őszén kezdődött meg a tanítás. 1983 tavaszán az egységes tanárképzés előkészületeiről szólt riportunk.[82] […][83]

A második tanévet fejezték be idén tavasszal a *Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán, Pécsett*. Hogyan vált be eddig a reform? Tudtak-e élni a diákok a megnövekedett szabadsággal? Megbirkóztak-e a tanárok az egyetemi oktatás követelményeivel? Sikerült-e a bölcsészkari tanítás rendszerében meghonosítani a nem porosz hagyományokra épülő oktatási módszert?

– Kezdjük talán a diákoknál. Hogyan viselik el ezt a fajta tanítási-tanulási állapotot?

Négyen ülünk az *Irodalomtudományi Tanszék* szobájában: *dr. Váróczy Zsuzsa* [sic!] docens, *Szendi Zoltán* adjunktus, tanszékvezető-helyettes, a tanszékvezető professzor s jómagam. Az ablakon túl a park mediterrán fái ragyognak a kora nyári napban; minden békés, csöndes, kisvárosi. Az ember nehezen érzi át, hogy talán *a legfontosabb, a legradikálisabb felsőoktatási kísérlet* színhelyén van.

– Kínlódnak – mondja dr. Bécsy Tamás. – Nehezen szokták meg a diákok, hogy napról napra bizony nem könnyű szövegeket kell otthon elolvasniuk. Mindjárt *Lukács Esztétikájával* kezdjük.

– Többet tanulnak a mai diákok, mint amennyit mi tanultunk annak idején?

– Azt hiszem, *sokkal többet*. Kénytelenek, mert nálunk olyan vizsga van, *amin meg lehet bukni*. És nincs mód arra, hogy az ember végigbukdácsolja az öt évet. Gyakorlatilag csak kétszer hibázhatnak a diákok.

– Ahogy elnézem a tanárok névsorát, igencsak megszaporodott a tanszék.

– Igen. Hatan voltunk, ma már több mint harmincan vagyunk.

– Az esetleges *jó eredmény minek köszönhető*? Annak-e, hogy a kiscsoportos foglalkozás miatt alaposabb a hallgatók tudása, vagy az új szisztémának?

– Teljesen más most a tanterv – mondja *Szendi Zoltán*. – A hagyományos irodalomtanítás során főképp magyar és világirodalom-történetet tanulnak a hallgatók. Nálunk az irodalomtörténeti tárgyak *csak az órák felét töltik ki*. Hallgatóink *jelelmélettel, esztétikatörténettel, művelődés- és művészettörténettel, szociálpszichológiával, az irodalom eszmetörténeti, pszichológiai, mitológiai szemléletével is foglalkoznak*. Az elméleti tömbök nagyon erősek.

– Amikor megtervez az ember valamit, nem lehet biztos száz százalékig, hogy terve kiállja a valóság próbáját. Ez a reform kiállja a próbát? Beváltja a hozzá fűzött reményeket?

– Úgy tűnik, *igen*. Persze, érdemben csak akkor lehet mondani valamit – mondja *dr. Váróczy Zsuzsa* [sic!] –, ha egy évfolyam végzett már, tehát minimum öt évvel a kezdés után.

– Mi az, amin változtatni kellett? Úgy tudom, *Kun Miklós* professzor az orosz szakosoknak oroszul tartja a történelem előadásokat. Nem túl *megterhelő* a diákoknak az itteni tempó?

– Nem kapkodunk, nem változtatgatunk, mert a kapkodás nem vezet jóra. Apróbb dolgokban kellett módosítani, például az idegennyelv-szakosok külföldi részképzésének az ideje az államközi szerződések változása következtében más lett, ezért az ő tanrendjüket is át kellett alakítani. Azt gondoltuk, hogy például jelelméletből heti egy óra elég. Kiderült, hogy kevés, ezért most nem egy éven át tanítunk heti egy órában jelelméletet, hanem fél évig heti két órában.[84]

---

[82] Jelen kötetben ld. a 9. sz. dokumentumot.

[83] A kihagyott rész a jelen kötetben közölt 9. sz. dokumentum tartalmát foglalja össze, és néhány mondatot idéz.

[84] A cikk a Tanárképző Kar Újságkivágat-gyűjteményében fennmaradt példányán e bekezdés mellett ismeretlen szerzőtől származó, kézzel írt megjegyzés olvasható: „*Akkor most melyik a több?*". PTE EL VIII. 206. f. JPTE Tanárképző Karának iratai, Kiadványok, újságkivágat-gyűjtemény 252. d.

– Nemcsak hazai tapasztalat, hogy az új kezdeményezések mindig *vitatottak*. A pécsi kísérletet miért kritizálják, ha kritizálják?

– Általában *jó szándékkal, részletkérdéseket* vitatnak. De nem tudunk részletekben sem változtatni anélkül, hogy az egészet meg ne bolygatnánk. Van, aki azt javasolja, kerüljön az „irodalom mitológiai szemlélete" című tárgy az első évfolyam anyagába, mert ekkor tanulják a hallgatók a görög irodalmat. Elfogadom a logikát, de mégsem változtatunk, mert ebben az esetben az általános esztétikát kellene későbbre halasztani, s szerintem célszerűbb az átfogó, alapozó tárgyakkal kezdeni.

– Amikor az *ELTE Bölcsészkarához* csatolták tanárképző főiskolai karként a *Ho Si Minh Főiskola* kihelyezett budapesti tagozatát, akkor nagyon sok egyetemi tanár *tiltakozott*, mert színvonaleséstől féltek. Itt általános és középiskolai tanárképzés egyszerre zajlik. Hogyan érinti ez a tény az oktatás színvonalát?

– *A Pécsi Tanárképző Főiskola* irodalom tanszékének tanárai egy éven keresztül készültek föl az egyetemi teendők ellátására – mondja dr. Bécsy Tamás. – Nem lett mindenkiből egyetemi oktató, viszont nagyon sok új munkatárs érkezett hozzánk, akik egy-egy szakterületet alaposabban ismernek. De hát annak idején nemcsak attól féltek sokan, hogy nem tudjuk megteremteni az egyetemi szintű oktatás személyi feltételeit, hanem *ennek az ellenkezőjétől is*, hogy mi itt csak szakmai tudást nyújtunk a hallgatóknak s elhanyagoljuk a főiskolára jellemző alapos nevelőmunkát. Szerintem *egyik félelem sem igazolódott*.

– Befejezésül: van-e a pécsi egyetem irodalom tanszékének akkora elismertsége, rangja, mint a háború előtti *Erzsébet Tudományegyetem Thienemann-féle tanszékének* volt?

– Mint ahogy a legtöbb eddigi kérdésre, erre sem lehet száz százalékos egzaktsággal felelni. Annyit mondhatok, hogy *tanszékünket felvették azok közé a tanszékek közé, ahová kandidátus-aspiránsok jelentkezhetnek*.

Ezelőtt két és fél évvel, az előkészületekről szóló riport azzal fejeződött be: „itt a felvételi vizsgától a diplomamunkáig minden másképpen lesz, mint a többi egyetemen. Ugyanis a tanárképzés valamennyi, megoldatlan kérdésére megpróbálnak a pécsiek választ találni."

Most annyit tennék hozzá: *szurkoló együttérzéssel* továbbra is figyelemmel kísérjük ezt a választ kereső vállalkozást.

Szunyogh Szabolcs: A reformegyetem két éve. Népszava *(109.) 1985. júl. 11.*

29. Beszélgetés Vígh Árpáddal, a Francia Szeminárium vezetőjével

Dunántúli Napló, 1985. szeptember 13.

1985 őszétől a JPTE Tanárképző Karán, a Nyelvi és Kommunikációs Intézeten belül francia tanszék – egyelőre mint francia szeminárium – kezdte meg működését. A leendő tanszék vezetője Vígh Árpád; beszélgetésünk vele készült az egyetemi franciaoktatás programjáról, a tervekről és a lehetőségekről.

– Tudomásom szerint ennek az új francia tanszéknek a gondolata 1983 elején merült föl először komolyan. Én abban az időben, közelebbről 1980 és 1984 között Franciaországban, a strasburgi egyetemen tanítottam magyar nyelvet és civilizációt (egyébként pedig a debreceni egyetem kötelékébe tartoztam). Szépe György professzor hívására jöttem Pécsre, örömmel vállalván azt az igen megtisztelő feladatot, hogy ennek a tanszéknek a tanulmányi programját összeállítsam, s a vezetésével járó szervezési munkákat ellássam. Különösen vonzónak találtam, hogy e program kialakításában – természetesen a pécsi kísérleti tanár-

képzés általános kereteinek szem előtt tartásával – gyakorlatilag szabadon érvényesíthettem olyan elveket, amelyeket más egyetemeken a már kialakult, zárt struktúrák miatt nemigen lehetett volna figyelembe venni.

– Magyarországon az utóbbi években meggyengült a francia nyelv pozíciója. Honnan származott az ötlet, hogy francia tanszéket létesítsenek Pécsett?

– Néhány évvel ezelőtt történt az az emlékezetes diplomáciai esemény, hogy a Francia Köztársaság elnöke, majd a miniszterelnök is Magyarországra látogatott. Ismereteim szerint ebből az időből származik ez az ötlet. Ehhez persze hozzá kell tenni, hogy maguk a franciák régóta keresik az említett pozíciók meggyöngülésének az okait, s szorgalmazzák ezzel párhuzamosan, hogy tegyünk lépéseket a francia nyelv fokozottabb terjesztése érdekében. És mi magunk is régóta keressük már, főhatóságunk pedig egy ideje kifejezetten szorgalmazza a francia nyelv tanításának szélesebb földrajzi-társadalmi alapokra helyezését, egyben korszerűbbé és hatékonyabbá tételét.

– Úgy tudom, a franciaoktatás programjának megszervezésében bizonyos nehézségek merültek föl.

– Igen, ezeknek a nehézségeknek elsősorban gazdasági okai voltak, melyeknek nyomán úgy tűnt, mintha e kezdeti lelkesedés is alábbhagyott volna. A francia féltől sem kaptuk meg kezdetben a remélt támogatást, ráadásul a francia anyanyelvű lektor fogadása körül is bonyodalmak támadtak. Ez ügyben jelenleg tárgyalások folynak, s talán egy-két éven belül meg is oldódik ez a kérdés. Addig pedig más úton próbáljuk majd a nyelvtanításhoz elengedhetetlenül szükséges anyanyelvű oktató jelenlétét biztosítani.

– A pécsi egyetem francia szemináriuma az európai egyetemeket tekintve is egyedülálló programmal indul. Erről szeretném, ha beszélne.

– Ez a dolog már sokkal bonyolultabb és nagyobb horderejű is. Nagyon szívesen beszélek róla, mert a mi jövendő tanszékünknek nemcsak Magyarországon, hanem Közép-Európában, vagy még szélesebb területen is feltétlenül ez lesz a legfontosabb vagy legalábbis legszembetűnőbb jegye. Az úgynevezett frankofon programról van szó, tehát arról, hogy nemcsak a franciaországi francia kultúrát terjesztenénk. Részben mert a francia irodalom és civilizáció oktatásához nem áll még rendelkezésünkre elegendő segédeszköz (ha időközben a budapesti Francia Intézettől több száz kötetnyi, igen értékes szépirodalmi anyagot kaptunk is), részben pedig mert meggyőződésem, hogy a belga vagy kanadai francia irodalomnak méltánytalanul kevés hely jutott a művelt olvasók tudatában, még kevesebb az oktatási intézményekben. Más szavakkal ez azt jelenti, hogy a tanszék tanulmányi programját kiterjesztjük az egész francia nyelvű világra. Kezdésképpen csupán a legjelentősebb országok, Kanada és Belgium, és a közép-afrikai frankofon államok jöhettek számításba. Hivatalosan fölvettük a kapcsolatot a megfelelő külképviseletekkel, megígérve, hogy könyvtámogatásukért cserébe az ő irodalmukat és kultúrájukat is oktatni fogjuk, illetve bevesszük kutatási programunkba is. Mindemellett természetesen magát a francia civilizációt sem fogjuk elhanyagolni, de egy induló tanszéknek elsősorban könyvtárra volt szüksége.

– S honnan sikerült vagy sikerül beszerezni?

– Említettem már a Francia Intézettől kapott könyveket. Ezenkívül a kanadai nagykövet már az első látogatásom során közel száz hanglemezt, számos szép könyvet ajándékozott a tanszéknek, s az ottawai kormány nevében ígéretet tett arra, hogy minden támogatást megkapunk az induló programhoz – s ezt meg is kaptuk. Nemcsak kanadai civilizációt, irodalmat, hanem zenét és festészetet is fogunk itt tanítani. S bizonyára lesz majd olyan hallgató, aki kanadai témából írja a szakdolgozatát, s az a tervünk, hogy akkor eltölthet legalább egy hónapot valamelyik kanadai egyetemen, hogy témáját közelebbről tanulmányozza. Azt is szeretnénk, ha a későbbiekben hivatalosan oktatói csere jönne létre a két egyetem között.

Míg ez megvalósul, addig is számíthatunk – már a jövő évtől kezdve – kanadai, közelebbről montreali és québec-i, illetve belga (brüsszeli és liége-i) szakemberek rendszeres Pécsre látogatására, előadások tartása végett.

– A belgáktól is kaptak segítséget?

– Hogyne! Ők is ígértek nekünk egy könyvtárat, amelyet a brüsszeli Francia Közösség Minisztériuma állított össze és juttatott el hozzánk nemrégiben. Több száz kötetről van szó. Tehát kanadai és belga irodalmunk van, a harmadik terület az afrikai francia nyelvű néger irodalom. Erre is találtunk megfelelő oktatót Pécsett, aki a szükséges könyvanyaggal is rendelkezik. De visszatérve a franciákra, el kell még mondanom, hogy magánszemélyektől is kaptunk támogatást. Pécsett járt pár hónapja a lyoni A Capella kórus, amelynek tagjai hazatértük után igen szép könyvekkel ajándékoztak meg bennünket, olyanokkal, amelyek alapvető francia irodalmi szövegeket tartalmaznak. A tanszék, illetve a Kari Könyvtár rendelkezésre álló szűkös kereteiből is beszerezhettünk azért közel hétszáz könyvet, és vásároltunk a budapesti antikváriumokból, s a pécsi Egyetemi Könyvtár is támogat bennünket.

– S ami magát a nyelvoktatás módszerét illeti?

– Programunk ebben is eltér a klasszikus hazai formáktól, hiszen nagyobb súlyt fektetünk a nyelvi alapozásra: másodév végén felsőfokú nyelvvizsgát kell tenni minden hallgatónak, mert harmadévtől nem tartunk nyelvórákat. Komoly egyetemi programot készítettünk elő ezekre az évekre, s ekkor már nem tölthetjük az időt nyelvoktatással. De a nyelvi kompetencia ébrentartására a továbbiakban is ügyelni fogunk természetesen. A külföldi utaknak sem elsősorban a nyelvtanulás lesz a célja, hanem a kinti egyetemek programjába való bekapcsolódás. Egyelőre magyar–francia párosításban hirdettük meg az új szakot, de távlati terveinkben szerepel más nyelvvel való összekapcsolása is. S megvalósul a tökéletes folytonosság: egy újabb általános iskolában, a JPTE 1. sz. Gyakorló Iskolájában is megindul a francia képzés – ez lesz a mi gyakorlóiskolánk –, a gyerekek folytathatják a franciát középiskolában, s ezután, ha valaki az egyetemen is francia szakos akar lenni, nem kell más városba mennie. Terveink között szerepel még, hogy a Pécsett és Dél-Dunántúlon tanító tanároknak rendszeresen tartunk szakmai továbbképzést. S bár a francia nyelv az utóbbi években hátrányba került nálunk, Franciaország még mindig kulturális nagyhatalom, a francia civilizáció a világ egyik legnagyobb civilizációja. S vannak szakterületek, ahol a francia nyelvnek van a legnagyobb súlya ma is a világon. Összegezve nagy várakozással és bizakodással tekintünk az új francia, illetve frankofon tanszék programjára.

Dücső Csilla: Közép-Európában egyedülálló program. Beszélgetés Vígh Árpáddal, a francia szeminárium vezetőjével. Dunántúli Napló *(38.) 1985. szept. 13. 3.*

30/a. Brandstätterné Temesy Tünde és Lajtai László feljegyzése a gyakorlati képzés problémáiról

Pécs, 1985. november 14.

Tisztelt Török elvtárs!

Közel hároméves eredménytelen küzdelem után fordulok – tantestületem, s a tanárképzésért felelősséget érzők nevében – Önhöz.

Tudjuk, hogy óriási erőfeszítések árán, rengeteg munkával folyik a JPTE Tanárképző Karán kísérlet az egységes tanárképzés megvalósításáért. Az egységes képzést szükségesnek

tartjuk, célkitűzéseivel egyetértünk, a megvalósítás kezdeti szakaszában előforduló problémákat törvényszerűnek fogadjuk el.

A gyakorlati képzésre kidolgozott elképzelésekkel viszont nem tudunk azonosulni.

Két alapvető problémánk van:

- a képzés gyakorlati részét elhanyagoltnak és kidolgozatlannak látjuk,
- a gyakorlóiskolák életében olyan külső beavatkozás történik, melyből fakadó problémákkal magunkra maradtunk. A Kar vezetői gondjainkat nem érzik, így segítséget sem kapunk megoldásukhoz.

A fentiek bizonyítására szükséges a három év alatti történések rövid összefoglalása.

1. *1983. január 24-i* dátummal készült el az első tervezet a gyakorlati képzésről, dr. Bernáth József akkori dékánhelyettes aláírásával.
   Ebben 2 x 1 hetes és 2 x 1 negyedéves gyakorlat szerepelt.
   - Az egyhetes gyakorlaton első évben tájékozódniuk kellett a hallgatóknak a közoktatás műhelyeiben, második évben a közművelődési intézményekben.
   - A két negyedéves gyakorlat hospitálásokból és tanórák tartásából áll.
     Ezen kívül az összes többi iskolai funkció közül egyet kell választaniuk, aminek „irányításával megismerkednek." A tervezethez készült kiegészítőben egy munkacsoport megalakítására tesz az előterjesztő javaslatot. A munkacsoport dolgozná ki a részletes tervet, irányítaná a gyakorlati képzés egészét. E munkacsoport nem alakult meg.

2. *1983. január* végi kari tanácsülésen a tervezet bírálata elhangzott a gyakorlóiskolák és több tanszék részéről is. A válaszok nem voltak megnyugtatóak.

3. *1983. február 8-i* dátummal véleményünket – 8 oldalas feljegyzésben – továbbítottam a Kar vezetőinek. Ebből csak néhány pontot emelek ki:

   - hiányoltuk a folyamatos iskolai tapasztalatszerzést és a gyermekközelben végzett tényleges hallgatói tevékenységet. (8 hetes quadrimeszterekkel számolva az öt év alatti 160 oktatási hétből összesen 187-et töltenek a hallgatók iskolában – 11%-át –, annak is közel felét passzív szemlélőként.)
   - A folyamatos gyakorlat formájára javaslatot tettünk.
   - A hallgatói tanítási órák száma – a 4 éves főiskolai képzés min. 50 órájával szemben – kb. 20-ra csökkent.
   - Felhívtuk a figyelmet arra is, hogy a tanórán kívüli iskolai tevékenység negligálása veszélyekkel jár. Javasoltuk a kötelező nyári gyakorlat bevezetését.
   - Hangsúlyoztuk, hogy a tervezet szerinti, csak délelőtti iskolai jelenlét a tanári munka megismertetésére is kevés, különösen a gyakorlati képzésben szükségszerűen bekapcsolódó külső iskolákban, ahol a vezetőtanárok napi 5–7 órában tanítanak.
     A feljegyzés válasz nélkül maradt.

4. *1983. február 14-én* rendkívüli párttaggyűlést szerveztünk a két gyakorlóiskola párttagjai és az egyetemi képzésben majdan résztvevők részére. A taggyűlésre meghívtuk dr. Bókay Antal és dr. Bernáth József dékánhelyetteseket.
   Itt merültek fel a speciális gyakorlóiskolai gondok, pl.:
   - az egységes képzést végző szakok vezetőtanárainak státusa megszűnik-e? Ugyanis évi egyszeri – jó esetben kétszeri – 7–8 hetes gyakorlat nem jogosítja fel őket a heti 8 órás kedvezmény és a folyamatos gyakorlóiskolai pótlék igénybevételére.

- Fenti esetben óraszámuk heti 20-ra emelkedik, így a két gyakorlóiskolában minden tárgyból lesznek „feleslegessé váló” pedagógusok.
- Amennyiben a fenti változások nem történnek meg – ugyanis a dékánhelyettesek válasza ez volt –, mit csinálnak az órakedvezmény és a pótlék fejében a „hallgatómentes” 20–28 héten át? Van-e jogi és erkölcsi alapja annak, hogy ugyanolyan kedvezményben részesüljenek, mint a főiskolai képzési jellegű szakokon folyamatos munkát végző vezetőtanárok?
  Fenti kérdésekre nem kaptunk érdemi választ, nemhogy a jelzett időpontban, de a mai napig sem.

5. *1983. június 20-i* dátummal készült el az újabb tervezet, mely a kétszer egyhetes és a kétszer negyedéves gyakorlaton kívül tartalmazta a kéthetenkénti kétórás folyamatos iskolai tevékenység és a nyári gyakorlatok kötelezőségét is.
   Ez megnyugtatónak tűnt, így vártuk, hogy a szervező munka e tervezet alapján megindul. Csalódnunk kellett, a tervezetben leírtak még vitára sem kerültek. Másfél év alatt mindössze annyi történt, hogy – igazgatóhelyettesünk segítségével – első- és másodéves hallgatók egy-egyhetes gyakorlaton vettek részt különböző intézményekben.
   A látogatások 8–12 óráig tartottak, délutánonként egyetemi szemináriumi foglalkozások zajlottak.

6. *1984. november 13-i* dátummal került elénk az újabb tervezet dr. Bókay Antal aláírásával. Ebben ismét csak a kétszer egyhetes és a kétszer negyedéves iskolai gyakorlat szerepelt. Utóbbi más egyetemi foglalkozásokkal színesítve. (Délutánonként kommunikációs szemináriumok, kutatási gyakorlatok, tantárgy-pedagógia oktatása szerepelt.)

7. *1984. november 14-én* meghívást kaptunk a vezető oktatók értekezletére, ahol az utóbbi tervezetet vitattuk meg. Ezen elismételtük – az előbbiekben röviden érintett – ellenvetéseinket, kiegészítve azzal, hogy az óra- és vizsgaterv, valamint az időbeosztás alapján nem látjuk biztosítottnak, hogy a hallgatókat a tanítási órákra fel lehessen készíteni.
   - Ugyanis a hallgatók egy része a III. év 3. negyedévében kezd tanítani, s addig sem oktatáselmélettel, sem tantárgy-pedagógiával nem találkoznak.
   - A délutáni egyetemi elfoglaltság lehetetlenné teszi a délelőtti órák elemzését és a következő órákra felkészítést.
     A vitát a dékánhelyettes azzal zárta, hogy a jövendő pedagógiai Intézetre hárította a végleges és részletes terv kidolgozását. (Bár Gáspár László ez ellen tiltakozott.)

8. *1984. december 14-én* dr. Bókay Antal az érintett tanszékre és a gyakorlóiskolákba elküldte a vezető oktatói értekezlet emlékeztetőjét.
   Ebben lefekteti, hogy a negyedéves gyakorlatok időbeosztását meg kell változtatni. A tantárgy-pedagógia oktatását minden tanszék saját koncepciója szerint oldja meg.
   1985. február 15-ig minden tanszék készítse el saját gyakorlati képzési tervét. Válassza ki azokat a vezetőtanárokat, akikre igényt tart az egyetemi képzésben, és dolgozzák ki a vezetőtanárok „hallgató-mentes” idejére a foglalkoztatásuk tervét;
   - fenti határidővel állapította meg a munkacsoport létrehozását is, melynek feladata a gyakorlati képzés minden formájának megtervezése és megszervezése, a gyakorlat konkrét formájának kidolgozása.

9. *1985. február–május:*
A munkacsoport most sem jött létre, a tanszéki gyakorlati képzési terveket nem láttuk. Az orosz tanszék képviselője keresett meg minket és tájékozatott, hogy valamennyi szakvezetőre igényt tart az egyetemi képzésben is, de felszabaduló idejükbeni foglalkoztatásukról nincs elképzelése [sic!].
Az irodalomtudományi tanszék felkészítő tanfolyamot szervezett a város kiválasztott nevelői részére, s tájékoztatott, hogy a tanfolyamot elvégzőket fogja foglalkoztatni, valamint a felszabaduló órákban tutori teendőkkel terheli a gyakorlóiskolákban dolgozókat.
Más tanszékek elképzeléseiről még hírt sem kaptunk.

10. *1985. április*: kari tanácsülésen, kari pártvezetőségi értekezleten és kari szakszervezeti vezetőségi értekezleten ismét foglalkoztak a gyakorlati képzés problémáival. Képviselőink valamennyi fórumon ismételten elmondták fenntartásaikat. A reagálások tartalma a meg-nem-értéstől egészen a mi munkánk és kompetenciánk megkérdőjelezéséig mozgott.

11. *1985. augusztus 31-i* dátummal a pedagógia intézet gyakorlati képzést irányító munkájának tervezetét kaptuk kézhez. (Készítette: Kovács Sándor.)
Ebben szerepelt a harmadik egyhetes gyakorlat, és törekvést tapasztaltunk a szűk gyakorlati keret relatív gazdag tartalmi kitöltésére. Természetesen tartalmazza a tervezet azokat a feltételeket is, melyek nélkül irányító-koordináló tevékenységet nem tud végezni (pl. státus stb.).
A tervezet jóváhagyásáról vagy elutasításáról nem tudunk.

12. *1985. szeptember 9-én*: a tanév-előkészítő szakvezetői értekezleten ismételten kértünk információt az egyetemi gyakorlati képzésről, valamint arról, hogy mi legyen azokkal a gyakorlati iskolai szakvezetőkkel, akiknek főiskolai hallgatói ez év decemberében „kihalnak"? Miután érdemi választ nem kaptunk, azt javasoltam, hogy minisztériumi állásfoglalásért folyamodjunk, mivel lehetetlen dolog az is, hogy 3 negyedéven keresztül – a magyar szakosok két negyedéven keresztül – hallgatókkal nem foglalkoznak, de kapják az órakedvezményt és a gyakorlóiskolai pótlékot, de az is, hogy ez egyszerűen megszüntessék, és el kelljen küldeni szakvezető tanárokat. (Kiket, hová?)
Néhány nappal az értekezlet után Miskey György [sic!] dékánhelyettes felkeresett, s kérte türelmünket október 30-ig.

13. *1985. október 25.*: Dr. Bécsy Tamás meghívására néhány igazgató kollegával és a februárban szervezett tanfolyam résztvevőivel az irodalomtudományi tanszéken a jövő tennivalóit beszéltük meg. Ő fenntartotta, hogy a gyakorlóiskolai szakvezetők folyamatos foglalkoztatásáról gondoskodik, a külső iskolákból választott és felkészített nevelőket pedig – 3.000,- Ft egyszeri és az évi kétszer negyedévre heti 8 túlóradíj fizetése ellenében – vezetőtanári teendők ellátására kéri. A tanfolyamot az intenzív továbbképzés keretében tartja, tehát a résztvevők jogosultak az erre vonatkozó rendeletben leírt kedvezményekre. A többi tanszék elképzeléseiről dr. Bécsy Tamás sem tudott tájékoztatást adni.

14. *1985. október 30-án* dr. Bókay Antal részére igazgatóhelyettesünk tervet készített – a legutolsó gyakorlati képzési tervben lefektetettek szerint – a vezetőtanári szükségletről (gyakorlóiskolák – más ált[alános] iskolák – középiskolák bontásban.)
Ennek alapján a jelenleg 20 bizonytalan sorsú gyakorlóiskolai szakvezető mellett:

1986-ban 29, 1987-ben 43 általános iskolai, 1988-ban 52 általános iskolai és 56 középiskolai vezetőtanár közreműködésére lesz szükség (utóbbi a létszám alapján 1990-re 80-ra nő).

- Ennek pénzügyi kihatása – a tervezetben lefektetett és a tájékoztatásban megígért 3.000,- Ft/fő tiszteletdíjat + heti 8 órás túlóradíjat figyelembe véve:
- 1986-ban 162 ezer, 1987-ben 239 ezer, 1988 656 ezer Ft. 1990-től pedig 755 ezer Ft lesz. Ehhez jön évenként az egyhetes gyakorlatok költsége (kb. 30–50 ezer Ft.) Tudomásunk szerint kisebb összeg biztosítása is nehézségekbe ütközik, így – az elkésett utánagondolás – önmagában is lehetetlenné teszi e képzési terv megvalósítását.

15. *Ma, 1985. november 12-ke van* [sic!]. A mai napig a karról senki sem kereste meg a gyakorlóiskolákat, hogy a problémák megoldásának lehetőségeiről tájékoztassa.
Az irodalom szakos hallgatók vezetésére kiválasztott kollegákon kívül senki sem kapott tájékoztatást a jövő tennivalóiról, nem vett részt a felkészítésen, bizonytalan a jövőjében.
Igaz, hogy 1986. februárban csupán, az irodalom–magyar nyelv és irodalom–művészetismeret szakos hallgatók kezdik meg gyakorlatukat, de 21 történelem, orosz és angol szakos gyakorlóiskolai nevelő válik félig munkanélkülivé, 13 fenti szakos – eddig külső iskolában gyakorlatot vezető pedagógus megbízása szűnik meg, és 11 napközis szakvezető nevelő státusa válik bizonytalanná. Nem tudjuk, mit és hogyan terveznek az illetékesek a jövőben, így az iskola megújítására törekvésünk, fejlesztési terveink értelmetlenné váltak, s új készítéséhez segítséget nem kaptunk.
Emellett aggódunk a jövendő tanárokért – ha lesz a hallgatók között egyáltalán, aki pedagógusként fog dolgozni –, mert távol a számtalan és egyre gyarapodó problémával küzdő iskolától, elsősorban egyetemi padban és könyvtárban diákéletmódot folytatva pályájukra nem tudnak felkészülni, s kegyetlen csalódással indul majd munkájuk.

Fentiek miatt továbbra is kitartunk eredeti javaslatunk mellett:

A több mint 30 év alatt kialakult főiskolai gyakorlati képzésnek nem a szervezeti formájának, hanem a tartalmán kell változtatni. Ugyanis az biztosíthatja a hallgatók életközeli kapcsolatát az iskolával, a tanulókkal, az iskola teljes belső életének, gondjainak megismerését, a beavatkozás lehetőségének kipróbálását, a pedagóguslét „megélését". S ez tenné lehetővé a vezetőtanárok egyenletes terhelését, a tartalmi fejlesztés pedig lehetőség a szakmai megújulásukra.
Igaz, ennek a formának a megtartása gyakorló középiskolát is feltételez. Létrehozását magunk is szükségesnek látjuk, de átmenetileg a különböző középiskolákban dolgozók vezetőtanári megbízásával is megoldható a középiskolai gyakorlati képzés. Ennek költségkihatása – ha egy vezetőtanár átlagban 10 hallgatóval foglalkozik – maximum évi 550 ezer Ft.

Kérem Török Elvtársat, hogy a leírtakról szíveskedjék tájékozódni, s állásfoglalásával további munkánkhoz segítséget adni.

Pécs, 1985. november 14.

Lajtai László
ig[azgató]

B[randstätter]né Temesy Tünde
igazgató

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 127. d. 36/1986.
— Géppel írt, sokszorosított fogalmazvány.

A feljegyzésen Brandstätterné Temesy Tünde nevét géppel, Lajtai László nevét kézzel írva tüntették fel.

A feljegyzés-tervezetet Török Imrének, az MM Egyetemi és Főiskolai Főosztálya vezetőjének címezték, de először Bókay Antal dékánhelyettesnek küldték meg. Bókay Antalnak a feljegyzésre készített válasza jelen kötetben: 30/b. sz. dokumentum.

30/b. Bókay Antal véleménye Brandstätterné Temesy Tünde és Lajtai László gyakorlati képzésről szóló feljegyzéséről

Pécs, 1985. november 18.

Köszönettel vettem a Török elvtárshoz címzett feljegyzést, megpróbálok rá röviden reagálni.

A JPTE-n folyó új típusú képzés iskolai gyakorlat programja az egyik legtöbbször vitatott rész. A gyakorlati képzés rendszerét nem a szaktanszékek, hanem megfelelő hátterű pedagógus szakemberek dolgozták ki. Első változatát az ország legkiemelkedőbb szakembereiből álló fórum tárgyalta, változtatásokat javasolt, majd elfogadta.

1984 tavaszán a Művelődési Minisztérium kezdeményezésére egy újabb fórum is megvitatta tervünket. Az indíték az volt, hogy elméleti szakemberek egy csoportja elképzelésünkkel veszélyeztetettnek látta a jelenlegi tudományegyetemi gyakorlatot. Vitapartnerünk a hagyományon kívül nem tudott döntő érveket felsorakoztatni, ezért a felsőoktatás és tanárképzés vezető szakemberei javasolták az eredeti terv kipróbálását.

A jelen feljegyzés hasonló jellegű, mint ez a korábbi, csak itt a főiskolai gyakorlati rendszer védelme az indok. A program-konzervativizmus mögött véleményem szerint egyszerűbb, intézményi problémák állnak. Számomra viszont nem elfogadható az, hogy egy kísérleti program egy lényeges területen ne tudjon előrelépni, mert létezik gyakorlóiskola. A gyakorlóiskolák örömmel elfogadták azokat az előnyöket (pl. az új idegen nyelvek jelentkezése, speciális osztályok indítási lehetősége, a körzetesítéstől való megszabadulás stb.), amelyeket az egyetemi program jelentett, viszont nem akarják konstruktívan megoldani azokat a természetesen egyáltalán nem könnyű feladatokat, amelyek adott esetben időleges áldozatot vagy belső feszültséget jelentenek. A feljegyzés úgy ítéli meg, hogy a Tanárképző Kar részéről beavatkozás történik a gyakorlók életébe, én úgy vélem, hogy a gyakorlók követelései a régi, főiskolai rendszer visszaállítására beavatkozás a kari programokba.

A kísérleti program iskolai gyakorlati része szerintem az oktatási folyamatnak megfelelő kidolgozottság állapotában van. Egyetlen területen sem lehet azt a követelményt felállítani, hogy a teljesen új program évekkel korábban konkrét formában kész legyen. A gyakorlati képzés *általános képe három éve készült el*. Ez tartalmazza a gyakorlati képzés fő vonalait, tartalmi követelményeit, formáját (ezt idézi a feljegyzés 1983. január 24-i dátumú tervezetként). A további munka ezután természetszerűleg a legközelebbi feladatok konkretizálására irányult. Részletesen kidolgoztuk így az egyhetes gyakorlatok első két évre szóló programját, majd megszerveztük, kipróbáltuk és több ponton módosítottuk is eredeti elképzeléseinket. Jelezném, hogy az 1983. június 20-i dátumú anyagot, mely kéthetenkénti iskolai gyakorlatot tervezett volna, a képzést kidolgozók nem fogadták el, mert növelte volna az óraszámot. Helyette a szaktanszékek és a pedagógiai terület vállalta, hogy a javasolt témákat beépíti a tantervbe. Ez megtörtént.

Nem értem a feljegyzés azon részét, amely arra utal, hogy a kísérleti program kevesebb iskolai órát tesz lehetővé, mint a régi főiskolai. Egyrészt az új program *sokkal több* iskolai jelenlétet biztosít, mint a főiskolai. A főiskolai rendszerben hallgatóink a normál főiskolai oktatásba ágyazva járnak két féléven keresztül gyakorlati tanításra, heti hat óra terjedelemben, 6–8 fős csoportokban. Ez a 12 oktatási hetet számolva 24 napnyi jelenlét, ehhez járul az egyhónapos iskolai gyakorlat. Az egyetemi program háromszor egy hetet biztosít az iskolával kapcsolatos megismerő gyakorlatokra, majd kétszer nyolchetes iskolai gyakorlatot. Szeretném hangsúlyozni azt, (amit többször mondtam már, de itt én nem találtam meghallgatásra), hogy a szaktanszékek semmiféle órát nem terveznek az oktatási gyakorlat idejére. Szeretnénk viszont a tanszékeket jobban bevonni a korábbinál a gyakoroltatásba. Ezért olyan, eddig nem alkalmazott integráló programokat szeretnénk kikísérletezni, amelyeket a Pedagógiai Intézet munkatársai az iskolai gyakorlatvezetőkkel együtt alakítanak ki, és az iskolában futtatnak le. Ennek célja lenne, hogy az adott hét iskolai eseményeit a hallgatók áttekintsék, eredményeiket, problémáikat általánosítsák, bekapcsolják addig szerzett pedagógiai és pszichológiai tudásukba. Másrészt szeretnénk a tanítás-módszertani órákat is közelebb vinni a tényleges tanításhoz. Ezeket a legszigorúbb szemmel sem lehet szakóráknak nézni, hiszen éppen a gyakorlati képzés eddig nem létező, vagy az iskolától elszakított elemei. Nemcsak a tanszékeken, de a gyakorlókban is fel kell számolnunk azt az attitűdöt, hogy a gyakoroltatás csak a gyakorló feladata és joga.

További érv az egyetemi program mellett, hogy a kétszer nyolchetes gyakorlati periódus alatt (ez négy hónap!), a hallgató teljes figyelmét a gyakorlásra irányítja, szemben a főiskolaival, ahol az be volt építve a többi tantárgy közé. A kétszer nyolc hét alatt a hallgató mintegy *400 órát tölt az iskolában*. A tanítható órák száma még nincs rögzítve, valószínű nem lesz szigorúan meghatározva, csak minimálva. A hallgatók ugyanis ebben a kétszer nyolc hétben együtt dolgoznak a szakvezetővel, végigkísérik egész napján. Ennek pontos értékelése és szükség szerinti módosítása csak az első kipróbálás után lehetséges.

Van egy másik nagy előny: az egyetemi program mindössze 3 hallgatót oszt be egy tanárhoz, a főiskolai jóval nagyobb létszámával szemben.

A tanított órák száma sem stimmel. Jelenlegi számításaink szerint az első hét után hallgatóink átveszik a tanár óráit, és *hét héten keresztül* hárman felváltva tanítanak. Ez hallgatónként és szaktárgyanként heti három órát jelent, két szaktárgyból ez heti hat, a hét héten keresztül ez negyvenkettő. Ugyanez ismétlődik a középiskolai gyakorlaton. Összes tanított óráik száma így mintegy nyolcvan lesz, tehát *jóval több*, mint a főiskolai programban kapott 50 óra.

Nem számszerűsíthető, de annál jelentősebb a két gyakoroltatás szervezettségének, irányítottságának különbsége. A jelenlegi iskolai gyakorlat fő hibája, hogy a hallgatót egy átlagos iskolával szembesíti, és elmulasztja az intézményben tanult elmélet és a látott gyakorlat közvetítését. Különösen érvényes ez az egyhónapos iskolai gyakorlatra, ahol rendszerré vált, hogy a vidéki iskola tanára egyszerűen átadja az óráit a hallgatónak, és ő meg sem jelenik rajtuk, ha megjelenik, sem tud sokat segíteni. Az új egyetemi képzés igen erősen szervezett, irányított és általánosított gyakorlatot tervezett, ezért még ugyanannyi idő alatt is több készséget, információt adhat át. A gyakorlás közvetlenül az egyetem ellenőrzése alatt maradt, és a szaktanszékek intenzív szakmai és pedagógiai munkát végezhetnek.

Itt utalnék a gyakorlók tanárainak felszabaduló idejére. A jelenlegi tanév második félévét a felkészülésre kell felhasználni. A februárban induló magyaros csoport ezt már tavaly megkezdte. A jelenlegi tervek alapján biztosítható az, hogy a gyakorlóiskolák tanárai legalább az első félévben hallgatókkal dolgozzanak. Mivel egyetemi programunk jóval hosszabb félévű, mint a főiskolai, ez *mintegy 4 héttel több foglalkoztatást* jelent a főiskolaihoz

képest. (A főiskolai programban egy félév 12 hét körüli, az egyetemiben szünettől függetlenül kétszer nyolc hetet jelent ez, összesen 16 hét.) A magyar szakos tanárok három negyedévet dolgoznak (ez már ugyanannyi, mint a főiskolai két féléve), a többi gyakorlós tanár az első és második negyed szakvezetése után bekapcsolható az oktatásba. A szaktanszékek tutori órákra (irodalomtörténet), nyelvgyakorlat vezetésére, a pedagógiai intézet pedig az általa oktatott tárgyakra szeretné a tanárokat felkérni. Egy ilyen megoldás jelentősen emelné a tanárok szakmai színvonalát, presztízsét és kívánatos pozitív szelekciót indítana el a két gyakorlóban. Terveink szerint a szabad negyedévekben a gyakorló tanárai heti 2-4 egyetemi órát adnának. Elképzelhető az is, hogy az egyetem a legjobb tanároknak doktori dolgozat készítéséhez, tudományos kutatáshoz is biztosíthatja az órakedvezményt.

A feljegyzés számos megjegyzését érvénytelenítette az a javaslat, amelyet a Tanárképző Kar Dékáni Tanácsa november 15-én tárgyalt és fogadott el, és amit a feljegyzés írója még nem ismerhetett. Egyszerűen azt kell megérteni, hogy a Kar a kísérleti program egyes elemeinek konkrét kivitelezéséhez csak akkor tud hozzákezdeni, amikor az bevezetésre kerül. Ezért, és nem a lassúság miatt kezdtük meg csak most a gyakorlati képzés tényleges megszervezését. Az egyetemi program egyes elemeinek elvi megtervezése rég megtörtént, de gyakorlati kivitelezésükben ezek az elemek csak egymásra épülve bonthatók ki. Ezért a feljegyzés 7. és 8. oldalán lévő záró javaslattal, mely nem mást, mint a régi főiskolai rendszer visszaállításának óhaja, nem értek egyet. A feljegyzés feltétlenül hasznos abból a szempontból, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy a tanszékeknek és nekem, mint a kísérletért felelős dékánhelyettesnek a gyakorlati képzéssel gyorsabban kell lépni. A Kar és az Egyetem szempontjából viszont elküldése határozottan káros, mondhatnám: hitelrontó lenne.

Még egy kérdésre szeretnék reagálni. A gyakorlati képzéssel kapcsolatos vita az én értelmezésemben egy kevésbé hajlékony intézmény problémáiból fakad, abból a kétségtelen tényből, hogy gyakorlóiskolák vannak, és nehezen tudnak egy új követelményhez alkotó módon igazodni. Számításaim alapján úgy tűnik, hogy a gyakorlóiskolai szervezés drágább, mint a külső szakvezetői megbízás, és egy gyakorlóba került tanártól sokkal nehezebb megválni alkalmatlanság esetén, mint egy külső szakvezetőtől. Ezért én elég komoly érvekkel alátámasztva *határozottan ellenzem gyakorló középiskola* létrehozását. Sokkal inkább a külső szakvezetők változtatható csapatával kellene dolgoztatni, ez biztosítaná a hallgatók által látott intézmények sokféleségét, a hallgatók mindig a város legjobb középiskolai tanáraival találkozhatnának, nem okozna gondot a szakmunkásképzőben szervezendő gyakorlat, stb. Ehhez a város középiskoláival megfelelő kapcsolatot kell kiépítenünk. Jelenleg a kísérleti képzés több területének igen jó kapcsolata van az Apáczai Csere János Nevelési Központtal. A két intézmény kísérleti jellege, rugalmassága nyomán szerveződő kapcsolat, az ott induló kísérleti középiskola példaadó együttműködési lehetőséget rejt. Az általános iskolai gyakorlók az utóbbi években sokat változtak, fejlődtek. Az egyetemi képzés valószínű ezt szakmai és pedagógiai szempontból egyaránt nagyon fel fogja gyorsítani elsősorban azzal, hogy színvonalasabb munkát kíván a hallgatókkal, rendszeres közreműködést biztosít az egyetemi oktatásban és tudatos szakmai fejlődésre ad lehetőséget.

Pécs, 1985. november 18.

Dr. Bókay Antal
egyetemi docens, dékánhelyettes

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 127. d. 36/1986. Vélemény a gyakorlati képzésről szóló feljegyzésről.
— Géppel írt, aláírással hitelesített, sokszorosított tisztázat.

A 30/a. és 30/b. dokumentum a Rektori Hivatal iktatott iratai közé a következő, kézzel írt megjegyzéssel került: „*Iktatni, intézkedést nem igényel. Ormos*".

31. Bécsy Tamás feljegyzése Kozma László dékánnak az intézetek ügyében

Pécs, 1985. november 23.

Tisztelt Dékán elvtárs!
Mielőtt megtenném a magam javaslatait a Karon létrehozandó Intézetek jogkörére vonatkozóan, szeretnék utalni egy-két olyan tényre, amelyek az elmúlt években a Kar vezetésének ebben a kérdésben elfoglalt álláspontját és eddigi tevékenységét jellemzik. Ezt annál is inkább szükséges megtennem, mert a Kar szervezeti átalakítása gyakorlatilag mind a mai napig nem történt meg; noha már az egységes, egyetemi képzés megindulása *előtt* szükségessé vált, és az egységes, egyetemi képzés tervezői és elindítói már akkor szót emeltek az átszervezés érdekében. A szervezeti átformálás elmaradása egyre nehezebbé, egyre reménytelenebbé teszi munkánkat.

I.

Az egységes, egyetemi tanárképzés 1983 szeptemberében indult meg.

Már a tervezés stádiumában felbukkant, hogy a Kar szervezeti felépítésén módosítani kell. Ezt több tényező tette szükségessé, már akkor.

1. Az egységes tanárképzés alapelveinek, az oktatás felépítésének és tanterveinek kidolgozásával dr. Szépe Györgyöt és engem bíztak meg először. Az alapelvek kidolgozása után a tervek további, részletes kidolgozásába bekapcsolódott dr. Spíra György (egészen rövid időre), illetve dr. Bókay Antal, dr. Vastagh Zoltán és dr. Polányi Imre; majd később dr. Ormos Mária.

Az új oktatás alapelveinek és főként az új oktatók alkalmazása lehetséges módjainak kérdéskörét tekintve az akkori Dékáni Tanács igen gyakran teljesen felesleges és értelmetlen vitákat kényszerített azokra, akik az egyetemi képzés megindítását gyakorlatilag végezték.

2. Igen sok kérdésben érdekellentét jelent meg az egyetemi képzésben részt vevő és az abban részt nem vevő tanszékek között.

3. Már a tervezés és előkészítés stádiumában egyértelműen szükségesnek látszott, hogy mihamarabb el kell készülnie a Kar Távlati Fejlesztési Tervének.

4. Már a tervezés és előkészítés stádiumában egyértelműen bizonyos volt, hogy a sok tanszékre, s ezen belül kétféle alapfeladatra osztott Kar irányítása a régi szervezeti kereteken belül lehetetlen lesz.

5. Már a tervezés és előkészítés stádiumában vitathatatlanná vált, hogy azokat az új feladatokat, amelyeket az egységes, egyetemi tanárképzés a tanszékvezetőkre és a tanszékekre ró, egyszerűen nem lehet a régi szervezeti kereteken – jogi, pénzügyi, személyi kereteken belül – megoldani.

Főként az utóbbi két tényező indokolta volna a Kar átszervezését, már az egyetemi képzés megindulása előtt. A magam részéről úgy látom, s ezt nagyon őszintén meg kell monda-

nom, hogy majdnem kizárólag az egyetemi képzést irányító tanszékvezetők és az ebben részt vevő oktatók rugalmasságán, jóindulatán és ügyszeretetén múlott, hogy a szükséges szervezeti átalakulás nélkül immáron a harmadik éve folyik az egyetemi képzés. A szervezeti nehézségekből adódó gyötrelmeket azok vállalják, akik az egyetemi képzést *gyakorlatilag* végzik.

III. [sic!]

Még 1983 januárjában szóbeli megbízást kaptam az ún. Egyetemfejlesztési Bizottság létrehozására és vezetésére. Az előzetes terveket 1983 februárjában benyújtottam. Közben azonban dr. Vastagh Zoltán[t] felmentették a dékáni tisztség alól, és dr. Fischer Ernőt bízták meg. [A] dolgok egy ideig még az előzetes tervek szerint haladtak, mert *1983. április 11-én a Kari Tanács megszavazta az Intézetek létrehozását*.

– Ezután ismét megbízást kaptam, az új dékántól is, hogy szervezzem meg az Egyetemfejlesztési Bizottságot, s legyek annak elnöke. A Bizottságnak ekkor tagjai voltak: Fehér István, Gáspár László, Szépe György, Tihanyi Jenő és Vuics Tibor. A Bizottság az összes tanszék elképzelését írásban megkérte, és ennek alapján elkészítette javaslatát. Ezt „1983. május–június" dátummal átadtam a Dékánnak.[85]

A Bizottság olyan szervezeti felépítést javasolt, amelynek 1990–1993-ra kellene teljessé válni. Ekkorra nyolc Intézet és két Munkaközösség létrehozását javasolta; s egyben lefektette az Intézet jogaira és kötelességeire való elképzeléseit is.

1983 júniusában, mint a Bizottság elnökét meghívtak a Dékáni Tanács ülésére, ahol a tervet lényegében már elvetették. Kétségbe vonták azt a mindenféle tervezésre érvényes tényt is, hogy a közeljövő terveit a távlati koncepciók alapján kell elkészíteni.

– Az új, egységes egyetemi képzés 1983 szeptemberében úgy indult meg, hogy a Kar szervezeti felépítésén semmit nem változtattak.

– 1983. szeptember 22-i dátummal megkaptuk dr. Fischer Ernő dékán javaslatát, „A Tanárképző Kar Középtávú Fejlesztési Tervét". Ekkor, ebben a tervben még érvényesültek az Egyetemfejlesztési Bizottság Javaslatában szereplő elképzelések az Intézetekre vonatkozóan. Tekintve azonban, hogy nem sokkal ezután újabb terv készült, szükségesnek látszik egy-két mozzanatot idézni:

> „A rugalmasabb és hatékonyabb irányítási folyamat kialakításának egyik gátja az elaprózott tanszéki rendszer". (6. old.)
>
> „A kar belső szervezetének átalakítása, a sok kis tanszék helyett kisebb számú, de nagyobb jog- és hatáskörrel rendelkező intézetek létrehozása irányítási és gazdálkodási szempontból egyaránt feltétlenül indokolt". (9. old.)
>
> „Az Egyetemfejlesztési Bizottság 1983 májusában készített javaslatát figyelembe véve a következő oktatási egységek kialakítását *javasoljuk*" (9. old. Kiemelés tőlem, B. T.), és 10 intézetet, továbbá egy tanszékcsoportot és az Idegen nyelvi Lektorátus (önálló egységként) létesítését javasolja.
>
> Nagyon figyelemreméltó az ezután következő mondat:
>
> „Az I.–IV. intézet létrehozását *1984-re tervezzük*". (10. old. Kiemelés tőlem, B. T.) Az I.-IV. intézetek: Pedagógiai, Pszichológiai, Közművelődési Intézet; Marxizmus-Leninizmus Intézet; Művészet- és Kulturtudományi Intézet; Nyelvi és Kommunikációs Intézet.
>
> Ez volt a helyzet 1983. szeptember 22-én.

[85] Jelen kötetben ld. a 14. sz. dokumentumot.

Három hónap múlva fel kellett volna tehát állítani négy intézetet. Ezek létrehozására azonban semmiféle intézkedés nem történt. Sőt.

– 1983. december 5-i dátummal új Javaslat látott napvilágot, s ugyancsak dr. Fischer Ernő dékán aláírásával.[86]

(Mielőtt a továbbiakat leírom, szeretném hangsúlyozni, hogy a Kari Tanács 1983. április 11-én megszavazta az Intézetek létesítését.)

Ez az új Javaslat nagyon sok részében megegyezik a szeptember 22-i Javaslattal; csak éppen az Intézetek létrehozását tekintve lép vissza, csak éppen abban a kérdésben tér el attól. „A kísérlet első szakaszának helyzete" című fejezetből csak éppen az általam már idézett mondat maradt ki: „A rugalmasabb és hatékonyabb irányítási folyamat kialakításának egyik gátja az elaprózott tanszéki rendszer."

Az 1983. szeptember 22-i Javaslat már 1985-re elképzelhetőnek tartja, hogy új szakok induljanak (pl. a társadalomtudományi szak); más szakok esetében 1986-ban és 1987-ben lát erre lehetőséget. Az 1983. december 5-i szövegben viszont ez olvasható:

„Irreálisnak látszik a képzési kísérlet 1988 előtti kiterjesztése". (Az 1983. december 5-i Javaslat, 7. old.)

A leglényegesebb eltérés azonban az, hogy az utóbbi Javaslat teljesen mellőzi azt a tényt, hogy a Kari Tanács 1983. április 11-én már *megszavazta* az Intézetek létesítését.

Az 1983. december 5-i Javaslat az Egyetemfejlesztési Bizottság javaslatát már úgy tekinti, mint „a kari struktúra továbbfejlesztésének egyik lehetséges alternatíváját"; de ezt egyáltalán *nem* javasolja. Ezt olvashatjuk: „az intézetek helyett a lazább tanszékcsoporti szerveződést javasoljuk" (az 1983. december 5-i Javaslat 11. oldala); s felsorol 13 „egységet".

A felelőtlenségre jellemző, hogy mivel indokolják a visszalépést. Hivatkozik „a tanszékvezetői munkaértekezletek előzetes vitáira", ahol „számos ellenvélemény fogalmazódott meg", s ahol „a belső integráció kérdésében alakult ki a legellentmondásosabb kép" (az 1983. december 5-i Javaslat 11. oldala); noha ilyen értekezlet 1983. szeptember 22-től *egyáltalán nem volt*. Az „ellenvélemények" közül természetesen egyet sem említ konkrétan. Olvashatunk továbbá arról, hogy a „Tanárképző Kar sajátos helyzete […] nem követheti más hazai tudományegyetem alapvetően eltérő célú belső integrációs törekvéseit" (11. old.), ami a kérdéskör teljes meg nem értését vagy alapvető félreértését bizonyítja. Ez az új Javaslat ezen kívül elképesztő logikai ellentmondásokat is tartalmaz, de erre szükségtelen kitérnem.

Mindazonáltal, hogy ez a Javaslat a tanszékcsoportok létrehozását helyezte kilátásba, a megvalósítás irányában egyetlen egy lépés sem történt; még a tanszékcsoportok létrehozására sem.

III.

Tudvalévő, hogy közben dr. Fischer Ernőt is leváltották, és hogy mind a Kari Tanács – már az Ön vezetésével –, mind az Egyetemi Tanács – már dr. Ormos Mária vezetésével – az Intézetek létrehozását *ismét megszavazta*.[87]

1985 szeptemberétől kezdődően több olyan hivatalos irat érkezett az Irodalomtudományi Tanszékre, amelyekben már az „Intézet" szerepel a „Tanszék" helyett, mint szervezeti egység. És ennek és mindezek ellenére az Intézetek még a mai napig sem alakultak meg. Igaz, hogy az Intézetek működését, jogköreit, hatóköreit stb. tekintve több beszélgetés zajlott le, de ezek egyike sem volt olyannak tekinthető, amelynek szükségszerűen magában

[86] Erről bővebben jelen kötetben ld. a 74. sz. lábjegyzetet.

[87] E bekezdéshez fűzve a szerző következő, kézzel írt kiegészítése olvasható: *„(1984. dec. 14-én,; illetve 1984. dec. 18-án)"*.

kellett foglalnia a következményeket; vagyis az Intézetek létrehozására irányuló *konkrét* lépéseket. Még a mai napig sem fektettük le, hogy milyen jogkörök illetik meg az Intézeteket.

Kérem a Tisztelt Dékán elvtársat, hogy szíveskedjék figyelembe venni a következőket:

- az elmúlt években tapasztalt határozatlanságok, a határozatoktól való visszalépések, a megszavazott elképzelések megvalósulásának hiánya stb. teljesen bizonytalan helyzetet teremtett;
- a kísérleti képzésben részt vevő tanszékvezetők és tanárok immáron a harmadik év közepén még mindig a régi szervezeti keretekben dolgoznak, amely keretek igen-igen megnehezítik munkájukat;
- a több Kari és Egyetemi Tanácsi határozat ellenére az Intézetek létrehozására semmiféle konkrét lépés nem történt;
- sok olyan visszásság tapasztalható, amelyek az Intézetek létrehozásával kiküszöbölhető[k]; csak például:
  a. a tanszékvezetői javaslatok sok tekintetben – jutalmazások, fizetések megállapítása – nem érvényesülnek;[88]
  b. némely oktatási egység rendre olyan speciálkollégiumokat hirdet, amelyek nem kötelezők, vagyis amelyeket ha a hallgató felvesz, túl vannak a heti 25 órán, s ezek felvételét semmi sem szabályozza;
  c. két hónappal az első gyakorlati negyedév kezdete előtt még most sincs egyértelműen tisztázva ennek a negyedévnek sok kérdése;
  d. még mindig nincs kellően tisztázva és eldöntve a tanév befejezésének időpontja; nincsenek szabályozva az utóvizsgák, továbbá az orosz szakos hallgatók az évben esedékes szigorlatának időpontja, amikor egy teljes féléven át külföldön vannak;
- s végezetül szíveskedjék figyelembe venni, hogy az utóbbi időben az egyetemi tanárképzést érintő pénzügyi, jogi stb. kérdésekben az adott tanszékvezetőket meg sem kérdezik; s ez maga után hozta, hogy több érintett tanszékvezető kivonta magát a Kar életéből, annak a Karnak az életéből, amely egyetemi Karként való létét az egységes, egyetemi tanárképzésnek köszönheti.[89]

Mindezek következtében kérem, hogy az Intézeteket a folyó tanév második félévének kezdetéig hozzuk gyakorlatilag és konkréten is létre.

Az Intézetek működésére vonatkozó konkrét javaslataim a következők.

IV.

Az *Intézet* munkáját az *Intézeti Tanács* irányítja és vezeti.
Az *Intézeti Tanács*, illetve az *Intézeti Igazgató* jogkörei:

1. Pénzügyi kérdésekben:
   - A Dékán minden olyan esetben, amikor az Intézet új státuszt kap, az Intézetre eső státuszok bérének összegét egy összegben leadja az Intézetnek, s az új oktatók fizetésének konkrét összegét ennek alapján az Intézeti Tanács dönti el.
   - Ugyanezen elv követendő a bármilyen időben lehetséges jutalmazások, fizetésemelések, átsorolások esetében.
   - A Kari bérmaradványok elosztása alkalmanként történik az összes Intézet igazgatójának bevonásával akként, hogy esetenként megállapítják, [hogy] a bérmarad-

[88] A mondat mellett ismeretlen szerzőtől származó, kézzel írt megjegyzés: „*a karnak joga van beleszólni, viszonyítani, összehasonlítani?*”.
[89] A mondat mellett ismeretlen szerzőtől származó, kézzel írt megjegyzés: „*?*”.

ványból hány százalékkal rendelkezik a Dékán, és hány százaléka és milyen arányban kerül felosztásra az Intézetek között; s e reá eső aránnyal az Intézeti Tanács szabadon dönt [sic!].
  - Az Intézeti Tanács a rendelkezésre álló bérmaradvány alapján önállóan dönt az óraadók óradíjairól is.
2. *Jogi kérdésekben:*
  - Az új oktató alkalmazásáról, s ennek módjáról (pl. teljes állású, másodállású, óradíjas stb.) az Intézeti Tanács dönt.
  - Az oktatók szerződésének meghosszabbításáról, annak időtartamáról, továbbá a szerződések felbontásáról az Intézeti Tanács dönt.
  - Az Intézeti Tanács önállóan alkalmazhat ideiglenes jelleggel szakembereket a felmerülő oktatási vagy tudományos feladatok megoldására a rendelkezésre álló bérmaradvány terhére.
  - A felmerülő oktatási, nevelési, tudományos, illetve adminisztrációs problémák megoldására az Intézeti Tanács új funkciókat is létrehozhat.[90]
3. *Oktatási kérdésekben:*
  - Az oktatás alapelveit nem érintő, de az előzetes tervekben rögzítettekhez viszonyítva módosítást igénylő tantervi kérdésekben az Intézeti Tanács dönt.
  - A heti 25 órán felüli speciálkollégiumok felvételének engedélyezése az Intézethez, illetve a Tanszékekhez tartozó főszakosok esetében az Intézeti Igazgató, illetve a Tanszékvezető joga, a másik Tanszékvezetővel való konzultáció után. (Főszakosok pl. Nyelvi–Kommunikációs Intézet: irodalom–nyelvszakosok; Művészettudományi Intézet: irodalom–művészettudomány szakosok; Angol Tanszék: magyar–angol szakosok; stb.)
  - Ugyanez az elv érvényes az Intézethez, illetve a Tanszékhez tartozó főszakosok esetében bármilyen, az egyetemi oktatáson kívüli elfoglaltságra vonatkozóan.
  - A kötelezően választható speciálkollégiumok meghirdetésének joga a Tanszékvezetőket illeti; de a 25 órán felül felvehető speciálkollégiumok meghirdetését az Intézeti Igazgatókból álló Tanács engedélyezi; a hallgatóra vonatkozóan viszont az előzőekben leírtak érvényesek.
  - Az Intézeten belül kialakítandó kisebb egységek, pl. Szemináriumok létesítése az Intézeti Tanács joga.
4. *Tudományos kérdésekben:*
  - Az Intézet Igazgatójának jogköre, hogy az Intézeti Tanáccsal egyetértésben az interdiszciplináris kutatások tervét dolgozza ki, a munkát hangolja össze és szervezze meg.
  - Az Intézet Igazgatójának jogköre, hogy az Intézeti Tanáccsal egyetértésben kapcsolatot teremtsen a régió tudományos műhelyeivel, ismeretterjesztő és közművelődési intézményeivel.
  - Az Intézet Igazgatójának joga és kötelessége, hogy ellenőrizze és számon kérje az Intézet oktatóinak *egyéni* tudományos, illetve művészi munkáját, tevékenységét.

---

[90] A IV. fejezet 1–2. pontja mellett ismeretlen szerzőtől származó, kézzel írt jegyzetek: „*1.) Kar vezetése, hogy differenciál az intézetek között? 2.) Kari célok, feladatokra célpr[émium], jutalom. 3.) Kar hogyan ellenőrzi, értékeli az Intézetek munkáját, ha nincs hatásköre, jogköre? 4.) Kar vez[ezetése] kezéből teljesen kicsúszik az Intézet… Csak viszonylagos: – önállóságot élvezhet az Intézet. – Pontosítani kell a kar vez[etése] és az Intézet közötti viszonyt: – alá-fölérendeltség, hatáskör; – az ellenőrzés, viszonyítás lehetősége az intézetek között; – jutalom-, káderkérd[és]ben az Intézet javasoljon, Kar dönt.*"

A Tanszékvezető jogköre:

- Bármely kérdésben javaslatot tesz az Intézeti Tanácsnak, illetve az Intézet Igazgatójának.
- Joga a képzési programok megbeszélése, kimunkáltatása a tanszék szakembereivel.
- Irányítja a szakterületen folyó kutatásokat.
- Irányítja és lebonyolítja a régió intézményeivel való közös munkákat.

V.

A fenti javaslat természetesen nem tér ki minden kérdésre, vagy kérdéskörre. Vagyis nem tekintem úgy, mint teljes értékű Javaslatot. Ezt már azért sem tehetem, mert jelenleg nem konzultáltam a designált Intézeti Igazgatókkal.

Meggyőződésem, hogy a más kérdéskörökre is kiterjedő és „végleges" szabályzatot mindenképpen *átmeneti* érvényűnek kell tekintenünk. Elsősorban azért, mert az egyetemi képzés, illetve a Kar még *felépülőben* van. Az oktatásnak és a Karnak a kiépülése után ezekre a kérdésekre ismét vissza kell térnünk.

Pécs, 1985. november 23.
Dr. Bécsy Tamás
tanszékvezető egyetemi tanár

PTE EL VIII. 206. c. JPTE Tanárképző Karának iratai, Nem iktatott iratok 135. d.
— Géppel írt, aláírással hitelesített tisztázat, a szerzőtől és ismeretlen személytől származó jegyzetekkel ellátva.

A dokumentumot Kozma László dékánnak címezték, de a szakszervezeti bizottság iratanyagában (iktatószám nélkül) maradt fenn, a jegyzetek többségének szerzője ezért nem azonosítható.

Az intézetek létrehozásáról jelen kötetben ld. a 24/b. sz. dokumentum kommentárját.

32. A fiatal oktatók élet- és munkakörülményei a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán

(1985. október–november)

1. A Tanárképző Karon 1985 őszén (november 1-i állapot) 86 fiatal* főállású oktató dolgozott, 44 nő és 42 férfi. A fiatal oktatók a kar oktatóinak kb. 30%-át teszik ki, közülük 1 kandidátus, 26 egyetemi doktor. Beosztás szerinti megoszlásuk: 1 docens, 21 egyetemi adjunktus, 42 egyetemi tanársegéd, 12 nyelvtanár, 3 főiskolai adjunktus, 5 főiskolai tanársegéd, 2 szakoktató. A főiskolai besorolásban lévő fiatal oktatók az Ének és a Testnevelés, a szakoktatók a Technika Tanszéken dolgoznak. Választott, illetve kinevezett az állami vezetésben 1 dékánhelyettes és 2 tanszékvezető-helyettes, a kari pártvezetésben 1 alapszervezeti titkár és 1 kari vezetőségi tag (ifjúsági felelős), az Oktatói–Dolgozói KISZ-alapszervezet titkára, valamint a kari SzB-titkár és egy szakszervezeti vezetőségi tag (össz. 8 fő, a fiatal oktatók kevesebb, mint 10%-a).

2. A fiatal oktatók intézményen belüli helyét, véleménynyilvánítási lehetőségét, közérzetét az elmúlt években alapvetően meghatározta a Tanárképző Főiskola megszűnése, a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karának megalakulása. A váltás előtti és utáni években – a gyakran változó – vezetés más problémákkal foglalkozott, nem jutott ideje a

fiatal oktatókkal törődni. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a korábban alkalmazott kapcsolattartási módszerek – a vezetők évenkénti beszélgetése a fiatalokkal, a szabályzókban, rendeletekben leírt lehetőségek biztosítása – megszűntek, s csak 1983 második felében normalizálódott a helyzet. A kar és a vezető testület stabilabbá vált, az állami vezetés ettől az időszaktól törekedett pl. a művelődési miniszter 108/1981/MK 6/MM [számú] utasításának végrehajtására. Az előző időben a fiatal oktatók, illetve képviselőik csak nagyon korlátozott létszámban vettek részt az intézményi tanácsok (pl. Kari Tanács), bizottságok munkájában, véleményük kinyilvánítására nem, vagy alig volt lehetőségük. A karon működő Oktató–Dolgozói KISZ-alapszervezet titkára és 4 fiatal oktató 1984 januárjától tagjai a Kari Tanácsnak (KISZ-képviselőként). Az alapszervezet titkára részt vesz a Dékáni Tanács jutalmazással, bérfejlesztéssel foglalkozó ülésein, s az alapszervezet képviselője tagja a karon működő Menzabizottságnak. Nem biztosított a fiatal oktatók érdekképviselete a lakásvásárlási-építési kölcsönök elosztásában, a külföldi ösztöndíjak, tanulmányutak elbírálásában, a fiatal oktatók kitüntetésének előkészítésében. (Az új szakszervezeti bizottság csak néhány hete kezdte meg működését, így a felsorolt dolgokban még nem érezhető változás az előző időszakhoz viszonyítva.) A fenti helyzet egyik oka, hogy az egyetemnek nincs – így a karnak sincs – működési és szervezeti szabályzata, amelyben a pontos jogkörök rögzítve lennének.

Az egyetemi karrá válással együtt járó átsorolás (főiskolai bontásból egyetemibe) a fiatal oktatók körében nem okozott különösebb riadalmat, hiszen zömük megfelelt az egyetemi tanársegédekkel, illetve adjunktusokkal szemben támasztott követelményeknek, főiskolai beosztásban csak a készségtárgyakat oktató tanszéken maradtak fiatalok (illetve a tanszék minden tagja, pl. Ének Tsz.).

3. A Tanárképző Karon dolgozó fiatal oktatók munkája, feladatköre nem ugyanaz, mint az egyetem másik két karán. A Jogi és Közgazdasági Karon általában gyakornoki státusban kezdenek a fiatalok, majd két év múlva, tanársegédként csak gyakorlatok, illetve szemináriumok vezetése a feladat. A Tanárképző Karon az elmúlt 5 évben összesen 2 gyakornok dolgozott, a fiatal oktatók tehát tanársegédi beosztásban kezdték felsőoktatási tevékenységüket. Munkájuk a szeminárium és gyakorlat tartásán túl kiterjed szakdolgozók irányítására, vizsgáztatásra, felvételiztetésre, államvizsgáztatásra, intézményen kívüli gyakorlatok szervezésére, vezetésére. Ez azt jelenti, hogy sokkal kevesebb idejük jut tudományos tevékenységük megalapozására, illetve nyelvtanulásra, mint a másik két karon.

4. Óraszámok: Jelentős eltérés mutatkozik az egyes tanszékeken dolgozó fiatal oktatók között aszerint, hogy tanszékükön milyen az oktatók korstruktúrája, illetve részt vesznek-e az egyetemi képzésben, vagy nem.

Legtöbb órában a nyelvtanárok (12-15), a Földrajz (12), a Matematika (12), az Ének (12-13), a Növénytan (13), a Testnevelés tanszék fiatal oktatói tanítanak. A többi tanszéken a heti óraszám 3–8, illetve egy-egy oktatónak 10. A nem szaktárgyakat (marxizmus, pszichológia, neveléstudomány, oktatástechnológia) oktató tanszékeken a fiatalok heti óraszáma minden esetben kevesebb, mint 10 óra/hét. Az óraszámok ilyen eltérésében szerepet játszik az is, hogy az 1984 szeptemberében bevezetett főiskolai tanterv végrehajtásához a kar természettudományos tanszékei közül csak a Fizika és a Technika kapott új oktatói státuszokat, a többi tanszék nem. A fiatal oktatók szakmai, tudományos munkáját, önképzésre, nyelvtanulásra fordítható idejét tehát néhány tanszéken aránytalanul csökkenti az átlagnál jóval magasabb óraszám.

5. Bérek: A fiatal oktatók átlagbére 1985 novemberében 4508,- Ft volt, a legmagasabb 8040,-, a legalacsonyabb 3190,- Ft. (Egyetemi docens, illetve egyetemi tanársegéd.)
Beosztás szerinti átlagok:

egyetemi docens: 8040,- Ft (1 fő)

egyetemi adjunktus: 5112,- Ft
egyetemi tanársegéd: 4316,- Ft
főiskolai adjunktus: 4990,- Ft
főiskolai tanársegéd: 4150,- Ft
nyelvtanár: 4598,- Ft

Ezek a bérek az átlagokat, illetve az abszolút összegeket tekintve is – egy kivétel az egyetemi docens bére – elmaradnak a közoktatásban jellemző bérektől.

Az egyes beosztásokba tartozó átlagértékek mögött jelentős eltérések bújnak meg. Az egyetemi tanársegédi és adjunktusi kategóriában is jellemző, hogy az általános tárgyakat oktató tanszékeken (marxizmus, pszichológia, neveléstudomány) dolgozó fiatalok bére 400–500 Ft-tal magasabb a más tanszékeken oktatók bérénél. A tanársegédek csoportján belül nincs eltérés a már egyetemi doktori fokozatot szerzett és még nem szerzett azonos korúak között – a fokozattal ugyanis nem jár kötelező béremelés, csak adható. Ez nem ösztönöz cím megszerzésére. A bérek csak a nyelvtanároknál tükrözik az óraszámokat, pedig ezt a többletmunkát feltétlenül honorálni kellene a többiek esetében is főként akkor, ha valaki 6–7 éve 10 óra felett tanít hetente, és ez az óraszám 2-3 tárgyból jön össze. Jelentős feszültség forrása, hogy a felsőoktatásban nem volt bérrendezés, a közoktatásban igen, s a felsőoktatásban csak 1987. január 1-re kell a tanársegédek bérének elérni a 3700,- Ft-os minimumot. A közoktatásban, pl. középiskolában – ahova ugyanúgy egyetemi végzettség kell, mint a kezdő tanársegédnek – ebben az évben meghirdetett állásokra mindenütt 3700 Ft feletti fizetést ígértek, a Tanárképző Karra pedig egy tanársegéd 3190,- Ft-ot kapott. Ezek a különbségek, ill. az, hogy a 2-3 éve végzett tanítványaink általános iskolában 4500–5000 Ft közötti alapfizetést kapnak, nem növeli a felsőoktatásban dolgozó fiatalok presztízsét, ill. már érezhető kontraszelekcióhoz vezet. Ha az a cél, hogy a felsőoktatásban a legképzettebb, tudományos továbbfejlődésre leginkább képes fiatalok kerüljenek, minél előbb változtatni kell a fenti helyzeten, s a felsőoktatásban is bérrendezést kell végrehajtani.

6. Lakáshelyzet: A Tanárképző Karon dolgozó fiatal oktatók zöme saját vagy tanácsi lakásban él, 5 az intézmény kollégiumaiban, 3 albérletben, s néhány fő a szüleinél lakik. A lakáshelyzet így az átlagosnál jobb, de ez alapvetően az elmúlt két év eredménye. Az átalakulás időszakában a Főiskola vezetése már nem, az új kari vezetés még nem foglalkozott a fiatalok lakásproblémáinak megoldásával, így kb. 3 évig egy fiatal sem kapott lakást. Ez alatt az idő alatt többen anyagi erejüket meghaladó építkezésbe kezdtek, mert az intézménytől nem várhattak segítséget. Az utóbbi két évben többen költözhettek be az egyetem Madách kollégiumába, mely anyagi szempontból nagy segítséget jelent. A karon évente 1-2 fiatal oktató kap minisztériumi keretből lakásvásárlási kölcsönt, ennek összege 40–100 ezer forint. Kedvezőtlen, hogy a kölcsönt két alkalommal, tavasszal és ősszel lehet megpályázni, de ősszel már sokkal kevesebben és kisebb összegeket kapnak, a lakásátadások (OTP) pedig inkább az év második felében vannak. Az előző pontban leírt fizetésekből egy lakás megvásárlásához szükséges 150–200 ezer forintot csak nagyon hosszú idő alatt, vagy szülői segítséggel lehet összegyűjteni, ezért jobban kellene figyelni a nagy segítséget jelentő munkahelyi kölcsönök odaítélésére (pl. aki második, vagy többedik lakás építésére igényli, csak akkor kapjon, ha az első igénylőket már kielégítették).

Egyéb: A Tanárképző Kar – múltjából adódóan – nem játszik olyan szerepet az ország tudományos életében, mint a többi egyetemek, ezért a fiatal oktatók tudományos pályára lépése is akadályokba ütközik. A természettudományos tanszékeken a költségvetés nem teszi lehetővé a szükséges eszközállomány beszerzését, több esetben hiányzik a megfelelő tudományos kapcsolatokkal rendelkező, menedzselésre, a fiatalok támogatására kész és

alkalmas vezető oktató. A „vidékiség” elsősorban az idegen nyelvű szakirodalom hiányában jelentkezik.

*Az ÁIB fiatalnak tekinti a 35 év alattiakat.

Dr. Majdánné Mohos Mária s. k.
egyetemi tanársegéd

PTE EL VIII. 201. b. PTE (majd JPTE) Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 111. d. 680/1985. — Tisztázat hiteles másolata.

A KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Tanácsának titkára, Nagy Imre 1985. október 22-én levélben fordult Ormos Mária rektorhoz, melyben kifejtette, hogy az EFT „*szeretné jobban megismerni, elemezni a felsőoktatásban tevékenykedő fiatal oktatók, dolgozók élet- és munkakörülményeit, meghatározni az ebből következő KISZ-es feladatokat*”, ezért a JPTE fiatal oktatóiról és dolgozóiról készült elemzéseket, kimutatásokat kért. A rektor a JPTE 1950. január 1. után született dolgozóiról készített kimutatást, valamint „*az e témában korábban készített*” elemzést 1985. november 20-án juttatta el a KISZ KB EFT Titkárságára. Az iratanyagban az elemzés eredeti, kézzel írt tisztázata is megtalálható. (PTE EL VIII. 201. b. PTE [majd JPTE] Rektori Hivatal iratai, Iktatott iratok 111. d. 680/1985. Nagy Imre levele Ormos Mária rektornak, 1985. okt. 22.; Ormos Mária rektor levele a KISZ KB EFT Titkárságának, 1985. nov. 20.)

33. A Tanárképző Kar pártvezetőségének határozata a káderpolitikai elvek végrehajtásának feladatairól

Pécs, 1987. január 7.

A kari pártvezetőség feladat-meghatározása a Központi Bizottság 1986. március 18-i[91] és az egyetemi pártbizottság 1986. december 3-i káderpolitikai határozata alapján készült.

A pártvezetőség 1986-ban foglalkozott a kar káderpolitikai helyzetével és áttekintette az 1991-ig szóló káderutánpótlási tervezetet. A személyi kérdésekkel (státuszok, előléptetés, létszámfejlesztés stb.) a vezetőség folyamatosan törődik.

1982 óta a kar *oktatói állománya* jelentős változáson ment keresztül. Az egyetemmé szerveződés részeként magasan kvalifikált oktatók kerültek, fő- vagy másodállásban intézményünkbe, közülük többen „iskolateremtő” egyéniségek, akiknek vezetésével jelentős fejlődésen ment keresztül a rájuk bízott tanszék, ill. intézet.

Minőségi változáson ment át a volt főiskolai oktatói kar is: egyetemi doktori, kandidátusi és akadémiai fokozatok jelzik ezt a tevékenységet. Mindezek eredményeként ma mintegy ötször annyi minősített oktatóval rendelkezünk, mint az 1980-as évek első éveiben. (1986-ban 7 kandidátusi disszertációt védtek meg tanáraink.)

Az oktatói állomány meglévő gondjai a következők:

a) Még mindig kevés az ún. „iskolateremtő” személyiség a karon.
b) Az oktató- és tudományos munka fellendülése nem fogta át az állomány egészét, egy réteg megmaradt a szakmai rutin szintjén.

[91] Az MSZMP Központi Bizottságának határozata a párt kádermunkájáról (1986. március 18.). In: *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1985–1989*. Interart Stúdió, 1994, 176–182.

c) Kevés a tehetséges fiatal, mivel a rendelkezésre álló státuszokat főként kvalifikált oktatók megnyerésére kellett felhasználni.
d) A fejlődést gátolja a státuszigényektől messze elmaradó létszámfejlesztési lehetőség.
e) Az életszínvonal visszaesése, ill. a felsőoktatás bérezési problémáinak megoldatlansága következtében növekszik az olyan oktatók száma, akik szakmai tudományos tevékenységük magasabb szintre emelése helyett energiájuk egy részét jövedelemkiegészítő tevékenységre (másodállás, korrepetálás, tanfolyamok vezetése stb.) fordítják.

Káderpolitikai munkánkban a vezetőkkel szemben támasztott hármas követelmény érvényesítésére törekedtünk. Mozgalmi szervezeteink, ill. az állami egységek (kar, intézet, tanszék) élén többségükben szakmailag, politikailag felkészült, vezetésre alkalmas káderek állnak. Néhány esetben megfigyelhető, hogy az egységvezető feladatának inkább adminisztratív-hivatali és csak kevésbé szakmai-tudományos irányítója.

A tanszékvezetők egy része nem rendelkezik tudományos fokozattal, így aligha alkalmas beosztottjai ilyen jellegű menedzselésére. Nagyobb gondot kell fordítani a vezetőutánpótlás felkészítésére is. Élő probléma egységeink egy részében a rutinszerű irányítás, a középszerűségbe való belenyugvás, a mindent kívülről-felülről várás. Az oktatók értékelése, minősítése, jutalmazása nincs mindig szoros összefüggésben koncepciózus szakmai–tudományos–nevelési elvárással, így nem ösztönöz kellőképpen magasabb teljesítményre.

Határozatunk a továbbhaladás érdekében nem a kétségtelen eredmények összegzésére, mint inkább a *megoldandó feladatok* elvégzésére orientál. Ezek – [a] JPTE Pártbizottsága 1986. december 3-i káderpolitikai határozatával összhangban – a következők:

1. A *káderek kiválasztásakor* továbbra is a politikai alkalmasság, a szakmai hozzáértés és a vezetői rátermettség követelménye a mérvadó. A kari pártvezetőség (és az alapszervezetek vezetőségei) személyi ügyekben alapvetően a politikai és erkölcsi alkalmasságot mérlegeli(k). A kar állami vezetőinek célszerű meghatározni azokat a feladatokat, amelyek előtt az egyes egységek (tanszékek, intézetek) állnak, s e feladatok irányítására keresni meg a megfelelő vezetőt. A lehetőségek adta határok között – figyelembe véve az intézetesítés kiterjesztésének, ill. a természettudományos tanszékek fejlesztésének terveit – újabb „iskolateremtő", illetve az oktató-nevelő és tudományos tevékenységet magas szintre emelni tudó személyiségeket kell a karra hívni. Fokozott gondot kell fordítani a vezetői utánpótlás tudatos belső fejlesztésére is. Javítani kell a kádermunka demokratizmusát, nyilvánosságát, a választott testületek véleménye mellett jobban kell építeni az érdekelt közösség (tanszék, intézet stb.) véleményére is.
2. A *vezetés stabilitásának* és a *vezetők* ésszerű, folyamatos *cserélődésének* elvét az eddigieknél is tervszerűbben kell alkalmazni. Következetesnek kell lenni a kádercserében. Ott, ahol a vezető valamilyen (szakmai, tudományos, politikai, erkölcsi, vezetési) oknál fogva nem tud egysége tényleges irányítója lenni, ahol a tartalmi munkát formális keretek, ill. rutin helyettesíti, végre kell hajtani a szükséges személyi változtatásokat. (Szükség esetén a megbízatás lejárta előtt.)
3. A vezető munkájának *minősítésekor* kapjon az eddiginél nagyobb hangsúlyt az egységben folyó káder-, ill. személyzeti munka. A koncepciózus vezetői tevékenység, a távlatokban történő gondolkodás eredménytelen megfelelő oktatói állomány, átgondolt szakmai követelmények, személyi fejlesztés nélkül.

4. Az oktatók munkájának minősítésében, mérésében kapjon egyaránt hangsúlyt a tudományos teljesítmény, az oktatás minősége, konkrét tapasztalatokon alapuló értékelése és a nevelési (közéleti-társadalmi) tevékenység. Itt is, és a káderek kiválasztásában is kapjon szerepet az oktatás-nevelés hallgatói véleményezése.
5. Az intézmény dolgozóinak átlagos életkorára való tekintettel fokozott gondot kell fordítani *fiatal oktatók* szerződtetésére, ill. a hallgatók körében történő *tehetséggondozásra*.
6. Ki kell alakítani – az eddig tapasztalatok felhasználásával – a *másodállású oktatók* foglalkoztatásának koncepcióját. Pl. nem célszerű és nem gazdaságos tanársegédeket, adjunktusokat másodállásban foglalkoztatni. A másodállású oktató legyen „főtanár" (azaz minősített oktató), aki az órai feladatok ellátása mellett vállaljon (és a másik oldalról: kapjon) tudásának megfelelő szerepet az egyetemi szintű képzés és kutatás előmozdításában.
7. A Szervezeti és Működési Szabályzat elkészülte és az egyetemi hatásköri lista áttekintése után a kari pártvezetőség 1987 második felében vizsgálja felül a maga *hatásköri listáját*. Ugyanezt a feladatot a következő tanévben végezzék el az alapszervezetek is.
8. A kari pártvezetőség 1987-ben vegyen részt az új egyetemi oktatói *követelményrendszer* kidolgozásában.
9. A kari pártvezetőség 1989-ben értékelje a *káderképzési határozat végrehajtásának* tapasztalatait.
10. A *pártalapszervezetek* 1987. január 31-ig elemezzék működési területük káder- és személyzeti munkájának helyzetét. A KB, az egyetemi pártbizottság és a kari pártvezetőség határozatait adaptálva jelöljék meg a hatáskörükön belül működő mozgalmi és állami egységek (tanszékek, intézetek) káderpolitikai feladatait. (Készítsenek írásos feladattervet!)

Pécs, 1987. január 7.
A kari pártvezetőség

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 70. d. 86/1987.
— Géppel írt, sokszorosított, bélyegzővel hitelesített tisztázat.

34. Egyetemi szintű testnevelőtanár-képzés Pécsett

Dunántúli Napló, 1987. január 8.

Az országban sokáig egyedül a Testnevelési Főiskolán folyt egyetemi szintű testnevelőtanár-képzés. Másfél éve – mint a TF kihelyezett tagozatán – már a pécsi JPTE Tanárképző Karának testnevelési tanszékén is egyetemi diplomához lehet jutni. Tavaly szeptemberben kezdődött a második diploma megszerzését lehetővé tevő képzés, ami nem várt sikereket hozott. Az akkoriban az ország minden részéből jelentkező 118 tanár közül – merthogy a felvételin csak 2-3 éves gyakorlattal rendelkező, főiskolát végzett középiskolai oktatók jöhettek számításba – csupán 56 számára volt hely. A létszám azóta negyvenre apadt (főleg egészségügyi problémák miatt), de a megmaradtak ma már az államvizsgára készülhetnek. Utolsó félévhez érkezett a Tanárképző Kar egyetemi levelező tagozatos testnevelés-csoportja.

Közoktatási érdek volt a képzés beindítása – mondja két kollokvium közötti szünetben dr. Szigeti Lajos tanszékvezető. – Már jó ideje szünetelt a Testnevelési Főiskolán az a tagozat, amikor felvetettük az ötletet, hogy mi Pécsett szívesen beindítanánk. Mivel a Janus Pannonius Tudományegyetem 1981 óta egyetemi képzésre is jogosult, ennek végül is nem volt akadálya. Ezzel együtt megtiszteltetésnek tartjuk, hogy a TF mellett egyedül mi kaptunk lehetőséget az egyetemi szintű testnevelőtanár-képzés megvalósítására.

Az igazsághoz persze az is hozzátartozik, hogy a Testnevelési Főiskoláról – annak ellenére, hogy elvesztették „monopóliumukat" – azonnal segítség érkezett. Olyan neves szakemberek, mint dr. Nádori László (többek között a Sportlexikont is ő szerkesztette), Mocsai Lajos (a vb ezüstérmes kézilabda-válogatott szövetségi kapitánya) és Zalka András (Mezey György egyedül az ő véleményére adott a labdarúgó válogatott vb-csoportmérkőzéseit megelőző felkészülés idején) is csatasorba állt a „pécsi TF-esek" oktatását segítve. S bár az engedély a jövőben sem veszti érvényét, 1987-ben több mint valószínű, hogy Pécsett nem indul újabb csoport. Hogy miért, arra dr. Szigeti Lajos válaszol:

– A TF – látva az érdeklődést – rájött, hogy milyen hatalmas igény mutatkozik az általunk bevezetett képzésre… A most folyó tanévben ('86 szeptemberével) újra beindította levelező tagozatát. Mivel két helyen egyszerre nincs mód az oktatásra, nekünk egyelőre szüneteltetnünk kell az egyetemi levelező tagozatot. Ha minden igaz, legközelebb az 1988/89-es tanévben indítjuk újra.

Mivel már a tapasztalatok is bizonyították, hogy Pécsett mind a tárgyi, mind a személyi feltételek adottak a legmagasabb szintű testnevelőtanár-képzésre, a JPTE TK testnevelési tanszéke újabb terv megvalósításán munkálkodik. Ma már nemcsak a folyosói pletykák tudósítanak arról, hogy rövid időn belül a nappali tagozaton is (a TF és magasan oktatói részvételével [sic!]) beindulhat az egyetemi szintű képzés… A diáksport fellendítését célzó jelenlegi áramlatok mindenesetre esélyt adnak erre is.

Pauska Zsolt: Mini TF a Tanárképzőn. Egyetemi szintű testnevelőtanár-képzés Pécsett. Dunántúli Napló *(40.) 1987. jan. 8. 8.*

A nappali tagozatos, egyetemi szintű testnevelőtanár-képzés 1993-ban indult a JPTE Természettudományi Karán.

35. Egyetemi szintű természettudományi képzés a Tanárképző Karon

Dunántúli Napló, 1987. március 18.

Amikor 1983-ban a pécsi JPTE Tanárképző Karán megindult az egységes, egyetemi szintű tanárképzés, még más tervek voltak. Négy éve humán szakokon kezdtek mintegy 120-an, és azóta minden évben körülbelül ugyanennyien kapcsolódtak be a fokozatosan bővülő humán szakpárosításokba olyan hallgatók, akik [a] végzés után általános iskolákban és középfokú tanintézményekben egyaránt taníthatnak. Kezdetben arról volt szó, hogy természettudományos szakokon is mihamarabb elindulhat az egyetemi szintű egységes tanárképzés Pécsett. Négy év telt el és most vált biztossá, hogy „cseppenként adagolva" ugyan, de egyetemi szintű természettudományi képzés is kezdődhet a Tanárképző Karon, 1988 szeptemberétől. A jelenlegi tervek szerint földrajz–orosz és fizika–orosz szakpárosítás indulhat. A keretszám mindkét esetben 12.

– Meglepő lehet, hogy nyelvvel párosítjuk a földrajzot és a fizikát, de úgy véljük, főként a kisebb középiskolákban és a kétnyelvű gimnáziumokban jól hasznosíthatók az itt végző

fiatal tanárok – mondja *dr. Kozma László*, a tanárképző kar dékánja. – Megemlítem, hogy 1988 szeptemberétől ugyanakkor megmarad a főiskolai képzésben több földrajzzal és fizikával párosított szak is.

A tervek szerint és a jelenlegi gazdasági helyzet figyelembevételével a kilencvenes években válhat szélesebb körűvé a természettudományi képzés a tanárképző karon.

Az egyetemi szintű földrajzképzésben jelentős szerepe lesz az MTA Regionális Kutatások Központja Dunántúli Tudományos Intézetének. Nemcsak oktatókkal segítenek, de meglévő eszközeiket is rendelkezésre bocsájtják. A fizika szak beindulásához a szakemberek véleménye szerint a kísérleti fizika részen elfogadhatóak a személyi és a műszeres állapotok, a fizika elméleti oktatásában viszont ki kell segíteniük a Budapestről és más egyetemekről érkező „vendégoktatóknak" és az akadémiai intézeteknek is.

Az elkészült fizika- és földrajz-tantervek szerint az eddigieknél jóval több laboratóriumi gyakorlat lesz. Műszerigényes a természetföldrajz is. Nem is szólva arról, hogy az oktatás mellett kutatómunkát is végeznek oktatóink.

– A kutatóműszerek mindig drágábbak, mint az oktatásban használatosak – mondta dr. Kozma László. – Hozzáteszem, hogy a minisztériumi és egyetemi támogatások mellett arra törekszünk, hogy a régióban dolgozó szakembereket is bevonjuk a munkába. Emellett saját bevételeink is lesznek majd, hiszen az RKK-val közösen központi spektroszkópiai laboratórium létesítését tervezzük. A klinikai környezetvédelmi, állategészségügyi és más célokra is használható labor [a] Dél-Dunántúl valamennyi intézményének rendelkezésére áll.

A JPTE Tanárképző Karán 1988 szeptemberében kezdődő egyetemi szintű természettudományos tanárképzés lesz a negyedik ilyen az országban. Korábbi megindulását nehezítette a jelenlegi pénzhiány és módosította a többi, hasonló profillal rendelkező egyetem kisebb ellenállása is. Arról van szó, hogy a felsőoktatásra fordítható pénzösszeg százalékaránya évek óta változatlan, ugyanakkor egyre több új képzési lehetőség nyílt szerte az országban korábban is. Így a rendelkezésre álló pénzt – esetünkben a természettudományi képzéssel összefüggésben – az eddigi négy helyett ötfelé kell osztani.

Mindenesetre mi örömmel üdvözöljük a természettudományi szakokon Pécsett induló, egyetemi szintű képzés beindulását.

Bozsik L[ászló]: Egyetemi szintű természettudományi képzés a Tanárképző Karon. Dunántúli Napló *(40.) 1987. márc. 18. 3.*

A kísérlet értékelése és lezárása (1987–1988)

36/a. Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987

Pécs, 1987. március 24.

A JPTE Tanárképző Karán elindított új képzés lassan lezárja negyedik évét, a következő tanévben teljessé válik az egyetemi program, végeznek az első hallgatók. A jelen beszámoló célja, hogy összefoglalja azokat a problémaköröket, amelyek vizsgálatával elkészíthető a belső értékelés, és ezzel együtt az a változtatási javaslat, melynek mentén korrigálhatók lennének az öt év alatt felfedezett problémák. Ki kell térnünk azonban néhány olyan sürgető kérdésre (pl.: vizsgaidő, vizsgaszám), amelyek azonnali megállapodást (de nem minden esetben változtatást) kívánnak. A Kari Tanács anyaga ugyan az intézetek és a Marxizmus Tanszék beszámolója felhasználásával készült, azonban az anyagokban feltüntetett problémák jelentős része nem kíván kari tanácsi döntést, hanem a kar és az intézet vezetésének konzultációjával oldható meg.[92]

I. A KÉPZÉS KONTEXTUSA

Az új képzés értékelését elvégző beszámolóban a rendelkezésre álló dokumentumok alapján részletesen meg kell vizsgálni a főhatóság és az egyetem együttműködését az elmúlt öt évben. Ennek célja elsősorban az, hogy a következő időszakra értelmesebb, hatékonyabb kapcsolatot alakíthassunk ki. Ugyancsak szükség lesz arra, hogy a Művelődési Minisztérium illetékes osztálya ilyen szempontból értékelje a mi működésünket.

A főhatósággal való együttműködés terén kettős problémát érzékelhettünk, számtalan leágazással. Az egyik *autonómia*-kérdésnek, a más *koncepció*-kérdésnek nevezhető.

A *koncepció-kérdés* lényege az, hogy a felsőbb hatóságtól kapott legátfogóbb és legrészletesebb dokumentum arra vonatkozóan, hogy mit várnak a pécsi programtól egyenlő azzal a pár szavas rendelettel, amely egykoron az intézményt létrehozta.[93] Együttműködésünkben nagy akadály volt a főhatóság döntéshozóinak irányunkban mutatott oktatáspolitikai koncepciótlansága és fejlesztési tanácstalansága. Ma sem vagyunk tisztában azzal, hogy egyáltalán létezik-e valamilyen artikulált elvárás a pécsi programmal szemben az oktatáspolitika részéről. Valószínű, hogy ilyen nincs, és mivel gazdasági, politikai indokokból a felsőoktatás átfogó átalakítása és fejlesztése lekerült a napirendről, valószínű, hogy ilyenre nem is várhatunk. A központi koncepció hiánya azonban kérdésessé teszi az új program értékelését, hiszen nincs mihez viszonyítani. Mivel a többi magyar egyetem hatékonyságáról semmiféle objektív információval sem rendelkezünk, ezért félő, hogy munkánk elbírálása partikuláris szempontokon fog alapulni. A pécsi program jelentőségének félreértése, lebecsülése az elmúlt évek folyamatosan átélt élménye volt.

---

[92] Az 1987. április 1-i közös értekezlet előkészítő dokumentumai közé – ahogy a Pedagógiai Intézet vezető oktatóinak 1987. március 25-i kísérőlevele fogalmazott – egy „*félreértés*" következtében az Intézet jelentései nem kerültek be. A Pedagógiai Intézet egyes tanszékeinek beszámolóit, valamint *A Pedagógiai Intézet pozíciói az egyetemi képzésben, intézeti megítélés a kísérletről* című összegző dokumentumot sokszorosítva juttatták el az oktatóknak. PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 68. d. 45/1987.

[93] Jelen kötetben ld. a 4/a. sz. dokumentumot.

Az *autonómia-kérdés* lényege, hogy a főhatóság az egész program koncepcionális irányítása helyett ún. szakbizottságokon keresztül az egyes tantárgyi programok, tantervek elbírálásába kapcsolódott be. Pontosan rögzítenünk kellene, hogy itt meddig terjed a pécsi egyetem autonómiája. A bizottságok általában inkább hátráltattak, mint segítettek, mert nem országos oktatáspolitikai koncepciót képviseltek, hanem meglévő egyetemi programok és kutatóintézetek partikuláris érdekeit, amelyekből ritkán formálódott meg a várt értelmes kontroll, néha érdektelenségre épülő elfogadás, néha féltékenységre alapozott gáncs volt az alapvető véleményt formáló indíték.

Számunkra a legelőnyösebb – 1987-ből visszatekintve – az lett volna, ha egy világos egyezség jön létre a Művelődési Minisztérium és a Janus Pannonius Tudományegyetem között egyrészt az új program oktatáspolitikai céljairól és tartalmi feladatairól, másrészt az ezen feladatokat lehetővé tevő anyagi forrásokról. Az általános koncepciót az általa felkért szakértők véleményére alapítva már az egyetem bontotta volna le működési renddé, tantárgyi koncepcióvá, majd tantervekké. A Művelődési Minisztérium folyamatos ellenőrzést, majd egy részletes záró értékelést szervezve mondhatott volna véleményt a megbízatás teljesítéséről. Egy ilyen típusú eljárás hiánya okozta, hogy a természettudomány szak áldozatul esett a szakterületi képviselők partikuláris érdekeinek. Az anyagi források előzetes rögzítése pedig jobb személyi fejlesztési stratégiához, az évenként[i] küzdelmek és hiánygörcsök elkerüléséhez vezetett volna.

A képzés kontextusának másik összetevője az új program *regionális szerepe*. Sajnos ezen a téren is inkább kudarcokról, mint eredményekről lehet beszámolni. Nem sikerült eredményt elérni a tanárképzés regionális integrálása terén, azaz megfoghatatlan erők hatására a megtárgyalás szintjére se jutott a kaposvári Tanítóképző Főiskola és a JPTE Tanárképző Kar közös, új típusú programja. Az új program ezért időzített bombát tart alapkövei közt: 1987-től kezdve évente 100–150 fővel kevesebb társadalomtudományi szaktanár végez [a] Dél-Dunántúlon. Pár év múlva félszázada ismeretlen tanárhiány fog a régióban fellépni. Világosan emlékeztetnünk kell, hogy ezért a felelősség nem a mienk, hiszen elkészítettük terveink, felajánlottuk segítségünk. Ma sem látunk tisztán a másik regionális kapcsolati lehetőség terén: nem tudjuk igazából, hogy mit várnak tőlünk a régióban, milyen új képzési profilok, létszámok szükségesek. Úgy érezzük, a régió széttöredezettsége következtében képtelen artikulálni a Tanárképző Kar iránti elvárásait. Tudjuk: a régió elvi struktúra, intézményesen nem létezik, egyetlen megyének pedig túl nagy falat egyetemünk. Jelentősen csökkentek azok a pénzügyi erőforrások, amelyek egykoron a város részéről a volt Tanárképző Főiskola rendelkezésére álltak, érzékelhetők olyan jelek, hogy közvetlen környezetünk máig sem értette meg azt, hogy mit jelent ez az egyetem és mit nyújthat székhelyének, közvetlen környezetének. Néhány pozitív kivételről meg kell emlékezni, ilyen a *Janus* című lap támogatása,[94] és az egyetemi testnevelés kiegészítő szak indításához adott támogatás.[95] Van az egyetem részéről is új próbálkozás: a Művészettudományi Intézet heroikusnak és néha ellentmondásosnak tűnő vállalása a város művészeti életének koordinálásában; a Nyelvi, Kommunikációs Intézet szerepe a régióba telepített kétnyelvű gimnáziumok indításában; a Pedagógiai Intézet közoktatási innovációs munkája; a Történelem és Nemzetiségi Intézet szerepe a régió nemzetiségi kultúrájának fejlesztésében és kutatásában.

---

[94] A *Janus*, a JPTE folyóirata, Horányi Özséb, a Tanárképző Kar Nyelvi és Kommunikációs Intézetének igazgatóhelyettese szerkesztésében 1986 végén jelent meg először. A folyóirat kiadása 1993 és 2001 között szünetelt, majd 2002-ben megszűnt. (áj): Megjelent a Janus! *Universitas* (15.) 1986. dec. 4. 1.

[95] Jelen kötetben ld. a 34. sz. dokumentumot.

Egészében véve semmiképpen sem mondható el, hogy igazolódott volna az indulás időszakának optimizmusa, mely épített egy országos oktatáspolitikai koncepció és eltökélt főhatóság, illetve egy dinamikus régió húzóerejére. Az eltökéltség és a dinamika számunkra azért volt, lett volna fontos, mert segítségükkel kívántuk elkerülni a joggal bírált egyetemi akadémizmust, az egyetemek tényleges társadalmi szereptől elszakadó konzervativizmusát, és főleg: általuk bizonyíthattuk volna újító szándékaink társadalmi érvényességét.

Természetesen a felsorolt okok, folyamatok ennél sokkal összetettebbek, és részletes elemzést kívánnak. Ez az új program értékelésekor feltehetően meg fog történni. Egy lényeges következmény azonban kitapintható, és itt nem a kétségtelen, és gyakran kétségbeejtő egyetemi nyomorra kell gondolni. A kontextus orientációs szerepének hiányában egyre inkább jelentéktelenné váltak a programot indító kulcsszavak, elsősorban az „egységes tanárképzés", másrészt a „kísérlet" kifejezés. Az előbbi terminus a pécsi egyetemet országos ellenérzés középpontjába állította. A koncepció oktatáspolitikus védői a heves ellenakciótól megijedve láthatatlanná váltak, és nemcsak önmagukat, hanem a pécsi egyetemet sem védték meg. Sajnos a Tanárképző Kar nem tudott láthatatlanná válni. A vitát színezte a szokásos magyar társadalmi kommunikáció: a dolog helyett a kapcsolódó személyek vagy intézmények érdekei lettek az érdekesek. Később a vitával együtt elhalt a fogalom is, anélkül, hogy egy lapos munkaerő-gazdálkodási elven túl (azon, hogy egyszerre képez általános és középiskolára) valamit is tudnánk róla. Mi is kénytelenek voltunk e kidőlt-bedőlt palánk mögé valami új falat húzni, és az egységes tanárképzés üressé vált fogalmának ritkább hangsúlyozása mellett egyre inkább arra törekedtünk, hogy magunk hozzunk létre egy szakmai kínálatában modernebb programot, hallgatóinknak színvonalasabb felkészítést a magyar társadalomban felkínált régi és új szerepekre, önmagunknak intenzív kutatást, értelmes, színvonalas nemzetközi kapcsolatokat. A „magunk" vonatkozó névmás gyakori előfordulása jelzi, hogy ez a gondolkodásmód azonban már nem egy központi oktatáspolitika megvalósítása volt, hanem egy egyetemi kar önfejlesztő innovációs tevékenysége, ami egyfajta befelé fordulással járt. Az oktatáspolitika hiánya következtében azonban ez a gyökeres változás nem tűnt fel.

A másik meghatározó terminussal ellentétben egyre erősödött az a tudat, hogy munkánkat nem tartjuk *kísérlet*nek, hanem *az egyetemcsinálás egy lehetséges útjának*. Mivel országunkban emberrel etikai, egyetemmel költségvetési és intézményi okok miatt amúgy se lehet kísérletezni, még látszólag sem szeretnénk osztani a magyar közoktatási kísérletek sorsát: tíz évig eredményes kísérlet, aztán ugyanott minden folytatódik a régiben, úgy, ahogy az tizenegy évvel előtte volt. Ezért egyszerűen adottnak vesszük az elmúlt négy évben kialakított rendszert. A „kísérlet", továbbá mindig kapcsolódó külső kontextust, egy átalakítandó valóságot feltételez, amelynek a kísérleti objektum csak jellemző mintapéldája. Ilyen kontextus, ilyen valóság ma a felsőoktatásban nem létezik. Ennek a kulcsszónak az értelmetlenné válása ugyanazt az intézményszerveződési irányt sejteti, amit az előbbi terminusnál érzékeltünk. Magunkra maradtunk, de ezzel együtt lehetőségünk támadt saját valóságunk megszervezésére.

A beszámoló ennek a saját elvű, nem kísérleti jellegű, új típusú egyetemszervezésnek első vázlatos összefoglalója. Ez a program csak annyiban „egységes", hogy szaktudományos tartalmaiban nem akar szükségtelen különbséget tenni a társadalmi munkamegosztás eltérő ágaiban tevékenykedő emberek szakmai *alapképzésében*, és abban, hogy a felkészítés pedagógiai tartalmaiban feltételezi a 10–18 éves korosztály egységes kezelésének lehetőségét.

II. AZ ÚJ PROGRAM IDEÁJA ÉS REALITÁSAI

Az új program felsőoktatási filozófiáját, szemléletmódját a hetvenes évek oktatáspolitikai koncepciója alapozta meg. Ennek elvi magva az MTA-OM Elnökségi Köznevelési Bizottság többéves tevékenysége, melynek eredménye az utóbbi évek egyetlen átgondolt, előremutató oktatáspolitikai koncepciója volt. A pécsi egyetemi program ennek a pozitív szellemi mozgalomnak talán egyetlen nagyobb oktatási komplexumban megvalósult eredményeként fogható fel. Ma már látjuk azonban, hogy az ezredfordulóra tervezett műveltségkép (vele együtt olyan konkrét tervek, mint a tízosztályos kötelező iskola) gazdasági és társadalmi fejlődésünk kanyarjai miatt nem realizálható.

A pécsi egyetemi program közvetlen kidolgozását az ún. Szabolcsi-bizottság végezte, körvonalazva a képzés eszméjét, az alapvető egyetempolitikai elveket, a szükséges szervezeti, intézményi struktúrákat és néhány tantárgyi program alaprendszerét. Programunk lezáró értékelésénél feltétlenül ebből az anyagból kell kiindulnunk akkor is, ha főhatóságunk ezt a tervezetet sohasem tárgyalta meg, személyi, gazdasági következményeit nem elemezte, mert 1982-ben ezt az anyagot használtuk kiindulópontként, ennek megvalósítására kértük fel vezető oktatóinkat.[96] Mostani beszámolónkban csak azokat a főbb problémákat érintjük, amelyek napi munkánkban közvetlenül felmerülő kérdések voltak.

Az új program ideája három elvet foglalt magában. Ezek a látszólag igen általános elvek napi munkánk közvetlen kérdéseiben realizálódtak. Az első elv az volt, hogy az *egyetem a társadalom intézménye*, tehát a maga sajátos módján reagálnia kell környezetére. A sajátos mód alatt azt értettük, hogy az egyetemek akadémikus jellege helyett közvetlen társadalmi szerepvállalás szükséges, de ez a funkcionalitás mégsem lehet azonos egy iparvállalat vagy szolgáltató egység piacfüggőségével.

Sajnos a korábban már jelzett okok miatt ezen a területen eredményeink igen szerények, például szinte semmit sem tudunk arról a munkaerőpiacról, amelynek termelünk (igaz, ettől a felelősségtől mentesít minket főhatóságunk, mert a felvételi keretszámok megállapításának jogát fenntartja).

Sokkal jobb eredményeket értünk el egy általánosabb szinten, abban, hogy kialakítsuk az eddigiektől eltérő értelmiségi képzés kereteit. Különösen az értelmiségi technokrata összetevői, szakmai ismeretek terén léptünk nagyot a modern egyetemi stílus felé, de jelentős a teleologikus, nevelési összetevő mobilabbá tétele (választhatóság, specializálódás, személyes kapcsolatok stb.) is. Mindezeket jó lenne egy másik, működő magyar vidéki egyetemmel összevetve megvizsgálni, erre a kontrollra azonban nincs lehetőségünk.

Végül nagyon lényeges, hogy a Tanárképző Kar megteremtése új országos jelentőségű, új kutatási bázist hozott létre (eddig) az irodalom, nyelvészet, történelem, fizika és kémia terén, mely a korábban is működő színvonalas kutatásokkal együtt jelentősen megnövelte a régió súlyát. Feltétlenül szükséges lenne az egyetemszervezés tudománypolitikai elemzése, a személyi fejlesztések, telepítések ilyen szempontú analízise, mert az elmúlt négy év intézetekként eltérő fejlesztési stratégiája a sikerek mellett kudarcokat is eredményezett.

Az új program ideájának másik elve volt, hogy meghatároztuk *milyen típusú egyetemet* szeretnénk szervezni. Az alternatívát német, illetve angol/amerikai típusú egyetemnek neveztük. Napi gyakorlatunk egyik meghatározó kínja volt, hogy a váltást nem sikerült következetesen végigvinni. A vegyes rendszerben túl erős volt a régi súlya, meglepő volt oktatóink (régiek és frissen szerződtetettek) gyakorta érzékelt konzervativizmusa, állandósult a pénz- és státushiány, és oktatásszervezési, intézményszervezési problémák is jelentkeztek. Munkánkban kezdettől fogva ott kísértett annak a lehetősége, hogy újító munkánk nyomán

[96] Jelen kötetben ld. az 1/c. sz. dokumentumot.

olyan egyetem születik, amely semmiben sem különbözik az egyébként működőktől. Különös, hogy hallgatóink – alternatíva ismeretének hiányában – gyakran támogatják az ilyen restaurációt (pl. a vizsgaidő kapcsán). Lényeges, hogy önmagunkban és hallgatóinkban is tudatosítani kell azt az elvet, hogy csak előrefele érdemes menekülni.

A harmadik elv az intézményi szerkezet átalakítására vonatkozott. 1982-ben egyáltalán nem volt világos, hogy az új intézményt milyen típusú kar formájában kell megszervezni. Az eredeti bölcsészkari megoldást az indulás idejére egy általánosabb egyetemi fejlesztés terve váltotta fel, így adódott a „Tanárképző Kar" elnevezés. A név és az általa fedett szervezeti forma sem kifelé, sem a Janus Pannonius Tudományegyetemen belül nem szerencsés. A magyar egyetemek, karok párhuzamos egységeinek elnevezése tudáskörök szerinti, a mienk a társadalmi munkamegosztás egy területére utal. A tanári munkakör természetesen ma, különösen a társadalomtudományi területen, a meghatározó felvevő piac, de a fejlett országok tapasztalatából tudjuk, hogy a szolgáltatások, az iskolai nevelés és oktatás szolgáltatásán túl az élet egyre szélesebb területét szövik át, és ezen területek (pl. kommunikáció, szociális szolgáltatások, idegenforgalom) munkaerő-igénye arányában egyre jelentősebb a klasszikus pedagóguspályával szemben. Kérdés, taktikus-e az elnevezéssel fenntartani egy ilyen, másutt ismeretlen, és ezért folyamatosan félreértett szimbolikus kötődést. Ugyanerre a kételyre utal az a tény is, hogy nekünk mindenképpen kifelé is bizonyítani kell intézményünk universitas jellegét. Nem véletlen, hogy más egyetemi karokat bölcsészkarnak, vagy állam- és jogtudományi karnak, és nem jogászképző karnak neveznek. Karunkon a beiskolázás, felvételi merítés bizonyíthatóan a legértékesebb jelentkezők körében szűkül csupán az elnevezés miatt. Az az egyetemi kar, amely nevében és céljaiban csupán a munkaerőpiac egy területének ellátását rögzíti, saját egyetem-jellegét veszélyezteti. A közvetlen, praktikus elvekre épülő funkcionalitás éppoly káros, mint ellentéte, az elvont akadémizmus.

Ellentmondásosnak tűnik a Tanárképző Kar szervezete abból a szempontból, hogy óriási mérete és szakmai sokfélesége ellenére sem kapja meg az őt megillető súlyt az egyetem szervezeti, hatalmi struktúráján belül. Nyilvánvaló, hogy ez a helyzet változni fog, de szükségesnek látszik, hogy az eljövendő öt évben erre készüljünk, megfelelő elképzeléseket dolgozzunk ki.

III. A MEGVALÓSULÓ PROGRAM ALAPELVEI

Az új program megvalósulásának következő szintjét az általános ideából következő alapelvek oktatási-nevelési folyamattá bontása jelentette. Négy alapelvet, azaz változtatási témakört fogalmaztunk meg: az oktatás tartalmainak átalakítását; az iskolaközelséget; a nevelési szerep erősítésének elvét; és egy új típusú oktatásszervezést.

a) Az oktatás tartalmai

Az új képzés legjelentősebb újítása, hogy a magyar egyetemi képzéshez viszonyítva majdnem minden területen megújította a képzési tartalmakat, új diszciplínákat, sőt új gondolkodásmódot épített be a meglehetősen hagyományos magyar felsőoktatásba. Ennek látnunk kell messze az oktatáson túlmutató jelentőségét: ha egy országban bizonyos tudásterületek, amelyek a nemzetközi tudományos életben jelentősek, nem kapnak egyetemi oktatási hátteret, akkor véletlenszerű vegetálásra vannak kárhoztatva, egy-egy kutató személyes érdeklődésétől függenek. Az egyetemi oktatásba kerülés kutatási bázist, a tudományterület legitimitását és folyamatos utánpótlást jelent. A pécsi egyetem ilyen szempontból úttörő munkát végez. A záró felmérésben részletesen elemeznünk kell, hogy programunkba – a magyar egyetemekkel összevetve – milyen új szakterületek kerültek be. Meg kell jegyezni azonban, hogy ezen a téren egy bizonyos szempontból túllőttünk a célon: a kötelező oktatásba túl sok

új terület épült be önálló tárgyként, és részben ezért túl sok lett a párhuzamosan oktatott tantárgy. Ezt korrigálnunk kell. Az új területek részletes tárgyalása helyett most előzetesen is érdemes néhány lényeges változtatásra rámutatni.

A *történelem* területén két lényeges változtatási irány érzékelhető. Egyrészt sok interdiszciplináris tárgy jelent meg, másrészt olyan oktatási és kutatási csomópontok alakultak ki (ókortörténet, művelődés- és művészettörténet, nemzetiségtörténet, fasizmuskutatás), amelyek országos, sőt nemzetközi súlyú témákká válhatnak és ezzel az intézetnek sajátos profilt biztosíthatnak. A választhatóság jelentős mértékű bevezetésével az új tartalmak olyan változatos rendszere került az oktatásba, amely a tantervi táblázatból nem tűnik ki.

Az irodalom tárgy Magyarországon teljesen ismeretlen belső szakmai struktúrát kapott azzal, hogy a hagyományos irodalomtörténet mellett egyenrangúként jelentek meg az irodalmi folyamat és irodalmi mű elméleti és/vagy interdiszciplináris vizsgálati területei. Olyan új tudományok kodifikálódtak, melyek a magyar egyetemekről néhány speciális szakot kivéve, régóta hiányoztak (általános irodalomelmélet, műnem-elmélet, mitológia, irodalompszichológia és -szociológia, irodalom-szemiotika, tömegkommunikáció stb.). Az irodalomtörténet terén széles körű választhatóság biztosított, a művelődéstörténet és a művészettörténet is részévé vált a tárgynak.

A Nyelvi, Kommunikációs Intézet[ben] a szokásos egyetemi tartalmak, tantárgyak mellett egy tudományos és funkcionális szempontból rendkívül fontos oktatási és kutatási területet fejlesztenek ki. A Kommunikációs Szeminárium a hallgatók körében igen népszerű, egyszerre biztosít gyakorlati képzést, elméleti kutatási lehetőséget, egyre jelentősebb regionális szerepe van. Az Intézet keretében még olyan új területek váltak jelentőssé, mint az általános nyelvészeti, nyelvelméleti, illetve az alkalmazott nyelvészeti oktatás és kutatás. A jövőben nagyobb támogatást kell kapnia az intézet széles körű, kötelező órák keretében is választható speciálkollégiumi rendszerének. Az idegennyelv-szakosoknál a korábbi képzéshez viszonyítva nagyobb súlyt kapott az adott nyelvet beszélő kultúrák tanulmányozása.

A Pedagógiai Intézet új oktatási programot dolgozott ki és vezetett be, olyat, amely eddig egyetemi oktatásban ismeretlen szaktudományos tartalmakat is szerepeltetett. Jelentős, hogy az intézet a hagyományos pedagógiai diszciplínákkal szemben, arányában növelte a „kemény" szaktudományok (kommunikáció, szociálpszichológia, szociológia), illetve ezek társadalmi alkalmazásának (nevelési szervezetek, mentálhigiéné stb.) arányát. Ez ugyan együtt járt azzal, hogy csökkent a közvetlen iskolai gyakorlathoz kötődés, hiszen eredetileg csak heti két óra terveztetett a pedagógiai szaktudományokra, a harmadik pedig valamilyen iskolai gyakorlatra. Az arány megváltoztatása végül azért bizonyult helyesnek, mert a szaktanszékek – ugyan változó mértékben –, de minden korábbi egyetemi és főiskolai képzésnél több iskolai orientációjú tárgyat vezettek be (interdiszciplináris, szociológiai, pszichológiai tárgyak; tömegkommunikáció elméleti és gyakorlati tárgyai; új típusú szakmódszertani oktatás).

A Marxizmus-Leninizmus Tanszék szervezetében, tartalmi tevékenységében egyaránt meghatározó változásokon ment át. Egyrészt sikerült egy a jelenlegi egyetemi képzés szempontjából döntő szerepű filozófiai blokkot kialakítani, és ennek személyi feltételeit (a szűk források miatt csak részben) megteremteni. Teljesen új tárgy a tudományelmélet és formális logika. Új arcot kapott a politikai gazdaságtan, és átalakulóban van a képzés harmadik nagy blokkja, a hagyományosan tudományos szocializmusnak nevezett terület. Ez utóbbi a hallgatók színvonalasabb, modernebb politikai, politológiai képzése érdekében kiszélesítette oktatási területét. Ennek a politikatudományi általánosságú koncepciónak feltétlen személyi fejlesztési lehetőséget kell biztosítanunk.

b) Iskolaközelség

Az új program alapvetően új iskolai gyakorlatot fejlesztett ki. Lényege, hogy a hallgatók az első évfolyamtól kezdve folyamatosan részt vesznek valamilyen iskolai gyakorlaton. A képzésben kétszer nyolchetes iskolai gyakorlat szerepel. Az általános iskolai gyakorlat lefutása után részletesen értékeltük a tapasztalatokat. A szervezés, az indulás gondjait leszámítva az új modell egyértelműen sikeresnek mondhat[ó]. Legfőbb pozitívum, hogy relatíve hosszú ideig, két hónapon keresztül a diákok (három fő a szakpárjának megfelelő két szakvezető pedagógussal) teljes idejüket az iskolai gyakorlatnak szentelik, ezzel az iskoláról átfogó képet kapnak, és intenzív munkát végezhetnek. A negyedév tapasztalatait beszélgetések, kérdőívek, részletes folyamatelemzések formájában gyűjtöttük, dolgoztuk fel. Különösen fontos, hogy ezt a kezdetben ellenérzéssel fogadott gyakorlati formát nemcsak a szakvezető tanárok fogadták el, hanem az eddigi módszernél hatékonyabban járult hozzá hallgatóink pedagógusi képességeinek kifejlesztéséhez.

Feladatunk, hogy továbbra is biztosítsuk a negyedévek kizárólag iskolai gyakorlatban történő hasznosítását, több szakmai és szemléletformáló segítséget adjunk a szakvezető tanároknak és különösen: a két gyakorlóiskolának. A gyakorlati képzés új rendje, szabályzata és fórumai jelentősen javítani fogják a képzés szervezettségét. Meg kell jegyezni azonban, hogy az iskolai gyakorlat ilyen szervezése folyamatos kritikát kapott az I. sz. Gyakorló vezetésétől – értékelésünk szerint ez inkább a helyi érdekek és vezetési problémák következményeként értelmezhető, nem pedig a gyakorlat formai vagy tartalmi problémáiból fakad.[97]

Az iskolaközelség kapcsán érdemes egy általunk is öröklött és rendszeresen felmerülő vitát végiggondolni. A szaktanszékeket gyakran éri vád, hogy nem képviselik kielégítően a pedagóguspályára való felkészítés feladatát. A tanszékek ezt több-kevesebb joggal visszautasítják, és rámutatnak arra, hogy a pedagógiai szakterület a saját szemléletmódját próbálja érvényesíteni, „pedologizálni" szeretné az egyetemi oktatást. A vita mögött egy hagyományos – és valószínűleg hibás – magyar egyetemszervezési mód fedezhető fel. Külföldi egyetemeken a társadalmi funkcióra (pl. pedagóguspályára) való felkészítés az erre szakosodott intézet feladata. Ez az intézet rendelkezik mindazon tantárgy, oktatási forma, szervezeti egység és apparátus felett, amely ezt a célt szolgálja. A szaktanszék feladata a szakmai képzés biztosítása oly módon, hogy ne tegyen igazságtalan megkülönböztetést azok között, akik ugyanazt a szakmát a társadalmi munkamegosztás eltérő területein képviselik. A társadalmi funkcióra felkészítő egység ugyanígy demokratikusan minden szakterület képviselőjének a maximálisan hatékony felkészítést adja anélkül, hogy azokat szakmai eredetük szerint preferálná vagy háttérbe szorítaná.

A magyar rendszer mindkét szempontból sokkal kevésbé demokratikus. Egyrészt indokolatlanul szakmai követelménykülönbséget épít be (pl. az általános iskola felső tagozata és a középiskola tanára közé), másrészt a szakmai preferenciával szemben, érthetetlen ellenpreferenciaként kimondja, hogy aki több szakmát kap, az kevesebb pedagógiára jogosult és fordítva. Egyetemünk ezt a rendszert több szempontból megbontotta. Az ún. egységes képzés legalább egy bizonyos szinten (általános iskola és középiskolai tanár) egyenlővé tette a szakmai és pedagógiai tartalmak elérhetőségét. Mivel teljesen egyedül maradtunk, országosan ennek semmiféle hatása sem várható. Belső rendszerünkben viszont továbbléphetünk, mert még nem alakítottuk ki a megfelelő intézményi szervezet, felelősségi struktúrát, és a hatékony munkamegosztást. Erre az elmúlt négy év tapasztalata már lehetőséget teremthet. A szervezeti probléma alapja az, hogy a pedagóguspályára való felkészítés koherens, komplex feladata nincs egyetlen szervezeti egységbe koncentrálva, hanem egy jelentős része a

[97] Erről bővebben jelen kötetben ld. a 30/a. és 30/b. sz. dokumentumokat.

szaktanszékeknek van kiadva. A feladatok ilyen összekeverése a hatalmi és felelősségi viszonyok tisztázatlanságával jár együtt. A tanárképző főiskola a területnek központi, főigazgatói irányítást biztosított, hiszen ezt tartotta az intézmény fő feladatának. Egy egyetem vagy egyetemi kar más helyzetben van, a karon belül kellene, a Pedagógiai Intézet keretében azt a szervezeti, felelősségi és intézkedési bázist kiépíteni, mely a pedagóguspályára való felkészítés teljes feladatkörét (a gyakorlók irányításától kezdve a szakmódszertanok szervezéséig) átveszi. Ellenvetésként szokás felhozni, hogy a szaktanszékek ezzel nem kapcsolódnak a tanári pályára való felkészítéshez. Erre az elvi érvre két ellenvetéssel válaszolhatunk. Egyrészt a szaktanszékek az új pécsi programban minden eddigi egyetemi és főiskolai programnál bőségesebb interdiszciplináris, társadalmi funkcióra irányuló tantárgytömeget építettek ki. Ezt nem valamilyen pedagógusi indulatból, hanem szakmájuk társadalmi funkciója fontosságának felismeréséből, mondhatnánk: szakmai önérdekükből tették. Másrészt jól tudjuk azt is, hogy az elvi jellegű, profetikus indulatra építő követelmény a szaktanszékeken a múltban alig érvényesült, inkább időszakos egymásra mutogatás szerepe volt. Jelenleg félúton vagyunk egy főiskolai szervezeti rendszer és egy egyetemi forma között. Mivel a magyar egyetemek ezen a téren sem nyújtanak követendő példát, hasznos lenne a külföldi, kipróbált egyetemi szervezeti modellt alkalmazni. Ez valójában nem lenne más, mint a Pedagógiai Intézet jelentős hatásköri és felelősségi fejlesztése, a gyakorlók beépítése, a szakmódszertanok valamilyen rendszerű (pl. kooperatív jellegű) irányítása, egy közel kari jellegű intézmény megszervezése.

c) Nevelési szerep az egyetemen

Céljaink között szerepelt, hogy olyan egyetemi programot építünk fel, amelyben a tudás átadásával egyenrangú feladatként kezeljük az egyetemi értelemben vett nevelést, egy bizonyos típusú értelmiségi kialakítását. Programunk egyik legkevésbé mérhető része ez, hiszen nem propaganda jellegű, hanem sokkal áttételesebb folyamattal állunk szemben. Sikerült többé-kevésbé tartani a 12 fő körüli szemináriumi létszámot, csökkentettük az előadások arányát, ezekkel – úgy érezzük – hallgatók és oktatók közvetlenebb kapcsolatát teremtettük meg. Ennek biztonságos értékelésére azonban csak külső megfigyelő, és a hasonló jellegű egyetem adatai adnának lehetőséget.

Valószínű, egyik sikertelen kísérletünk a tutori forma felújítása. Egyrészt nem kaptuk meg erre a megfelelő személyi hátteret. Másrészt úgy tűnik, nem sikerült a tutorinak nevéhez méltó feladatot találni: a szigorlatra való felkészítés feladata semmiben sem különbözteti meg a normál szemináriumtól.

d) Oktatásszervezés

Ez az alapelv az előbbi három tényleges folyamatokká bontása, ezért a legtöbb napi gond itt jelentkezett.

Eredményünk, hogy sikerült radikálisnak mondott újításaink mindegyikét fenntartani. A heti óraszámot 25-re csökkentettük, jelentősen növeltük a gyakorlatok arányát az előadások rovására, félévenként 16 hétre növeltük a tiszta oktatási időt, megszüntettük a vizsgaidőszak különállását.

Jelentkezett néhány megoldhatatlannak tűnő probléma. Ezek közül a legjelentősebb, hogy az óraszám csökkentése nem jár együtt a *párhuzamosan oktatott tárgyak számának csökkentésével*. Egy-egy hallgató átlag 10–12 fajta tárgyat tanul egyszerre, többségét heti egy-két órában. Kezdő egyetemistaként elvárják tőle, hogy egyetlen héten Lukács Györgytől Rudolf Carnp-on [sic!] keresztül Arisztotelészig mélyedjen el az esztétikába[n] és filozófiában, tanuljon általános nyelvészeti alapokat, studírozza a középkori francia drámát, tanul-

jon, mondjuk, angol nyelvészetet, neveléstörténetet és formális logikát. Természetes, hogy ezek után nem marad ideje és szellemi energiája arra, hogy folyamatosan olvassa a vizsgák kötelező anyagait. A probléma megoldhatatlannak látszik, mivel a jelenlegi rendszerben egyetlen szakterület sem hajlandó párhuzamosan oktatott tárgyainak számát csökkenteni.

Egy másfajta, de ugyanilyen jelentős kérdés *a gyakorlatok módszerének* problémája. Oktatóink jelentős része vagy a hallgatói kiselőadásra, vagy saját előadására építi a szemináriumokat, ezért rendkívül passzív, alacsony szintű hallgatói részvétel is elegendő, az órák jelentős része unalmas, érdektelen. Támogatni és terjeszteni kellene a valóban kooperatív szemináriumvezetési formákat, ehhez azonban az egységek vezetőinek órákat kellene látogatni, az oktatási módszereket meg kellene vitatni, stb. Gyakori a hivatkozás arra, hogy nincs könyvtári háttér. Ez teljesen igaz, a könyvtár fejlesztése rendkívül fontos lenne. Az érem másik oldala viszont az, hogy a négy éve adott megbízásokra alig készült el egy-két szöveggyűjtemény, jegyzet.

A módszerrel függ össze, hogy a szigorúnak nevezett új egyetemi program túlságosan liberálisra sikerült. Az egyetemi képzés tanulmányi átlaga 4,1, ami mindenképpen irreális és a munka értékelésének komolytalanságát mutatja. Nagyon nagy az aránya az olyan csoportátlagoknak, ahol minden hallgató jelest kap. Ezekről a jövőben a Tanulmányi Osztály az illetékes vezetőnek visszajelzést fog adni.

A legtöbb vita a vizsgáztatást kísérte. Jelentős feszültségforrást jelentett, hogy egyes oktatók beszámolónak nevezett, illegális vizsgát vezettek be. Ezeket a jövőben igen szigorúan vissza kell szorítani. Gondot jelentett, hogy a vizsgák száma a II. évfolyamon évi négy fölé ment. Mivel a tanterv évi *átlag* négy vizsgát eredményez, alapvető szabálytalanság nem történt. A vizsgák számát – ugyanúgy, mint a párhuzamos tárgyakét – csak egy új tanterv tudja csökkenteni. Áthidaló javaslataimat az érdekeltek nem fogadták el (pl. a tudományos szocializmus és politikai gazdaságtan közötti választás, a jegymegajánlás lehetősége stb.). Másik megoldás lehetne a vizsgaidő visszaállítása. Ez azonban eredeti céljainkkal szemben alapvető visszalépés lenne, ezzel újraformálódna egy olyan képzési tér, amelyet célunk volt eltüntetni. Ha a két félévet 2-2 héttel lerövidítenénk, az oktatási idő [az] eredeti főiskolai programmal lenne azonos. Ekkor azonban – sok, rövidebb tárgy szemináriumi értékelésének lehetetlenné válásával – jó néhány új vizsgát, kollokviumot kellene bevezetni. Ezt véleményem szerint nem vállalhatjuk fel. Fontos alapelvként kell azonban megállapítanunk, hogy minden vizsgát az oktatás teljes rendszeréhez kell igazítani, és nem szabad az oktatási rendszert egy-egy vizsga igényeihez szabatni. A jelenlegi helyzetben valószínűleg – mint legkisebb rosszat – fenn kell tartanunk a jelenlegi rendszert, de mindenképpen el kell kerülni az olyan félszüneteket, rejtett vizsgaidőszakokat, mint a múlt félévi ún. „olvasási szünet". Az ellentmondásokat – amelyek egy régi és egy új rendszer együttéléséből fakadnak, a következő ciklusra az előrelépés irányába kell megoldani.

IV. AZ EGYETEMI DIÁKJAI – FELVÉTEL, MERÍTÉS

Az új program jelentkezési, felvételi adatai megfelelőek, hozzávetőleg azonosak a másik két vidéki egyetemével. Kiemelkedően nagy a jelentkezés az irodalom–magyar nyelv, a magyar–művészettudomány és a történelem–angol szakra. Közepes a magyar–angol, a történelem–orosz, illetve a franciával párosított szakoké. Meglepő, hogy a magyar–orosz szakra milyen kevesen jelentkeznek, és komoly gondjaink vannak az olasz szakok beiskolázásával. A kar illetékes szakemberei, oktatói jelentős szervező munkát végeznek annak érdekében, hogy megfelelő felvételi bázissal rendelkezzünk. Ez elsősorban azt jelenti, hogy minden eszközzel segítjük a régióban az emelt szintű idegennyelv-oktatás beindítását a gimnáziumokban. Az ilyen munka természetesen csak néhány év múlva érezteti hatását, addig feltét-

lenül nagyobb figyelmet kell fordítanunk az indokolatlanul szűk bázisú latin nyelvek felvételi toborzására. Tovább kell folytatni az ilyen szakos tanárok továbbképzését, magánlevelező képzését, a középiskolák rendszeres látogatását, és még egyéb belső tartalmi indokaink (pl. a szakpárosítás elvei) felfüggesztése árán is biztosítani kell a színvonalas beiskolázást.

Az egész program kapcsán meg kell jegyezni, hogy hosszabb távon minden szakon szükséges lenne az oktatói létszám arányos növelésével együtt a felvételi keretszám növelése. Az általunk kidolgozott egyetemi modell egyik kulcseleme a választhatóság, ez azonban csak bizonyos létszám felett biztosítható, és a létszám növekedésével növelni lehet az adott részterület szakembereinek számát, azaz a választhatóság spektrumát.

V. A[Z] EGYETEM OKTATÓI

Az új program zárásaként el kell készítenünk a személyi fejlesztés elemzését.

Egyik oldalról megvizsgálandó a személyi fejlesztés forrása és biztosításának módja. A Művelődési Minisztériumtól többé-kevésbé folyamatosan kaptunk személyi fejlesztést, amely azonban olyan értelemben a minimális alatt maradt, hogy oktatóink túlterheltek, csoportlétszámaik magasabbak az elfogadott tanterv számainál. A külső források legelőnytelenebb vonása azonban nem is ez volt, hanem az, hogy az ötéves oktatási programhoz minden évben újra kellett kezdeni az arra az évre szükséges státusok megszerzéséért folyó harcot. Vagyis soha nem történt meg, hogy az illetékesek megvitatták volna a fejlesztési tervet, és a hozzá rendszeresen csatolt személyi fejlesztési igényt, és akár módosítva is, de elfogadták volna. Az új státusok rendszeresen annyira megkésve érkeztek, hogy az egyetemnek jelentős bérmaradványt kellett felhasználnia az év vagy félév indításához.

A személyi fejlesztés 1982-es terveihez tartozik egy olyan sohasem teljesített koncepció, mely minden szakterületre ún. iskolateremtő oktatókat telepített volna Pécsre, csapatukkal együtt. Az elképzelés nem valósult meg, mert kiderült, hogy vagy nem léteznek ilyen csapattal rendelkező iskolateremtő személyiségek, vagy nem akarnak Pécsre jönni. A személyi fejlesztés alapvető stratégiáját végül is a Tanárképző Kar 1982-es vezető szakemberei, és az új programban fantáziát látó barátaik dolgozták (kínlódták) ki. Lényege az lett, hogy az egyes szakterületeket másodállású vezető oktatók vették kézbe és főállású hátterük segítségével gyűjtötték be az új oktatókat. Különösen az első időszakban jelentős létszámban érkeztek másodállású leutazó kollégák, akiknek kulcsszerepük volt a program jelenlegi arcának kialakításában. Az utóbbi egy-két évben viszont már kialakult egy olyan teljes állású, Pécsen lakó, 30–40 év körüli oktatói réteg, melyről egyre világosabb, hogy ők lesznek ennek a karnak igazi gazdái. Lejáró oktatóink között mutatkoznak az érthető kifáradás jelei, várhatóan egyre kevesebben fogják vállalni a lejárás fáradalmait.

Visszatekintve: a másodállású, lejáró oktatók alkalmazása a korábbi viták ellenére egyértelműen sikeres stratégia volt, az az egység, amely kizárólag a régióból fejlesztett, színvonalában, kapcsolataiban sokat veszített.

A státusok belső elosztása a tanterv és a csoportlétszám alapján számított ellátandó órák száma szerint történt. Ezen valószínűleg a jövőben sem lehet változtatni. Ez az elosztási elv kritikát kapott azon tanszékektől, amelyeknek vagy nem nőtt jelentősen az óraterhelése (csökkent a hallgatói létszám, vagy eleve kiscsoportos oktatást végeztek), vagy eleve jó pozícióban voltak a váltáskor, így ily módon kevés új státushoz jutottak. Ez az elosztási mód – a források szűkössége miatt – a tisztán szakmai érdekeket csak akkor tudja figyelembe venni, ha azok a tantervi órákban is megjelennek.

Figyelemre méltó folyamat az, hogy munkánk kezdetekor az egyetemi képzést folytató egységek igen erősen összetartottak. A képzés kiépülésével, az egyetemi képzés szubjektív túlsúlyának kialakulásával megszűnt a kari veszélyhelyzet, és felerősödtek a részterületek

érdekei. Ezzel együtt szükségszerűen megnőtt a kari vezetés koordináló szerepe, amit ritkán vettek egységeink jó néven, hiszen korábban 1982–83-ban a szakterületi vezetők gyakran dékáni, sőt rektori feladatokat voltak kénytelen átvállalni. Valószínű, hogy a kari vezetés koordináló, egységes szemléletet fenntartó szerepe a jövőben, az új szakok indulása miatt erősítésre szorul.

Jelentős változás történt a kari szervezeti rendszerben az intézetek megszervezésével. Ennek igazi hatását még nem lehet elemezni, a jelentések inkább csak átfogó pozitívumait és a napi működés, beindulás kisebb hibáit említik.

Pécs, 1987. március 24.
Dr. Bókay Antal s. k.
egyetemi docens, dékánhelyettes

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 9. d. 87-5/1987. — Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

Előterjesztés a JPTE Tanárképző Kar Tanácsa, pártvezetősége és szakszervezeti bizottsága 1987. április 1-jei együttes ülésére (jelen kötetben ld. a 36/d. sz. dokumentumot). A beszámolóhoz három melléklet tartozik, ezek közül kettőt jelen kötetben 36/b. és 36/c. szám alatt közlünk. A Bókay Antal által készített, a továbbhaladás alternatíváit bemutató *Hogyan tovább?* című mellékletet terjedelmi okokból nem közöljük. (PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 9. d. 87-5/1987. Hogyan tovább?, 1987. márc. 24.)

36/b. Határozati javaslatok a Tanárképző Kar Tanácsa, pártvezetősége és szakszervezeti bizottsága 1987. április 1-jei közös ülésére

Pécs, 1987. március 24.

Az egyetemi szintű program irányításával, szervezésével kapcsolatban kettős tennivalónk van.

Egyrészt össze kell gyűjteni azokat az *átfogó, távlati intézkedéseket*, amelyek biztosítják az új program továbbfejlesztését, a jelenlegi konfliktusok megoldását. Ezeket a javaslatokat (melyek közül egy a beszámolóhoz csatolt „Hogyan tovább?" című melléklet)[98] a Kari Tanács megfelelő előkészítés és részletes kidolgozás után a későbbiekben tárgyalja.

Másrészt közvetlen feladataink meghatározására, a napi munka kapcsán felmerült ellentmondások tompítására, és az új program, illetve a beszámoló megfelelő előkészítése érdekében a Kari Tanács *határozatokat* hoz. Ezek a következők:

1. A JPTE [TK] Kari Tanácsa javasolja az egyetem rektorának, hogy szervezze meg az új egyetemi program első ciklusáról szóló beszámolást, értékelést. Ehhez a következők szükségesek:
   a. Kérje fel a Művelődési Minisztérium illetékes vezetőit, hogy tájékoztassák az egyetemünket az általuk tervezett beszámoltatás módjáról, egyben adják meg azokat a kritériumokat, adatokat, minőségi és mennyiségi mutatókat, amelyek a többi működő magyar egyetemről a főhatóság rendelkezésére állnak, és amelyek alapján az összehasonlító értékelés elvégezhető.

[98] A Bókay Antal által készített *Hogyan tovább?* című mellékletet terjedelmi okokból nem közöljük.

b. Jelölje meg azt a szervezeti formát, amelyben a beszámolás biztonsággal megvalósítható.
c. Kérjen fel olyan külső szakembereket, munkacsoportokat, amelyek az egyetem saját szakembereinek kontrollt biztosítanak.

Felelős: A TK dékánja
H. i.: 1987. április 8.

2. A Tanárképző Kar Tanácsa kiemelten támogatja az egyetemi képzés kiterjesztését, különösképpen a természettudományi szakok indítását. Továbbra is fenntartja a természetismeret integrált tárgy indításának szükségességét.
Felelős: A TK dékánja
H. i.: folyamatos

3. A Tanárképző Kar egészére, a már beindított és a jövőben induló szakokra vonatkozóan feltétlenül szükséges lenne olyan országos és regionális adatok rendelkezésünkre bocsátása, amelyek alapján biztonsággal tervezhetnénk a Kar középtávú feladatait. A Tanárképző Kar hajlandó jelentősen növelni felvételi keretszámait, ha azok arányában tárgyi és személyi fejlesztést kap. Ugyancsak kész a régió rokon területen dolgozó intézményeivel új típusú képzési formák kidolgozására.
Felelős: A TK dékánja
H. i.: folyamatos

4. A természettudományi szakok beindítása kapcsán szükségesnek látszik ezen szakterület specialitásainak rendszerszerű kidolgozása, összegzése. Erre a feladatra a dékán olyan munkacsoportot szervez, mely a társadalomtudományi terület szakembereinek csoportjához kapcsolódva koordinálja, szervezi a természettudományos terület fejlesztését.
Felelős: A TK dékánja
H. i.: folyamatos

5. A Kari Tanács az átfogó rendezésig fenntartja a társadalomtudományi terület jelenlegi tantervét és vizsgarendjét. Ugyanakkor felhívja az egységek vezetőinek figyelmét, hogy a vizsgarend, tanterv hivatalos dokumentum, ezért betartása oktatóink és hallgatóink számára egyaránt kötelező, és megszegése szigorú eljárást von maga után.
Felelős: egységvezetők, oktatási dékánhelyettes, hallgatói képviselők, Tanulmányi Osztály vezetője
H. i.: folyamatos

6. Az eddigieknél sokkal nagyobb figyelmet kell szentelni az oktatás módszertanára, az egyes tantárgyak koordinációjára, szervezésére, ezen belül:
   a. Minden egység köteles elemezni az oktatók által követett gyakorlatvezetési módszereket, a szemináriumok megszervezésének módját, az értékelés, osztályozás módjait. Törekedni kell a valóban egyetemi jellegű, hatékony tanári munkára. A tanszékek, a hallgatók bevonásával értékelik az ilyen típusú oktatói tevékenységet, erről írásos összefoglalót készítenek, amelyet 1987. május közepéig megküldenek a kari Oktatási és Nevelési Bizottságnak.
   b. A program alapelve, hogy a vizsgákat kell a képzési koncepcióhoz méretezni és nem fordítva. Lépéseket kell tenni a túlzott, teljesíthetetlen követelménnyel fellépő tantárgyak, kötelező olvasmánylisták csökkentésére.

Felelős: egységvezetők, tanulmányi dékánhelyettes, Oktatási és Nevelési Bizottság vezetője
H. i.: 1987. május

7. Minden egységen belül intézkedéseket kell tenni az értékelés, osztályozás reális, hatékony megvalósítására. A Tanulmányi Osztály minden tanulmányi félév lezárása után megküldi az illetékes önálló egység vezetőjének azon szemináriumok listáját, amelyek csoportátlaga 4,2 vagy annál magasabb. A gyakorlatokat vezető oktatók ezen csoportok esetében kötelesek a szemináriumi munkát írásban értékelni, és a magas átlagot megfelelően indokolni. Az indoklás egy példányát az Oktatási–Nevelési Bizottságnak kell megküldeni, mely minden félév lezárása után megvitatja a tanulmányi munkát, és erről a Kari Tanácsnak jelentést készít.
Felelős: a Tanulmányi Osztály vezetője, oktatási dékánhelyettes, egységvezetők
H. i.: folyamatos
8. A Kari Tanács megszünteti a gyakorlati jegy és a kollokvium értékű gyakorlati jegy megkülönböztetését. Továbbra is érvényes azonban, hogy minden gyakorlat, a tutori órákon és a testnevelésen kívül gyakorlati jeggyel zárul.
Felelős: oktatási dékánhelyettes
H. i.: folyamatos
9. A Kari Tanács elfogadja a Marxizmus-Leninizmus Tanszék javaslatát, hogy [a] filozófia programon belül, a marxizmus tárgyak órakeretének terhére csökkentse az etika óraszámát, és létrehozzon egy XX. század filozófiai irányzatai című tárgyat. Az új óratervi változat már a most első- és másodévfolyamos hallgatóknál alkalmazandó.
Felelős: Marxizmus-Leninizmus Tanszék vezetője, oktatási dékánhelyettes
H. i.: a szakpárok tanterveinek módosítása: 1987. április 15.

Pécs, 1987. március 24.

Dr. Bókay Antal s. k.
egyetemi docens, dékánhelyettes

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 9. d. 87-5/1987. — Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

A JPTE TK Tanácsa, pártvezetősége és szakszervezeti bizottsága 1987. április 1-jei együttes ülésére (jelen kötetben: 36/d. sz. dokumentum) összeállított dokumentáció része.

36/c. Az egyetemi képzés hallgatói értékelése

Pécs, 1987. március 24.

Ez az értékelés egy olyan kérdőív alapján készült, amelyet az egyetemi hallgatók 1/4-e töltött ki. Ennél jóval többen kézhez kapták, de sokan nem adták vissza. Ez a Drót[99] munkáját

[99] A Drót egy 1986 elején létrejött öntevékeny csoport volt, mely a hallgatóság, illetve a Kar vezetése közti információáramlás elősegítését célozta. Részt vett az 1985. évi. I. sz. oktatási törvény által enge-

és a hallgatók hozzáállását is értékeli. Az értékelés és a kérdőív szempontjainak sorrendje azonos.

1.
a) Az oktatási időszak
Általános vélemény: ennyi tananyag mellett, *ennyi vizsgával*, vizsgaidőszak vagy olvasási szünet nélkül nem lehet tartós és hasznosítható ismereteket szerezni.
A szigorlatokat, különösen az irodalomtörténeti szigorlatot gyakorlatilag nem lehet szabadon választott időpontban letenni. Felmerült olyan megoldás lehetősége, hogy minden vizsga előtt pár napos legális szünet legyen.
Érkezett olyan vélemény, amely szerint haszontalanok a negyedéves tárgyak.
Probléma, hogy az órák között sok az üres járat.

b) Tantárgyak
Jónak tartanák a hallgatók, ha:
- a szabadon választott tárgyak aránya növekedne;
- a kötelezően választható speciálkollégiumok választéka az Irodalomtudományi Tanszéken növekedne, – magyar szakosoknak – kellene évente legalább egy magyar irodalmi kollégiumot választani (ez tovább csökkenti a választékot) [sic!];
- a 25 órás keret nem lenne formális.

c) Előadások, szemináriumok aránya
Jó lenne, ha:
- előadás lenne, s nem szeminárium az általános tárgyakból, a magyar szakosoknak pedig irodalom-, művészet- és művelődéstörténetből, valamint verstanból, retorikából és stilisztikából;
- a kötelezően választható speciálkollégiumok nem egy időben lennének;
- a funkciótlan tutorik helyett speciálkollégiumok lennének (megoldásra javaslat: ha valaki nem akar tutori foglalkozásra járni, felvesz egy másik kötelezően választható kollégiumot).

d) Általános szakmai tárgyak aránya
Szinte az összes megkérdezett hallgató véleménye, hogy növelni kellene a szakmai tárgyak arányát, és biztosítani kellene a szakmai képzés elsőbbségét.

e) Tájékoztatás a követelményekről
Általános vélemény: hézagos, sablonos, gyakran a vizsgaszabályzatnak nem megfelelő (ellenpélda: Marxizmus-Leninizmus Tanszék).

f) Részvétel a foglalkozásokon (hiányzás)
A hiányzás mint probléma az oktatók személyétől függ. Lehetséges megoldás: aki nem jár be órára, hadd számoljon be a félév végén megadott irodalomból, de a beszámoló ne számítson utóvizsgának. Az órai létszám így értékmérőként funkcionálhat.

---

délyezett hallgatói önkormányzat létrehozásában, formálásában. A Drótról bővebben a jelen kötetben ld. a 63/c. és 63/d. sz. dokumentumokat.

g) és h) Megszakítás feltételei; áthallgatás lehetőségei
A hallgatóknak ezekről nincs biztos tudása. Szükség volna egy nyilvános szabályrendszer kidolgozására. Az eddigi eseteket nem határozta meg ilyen szabály.

i) Probléma, hogy a másodéven még mindig négynél több vizsga van.
Eltérőek a vélemények a ZH-ról. A hallgatók egy része összevont ZH-t kíván, mások épp ezt helytelenítik. Érkezett olyan vélemény, amely szerint a ZH a csalások miatt erkölcstelen, helyette házi dolgozat kellene. A vizsga egyik lehetséges formája így a házi dolgozat védése volna, ez növelné a követelményszintet. Van viszont, aki a házi dolgozatok számát sokallja. Jó volna, ha lehetőség volna a fenti formák közti szabad választásra.

j) Minősítés
Sokan hiányolják a jegymegajánlást. Általában sem az oktatók, sem a hallgatók nincsenek időben tisztában azzal, hogy miből milyen jegyet kell adni.

h) Szakdolgozat megírásának körülményei
Az esztétika szakosok nem értik, miért csak az irodalom tanszéken írhatják dolgozatukat. Nem találtunk sem olyan jogszabályt, sem racionális indokot, amely korlátozza a szabad témaválasztást.
Szükség lenne a hallgatóknak olyan tájékoztatóra, amelyből megtudhatnák, melyik oktató mivel foglalkozik.
A tapasztalatok szerint jó a felkészítés az Irodalomtudományi Tanszék 1. számú Irodalomtörténeti Szemináriumában és a Kommunikációs Szemináriumban.

l) Szakmai gyakorlat körülményei, feltételei
Tanítási gyakorlat: néhány gyakorlóiskola túl messze van a kollégiumtól és az egyetemtől egyaránt (Pécsszabolcs, Mecsek).
Azoknak a szakoknak, amelyeknek a gyakorlata nem csak az általános iskolában folyik, célszerű volna megfelezni a gyakorlat idejét.
Sokan kérték, hogy a nyári nevelési gyakorlat és a tanulmányi kirándulás legyen önkéntes.

2. Oktatói-nevelői munka hallgatói véleményezése
Vélemények:
- általában csak burkoltan lehetséges és az oktatók egy része személyeskedésnek veszi;
- nincs nyoma és fóruma, de ez utóbbiról a hallgatóság is tájékozatlan;
- arra, hogy sokszor nem történik változás, indokolatlanul sok az olyan válasz, amely a kísérlet félbeszakíthatatlanságára hivatkozik.

(Viszont nagyon kevés hallgató vett részt a hallgatói véleményezés kidolgozásában.)

3. Hallgatók tudományos munkája
Jelenlegi oktatási rendszerünkben nagy kevés idő jut erre: „a hallgatók úgyszólván illegálisan” végzik a tudományos munkát.
Feltétele a jó tanárok segítsége. Erre példa az Irodalomtudományi Tanszék 1. számú Irodalomtörténeti Szemináriuma (itt két TDK-csoport is működik), Történelem Tanszék, Kommunikációs Szeminárium. A jó oktatók közül sok a lejáró, s idő hiányában nehéz együtt dolgozni velük.

4. Könyvtár
Továbbra is igény a nyitva tartás bővítése, az oktatás igényei és a könyvbeszerzés összehangolása. Gond, hogy az ajándékkönyvek sokáig hevernek feldolgozatlanul. Célszerűtlen a paperback-ek felhalmozása, mikor régi klasszikus munkák hiányoznak. Jó volna megoldani a nyelvi kazetták kölcsönözhetőségét.

5. Beleszólás a kar irányításába, részvétel a kari közéletben
- a hallgatóság passzivitása
- oktatói passzivitás
- sokan vagyunk; az oktatásban az egyetemi és főiskolai élet elkülönül, a közéletben ezt nem lenne szabad hagyni
- elkedvetlenítő, hogy a törekvések gyakorlatilag sikertelenek.

6. Hallgatói juttatások (ösztöndíj, szociális támogatás stb.)
A hallgatók tisztában vannak azzal, hogy „az inflációt nem az egyetem csinálja". De a tanulmányi átlag nem tükröz reális eredményeket, nem szakmai fejlődésre, hanem az adminisztratív szabályok betartására ösztönöz. Kevesen vállalják a szakmai fejlődést a tanulmányi ösztöndíj csökkentése árán. Megoldást itt is csak az érdekeltség megteremtése eredményezhet.

*

Általános vélemény: a rendszer ebben a formájában inkább korlátozza, mint teremti a lehetőségeket. Célszerű volna a tanár- és a bölcsészképzés szétválasztása. A valódi érdekeltség megteremtése végett a lehető legnagyobb nyilvánosságot kell biztosítani mindenféle ösztöndíjnak és pályázatnak, amelyben a hallgatók érintettek.

Pécs, 1987. március 27.
Készítette: Drót

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 9. d. 87-5/1987. — Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

A JPTE TK Tanácsa, pártvezetősége és szakszervezeti bizottsága 1987. április 1-jei együttes ülésére (jelen kötetben: 36/d. sz. dokumentum) összeállított dokumentáció része.

36/d. Részlet a Tanárképző Kar Tanácsa, pártvezetősége és szakszervezeti bizottsága 1987. április 1-jei közös ülésének jegyzőkönyvéből

Pécs, 1987. április 1.

I. *napirendi pont:* *Összefoglaló az egyetemi képzésről* (1982–1987)

Bókay Antal: Szóbeli kiegészítést ad az írásos anyaghoz.[100] Mivel a félidő zárásakor nem történt meg az összegzés, így ez az anyag kissé más jellegű. Túljutottunk a képzés felén, de még nem futott végig egy évfolyam sem. Mégis szükségesnek éreztük az eddig eltelt idő

[100] Jelen kötetben ld. a 36/a. sz. dokumentumot.

eredményeinek áttekintését, értékelését. Illetékes fórumok látták az anyagot, értékes információkat adtak, amelyek viszont csak a határozati javaslatokban fogalmazódtak meg.[101] A kari pártvezetés is látta, egy sereg apróbb-nagyobb kifogást emelt, de összességében elfogadta a beszámolót, s nyilván itt is kiegészíti véleményével. Minél több olyan hozzászólást várunk, ami elősegíti a képzés további javulását, jövőbeni sikeres lebonyolítását.

Kérdések:

Jankovits László: Az anyaggal kapcsolatban egy ellenvetésem van. A vizsgákkal kapcsolatban az összegzésben is, és a határozati javaslatban is 4 vizsgáról van szó, mégis több vizsgára kerül sor a valóságban. Ez a Vizsgaszabályzat 31. kiegészítő pontjának nem felel meg. A Vizsgaszabályzattal ellentétes vizsgarendet a KT mikor fogadta el? A hallgatók tanulni jöttek ide, és nem az lenne a feladatuk, hogy ilyen kérdésekkel törődjenek. Ez hátrányos a hallgatói közérzetre is, és [a] tanuláshoz való hozzáállás szempontjából is.
Javaslatom, hogy a határozati javaslat 5. pontját ne fogadja el a KT. Év végéig üljön össze egy bizottság, mely rendezné a vizsgák kérdését.

Fehér István: A minisztérium hogyan látja az egyetem fejlődésének anyagi feltételeit, és hogyan látja a jövő anyagi, személybeli feltételeit? Hiszen a feltételek közül legégetőbbek a személyi és anyagi kérdések.
A Marxizmus Tanszék mindössze egy státuszt kapott, így a főiskolai képzésben résztvevők oktatására csupán egy oktató maradt, ami azt jelenti, hogy óraadókkal tudjuk csak megoldani ezt a kérdést. Mi a minisztérium álláspontja? Jobb-e előbb beindítani a képzést, és utána kiharcolni a feltételeket, vagy megvárni a feltételek biztosítását, és utána beindítani a képzést?

Vastagh Zoltán: Még ha ez a kísérlet nem is országos, nem óhajt-e a főhatóság mérleget készíteni?

- A kísérlet és az általános felsőoktatással kapcsolatos általános fejlesztési koncepciók között nagy összefüggés van. Figyelembe került-e ez az egyetemi képzésben is?
- Az anyagban a 7. oldalon kudarcokról esik szó. Mik ezek?[102]
- Konzervativizmus – mit értünk ezen?
- oldalon „restauráció" – úgy hiszem a hallgatók sem így értik.[103]
- oldal, 11. sor: Itt nem a legkiemeltebb kérdésről van szó?[104]
- 19. old[al]: A lejáró oktatók mibe fáradtak bele? És ők is azt állítják-e, hogy a 30–40-es korosztály átveszi szerepüket, és majd folytatja az ő munkásságukat?[105]

---

[101] Jelen kötetben ld. a 36/b. sz. dokumentumot.
[102] Utalás az *Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987* című beszámoló (jelen kötetben 36/a. sz. dokumentum) következő mondatára: „*Feltétlenül szükséges lenne az egyetemszervezés tudománypolitikai elemzése, a személyi fejlesztések, telepítések ilyen szempontú analízise, mert az elmúlt négy év intézetekként eltérő fejlesztési stratégiája a sikerek mellett kudarcokat is eredményezett*."
[103] Utalás az *Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987* című beszámoló (jelen kötetben 36/a. sz. dokumentum) következő mondataira: „*Különös, hogy hallgatóink – alternatíva ismeretének hiányában – gyakran támogatják az ilyen restaurációt (pl. a vizsgaidő kapcsán). Lényeges, hogy önmagunkban és hallgatóinkban is tudatosítani kell azt az elvet, hogy csak előrefele érdemes menekülni*."
[104] Utalás az *Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987* című beszámoló (jelen kötetben 36/a. sz. dokumentum) következő mondatára: „*1982-ben egyáltalán nem volt világos, hogy az új intézményt milyen típusú kar formájában kell megszervezni*."
[105] Utalás az *Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987* című beszámoló (jelen kötetben 36/a. sz. dokumentum) következő mondataira: „*Az utóbbi egy-két évben viszont már kialakult egy olyan teljes*

Takács József: Az anyag is említi, hallgatók is nehezményezik, hogy nincs könyvtári háttér az oktatáshoz. Mi lehetett az oka, hogy mióta egyetem van, egyetlen státuszt sem kapott a könyvtár, holott az igények megvannak, akár az oktatók, akár a hallgatók részéről nézzük.

Domján Károly: A kísérlet kifejezést egyre kevesebbet lehetett hallani és olvasni is az anyagban. Ez kísérlet vagy nem?

Fischer Ernő: Tanárképző Kar – e névnek megfelelő funkciót hogyan tudjuk megoldani? Változtassunk, és újfajta intézménytípust hozzunk létre?

Szigeti Lajos: [A] 3. oldalon szerepel, hogy megszűnik a testnevelés kötelező jellege. Hogyan és miképpen képzeli el ennek megoldását a kar vezetése? A minisztertanácsi határozat egészen mást ír elő, kötelezően minden felsőoktatási intézményben.

Fehér János: Úgy néz ki, hogy átalakul a kísérlet egyetemcsinálássá. A régióban mutatkozó tanárhiány problémáját átvállalja-e a társadalom?

Schadt Györgyné: Kaphatnánk meghívót a KT üléseire, ahol ilyen kérdésekkel foglalkozik a kar? Hiszen szociológiát tanítunk az egyetemistáknak, s szívesen kapcsolódnánk be a képzés körüli kérdések megvitatásába, megoldásába.

Bognár József: Az anyagban a nyelvórákra vonatkozó rész a lektorátusi órákra, vagy a szakórákra vonatkozik?

Polányi Imre: Hol jelentkezik a régió dinamikus húzóereje, amire számítunk?

Vonyó József: Miben érzékelhető, hogy az „egyetem-jellegét" veszélyezteti [sic!]? Mire vonatozik? (9. oldal tetején)[106]
16. oldal középtáj ([a] gyakorlatok módszerének problémája): mely, vagy melyek voltak ezek, és miben mutatkozott meg?[107]
12. oldal (új anyag): az új iskolai gyakorlatnak mi a lényege?[108] 13. oldal teteje: mit jelent konkrétan, hogy a szaktanszékek nem képviselik kielégítően a pedagóguspályára való felkészítés feladatát?

Háry László: Valóban összeegyeztethető a nyelvoktatás a felvehető tárgyak sorába [sic!]? Érdem-e az előadások visszaszorítása, vagy összefügg azzal, hogy nem sikerül megfelelő személyeket találni erre?

Válaszok:

Bókay Antal: Vastagh Zoltánnak: a Szabolcsi-bizottság eszméje kulcsszavakban szerepel az anyagban. Ez nem lehet viszonyítási anyag, mivel erre nem volt megbízásunk. Nem tudom, milyen új fejlesztési koncepciókra gondol, de azok más felfogásban készültek. Az oktatási

---

állású, Pécsen lakó, 30–40 év körüli oktatói réteg, melyről egyre világosabb, hogy ők lesznek ennek a karnak igazi gazdái. Lejáró oktatóink között mutatkoznak az érthető kifáradás jelei, várhatóan egyre kevesebben fogják vállalni a lejárás fáradalmait."

[106] Utalás az *Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987* című beszámoló (jelen kötetben 36/a. sz. dokumentum) következő mondatára: *„Az az egyetemi kar, amely nevében és céljaiban csupán a munkaerőpiac egy területének ellátását rögzíti, saját egyetem-jellegét veszélyezteti."*

[107] Utalás az *Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987* című beszámoló (jelen kötetben 36/a. sz. dokumentum) következő mondatára: *„Egy másfajta, de ugyanilyen jelentős kérdés a gyakorlatok módszerének problémája."*

[108] Utalás az *Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987* című beszámoló (jelen kötetben 36/a. sz. dokumentum) következő mondatára: *„Az új program alapvetően új iskolai gyakorlatot fejlesztett ki."*

törvény[109] nem nyitott fel új utakat, új rendszert, egészében forradalmian nem változtatja meg oktatásunkat. Az új és jövőbe mutató gondolatok beépülnek terveinkbe. Kudarcok: legelején rögtön, hogy a másfél szakos képzést nem tudtuk megcsinálni. Másik a természetismeret tárgy visszavezetése, pedig az integrált képzés fontosságát hangsúlyozzuk. Harmadik pedig a társadalomismeret szak, ez nincs napirenden, holott már mennie kéne.

[A] konzervativizmussal kapcsolatban: a jelenlegi külföldi egyetemek (szocialista országokban is!) sokkal rugalmasabb oktatási formába mentek át. Restauráció: alapelveink mások az előzőeknél, ha visszaállítjuk a régi rendet, az már restauráció.

A könyvtárral kapcsolatban elhangzottakat csak alátámasztani tudom, rendkívül mostoha körülmények között dolgozik.

Az anyagban tudatosan kerültem a „kísérlet" szót, annak más értelmezése miatt. A Tanárképző Kar elnevezés helyett – az anyagba nem is mertem beleírni – el kellene nevezni Bölcsészet- és Természettudományi Karnak –, így bekapcsolódna egy országos láncba.

„Hogyan tovább" c. anyagról ne beszéljünk, mivel az egy teljesen egyéni ötletsor.[110]

Az egyéb felvetett kérdésekben pedig személyesen elmegyünk az érintett tanszékek vezetőihez (Szigeti, Háry), és megbeszéljük a felmerült problémákat.

Polányi Imrének: Régióvá egyesíteni a szeparált 4 megyét nagyon nehéz, sem mi, sem ők nem tudnak nyújtani egységesen [sic!].

Vonyó Józsefnek: Az elnevezésnek mellékhangzása van, ami riaszt embereket. A TK felnőtt, kinőtte magát az utóbbi három évben. Több mint 300 oktatója van a másik két kar jóval kevesebb oktatógárdájával szemben. Lépni kell, hogy nagyságrendünknek megfelelően nagyobb befolyásunk, hatásunk legyen. Személyzeti munkába nem akarok belemenni, a személyi fejlesztések strukturálása a 4 intézetben és az egyes tanszékeken új feladatokat jelent.

Pedagogizálás: a Neveléstudományi Tanszék minél többet akar, a szaktanszékek is, ebből több vita született pl. [az] óraszámok tekintetében.

Háry Lászlónak: nem biztos, hogy érdem az előadások csökkentése, néhány visszaállítására szükség lenne, a hallgatóság is igényli.

Vita:

Szépe György: Az anyag hasznos, felhívja a figyelmet a problémákra. Minden évben napirendre kellett volna és kellene tűzni. Akkor évekre előre kellene és lehetne gondolkodni, ritmikusabb munkára lenne szükség. Évek óta kellett volna csinálni, egy-egy elemet kiemelni, megvitatni, hiszen nem kellene mindent a KT elé hozni. Csak olyan kérdéseket, ami a kar szerkezetében hoz változást. A többi kérdés intézeti és tanszéki szinten megoldható. Kari állásfoglalás csak abban kell, ami kihat az egész karra (pl. egyoldalúság kérdése, feszültségek stb.).

Brandstätterné Temesy Tünde: Gyakorlati iskolák és -képzés helyzetét két fő kérdésben látjuk problémásnak. (Válasz Vonyó Józsefnek.) Egyrészt a képzés gyakorlati részét elhanyagoltnak látjuk, másrészt a gyakorlóiskolákat olyan külső hatások érik, amik erősen befolyásolják működésüket, mégis a problémák megoldásában magukra maradnak. Hiányzik a hallgatók *valódi* tevékenysége. Az iskolában való, csak délelőtti jelenlét kevés, a tanórán kívüli funkciókat nem látják, azok elvégzésébe nem tudnak bekapcsolódni. Nem látjuk biz-

---

[109] 1985. évi I. törvény az oktatásról. In: *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1985*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 3–30.

[110] Az *Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987* című beszámolóhoz (jelen kötetben 36/a. sz. dokumentum) csatolt mellékletet terjedelmi okokból nem közöljük.

tosítottnak a hallgatók felkészítését: pl. úgy kerülnek ki III. éven tanítási gyakorlatra, hogy addig sem pedagógiát, sem szaktárgyi módszertant nem tanultak. Ígéretet kaptunk, de a Pedagógiai Intézet nem készítette el a részletes program kidolgozását. Az oktatás és a feladatok ellátáshoz 40 fő általános iskolai, 60 fő középiskolai külső szakvezetőre lenne szükség, ami évi 900.000 forintot jelentene. A tanítási gyakorlatra kijelölt kvadrimeszter nemcsak arra szorítkozik, a hallgatóknak más jellegű, egyetemi elfoglaltságaik is vannak, s a hallgatói leterheltség miatt nem elég hatékony a gyakorlatuk.

Jankovits László: Az egyetemi és kari könyvtárnak van egy közkönyvtári funkciója is, ezért a dolgozói létszám gyarapítása érdekében tárgyalni kellene a megyei és városi művelődési osztály vezetőjével, hátha segíthetnének gondjainkon.

Domján Károly: Visszatérve a kísérlet kérdésére. Meg kell nézni, hogy mi teszi a kísérletet kísérletté. Egyrészt időben tagolni kell, másrészt kritériumai is vannak:

1. kísérleti–kontroll csoportok, szituációk elkülönítése (az anyag 7. oldala is utal a kontrollcsoportok hiányára, ami pedig jó lenne)?
2. [a] hipotézis;
3. [a] függő és független változókat, ill. variánsokat egyértelműen meg kell határozni (eddig nem láttam);
4. [a] kísérlet teljes lefolytatása (eddig még nem történt meg);
5. [az] adatok elemzése és egybevetése a kontroll-intézményekkel;
6. általánosítások, következtetések levonása.

[A] felsorolt tényezők felállítása nagyon nehéz ebben a helyzetben, de a legfontosabb kritériumok elhagyása azzal jár, hogy értelmezhetetlenné válnak az adatok, eredmények. Talán még nem késő pótolni a hiányokat. Mivel a puding próbája is az evés, e kísérlet igazi próbája akkor van, mikor a végzett tanárok az iskolában megpróbálnak helytállni. A gyakorlati valóságot nem lehet végleg elhagyni.

12-13-14. oldal: a pedagóguspályára való felkészítés kérdései.[111] Lényegét tekintve a gyakorlati képzés teljes feladatkörét a Pedagógiai Intézetnek kell ellátnia, ne a szaktanszékekre háruljon ez a feladat. Ez az álláspont pedagógusképző intézményben minimum vitatható. Jól gondoljuk meg, mit teszünk! Ez olyan lenne, mintha a különböző klinikák, kórházak betegek gyógyításától függetlenül akarnánk orvosnak felkészíteni hallgatóikat [sic!].

Bauer Erika: Hallgatói véleményt szeretnék tolmácsolni. Általában hetente 4–6 előadás, 10–14 szeminárium van. Az összefoglalóban is szereplő passzivitásnak ez is oka, túl sok a szeminárium, túl sokféle, amire nem tudunk felkészülni tisztességesen. Az osztályozás problémái is ebből fakadnak – nem lehet reális jegyet adni. Szakmai tárgyakból legyenek szemináriumok, míg előadás bőven elegendő az általános tárgyakból. A tantárgyak összevonásáról szólva, szintén az általános tárgyak kerüljenek összevonás alá, és a szaktárgyak maradjanak külön.

Visy Zsolt: A kísérlet szót magam részéről én is kerülném. Itt ugyanis tanárok, szakemberek kerülnek ki a képzésből. [A] lehetőséghez kell szabni a „kísérlet" megvalósítását. A valóság az, hogy nincs megfelelő könyvtár, hiszen egyes szemináriumokra egy-egy könyvből esetleg 12–15 példányra is szükség lenne. Kevés az oktató is, a hallgató viszont több évről-évre. A könyvtár és a hallgatók növekedése miatt nem tudjuk a kiscsoportos foglalkozást megvalósítani. A vizsgák, beszámolók körüli problémát jobban, részletesebben meg kellene beszélni.

---

[111] Utalás az *Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987* című beszámoló (jelen kötetben 36/a. sz. dokumentum) *Iskolaközelség* című fejezetére.

Neményi Kázmér: Javaslatot szeretnék tenni. Úgy érzem, ez a fórum nem eléggé kompetens arra, hogy elfogadja a határozati javaslatokat. Legyenek ezek inkább ajánlások, javaslatok. Az 1–4. pontig maradjon változatlan, de az 5. ponttól javaslatom a következő: ajánlja a KT, hogy intézetek közötti fórum tárgyalja meg, majd aztán hozza a KT elé az anyagot. Jelen esetben ajánlásokat hozzunk és ne határozatokat.

Szigeti Lajos: A hozzászólásokat és a vitát figyelve félő, hogy csak a kritika kerül előtérbe, mintha vádlottak padjára ültetnénk saját magunkat, azokat, akik részt vállaltak és vállalnak a képzésben. Úgy gondolom, ezt egy előkészítettebb formában vizsgálják meg, és pl. a következő félév elején tárgyaljuk újra. A fő vonalak most is érzékelhetők, de az intézetek közti megbeszélések lefolytatása után érdemben tárgyalhat a KT.

Bécsy Tamás: Az itt folyó munka alapos értékelésére szükség van, lett volna előbb is. [Az] összefoglalóhoz több okból nem lehet hozzászólni. Anélkül igen nehéz, hogy mi előzetesen ezt ne beszéljük meg. Az egyetemi autonómia problémakört nem lehet a főhatóságokra hárítani.

Javasolnám: a dékán hozzon létre olyan csoportot, amely először azt nézi meg, hogy mik azok, aminek alapján folyik az oktatás. Melyek a módosítások, stb. A 4 éve folyó munka értékelését összesíteni kell egy bizottság révén, és a kész anyagot megbeszélni.
Nem hiszem én sem, hogy határozatot kell hozni. (Egy-két dologra miért kell KT-i döntés, amikor már van?) (Nem kell határozat – bizottság kell, kidolgozni az értékelési koncepciót.)

Petróczy Lea: [A] szakdolgozattal kapcsolatban szeretnék szólni. Gond, hogy az esztétika szakosok csak az irodalomtudományi tanszéken írhatnak, ez ellentétben áll a TO által kiadott tájékoztatással, mely szerint minden olyan tárgyból lehet írni, amit legalább fél éven át hallgattunk.

Külföldi ösztöndíjakkal kapcsolatban: jó lenne, ha tájékoztatást kapnánk arról, hogy hova, hány fő, milyen ösztöndíjra mehet. Szeretnénk ismerni a bírálók névsorát, és a döntés után indoklást szeretnénk kapni, vagy legalább a szempontok ismertetését várnánk. Úgy érezzük, ezeknek az ösztöndíjaknak az elbírálása nem kap elég nyilvánosságot.

Nagy Imre: [A] Társadalomtudományi I. pártalapszervezet nevében szólnék, megfogalmazva néhány feladatot és véleményt.

Az egységes értékrend hiánya nehezíti az oktatást. Minden más célt és funkciót ehhez kell igazítani (mármint a pedagógusképzéshez). [Az] eleve motiválatlan hallgatók alkalmatlanokká válnak a képzésre, a tanárképzés szempontjait érvényesíteni kell.

A program összehangolása mielőbbi feladat a szakpárok esetében, az átfedéseket ki kell küszöbölni.

- A vizsgaidőszak kérdését, [a] vizsgák számát meg kell vizsgálni.
- [Az] ún. „szabad péntek" ellen fel kell lépni egységesen, a hallgatói munka intenzitását rossz irányba befolyásolja, nehézségeket jelent az órarend kialakításában, teremhiányt okoz.
- [A] gyakorlatok színvonalának elemzése mielőbbi feladat.
- A könyvtár (egyetemi–kari egyaránt) fejlesztése nélkül nehéz a feladatokat elvégezni.
- Tovább kell fejleszteni az egyes oktatási egységekben az állami és pártvezetés, valamint a szakszervezet és a KISZ folyamatos összhangját, szélesíteni a döntési jogkört, s az ügyintézés nyilvánosságát.
- [Az] intézetek belső gondjai közül az alábbiak igényelnek minél gyorsabb orvoslást:

- A Művészettudományi Intézetben javítani kell a gyakorlati képzéssel való kapcsolatot, növelni kell a magyar irodalomtörténet súlyát a képzés egészében, bizonyos témák esetében előadások bevezetése látszik kívánatosnak. A tutori órák módszerei, s a képzés egészében betöltött szerepe elemzésre szorul.
- A Nyelvi–Kommunikációs Intézetben különösen fontos az egyes tanszékek programjának összehasonlítása, bizonyos tárgyak helyének tisztázása.
- A Történeti–Nemzetiségi Intézetben az intézeti tanács munkájának kiszélesítése, s a nemzetiségi tanszékek munkafeltételeinek javítása a legaktuálisabb feladat.

Javaslatom nekem is az, hogy inkább ajánlásokat fogadjon el a KT, mert pl. 6. pont az órák látogatásának vonatkozásában gondos előkészítést kíván.

Pusztay János: Szó esett sokszor [a] feltételekről. Tény, hogy a Művelődési Minisztérium és a Pénzügyminisztérium között huzavona volt a kísérlet beindítása miatt, de a PM kikötötte, hogy csak az MM belső eszközeiből lehet finanszírozni a kísérlet anyagi igényeit. Partikuláris érdekekről van szó. Magyarázkodnom kellene azért is, mert a koncepcionális segítségadás helyett csak órarendi és egyéb strukturális megkötöttségeket adtunk.

Az MM túlságosan is jóhiszeműen viszonyul a pécsi képzéshez. 1983–84-ben egy évre jóváhagyott program alapján indult el, melyet aztán később még egy esztendővel meghosszabbítottak. Többször kértük a tantárgyi dokumentumokat, sürgettük azok elkészítését minden eredmény nélkül. Egy év telt el, mire felfogtam, hogy elfogadott okmányok, dokumentumok nélkül is folyhat oktatás, képzés. Feltételrendszer hiányában is elindulhatott a képzés, de akkor a „bábáknak" is tudniuk kell, miért tartunk itt. Az MM–nek is vállalni kell, hogy esetleg nem lett volna szabad beindítani, de igyekezett a legszükségesebb szintet biztosítani. Nem koncepciókérdésről van szó, ez elúszott, mikor az MM és a PM nem tudott megegyezni.

Évről-évre meg kell küzdeni a státuszokért. A képzés tervezésekor és megkezdésekor kértük, és az egyetem letette az ötéves káderfejlesztési tervet. Ha tartottuk volna magunkat ehhez, akkor aszerint jártunk volna el. Ennek ellenére az adott tárgyévre vonatkozó káderigényt is bekértük, és mondanom sem kell, nem fedte a régit, leginkább magasabb lett az igény.

A lehető legkeményebb harcok árán sem értünk el eredményeket a PM-nél. Pedig mindenki tudja, hogy adott háttér nélkül nem lehet dolgozni.

Tudjuk, hogy vannak betöltetlen státuszok is, más kérdés ennek okait is megnézni. Azt is figyelembe kell venni, hogy a 3 kar közül nem a legrosszabb helyzetben van a tanárképző.

[Az] egyetem és [a] társadalom viszonya: Mindkét fél szempontjából kell értékelni a működést. Az arányokra kell odafigyelni. Alapvető feladat és elvárás a pedagógusképzés, a gyakorlati élet igényeinek kielégítése. Kísérleti közoktatási hálózatot is kiépíteni a képzés mellé nem lehet. Nagy vonzóerő az új interdiszciplináris tárgyak bevezetése, de nehogy az alapstúdiumok hiányozzanak. Egyes tantárgyi program elmozdulása efelé vezet.

Amennyiben az előterjesztett anyagot az elhangzottak értelmében átdolgozzák, bírálatunkat – mely segítő szándékú –, véleményünket, javaslatainkat írásban rendelkezésre bocsátjuk.

Kozma László: Úgy érzem, az anyag elérte célját, elindított egy folyamatot. Nem akartunk semmit és senkit támadni. Inkább segítő jellegűek voltak észrevételeink. A felsőoktatás nehéz helyzete vonatkozik a tárcára is, annak súlya ott is jelentkezik. Az értelmiség helyzete, országos súlya nem megfelelő – ennek vagyunk részesei mi is.

Mi az egyetemre kerülő státuszainkat kénytelenek vagyunk az egyetemi képzésben felhasználni, így a főiskolai képzés mindenképpen háttérbe szorul. Ezek az ellentmondások

szerepelnek az anyagban is, ezt a harcot az anyag tükrözi. Ezért érződhet „támadó jellegűnek” az anyag.

Azzal, hogy a tanárképzés a fő profil, nagymértékben egyetértünk. Az a másik kérdés, hogy erre rá lehet illeszteni a más jellegű képzést is, kis volumenben.

Az itt folyó kísérletet eredményesen előrehaladónak ítéljük meg. Folytatni és kiterjeszteni kell. Viszont a mindennapi munka korrigálásra szorul. Távlati kiterjesztéssel kapcsolatos kérdésekre is ki kell terjednie [a] munkánknak. Az előterjesztett anyag módosítása után lehet tervezni a továbbiakra.

[A] régióval kapcsolatban: hatása nem pedagógiai vonatkozásban jelentkezik. Sok példa van a természettudományok területén, kulturális téren (színház, előadások stb.). A gyakorlati képzésre vonatkozó támogatás irányában kell továbblépnünk. Erősíteni kell a kapcsolatot, felmérni a tanárigényt, stb. Úgy hiszem, kemény munka folyik, amit érdemes folytatni.

Hetesi István: A kari pártvezetés is véleményezte az anyagot. Néhány főbb gondolatot mondanék el ezek közül.

- Szükséges az együttgondolkodást folytatni a főhatóságokkal, és az ötéves mérleget meg kell majd vonni;
- a kart be kell illeszteni a magyar felsőoktatás rendszerébe; el kell dönteni, hogy saját utat járunk, vagy csatlakozunk a másik 3 egyetem rendszeréhez;
- a kar és a régió kapcsolatán javítani kell, pl. nem áll rendelkezésünkre, hogy hány pedagógus szükséges ezekbe a megyékbe;
- gyakorlati kérdések várnak megoldásra: vizsga, könyvtár, vizsgaidőszak stb.

Extenzív oktatási formákhoz szoktunk a főiskolai képzés során, és át kell térni az intenzív oktatásra. Ebből következik az osztályzatok realitásának kérdése is.

- A belső problémák orvoslására mielőbb jöjjön létre egy bizottság.

Vonyó József: Egyre többen úgy érzik, hogy a Janus egy „káosz”. Mikor előre kellene nézni, inkább visszanézünk, ebből is adódhat ez.

[Az] MM és a kar kapcsolata: jogos kritikának tartom a 2. oldal utolsó bekezdését.[112] Nemcsak kritikát, önkritikát is alkalmazni kell. Nagy szó azonban, hogy 1982-ben volt döntés, 1983-ban már kezdhettük is a képzést. Hibák történtek az MM, de a mi részünkről is.

[A] régióval kapcsolatban: nem ismertettük, nem tájékoztattuk őket, mi az új, mi számukra is hasznosítható ebből az újfajta képzésből. Nem vetődött fel a továbbképzés kérdése. Ha van kezdeményezőkészség bennünk, akkor eredményes lehet. Folyamatos kapcsolattartást tesz szükségessé ez a fajta munka.

Nem voltunk elég hatékonyak, ami a képzés körüli vitát illeti. Ugyanazon tanszék oktatói homlokegyenest másként vélekedtek ugyanazon kérdésekről, érzelmeiket is belevive. A vezetés hibája is, hogy pl. a főiskolai hagyományok megőrzésére való törekvés is pejoratív értelmet kapott.

A határozati javaslatok ajánlásokként szerepeljenek, és a visszatekintés segítségével a továbblépés zavarmentesebb legyen.

Forintos Klára: Az anyag célját elérte, olyan problémák kerültek elő, amelyeknek egy része megoldható intézeten belül is. Azt is látni kell, hogy szűkös keretek között, a feltételek biztosítása nélkül viszont a „hajó” nem megy tovább. Tartalékainak pedig a végső határon vannak.

---

[112] Utalás az *Összefoglaló az egyetemi képzésről, 1982–1987* című beszámoló (jelen kötetben 36/a. sz. dokumentum) *„Számunkra a legelőnyösebb – 1987-ből visszatekintve – az lett volna,* […]"- kezdetű bekezdésére.

Ki-ki maga érdekeinek megfelelően értékeli és éli meg a problémákat, de valamennyiünk közös érdeke, hiszen egy hajóban ülünk, hogy együtt lapátoljunk előre.

Bókay Antal: Zavar azért van, mert amit csinálunk, az teljesen új dolog, mi találjuk ki, és egy csomó dolgot ezáltal elrontottunk, és el is fogunk rontani. Kialakultak olyan egymást „ütő" érdekek, amit a dékániának kell megoldani. Az érdekeket tudatosítani, megbeszélni, egyeztetni, egymást segíteni kell.

Hihetetlenül magas az egész egyetemi képzés átlaga. Ez tönkreteszi a képzést. Tovább nem lehet szaporítani a tantárgyakat, nem lehet 10–15 félére felkészülni.

Úgy hiszem, olyan programot hoztunk létre, ami végre felzárkózott a nemzetközi oktatás színvonalához, és amit majd 20–25 év múlva értékelnek igazán.

Horányi Özséb: Kérdésem az, hogy most javaslat lesz, vagy mi?

Kozma [László]: Tennivalók címmel szerepeljen, legyen felelős a dékán. A KT, a párt, [a] szakszervezet vegye tudomásul az elhangzottakat, és a vezetésnek lesz a feladata, hogy érvényt szerezzen ezeknek.

[A] minisztériummal együttműködve kell kidolgozni a feladatokat. Ezt az anyagot már ne dolgozzuk át, hanem ebből tanulva lépjünk tovább.

Az együttes ülés ezt a javaslatot elfogadta.

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 9. d. 87-5/1987.
— Géppel írt, aláírással és bélyegzővel hitelesített tisztázat.

37. Kovács Sándor dékánhelyettes tájékoztató jelentése az egyetemisták gyakorlati képzésének tapasztalatairól

Pécs, 1988. április 18.

1. Az általános iskolai gyakorlatokról

Hallgatóink három negyedéven keresztül teljesítették tanítási gyakorlataikat az 1. és 2. gyakorlóiskolában, és néhány külső iskolában. A jelenleg érvényben lévő tanterv ezt a feladatot a magyar nyelv és irodalom, valamint a magyar–művészettudomány szakosok számára a III. éven, a többi hallgató számára a IV. évfolyamon írja elő.

A szakvezetők a hallgatók szakmai felkészültségével általában elégedettek, néhány idegennyelv-szakosnál viszont hiányosságokat jeleztek. Visszatérő probléma, hogy az általános iskolai nyelvtan anyagával az egyetemen semmilyen formában nem találkoznak a jelöltek. Korainak tartják a mentorok a III. évfolyamon a gyakorlást, mert hiányoznak az alapvető pedagógiai-módszertani tanulmányok. A magyar szakosok számára továbbra is nehéz feladatot jelent az irodalomtanítás módszertanának feldolgoztatása. Ugyanakkor azokban a tárgyakban, amelyekben alapos módszertani képzés folyik, kedvezőbb eredményeket figyeltek meg a szakvezetők. A felkészültebb hallgatók nagyobb fantáziával, változatosabb módszerekkel, eszközökkel és munkaformákkal dolgoznak.

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy igen fontos lenne megtalálni egy új tantervi koncepcióban a tanításmódszertan megfelelő helyét és súlyát.

Jelenleg – mivel minden jelölt általános iskolában kezdi gyakorlatát – az itt dolgozó szakvezetőkre hárul az adminisztrációtól a tanulókkal való kapcsolatteremtésig sok készség és képesség kifejlesztése, ezt a pluszmunkát méltányolni kell teljesítményük elismerésénél.

2. A középiskolai gyakorlatokról

Az egyetemi képzés az 1987/88-as tanévben jutott abba a szakaszba, amelyben a középiskolai gyakoroltatás feladatával is meg kellett birkózni. Megbirkózni a szó szoros értelmében, mert szűkös, pontosabban még rendelkezésre sem álló anyagi feltételek mellett és gyakorló középiskola nélkül kényszerültünk kidolgozni utolsó éves hallgatóink számára a tanítási gyakorlat szervezetét.

A feladat természetesen nem érte sem váratlanul, sem felkészületlenül karunkat. Az érdekelt tanszékek módszertant oktató kollégái régóta gyűjtötték az információkat arról, hogy kik azok a pedagógusok, akik nemcsak alkalmasak a mentori feladatok ellátására, de vállalják is a tiszteletdíjjal éppen csak megbecsült többletmunkát. Ismeretes, hogy a magyar szakos szakvezetők tanfolyamrendszerű előképzésen is részt vettek.

Az iskolák igazgatóinak többsége készséggel vállalta a tanárképzésben való közreműködést, bár a gyakorlóiskolai feladatokhoz feltétlen szükséges infrastruktúra hiánya behatárolta lehetőségeinket. Végül hét pécsi gimnáziummal és szakközépiskolával sikerült együttműködnünk, amiért köszönetünket fejezzük ki az igazgatóknak és a kollégáknak.

A középiskolák számára a legtöbb gondot az okozta, hogy a nevelők nemcsak hogy nem szakvezetői óraszámban tanítanak, hanem többen túlórában is dolgoznak. Hiába kapja meg a mentor a hallgatókkal végzett többletmunkáért a tiszteletdíjat, ha órarendje zsúfolt, a gyakorlótanítások előkészítésére nehezen tud időt szakítani. Néhány vezető felajánlotta, hogy ha előre ismerik a kiválasztott vezetőket, akkor ehhez igyekeznek alkalmazkodni az órabeosztásokban.

Szervezési szempontból az is célszerűnek látszott, hogy két negyedévnél többet egy-egy tanévtől ne vegyünk igénybe. Így .....[113] tanár is „hozzáférhetett" az osztályhoz.

A hallgatói teljesítményekről a szakvezetők előre megadott szempontok alapján minősítést készítettek. A minősítésekből emelünk ki néhány általánosnak tekinthető és lényeges észrevételt.

A hallgatók szakmai felkészültségével a mentorok többsége elégedett. A nyelvszakosok között azonban vannak olyanok, akiknek beszédkészsége nem megfelelő, számukra problémát jelent az idegen nyelvű óravezetés. A középiskolában találkoznak olyan témával is, amivel az egyetemi képzés során nem foglalkoznak, de a felkészülés ezekre az órákra sem jár különösebb nehézséggel.

Többségükben pozitívan nyilatkoztak a mentorok a hallgatók szorgalmáról, igyekezetéről. Általában lelkiismeretesen felkészültek az órákra, az elején segítséggel, később önállóan. Megismétlődött az a jelenség, amit már az általános iskolai gyakorlatok során tapasztaltunk: a tanári pálya iránt kedvezőtlen attitűddel rendelkezők felelős helyzetben többnyire éppúgy jó teljesítményekre törekszenek, mint pedagógusnak készülő társaik.

Az általános iskolai gyakorlatokhoz képest sokkal kevesebb volt a módszertani felkészülés hiányára vonatkozó kritika. Ennek oka kettős: egyrészt a korábbi tanítás során sokféle tapasztalatra tesznek szert a hallgatók, másrészt csaknem mindegyik tanszék befejezi erre az időszakra a módszertani kurzusokat. Általában könnyebb a középiskolás tanulók életkori sajátosságaihoz való alkalmazkodás. Igen sok minősítés kitér arra, hogy hallgatóink a tanulókkal igen jó kapcsolatot alakítottak ki.

Jónak tartjuk, hogy ahol lehetőség volt rá, ott a fiatalok egy teljes témát tanítottak végig, mivel így tanulói visszajelzést is kaptak saját munkájukról, nem csupán a mentor osztályzatát. Viszonylag nehéz az érettségiző osztályokkal elfogadtatni a „kistanár" jelenlétét, a mentornak ezért mérlegelnie kell, hogy tanítson-e negyedik osztályban a hallgató.

---

[113] Üresen hagyott szövegrész, valószínűleg számadat helye.

A szakvezetés feladata a mentorok többsége számára újdonság volt. A metodikusok szervezett eszmecserékkel, illetve gyakori konzultációval igyekeztek segítségükre lenni. Emellett a mindennapi munka során olyan tapasztalatokra tettek szert a kollégák, amelyek birtokában könnyebb lesz a munkájuk a következő évfolyamokkal.

3. A gyakorló középiskoláról

A gyakorló középiskola kialakításáról az elmúlt november óta nincsenek újabb és jobb hírek. Köztudomású, hogy a Komarov átadására, fogadására van esélyünk.[114] Ezt tudja fölajánlani a város, az iskola pedagógustestülete pedig szívesen csatlakozna hozzánk. Az átvételnek két mindenképpen teljesítendő feltételcsoportja van. Ezek biztosítása nélkül sem az iskola tanárai, sem az egyetem vezetői, felelősei nem vállalhatják a fúziót. (1) Minisztériumi segítséggel egyszerű és gyors renovációt kell kívül és belül végrehajtani az épületen (mai áron kb. 1,5–2 millió forintba kerülne), szerény technikai gyarapításra lenne szükség (hozzávetőlegesen 2 milliós költséggel), és 1,8–2 millióra rúg az a bérösszeg, amely az új szakvezetői státuszok kidolgozásához kellene. (2) Ezenfelül el kellene helyezni az iskolából a négy „geodéta" szakközépiskolai osztályt. Két okból lenne indokolt ez a lépés: a nevezett tanulócsoportok tantárgyi struktúráját nem tudnánk gazdaságon hasznosítani a gyakorlati képzésben; helyhez s levegőhöz kellene jutni, mert nemhogy 25–30 tanárjelöltet nem lehetne elhelyezni, de hovatovább két széket sem lehet már fölszabadítani az intézményben. Az első feltételcsoport talán kidolgozható lenne minisztériumi közreműködéssel. Erre vannak provizórikus ígéretek, bár a körülmények még soha nem voltak annyira reménykeltők, hogy nagy kockázat lett volna ígérni. A második kérdésben már sokkal nagyobb a tanácstalanság, a cselekvésképtelenség. A város nem képes elhelyezni másutt a négy osztályt. Novemberben karunk vezetői igyekeztek az utóbbi probléma megoldása érdekében kapcsolatba hozni az öt-hat legilletékesebb egyetemi, városi, megyei és minisztériumi vezetőt, felelőst. A kezdeményezés kudarcot vallott. Most viszont úgy látszik, hogy az elmúlt év végén kidolgozott érvek és megoldási mechanizmusok a városi (megyei) politikai és oktatásügyi szervek vezetőit mégiscsak arra késztetik, hogy újra keressék a kibontakozást. Ez persze még nem jelent határozott akciót, s maga a hír sem több, mint az eseményekből, beszélgetésekből, eszmecserékből kiszűrt információ.

Pécs, 1988. április 18.
Dr. Kovács Sándor s. k.
dékánhelyettes

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 8. d. 21-3/88. Az egyetemisták gyakorlati képzésének idei tapasztalatai (tájékoztató jelentés).
— Géppel írt, sokszorosított másolat.

A JPTE Tanárképző Kar Tanácsának 1988. május 4-i ülésére készített előterjesztés. A beszámolót a Tanács 5. napirendi pontként tárgyalta, és rövid hozzászólás után tudomásul vette.

[114] 1963-ban Újmecsekaljai Gimnázium néven alapított intézmény 1967-ben vette fel Komarov űrhajós nevét. Az iskolában a gimnáziumi osztályok mellett postaforgalmi, kereskedelmi és földmérő szakközépiskolai osztályok is indultak. 1989-ben lett a JPTE gyakorlógimnáziuma, ezután a szakközépiskolai osztályokat fokozatosan Pécs más oktatási intézményeibe helyezték át. Lengvári István: PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium és Szakközépiskola. In: Fedeles Tamás – Lengvári István – Pohánka Éva – Polyák Petra: *A pécsi felsőoktatás évszázadai*. PTE, Pécs, 2011, 141.

38. Az oklevélátadó ünnepély forgatókönyve

(Pécs, keltezés nélkül)

1. *Elnökség bevonulása*
   Rektor, dékán, kari párt-, szakszervezeti és KISZ-titkár, MM képviselője, Dékáni Hivatal vezetője, T.O. vezetője, érintett intézetek igazgatói és tanszékek vezetői.

2. HIMNUSZ

3. *DÉKÁN*
   Köszöntöm az elnökség tagjait, a megjelent kedves vendégeket és tanulmányaikat eredményesen befejező hallgatóinkat. A mai oklevélátadó ünnepélyt megnyitom.
   Felkérem .....-t, a Tanulmányi Osztály vezetőjét, hogy a lezajlott államvizsgákról tájékoztassa az elnökséget.

4. *Tanulmányi Osztály vezetője*
   Tisztelt Elnökség!
   Az 19… / … tanévben a Tanárképző Karon az egyetemi képzésben részt vevő hallgatók közül ……. felelt meg az államvizsga követelményeinek, és a jegyzőkönyvek tanúsága szerint eredményes államvizsgát tett.
   Kérem (egyetemünk rektorát és) karunk dékánját, hogy a jelölteket általános és középiskolai tanárrá, illetve pedagógia-előadóvá avatni szíveskedjék.

5. *DÉKÁN*
   A tájékoztatóból és a rendelkezésemre álló okmányokból megállapítottam, hogy az itt felsorakozott jelöltek eredményesen fejezték be tanulmányaikat, az általános és középiskolai tanári, illetve pedagógia-előadói oklevél elnyerésére jogosultak.
   Felkérem a jelölteket, hogy terjesszék elő kérelmüket.

6. *A felavatandók egyike*
   (Tisztelt Rektor Asszony) Tisztelt Dékán Úr!
   A Tanárképző Kar tanszékein a választott szaktudományokból felkészültünk leendő hivatásunk gyakorlására. Az államvizsga-bizottságok meggyőződtek arról, hogy a tőlünk megkívánt nevelői tulajdonságokkal, szakmai ismeretekkel és készségekkel rendelkezünk, számunkra az oklevelet kiállították.
   Tisztelettel kérjük, hogy az oklevél átadásával nyilvánítsanak bennünket általános és középiskolai tanárokká, illetve pedagógia-előadókká.

7. *DÉKÁN*
   Kedves jelöltek!
   Mielőtt kérésüket teljesítenénk, tegyenek nyilatkozatot arról, hogy a felolvasandó fogadalomban foglaltakat híven megtartják.
   Felkérem ……-t, a Dékáni Hivatal vezetőjét, szíveskedjék a jelöltek fogadalomtételét vezetni.

8. *Fogadalom tétele* (Mindenki feláll.)
   Kérem, hogy „én” után nevüket, majd a fogadalom szövegét mondják utánam.
   „Én, …… fogadom, hogy a Magyar Népköztársaság alkotmányához és a magyar néphez mindenkor hű leszek. Fogadom, hogy egyetemünk Tanárképző Karának hagyományait megőrzöm, a haladó tudományokat mindenkor figyelemmel kísérem, tudásomat gyarapítom. Fogadom, hogy nevelő- és oktatómunkámban a marxizmus-leninizmus alapján ál-

lok, mindent megteszek dolgozó népünk boldogulásáért, híven szolgálom az emberi művelődés ügyét, a népek békés együttélését, szocialista hazánk dicsőségét."

9. *DÉKÁN*
Kedves jelöltek!
Előterjesztett kérelmük, elhangzott fogadalmuk alapján mi önöket általános és középiskolai tanárrá, illetve pedagógia-előadóvá nyilvánítjuk, és ennek kézfogásunkkal adjuk tanújelét.

10. *Oklevél átadása*
A T.O. vezetője szólítására a dékán átadja az oklevelet.
(Megjegyzés: amennyiben a rektor is jelen van, mindketten kezet fognak.)

11. *Ünnepi köszöntő*
(Elmondja: [az] előzetesen felkért intézeti igazgató, vagy intézeti tanszék vezetője.)

12. *A felavatottak egyike*
Tisztelt Elnökség!
Tanárrá és pedagógiai előadóvá nyilvánításunkért fogadják köszönetünket. Fogadalmunkhoz híven arra fogunk törekedni, hogy pályánkon becsülettel helytálljunk.
Az Alma Materhez hűek maradunk, munkánkkal eddigi jó hírnevének növelésén fáradozunk. A ránk bízott feladatot hazánk és önmagunk becsületére maradéktalanul teljesítjük.
Engedjék meg, hogy őszinte köszönetünket fejezzük ki Önöknek, a kar valamennyi oktatójának és további munkájukhoz sok sikert, jó egészséget kívánjak búcsúzó társaim és a magam nevében.

13. *DÉKÁN*
Szeretettel üdvözlöm Önöket azzal az óhajtással, hogy amit itt fogadtak, és amivel mi önöket útjukra bocsátjuk, az az életben mind valósággá váljék.
Működésükhöz sok sikert kívánok.
Oklevélátadó ünnepélyünket ezzel bezárom.

14. *SZÓZAT*

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 89. d. 916/1988.
— Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

39/a. Kristó Gyula feljegyzése a Tanárképző Karon folyó történelem szakos képzésről

Szeged, 1987. november 30.

Az alábbi megjegyzések nem terjednek ki azon észrevételeimre, amelyeket 1987. november 9-én [a] bizottság Pécsett tartott ülésén tettem, s amelyek a pécsi „kísérlet" (az ún. egységes tanárképzés) általános megítélésére, jövőbeli sorsára vonatkoztak, s amelyekről jegyzőkönyv, illetve emlékeztető készült. Az alábbi feljegyzés szigorúan a pécsi egyetemi történészképzésre vonatkozik, s részint a pécsi kollégákkal évek óta folyamatosan tartott munkakapcsolat alapján, részint pedig [az] 1987. november 25-én, Pécsett, vezető oktatókkal és

hallgatókkal folytatott beszélgetéseim nyomán formálódott ki. Mindezek alapján az alábbi összegzést adhatom:

1. A „kísérlet" a történelem szakon számos kedvezőtlen előjellel indult: gyenge volt (s az ideálistól még ma is messze van) a könyvtári ellátottság, kezdetben szinte teljesen hiányzott a sokszorosítási (reprográfiai) lehetőség, egyáltalán a képzés kereteit, irányait, jellegét, az elvárásokat illetően sok volt a bizonytalanság. Úgyszólván minden évben változtak, módosultak az oktatásban követett eljárások, klasszikus értelemben vett kísérlet zajlott, annak minden hátrányával (és persze előnyével) együtt.
2. Éppen az élettel, a gyakorlattal, a realitással való évenkénti szembesülés az eredeti tervekhez képest már menet közben számos változást, átértékelést eredményezett. A totális történelem (a történelem totalitása) tanításának – lombikban kétségtelenül helyes elve – nem volt keresztülvihető az oktatásban. Részint személyi feltételek (megfelelő szakemberek) hiánya szabott gátat ennek, részint eddig emelt szintű gimnáziumi oktatássá tette az egyetemi képzést, amely [a] kiscsoportokban óriási mennyiségű megtanítandó anyagot görgetett magával anélkül, hogy kellő mértékben súlypontokat képezett volna, elmélyülésre teret biztosított volna. Maga a kiscsoportos oktatás gyakorlata is megbukott. Ennek számos oka van: sok tantárgy kiscsoportos oktatása esetén olyan nagy mennyiségű anyagból kell felkészülniük hétről hétre a hallgatóknak, ami reálisan nem várható el tőlük; a szükségszerűen gyakori dolgozatírások (amelyek a csekély számú vizsgákat voltak hivatva pótolni) sok értékes időt vettek el az anyagban való további előrehaladástól; nem volt – és a legtöbb esetben még ma sincs – megfelelő tankönyv és/vagy jegyzet (főleg egyetemes történelemből), amelyből tanulhattak volna a hallgatók. Így maguk a hallgatók kérték, illetve értettek egyet azzal, hogy kerüljön be a pécsi történészképzésbe az előadás mint korábban elkerülni kívánt oktatási forma. Erre késztette a tanszéket a hallgatói létszám fokozatos emelkedése is. A kezdeti 36-os hallgatói létszám (amellyel az egyetemi szintű képzés 1983-ban indult) az I. évfolyamon jelenleg 79-nél tart. Ennek állandósulása (vagy esetleg még további emelkedése) a felsőbb évfolyamokon folyó oktatás átalakulásával fog járni, a kiscsoportos oktatás és az előadás aránya megváltozik az utóbbi javára (mivel az oktatói létszám eddigiekhez hasonló intenzitású növekedésével reálisan aligha lehet a továbbiakban számolni). Bebizonyosodott, hogy a negyedéves tárgyak nem igazán hatékonyak. Nem mutatkoztak életképeseknek a tutori órák sem.
3. A személyi fejlesztések az oktatók vonatkozásában nagyjából tervszerűen történtek. A korábbi főiskolai oktatólétszámhoz képest az egyetemi szintű történészképzés „stábja" mintegy négyszeresére nőtt, jelenleg 24 egész-, illetve félállású oktatót tömörít a tanszék. Hasonlóan mérföldes előrelépés minőségi tekintetben: egy akadémikus, két tudomány doktora, négy kandidátus alkotja az élmezőnyt. Mindenképpen figyelmet keltő ez a minőség, még ha a két tudomány doktora és a négy kandidátusból kettő félállású (Budapestről lejáró) oktató. Senki sem tagadhatja azt a tényt, hogy a történelem szakos egyetemi képzés pécsi meghonosodásában a pesti szellemi „export" (az MTA Történettudományi Intézet hathatós segítsége) döntő szerepet kapott. Sikerült azonban Pécsnek Budapest mellett máshonnan is megnyernie (döntően Pécsre is telepítenie) fiatal, illetve még fiatalnak tekinthető oktatókat (Szegedről, Egerből). A főiskolai „korszakból" olyanok maradtak meg, akik részben már bizonyítottak, részben pedig olyan ígéretes tehetségek, akik nyilván bizonyítani fogják egyetemre való voltukat. Igazi „internacionális" csapat állt össze,

amelyet nem a különböző eredet választ szét, hanem az egységes cél kovácsol(t) eggyé. Nem követte viszont nyomon az oktatók létszámfejlesztését a kiszolgáló személyzet gyarapodása.

4. Lehetetlen nem felfigyelni arra, hogy a pécsi egyetemi szintű történészképzés – akarva–nem akarva – abba az irányba mozdult el rendre, amely a többi három bölcsészkaron folyó történészképzés régi vagy újabb sajátossága. Itt kell megemlíteni az előadások visszaállítását jogaiba, egy hagyományos egyetemi modellre utaló előadás és szeminárium (kiscsoport) rendszerű oktatás kikristályosodását (egyelőre főleg az alsóbb évfolyamokon). Jól példázza ezt az I. évfolyam jelenlegi oktatási rendje: az őstörténet–ókor blokkra fordítható heti 5 órából 1 óra az egész évfolyamnak szóló „nagy" előadás, 2 óra olyan előadás, amelyet két kínálat közül választhatnak ki a hallgatók, míg a további 2 óra szeminárium, amelyet 5 csoportban bonyolítanak le (tehát átlagban mindenképpen csoportonként 12 hallgatónál nagyobb létszámmal). Ugyancsak a másik három egyetem történészképzése felé mozdult el a pécsi képzés tantárgyi vonatkozásokban is: a Bevezetés a történettudományba című tárgy egyik blokkját topográfiára, a másikat forráselemzésre fordítják (ezek a másik három egyetemen Történeti földrajz, illetve Könyvészeti, levéltári és forrástani alapismeretek címmel önálló tárgyakat jelentenek). Ugyancsak nagymértékben megfelel a másik három egyetem gyakorlatának a történészek latin oktatása is. Abban szintén hasonlóság van, hogy kiemelten foglalkoznak az oktatásban Kelet-Európa történetével.

5. Minden jel arra mutat, hogy a pécsi „kísérlet" történelem szakon egyetemi színvonalat eredményezett. Az ekvivalencia, illetve a konvertálhatóság azonban megköveteli, hogy a „kísérlet" lezárulta után a pécsi történészképzésben azt a tantervet használják, amely az ún. Szabad György-féle bizottság állított össze, s amelyet jelenleg a másik három egyetem történészképzésében alkalmaznak. Ez természetesen nem jelenti minden egyéni íz kiirtását a tantervből (illetve tanrendből), hiszen nyilvánvaló: Pécsnek továbbra is meg kell őrizni – ahol erre mód van – az előadások és szemináriumok választhatóságát, ami a „kísérlet" jelentős eredménye, s tovább kell haladni azon az úton, amely már eddig is több speciális képzés (Pannóniai régészet, Újkori muzeológia) megindításában megnyilvánult. Ugyanakkor a konvertálhatóság (az átlépés) zavartalansága érdekében növelni kell a szűkre szabott vizsgaszámot. Lehetőség szerint rendezni kell azokat az illeszkedési problémákat, amelyek a pedagógiával (a II. évfolyamon folyó iskolai munka, illetve főleg az V. év kihasználtsága vonatkozásában), a marxizmus-leninizmus tantárgyaival (a szorgalmi időszak vizsgáit illetően), valamint a nyelvszakokkal (a részképzés tekintetében) fennállnak. A továbbiakban erősíteni kell – főleg a II. évfolyamon – a helyi tanerők számát (főleg, ha a jövőben az adótörvény többeket elriaszt a lejárók közül a pécsi félállás vállalásától). Meg kell találni a művelődéstörténet igazi helyét (és alkalmasint szervezeti önállóságát) az oktatásban. Mindenképpen erősíteni kell a III. év első két negyedében a magyar és az egyetemes történelem, illetve ezen belül is a Kelet-Európa súlyát. El kell érni, hogy a pécsi egyetem oktatói vállalkozzanak egyetemi jegyzetek írására. Nagyobb figyelmet kell fordítani a szakdolgozatokkal kapcsolatos munkára, illetve a diákköri tevékenységre. Megfontolandó a pécsi képzési tervben már korábban szerepelt: Gazdaság–társadalom–kultúra című tárgy visszaállítása, de nem az I., hanem valamelyik felsőbb évfolyamon. Mindenképpen be kellene vezetni, illetve tovább kellene növelni a segéd- és rokontudományok (pl. a néprajz) oktatását. Kérdéses, hogy a jelenlegi, összesen heti 25 órás keretben ez megvalósítható-e.

6. Mindent egybevéve megállapítható, hogy a javaslatom szerint Pécsett létrehozandó bölcsészkarnak szép reményekre jogosító, ígéretes (máris sok eredményt produkáló) képzési iránya és intézményi kerete lesz a történelem szak, illetve tanszék.

Szeged, 1987. november 30.
Dr. Kristó Gyula
tanszékvezető egyetemi tanár

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 93. d. 1735/1988. Feljegyzés a pécsi egyetemen folyó történelem szakos képzésről.
— Géppel írt, aláírással hitelesített, sokszorosított tisztázat.

Csikai Gyula művelődési miniszterhelyettes 1987 szeptemberében egy egyetemi oktatókból és szakértőkből álló munkabizottságot bízott meg a Tanárképző Karon folyó egységes tanárképzési kísérlet értékelésére. A szakértői bizottság tagjai: Benkő Loránd nyelvész, akadémikus (ELTE); Bazsa György vegyész, egyetemi docens, dékán (KLTE); Cseresznyés László közgazdász, osztályvezető-helyettes (MM); Iglói Endre szlavista, egyetemi tanár (KLTE); Kissné Papp Margit osztályvezető-helyettes, a JPTE minisztériumi referense (MM); Kristó Gyula történész, egyetemi tanár (JATE); Nádasi Mária egyetemi docens (ELTE); Németh G. Béla irodalomtörténész, akadémikus (ELTE) és Poszler György esztéta, egyetemi tanár (ELTE) voltak. A bizottság zárójelentését, s mellékleteként a szakértők részjelentéseit a minisztérium 1988 novemberében juttatta el a Tanárképző Karra (PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 93. d. 1735/1988). Jelen kötetben öt részjelentést közlünk, ld. 39/a–f. sz. dokumentumokat. Terjedelmi okokból nem közöljük a következő dokumentumokat: Cseresznyés László: Jelentés a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem egységes tanárképzési kísérletének vizsgálatáról, részanyag a gazdasági feltételekről, 1988. máj. 19.; Nádasi Mária: Vélemény a JPTE Tanárképző Karán folyó gyakorlati képzésről, 1988. máj. 20.; Németh G. Béla: Feljegyzés a Pécsi Egyetem Bölcsészkarának [sic!] munkájáról, d. n.

39/b. Benkő Loránd feljegyzése a Tanárképző Karon folyó magyar nyelvészeti képzésről

Budapest, 1988. április 30.

1. Azon [a] két látogatáson kívül, amelyet a bizottság Pécsett együttesen tett, egyrészt a kar illetékeseinek, másrészt a diákságnak a meghallgatása keretében, speciálisan a magyar nyelvészeti oktatás ügyében a következő megbeszéléseket folytattam: a.) a tanszék vezetőjének, Szépe Györgynek jelenlétében a tanszéknek Pécsett jelen levő oktatóival; b.) 6 hallgatóval a tanszék diákjai közül; c.) a tanszék vezetőjével utazás közben; d.) külön Fancsaly Évával, aki a tanszéki megbeszélésen nem volt jelen; e.) külön Szekfű Máriával, aki tanszékem tudományos kutatójaként Pécsett félállásban oktat, és szintén nem volt jelen a tanszéki megbeszélésen; g.) újból Szépe Györggyel, az előző megbeszélések óta fölmerült problémákról.

Az alábbiakban ezen megbeszélések során leszűrődött véleményemet foglalom össze, ahol szükséges, javaslatot téve a továbbiakra nézve is. Észrevételeimet magától értetődően elsősorban a magyar nyelvészeti képzésre irányítom, megjegyezve azonban egyfelől azt, hogy a magyar nyelvészeti képzésnek mind az eredményei, mind a hiányai jórészt az egységes pécsi tanárképzési kísérlet jellegéből, előzetes elképzeléseiből fakadnak, azokkal szoro-

san összefüggenek; másrészt a magyar szakon belül működő két testvér tanszék helyzetéből folyóan egyes esetekben a magyar irodalmi tanszék működésével is érintkeznek.

2. Előbb azokat a kérdéskköröket veszem sorra, amelyekben alapvetően egyetértek a pécsi gyakorlattal, illetőleg amelyekben a pozitívumok vannak túlsúlyban.

Mindenekelőtt messzemenően helyeslem, hogy a pécsi tanárképzésnek a magyar nyelvészeti oktatás viszonylatában is legyen sajátos arculata, legyenek olyan vonásai, amelyek – bizonyos mértékig – megkülönböztetik a többi tudományegyetem magyar nyelvészeti képzésétől. Ez a sajátos jelleg, színezet tulajdonképpen minden magára valamit adó felsőoktatási szintű képzési műhely helyes törekvése, és – a káderhelyzettől függő mértékben – többé-kevésbé érvényesül a többi magyar tudományegyetem magyar nyelvészeti tanszékei közti viszonylatban is. Azt sem tartom problémának, sőt a kezdeményezés újszerűségét is értékelem, hogy a pécsi egyetem képzési tartalma olyan vonásokat, például olyan tantárgyakat, résztárgyakat is magában foglal, amelyek mindhárom másik egyetemtől eltérnek. Az persze magától értetődő, hogy a pécsi egyetem sajátos színezete nem veszélyeztetheti sem a más egyetemeken adott tanári diplomákkal való szakmai egyenértékűséget, sem a más egyetemre történő hallgatói átkerülés lehetőségeit. Hogy e potenciális veszélyek közül az előbbi fönnáll-e, azt ma még nem lehet lemérni, mert Pécsett végzett magyar szakos hallgatók még nem működnek az iskolákban. Az utóbbi nehézség valóságát néhány hallgatói átkerülés példája már inkább jelzi: [a] Pécsről jött hallgatók egyelőre nem minden esetben tudják tanulmányaikat más tudományegyetemeken zökkenőmentesen folytatni. Kívánatos volna, ha az új tantervi irányelvek keretében ezek a problémák központi intézkedésekkel, illetőleg egyetemek közti tantervi egyeztetésekkel a fő strukturális és tartalmi kérdésekben kiküszöbölődnének, természetesen az egyes oktatási intézmények sajátos arculatának föladása nélkül.

Teljesen egyetértek azzal a kezdeményezéssel, hogy Pécsett a hagyományos kétszakos szakpárosítások mellett magyar nyelv és irodalom szakot hoztak létre. A magyar szak ugyanis, amely a nemzeti műveltség két alapvető tárgyát: a nemzeti nyelvet és a nemzeti irodalmat foglalja magába, mindkét tudományágban igen nagy és tanári szinten elmaradhatatlan ismeretanyagnak a birtokbavételét kívánja meg, illetőleg olyan elmélyült felkészülést igényel, amely még egy másik szakkal párosulva nemigen valósítható meg, főként nem kiemelkedő színvonalon. Csak sajnálni tudom, hogy az ugyanerre irányuló Eötvös-egyetemi kezdeményezést ott részben a rossz meghirdetés, részben az oktatói többletmunka nem mindenkinek ízlő volta miatt nem sikerült megvalósítani. Ezt a szakpárosítást tehát véleményem szerint Pécsett a jövőben is fent kell tartani, sőt meg kell izmosítani – két fenntartással, illetőleg követelménnyel. Az egyik az, hogy a magyar nyelv és irodalom szakosoknak legalább egy világnyelv ismeretét el kell sajátítaniuk, és szigorú előírású követelményekkel külön vizsgán tanúsítaniok kell. A másik az, hogy erre a szakra ne juthassanak be a képzési menet során olyanok, akik más kétszakosságból úgy kerülnek át ide, hogy másik szakjuknak képességhiányból nem tudnak eleget tenni, magyarán mondva onnan kibuknak (erre az eddigiekben nem egy példa volt).

A magyar nyelvészet úgynevezett „alapképzésének" tantervi előírásait általában jónak tartom; ezek a struktúrát tekintve lényegében nemigen térnek el például az Eötvös-egyetemen jelenleg érvényes tantervi előírásoktól. Más kérdés, hogy ezekből az eddigi gyakorlatban nem minden valósult meg az eredeti elképzelés szerint, valamint, hogy az ide jutó feltűnően kicsi óraszámban mindebből erre milyen mód kerülhetett. E kérdésre alább még visszatérek, itt csak azt bocsátom előre, hogy a jövőben még nagyobb súlyt kellene fektetni azokra a tantárgyakra, amelyek magában a szakmában való felkészítést szolgálják, egyfelől

a magyartanárok tényleges iskolai kötelezettségeit, másfelől a magyar nyelv múltjára és jelenére vonatkozó beható ismereteit illeti.

Egyetértek azzal a pécsi törekvéssel, amely a magyar nyelvészeti oktatást nagyobbrészt kiscsoportos, szemináriumi, gyakorlati jellegű órákban valósítja meg, de azért nem szakít az előadási formával sem. Ez utóbbit nemcsak munkaerő-gazdálkodási kényszerből, hanem didaktikai és szakmai okokból is kívánatosnak látnám a jövőben is fenntartani.

Helyeslem a magyar nyelv és irodalom szakosoknak a felsőbb évfolyamokon specializációs lehetőségek biztosítását. Sőt, ennek a tanulmányi szerkezetnek egy-két további szakosodási iránnyal való bővítését is szükségesnek látnám. Egy magyar szakos tanár számára a magyar nyelvtörténetben való szakosodás nyilvánvalóan van olyan fontos, mint az uráli–finnugor nyelvészetben, s ez a kettő különböző stúdium, nem vonható össze. A szociolingvisztika is megérdemelné, hogy külön szakosodási irány lehessen, magában foglalva a nyelvjáráskutatás, a névtan stb. problematikáját is. Véleményem szerint azonban meg kellene fontolni, nem volna-e jobb a specializációs irányokat csak a IV. évfolyam elején megindítani, nehogy túl sok időt, tanulási energiát vegyenek el a szakmai alapképzés múlhatatlanul szükséges ismeretanyagától, s tekintettel arra is, hogy minden specializációs irány meghatározott szintű ismeretanyagának benne kell lennie a szakmai alapképzésben is.

Jónak látom, hogy a nyelvi nevelés fogalmát a magyar nyelvészeti tanszék komplexen fogja föl, és a képzésbe beiktat olyan információelméleti, szociológiai, pszicholingvisztikai stb. ismereteket, amelyek újszerűek a nyelvészeti pedagógiában. Az is helyes, hogy mindezeken túl az úgynevezett szakmódszertani képzést is a kezében tartja.

A pécsi magyar nyelvészeti tanszék tevékenységét dicséret illeti abban a vonatkozásban is, hogy hathatósan működik közre a nyelvészet megkedveltetésében. A tanszéken több olyan oktató dolgozik, aki igen közeli kapcsolatot tud teremteni hallgatóságával, s közel tudja hozni számukra a nyelvtudomány problematikáját. A hallgatók ezt általában érzékelik is, bizonyos vonatkozásokban még a magyar irodalmi oktatási procedúrával szemben is kiemelik. Nyilván ennek a következménye az is, hogy igen számos magyar szakos hallgató választ nyelvészetből szakdolgozatot. Ennek a folyamatnak további elősegítése érdekében talán meg lehetne gondolni azt is, ami a pesti egyetemen régóta szokásos, és a nyelvészeti káderkiválasztás céljait hatékonyan szolgálja, hogy tudniillik a magyar nyelvészetből szakdolgozók számára a szaktudományos-filológiai felkészülés elősegítését külön szakdolgozatmódszertani szeminárium biztosítja.

2. A Pécsett folyó magyar nyelvészeti képzésben akad néhány olyan probléma, amely – részben a pécsi kísérlet általános elgondolásainak bizonyos revíziójával összekapcsoltan is – újra való gondolásra, illetőleg kiigazításra szorul.

Úgy látszik, nem vált be a tanulmányi időszak negyedévekre bontása, mely részben a tantárgyak elaprózásának veszélyét is magával hozta. A félévi egységekhez való visszatérés szükségessége alkalmasint a magyar nyelvészeti tárgyak bizonyos koncentrációját is elősegítheti, mely elsősorban a specializációs irányokban, de kisebb mértékben az alapképzésben is jót tehetne a hallgatók szintetikus látásmódjának. – A hallgatók jó részének véleménye szerint a tanulmányi és a vizsgaidőszak egybemosása sem túlságosan szerencsés újítás, főként szigorlatok előtt akadályozza a zavartalan felkészülést, másrészről fontos órákról, szemináriumokról való tetemes mértékű hiányzásoknak is okozója. Szerencsésebb volna a két időszak nagyobb mértékű elkülönítése, de legalábbis a szigorlatok előtt 2–3 heti felkészülési időszak beiktatása.

Az erősen leszorított óraszámot önmagában lehet ugyan helyeselni, de csak két feltétel fennállása esetén: ha vele megfelelő számú és szigorúságú vizsgarendszer párosul, és ha a hallgatóknak megfelelő könyvtári viszonyok, főleg pedig jól hozzáférhető szakirodalmi

anyagok állanak rendelkezésükre egyéni felkészülésük biztosítására. Nos, ezek a feltételek egyelőre nem mindenben adottak még Pécsett, a magyar nyelvészeti oktatásban sem. A vizsgák száma, főként a szigorlatok vonatkozásában túlságosan kevésnek látszik ahhoz, hogy a tüzetes számonkérés velük megvalósítható legyen, és szigorú mércéjük körül is akad még javítanivaló. Mintha a magyar irodalmi szak vizsgarendszere a maga szigorúbb előírásaival egyelőre nagyobb biztosítékot nyújtana a tanulásra késztetésre, illetőleg a tudásszint tüzetesebb lemérésére. A vizsgarendszer liberális vonásainál még nagyobb gondnak látszik a nyelvészet viszonylatában, hogy elsősorban a specializációs irányokban felmerülő igen sok új stúdium, anyagrészlet – a szemináriumokon kívül – legföljebb egyes cikkekből, tanulmányokból, nemegyszer hozzáférhetetlen kiadványokból volna elsajátítható, mert e tárgyakból jegyzetek, tankönyvek Pécsett eddig nem készültek. Én ugyan nem vagyok híve a kizárólag tankönyvekből, főként pedig jegyzetekből való felkészülésnek, a magam portáján ezt soha el nem fogadom hallgatóimtól. Azt sem helyeslem azonban, hogy a hallgató a vizsgára való felkészülés folyamatában egész tantárgyak anyagát csak részletekből szedegethesse össze, s tankönyvek, jegyzetek hiányában szintézis, egységes átnézeti kép birtokába ne juthasson. A pécsi alapképzés tantárgyaihoz a más egyetemeken használatos tankönyvek, jegyzetek ugyan nagyrészt rendelkezésre állanak, az olyan specializációs részlegek számára azonban, amelyeket más egyetemeken nem tanítanak, ilyenek nincsenek. A viszonylag kis óraszám, és a tanulmányi és vizsgaidőszak összefolyása miatti óralátogatási hézagok következtében legalábbis a legfontosabb speciális tantárgyak szintéziseinek egybeállítása véleményem szerint a magyar nyelvészeti tanszék oktatóinak sürgős kötelessége volna.

Nem tudom helyeselni az alapképzés szintjén, a kétszakos hallgatók magyar szakjában a nyelvészeti és az irodalmi oktatás heti 3:6 arányú óramegosztását. Ennek létrejötte körül ellentmondásos véleményeket ismerek, s furcsállom, hogy ezt öt éven keresztül sem lehetett kiigazítani. Ez az arány ellentmond minden nemzetközi gyakorlatnak, sőt e szempontból a többi magyar bölcsészkaron érvényes, a nyelvészet számára szintén kedvezőtlen tantervi előírásoknak is mélyen alatta marad. Heti 3 órában ma a gimnáziumok két osztályában tanítanak anyanyelvet (ami szintén kevés), s az több mint elgondolkoztató, hogy a leendő magyartanárok felkészítésére sem jut ennél több idő – egyetemi szinten! Tekintve a felkészülési lehetőségek fentebb említett problémáit is, a két rész-szak arányainak megváltoztatása a továbbhaladás elengedhetetlen feltétele.

Nem tartom helyesnek, hogy a stilisztika tantárgyának oktatása teljességgel az irodalom-oktatás kereteibe ment át. E tárgynak oly sok a nyelvészeti vonatkozása, hogy az nyelvész-szakember felkészítő munkáját is igényli. Ha a mostani állapotot a nyelvészeti tanszék kádergondjai okozták, ezen segíteni kell; meg lehetne kísérelni e tárgy közös előadását, hogy az irodalmi stilisztika problematikája se szenvedjen kárt.

Ha nem volnék nyelvtörténész, akkor is azt mondanám, hogy a magyar nyelvtörténet helyzete nagyon hátrányos a pécsi egyetemen. Ennek a helyzetnek van egy elvi oka is: a magyar nyelvtörténet mintegy az uráli stúdiumok keretébe van helyezve: „Uráli és magyar nyelvtörténet" címen, 4 + 6 órában. Két, igen nagy részben különálló stúdium van itt egybefogva, s a belső arányokról is lehetne éppen vitatkozni. A magyar nyelvtörténet ilyen kis arányokban nem adhat alkalmat nyelvünk háromezer éves történetének akár nagy vonalakban való áttekintésére, s különösen nem a magyar nyelvi művelődéstörténet megismerésére, nem is szólva a nyelvtörténet általános, elvi kérdéseinek tárgyalásáról, és a történeti szemlélet megismertetéséről. A magyar nyelvtörténet háttérbe kerülésének van egy gyakorlati vetülete is: egészen a legutóbbi időkig uráli–finnugor nyelvészek adták elő e tárgyat, ami kb. olyan abszurdum, mintha az uráli–finnugor összehasonlító nyelvészetet magyar

nyelvtörténészek adnák elő. Néhány hónapja egy félállásos nyelvtörténész tanít a tanszéken, ez azonban egyáltalán nem látszik elegendőnek. Ez az egész kérdés okvetlenül revideálásra szorul.

A magyar nyelvészeti és a magyar irodalmi tanszék egész oktatási szerkezete, oktatási metodikája és vizsgarendszere jelentékenyen eltér egymástól. A két tárgy bizonyos mértékben eltérő sajátságai, és a tanári metódusok magától értetődő különbségei természetesen nemcsak lehetővé, hanem szükségessé is tesznek különbségeket. Ezek azonban jelenleg nagyobbak annál, amely két testvér szak viszonylatában szerencsés és elfogadható. Kívánatos volna, ha a két tanszék vezetői és oktatói ezt a kérdést tüzetesen megtárgyalnánk, és az egymás közti közelítés irányába lépéseket tennének a kölcsönös érdekek tiszteletben tartásával. Általában is jó volna, ha a nyelv és az irodalom a magyar szakon is állandó szoros kapcsolatban működnék egymással.

4. A pécsi kísérlet öt éve a magyar nyelvészeti szakterületen is bebizonyította, hogy életképes, és alkalmas egyetemi szintű képzés megvalósítására. A kísérleti jelleget tulajdonképpen be is lehetne rekeszteni, és a továbbiakban szokványos egyetemi szinten, minden jó kezdeményezést megtartva és továbbfejlesztve kellene működni. A kezdet nehézségeiből is adódóan a magyar nyelvész szakon is még számos probléma vár megoldásra; az ezekkel való megbirkózás a következő néhány év fontos feladata, és föltétlenül szükséges feltétel a további sikeres működéshez.

Budapest, 1988. április 30.
Benkő Loránd
tanszékvezető egyetemi tanár

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 93. d. 1735/1988. Feljegyzés a Művelődésügyi Minisztérium számára a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen folyó magyar nyelvészeti képzésről.
— Géppel írt, aláírással hitelesített, sokszorosított tisztázat.

39/c. Poszler György jelentése a Tanárképző Karon folyó művészettudományi és irodalom szakos képzésről

Budapest, 1988. május 12.

A vizsgálatban értelemszerűen – a minden szakterületre érvényes általános problémákon túl – a művészettudományi szak anyagával és az irodalom-szakosok elméleti – esztétikai, filozófiai, irodalomelméleti – stúdiumaival foglalkoztam. Beleértve az általánosan kötelező elméleti tárgyak problematikáját is. Érdemes azonban mindjárt az elején megjegyeznem, hogy az elméleti anyag vizsgálata nem történhet meg a történeti anyag vizsgálata nélkül. Nyilvánvaló ugyanis, hogy minden érdemleges, és éppen ezért tanítható és tanítandó elméleti általánosítás a történeti folyamat, ez esetben a művészettörténeti folyamat elemzéséből nő ki.

A vizsgálódás során többszörösen tárgyaltam a tanszék, illetve az intézet vezetőjével, Bécsy Tamással. Részt vettem egy általa szervezett konzultáción, amelyen megjelent a tanárok és [a] hallgatók egy része. Részt vettem továbbá a bizottság által szervezett, csak a hallgatókkal folytatott közös konzultáción. Tanulmányoztam a képzésre és a kísérleti programokra vonatkozó összes dokumentumokat. Megjegyzem végül, hogy a korábbi években az intézet meghívására tartottam az egyetemen egy-egy esti előadást, és a szakon oktató volt

tanítványaimmal is gyakran találkozom. Így a képzés folyamatáról is van valamilyen képem. Az alábbiakban az ilyen módon szerzett tapasztalatokat foglalom össze.

Azzal kezdem, hogy a vonatkozó szakok eredeti programját alapjaiban jónak tartom. Azok tervezésekor a viták egy részén jelen voltam, az elképzeléseket támogattam. Semmi okom arra, hogy egykori véleményemet ma módosítsam. Az egyetértés főként arra vonatkozott és vonatkozik ma is, hogy indulnak a más egyetemeken nem létező szakpárosítások (magyar irodalom és magyar nyelv; irodalom és művészettudomány). Továbbá ezen szakok, de a hagyományos szakok anyagában is az irodalomtörténet tanítása mellett megjelennek igen fontos, más egyetemeken nem tanított, vagy nem így tanított elméleti diszciplínák. Amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy az esztétika, az irodalomtudomány és a társtudományok legkorszerűbb nézőpontjait az oktatásban érvényesítsék, és reprezentatívabbá tegyék az anyagban a történeti szempontok mellett az elméleti szempontokat. Megemlíthető itt az irodalomszociológia, szociálpszichológia, jelelmélet, mitológia, az irodalomtörténet elmélete, a befogadás-esztétika, az ágazati esztétikák – és sok más egyéb is. Igen jónak látszott a tutori órák elképzelése, és az a koncepció, hogy a kötelező heti óraszám ne emelkedjék 25 fölé.

Egyértelmű azonban, hogy az eltelt évek tapasztalatai egyfelől azt mutatják, hogy valamelyest módosítani kellene az eredeti elképzeléseket, másfelől bizonyítják, hogy a megvalósítás néhány ponton elmaradt az ideális elképzelések mögött.

Először néhány szót az eredeti elképzelések módosításáról. Valószínűnek látszik – bár ez természetesen olyan szakmai kérdés, amelyben az álláspontok különbözhetnek –, hogy néhány tervezett elméleti tárgy nem áll meg önállóan a lábán. Egy nagyobb összefüggés részeként megjelenhet, külön diszciplínaként nem. Durván fogalmazva: nincs annyi ismeretanyag mögötte, amely egy külön tantárgyhoz elegendő. Csak példaként, ilyennek látszik: az esztétikai minőségek; az irodalmi mű létmódja, műneme (különösen, ha a műfajelmélet külön szerepel); az irodalomelméleti kategóriák esztétikai aspektusai; a művészeti ontológia kérdései. És még sorolni lehetne néhány példát.

Másodszor az eredeti elképzelések megvalósításának gondjairól.

Megemlítendő mindenekelőtt egy általános probléma. Az új kar és a kísérleti oktatás indításával kapcsolatos főhatósági elképzelések nagy körvonalakban megvoltak ugyan, de a részleteket illetően sok kérdés tisztázatlan maradt, és a későbbiekben éppen a részletproblémák kidolgozatlansága vált a sikeres megvalósítás akadályává. Emellett érdemes végiggondolni, hogy a létesítés már romló gazdasági körülmények között indult. Ez sok más mellett bér- és lakásproblémákban is éreztette hatását. Ezért nem sikerült minden esetben a legalkalmasabb szakembereket idehozni, és az eredendően lejáró szakemberek egy része az évek során eltávozott. Gondolom, nem sért senkit a megállapítás: a helyi erők pedig csupán részlegesen lehettek alkalmasak az egyetemi szintű képzés megvalósítására. Így az oktatás színvonala – egyes tárgyakban – ma sem ideális módon biztosított.

A romló körülmények rovására írandó az eszközökkel, elsősorban a legelemibb eszközökkel, vagyis könyvekkel való rossz ellátottság. A pécsi egyetemi könyvtárban a humán diszciplínák anyagának a gyűjtése évtizedeken át szünetelt, vagy csupán nagyon hiányosan történt. A kar megindulásakor pedig nem volt elég anyagi erő a hiányok pótlására. Így a hallgatók ma is a legalapvetőbb szakirodalom hiányával küszködnek. Olykor a kötelező irodalmi olvasmányok megszerzése is gondot okoz.

Az anyagiakon túl szervezési problémák is felmerülnek. Igaz ugyan, hogy a 25-ös óraszámot többnyire sikerült tartani, de a 25 óra elaprózott tantárgyakból áll össze. Olykor 13–14-féle tantárgyat is jelent. Ráadásul olyan tantárgyat, amelynek az óráira folyamatosan kell készülni. Így a kevés soknak bizonyul, és túlterhelést eredményez. Nem látszik bizonyítot-

tan jónak a szorgalmi idő és a vizsgaidőszak egybemosása. Érdemleges érvek szólnának a különválasztás mellett. Újszerűnek látszott a tutori órák rendszere, de nem funkcionál az elképzeléseknek megfelelően. A tutor feladata lenne a már lényegében elsajátított anyag belső összefüggéseinek megteremtése, a tanulás közben felmerült kérdések tisztázása. Ehelyett az anyag elsajátításával kell küszködnie. Továbbá olykor maga sem megfelelően felkészült. A XX. századi irodalom kutatója nem lehet azonos szinten tájékozott a középkori irodalom legfőbb összefüggéseinek kérdésében. Minden valószínűség szerint hiányoznak az előadások, évfolyam-előadások. A fejlődés fő vonalait, egy-egy elméleti gondolatmenet csomópontjait érdemes előadni. Már csak azért is, hogy a hallgatónak alkalma legyen találkozni egy-egy jelentősebb tudós-tanáregyéniséggel, és kapjon példát arról, hogy miként lehet egy tudományos gondolatmenetet logikusan felépíteni és nyelvileg is elegánsan megformáltan előadni.

Ezután három tartalmi kérdés.

Vizsgálódásaim alapján gondot jelent számomra a történeti és elméleti stúdiumok aránya. A többi egyetemen az elmélet szorul háttérbe a történet mellett, itt a történet az elmélet mellett. Magát az irodalom- és művészettörténeti folyamatot a hallgatók ugyan elvben megismerik, a gyakorlat azonban nem fedi tökéletesen az elveket. A módszeres irodalomtörténeti felkészülés az ezer gonddal küszködő kiscsoportos foglalkozásokra és a tutori órákra hárul. Ezek azonban nem tudják a kívánatos szinten teljesíteni a feladatot. A kötelező olvasmányok anyaga ugyan megfelelő, de hiányos a szisztematikus segítség a feldolgozásban. A könyvtári nehézségek és a sok tantárgyra való készülés igénye olykor még magát a művek elolvasását is megkérdőjelezi. Így a történeti folyamat elmélyült tanulmányozása és a „működelség" egyaránt gond. Enélkül pedig a legkitűnőbben megkoncipiált elméleti anyag is óhatatlanul tartalmaz valójában meg nem értett általánosításokat is.

A művészettudományi szakon belül is jelentkezek apróbb problémák. Kitűnő az esztétikatörténeti stúdium, de igencsak elaprózottak az ágazati esztétikai tárgyak. Ezeket érdemes lenne egy nagyobb tantárgyi blokkba összevonni. Emellett jelentkezik valami tisztázatlanság az elméleti és a gyakorlati profil tekintetében. Igaz azonban, hogy ez csak a tudomány logikája felől gond. A leendő iskolai munkára gondolva – minden valószínűség szerint – szükség van olyan tárgyakra is, amelyek a szakköri és ehhez hasonló tevékenységet alapozzák meg. Tehát jelentős profiltisztításra nemigen van szükség.

Itt is jelen van az általánosan kötelező tárgyak dilemmája. Először is az óraszámuk (25 órán belül 9) mindenképpen sok. Másodszor is oktatásuk nem elég magas szintű, és nem igazodik a hallgatók szakmájához. Ha már itt kísérleti oktatásról van szó, nem lehetett volna megkísérelni, vagy nem lehet ezután megkísérelni, hogy a szokott sémáktól eltérve az ideológiai tárgyakat a szakmával összehangoljuk? Ettől a szakmai oktatás hatékonysága és az ideológiai oktatás hitele egyaránt erősödne. Gondolok itt arra, hogy az általam vizsgált szakok esetében – más kérdések rovására is – a filozófiatörténet, történetfilozófia, nyelvfilozófia, etika, logika és más hasonló diszciplínák kerüljenek előtérbe.

Összefoglalóan szeretném hangsúlyozni, hogy feladatomnak a problémák összegyűjtését, nem az eredmények felsorolását tartottam. Azokat is legalább ennyire részletezhetném. A képzés első szakaszát ezekkel a gondokkal együtt is lényegében eredményesnek tartom, és a gondok fő okát az objektív – elsősorban anyagi – körülményekben keresem. A mostoha körülmények ellenére megvalósított eredményeket a vezetők és oktatók, – nem utolsó sorban a hallgatók – érdemének tekintem. Néhány javaslatom nem a képzés szerkezetének megkérdőjelezésére, csupán finomításra irányul.

1.) Megvizsgálandó az elméleti és történeti anyag aránya. Nem csupán a követelményekben, hanem a feldolgozás lehetőségeiben is. Néhány elméleti tantárgyat össze kellene vonni, és nagyobb óraszámot biztosítani a történeti anyag feldolgozásának.
2.) Az előbbivel párhuzamosan megvizsgálandók a negyedéves tárgyak. Összevonásukkal a túlterhelés csökken, az ismétlődések kiküszöbölhetők lesznek.
3.) Meg kellene vizsgálni, mikor és hol vezethetők be a professzori előadások.
4.) Érdemes lenne megfontolni a vizsgaidőszak visszaállításának lehetőségét.
5.) Csökkenteni kellene az általánosan kötelező tárgyakat, és anyagukat szakmacentrikussá kellene tenni.

Budapest, 1988. május 12.
Poszler György

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 93. d. 1735/1988. Jelentés a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán folytatott elemzés tapasztalatairól.
— Géppel írt, aláírással hitelesített, sokszorosított tisztázat.

39/d. Bazsa György feljegyzése a pécsi egységes tanárképzési kísérlet és a természettudományi szakterület értékeléséről

Debrecen, 1988. május 16.

Általános megjegyzések

A szándék és az elhatározás, hogy a dél-dunántúli régióban alakítsák ki az ország legszélesebb spektrumú tudományegyetemét, érthető és önmagában támogatásra méltó. Ehhez adva volt két egyetemi kar és egy teljes közoktatási tantárgyi spektrumban képző főiskola. Következésképpen úgy szólt a feladat, hogy egy főiskolát fokozatosan egyetemi szintre kell emelni. A kezdeti adottságok és feltételek aránylag jól ismertek. Ami számomra nem világos, és meggyőző formában aligha lesz az: miért kellett ezt az egyszerű és tiszta képletet két olyan jelzővel ellátni, ami sokak számára félreérthető volt, ezért sok kérdőjelet, sőt nem ritkán ellenérzéseket keltett.

A *kísérlet* kifejezést ugyanis a legkevesebben fogták fel olyan szűk értelemben, hogy Pécs kipróbál valamit, s ha megy, folytatja, ha nem megy, abbahagyja, hanem – gondolom az akkori közoktatás-fejlesztési elképzelések melegágyában – legtöbben úgy vélték, Pécs hivatott kikísérletezni azt, amit majd aztán másoknak is csinálni kell. Erre pedig általában az egyetemek, s nem csak a hazai tudományegyetemek, nem szívesen hajlanak.

Az *egységes tanárképzés* kifejezéshez az említett közoktatási elképzelésben kissé más tartalom tapadt: minden tanárképző intézmény (főiskola és egyetem) ezt a feladatot fogja kapni; de a magyar valóság miatt ez nem a főiskolák egyetemi szintre emelésének esélyét, hanem az egyetemek főiskolai szintre süllyesztésének veszélyét hordozta magában. Ha pedig tartalmilag vesszük: a kifejezés „kisajátítást" jelent, hiszen az az egyetemet végzett középiskolai tanár, aki egyik gyakorló félévében általános iskolában tanított, legalább annyira „egységes tanár", mint amint a pécsi jelszó ígért.

Ezekhez még további nehézségek is társultak. Ilyenek, mint például (részletezés nélkül):
- a koncepció kimunkálásának elnagyoltsága, annak több irreális eleme,
- a személyi feltételek felemás megléte és nem léte,
- az objektív (dologi, pénzügyi, státuszbeli) feltételek erősen korlátos volta,

- a két egyetemi kar húzóerőnek nem tekinthető szerepe,
- a tanárképző kar belső személyi problémái (pl. az egyetemi perspektívával nem bírók ellentmondásos helyzete),
- a TK tagolódása: az egyetemi képzést elkezdő bölcsész területek, az egyetemi perspektívát kitűző ttk-s szakmák és a minden bizonnyal hosszú távon is középiskolai szintű készség-tárgyak háromszöge,
- a „másság" erős hangsúlyozása kimondatlanul a többi képzés kemény kritikájaként [?].

Utólag is csak azt tudom mondani, hogy elismerés illeti azokat, akik ennyi előre látható és nem látható nehézség ellenére, a feltételek nyilvánvaló korlátozottsága mellett is vállalták az „egyetem-csinálás" nehéz feladatát, még akkor is, ha bizonyára voltak közöttük, akiket az egyéni karrier vágya erősebben fűtött a nemes célnál. És felmerül a felelősség kérdése is: felelősségre vall-e engedni elindulni ilyen nagy horderejű munkálatokat a feltételek nyilvánvaló korlátjai között? Ebbe emberek roppanhatnak bele, nemes ügyek porladhatnak szét!

Bár történetietlen minden ilyen megállapítás, de véleményem szerint az utóbbi évek irányítási-szervezési munkáinak egyik kulcseleme volt, hogy tanárképző kari rektor állt (áll) az egyetem élén. (Nem akarom bántóan kimondani, hiszen a PB-titkár személye akár élő cáfolatnak is tekinthető, de egy jogász vagy közgazdász rektor feltehetően másként kezelte volna az egész ügyet.) A rektor bölcsész voltát szerencsésen egészítette ki a tanárképző kari dékán ttk-s kötődése: ezt nem erőegyensúlynak, hanem jó szemléleti együttesnek tartom. Mindketten egyetemben gondolkodó, kvalifikált vezetők, szakmájukban tekintélyes tudósok (sőt, az utóbbit időt rabló funkciójuk mellett is megtartó, mi több növelő) egyéniségek. Voltak természetesen segítőtársaik, mint ahogy ellendrukkerek is – helyben és másutt egyaránt. A „kísérlet" és vezetés messze nem hibátlan (lásd pl. a megoldatlan káderkérdéseket), ám érzésem szerint legfeljebb más, de nem kevesebb hibával lehet ilyen munkát vezényelni. Nem gondolom, hogy feladatunk a vezetés értékelése, de ennyi hozzátartozik az összképhez.

A ttk-s területre vonatkozó megjegyzések

Az egyetemi szintű oktatás csak bölcsész szakokon indult meg, a hat természettudományi közismereti tárgy (matematika, fizika, kémia, biológia, földrajz és technika) tanárainak képzése továbbra is főiskolai szinten folyt. A Kar deklarált törekvése, hogy a feltételek megteremtése után fokozatosan (tehát nem egyszerre mind a hat tárgyból) megkezdje a középiskolai (egységes?) tanárok képzését a szakmákban is. E tekintetben – az egyetem vezetői szerint is – a következő perspektíva látszik.

A legfelkészültebb állapotban a *fizika* és a földrajz van. A Fizikai Tanszék személyi állománya és tudományos teljesítménye (publikációk, pályázatok, KK-munkák, nemzetközi kapcsolatok) lényegében megnyugtatóan biztosítják a kísérleti fizikai jellegű tárgyak egyetemi szintű előadását. Feltétlenül megoldandó az elméleti fizikai terület megfelelő szintű oktatása – lehetőleg Pécshez kötődő személyi konstellációban. Bizonyos fokig lehet építeni a város más fizikus szellemi bázisaira (Ércbányászati Kutató, POTE). Kiemelkedő a tanszék demonstrációs eszközállománya. Nem teljesen kiépített, de már jó laboratóriumi bázis van a hallgatói gyakorlatokhoz. Sajnos e téren is, mint mindenütt a karon komoly gond a *könyv- és folyóirat-állomány* helyzete. Közismerten más helyeken is megoldhatatlan pénzügyi feladat a jó könyvtárak szinten tartása. Nem látom, milyen forrásból oldható meg egy könyv-

tár „retrospektív felfejlesztése". Talán a legkorszerűbb technikák (a CD-lemezek) felhasználásával látszik erre távolabbi lehetőség.

A *földrajz* oktatásához részben a Karon, de legalább ilyen jelentős hányadban az MTA Regionális Kutató Intézetében adottak a személyi feltételek. Az Intézet határozott elkötelezettséggel áll az egyetemi szintű földrajzoktatás mellett, és garanciát vállal az abban való folyamatos, érdemi részvételre, még státuszok biztosításával is. A gazdasági és regionális földrajz ekképpen nagyon erős, viszont fejlesztés szükséges a természeti földrajz oktatásához. E szakmában a tárgyi feltételek kevésbé kritikusak, a térkép-, folyóirat- és könyvtár persze elengedhetetlen.

Perspektívában – nehéz pontosan megmondani milyen, de belátható idejű perspektívában – a *biológia* lehet a harmadik egyetemi szak. Ennek is (pénz)igényes tárgyi-anyagi feltételrendszere van. A személyi feltételek alapjai részben a Karon, részben a POTE-n megvannak, s remélhetően fokozatosan kialakíthatók.

A *kémia,* a *matematika* és a *technika* jelenlegi állapotáról nem tudok extrapolálni az egyetemi perspektívára – ma ennek nincs realitása.

Hosszabb időn át foglalkoztak a Karon egy új elképzelés, egy integrált *természettudományi* szak kialakításával. Ennek során a közoktatás tantárgyi rendszere felaprózottságának oldását kísérelték meg interdiszciplináris megközelítéssel, s ebben egyúttal a ttk-s szakmák egyetemi szintre emelésének lehetőségét is vélték. Be kellett azonban látni, hogy ha ma a kétszakos képzés követelményei is a teljesíthetőség határán vannak, akkor egy burkolt ötszakosság kifejezetten illúzió, nem szólva a közoktatás fogadókészségének problémájáról.

Megjegyzések szervezeti-szerkezeti kérdésekhez

A Tanárképző Kar jelenlegi felállásában egyedülálló az országban: a bölcsész, ill. ttk-s tárgyak mellett készségtárgyakból is folyik tanárképzés, és nemzetiségi tanárképzést is végez. Ennek nyilván vannak nehézségei, és vannak előnyei is. Felmerül(t) pl. a bölcsészkar önállóságának gondolata. Úgy vélem, a jelenlegi Kar éppen az említett többes feladat miatt racionálisan nem osztható fel újabb karokra. A főiskolai hagyományokból folytatásra érdemes a vegyes bölcsész–ttk-s és készségtárgyas szakpárosítások gyakorlata. Arra ugyanis kis esélyt látok, hogy a készségtárgyakból egyetemi szintű képzés kezdődjön (erre ma a monopolhelyzetű intézményeknek van kizárólagos jogosultságuk). Az említettek szerint „tiszta" ttk-s szakpárosítások még sokáig nem indíthatók el. (A fizika–földrajz önmagában jó párosítás lehet, bár a fizika főleg a természeti földrajzzal van szorosabb kapcsolatban.) A reális lehetőség tehát a btk-s–ttk-s szakpárok fokozatos kiépítése. Ez két másik szempontból is előnyös lehet, hiszen mind a nemzetiségi iskolák, mind a két tannyelvű gimnáziumok igényelnek ilyen képzettségű tanárokat. (Egyébként másutt is vannak ilyen szakpárok, pl. történelem–földrajz, matematika–angol és számos egyedi eset.) Úgy vélem, a Kar felbontásával jó néhány egység alól húznák ki a talajt, miközben az önállósult rész sem nyerne sokat autonómiájával. Egy pécsi bölcsészkar ma félően kis súlyt képviselne.

Joggal várható el, hogy a két másik Kar legalább kooperációs készséggel segítse a TK fejlődését.

Javaslataim

1. A „pécsi kísérlet" lezárandó. Nem kell sikeresnek, sem sikertelennek, csak befejezettnek nyilvánítani.

2. Meg kell fogalmazni a JPTE fejlesztésének reális, biztosított feltételekre alapozott tendenciáit. A fejlesztéshez nyújtandó támogatásokról a főhatóság és a város (a megye, a régió) a konkrétság elvárható szintjén nyilatkozzon.
   Ezen belül az új egyetemi szakok (fizika, földrajz) indításának feltételeit előre fogalmazza meg a főhatóság (megfelelő szakbizottságai révén), ezek teljesülésekor viszont adjon engedélyt azok meghirdetésére.
3. A Tanárképző Kar tartsa meg szervezeti egységét. Felmerülhet, hogy idővel Társadalom- és Természettudományi Kar néven működjön.

Debrecen, 1988. május 16.
Dr. Bazsa György

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 93. d. 1735/1988. Feljegyzés a pécsi egységes tanárképzési kísérlet értékeléséhez.
— Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

39/e. Iglói Endre jelentése a JPTE Tanárképző Karán folyó egységes idegen nyelvi tanárképzés tapasztalatairól

Debrecen, 1988. május 21.

A kapott megbízásnak eleget téve, részben a Bizottság többi tagjával együtt, részben egyedül módom volt találkozni a JPTE Tanárképző Karának a vezetőivel, a Nyelvi és Kommunikációs Intézet igazgatójával, két igazgatóhelyettesével, valamennyi érdekelt tanszékvezetővel, számos oktatóval és előbb – külön – mintegy 40, majd a Bizottsággal együtt kb. ugyanennyi hallgatóval. Természetesen áttanulmányoztam, s tőlem telhetően a *jelenlegi* helyzettel és gyakorlattal szembesítettem azokat a dokumentumokat, amelyek az elmúlt években születtek. Ezek zöme szerintem már elévült, de jól mutatja a „kísérlet" megannyi gondját, a pécsi kollegák által is felismert tévedéseket, azokat az akadályokat, amelyekkel újító munkájuk során találkoztak, s egy részükkel sikeresen megbirkóztak, más részük megoldatlan maradt. S ezek az anyagok, a közbülső évek értékelései, nem ritkán illuzórikus tervei olyan gondokat is jeleznek, amelyek maguktól is megszűnnek, ha a pécsi kollegák visszatérnek a realitás világába. Észrevételeimet a pécsi „kísérlet" egyik kezdeményezőjének kívánsága szellemében, az „előre menekülés" segítésének a szándékával teszem meg. Kerülök minden személyeskedést, de kénytelen vagyok utalni néhány allergiás pontra, részben, mert nem tudom teljesen függetleníteni magamat a „konzervatívnak" mondott másik három BTK egyébként folyton megújuló gyakorlatától és ott is folyó és folytatódó tantervkorszerűsítési munkálataitól, részben csak az önvizsgálatra késztető észrevételekkel, – ha tévedek – akkor a kiprovokált vitával remélem teljesíteni azt a feladatot, amelynek elvégzésével a[z] MM megbízott.

1. Az 1035/1981. (XII. 5.) számú MT-i határozat[115] (amely a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kar létesítéséről tudósít), a 7. pontjában kimondja, hogy „… végrehajtásáról a *pénzügyminiszterrel egyetértésben* (kiemelés tőlem) a művelődési miniszter gondoskodik." A kapott információk szerint a pénzügyminiszter a határozat végrehajtásához szükséges költségvetési többlettel nem járult hozzá, s ezért az elengedhetetlenül

[115] Jelen kötetben ld. a 4/b. sz. dokumentumot.

szükséges, de távolról sem optimális mértékben a személyi és dologi feltételeket a művelődési miniszter a többi egyetem rovására biztosította.

Ezt azért teszem szóvá, mert az MM illetékesei az egyetemek vezetőit mindig nyomatékosan figyelmeztetik, hogy új feladatot csak akkor vállaljanak, ha annak mindennemű feltételei biztosítottak, ill. azok biztosításának már törvényes garanciája van. Az a véleményem, hogy az MM hibázott, amikor a minisztertanácsi határozatban foglaltak ellenére önmagára vállalta egy lényegében új egyetemi karnak a szervezési kihatásait, ami már azért is túlzott nagylelkűségről vall, mert kar és új oktatási intézmény szervezése, ill. jelen esetben egy főiskola felének egyetemi rangú intézménnyé átszervezése az MT feladata (értem ezen a feltételek biztosítását). Ha az MM – az 1981-ben már jól érzékelt anyagi gondok között, tudva a pénzügyminiszter visszakozásáról, ami nem egy állami vezető önkényes döntése lehetett, szintén elzárkózik a határozat végrehajtásától a feltételek hiányára jogosan hivatkozva, most nem lenne olyan patthelyzet, amelyet csak egy új játszmában lehet, most sem jobb körülmények között, csak éppen sokkal több tapasztalattal a hátunk mögött talán elkerülni.

2. Mit ér egy minisztertanácsi határozat, amely megjelöli a végrehajtásért felelős tárcákat, ill. azok vezetőit, ha azután a kormány a saját határozatának a további sorsával nem foglalkozik. Ez persze csak egyike azon MT-határozatoknak, amelyeket egyáltalán nem, vagy nem az eredeti elképzeléseknek megfelelően hajtottak végre. Tehát ha a gazdasági helyzet annyira kedvezőtlenné fordult, hogy egy ilyen „kulturális beruházáshoz" nem lehetett biztosítani az anyagiakat, akkor úgy kellett volna tenni, mint tettek és tesznek a népgazdaság más területén. Javaslom a Bizottságnak, nálamnál tapintatosabban, de fogalmazza meg: még az oktatás területén sem szabad oktatók tucatjainak és hallgatók százainak a sorsát kockára tenni, őket éveken át bizonytalanságban tartani pusztán presztízsokokból. Átnéztem a Művelődési Közlöny ápr. 23-i számát, amely tartalmazza az iskolai álláshirdetéseket. Baranya megyében meghirdettek 169 általános iskolai és 83 középiskolai tanári állást. Az utóbbi iskolatípus azonban természettudományi szakos tanárokat vár, s azok nem a JPTE-n végeznek! A középiskolai tanári igények zöme is olyan szakpárokat tételez fel, amilyeneket eddig Pécsett nem képeznek (pl. orosz–angol stb.). A JPTE egyetemi tagozatán végzőknek mindössze 13 állás felel meg. Tolnában és Somogyban még nagyobb az igény az általános iskolai tanárok iránt. Tehát a korábbi Főiskola jobban teljesíthette volna a mai és még néhány évi társadalmi elvárást, s az egyébként is megnövelt felvételi létszámot a pécsi hallgatók elosztása három intézmény között észrevehetően már nem terhelte volna. Ugyanakkor lett volna idő az egyetemi részleg (kar?, karok?) átgondoltabb megszervezésére is.

3. Az átszervezés megkezdésének az időpontja tehát kedvezőtlen volt, bár már előzőleg mintegy tíz éven át nyilván arra illetékes bizottság foglalkozott vele. De utólag megkérdezhetem: akkor miért nem vonták be ebbe a munkába – legalábbis a vélemények kifejtésének a jogával – a másik három egyetemet, esetleg a Dékáni Kollégiumot? 1981-ben már mindenki tudta, hogy a valamennyi magyar állampolgárra kiterjedő középiskolai oktatás hazánkban beláthatatlan ideig utópia (de ha valóban eljön a lehetősége a középiskolai képzés nagyarányú kiterjesztésének, akkor sem általános, s kérdés, hogy akkor valóban középiskola lesz-e?). Tehát a pécsi átszervezés indoklásában az „egységes tanárképzés", mint nyomós érv már 1981-ben könnyen cáfolható volt. Magának a képzési profilnak ilyen meghatározása azért sem szerencsés, mert az ELTE, JATE és KLTE tanár szakos hallgatóit felkészítjük az általános iskolai munkára is. Igaz, hogy a három egyetem által kiállított diplomában csak a „középiskolai" tanári képesítés szerepel, de ez soha nem volt akadálya annak, hogy a végzősök általános iskolában, szakközépiskolában, szakmunkásképzőben helyezkedjenek el. A

pedagógiai tárgyak oktatása és az iskolai gyakorlat is tekintettel van társadalmunkra, iskolarendszerünknek erre az igényére.

Minthogy a másik három egyetemen is – de facto – *egységes* tanárképzés folyik, indokolatlan volt a pécsi kísérlethez ilyen érvet kovácsolni. Implicite ugyanis ez a többi BTK és TTK munkájának a lebecsülése. De ha már a Pécsett végzők diplomájába mindkét iskolatípusban való tanításra képesítés bekerül, akkor célszerű, ill. indokolt lenne a másik három egyetem által kiadott diplomákban is úgy módosítani a képesítés megfogalmazását, hogy az de jure is kifejezze a tanár alkalmasságát az általános iskola felső tagozatában reá váró munkára is.

4. A pécsi „kísérlet" – ezt a szót azért használom, mert a pécsi kollégák csak az utóbbi időben tiltakoztak ellene, míg korábbi dokumentumaik többségében maguk beszéltek kísérletről. E szó sorsát azért tartom elvi jelentőségűnek, mert használatában nemcsak az újat adni akarás szép szándékát érzem, hanem az esetleges kudarc vagy fél siker mentségét is. Most csak fél sikerről lehet beszélni, tehát indokolt a fél kudarc mentése a „kísérlet" szóval. Mert valóban csak kísérlet lehet az, ha bármennyi munkával is, egy-egy szak beindításakor annak még csak részleges tanterve van, ha nincsenek kimunkált és jóváhagyott szigorlati programok, ha bizonytalan az államvizsga tematikája, ha öt év során többször is módosították a tantervet, s az I. évesek nem kaphatják kezükbe az I–V. év teljes tantervét, stb. Mindez menthető, pontosabban magyarázható, de számomra szokatlan. A hallgatók és több oktató is nyíltan beszélt az oktatásszervezés rendellenességeiről, gyakori kapkodásról, a tanszékek, sőt egyes tanszékeken belül az oktatók munkájának, követelményrendszerének az összehangolatlanságáról is.[116]

7. A „folyamatosan" hozzám eljuttatott dokumentumok időrendben elég jelentős változásokat mutatnak a kezdeti elképzelésekhez képest, amelyek a belső lehetőségek reálisabb felmérését, a tévedések felismerésének és kijavításának a szándékát mutatják. Amikor egy V. éves panaszát egy II. éves nem ismétli meg, mert ő már mást és más színvonalon kapott a tanszéktől, az a fejlődés örvendetes jele. S minthogy általánosítható észrevételekről van szó, ez bizonyos garancia arra, hogy a tanszékek (intézetek) a mi körülményeink között irreális, egyébként máshol, más feltételek között életképes képzési formát, annak módszerét, tartalmát fokozatosan közelítik a színvonalasan megvalósíthatóhoz. S bár úgy érzékelem, hogy az egyetemi részleg valóban ragaszkodik a saját arculatához, „másságában" akar egyetem lenni, látom a „visszarendeződés" jeleit is a hagyományos bölcsészettudományi képzéshez.

8. A képzésről sokat elárulnak a legújabb tantervek. Az óraszámok maximálás[ával] heti 25 órában + testnevelés, honvédelmi nevelés, egyet kell érteni. Nálunk Debrecenben ugyanilyen óraszám a kötelező. *DE*: különbséget kellene tenni a mindenkinek kötelező tárgyak, kötelezően választható tárgyak és ajánlott tárgyak között. Ennek a hármas tagolásnak a tantervek formailag megfelelnek. Az idegen nyelvi szakokon a nem kötelező, nem jegyet, hanem tudást adó ajánlott tárgyaknak, elsősorban a beszédkészséget fejlesztő különböző típusú és anyagtartalmú foglalkozásoknak még nincs keletje. Ez nem pécsi jelenség, de mert a hallgatók kérdésemre azt felelték, hogy két okból nem lelkesednek az ilyen többletórák iránt, szóvá kell tennem (a saját okulásunkra is): 1) [sic!] az ajánlott foglalkozások témája vagy előadója nem vonzza a hallgatókat (arra hivatkoztak, hogy a valóban érdekes foglalkozásokat megtalálják a kötelezően választható órák között is); arra viszont nincs elfogadható magyarázat, hogy az idegennyelv-szakokon miért nem „követelik", ha a tanszékek nem kínálják fel, a jegy nélkül is megizzasztó, de sikerélménnyel kecsegtető nyelvórákat. Fáradtságra, elfoglaltságra, sőt lustaságra is hivatkoztak. Ez azért döbbenetes, mert többségük,

[116] A jelentés számozása rontott, 5. és 6. pont nem található.

azok is, akik egy szemesztert a SZU-ban töltöttek, panaszkodnak fogyatékos beszédkészségükre. A kis „nyelvszakokon" a tanár-diák kapcsolat bensőségesebb volta, az angolon magának a nyelvnek a vonzása „beszélgetésre" és a nyelv lehetséges alkalmazására késztető tényező. Az orosz szakosok ilyen szubjektív hajtóerőre nem hivatkoztak, de mivel ez országos jelenség, okait sem a hallgatókban kell keresnünk.

A tantervek mindegyike azonos elv szerint épül fel: a nyelvi és részben szakmai alapozásra elég széles, sőt szerintem túlságosan is sokrétű specializálódási lehetőség épül. A „túlságosan" nem a meghirdetett témákat kifogásolja, hanem azt a lehetőséget tételezi fel, hogy egy-egy kötelezően választható témát, témakört vagy tárgyat integrálni lehetne és kellene valamelyik főtárgyba. Összevetve a ma még érvényes tanterveket és programokat, a másik három egyetem modern filológiai szakjain a hallgatók nyelvészet, irodalom vagy kultúratörténet szerves részeként tanulmányoznak több olyan témát is, amelyek szerintem nem specializálnak, hanem szerves tartozékai a szakismereteknek. Ha így van, akkor vagy átfedésről lehet szó, vagy a törzsanyag hiányos. S minthogy csak óraszámokból, negyedévekből és néhány tárgy tematikájából ítélhetek (a legtöbb tárgy tematikája, ha van is, nem jutott el hozzám), arra kell gyanakodnom, hogy a specializálódást nem előzi meg a tanárnak leginkább szükséges törzsanyag intenzív tanulmányozása. E tekintetben azonban érzékelem a szakok közötti eltéréseket. Amíg pl. az olaszt és jórészt a franciát is optimálisnak tartom, a tanulságos és újat is tartalmazó angol pl. indokolatlanul kevés időt szán az angol és amerikai angol irodalom tanulására. Ugyanakkor, ha jól értelmezem, a nyelvi kultúrának, beszédkészségnek, megértésnek a kitűnő fejlesztője (no és a szép kiejtésnek, intimálásnak [sic!], előadásmódnak is) A dráma a tanításban, ill. az egyetemi években a tanulásban c. tárgy [sic!], hiszen az angol dráma olvasása, szókincse frazeológiai anyaga, a változatos beszédszituációk kiváló lehetőséget adnak az anglicizmusok bevésésére, a beszélgetésre. Ezt a gyakorlatot érdemes hasznosítani más szakokon is. Új tárgy – valószínűleg sokunk számára – az alkalmazott nyelvészet, amin azonban a pécsiek nem a tudományos jelentést értik, hanem a nyelvtani szabályok alkalmazását, a nyelvészeti kutatások eredményeinek hasznosítását a nyelvoktatásban. Hogy a foglalkozások igazolják-e szándékot, nem tudom, feltételezem a legjobbakat. Ezt és sok más új oktatási formát, ill. tárgy oktatásának a módszerét a gyakorlatban kellene tanulmányoznunk.

Az orosz tantervvel – ellentétben az előzőekkel – aligha lehetünk elégedettek. Valamilyen iskolás nyelvmesteri szándék olvasható ki ebből a tantervi táblázatból. Az orosz nyelv oktatásának már-már végzete a „visszatérő koncentricitás" bűvös metodikai elve. Arra emlékeztet, hogy egyszer, valaha az iskolában senki sem tudta elmondani egyedül a szokásos reggeli és déli imát, ezt csakis az egész osztály tudta közösen. Nos, amit nem tanultak meg a gyerekek az általános iskolában, újból nem tanulják meg a középiskolában sem, azután jön az egyetemi (főiskolai) 1-2 év, akkor újból kicsit bővebben tanulják, de nem megtanulják, majd mindazt, amit nem tudnak, a tanárok megpróbálják egy igényesebb nyelvészeti (l. Mai orosz nyelv) studiumban megérteni. Ez a felkészületlenséggel való megalkuvás „pedagógiai" igazolása. Nem ez az út, amelyen a russzistáknak járniok kell! Aki a főnévragozást, az egyeztetést, az igevonzatokat nem tanulta meg az adott szinten kötelező szókincs keretei között, az ne kerüljön feljebb, de legalábbis ne legyen egyetemista, s akkor két félév elég a leíró nyelvtan összefoglalására! Így a képzési idő fele a morfológia tanulására megy el. Ehhez jönnek a sztereotip témájú életidegen beszédgyakorlatok. S hol van az irodalom? Hol a kultúratörténet? A komolyabb, igényes nyelvtörténet? Az ószláv? A fordítási és stilisztikai (nem stílus-)gyakorlatok? Valamennyi jelentős russzista (orosz és nem orosz) nyelvész az orosz – természetesen elsősorban a klasszikus íróktól kölcsönzi példáinak zömét! Szépe György professzorral beszélgetve az orosz tanterv átdolgozásának a kérdésében közös ne-

vezőre jutottunk, s hasonló módon vélekedik erről a kérdésről a jelenlegi tanszékvezető is. Csak éppen legyenek oktatók.

S ha már erről szót ejtettem, akkor elvi kérdésként említem (függetlenül egyéb állásigényektől) az olasz és francia „szeminárium" létszámának a növelését legalább öt főre. Köztudott, hogy a hallgatók létszámától függetlenül, pontosabban, egy-egy évfolyamon egy-egy csoporttal számolva is legalább öt oktató kell a tanterv teljes lefedésére. Egyidejűleg javaslom a két szeminárium tanszékké szervezése kérdésének a megvizsgálását is, hiszen a megfelelő vezetők adottak.

9. Nem volt kellemes tapasztalni, különösen a hallgatókkal és egyes oktatókkal beszélgetve a Karon a két részleg között és az egyes tanszékek oktatói között is tapasztalható feszültséget, amelynek az okát azonban nem tudakoltam. Nyilván van az átszervezéstől függetlenül kiváltója, de az is bizonyos, hogy a jelenlegi felemás állapot nem kedvező a kiegyensúlyozott, jó munkaköri légkörnek. Az is bizonyos, hogy a két nagy tanszéken – főként az oroszon, de az angolon is szükség van a szakmai erősítésre, a két tanszék tudományos munkájának fellendítésére. Lényeges feladatnak tartom – a teljes- vagy félállásban dolgozó, de Budapestről lejáró oktatók megtartását, mert a hallgatók szerint is ők teszik (természetesen az „ős" pécsiekkel együtt) egyetemmé az általam megismert Intézetet. Szükség van a belső káderneveléseire is, a legkiválóbb hallgatóknak akadémiai ösztöndíjat kellene biztosítani, mert kevés a valószínűsége annak, hogy kielégítő létszámban sikerül Pécsre telepíteni más egyetemekről szakembereket. Állandóan napirenden kell tartani a „minőségi kádercserét", mert lehetetlen az, hogy a hallgatók – nevet nem említve – több olyan oktatóról nyilatkoztak nagyon kedvezőtlenül, akik – állítólag – stabilnak érzik a helyüket.

10. Nekem szokatlan – bár nem az én feladatom – annak a megítélése, hogy a magyar nyelv és irodalom képzéséért felelős tanszékek két intézethez tartoznak. Nem lenne szerencsésebb belső átszervezéssel – a későbbi fejlesztés szükségességére is gondolva – külön Nyelvi és Irodalmi v. más elnevezéssel Nyelvi, Kommunikációs és Irodalmi Intézetet szervezni, s elkülöníteni az idegen nyelvi tanszékeket egy Modern Filológiai Intézetbe? A Bécsy Tamás vezette Intézet profilja – elvesztve az irodalmat – megnyerhetné az esztétikát, irodalomelméletet, világirodalmat (ilyen, azt hiszem nincs is Pécsett).

11. Nem kívánok beszélni az oktatásszervezés „üzemzavarairól", mert ettől a pécsi kollegák és hallgatók annyit szenvednek, hogy maguktól is gondoskodni fognak az „elhárításáról". Tényként veszem tudomásul a képzés „iskolacentrikus" voltát, bár a hallgatók ismétlődő panaszai azt sejtetik, hogy ezen a területen nincs minden rendben, s talán túlságosan is hamar találkoznak a tanárjelöltek a gyerekekkel.

12. Ha jól értettem, az oktatók többsége hajlik a négy negyedév újbóli felváltására két szemeszterrel. Ez nem szükségszerűen jelenti a szorgalmi idő lényeges megrövidítését. A számonkérés formái, a kollokviumok és a szigorlatok száma pl. a téli időszakban kevesebb, tehát akkor valóban sok lehet a 8 hét vizsgaidőszak, bár ezt befolyásolhatja az egyes szakok, szakpárok tanulásának a természetes módszere is. Összességében nagyon kevésnek tartom az átfogó ismereteket számonkérő, és államvizsgára is előkészítő szigorlatokat. Az óráról órára készülés nem mindig igazolható az egyetemen, néha kimondottan akadályozója lehet az elmélyült, elsősorban az olvasást megkívánó „tanulmányokat" és nem csupán tanulást igénylő tárgyak esetében. Jelenleg semmi garanciáját sem látom annak, hogy az elmúlt ötévi munka után a hallgatók képesek lesznek – miként ezt maga a tanterv és belső irányelvek megkívánják – szintézis igényű számadásra az államvizsgán, amelynek tematikáját áprilisban – ők mondták! – még nem is ismerik és kétségtelen, hogy én sem kaptam meg.

*

Nem foglalkozom a tárgyi hiányosságokkal, mert erről az MM illetékes vezető munkatársainak is tudomása van. De azt szóvá kell tennem, hogy komoly könyvtár nélkül nincs humán szakos tanárképzés (még általános iskolai sem!), s ha kollegáim nem tévednek, akkor az egyes tanszékeknek jutó évi költségvetés nevetségesen kevés, postaköltségre sem elegendő. Valószínűleg szükség lesz a belső, karok közötti arányok módosítására, s természetesen – valamennyi egyetemmel együtt – nyilván Pécs is számít a felsőoktatásra fordítható támogatás jelentős növelésére.

*

Végső következtetésem az, hogy a Kar funkcionáltatása a jelenlegi „teljességében" nem célszerű. Ez nem jó sem a főiskolai, sem az egyetemi résznek. Most határozottan azt az álláspontot képviselem, hogy az „előre menekülés" egyik ösvénye az önálló, teljes jogú Bölcsészettudományi Karrá szervezése a meglévő négy (a későbbiekben bővíthető) intézetnek. A természettudományi szakok jövőjéről mások hivatottak véleményt mondani, de mint nem illetékes, úgy vélem, hogy HA A FELTÉTELEK ADOTTAK LESZNEK, akkor egy Természettudományi Kar megszervezése lenne az előrelépés, de nem most!

Humán szakos kollegáimnak pedig azt javaslom, hogy a közelesen megjelenő „Tantervi irányelvek" alapján ne a távolodás, hanem a többi BTK-hoz közeledés szándékával is (az utóbbiak pedig a pécsi tanulságok hasznosításával) dolgozzák át és formálják lehetőleg legalább egy képzési időszakra érvényesen a tantervüket, munkálják ki a programokat, a szigorlati és államvizsga-tematikákat. Ezért kívánatos, hogy a tanterveket kimunkáló, MM által felkért szakbizottságokban a JPTE Tanárképző Karának az egyetemi részlege is képviseltesse magát felkészült szakemberrel.

Tisztelettel
Iglói Endre
Debrecen, 1988. máj. 21.

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 93. d. 1735/1988. Jelentés a JPTE Tanárképző Karán folyó egységes idegen nyelvi tanárképzés tapasztalatairól és javaslatok.
— Géppel írt, aláírással hitelesített, sokszorosított tisztázat.

39/f. Benkő Loránd és Kissné Papp Margit zárójelentése a Művelődési Minisztérium számára a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző karán folyó egységes tanárképzési kísérlet tapasztalatairól

Budapest, 1988. június 30.

I.

A Minisztertanács 1035/1981. (XII. 5.) számú határozata[117] alapján a Művelődési Minisztérium a Janus Pannonius Tudományegyetemen 1983-tól tanárképzési kísérlet indítását engedélyezte magyar–orosz, magyar–angol, orosz–történelem, történelem–angol, irodalom–művészettudomány és irodalom–magyar nyelv szakpáron. A kísérleti képzés tartalmában,

[117] Jelen kötetben ld. a 4/b. sz. dokumentumot.

formájában, módszereiben és az általa nyújtott képesítés tekintetében eltér a hagyományos egyetemi szintű tanárképzéstől. Legfontosabb megkülönböztető jegye – a határozat nyomán – egységessége, vagyis az, hogy általános és középiskolai oktatásra egyaránt felkészít.

A Művelődési Minisztérium 11.959/83. számú intézkedésével a kísérleti képzést csak egy esztendőre, az 1983/84-es tanévre engedélyezte,[118] amelynek az volt az oka, hogy a pedagógiai–pszichológiai–gyakorlati képzés tantervi irányelveit – a szakmai testületek egyetértésének hiánya miatt – nem sikerült véglegesíteni. Fent említett intézkedésében a tárca azt is kikötötte, hogy a kísérlet egy év utáni folytatására csak abban az esetben kerülhet sor, ha az egyetem az 1984/85-ös tanév kezdetéig elkészíti a teljes tantervi dokumentáció öt képzési évre érvényes, végleges változatát.

A programok – szélesebb szakmai közvélemény kontrollját is biztosító – egyeztetése és véglegesítése a kijelölt időpontig nem történt meg, így 1984 őszén ismét egyéves engedélylyel folytatódott a képzés.

A tárcaszintű programegyeztetés és véglegesítés – a minisztérium és az egyetem közös mulasztása következtében – a későbbiekben is elmaradt, így a kísérlet még mindig az 1984-ben kiadott 28.705/84. számú, egyéves időtartamra szóló engedély alapján folyik, jóllehet ez évben lezárul első ötéves periódusa.

Közben – a miniszter és az egyetem kezdeményezései nyomán – megtörtént a kísérlet kiterjesztése: az 1987/88-as tanévben – a kezdeti hattal szemben – tizenhárom szakpáron (magyar–orosz, magyar–angol, magyar–francia, magyar irodalom–magyar nyelv, magyar–művészettudomány, történelem–orosz, történelem–angol, történelem–francia, orosz–olasz, orosz–francia, angol–francia, történelem–olasz) folyt az egységes tanárképzés.

Ezzel egyidejűleg az egyetem kérte további új, egyetemi szintű szakok (földrajz, fizika, rajz–vizuális nevelés) indításának engedélyezését.

A művelődési tárca a felsorolt okok miatt tartotta szükségesnek, hogy értékelhesse a kísérlet eddigi tapasztalatait, és javaslatot kérjen annak jövőjére vonatkozóan. A feladattal Csikai Gyula miniszterhelyettes 1987 szeptemberében a következő szakértői csoportot bízta meg: Benkő Loránd akadémikus, nyelvész (ELTE), Bazsa György egyetemi docens, vegyész (KLTE), Cseresznyés László osztályvezető-helyettes, közgazdász (MM), Iglói Endre egyetemi tanár, szlavista (KLTE), Kissné Papp Margit osztályvezető-helyettes, a PJPTE referense (MM), Kristó Gyula egyetemi tanár, történész (JATE), Nádasi Mária egyetemi docens, pedagógus (ELTE), Németh G. Béla akadémikus, irodalomtörténész (ELTE), Poszler György egyetemi tanár, esztéta (ELTE).

A munkabizottság közelebbi feladata az volt, hogy szakonként értékelje a Pécsett folyó képzést, minősítse a kísérlet irányítását és anyagi ellátottságát, valamint tegyen javaslatot arra, hogy az egységes tanárképzés a jövőben milyen formában és területeken folytatódjék.

A szakértők a vizsgálódás során sokirányú tájékozódást végeztek. Megismerték a kísérlet legfontosabb dokumentumait, több alkalommal konzultáltak az egységes tanárképzésben részt vevő szervezeti egységek oktatóival, részt vettek az egyetem vezetőivel kibővített Dékáni Tanács-ülésen, valamint a hallgatók képviselőivel szervezett kötetlen beszélgetésen.

A tájékozódás során eredmények és hiányosságok egyaránt jelentkeztek. Az indulás bizonytalanságai és a kedvezőtlen feltételek ellenére elért szakmai sikereket, az egyetemi képzés megújítása érdekében tett erőfeszítéseket a bizottság értékeli és megbecsüli. Alábbi megállapításaiban és javaslataiban azonban elsősorban a problémákra helyezi a súlyt. Kritikai észrevételeink természetesen nem jelentik azt, hogy ne tartanánk helyénvalónak a

[118] Jelen kötetben ld. a 15. sz. dokumentumot.

pécsi egyetemi képzés bizonyos fokú eltéréseit a többi egyetem hagyományos megoldásaitól, valamint a helyi sajátosságok és kívánalmak érvényesítését.

II. Szervezeti kérdések

1. A pécsi egységes tanárképzés – a felsőoktatásban alkalmazott féléves rendszertől eltérően – negyedéves oktatási periódusokra tagolódik. A képzési időnek ez az újfajta szervezése sokféle hátránnyal jár. Közülük, mint egyik legsúlyosabbat emeljük ki a tantárgyak elaprózódását, amely például oda vezetett, hogy egyes szakpárokon 3 év alatt 44-féle tantárgyat oktattak. Hasonlóan értékelhető a tanulmányi és vizsgaidőszak elkülönülésnek hiánya is, amely mind az óralátogatást, mind a vizsgára való felkészülést megnehezíti.
   Az említett tapasztalatok alapján javasoljuk a féléves rendszer visszaállítását, valamint a tanulmányi és vizsgaidőszak határozottabb elkülönítését.

2. A kísérletben részt vevő oktatási-szervezeti egységek – nem számolva az általános kötelező tárgyak tanszékeivel – négy intézetbe tömörülnek. (Művészettudományi Intézet, Nyelvi és Kommunikációs Intézet, Pedagógiai Intézet, Történelmi és Nemzetiségi Intézet.)
   Az intézetek jelenlegi formájukban egymással szoros kapcsolatban lévő képzési területeket (pl. magyar nyelv és irodalom) elkülönítenek, másokat (pl. magyar nyelv és idegen nyelvek) – nem eléggé indokolható módon – egységes szervezeti keretbe fognak.
   Javasoljuk az intézeti rendszert az említett szempontoknak megfelelően felülvizsgálni.

3. Az egységes tanárképzés heti kötelező óraszámát a kísérleti dokumentumok 25 órában határozták meg. Figyelembe véve az általánosan kötelező tárgyak eddigi időkeretét (heti 8–9 óra), valamint azt a körülményt, hogy a kísérlet az ismeretátadás előadásos formáját csak szórványosan alkalmazza, a tankönyvekkel, jegyzetekkel, szakkönyvekkel való ellátottság nagyon hiányos, és a számonkérési rendszer elvei és gyakorlata sem ad elegendő biztosítékot a szükséges ismeretanyag birtokbavételének felmérésére, a 25 órás kötelező óraszám – elsősorban a szaktárgyi felkészítés megfelelő színvonalának biztosítására – nem tekinthető kielégítőnek.
   A most készülő bölcsészettudományi tantervi irányelvek a heti kötelező óraszámot 30 órában kívánj[ák] maximálni. Ennek alapján javasoljuk a jelenlegi 25 órás időkeret felülvizsgálatát.

4. Az egyetemi képzésben választható szakpárok száma a kísérlet harmadik évétől kezdve folyamatosan szaporodott, 1988 szeptemberétől 14-re emelkedik.
   A szakpárok választékának növelésével egyetértünk, azzal a megjegyzéssel, hogy a magyar irodalom–magyar nyelv szakot csak egymással tartjuk párosíthatónak.

5. A Janus Pannonius Tudományegyetemen létrehozott Tanárképző Kar jelenleg vegyes profilú, egyetemi és főiskolai képzést egyaránt végez. Ez a felsőoktatásunkban egyedülálló megoldás hátrányosan érinti a szakmai kapcsolatok kiépítését és fenntartását a társegyetemekkel, és megnehezíti a Kar irányítását, szervezését is. A bizottság mégis úgy látja, hogy a közeljövőben számos ok miatt nem volna szerencsés a Kar további bontása. A szervezeti megosztás csak az egységes tanárképzési kísér-

let 1989 szeptemberétől történő lezárása, a tanárképzésen túlmutató, széles keresztmetszetű egyetemi képzés kialakítása, a Kar jelenlegi nagyságrendjének megváltozása után jöhet számításba.

6. A kettős feladatot ellátó Tanárképző Kar a pécsi Pedagógiai Főiskola bázisán jött létre. Ezzel magyarázható, hogy a többi tudományegyetemtől eltérően csak gyakorló általános iskolákkal rendelkezik. A gyakorlati képzés teljes kihelyezését a város középiskoláiba sem szakmai, sem szervezési szempontból nem tartjuk kielégítő megoldásnak.
   Javasoljuk, hogy az egyetem – a Művelődési Minisztérium és Pécs város támogatásával – hozzon létre középfokú gyakorló-intézményt.

III. Tartalmi kérdések

1. Korábban már utaltunk rá, hogy a kísérleti képzés a tantervi dokumentumok öt képzési évre érvényes, végleges változatának elkészítése nélkül indult meg. Ez a tény, valamint a menet közben különböző okokból bekövetkezett korrekciók az oktatott ismeretanyag és a követelmények folyamatos változásához vezettek, ami állandó bizonytalanságot okozott a hallgatóknál és az oktatóknál is. Éppen ezért munkabizottságunk legfontosabb feladatnak a tanulmányi és vizsgakövetelmények részletes és pontos megfogalmazását, valamint jóváhagyását tartja.
   A Művelődési Minisztérium 1988 végéig kidolgoztatja az új tantervi irányelveket, amelyek valamennyi felsőoktatási intézmény számára kötelező érvényűek. Javasoljuk, hogy a Janus Pannonius Tudományegyetem az új tantervi irányelvek alapján készítse el tanterveit és tantárgyi programjait. Az új tantervi irányelvek Pécsre történő kiterjesztésével lezárható az 1983-ban indult kísérlet, s az ottani képzés a többi tudományegyetemével azonos értékű, szabályos egyetemi szintű képzésként folytatódhat. Javasoljuk, hogy a képzési dokumentumok véglegesítésénél vegyék figyelembe azokat az észrevételeket, amelyeket a munkabizottságunk tagjai az egyes szakok programjához tettek. Javasoljuk továbbá, hogy a képzési idő egészére kialakított tanulmányi és vizsgakövetelmények a hallgatók és az oktatók számára váljanak ismertté.

2. A kísérleti program részét képezte az egységes tanárképzésben oktatott új tantárgyak oktatási segédleteinek (tankönyveinek, jegyzeteinek) elkészítése. Tapasztalataink szerint a tervezett segédletek megírása legtöbbnyire elmaradt, ami az oktatásban hatékonysági problémákat okoz.
   Javasoljuk, hogy a képzési dokumentumok véglegesítésével egyidőben készüljön új tanterv- és jegyzetírási program, és kezdődjön el a segédletek kidolgozása.

3. Az elméleti és a történeti jellegű tárgyaknak, valamint a szakmailag feltétlenül szükséges és a járulékos tárgyaknak az aránya véleményünk szerint túlságosan eltolódott az előbbiek javára.
   Ezért javasoljuk, hogy a tantervek és tantárgyi programok véglegesítése keretében vizsgálják felül ezeket az arányokat.
   Újragondolandónak tartjuk a szakmai törzsanyag és a speciális ismeretek viszonyát is.
   Mind időben, mind tartalomban erősíteni szükséges a szakmai alapképzést. A specializáció a posztgraduális képzés és a kiegészítő tanulmányok feladata legyen. Az a

formája, amely egy viszonylag széles alapszak tematikáján belül egy-egy tudományterület, témakör elmélyültebb, részletezőbb, elméletileg-módszertanilag kidolgozottabb tanulmányozását jelenti, véleményünk szerint az alapképzésben is helyet kaphat, de csak a IV. évtől és anélkül, hogy azt a diplomában feltüntetnék.

4. A képzésben kizárólagos oktatási formaként alkalmazzák a kiscsoportos oktatást és a tutori rendszert. Tapasztalataink szerint egyik forma sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.
   Javasoljuk az említett két forma kizárólagosságának megszüntetését és a szintetizálás szempontjából nélkülözhetetlen előadások visszaállítását.

5. A szintézisteremtés szempontjából a számonkérés rendjének is nagy jelentősége van. Tájékozódásunk során több számonkérési lazaságot tapasztaltunk.
   Ezeket az oktatási követelményekkel összhangban lévő, egyértelműen megfogalmazott, stabil, az oktatók és a hallgatók által egyaránt ismert és betartott vizsgarend bevezetésével lehet megszüntetni. E követelményrendszerben a korábbinál nagyobb figyelmet kell fordítani a diplomamunkára és a vele kapcsolatos feladatokra.

6. Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1988. június 21-én elfogadta az ideológiai tárgyak oktatásának új rendjét.
   E programnak megfelelően javasoljuk, hogy az ideológiai tárgyak oktatása a jövőben csökkentett órakeretben, a szakképzéssel szoros kapcsolatban, választási lehetőségek biztosításával folyjék.

7. A gyakorlati képzés elvei és rendszere még nem látszik eléggé kiérleltnek, és a képzés időbeli elhelyezésében is látunk problémákat. Jelenleg a hallgatók úgy mennek pedagógiai gyakorlatra, hogy sem a szükséges tantárgyi ismeretekkel, sem a pedagógia alapkérdéseivel nincsenek tisztában.
   A bizottság szükségesnek tartja a gyakorlati képzés jelenlegi rendszerének felülvizsgálatát. A tanítási gyakorlatok legnagyobb részét javasoljuk az ötödik évre áttenni, és a hallgatók tantárgy-pedagógiai felkészítését ezek előtt elvégezni. Ezen túlmenően ki kell dolgozni a mentorok és szakvezetők kiválasztásának minőségi szempontjait is.

8. A tanárképzési kísérlet egyik fő jellemzője, hogy általános és középfokú oktatásra egyaránt felkészít.
   Véleményünk szerint a képzés egységes jellegét a jövőben is meg kell tartani.
   A diplomák egyenértékűségének megteremtése érdekében arra van szükség, hogy a másik három tudományegyetem képzése is egységes tanárképzésnek minősüljön, annál is inkább, mert a gyakorlatban már jelenleg is ez történik. Az egységesítés csak annak feltételével teljesíthető, ha a képzés valamennyi tudományegyetemen azonos tantervi irányelvek alapján történik.

IV. Anyagi, tárgyi, személyi feltételek

1. A munkabizottság a vizsgálat során megállapította, hogy az egységes tanárképzés elindítása óta az egyetem működési költségvetésében a pótlólagos feladatokhoz nem kapott pótlólagos pénzügyi fedezetet. Ezért a ténylegesen szükséges költségvetési kiegészítést 1989-től biztosítani kell, és be kell építeni az egyetem költségve-

tésébe. A kiegészítést azonban nem a Művelődési Minisztérium tartalékaiból, hanem a Pénzügyminisztérium e célra adott külön támogatásából kell fedezni.

2. A munkabizottság támogatja, hogy a Tanárképző Karon – hosszú távon – teljes körű egyetemi képzés alakuljon ki, és ezzel – a történeti hagyományokhoz híven – a dunántúli régió ismét erős tudományegyetemet kapjon. Néhány területen (földrajz, fizika) realitását látjuk annak, hogy az egyetemi képzés a közeljövőben elinduljon.
   Javasoljuk, hogy a tárca szakértőkkel vizsgáltassa meg, milyen anyagi, tárgyi és személyi feltételek szükségesek az új egyetemi szakok elindításához, és e feltételeket a Művelődési Minisztérium milyen ütemezésben tudja biztosítani. E szakértői testület értékelje azt is, hogy a Janus Pannonius Tudományegyetem által a földrajz és a fizika szak indításához igényelt 5 millió Ft támogatás reális számításokon nyugszik-e. Ebből az összegből évente 400 ezer Ft-ot a tárcának kell biztosítania, míg 600 ezer Ft-ot az egyetem saját, képződő pénzforrásaiból elő tud teremteni.
   A tanárképzési kísérlet problémáiból okulva javasoljuk továbbá, hogy új szakok indításának engedélyezésére csak abban az esetben kerüljön sor, ha a szükséges feltételek már előzőleg megteremtődnek. A feltételek biztosítása esetén viszont a tárca mihamarabb hozza meg a pozitív döntést.

3. A személyi feltételek fejlesztését illetően kettős feladatot látunk. A tárca, a megye, a város folyamatos segítségét kérve, elő kell segíteni az oktatók letelepedését, helyi oktatóbázis mielőbbi kiépülését, felhasználva ehhez a tervszerű utánpótlásnevelést is. A gyors létszámfejlesztés helyett a jövőben a minőségi fejlesztést kell célnak tekinteni, beleértve ebbe a szükséges személycserék végrehajtását is.

4. A személyi állomány stabilizálása mellett lépéseket kell tenni a Tanárképző Karon tapasztalható kedvezőtlen belső személyi légkör javítására, továbbá a társegyetemekkel szemben megnyilvánuló – kölcsönössé vált – előítéletek, a Tanárképző Karról kialakított értékelések zavarainak megszüntetésére.

5. 1988 második felében befejeződik az Egyetemi Könyvtár rekonstrukciója. Ezzel megteremtődnek a legalapvetőbb feltételek egy olyan könyvtári háttér kialakításához, amely nélkül színvonalas egyetemi képzést nem lehet végezni.
   Javasoljuk, hogy a könyvtár – a megfelelő támogatások biztosításával – kapjon lehetőséget a könyvállomány hiányosságainak folyamatos pótlására és a képzéshez nélkülözhetetlen sokszorosítási lehetőségre.

Összefoglalónkhoz – amely a munkabizottság tagjainak közös vélemény fejezi ki – mellékeljük az egyes szakokra vonatkozó részjelentéseit is.[119] A két dokumentum egységet képez, és együttesen tekinthető a munkabizottság teljes körű állásfoglalásának.

Budapest, 1988. június 30.
Kissné Papp Margit s. k. Benkő Loránd s. k.

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 93. d. 1735/1988.
— Géppel írt, hitelesített, sokszorosított másolat.

[119] A jelen kötetben öt részjelentést közlünk, ld. 39/a–f. sz. dokumentumokat. A terjedelmi okokból nem közölt részjelentésekre vonatkozóan ld. a 39/a. sz. dokumentum kommentárját.

40. Kozma László dékán beszámolója a Tanárképző Karon folyó egyetemi képzés értékeléséről és fejlesztéséről

Pécs, 1988. november 16.

I.

A Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán 1983 szeptemberében megindult kísérleti egyetemi szintű tanárképzés első ciklusa ez év júniusában lezárult, sor került az első egyetemi diplomaosztásra.

A képzésnek ez az ún. „pécsi modellje" a szóban forgó ciklus során számos vitára adott alkalmat mind az oktatás tartalmát, mind pedig az oktatásszervezési formákat illetően. Ennek következtében az 1987/88-as tanév elején a művelődési miniszter akkori helyettese egy jeles szakemberekből (akadémikusokból, egyetemi oktatókból) álló bizottságot azzal bízott meg, hogy a kísérlet konkrétumait a helyszínen tanulmányozzák, majd pedig készítsenek javaslatokkal ellátott értékelést róla. Ez a vizsgálat megtörtént, az értékelést a részjelentésekkel együtt az illetékes minisztériumi osztályvezető-helyettes 1988 júniusában eljuttatta az egyetemre, illetve a karra.[120]

Ezzel az értékeléssel párhuzamosan ugyanabban az évben a Tanárképző Karon is sor került a kísérleti tapasztalatoknak egy hasonló szándékú áttekintésére, melynek eredményeképpen bizonyos módosításokkal, különösen szervezeti kérdésekben, már elé is mentünk a minisztériumi bizottság intencióinak. Ez a munka azonban még nem fejeződött be: ebben az átmenetinek is nevezhető 1988/89-es tanévben továbbfolyik a közös gondolkodás – nevezetesen az intézetközi oktatási munkabizottság keretében – egy a többség számára, az oktatók és oktatottak számára egyaránt elfogadható, korszerű, hosszú távú, világosan strukturált s a diplomák ekvivalenciája érdekében bizonyos országos elvárásoknak is megfelelő „modell" kidolgozása érdekében.

II.

1. A fent jelzett munka félidejében, illetve a minisztériumi bizottság értékelésének ismeretében az alábbi konkrétumok mondhatók el az egyetemi képzés jelenével és távlatával kapcsolatosan.

A tanárképző kísérlet 1983-ban kedvezőtlen gazdasági helyzetben, elégtelen anyagi, infrastrukturális és személyi feltételek közepette kezdődött el. Mindezek következtében a képzési alapelvek közül azoknak a megvalósíthatósága is kérdésessé vált, amelyeknek az elvi helyességében a kari vezetés és a közvélemény változatlanul hisz. Példaként megemlíthető a könyvtár célnak meg nem felelő fölszereltsége és működése, amely a roppant alacsony színvonalú másolási kapacitással tetézve éppen az órákon kívüli tanulási lehetőségeket korlátozta, amelyek pedig feltételei voltak az országos átlagnál csekélyebb óraszámban folyó kiscsoportos oktatásnak.

2. A továbbiakban a minisztériumi bizottság összefoglaló jelentésének pontjai – észrevételei és javaslatai – szerint haladva megállapítható, hogy a negyedéves oktatási periódusokra való tagolódás és a vizsgaidőszak megszüntetése nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. A negyedéves rendszer adminisztratív formalitás csupán, amely azonban egyes esetekben a tárgyak elaprózásához, a nagyobb egységek és szintézisek helyett partikularitások előtérbe kerüléséhez vezetett, végül a leckekönyvben való nyilvántartásuk is problémákat okozott. Az állandó vizsgázási lehetőséggel kapcsolatban a TvSz leszögezte ugyan,

[120] Jelen kötetben ld. a 39/a–f. sz. dokumentumokat.

hogy ez az oktatás menetét nem zavarhatja, ez azonban illuzórikusnak bizonyult: elsősorban a kétszakosság következtében állandó súrlódásokhoz vezetett a tanszékek között, de a jelenlegi évekre bontott oktatási rendszerben bizonyos visszaélésekre is alkalmat adott, évlezárási problémákkal és az ezekből fakadó nehézségekkel (beiratkozás, ösztöndíjfizetés stb.) is járt. Ezért az oktatók és hallgatók döntő többségének véleményét is figyelembe véve a kari vezetés az 1988/89-es tanévtől visszaállt a féléves rendszerre, valamint a tanulmányi és vizsgaidőszak elkülönítésére.

3. Az oktatási-szervezeti egységek intézetekbe való tömörítése helyes elveken alapult, melyek között ott szerepelt például a rendelkezésre álló anyagi és egyéb infrastrukturális források optimálisabb kihasználása. Szakmai szempontból azonban a jelenlegi intézetek nem egységes profilúak, ami működésüket az esetek többségében formálissá teszi. Ezért a Karnak szándékában áll a rendszer felülvizsgálata, racionálisabbá és funkcionálisabbá tétele, illetve kiterjesztése a mostani önálló tanszékekre is.

4. A kötelező heti óraszám viszonylag alacsony szinten tartása a szakkönyvekkel, tankönyvekkel, jegyzetekkel stb. való hiányos ellátottság következtében valóban okozott egyes szakokon nehézségeket az elmúlt öt év folyamán. Úgy látjuk azonban, hogy az oktatás rugalmasabb szervezésével, az évfolyam-előadások szükség szerinti (egyébként módszertanilag is indokolt) bevezetésével, a kari könyvtár nyilvántartási [sic!] rendjének megváltoztatásával, a letéti könyvtárak optimálisabb kihasználásával stb. ez a szint mégis fenntartható, sőt egyes esetekben, főként felsőbb évfolyamokon még csökkenthető is.

5. Új szakok és szakpárok menet közbeni bevezetése a szakmai gazdagodás mellett súlyos szervezési gondokat is hozott, részben mert újabb beruházási és státusigényeket jelentenek a Kar számára, részben pedig mert a megnövekedett létszám következtében még nyilvánvalóbbá vált, hogy a Kar épületei jelenleg alkalmatlanok a befogadásukra. Ezért a közeljövőben, különösen a rekonstrukció befejeződése előtt a Kar mindenképen korlátozni szeretné a szakok és szakpárok további szaporodását. A minisztériumi bizottság idevágó észrevételével kapcsolatosan leszögezhető, hogy a magyar irodalom és a magyar nyelv főszakok a továbbiakban is csak egymással lesznek párosíthatók, ugyanakkor egyszakosodásra és specializációk (C-szakok) felvételére indokoltabb esetben változatlanul alkalom nyílik a hallgatók előtt.

6. Egyet lehet érteni a minisztériumi bizottságnak azzal a megállapításával is, hogy a Tanárképző Kar jelenlegi kétszeres vegyes profilja (bölcsész- és természettudományi, illetve egyetemi és főiskolai szintű képzés) számos szakmai, személyi és irányíthatósági problémát okozott és okoz ma is. Mégis a bizottsággal együtt a Kar is úgy látja, hogy kettéválasztása egy társadalomtudományi és egy természettudományi Karra különböző okok miatt csak akkor válik igazán indokolttá, és lehetségessé, ha jelenlegi nagyságrendje megváltozik (erre a rekonstrukció sikeres befejezése nyilván módot is fog nyújtani), és főképpen, ha a főiskolai szintű tanszékeket egyetemi szintre emeljük. Ez a folyamat megindult (lásd fizika, földrajz, német stb.), s amennyiben a személyi és tárgyi feltételek adottak lesznek, remélhetőleg az egész Karra kiteljesedhet.

7. Középfokú gyakorló intézmény létrehozása, ezzel párhuzamosan a gyakorlás rendszerének átgondolt véglegesítése a Kar legfontosabb céljai és feladatai közé tartozik. A középiskola ügyei ismereteink szerint kedvezően alakulnak, a gyakorlás rendszerének véglegesítése pedig részben ebből, részben az oktatási programok jelenleg folyó véglegesítésétől függően történik majd meg.

III.

1. Az egyetemi szintű tanárképzés tartalmi kérdéseit illetően első helyen említendő meg a tanulmányi és vizsgakövetelmények hosszabb távú véglegesítésének a szükségessége. Hogy ez a kísérleti szakaszban nem vagy nem mindenütt megnyugtatóan történt meg, tökéletesen érthető volt, éppen a kísérleti jellegéből fakadóan. A programok folyamatban lévő véglegesítése tekintettel lesz a minisztériumi bizottság javaslataira (például az elméleti és a történeti jellegű tárgyak helyes arányának megteremtésére), és természetesen – a diplomák országos ekvivalenciája érdekében – azokra az átfogó irányelvekre is, amelyeket az országos szakági és szakbizottságok éppen megfogalmazni hivatottak, de amelyek a szorosan vett tartalmi kérdésekbe nem avatkoznak bele. A végleges programok, tanulmányi és vizsgakövetelmények globális (tanulmányok megkezdésekor ismertetett), és részletező (minden év megkezdésekor ismertetett) változatait az intézetek sokszorosított formában 1989 szeptemberétől kezdve közrebocsájtják.

2. Új tankönyvek és jegyzetek írása elengedhetetlenül fontos, különösen egy olyan Karon, ahol az ország más egyetemén nem oktatott tantárgyak is bevezetésre kerültek. E tekintetben kétségtelenül megállapítható bizonyos mulasztás a Tanárképző Karon, amelyet csak részben ment a jegyzetírás rendkívüli hálátlansága. A Felsőoktatási Fejlesztési Alapból éppen ennek az orvoslására igényelt jelentősebb összeget a Kar, hogy a segédletek készítését anyagilag is motiválhassa. Megjegyzendő, hogy ugyancsak jelentős összeget igényeltünk a segédletek sokszorosításának megvalósításához is.

3. A szakmai törzsanyag és speciális ismeretek viszonyát és helyes arányát nem minden tanszék választotta meg a körülményeknek és az oktatás céljának megfelelően. Ebben közrejátszottak szándékos, elvi megfontolások is (például az, hogy a törzsanyagot könyvtárakban könnyen elérhetőnek és órán kívül is feldolgozhatónak tételezték fel), de egyes tanszékeken az adott vagy meghívott oktatói gárda is felkészültségénél vagy érdeklődésénél fogva speciálisabb irányba húzta el a programot. Amikor tehát alapvető és a tanári szakma gyakorlásánál mindenképpen elvárt történeti jellegű stúdiumok szorultak háttérbe, a hallgatóság joggal tehette szóvá, hogy bizonyos, szélsőséges esetekben nem egy megalapozott és megalapozó programokhoz kerestek előadót, hanem előadókhoz igazítottak programokat.

A helyesebb arányok kialakítása a rendelkezésre álló információk szerint folyamatban van, s ebben segítséget fog nyújtani a tanszékeknek a C-szaknak megfelelő specializációk rendszeres bevezetése a Karon. Véleményünk szerint ezeknek a III. vagy IV. évtől felvehető tanulmányoknak sikeres, dokumentált elvégzésük nyomán a diplomában is tükröződniük kell speciális bejegyzés formájában (ahogy ez az első diplomákban, 1988 júniusában a meghatározott esetekben tükröződött is).

4. A kiscsoportos oktatás a pécsi kísérlet egyik alapelve volt, s ha nem mindenhol váltotta be a hozzáfűzött reményeket, az többé-kevésbé világossá vált, hogy ennek nem maga az elv az oka. Ez az oktatási forma ugyanis a lehető legdrágább, a legkönyvtár- és teremigényesebb, ezen kívül természetesen jóval több, és főleg felkészültebb vagy gyakorlottabb oktatókat is szükségeltet. Törvényszerű tehát, hogy mivel a Tanárképző Kar éppen ezeket a feltételeket nem tudta a kellő mértékben és színvonalon biztosítani, a kiscsoportos forma kizárólagossága hiányérzetet szült.

Az előadások, az egyoldalúan közlő oktatási formák bizonyos mérvű visszaállítását azonban nemcsak ez indokolta. Sokkal inkább az, hogy egyrészt a fáktól nem látszott az erdő, vagyis a nagyobb összefüggéseket (főként a történeti jellegű stúdiumoknál) célszerűbbnek mutatkozott előadás formájában megvilágítani, másrészt pedig az, hogy szak- és tankönyvhiány következtében ezeket az átfogóbb ismereteket még elvben sem szerezhették be a hallgatók. Az előadások visszaállítása természetesen nem azt jelenti, hogy ezentúl

bizonyos tárgyak csak ilyen „hagyományos” formában kerülnek ismertetésre, hanem hogy az adott tárgy természetének és az anyagban való haladás kívánalmainak megfelelően az oktató előadásszerű, vagy előadásmű részeket oktat az oktatás menetébe.

IV.

Végezetül a minisztériumi bizottság jelentésének a Tanárképző Kar belső személyi légkörére vonatkozó megjegyzéseire szükséges itt még külön kitérni. Hogy ez a légkör kedvezőtlen, ennek általánosítása és főként, mint valami Pécsre jellemző jelenségnek a hangoztatása nyilvánvalóan igaztalan, igazságtalan dolog lenne. A Tanárképző Karon kétségtelenül vannak személyi ellentétek egyes oktatók között, ehhez azonban hozzákíván[koz]hatna annak a megjegyzése, hogy ez minden bizonnyal a többi magyar felsőoktatási intézményre is jellemző. Megkockáztathatjuk ezzel szemben azon meggyőződésünk kifejezését, hogy egy Kar jó működéséhez nem kollegiális szeretetre, hanem megfelelő szintű szervezettségre van szükség. Az oktatás feltételeinek biztosítása, valamint kellőképpen rugalmas, de világos, egyértelmű belső szabályzatok kimunkálása, majd következetes érvényesítése előbbre való feladatoknak látszanak, melyeknek eredményes megoldása mellékesen a személyi légkör alakulását is kedvezően fogja befolyásolni.

Pécs, 1988. november 16.
Dr. Kozma László
dékán

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 93. d. 1735/1988. A Tanárképző Karon folyó egyetemi képzés értékelése, és fejlesztése.
— Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

41. Czibere Tibor művelődési miniszter levele Ormos Mária rektornak a kísérleti jelleg megszüntetéséről

Budapest, 1988. december 22.

Kedves Ormos Elvtársnő!

A Janus Pannonius Tudományegyetem vezetése előtt ismert, hogy Csikai Gyula miniszterhelyettes 1987 szeptemberében egy magas szintű, egyetemi oktatókból álló munkabizottságot bízott meg azzal a feladattal, hogy értékelje az 1035/1981. (XIII. 5.) MT. számú határozat[121] alapján Pécsett indított egységes tanárképzési kísérlet szakmai és pedagógiai tapasztalatait, irányításának színvonalát, anyagi ellátottságát és tegyen javaslatot jövőjének egyértelmű kijelölésére. A bizottság befejezte munkáját. Zárójelentését,[122] amelyet egyeztetésre Rektor Elvtársnőnek és a Tanárképző Kar dékánjának is elküldtünk, több minisztériumi testület megvitatta. Állásfoglalásaik alapján az 1983 szeptemberében indított egységes tanárképzési kísérlet jövőjét illetően a következő döntést hoztam:

1. A kísérlet első ötéves periódusa – a felmerült, és a szakértői testület által is megállapított – szakmai, irányítási és anyagi problémák ellenére, alapvetően sikeres

[121] Jelen kötetben ld. a 4/b. sz. dokumentumot.
[122] Jelen kötetben ld. a 39/f. sz. dokumentumot.

volt. A pozitív tapasztalatok hasznosítását a tanárképzésben elősegítjük, de a főiskolai és egyetemi képzési szintet egyaránt integráló egységes tanárképzés Pécsett kialakított modelljét – figyelembe véve az érvényes oktatásfejlesztési elképzeléseket és egy sor egyéb körülményt – nem kívánjuk általánossá és kizárólagossá tenni. Az egységes tanárképzés kísérleti jellege 1989. szeptember 1-jétől megszűnik, és a képzés a következő feltételekkel folytatódik:

a) Az oktatásról szóló 1985. évi I. számú törvény,[123] valamint a felsőoktatási intézmények hallgatóinak tanulmányai és vizsgarendjéről intézkedő 21/1986. (VIII. 21.) MM. számú rendelet[124] értelmében 1989-ben életbe lépő, új *tantervi irányelvek* hatálya a Janus Pannonius Tudományegyetemen folyó egyetemi tanárképzésre is kiterjed. A készülő irányelvek alapján dolgozzák ki a helyi tanterveket és a tantárgyi programokat. E programok összeállításakor vegyék figyelembe azokat az észrevételeket, korrekciós javaslatokat, amelyeket a szakértői testület tett az egyes szakok programjához. Ezzel egyenrangú követelménynek tartjuk, hogy a képzés tartalmának, kereteinek meghatározása során a kísérleti periódusban felhalmozott értékek, a helyi sajátosságok is hasznosuljanak.

b) Az egyetemfejlesztéssel összekapcsolódó egységes tanárképzési kísérlet elindításával a Pénzügyminisztérium 1981-ben nem értett egyet, ezért anyagi támogatását nem vállalta. A kísérleti képzés a volt tanárképző főiskola költségvetési bázisán indult el és folytatódik ma is. Tárcánk saját erőforrásaiból több alkalommal és több területen jelentősen módosította a régi költségvetést, annak szerkezete és nagyságrendje azonban még mindig nem felel meg az egyetemi képzés szükségleteinek.
Kérjük, hogy az egyetem – a minisztérium Költségvetési Osztályának közreműködésével – vizsgálja felül és az egyetemi képzés szükségleteinek megfelelően korrigálja a Tanárképző Kar költségvetését. 1990-es intézményi költségvetését már a korrekciók figyelembevételével készítse el.

2. Az 1035/1981. (XII. 5.) MT számú határozat értelmében az egységes tanárképzési kísérlet összekapcsolódott a háromkarú pécsi tudományegyetem kialakításának programjával. Az egyetemfejlesztést az elmúlt öt évben megteremtett alapokon a jövőben is folytatni kell. Új egyetemi szakok indítását a tárca azokon a területeken tartja indokoltnak, amelyek iránt tartós társadalmi igények jelentkeznek, és ahol a főiskolai képzés évtizedei alatt létrejöttek az egyetemi képzés indításához nélkülözhetetlen anyagi, tárgyi, személyi feltételek.
A tervezett földrajz, fizika és rajz–vizuális nevelés szakos egyetemi szintű képzéshez 1989. szeptemberi indítással az évente szükséges 1 millió Ft-os többlet költségigényből – az egyetem költségvetési javaslata alapján – évi 400 ezer Ft-ot a minisztérium, míg az egyetem saját forrásból évi 600 ezer Ft-ot biztosít öt éven keresztül.
A kísérlet értékelését végző munkabizottság, valamint a tárca mellett működő

[123] 1985. évi I. törvény az oktatásról. In: *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1985*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 3–30.
[124] 21/1986. (VIII. 31.) MM számú rendelet a felsőoktatási intézmények hallgatóinak tanulmányi és vizsgarendjéről. In: 1985. évi I. törvény az oktatásról. In: *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1986*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987, 683–689.

szakmai bizottságok észrevételei alapján a fizika szakos képzés esetében szükségesnek tartjuk a folyamatos szakmai ellenőrzést, amelyet a tárca és az egyetem vezetésének egyetértésével felkért szakmai testület végez.
A tapasztalatok alapján döntünk a képzés további sorsáról.

Budapest, 1988. december 22.
Elvtársi üdvözlettel:
Czibere Tibor

PTE EL VIII. 206. b. JPTE Tanárképző Karának iratai, Iktatott iratok 93. d. 1735/1988.
— Géppel írt, aláírással és bélyegzővel hitelesített tisztázat másolata.

42. A hallgatók között lehet megújulni. Beszélgetés a PTF új főigazgatójával, Vastagh Zoltánnal

Universitas, 1980. szeptember 18.

„Fiatalon fontos pozícióban" volt a címe annak a lapunkban megjelent írásnak, mely februárban Gáspár Jánost, a PTF pártbizottságának új titkárát mutatta be.[125] A – dr. Kálmánchey Zoltán nyugdíjba vonulása után, a főigazgatói székbe most újonnan beiktatott – *dr. Vastagh Zoltánt* bemutató cikket is kezdhettük volna ezzel a címmel.

– Fiatalon, fontos pozícióban. Milyen érzés?

– A fiatalság relatív fogalom. Ha arra gondolok, hogy mennyit kellene még tanulnom, hogy önmagamat felkészültnek érezhessem erre a pozícióra, akkor még valóban fiatal vagyok. Talán az intézmény oktatóinak átlagéletkorához viszonyítva is. De a 43. évet járva, a megtett útra, főiskoláskorú gyermekemre tekintve már nem érezhetem magam fiatalnak. A főiskolán tanító tanárnak egy kicsit mindig huszonévesnek kell lennie, nem szabad, hogy elveszítse munkakedvét, fiatalos hitét. Az ifjúság légköre, újat kereső lendülete mindig magával tud ragadni. E vezető pozíció nem teszi lehetővé, hogy teljes óraszámban tanítsak, pedig a hallgatók között – különösen a kutatókedvűekkel együttműködve – erőt lehet meríteni, meg lehet újulni. Tanítványaim kérdései és a vágy, hogy többet és többet adhassak nekik, valóban megfiatalít.

– A főiskola vezetése létszámában és személyi összetételében is megváltozott. Társulnak-e ehhez új elképzelések?

– Mostantól csak két főigazgató-helyettest neveztek ki. Új az állami, a párt- és a szakszervezeti vezető is. Egységes vezetési koncepciót alakítunk ki. Nemcsak munkaterveink, de személyes és testületi törekvéseink is egymásra épülnek. Számítunk a munkatervben rögzített közérdekű feladatok színvonalas megoldására, alkotó továbbvitelére. Határozottan csökkentjük az adminisztratív megoldásokat, helyettük egyre inkább a tanszékek és hallgatói közösségek kezdeményezéseire kívánjuk építeni. Személyes példánkkal is hitelesíteni szeretnénk, hogy tartalmas életet kell élni, ami a felsőoktatásban dolgozó oktatóknál a szakmai és általános műveltség folyamatos megújításán túl, állandó kutatómunkát is feltételez.

– Egyszer egy diák találóan így fogalmazott: „Egy ember csak addig legyen tanár, míg nem fásul bele."

– A tanári pályán már így is túl sok színtelen, önképzésre alig képes, elszürkülő ember található. Intenzíven vissza kell fordítani ezt a társadalom jövője szempontjából döntő folyamatot!

– Az új vezetőség elképzelései megvalósításában mennyire kíván a KISZ-re és az ifjúságra támaszkodni?

– Az eredményes munka és jó légkör alapja a megfelelő tanár-diák kapcsolat. Jelenleg nem ismerjük eléggé a tanári és a hallgatói közösségek, csoportok véleménykülönbségét. A KISZ segítségére is számítunk abban a vizsgálatban, melyet az oktatási-nevelési bizottság szervez e tények feltárására. Bodonyi Ilona és Martin László jól alkalmazható kérdéssort állított össze és elvégezte az első felmérést is, mely során a hallgatók több szempont alapján

[125] Fiatalon – fontos funkcióban. *Universitas* (9.) 1980. febr. 14. 1.

adtak írásos véleményt oktatójuk munkájáról. Támaszkodunk még más vizsgálatokra is, így pl. a POTE eredménymérő lapjainak tanulságaira, vagy dr. Bernáth József, dr. Bókay Antal és mások helyi tapasztalataira.

Martin [László]: A hallgatók között lehet megújulni. Beszélgetés a PTF új főigazgatójával. Universitas *(9.) 1980. szept. 18. 1.*

43. Interjú Bókay Antallal, a Tanárképző Kar új dékánhelyettesével

Universitas, 1982. február 18.

1974 nyarán végeztem a PTF magyar–angol szakán, azóta dolgozom a főiskola irodalomtudományi tanszékén. Elsősorban kutatónak, szakembernek érzem magam. Az egyetem elvégzése után gyorsan doktoráltam, majd tudományos fokozatot szereztem. Kiváló emberek, kitűnő szakemberek voltak tanáraim: Bécsy Tamás, Szabolcsi Miklós, Hankiss Elemér. Most 31 éves vagyok, dékánhelyettesnek elég fiatal.

Kandidátusi dolgozatomat József Attiláról írtam, nem annyira irodalomtörténészi érdeklődésből, hanem mert tudtam, hogy az ő költészete az, amely legpontosabban fejezi ki mai, átmeneti világunk alapvető életproblémáit. Másik – egyre fontosabbá váló – kutatási területem a filozófia, esztétika Lukács György és tanítványai által kidolgozott iránya. Itt elsősorban az érdekel, hogy miként értik meg az emberek önmagukat, másokat saját műveik tükrében, hogyan lehet kibontani az emberi beszéd pszichoterápiától irodalomig tartó sokféleségéből azt az igazi tartalmat, mely nem a dolgok rendjét, hanem saját belső értelmünket mutatja.

Mindig világos volt számomra az, hogy az ismeret értéke nem önmagában van. Csak akkor van értelme, ha átadható, és ha átalakítható vele környezetünk, világunk. Mindig szerettem tanítani, sokat tanultam és tanulok hallgatóimtól, legjobb tanulmányaimat szinte velük együtt, az órákon készítem el. Ugyanígy gondolataim gyakorlati értelmét jelentette az, hogy ahol lehetett, részt vettem az intézmény életének alakításában. Mostani megbízatásom csak kicsit kiemeli ezt a régóta folyó tevékenységem. De nem szeretnék hivatalnok lenni, szeretnék „túl sokat akarni", hibákat elkövetni és természetesen megvalósítani az elgondolásaimat.

Igazán új terület az intézmény életében az a kísérlet, melynek célja egy modern egyetemi oktatás kialakítása a tanárképzés, szakemberképzés terén. A magyar egyetemi rendszer rendkívül merev, a magas óraszám, a patriarchális intézményi szervezet, az oktatói és hallgatói mobilitás hiánya hosszú ideig lehetetlenné tette a ma már elkerülhetetlen továbblépést. A Pécsett szerveződő tanárképző kar keretében éppen ezt a modellt szeretnénk kialakítani. Úgy gondolom, hogy legtöbb időmet ez a kísérlet köti majd le. Mindezen túl szeretném a fiatalok érdekét képviselni a vezetésen belül. Úgy gondolom – és ez saját tapasztalatom is –, hogy a fiatalok országunkban túl gyakran és túl érdemtelenül minősülnek másodrangú állampolgárnak. Ezt a több száz éves hagyományt csak úgy lehet megfordítani, ha kétszeres erőfeszítéssel bebizonyítjuk jelenlétünket.

Dr. Bókay Antal. Universitas *(11.) 1982. febr. 18. 3.*

44. Beszélgetés Bécsy Tamással, az ELTE tanárával

Universitas, 1982. március 25.

1928-ban született, tanított minden iskolatípusban az általános iskolától az egyetemig. A hatvanas években rendezett amatőrökkel színházi előadásokat, dolgozott dramaturgként is. 1971-ben kandidált, majd a hetvenes évek végén megszerezte az irodalomtudományok doktora fokozatot, Pécsről 1978-ban költözött Budapestre, jelenleg az ELTE Világirodalmi Tanszékének tanára.

– *Bár néhány éve elköltözött Pécsről, azóta is rendszeresen visszajár. Most épp egy előadássorozatot tart – havonta egy alkalommal – a jogászklubban. Mi a témája ezeknek az előadásoknak?*

– A Pécsi Nyári Színház kért föl erre az előadássorozatra, amely azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy mi a színházi előadás elméleti, ontológiai alapja. Önálló művészeti ág-e a színjáték, vagy beilleszkedik-e egy művészeti ágba, mint annak egy műneme, vagy pedig az a helyzet, amit sok író, rendező állít, hogy – egyfelől – a dráma nem önálló műnem, mert a maga teljességét csak a színházi előadásban éri el, másfelől a színjáték interpretatív művészet, amelynek az a dolga, hogy az írott drámát kiszolgálja. Előadásaimban azt szeretném elmondani, hogy a kérdés ily módon való felvetése hamis, mert a dráma szövege képes önállóan egy hiteles, totális világ felépítésére, és amikor a dráma átkerül a színjáték világába, akkor egy másik jelrendszerbe kerül, ahol a szöveg, a nyelv a rendszernek egy eleme lesz.

– Vagyis önálló dolog a dráma is, és önálló dolog a színjáték is.

– Igen. Abból indultam ki, hogy a lukácsi esztétika egynemű közegének (tiszta láthatóság, és tiszta hallhatóság) kérdését konkretizálni kell, meg kell nézni, hogy a különböző művészeti ágak milyen anyagot használnak fel a maguk totális világának felépítésére. Ha a színjátéknál található ilyen közeg, illetve anyag – mint a zenében, képzőművészetben, irodalomban –, akkor ennek alapján bizonyítani lehet, hogy a színjáték önálló. A másik lépés annak igazolása, hogy a színjáték egy olyan művészeti ágba épül be, amelyet – jobb szó híján – testművészetnek nevezhetünk; mert nyilvánvalóan a színjáték jobban hasonlít a táncnhoz, a pantomimhez, a rádiójátékhoz, mint az írott dráma világához. Ezek a műnemek az emberi testet kezelik úgy, mint az egynemű közeg anyagát. Egy további lépés annak megmutatása, hogy az irodalomban mindig is voltak olyan szövegek, amelyek önmagukban nem hoznak létre egy totális világot, amelyhez szükség van a színház eszköztárára, de ezek a szövegek nem drámák.

– Jelent-e értékkülönbséget az, hogy valami dráma vagy színjátékszöveg, vagy ez csak a szöveg természetére vonatkozó megállapítás?

– Azt hiszem, jelent, ha a drámát az irodalom részének tekintjük. A színjátékszövegeket ugyanis nem tekinthetjük az irodalom részének, így a commedia dell'arték és a 16. századi trufák szövegét sem. Egyébként a színjátékszövegek a 19. század óta szaporodtak meg, és azóta igen jelentős írók esetében is megtörténik, hogy amit írnak, az nem dráma, hanem színjátékszöveg. Rátérve dráma és színjáték kapcsolatára: a dráma szövege úgy épül föl, hogy NÉV: dialógus (szerzői instrukció). A színjátékban az történik, hogy a név helyére egy emberi test kerül, a dialógusokból élő beszéd lesz, amihez egyúttal egy metakommunikációs rendszer kapcsolódik. Amióta hangosfilm van, az is bizonyság, hogy az emberi alaphelyzetekhez – szerelmi vallomás, gyász, kétségbeesés – koronként más, testtel is kifejezhető magatartás, gesztusrendszer járul. A 30-as évek filmjeiben úgy vallottak szerelmet, hogy az amorózó fölülről belenézett a hölgy arcába, fölhúzta az egyik szemöldökét, csábmosolyt rakott az arcára, a hölgy pedig elfordította a fejét, elalélt, pihegett, kis kezét a szívére tette.

Ma ezen mindenki röhög. De abban az időben nyilván nem azért vallott így szerelmet a Deli Ferenc a Perczel Zitának, hogy a közönség röhögjön, hanem mert akkor ez volt a szerelmi vallomás ideális helyzete…

– Amióta az ELTE-n tanít, lehetősége van összehasonlítani, hogy milyen a hallgatók igénybevétele, teljesítménye a két intézményben, a Tanárképzőn és az Eötvösön.

– Erre a kérdésre nem tudok határozott választ adni, mert Pécsett hivatalból találkoztam egy teljes évfolyammal, Pesten viszont nemcsak én tartok kötelező világirodalmi kollégiumot egy évfolyamnak, hanem többen, így a hallgatóság megoszlik abból a szempontból, hogy kit mi érdekel. Pécsett az járt hozzám, aki beiratkozott, itt viszont az, akit érdekel.

– Összevethető-e a két rendszer úgy, hogy az egyik jobb, mint a másik?

– Hát nem tudom. Az egyetemi rendszer, ami egész más hagyományokon nyugszik, mint a főiskolai, talán annyiból jobb vagy más, hogy már kb. a II. évtől egy hallgató számára több lehetőséget kínál, hogy milyen tárgyakat vesz föl. A főiskolán viszont egy szakon mindenki majdnem ugyanazt tanulja. A probléma ott van, hogy szükség van-e arra, hogy, mondjuk, egy irodalomtörténeti korszakot végig előadásként leadjanak, ez pedig összefügg a hallgató óraszámával, és azzal, hogy mennyire lehet megkívánni tőle, hogy önállóan dolgozzon.

Akkor tekinti egy felsőoktatási intézmény felnőttnek a hallgatót, ha hajlandó tudomásul venni, hogy aki ott van, az akar tanulni. Nem pedig akkor, ha kitalálnak olyan rendszereket, amivel kényszeríteni kell arra, hogy tanuljon. Itt döntő kérdés a hallgató óraszáma…

– Bizonyára többször megkérdezték már, hogy miért ment el Pécsről?

– Igen, és erre akkor is azt válaszoltam, mint ahogy most is, hogy amikor én ezt a lehetőséget kaptam, hogy az ELTE Világirodalmi Tanszékére elmehetek, akkor úgy gondoltam, hogy ez az én eddigi tanári pályafutásom logikus következménye, hogy én ezt elfogadom.

– Pécsett most a tanárképző karból bölcsészkar lesz. Visszajönne-e, hiszen akkor itt is folytathatja az egyetemi oktatói praxist?

– Vissza, de úgy, hogy a pesti állásomat nem adom föl, az ottani egyetemi feladataimat teljes mértékben ellátom. Úgy gondolom, hogy e mellett az a feladat, ami az újfajta tanárképzésben a pécsi egyetem előtt áll, érdekel, és hogyha azok a körülmények meglesznek, amelyek között biztosítva látom, hogy értelmes munkát lehet végezni, akkor másodállásban szívesen visszajövök. Pillanatnyilag úgy tűnik, hogy ezek a körülmények meglesznek.

Müller Péter: Beszélgetés Bécsy Tamással, az ELTE tanárával. Universitas *(11.) 1982. márc. 25. 3.*

45. Új professzorok a JPTE Tanárképző Karán: beszélgetés Szépe Györggyel

Dunántúli Napló, 1982. november 18.

A Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kar magyar nyelvi tanszékének vezetésére *Szépe György* kandidátus kapott megbízatást. Szerződése egyelőre egy évre szól, s közben párhuzamosan ellátja teendőit az MTA Nyelvtudományi Intézetében is, ahol ő a Strukturális és Alkalmazott Nyelvészeti Osztály vezetője. […][126]

– *Önnek személy szerint mi a legfőbb kutatási területe?*

[126] A kihagyott rész az MTA Strukturális és Alkalmazott Nyelvészeti Osztály pécsi vonatkozású, illetve a JPTE TK Magyar Nyelvi Tanszékével közös kutatásait mutatja be.

– A nyelvi tervezésnek egy újfajta modelljét próbálom kialakítani. Olyan modellt, amiben egységbe kerülnek azok a kérdések, amelyek a magyar nyelvvel foglalkoznak, akár határainkon belül, akár azokon kívül léteznek. Idekapcsolódik a magyarországi idegennyelv-oktatás, s e probléma részének kell tekinteni a Magyar Népköztársaság területén élő nem magyarok, nemzetiségek, cigányul beszélők nyelvi helyzetét is. Mindezt a 75-ös Helsinki Záróközlemény nyelvi fejezetének kibontásaként az UNESCO-val és más nemzetközi szervezetekkel összhangban vizsgálom. S annak jegyében, hogy a nyelvi nevelést úgy célszerű tervezni, hogy az kielégítse az ország szükségleteit, a munkában, a közösségi életben, a magánéletben egyaránt. A célrendszernek és az intézményrendszernek összhangba kell kerülnie. Az anyanyelvi fejlettség szerteágazó összefüggéseket mutat a többi érintett kérdéssel. Hogy csak egy-két példát említsek: nálunk mindenkinek két idegen nyelvet kellene tudnia, egyet jól, egyet úgy, hogy azon olvasni tudjon. Hogy ez megvalósulhasson, megfelelően össze kell hangolni a tevékenységeket. Vagy egy másik példa: a hazánkban élő nemzetiségek nyelvtudásának másképp, a mostaninál szervesebben, tervszerűen kellene beépülnie a magyar gazdasági, kulturális, társadalmi életbe.

– *Pécsi kapcsolatainak csak a tudományos munkáiban vannak előzményei?*

– Nem, a kapcsolat másik eleme, hogy évekig tudományos titkára voltam az Akadémia Elnöksége Közoktatási Bizottságának, majd az MTA-OM Köznevelési Bizottságának. Innen ered érdeklődésem az egyéb nevelési kérdések iránt. Megbízásom arra is szól, hogy az egész tanárképzési kísérletet is segítsem előkészíteni, persze különösen a nyelvi szakokon, a magyar, orosz és angol szakon és az egyetemi hallgatók nyelvoktatásában. Azt mondjuk, kísérleti tanárképzés, mert valahogyan nevezni kell a dolgot, de itt az egész tanárképző kar egyetemi átalakulásáról van szó, annak teljes átgondolásáról, mi is az az egyetemi munka. Itt felnőtt diákoknak kell egy kis bevezetés után önállóan dolgozniuk, hogy majd többet adjanak vissza, mint amennyit kaptak, s ne csak a vizsgahajrában a jegyzeteket ismételjék el úgy-ahogy. Ez aztán nagyon sokféle kívánalmat jelent. Hogy például az órák délelőtt legyenek, egyszerre 5–6 vizsgánál többre ne kelljen készülni, de legalább minden harmadévesnek legyen egy fiókja, egy hely, ahol dolgozhat, jó könyvtár kell, és így tovább. Feltétele mindennek, hogy mindenki szeresse csinálni, amit csinál. Elevenebb szellemre van szükség, a szakmák között erőteljesebb kapcsolatokra, interdiszciplináris fórumokra és vitákra, nagyobb nemzetközi kapcsolatrendszerre, több belföldi és külföldi vendégre, mozgékony nyári és szabadegyetemekre. Kell egy jó könyvkiadó, esetleg folyóirat, gondolni lehet az Eötvös Kollégium pécsi változatára, de vissza lehetne nyúlni nagyobb mértékben a népi kollégiumoknak azokhoz a hagyományaihoz, amelyekben az ifjúság saját maga kezdeményezett és hajtott végre akciókat, úgy tudom, ezt a KISZ is lelkesen és szívesen vállalná.

– *Elég reálisak ezek az elképzelések? Nem mondható-e rájuk, hogy mindez csak ábránd?*

– Két dolgot hadd mondjak erre. Az egyik, hogy friss ötleteket, újításokat, alkotó szellemet mindig nehezebb egy régi, megcsontosodott intézménybe betáplálni, mint egy újonnan indulót eleve ilyenné formálni. A másik pedig: ábránd, fantázia, merészség nélkül nem érdemes tervezni. Természetesen párosítva a felelősséggel. De csupán fékkel még sose hajtottak előre kocsit.

H[allama] E[rzsébet]: Új professzorok a JPTE Tanárképző Karán. Beszélgetés Szépe Györggyel. Dunántúli Napló *(35.) 1982. nov. 18. 3.*

46. Új professzorok a JPTE Tanárképző Karán: beszélgetés Tilkovszky Loránttal

Dunántúli Napló, 1982. december 2.

A Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán a történelem tanszéknek két új egyetemi tanára is van. Egyikük Tilkovszky Lóránt [sic!], a történettudományok doktora, az MTA Történettudományi Intézetének főmunkatársa.

Tilkovszky Lóránt [sic!] eredetileg a magyar történelem korábbi szakaszával, a reformkorral kezdett foglalkozni. Kandidátusi disszertációját még az 1831. évi parasztfelkelés témaköréből írta. Több mint húsz éve azonban, mióta a Történettudományi Intézethez került, új kutatási területet választott: Magyarország 1919–1945 közötti történetét, annak bel- és külpolitikai, de mindenekelőtt nemzetiségpolitikai aspektusait. A történelemtudományok doktora fokozatot „*A német népcsoportpolitika és Magyarország 1938–1945*" című értekezése alapján nyerte el.

„*Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon 1938–1941*" címmel 1967-ben jelent meg könyve. Monográfiát írt Teleki Pálról, amelyben a különféle megalapozatlan feltételezésekkel szemben a történelmi szituációból kiindulva talál magyarázatot Teleki halálára. „*Ez volt a Volksbund*" című munkáját Nyugat-Németországban is kiadták. Több szakértői, szerkesztői, társadalmi megbízatása közepette sok előadást is tart, legutóbb például az NSZK-ban egy történész konferencián a két világháború közötti Erdély nemzetiségi problémáiról tartott referátumot. Részt vett a nagy, több kötetes *Magyarország története* szerkesztésében, illetve egyes fejezeteinek megírásában. Megírta a magyarországi németek két világháború közötti történetét, s a Volksbund egy sajátos misszióját is a 30-as évek végétől „*SS-toborzás Magyarországon*" címmel. Foglalkozott és jelenleg is foglalkozik a nemzetiségi kérdések egyéb témaköreivel is, például a magyar–szlovák viszony és a szlovák nemzetiségi mozgalom 1941–45 közötti szakaszával. Jelenleg részt vesz egy nagyobb átfogó kutatásban, amelynek tárgya a nemzeti, s azon belül a nemzetiségi tudat vizsgálata.

– *Mit csinál jelenleg Pécsett?*

– Két speciálkollégiumot hirdettünk meg a mostani negyedéveseknek, ezeket vezetem. Az egyik címe: *Nemzetiségi kérdés a két világháború közti Magyarországon*. Ennek keretében válogatott forrásdokumentumokat elemzünk a hallgatókkal együtt. Megbeszéljük és áttekintjük a különféle törekvéseket, hogy azután összegezni tudjuk a kor nemzetiségpolitikájának „útjait és tévútjait". A másiknak a témája Bajcsy-Zsilinszky Endre és a függetlenségi mozgalom. Ezen kizárólag eredeti dokumentumokat tekintünk át a hallgatókkal: Bajcsy-Zsilinszky egy-egy tanulmányát, cikkét, beszédeit, memorandumát, leveleit, naplórészleteit. Úgy vélem, a történelem iránti érdeklődést hatásosabban fölkeltheti, ha egy-egy személyiségen keresztül közelítjük meg a kor ellentmondásait. Bajcsy-Zsilinszky pedig különösen alkalmas személyiség a maga bonyolultságával, ellentmondásaival és sajátos dinamizmusával. Azt szeretném, ha az önálló kutatás, értékelés, a forrásanyagok kezelésének készsége kialakulna a hallgatókban. Hiszen leendő történelemtanárokról van szó, akiken keresztül a majdani tanítványok is közelebb kerülhetnek történelmünk jobb megismeréséhez és a helyes történelemszemlélethez.

– *Ön készített egy kutatási tervet is a szak számára. Melyek ennek a legfőbb gondolatai?*

– Színvonalas oktatás aligha képzelhető el másként, csakis úgy, ha a kar oktatói folyamatosan végeznek kutatómunkát és ebbe módszeresen bevonják a hallgatókat is. A leendő történelemtanárok ilyen előzmények után a szélesebb közművelődés számos területén is kamatoztathatják tudásukat, s lesznek köztük, akik az iskolai oktatómunka mellett végez-

nek további önálló kutatómunkát is, amelynek elsődleges területe a helytörténet lehet. Pécs, mint a dél-dunántúli régió központja, egyébként is sajátos helyzetben van. Itt a helytörténetet minden vonatkozásban figyelembe kell venni, s ahol lehet, az oktatásba is be kell kapcsolni. Úgy látom, különösképp a nemzetiségi problematikának a vizsgálatára kell súlyt helyezni. Ehhez járul és nem elhanyagolható szempont az, hogy a kar történelem szakos hallgatói közül sokan adott tájegységről kerülnek ide és sokan oda is kerülnek vissza. Érdeklődésüket, további tevékenységüket tehát itt döntően befolyásolhatjuk. A megyék, a városok, az ipari és mezőgazdasági üzemek, iskolák stb. biztosítják a kereteket az egyes korszakokra vonatkozó gazdaság- és társadalomtörténeti, munkásmozgalom- és politikatörténeti, üzemtörténeti, művelődéstörténeti és egyéb vizsgálódásokhoz. Ha mi ezeket a szempontokat, ismereteket jól „be tudjuk hozni" az oktatásba, a hallgatók útmutatást kapnak a helytörténetnek az ország bármely részén lehetséges, hasonló oktatási alkalmazására, túl azon, hogy maguk is végezhetnek majd honismereti és helytörténeti kutatómunkát.

– *Mit jelent önnek személy szerint az egyetemi tanári megbízatás?*

– Egyelőre két speciálkollégium révén új és nagy élményt. Mindig kutató történész voltam, és kevés lehetőségem adódott a közvetlen kontaktusra a közönséggel; arra, hogy amit írok vagy mondok, azonnal szembesíthessem a fogadtatással.

– *Milyen kapcsolatokat kíván a tanszék kialakítani más intézményekkel?*

– Nagyon fontosnak tartom éppen az előbb elmondottak alapján a kutatás hivatott intézményeivel és a közművelődési intézményekkel való kapcsolatot. A Történelmi Társulat, az akadémiai bizottság és akadémiai kutatóintézet, a levéltár, a honismereti mozgalom, a tudományos ismeretterjesztés, valamint könyvtárak, múzeum, művelődési házak, szerkesztőségek mind hozzájárulhatnak a maguk módján ahhoz, hogy a jövő történelemtanárai a közművelődési feladatokban is aktív, vállalkozó kedvű értelmiséggé váljanak.

H[allama] E[rzsébet]: Új professzorok a JPTE Tanárképző Karán. Tilkovszky Lóránt [sic!]. Dunántúli Napló *(35.) 1982. dec. 2. 3.*

47. Vendéglátónk: Müller Péter, az Irodalomtudományi Tanszék gyakornoka

Universitas, 1983. március 10.

Müller Péter gyakornok, JPTE, Tanárképző Kar, Irodalom Tanszék.

Jó esetben ez minden, amit felszínesen, percek alatt megtudhatunk valakiről. Később szóba jön a munkája, a fizetése, de mindez roppant kevés ahhoz, hogy megismerjünk egy embert, bepillantást nyerjünk abba a magánszférába, ahol teljes lényegében megmutatkozik.

Az albérleti szoba sem túlságosan segít hozzá, hogy bemutathassam vendéglátómat.

*

Ami az első percekben feltűnik: a sok virág és könyv, az asztalon egy írógép, könyvek, papírlapok. A sarokban gitár.

Gondolkozom azon, vajon mi jellemző egy emberre? A lakása, a mozdulatai, az arcjátéka, a hanghordozása biztosan. De leginkább az, ahogyan gondolkodik.

Először arról beszélgetünk, hogy az élet milyen területein lehet valaki más, mint ahogyan őt egy íróasztal, esetleg egy katedra mögött ismerik.

– Minden pillanatban valamilyen szerep követelményeinek teszünk eleget. Ahhoz, hogy az élet menjen, arra van szükség, hogy mindenki azt a bizonyos szerepet töltse be rendesen, amiben épp akkor van. Két olyan terület létezik, ahol ez nem így van, vagy nem így kéne lennie: a barátság és a szerelem. Minden egyéb viszonyunkban valamilyen társadalmi szerepet képviselünk, ahol teljesen mindegy milyen a személyiségünk. Csakhogy azt szeretnénk, hogy mindenhol személyiségként kezeljenek bennünket. Ugyanakkor azt várjuk el, hogy a másik fél a szerepnek megfelelően viselkedjék, ne mint személyiség.

– Mit jelent számodra ez a szó: barátság?

– A barátsághoz, azt hiszem, az kell, hogy legyen valamiféle közös dolog, ami mind a két embert érdekli. Ennek a kapcsolatnak ne csak érzelmi többlete legyen, hanem valamilyen közös érdeklődés is összekösse a barátokat. Közösség is csak közös tevékenységből jöhet létre, és ez egy barátságban is így van. Arra is szükség van, hogy ha az ember egy fontos döntési helyzetbe kerül, akkor meg tudja osztani valakivel a problémáit. Sokszor a meghallgatás is elég.

– A szerelem minőségileg más, mint a barátság. Szerinted mi a szerelem, milyennek kell lennie?

– Ideálisról nem tudok beszélni, csak reálisról. Minden kapcsolat azért fontos az embernek, mert alakít rajta. Ha ugyanolyan emberként jövök ki belőle, mint ahogyan belementem, akkor az a kapcsolat nem ért semmit.

*

Fontos az is, hogy a szerelmemet ne birtokolni akarjam – ami ma olyan gyakori –, hanem társam legyen. A szerelmi kapcsolat ne vezessen el más, meglévő kapcsolatok lezárásához! Mindenképpen kell egy érzelmi alap, háttér, egy érzelmi szövetséges, aki meg tudja erősíteni az embert bizonyos helyzetekben. Lehessen neki elmondani dolgokat. József Attila a „Gyermekké tettél” című versében fogalmazta meg ezt: „Reám néztél, s én mindent elfelejtettem, meghallgattál, és elakadt a szavam [sic!].” A szerelemben tehát nem feltétlenül arra van szükség, hogy az ember mindent elmondjon, hanem a lehetőségre, hogy van, akinek elmondhatja.

Beszélgetésünk más irányba kanyarodik. Szóba kerülnek a főiskolai évek, a tanítás, a munka.

*

Csodálkozom, amikor megtudom, milyen fontos szerepet játszik életében a zene.

– Nagyon sokáig azt hittem, hogy a zene a fő életterem – mondja. – A Nagy Lajos Gimnáziumba jártam és az összes létező zenei együttesnek tagja voltam. Hegedültem. Gitároztam az Orff-zenekarban, a beatzenekarban. Énekeltem. Néhány műsorban pedig az én szerzeményeim is szerepeltek. De közben átalakult az érdeklődésem, és irodalommal kezdtem foglalkozni. A zene azonban máig fontos szféra számomra, csak most már, hogy zenei hasonlatnál maradjak, mellékszólam.

– Mivel foglalkozol jelenleg?

– A Jelenkorba írok szakjellegű cikkeket, a doktori disszertációmon dolgozom. A témája: Örkény drámái. Előadásokat tartok a Nevelési Központban, ahol amatőr rendezői tanfolyam indult. Szerencsére nem tudom elkülöníteni a munkát és a szabad időt egymástól.

*

– Az irodalom tanszéken gyakornok vagy. Mit jelent ez számodra?

– A gyakornoki státus munkával, feladatokkal „kecsegtet". Ami nekem mindig nagyon fontos, mert az hozza ki a bennem lévő energiákat.

– Sikeresnek érzed magad?

– Mindig azokhoz szoktam magam viszonyítani, akik nálam többet értek el. Ez húzóerő is. A siker a visszaigazolás szempontjából fontos. De azt hiszem, ha az ember eléggé felnőtt, és önálló, akkor a siker nem döntő, hanem járulékos elem, mert akkor attól függetlenül tudja, hogy amit csinál, az mit ér, hogy erről mások hogyan vélekednek.

– Sok ember szeret állandóan véleményt mondani mindenről, hangoztatni saját nézeteit. Te hogy állsz ezzel a kérdéssel?

– Számomra valamiről értékítéletet mondani mindig záró aktus. Ugyanakkor a környezetemben azt látom, hogy az emberek tömegével mondanak értékítéleteket dolgokról anélkül, hogy az értelmét megkeresnék. Ha valamit értékelek, akkor azt egy elemző gondolkodási folyamat végére szoktam helyezni, szeretem előbb megérteni azt, amivel találkozom, akár műalkotásokról, akár emberekről van szó.

Vagyis előbb elfogadni, és megismerni akarom azt, amivel és akivel kapcsolatba kerülök.

Hodnik Ildikó: Vendéglátónk: Müller Péter gyakornok. Universitas *(12.) 1983. márc. 10. 3.*

48. Interjú Steve Cockett angol vendégoktatóval és Bognár Józseffel, az Angol Tanszék vezetőjével

Dunántúli Napló, 1984. március 6.

Az Exeteri Egyetem és a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kara angol tanszékének együttműködése már több mint tízéves – amikor ez a kapcsolat kezdődött, még mindkét intézmény főiskola volt. Amióta az angol nyelv itt is egyetemi szakká lépett elő, az együttműködést egyre inkább bővítik. A két egyetem közötti kooperációnak első ilyen megnyilvánulása, hogy a tegnapi naptól egy hétig mint vendégoktató tartózkodik Pécsett *Steve Cockett*, az Exeteri Egyetem dráma szakos tanára. (A dráma szónak itt most nem a köznyelvi jelentését kell értenünk, hanem egy új, „a dráma a nyelvoktatásban" elnevezésű tantárgyat.)

– *A két egyetem közötti együttműködés a hetvenes évek elejétől máig odáig fejlődött, hogy Önt mint tanárt üdvözölhetjük a pécsi egyetem angol tanszékén. Mi az Ön véleménye a két felsőoktatási intézmény közötti kooperációról? S Ön szerint, hogy válik majd be ez a fajta együttműködés?*

– Nagyon lelkesen veszek részt ebben a közös munkában, s igazán örömmel tölt el, hogy mint drámaszakértő, hozzájárulhatok az itteni angol tanszéken folyó nyelvoktatáshoz. Amit én itt csinálok majd – ahogy azt a dráma a nyelvoktatásban megköveteli –, nem más, minthogy drámai szituációkat hozok létre a hallgatókkal, s ők ily módon, a szituációkon keresztül gyakorolhatják az angol beszédet. S ez így sokkal életszerűbb, mint a hagyományos oktatási formákban. S remélem azt is, hogy ez csupán az első lépése a további együttműködés még sok más lehetséges formájának.

– *Milyen előnyöket jelent ez az Exeteri Egyetem számára?*

– Ahogy én látom, az együttműködésnek ez a formája rendkívül hasznos, hiszen nemcsak az itteni hallgatóknak, hanem a mi diákjainknak is egyedülálló lehetőségeket nyújt; az angol egyetemistáknak azt, hogy ők is utazhatnak magyarországi egyetemre gyakorlatra. Én

nem ismerek más olyan intézményt Angliában, amelyik ezt tudja nyújtani hallgatóinak. S véleményem szerint ez az együttműködés kulturális téren is jelentős kölcsönös haszonnal, eredménnyel jár, s ez nem utolsó szempont.

– *Együttműködik-e az Exeteri Egyetem ilyen módon más magyarországi vagy európai egyetemmel?*

– Igen; nekem az a jelenlegi feladatom, hogy Pécsen kívül a budapesti ELTE-n és az Egri Tanárképzőn is dolgozzam; ezenkívül korábban a norvégiai Stavangerrel volt ilyen cserekapcsolatunk.

Dr. Bognár Józseftől, a JPTE Tanárképző Kara angol tanszékének vezetőjétől azt kérdeztük, mit jelent a mi számunkra ez az együttműködés?

– Mondhatnám, egyik alapvető pillére az angol szakos tanárok képzésének az, hogy külföldi kapcsolatunk egyáltalán van. Az exeteri és a pécsi intézet bizonyos történelmi sorsazonosságot élvez, mert mindegyik menet közben egyetemi szintre lépett elő. A nyelvtanulásban, azt hiszem, nem lehet eléggé hangsúlyozni annak a jelentőségét, hogy mit jelent a mi hallgatóink számára nemcsak beszélni a nyelvet, hanem abban a közegben, az angolokkal együtt élve, használni is, mintegy „megfürödni a nyelv vizében". Évek óta tapasztaljuk, hogy hallgatóinknak, miután visszatértek Exeterből, nyelvtudásuk alaposabbá, elmélyültebbé válik, s fölveszik azokat a hétköznapi beszédfordulatokat, amelyeknek a megszerzése szinte lehetetlen tantervi körülmények között.

– *A hallgatók már korábban is utazhattak Exeterbe, de volt-e arra példa, hogy jött is onnan oktató is* [sic!]*?*

– Így még nem; olyan értelemben jött, hogy éppen erre járt, s akkor megkértük, tartson valamilyen beszámolót. Ez most egy eltervezett látogatás, aminek elsőrendű célja, hogy a mi kísérleti egyetemi oktatásunkban először bevezetett szaktárgyat, a „Dráma az angol nyelvoktatásban"-t megerősíti egy szakember az Exeteri Egyetemről. Tudomásom szerint Magyarországon mi vezettük be először ezt a szaktárgyat, s szeretnénk jól csinálni. Ehhez kaptunk támogatást exeteri kollégáinktól.

– *Lesz-e ennek az együttműködésnek ilyen módon is folytatása?*

– Jelenlegi ismereteim szerint azt tudom mondani, hogy reméljük, s minden jel arra mutat, hogy lesz, de konkrétumot egyelőre nem tudok még.

S még annyit: a Nevelési Központ könyvtárában ezen a héten nem szerdán, hanem csütörtökön este 7 órakor tartják az angol klub következő találkozóját, melynek meghívott vendége ezúttal természetesen Steve Cockett, az Exeteri Egyetemről.

Dücső Csilla: Angol vendégoktató Pécsett. Dunántúli Napló *(37.) 1984. márc. 6. 5.*

49. Ahány ember, annyi lappangó tehetség. Fischer Ernő dékán véleménye a tehetséggondozásról

Universitas, 1984. május 3.

Felismerik-e, pártfogolják-e a kiemelkedő képességű hallgatókat a pécsi egyetemeken? Ha igen, hogyan?

A kérdésre ezúttal a JPTE tanárképző karának dékánja válaszol.

Dr. Fischer Ernő: A tehetséggondozás ott kezdődik, hogy [az] általános, majd a középiskolákban mindenkinek képességei szerint egyenlő esélyt adjunk a továbbtanulásra. A hát-

rányos helyzetű – gyengébb, vidéki iskolákból jelentkező – gyerekeknek a FEB igyekszik a bejutásban segíteni.

Nálunk sajnos tömegképzés folyik, amelynek hátránya, hogy az előadáson sokan ülnek, de a szeminárium kevés, így egyénileg kevesebbet tudunk foglalkozni a hallgatókkal. Így viszonylag kevesebb a lehetőség a tehetség felismerésére, személyre szóló instrukcióadásra. Ennek ellensúlyozására igyekszünk a legkülönbözőbb területeken lehetőséget biztosítani a hallgatók tehetségének kibontakoztatására. A diákkörökben speciális problémákkal, kutatási feladatokkal foglalkozhatnak. A TDK-ban végzett munka alkalmas a tehetségek fejlesztésére.

Jobban ki lehetne használni ezeket a lehetőségeket, hiszen ahány ember, annyi lappangó tehetség. Akinek a vezetéshez van tehetsége, az munkálkodhat a KISZ-alapszervezetekben, hiszen egy pedagógusnak fontos, hogy tudjon emberekkel bánni. A művészi képességek fejlesztésére az öntevékeny művészeti együttesekben, körökben van mód. Ezt segíti pl. a rajz szakosok alkotótábora is. A természettudományos szakok némelyikén a hallgatók segítenek kutatómunkát végző tanáraiknak. Jó munkakapcsolat alakul ki köztük, s a diákok számára biztosított az irányítás… Erre persze a humán szakokon is van mód. Egy-egy tanszéken sajnos csak bizonyos feltételek adottak, ilyenkor a már meglévő kutatási témához próbáljuk csatlakoztatni a hallgatókat. Ez bizonyos tekintetben gát is, persze.

Sohasem mondhatjuk, hogy a tehetséggondozás elegendő. Hiszem és vallom: mindenkiben van tehetség. Nem biztos, hogy az intellektuális, lehet az sokirányú. A művészeti együttesekben sok hallgató ér el átlagon felüli szintet, de a hallgatók 80 százalékának nem tudtuk felkelteni az önismeretét, érdeklődését. 20 százalékuknál meglátjuk az átlagon felüli[t], 80 százaléknál az nem tűnik fel. Ennek oka lehet az oktatói terhelés. Tíz oktató nem vállalhat száz, a hallgatókat érdeklő speciális témát. Van-e még belső tartalékunk? Igen, a meglévő erővel lehet tenni valamit, de jobb feltételek mellett jobban lehetne előrelépni ebben. Sok függ a tanár egyéniségétől is. Van, akinél kialakul egy vonzáskör, másoknál nem.

Amíg főiskola voltunk, a tehetséggondozásnak döntő szerepe az utánpótlás biztosításában volt. Személyesen ismertük az itt végzett hallgatókat, tudtuk, mire képesek. Az egyetemmé váláskor a tehetséggondozásnak ez a funkciója megszűnt. Aki itt marad mégis, annak egyetemet kell végeznie, ami a családalapítás körül okoz gondot.

Általánosabb célunk, hogy a közoktatásnak olyan felkészült embereket adjunk, akiknek személyes élményük van például a kutatásokból is. Rengeteg példát hozhatnék arra, hogy valaki az itt szerzett tudása alapján lett szaktekintéllyé! Sokan vannak a most dolgozó oktatói állományban is, akik innét indultak, de más területen társadalmi, közéleti posztokon is jól helytállnak az itt végzettek. Olyan példa is van, hogy [a] hallgatók nálunk kezdtek, s olyan inspirációt kaptak, hogy menet közben egyetemen folytatták tanulmányaikat.

Visszatérve a tehetséggondozásra, azt hiszem, azok a módszerek a hatékonyak, amelyek a hallgató érdeklődését is figyelembe veszik, s önálló munkán át fejlesztik a tehetségeket. A tehetség csak akkor bontakozik ki, ha annak, amit csinál, meglátja a szépségét. Intellektuális izgalmat kell ebben felfedezni, megszállottjává kell lennie annak, amit tesz. Ezt az érzést csak átélni lehet, elmondani nem. A kutatás is nyomozómunka, s az ember saját magát is megmérheti. Néha aszkétikus akarat kell ehhez, máskor, ha amit csinál, leköti – akkor annak érdekében mindent félretesz. Ha a hallgató érdeklődése és a tanár egyénisége találkozik, akkor a közös munkában észrevétlenül megy végbe a tehetséggondozás.

Molnár Valéria: Ahány ember, annyi lappangó tehetség. Fischer Ernő véleménye. Universitas *(13.) 1984. máj. 3. 2.*

50. Vendéglátónk: Rétfalvi Sándor, a Rajz Tanszék vezetője

Universitas, 1984. május 10.

Izgalommal készültem Rétfalvi Sándor otthonába, annak ellenére, hogy elsősorban nem a Munkácsy-díjas szobrászművészt, hanem a JPTE Rajz Tanszékének vezetőjét kívántam meglátogatni. A donátusi cím elegáns villát ígért, hatalmas, városra néző ablakokkal, ahol a szobrász és textiltervező felesége, Fürtös Ilona egyaránt nyugodtan dolgozhat. Ehelyett a rendezett szőlősorok fölött zegzugos, manzárdos kis ház fogadott. És egy apró, fekete puli, kinek harcias körbeugrálásából végül a házigazda mentett ki.

– Dolgozik? – kérdeztem fölöslegesen, gipszfoltos ruhájára nézve, de vendéglátóm megérezte a kérdés mögötti várakozást.

– Úgy lenne igazi, hogyha én most bevezethetném magát a műterembe, s ott leülnénk és beszélgetnénk. Mert más bemenni valahová, ahol sok könyvet lát, és más bemenni valahová, ahol eleve ki van teregetve az ember. Ahol a legbelső gondolatai veszik körül látható módon. Nagy szomorúságom, hogy a húsz év alatt, mióta Pécsen vagyok, erre nem volt módom soha: hogy én magam együtt lássam a munkáimat, mert nem volt műterem. Ma sincs.

A művészet maga az ember

– A főiskola sem segített?

– Fogalma sincs, hogy a főiskolán milyen gondok vannak. Az egy nagy dolog volt tavaly, hogy a „gyermekeimnek" ki tudtam verekedni két kis helyiséget, szobrászműhelynek. Nem is szobrászműhelynek, csak, hogy tudjanak kalapálni, meg fúrni-faragni. Az elmúlt harminc évben ez a terület hiányzott a rajzpedagógus-képzésből, nem volt ember, aki ezzel foglalkozzon, s nem volt hely sem.

Miután a kis fogadószobában egy gyönyörű fehér cserépkályha szomszédságában letelepedtünk, s előkerült a saját termésű bor is, hamarosan újra a rajz tanszékre, a művészeti nevelés nehézségeire terelődött a szó. S az én dolgom már csak annyi volt, hogy hallgassam Rétfalvi Sándor indulatos, meggyőző fejtegetéseit:

– A művészet egy nagy egész…, maga az ember – valahogy így tudom ezt nagyon, nagyon hétköznapiasan megfogalmazni. Ebben az égvilágon minden benne van; hogy mi itt ülünk, hogy körülöttünk milyen tárgyak vannak, hogy a virág piros, hogy kint fúj a szél. Ez mind olyan dolog, amely az ember pillanatnyi létére, pszichés állapotára, kedélyére utal. Tehát…, hogy mondjam, olyan, mint a levegő, nem lehet nélküle élni, de megfoghatatlan. Ezért vagyunk rettenetesen nagy bajban, mert állandóan úgy érezzük, – gondolom ezt mindig érezték a művészek a történelem folyamán – hogy kicsit fölösleges része vagyunk a társadalomnak. Mi tudjuk, hogy nem! Mi tudjuk, hogy rettenetesen fontos, amit csinálunk, sőt ha van rá módunk, akkor nagyon komoly gondolatokat, emóciókat szeretnénk közvetíteni az embereknek munkáinkkal, amelyeket egyszerűen nem kaphatnak meg más területről. Amit most elmondtam, azért fontos, mert amikor művészetről beszélünk, amikor ezt tanítjuk, nem a papír és a ceruza a lényeg. A rajzolásnak ehhez semmi köze! Mikor a papír és a ceruza kerül sorra, már kész gondolataink vannak, s csupán jegyzetelünk, mint ahogy az újságíró jegyzetel. A rajzolásnak csak alkalmazott jellege van, s csak ennyiben érdekes. A művészembernek az összes többihez kell, hogy köze legyen, ami bennünket körülvesz: a tárgykultúra, a térformálás, egyáltalán a tér érzete, hiszen abban mozgunk, gondolkodunk – ez a legizgalmasabb, a gondolati tér. Tehát vagy tudok a munkámmal olyan atmoszférát teremteni, amely találkozik a másik ember szellemi terével, vagy nem. Ezek alapdolgok, és képzelje el, hogy ez harminc éve hiányzik a pedagógiából. Miért hiányzik? Azért, mert

a tanárainkat nem tudtuk rá fölkészíteni. Ennek nem pusztán anyagi okai vannak. Azok is, de az is, hogy nagyon kevés profi vállalja a műhely teremtését.

Senki oda se figyelt

– Mert ha egy műhely létrejön, az már tanítás. Nem hiszek abban, hogy a művészet és a pedagógia összeférhetetlen dolog. A pécsi főiskolán pl. ezelőtt öt vagy hat évvel hoztak csak létre egy kis grafikai műhelyt, hogy a tanító bácsi meg tudja majd mutatni, mi az a papírmetszet, amit a padon meg lehet csinálni, hogy a gyerek játszani tudjon. Ez nem volt, és senki oda se figyelt rá. Miért figyeltek volna oda? Egy ilyen intézményben a rajz tanszéknek a helye pontosan ott van, ahol az általános iskolában a rajztanítás. Kitalálták azt is, hogy legyen még egy szakja. Attól van becsülete, hogy, mondjuk, biológia tanár is. Érti? Hát ezt lehet egy ideig csinálni… Valójában teljesen félreállítottak a gyermeknevelésben mindenfajta művészeti nevelést. Én nem is így hívnám, hogy művészeti nevelés, hanem – nem is tudom – valami emberré nevelés. S egyre több, egyre gyengébb szakember került ki a főiskolákról, mert nem fejlesztették ki a kreativitásukat. A kreativitás a lelke ennek a dolognak. De látjuk, hogy milyen kreatívak a mi hallgatóink? Nullák! Vannak tehetséges gyerekek, de képzelje el, hogy mi ugyanúgy iskolázunk be, mint a többi tanszék, mint pl. a matematika, ahol a papíron, feketén-fehéren áll, hogy mit kell tudni. Érettségihez lehet kötni. Hát én mit kössek érettségihez? Mire tudom kimondani, hogy ezt kell tudni?

– Második éve vezeti a tanszéket. Kollégái és a hallgatók szerint is megindult valami pezsgés…

– Igen, most fölfordult egy kicsit a tanszék. Összejött egy csapat, s elhatároztuk, hogy igazi főiskolai színvonalat, alkotóműhelyeket teremtünk. Évekig tanítottam a művészeti szakközépiskolában, pontosan tudom, hogy egy tizennyolc éves gyerekkel művészetet lehet csináltatni, ha egy műhelybe kerül. Ez nagyon fontos, s szeretnénk mindenképpen megvalósítani.

Talpon maradni – vidéken

– Most, hogy kezdenek megvalósulni pedagógiai elgondolásai, Nagykanizsára költözik. Miért?

– Kanizsán kapok egy műtermet, lakással együtt. Itt úgy élek, mint a cigány, a szobraim a városban szétszórva, vagy a szabad ég alatt készülnek. Így nem lehet igazi, elmélyült munkát végezni. De a főiskolától nem válok meg.

Rétfalvi Sándor a máramarosi dombok között, Aknaszlatinán született, s csak 1964-ben, a főiskola után került Pécsre. Ő kezdte el szervezni a villányi szobrász szimpoziont, amely nagyon gyorsan komoly nemzetközi művészteleppé fejlődött. *„Ezen keresztül jártam be a világot, s ezzel együtt járt egy izgalmas életforma itthon is. Ide hozzánk a japántól az algírig mindenki beesik.”* – meséli. Két éve minisztériumi szaklektor, amely mintegy a mestereknek kijáró tisztség. Egyébként a vidéken élő művészek közül – ez egy külön kategória, mint megtudom, ő az egyetlen, aki úgy igazán talpon maradt, vezetőségi tagja a Képzőművészek Szövetsége szobrász szakosztályának is. *„Rettenetesen nehéz beférkőzni a szakmába, aztán valami módon sikerül az embernek. Biztos vagyok benne, hogy nem a tehetsége miatt. Én annyira tehetségesnek érzem magam, hogy már sok, komoly, nagy szobrot kellett volna csinálnom. De nem panaszkodhatok, van munkám bőven.”*

Erről rövid, délelőttnyi beszélgetésünk alatt én is megbizonyosodhattam. Elképzelései az egyetemen évekre elegendő munkát adnak a – tanárnak; gipszbe öntött tervei, félig kész művei az udvaron pedig a – szobrásznak.

Müller Zsuzsanna: Vendéglátónk: Rétfalvi Sándor. Universitas *(13.) 1984. máj. 10. 3.*

51. Interjú Ormos Máriával, a JPTE új rektorával

Universitas, 1984. szeptember 20.

Aligha gondolta néhány évvel ezelőtt az MTA tudományos főmunkatársaként dr. Ormos Mária, hogy ő lesz Magyarország első női rektora, hiszen akkoriban minden a tudományos munkához kötötte. Pedig pályájának elején Debrecenben, Szegeden és Budapesten is tanított, de aztán két évtizeden át a XX. századi egyetemes és magyar történelem kutatása töltötte ki mindennapjait. A húszéves munkásság eredményeként kilenc könyve és közel száz tanulmánya jelent meg, kandidátusi, majd tudományok doktora fokozatot szerzett, s három nyelv – francia, olasz, német – birtokába jutott.

Két éve került először közelebbi kapcsolatba a tudományegyetemmel: a tanárképző kar történelem tanszékének lett másodállású egyetemi tanára, ma pedig őt keresik, akik a JPTE rektorával kívánnak beszélni.

– *A feladat tette vonzóvá a megbízatást* – mondja beszélgetésünk elején. – *Ez az egyetem ugyanis bizonyos mértékben kivételes helyzetben van. A gazdasági és pénzügyi nehézségek ellenére fejlesztési programnak néz elébe. S ez nem merül ki pusztán a szervezeti változásból, a tanárképző kar egyetemi szintre történő átszervezéséből, hanem kapcsolódik egy pedagógiai módszertani kísérlethez.*

Pergő ritmusában, kezei mozgékonyságával is nagyobb nyomatékot adva mondandójának elemzi, milyen előnyökkel is jár, járhat, hogy itt Pécsett nem különül el a természettudományi és a bölcsészkar. Remekül hasznosíthatónak ítél egy ttk–nyelvszak párosítást, akárcsak egy általános társadalomtudományi tárgynak, például a számítástechnikával történő együttoktatását. Aztán az oktatás-módszertani újításról beszél, hogy a tanárképző kar már egyetemi szintre emelt szakjain folyó kiscsoportos képzés – 12 diák egy csoportban – milyen emberi közelséget, mennyivel intenzívebb munkát eredményez. A látható eredmények ismeretében ennek fokozatos kiterjesztése is a megoldandók közé sorolandó.

Mondom, bennünket nemcsak az egyetem, a képzésről alkotott véleménye érdekel, szeretnénk többet megtudni Ormos Máriáról, az emberről is, s mikor beszélgetőpartnere mondandójára szemeivel is reagáló arckifejezéséből az egyetértést olvasom ki, sorolom is a – miniszteri ajánlásokból – összegyűjtött jelzőket. Jó szervezőkészség, a célok és feladatok szem előtt tartásával a realitások felismerése és mérlegelése, határozottság és döntési képesség, amelyet széles körű informálódás előz meg, kiemelkedő és tárgyilagos vitakészség és érvelési képesség, dinamizmus és ötletgazdagság, s máris következhet a kérdés: Hogy érzi magát ennyi dicsérő jelző hallatán?

– *Ez rólam szól?* – kérdez vissza.

– Igen.

– *Akkor rosszul. Amennyiben 3 év múlva, megbízatásom lejártakor az egyetemi közvélemény jelentős részében fenn tudnám tartani ezeket a dicsérő szavakat, akkor lennék elégedett.*

S fűzi tovább gondolatait, miszerint szinte nyilvánvaló, hogy a felsoroltaknak „előírt" tulajdonságoknak kell lennie egy rektornál. De a napi robotban elhasználódhat az ember, az idő-harapófogó is szorít, s amikor az ötletek végiggondolása helyett már csak az improvizálásra van lehetőség, a dinamizmus megtörhet. Ezért van szükség a szó szerinti csapatmunkára, minél több kolléga bevonására. Ennek a lehetősége adott, s voltaképpen a vezetői kvalitástól függ, hogyan tud élni ezzel.

S ha már itt tartunk, szó esik az átalakult felsőszintű állami vezetésről, amely ténynek véleménye szerint vannak hátrányai – több embernek kell egyszerre tanulnia, szoknia az új

helyzetet –, s vannak előnyei is – a székbe újonnan kerültek nagyobb lendülete, dinamizmusa. Tehát, ami elmegy, elmehet a réven, bejön a vámon.

– Az előbb említett ajánlás jellemzését nem ismerve a balatonfenyvesi táborban való beszélgetésen tapasztalt határozottsága kapcsán egy joghallgató tréfásan így fogalmazott: „Ő lesz a mi Vasladynk?"

Őszintén nevet, s szavakban csak ennyit mond: – *Tulajdonképpen tetszik.*

S ettől kezdve jobbára hallgatókról, fiatalságról, KISZ-ről folyik a beszélgetés.

Summa: Ormos Máriának feltűnően jó a véleménye erről a korosztályról, hiszen, mint kifejti, dolgoznak ezek a fiatalok, keményen dolgoznak, s azáltal szorongatják az embert, hogy sokat tudnak. Szereti a vitára kész, gondolkodó, a véleményüket hallató egyetemistákat, s három alapvető dologban fogalmazza meg a vitatkozás létjogosultságát. Jó irányba mozgó, magas szintű és felhasználható legyen. S hogy ezek megvalósuljanak, ahhoz valóban tudni kell. Sokat kell tudni.

Aztán szó esik arról is, hogy nemcsak a kétévi oktatás alatt ismerkedhetett a tanárképzősökkel, hiszen ma is az ő kollégiumukban lakik, így nemegyszer testközelből „leskelődhetett" rájuk. Ekkor már elhangzanak negatív mondatok is, hozzátéve – *„Jobban szeretném, ha erről nem kellene beszélnem."* Ám a téma lezárása cseppet sem pesszimista, hiszen a rektorasszony érzi a megújulás vágyát a KISZ-es és a kollégiumi vezetőkben, az igényt a magasabb színvonalú közösségi életre. Elvként fogalmazza meg, hogy a teljes nyitottság, az őszinte beszéd kell hogy jellemezze az állami vezetés és a KISZ kapcsolatát, mindent meg kell tenni, ami a[z] ő jogos kívánságuk, de számíthatnak arra is a fiatalok, hogy a számonkérés nem marad el. Hogy állnak a tervezett dolgok: a klubok, a nyelvoktatási csoportok, a szakkollégiumok – egy hónap múlva elhangzik a kérdés.

Ormos Mária azt vallja, mindig a magasabb szint igényével szükséges ténykedni. S mivel az egyetemi képzésben sem szabad a világ előrehaladásától függetlenül tevékenykedni, természetesen a kiindulási alap a világszínvonal. – *Akkor is ehhez kell igazodnunk, ha tudjuk, hogy a világelsőségre, a világbajnoki címre nem mi vagyunk predesztináltak* – mondta. – *Hiszen bárhova kerül tőlünk a szakember, a lehető legmagasabb színvonalat kérik tőle.*

G. G.: Dr. Ormos Mária: Universitas *(13.) 1984. szept. 20. 3.*

52. Interjú Kozma Lászlóval, a Tanárképző Kar új dékánjával

Universitas, 1984. szeptember 20.

Az első, ami azonnal feltűnik az embernek, ha Kozma Lászlóval találkozik, a halk, s monoton beszéd. Nagyon kell rá figyelni. Később kiderül, hogy – mintegy kiegészítésként – a szeme is „beszél", állandó kontaktusban van partnerével.

Szakmájában, a lézerfizika területén elért eredményei publikációkban, akadémiai dolgozatokban élnek. Nagydoktori dolgozatát negyvenöt évesen védte meg. A Pécsre költözés egyben váltást is jelent, a továbblépés útját, melyre a helyi biofizikai intézettel való együttműködés ad módot. Egy éve tanára a pécsi tudományegyetemnek, s az új tanévtől a tanárképző kar dékánja.

– *Milyen vezetői tapasztalatokkal rendelkezik?*

– Szegeden egy nagy egyetemi tanszéken dolgoztam, hetven munkatársammal. Ezen belül két nagy kutatórészleg működött, a lézerfizikai részt vezettem tizenhárom évig. Mene-

dzselő típusú munka volt, melynek során külső, nemzetközi és külügyi kapcsolatokkal foglalkoztam. Ezekkel a tapasztalatokkal vállaltam el jelenlegi megbízatásomat.

– *Milyen helyet foglal el munkájában a tanítás, s milyen arányban részesedik a kutatómunka?*

– A korábbi években módom lett volna egy ipari kutatóintézetben elhelyezkedni, azt azért nem fogadtam el, mert mellette nem taníthattam volna. Sok jó élményem volt az oktató-nevelő munka területéről. Szegeden tíz évig voltam egy kollégium tiszteletdíjas igazgatója, miközben a nagydoktorimat írtam, s védtem meg. Nos, egyetemi hallgatókat oktatni különleges feladat, különleges lehetőség. S ugyanakkor hiányozna, ha nem végezném ezt a szakmai munkát, ha nem érezném a kutatómunka örömeit, kétségeit, ha nem gyötörne az, hogy nem bírok valamit megoldani, nem sikerül, s ha a végére jártam, olyan, mint mikor kincset talál az ember.

– *A munkatársaival szemben is ilyen szigorú elvárásai vannak?*

– Igen, természetesen.

– *Járt a balatonfenyvesi vezetőképző táborban. Milyen tapasztalatokkal tért haza a beszélgetés után?*

– Sok reális kérés elhangzott, melyekben lehet segíteni. Ilyen például a jegyzetellátás, vagy a könyvtárral kapcsolatban az a kérés, hogy szabadidőben legyen nyitva, s ekkor biztosítson felkészülési lehetőséget a hallgatóknak.

– *Mit vár a KISZ-től?*

– Hadd mondjam a saját tapasztalatomat: úgy látom, nincs elegendő bizalom az oktatók iránt, nagy a távolság a hallgatók, s oktatók között. Én egy sokkal oldottabb, jólinformáltabb diákságot ismerek Szegedről, kezdeményezőbbek a pécsieknél. Én annyit várok a KISZ-től, hogy nyitottabb, vitatkozóbb legyen.

– *Szívesen vállalta a dékáni megbízatást?*

– Mondjuk úgy, hogy hagytam magam rábeszélni, nagyon nehezen. Jobb lett volna, ha két-háromévi tanszéki munka után kapom a megbízatást, ekkorra már egy szakmai fészket hagytam volna magam után.

– *Amikor felhívtam, hogy a találkozót megbeszéljük, kis kitérő után egyezett csak bele. Nem szereti a kötelező dolgokat?*

– Nem, hisz jobb, ha az ember csendben dolgozik, s halad előre. Amúgy is olyan sok szereplési lehetősége van az embernek, hallgatók között, különböző tanácsokban, bizottságokban. A másik dolog az, hogy egy riport előtt, megvallva, s nem letagadva, az ember kénytelen bizonyos rendet teremteni gondolatai között. Bizonyos haszna is van így az egyén számára is – mondja mosolyogva.

A dékáni szoba mértani közepén ülünk, ugyanis a magnó (dékáni segítséggel) meghosszabbított vezetéke középre parancsolt bennünket. A beszélgetés lassan véget ér, egyetlen kérdés sem marad megválaszolatlanul. Találkozónk után néhány nappal az oktatói családi esten láttam viszont, ahol kiderült, jól táncol, s kellemes társasági ember. És sokat mosolyog… az optimizmus derűjével.

Csefkó Judit: Dr. Kozma László. Universitas *(13.) 1984. szept. 20. 3.*

Diákélet a nyolcvanas években

53. Nyílt levél a „B" kollégiumhoz

Universitas, 1981. október 15.

Most biztosan meglepődsz, és talán örülsz is egy kicsit, hogy eszembe jutottál. Pedig én még nagyon jól emlékszem rád, még akkor is, ha te egy kicsit el is felejtettél már engem (minket), és nagyon jól emlékszem arra is, hogy bejárati ajtód milyen nehezen nyílik, hogy rezeg a lépcsőkorlát, ha hozzáér valaki, és emlékszem arra is, hogy valamikor te voltál az első. Már akkor megesett, hogy a zuhanyozóban nem volt ablakod, és hogy ott meztelenkedtünk a Jakabhegy szeme láttára; és megesett az is, hogy télen hideg voltál, tavasszal meg lázas –, de soha nem terád haragudtam. Én ismertem olyanokat, akik most nem azért vannak még veled, mert ide kaptak besorolást, hanem mert soha nem is akartak elválni tőled. Még nagyon jól emlékszem a teraszra, amiből neked csak egy van, és az új testvérnek[127] még biztosan építenek egyet, mert ott van pénz, de azt is tudom, hogy a te teraszod az egyetlen, ahonnan le lehetett figyelni a konyhát, miként vándorol haza az élelmiszer.

Tudod, az emberek mellől lassan elkopnak a tárgyak, ahogy elkopik a természet is. Ki emlékszik ma már arra, hogy Qundermann sört mértek a teraszon, hogy Miss Farkas a becsületes neve a bejárat előtt heverő hölgynek.[128] Ma már mindenki csak az új testvérnek örül, pedig nincs egyedül. Itt vagy még Te is, csendben és szerényen. Rólad soha, senki nem beszélt. Eddig a régi kolest szidták, most az újat dicsérik. Valahol félúton pedig mindig ott álltál Te, szemeddel vigyázva a pályát, a szerelmes rejteket adó parkot, és hallgattál mindig, még akkor is, amikor mi tombolva ünnepeltük új testvéredet.

Elhallgatott a stúdió (talán megszólal megint),[129] már az előadások és szemináriumok is visszaszöktek a régi épületbe, a válogatott labdarúgó-mérkőzéseket is egyre kevesebben őrjöngik végig folyosóidon. Elhallgattál Te magad is.

Ne válaszolj, többet neked már én sem írok. Gondolatban szorítok, hogy minél előbb felcseperedjen új testvéred, és akkor a legfontosabb téma megint Te leszel. Bízom benne, még jó ideig.

[Fg]: Nyílt levél a „B" kollégiumhoz. Universitas *(10.) 1981. okt. 15. 2.*

---

[127] A Pécsi Pedagógiai Főiskola 1950-ben költözött az Ifjúság útjára, kollégiuma a főiskola központi épületében kapott helyet. A főépület zsúfoltsága miatt a kollégisták elhelyezésére 1961-ben egy új, 272 férőhelyes szárnyat építettek: a B Kollégium 1962-ben nyílt meg. Az oktatási egységek hamarosan kiszorították a főépületből a kollégiumot, így 1977-ben egy új, 600 férőhelyes kollégiumot kezdtek építeni: „az új testvért" 1981-ben adták át, ide költözött a főépületi A Kollégium. Ekkortól kezdve az elsőéves hallgatókat a B Kollégiumban, a felsőéveseket az új, Jakabhegyi Kollégiumban szállásolták el.

[128] Az akkori Pécsi Tanárképző Főiskola parkjában, a B épület bejáratánál, a Botanikuskert felé vezető úton 1966-ban állították fel Kárpáti Anna egészalakos, hátradőlő nőt ábrázoló mészkőszobrát, a Támaszkodót. Romváry Ferenc: Támaszkodó. In: Romváry Ferenc (főszerk.): *Pécs Lexikon* II. köt. Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft., Pécs, 2010, 288.

[129] Az 1981-ben megnyílt új, Jakabhegyi Kollégiumban a korábbinál jóval felszereltebb rádióstúdió berendezésére nyílt lehetőség, így a B Kollégium stúdiója, az Alagsor Hangja is átköltözött. A B Kollégiumban gyakorlatilag megszűnt a rádió, mivel anyagi és technikai okokból nem tudtak kapcsolatot teremteni a két épület között. 1982-ben azonban egy felsős stáb segítségével ismét megkezdődtek az adások. Putz Gabi: Pécsi Stúdiók IV. Az Alagsor Hangja. *Universitas* (10) 1981. okt. 29. 2.; Z. Putz Gabi: Így is lehet… *Universitas* (11.) 1982. okt. 28. 2.

54. Körkérdés: mit jelent egyetemistának lenni?

Universitas, 1982. szeptember 23.

Zámbó Sándor (JPTE TK földrajz–testnevelés): „Kevesebb szabad időt, több barátot, és – persze, ezt nemcsak az egyetem, de a város is adja – több szórakozási lehetőséget. Részletezzem? A szakközépiskola és a katonaság között földmérő voltam, a munkaidő után azt tettem, amit akartam, nem kellett másnapra készülni. Igaz, kevés jó hely van a mi városunkban, és a barátaim is szétszéledtek már, de volt mit tenni otthon, meg a szőlőben is. Itt több az értelmes szórakozási lehetőség, de a szabad időt nehéz úgy beosztani, hogy mindenre fussa. Meg kell tanulni jól szelektálni. Első azonban a tanulás, azt csinálom, amit szeretek, sportolok, mozgok, élvezem a jól kivitelezett tornatermeket, sportpályákat."

Herczeg Lívia (JPTE TK orosz–angol): „Második nekifutás után, egy kudarcokkal teli évvel a hátam mögött boldogan jelenthetem ki: jó érzés egyetemistának lenni. Az elmúlt időszakban minden bizonytalan és küzdelmes volt, most megnyugtató, hogy itt lehetek. Remélem, még nagyobb lesz ez a biztonság, ha sikerül igazi barátokat találnom, mert még mindig volt gimis osztálytársaimmal állok szorosabb kapcsolatban. Az egyetemmel együtt a kollégium élménye is friss, először vagyok kollégista, ami jelentős változás az életemben. A tanulás nem szokatlan, legfeljebb a módja más, mint a gimnáziumban. Magánemberként egy kicsit szabadabb vagyok, jóval önállóbb, mint eddigi életemben. Felnőttem."

Balogh Judit (JPTE TK biológia–rajz): „Idejöttem a gimnáziumból a nagy terveimmel, meg akartam váltani a világot, és most félek. Megijedtem, mert beül az ember az órára, azt sem tudja, miféle ez az ismeretlen tantárgy, aztán nyakába zúdítják a követelményeket, tessék, lehet hasra esni. Szerintem a tanárok nem ismerik a gimnazista-követelményeket, mert tőlünk egyből egyetemista szinten követelnek. Mi megszoktuk a konkrét feladatmeghatározásokat, esetenként a szájbarágást is, nem csoda, ha néha nem tudjuk követni az öles léptű előadásokat. Úgy érzem, és így vannak vele a többiek is, hogy a tanárok nem segítik túlzottan az átállást, hanem egyenest a mélyvízbe dobnak. Én megértem, hogy önállónak kell lennünk, de miért kudarcok árán? Olyan kötelező könyveket is követelnek, amit még szerintük sem lehet beszerezni. Addig nem is merek különmunkát vállalni, amíg el nem múlik ez a bizonytalan félelem."

Fábsits Katalin (JPTE TK magyar–történelem): „Még nem fogalmaztam meg magamnak. Új környezet, új város, új emberek, egyetemistaként mindent újra kell kezdeni, amit eddig kiépítettem. Újrakezdeni az életben a szülők, kipróbált barátok nélkül, együtt élni eddig idegen emberekkel, figyelni reakcióikat, alkalmazkodni hozzájuk. Újrakezdeni a tanulást egy év kihagyással, magasabb szinten, intenzívebben, kipróbálni, hogy megállom-e itt is a helyem, megmérni, mennyit érek."

Molnár Valéria: Mit jelent egyetemistának lenni? Gólyavallató. Universitas *(11.) 1982. szept. 23. 1.*

55. Ha hét, akkor palacsinta!

Universitas, 1982. október 7.

Lassan megszokottá válik, hogy a kollégium összes szintjét este hét után finom illat tölti el. A kisbüfé tavaly is üzemelt, de a szegényes árukészlet nemigen vonzott senkit. Idén öt vállalkozó szellemű koleszos úgy döntött, megpróbálkoznak a palacsintával. Bosnyák Róbert így mesél a „boltról":

– Öten, fejenként egy ötvenessel szálltunk be, ez volt az induló tőke. Arra gondoltunk, hogy most elég kevesen vesznek vacsorajegyet, tehát igény biztos lesz a palacsintára. Segített bennünket az is, hogy idén a szobákba nem adtak ki palacsintasütőt.

– Mennyi fogy naponta?

– Nem számoltuk még, de körülbelül háromszázat sütünk esténként. Már fél hatkor elkezdjük sütni, hogy nyitáskor ne kelljen sokáig sorba állni. Előfordult, hogy idő előtt elfogyott, és akkor rendelést veszünk fel. Volt olyan szoba, amelyik negyvenöt (!) palacsintát vett. Áraink: 2,50 a kakaós, 3 Ft az ízes. Ezenkívül üdítőt is adunk, de ez közel sem fogy olyan jól, mint a palacsinta.

– Terveitek?

– Eddig mindennap sütöttünk, de rájöttünk, hogy hétvégén a sok hazautazó és a hazai kaja miatt nem érdemes. Még azt sem tudjuk, ha közeledik a vizsgaidőszak, a komolyabb tanulás, mennyire futja az időnkből. Gondoltunk arra is, hogy a palacsinta mellett különféle turmixokat is készítünk.

– Eddig megérte nektek?

– A hétvégi alkalmi munkák helyett találtuk ki ezt, és nagyjából annyi jön be, mintha azt dolgoznánk.

A fiúk tehát megtalálták a számításukat, de úgy vélem, a kollégisták is örömmel vették ezt a vacsorapótló vagy kiegészítő vállalkozást. A napi háromszáz palacsinta is ezt látszik igazolni.

[Fs]: Ha hét, akkor palacsinta! Universitas *(11.) 1982. okt. 7. 4.*

56. Mit csinálhat egy tanárképzős szabadidejében?

Universitas, 1982. december 2.

Sok mindent. Senki se féljen, hogy unatkozni fog, ha idekerül. Az alkalmi rendezvények (koncertek, előadói estek, politikai tájékoztatók) mellett vannak állandó, vagy minden évben visszatérő programok, programsorozatok is. Íme, néhány példa:

A tanárképző mozi minden félévben csak egyetemistáknak és főiskolásoknak szervezett filmklubokba várja a filmkedvelőket. Az itt látható régi – és nagyrészt csak a klubhálózat keretén belül forgalmazható – filmek ritkaságnak számítanak.

Minden vertikális rendez félévenként egy ún. szakestet, amelyen oktatók és hallgatók, gólyák és felsőévesek ismerkednek egymással, tréfás műsorokat adnak, esznek, isznak, táncolnak. Némely vertikális a tanszékek segítségével szakhetet is szokott tartani (pl. magyar nyelv hete, történelem szakhét). Az ekkor vendégül látott neves szaktekintélyek előadásait természetesen bárki meghallgathatja. Aki ért egy kicsit a politikához, és szeret túrázni is, az elindulhat a politúra elnevezésű akadályversenyen, melynek célállomásán mindig várja valami meglepetés versenyzőket (idén pl. forralt bor volt).

A kollégiumban már régi hagyománynak számít a Gólyasimogató, ahol az az elsősöket „hivatalosan" kollégistává avatják azzal, hogy meg kell simogatni nekik a gólyát, és még sok minden mással… Szintén kollégiumi hagyomány a „Mit tojott a Mikulás?" című, egész estét betöltő nonstop vetélkedő, és a farsangi buli is.

Láthatjátok, választék az van! Csak okosan kell majd beosztani az időtöket, és ami még fontosabb: élni kell a lehetőségekkel.

Z. Putz Gabi: Mit csinálhat egy tanárképzős? Universitas *(11.) 1982. dec. 9. 5.*

57/a. Mi már egyetemisták vagyunk

Universitas, 1984. február 23.

Mi, karikás szemű, éjszakázástól tompa agyú főiskolások vizsgára (és csodára) várva ácsorogtunk a folyosón, amikor az egyetemista szakosok harsány csapata elhúzott mellettünk. Irigykedő pillantásunk elkísérte őket. De jó nekik, órára mennek, ők nem vizsgáznak!

Tényleg jó nekik?

Horváth Laci, aki irodalom–magyar nyelv szakos, másként látja a dolgokat. 29 oldalas jegyzéket tesz elém, a kötelező szépirodalmi művek listáját. Van köztük olyan, amelyből idézni is kell, s nem árt, ha az ember tud kívülről pl. 52 Balassi-verset.

Így már nem tűnik kevésnek a heti 25 óra, amelynek felét a szaktárgyak teszik ki. Az orosz csak jövőre lép be az órarendjükbe, most Laciék, a nyelvészek finnül tanulnak, de harmadévben új nyelvet is fel kell venniük.

Az oktatás jellemző formája a szeminárium, ahol a kötelező szakirodalmat dolgozzák fel kerekasztal-beszélgetés formájában. Dolgozatot is írnak itt, amelynek értéke és a szemináriumi munka teszi ki a gyakorlati jegyet.

A csoport szépirodalmi olvasottsága a tutori órán mérhető fel. Tanári irányítással megbeszélik a legfontosabb műveket, ki-ki számot ad arról, amit olvas. Az ellenőrzés azért fontos, hogy senki se maradjon le, hiszen ekkora anyagnál nehéz behozni a hátrányt.

Az ismeretszerzés harmadik fóruma a szakkollégiumi rendszer. A nyolc félév során kötelezően kell választani a megadott témakörökből négy világirodalmi, egy-egy filozófiai és művészettörténeti témakört. (Kétszer ugyanaz nem választható!)

Előadást csak az irodalomtörténeti szakkollégium keretében és pszichológiából hallgatnak most.

Bár negyedéves bontásban tanulnak, ha van vizsgájuk, ők is félévkor teszik le. Mivel a szabályzat szerint számukra egy évben csak négy vizsga engedélyezett, a tanulmányi átlag java részét a gyakorlati jegyek teszik ki.

– És ez az átlag nem is rossz – mondja Laci. A csoportátlagunk négyes fölött van, igaz, itt nem lehet nem szorgalmasnak lenni. Nyár óta alig olvastam mást a kötelező szép- és szakirodalmon kívül. Általában jó tanáraink vannak, akiktől sok segítséget kapunk, de néha meghalljuk azt is, hogy mégse leszünk okosabbak, mint a főiskolai szakosok. Annyiban nehéz a helyzetünk, hogy egy kicsit kísérleti nyúlnak számítunk. Bécsy tanár úr is megmondta, tőlünk függ, milyen lesz a jövőre kezdőknek. Kíváncsiak a mi véleményünkre, hogy a mi problémáink ne jelentsenek gondot a következő évfolyamnak. Hogy mire képeznek bennünket? Általános és középiskolai tanári képesítést kapunk (én sajnos csak egyszakosat), de a legtehetségesebbek, gondolom, kutatómunkát is végezhetnek ezzel a diplomával. Mi is járunk majd tanítási gyakorlatra, akár a többiek, de mi ötödévben már gimnáziumban tanítunk. Az elsőéves főiskolai szakosokkal jól megvagyunk, a felsőbb éveseket nem ismerem. Nem tapasztaltam, hogy másként néztek volna ránk, amiért mi egyetemisták vagyunk. Kikapcsolódás? Szerda délután stúdiózom, szombaton moziba megyek, de vasárnap már azon jár az eszem, mi lesz holnap a szemináriumon…

Molnár Valéria: Mi már egyetemisták vagyunk. Universitas *(13.) 1984. febr. 23. 2.*

1984. február 27-i számában az *Universitas* két szerzője arra kereste a választ, hogy milyenek az egyetemi képzésben részt vevő hallgatók mindennapjai, illetve hogyan hatott az egyetemi képzés beindítása a főiskolás hallgatók életére. A *Mi már egyetemisták vagyunk*, illetve a *Minket már leírtak?* című cikkeket egymás mellett közölték.

57/b. Minket, főiskolásokat már leírtak?

Universitas, 1984. február 23.

Új bélyegző az indexeinkben, jól hangzó „státus” a bemutatkozáskor. Egyetem lettünk.

Arra a kérdésre, hogy az egyetemi képzés megindulása óta hogy érzik magukat a főiskolások, egyáltalán van-e valamiféle érzékelhető (előnyös, vagy hátrányos) változás a helyzetükben, a szokásos egyszavas (igen-nem, és a „nem érdekel”) válaszok mellett bővebb információkat is kapok.

M. A. szerint a szakján (földrajz–rajz) az egyetemi képzés bevezetése óta nincs jelentős különbség a korábbi oktatáshoz képest.

„Hátrányos helyzet?”

– *A mi szakunknak nincs „párhuzamos megfelelője” az egyetemen* – mondja. – *Nem tudunk különbséget tenni.*

Azok között azonban, akik összehasonlíthatják mindezt (elsősorban a magyarosokra és a nyelvszakosokra gondolok), ellentétes vélemények alakultak ki.

– *Nem érzem, hogy hátrányban lennék* – mondja Sz. L., a III. évfolyamról. – *Minden főiskolás képezheti magát akár öntevékenyen is, vannak lehetőségek. Csak élni kell velük. Igaz, hogy az egyetemisták „elvontabbak”, önállóbbak, mi viszont gyakorlatiasabbak vagyunk. Ez pedig csak mentalitásbeli és nem értékkülönbség!*

Egy harmadéves magyar–történelem szakos hallgató viszont a lehetőségekkel kapcsolatban kézzelfogható hátrányról beszél.

– *Senki sem ér rá! Az oktatók tele vannak továbbképzésekkel, tutori órákkal, ezért speciálkollégiumok, szakkollégiumok nem indultak. Az irodalom tanszéken például Horváth Ivánnak a régi magyar versről tartott előadásain kívül híre-hamva sem volt más stúdiumoknak. Csak ez az egy lehetőség – hónapokon át – a főiskolásoknak se lehet elegendő!*

(A magyar–irodalom szakos egyetemisták képzési tervében az úgynevezett esti órákról a következőket írják: „Ezek vegyesen lennének előadások és beszélgetések olyan kiváló tanárokkal, tudósokkal, művészekkel, folyóirat-szerkesztőkkel stb., akik nem az egyetem oktatói. Az előadók kéthetenként tartanának foglalkozásokat.” Ezekre a főiskolásokat is várják. A megkérdezettek az elmúlt félévben mindössze két ilyen esti óráról tudtak!)

Többen úgy érzik, hogy őket már „leírták”, a szekerük rúdja kifelé áll az intézményből, és ezért – nem tudatosan, talán csak időhiány miatt – velük kevesebbet foglalkoznak.

A gondolkodás nem követelmény

Egy harmadéves magyar–történész:

– *Úgy gondolom, [hogy] olyan óriási ismeretanyag szelektálására és feldolgozására, amilyennel foglalkoznunk kéne, az autodidaktika* [sic!] *módszer már kivihetetlen. Szükségünk van oktatói segítségre, de nem olyanra, amelyik nem követel. A főiskolások kisebb teljesítménye nem a képességek hiányából fakad, hanem az oktatás rendszerével kapcsolatos. Az egyetemista azonos x idő alatt nagyobb és értelmesebb anyagot sajátíthat el, mint mi. Nekünk a minimális megnyilvánulás is elég, s így csak relatív tudást szerezhetünk. Képességeink alulértékelése pedig előbb-utóbb szellemi elmaradásunkhoz vezet.*

L. K. (harmadik évfolyam) szerint a legnagyobb gondot az okozza, hogy nincsenek követelmények a logikus, önálló munka és gondolkodás fejlesztésére vonatkozóan.

Mi a megoldás?

– Időnk és energiánk részproblémákra forgácsolódik el, a tanári gárda nem kényszeríti ki sem a nagyobb teljesítményt, sem a „logikusságot" a hallgatókból. A másik probléma: nem rendeletileg kellene személyesebb viszonyt kialakítani oktató és hallgató között, hanem ennek kéne természetes állapotnak lennie!

(Az egyetemistáknak itt nagyobb szerencséjük van, a tutori rendszerben az adott oktató – nem kizárólag, de – felelős a hallgató tanulmányi előmeneteléért, neveléséért, életproblémáinak megoldásáért.)

Mindezeket összefoglalva – de nem a lezárás igényével –, arra kell gondolnunk, hogy nem az egyetemi képzés és a főiskolai oktatás egymás mellett élése vezet a főiskolások „hátrányos helyzetéhez", hanem oktatásunknak amúgy is meglévő hiányosságai, aránytalanságai, amelyek az egyetemi képzéssel való összehasonlítás folytán sokkal élesebb kontrasztokkal jelentkeznek.

Már csak a megoldáson kellene gondolkodnunk.

Hodnik Ildikó: Minket már leírtak? Universitas *(13.) 1984. febr. 23. 2.*

58. A Tanárképző Kar pártvezetőségének állásfoglalása a hallgatók körében tapasztalt néhány aktuális politikai probléma tanulságairól

Pécs, 1984. március 19.

Az elmúlt hetekben-hónapokban hallgatóink egy része – egyetemi, főként esztétika szakosok, felsőbb éves magyar, angol és történelem szakosok – körében, a kari KISZ-vezetőség támogatásával szervezett rendezvények kapcsán olyan jelenségeket tapasztaltunk, amelyek:

- politikai problémákat is felvetettek,
- felbolygatták és elítélő megnyilatkozásokra késztették a kar oktatóinak egy részét,
- felszínre hozták a pártszervezet, az állami vezetés (oktatók) és a KISZ-szervezet hallgatókkal való foglalkozásának, valamint egymás közötti együttműködésének egyes hiányosságait.

I. Jelenségek és megítélésük

A *hallgatók említett körében* fölélénkülő érdeklődés tapasztalható társadalmunk, politikai és kulturális életünk problémái iránt. Egyúttal olyan igény is, „hogy gondolataikat és véleményüket a hallgatói közvélemény elé tárják". Ennek voltak megnyilvánulásai:

- az „Igen–Nem" című, két alkalommal, a kari KISZ-vezetőség támogatásával megjelent, és a március 15-re készült kiadvány, melyek verseket és különféle műfajú, prózai írásokat tartalmaztak;
- a három I. éves hallgató által rendezett kiállítás a moziterem előterében.[130]

Különösen ez utóbbi vált közismertté, és keltett hullámokat az oktatók és hallgatók körében. Ezeket a konkrét eseményeket azonban *csak példaként említhetjük*. *Nem velük*, hanem *az általuk jelzett jelenségekkel* kívánunk foglalkozni, mert a bennük kifejeződő gondolkodásmód és magatartás *sokkal szélesebb hallgatói rétegre jellemző*, csak a többség nem vállalja nézeteinek ütköztetését nagyobb nyilvánosság előtt. Ugyanígy a *tipikust jelző* egyedi

[130] Erről bővebben ld. a Farkas Zsolttal 2013-ban készült interjút a kötet II. részében.

eseteknek tekinthetjük az *oktatók körében kialakult reagálásokat* ezekre az eseményekre. Szintén *általánosítható tapasztalatok* szűrhetők le a *vezetői szintek* tevékenységéből.

1. Ezek a megnyilvánulások a következőket tükrözik *hallgatóink* tekintetében:
   a) A részt vevő hallgatók sokat olvasva, tájékozódva *önállóan* igyekeznek értelmezni és értékelni társadalmunk jelenségeit, önállóan gondolkodva vetnek fel lényegi problémákat, mondanak, írnak véleményt különféle kérdésekben. *Olyan élet- és magatartásformát* jelent mindez, amilyenné *egész hallgatóságunkat akarjuk nevelni.*
   b) E pozitív magatartási formák mögött azonban *olyan politikai tartalmak, ideológiai megnyilvánulások* is meghúzódnak, amelyek kedvezőtlen hatásúak, illetve *azokká válhatnak*. E veszélyek mindenekelőtt abban rejlenek, [hogy]:
      – kellően át nem gondolt megfogalmazásokat tárnak megfelelő kontroll és értelmező viták nélkül nagyobb nyilvánosság elé,
      – amely megfogalmazások (szöveges, képi, illetve tárgyi) egy része éppen ezért:
         – *társadalmi-politikai rendszerünk*, vagy annak alapelemei *ellen irányulónak értelmezhető*.
         – Jellegük, stílusuk következtében negatív hangulatokat keltenek olyan jelenségekkel kapcsolatban, amelyeket nem részleteznek, nem értelmeznek. Így *nem a pozitív változásokat segítő*, kemény *kritikát* jelentenek, hanem *pusztán passzív szembefordulásra* indítanak. Ezt pedig *társadalmilag káros jelenségnek tartjuk.*

2. *A vezetők, vezető szervek és testületek* hibái és mulasztásai hozzájárultak a problematikus helyzet kialakulásához.
   a) *A kari pártvezetőség* titkára és ifjúsági felelőse nem kért időben részletes tájékoztatást a KISZ-vezetőségtől a március 15-i ünnepségek programjáról, lebonyolításáról, nem ellenőrizte megfelelően azok előkészítését.
   b) *A Kari KISZ-vezetőség* titkára:
      – nem adott e kérdésekben időben tájékoztatást,
      – nem ismerte fel teljesen a vezetőség által engedélyezett és támogatott kiállítás anyagában – összhatásában és egyes részleteiben – rejlő, fent részletezett problematikus jelenségeket, jóllehet az eredetileg tervezett anyag egy részét az ő figyelmeztetése miatt nem állították ki,
      – a kiállítás előzetes értékeléséhez, minősítéséhez nem kérte sem a kar más vezetőinek, sem szakembereinek véleményét.
   c) *A kar állami vezetésének* tudta nélkül kerülhetett sor a kiállításra, és e célra a kar központi helyen állandóan nyitva lévő helyiségének felhasználására.

3. *A tanszékek (vezetők) és oktatók reagálásai*
   a) *Az egyetemi képzésben részt vevő szaktanszékek* kiemelése azért indokolt, mert szinte kivétel nélkül e tanszékek hallgatói vettek részt a tárgyalt eseményeken, s ők tanúsítanak más kérdésekben is átlag feletti érzékenységet.
      – Az említett hallgatók patronáló tanárai, tutorai és oktatóik egy része ismeri gondolkodásmódjukat, annak problematikus elemeit. Ennek ellenére – bár tudtak a kiállítás tényéről – részleteiben nem vitatták meg azt előre hallgatóikkal, nem kísérték figyelemmel annak előkészítését. Ezzel maguk is hozzájárultak a nemkívánatos helyzet, illetve esemény kialakulásához.
      – Az Irodalomtudományi Tanszék vezetője, miután tudomást szerzett a kiállításról és megismerte azt, példás határozottsággal intézkedett. A kiállítást rendező hall-

gatókkal azonnal lebontatta azt, majd az egész tanulmányi csoporttal megbeszélte annak politikai, esztétikai és szervezési tanulságait. Követelmények támasztásával és konkrét érvekkel alakította hallgatóinak véleményét. Ez azonban már (és önmagában még) csak a kialakult jelenség tüneti kezelése lehetett.

- A hallgatók gondolkodásmódján nem érzékelhető, hogy tanáraik (köztük többen párttagok) részéről rendszeresen és folyamatosan szocialista elkötelezettségű hatások érnék őket, ilyen jellegű követelménytámasztás és viták útján.
- A tanszékek eddig nem használták ki megfelelően a hallgatók megismerésére és világnézetük, politikai nézeteik alakítására a kiscsoportos oktatás és a tutori rendszer adta lehetőségeket.
- A tanszékvezetők a tanszéki munka szervezése, az egyes oktatók munkájának irányítása és megítélése során az új oktatási feladatok, az új módszerek alkalmazása, a káderfejlesztés és a tudományos munka erősítése mellett aránytalanul s a szükségesnél kevesebb figyelmet fordítanak a hallgatók ideológiai-politikai nézeteit megismerő és formáló tevékenység szervezésére. Ez a jelenség káros, mert – ha csak járulékosan is – lehetőséget ad politikai problémák felvetődésére a hallgatók körében.
- Ugyanilyen feladatsúlyozás jellemzi az egyetemi képzésért felelős dékánhelyettes munkáját, ami önmagában is e kedvezőtlen arányok kialakítására ösztönzi a tanszékeket. Ezen (a kialakult munkamegosztás miatt) változtatni kell, annak ellenére, hogy külön dékánhelyettes foglalkozik általában az oktatási-nevelési kérdésekkel.

Összességében meg kell állapítani, hogy az egyetemi oktatás megszervezése objektíve igen nagy terhet ró e tanszékekre és oktatókra. De a *hallgatók gondolkodásmódjának, politikai nézeteinek alakítása* érdekében végzett konkrét tevékenység *annak szerves része kell legyen* – és *nem válhat* annak *áldozatává*.

b) *A többi tanszék oktatóinak reagálásai*

(Az itteni megállapítások részben az a) pontban felsorolt tanszékekre és oktatóikra vonatkoznak.) Mindenekelőtt le kell szögezni, hogy a fenti jelenségek – ha különböző mértékű arányeltolódásokkal is – a többi tanszék tevékenységét is jellemzik. Ezt több, a közeli és távolabbi múltban lezajlott esemény bizonyítja.

- *A hallgatói rendezvények* és az ezekre invitáló plakátok, hirdetések *iránti általánosan növekvő közömbösséget* jelzi oktatóink (köztük vezetők) távolmaradása a kiállítás megnyitásáról, s az, hogy később is kevesen nézték meg.
- A kiállítást megtekintő oktatók többségét jogosan felháborította a látvány – politikai és esztétikai értelemben egyaránt. Legtöbben az „illetékesek", a kari vezetés gyors intézkedését, a kiállítók és az azt lehetővé tévők radikális felelősségre vonását követelték. E vonatkozásban egészen szélsőséges vélemények is megfogalmazódtak.
- Elfogadhatatlan, hogy ennek ellenére egyetlen jelzést sem kapott az eseménnyel kapcsolatban sem a dékán, sem a kari párt- és KISZ-vezetőség.
- Ugyancsak elfogadhatatlannak, és az egész intézmény szempontjából károsnak ítéljük, hogy egyesek a segítő szándékú kritika, az együttműködés helyett az eseményt az egyetemi képzés, az Irodalomtudományi Tanszék és az esztétika szak elleni ismételt támadásokra igyekeztek kihasználni. Ugyanakkor nem lehetett tapasztalni annak jeleit, hogy önmagukra nézve igyekeztek levonni az eset általánosítható tanulságait.

4. *A pártalapszervezetek vezetőségei* rendszeresen foglalkoznak a képzés hallgatói közösségek helyzetével, tanszékek és patronáló tanárok munkájával [sic!]. A jelzett problémák kialakulásának megelőzése érdekében mégsem tudtak elég hatékonyan cselekedni. Ennek okait a következőkben látjuk:

- A Társadalomtudományi alapszervezetek nem fordítottak kellő figyelmet – a képzéssel kapcsolatos tapasztalatok és nehézségek, a hallgatók tanulmányi munkájának áttekintése mellett – a hallgatókkal kapcsolatos nevelési, politikai problémákra.
- Egyik alapszervezetünk sem valósította meg a párttagok hallgatók közötti munkára kiterjedő, egyéni megbízásai kapcsán e munka tartalmának lényegére és lényeges részleteire is kiterjedő, konkrét ellenőrzését és értékelését.

II. Állásfoglalás és teendők

A pártvezetőség véleménye szerint az értelmiségi életmódra történő felkészülés érdekében a következő időszakban is biztosítani kell, hogy *megmaradjon, és a többi hallgatóra is kisugározzék* ennek az aktív hallgatói körnek az *érdeklődése, tájékozottsága, gondolkodásmódja*. Ugyanakkor azonban *nem engedhetjük meg, hogy* az ilyen életmód és magatartás *társadalmi rendszerünkkel szemben ellenséges, politikai törekvésekkel, káros ideológiai tartalmakkal párosuljon.* Biztosítanunk kell, hogy hallgatóinkban a *nyitottság* mellett kialakuljon a szükséges *ideológiai tisztánlátás, szocialista elveink és rendszerünk melletti politikai elkötelezettség*. Így válik lehetővé, hogy a világ jelenségeit különféle forrásokból (köztük elkerülhetetlenül a miénktől eltérő, vagy azzal ellentétes forrásokból is) megismerő hallgatók képessé váljanak önmaguk is helyesen állást foglalni a bonyolult ideológiai és politikai helyzetekben. Ez az *eredmény* azonban *csak türelmes és kitartó vitákkal, meggyőzéssel érhető el*. *Ha* a hallgatók körében tapasztalt helytelen nézeteket *tanári tekintéllyel, büntetéssel szorítjuk vissza* – csak elfojtjuk, és nem változtatjuk meg azokat, sőt káros attitűdöket alakítunk ki a leendő tanárokban, ami kifejezetten károsan befolyásolhatja majdani tanítványaikra gyakorolt nevelőmunkájuk ideológiai-politikai tartalmát. *Ha* türelmes *viták nélkül az első megnyilatkozások után azonnal eltávolítanánk* az *egyes kérdésekben* akár ellenzéki nézeteket is hangoztató hallgatókat – esetleg olyan jó képességű, értékes embereket veszíthet általuk a köznevelés, vagy a kultúra, akik meggyőzhetők, *megnyerhetők a mi politikai, társadalmi, művelődési céljainknak*. (*E megállapítás* azonban *nem vonatkozik* azokra, akik érvelő vitákban sem hagyják magukat meggyőzni, akik tudatosan és szervezetten ellenséges magatartást tanúsítanak, vagy tevékenységet folytatnak.)

Mindez nem bizonytalanságot és határozatlanságot takar. A pártvezetőség álláspontja szerint nyitottságra van szükség részünkről hallgatóink nézeteinek megismerésében; *magas szintű ideológiai-politika felkészültségen és elkötelezettségen* alapuló *határozottságra* azok ideológiai-politikai megítélésében; ugyanezen erények mellett *megértő*, *türelmes*, következetes vitakészségre *a hallgatók* meggyőzésében. A *határozottságot adminisztratív intézkedések* formájában csak akkor látjuk indokoltnak, ha meggyőzhetetlen, tudatosan bomlasztó emberekkel kerülünk szembe. (Jelen esetben a pártvezetőség még nem lát okot ilyen intézkedésekre.)

Ilyen magatartást várunk *a kar minden oktatójától*, különösen a *kommunistáktól*. *Minden oktatónknak* kötelessége, hogy ilyen szellemben – rendszeresebb figyelemmel kísérje az általa oktatott csoportok életét. A *patronáló tanároknak* és *tutoroknak* rendszeres kapcsolatot tartva a csoport oktatóival összegezniük kell a róluk szerzett információkat, s az érintett kutatókkal együtt kezdeményezniük a szükséges vitákat, megbeszélni hallgatóikkal terveiket, nézeteiket, a lezajlott események tapasztalatait.

Elfogadhatatlannak tartunk minden olyan oktatói magatartást, amely – akár hallgatólagosan, kiváróan, akár kritizálva – *a „vezetéstől" várja az intézkedést, anélkül, hogy ő maga tevékenyen, vagy kezdeményezően fellépne* a tapasztalt problémák megoldása érdekében. *A hallgatók megismerése, formálása*, a velük kapcsolatos gondok megoldása *minden tekintetben* – ideológiai, politikai kérdésekben is – *valamennyi oktató feladata*: *nem* a kari állami és pártvezetés, a KISZ, a pártalapszervezetek, tanszékvezetők, vagy akár patronáló tanárok és tutorok *privilégiuma*, illetve *kizárólagos kötelessége*.

A kar minden vezető szervének és vezetőjének kötelessége viszont biztosítani, hogy – miközben lehetőséget teremt, erkölcsi és anyagi támogatást ad a hallgatói kezdeményezések megvalósításához, öntevékenységük kibontakoztatásához – megakadályozzon minden olyan rendezvényt, nyilvános fellépést, ami káros lehet hallgatóink gondolkodásmódjának, magatartásának alakulására.

Ideológiai-politikai nevelőmunkánk *ilyen módon* történő végrehajtása *nehezebb* és *bonyolultabb*, mint mindent kritikátlanul a hallgatókra és a KISZ-szervezetre bízni, avagy radikális adminisztratív eszközökkel megoldani. Meggyőződésünk azonban, hogy ez a *bonyolultabb munkát* igénylő módszer felel meg a hallgatóink fejében kavargó gondolatok, problémák, szándékok és indulatok *kuszaságának, ellentmondásos* voltának, amelyben viszont a *határozott céllal* folyó magyarországi társadalomépítés *szövevényesen bonyolult*, ellentmondásoktól közel sem mentes külső és belső feltételrendszere tükröződik. Éppen ezért *a pártvezetőség elfogadhatatlannak tartja mind* azt a magatartást, amely határozott *elvi-politikai követelmények* – és ilyen alapállásból történő vita – *nélkül megalkuszik* a hallgatók bármilyen törekvéseivel és cselekedeteivel, *mind* pedig azt, amely *ilyen vita nélkül*, tekintéllyel vagy adminisztratív eszközökkel fojtja hallgatóinkba gondolataikat.

Mindezek miatt az elkövetkezendő időben minden politikailag problematikus hallgatói megnyilvánulás esetében a *fenti szellemben* meg kell vizsgálni az adott hallgatókat *oktatók* (tutorok, patronáló tanárok) *személyes felelősségét*: abban a tekintetben, milyen lépéseket tettek hallgatóik megismerésére, tudtak-e törekvéseikről, mit tettek azért, hogy káros megnyilatkozásaikat megakadályozzák? (Ez az oktatói felelősség azonban nem eredményezheti a hallgatói vélemények, kritikák, viták stb. elfojtását, mert az céljaink szempontjából éppúgy káros lenne.)

III. Konkrét feladatok

1. *A kari párt- és KISZ-vezetőség* vezetői *hiánytalan rendszerességgel előzetesen* konzultálják meg minden politikai akció és rendezvény politikai tartalmát és várható következményeit. A KISZ-vezetőség minden ilyen természetű kezdeményezésről előre, időben, és lényeges részkérdésekre is kiterjedő tájékoztatást adjon. A pártvezetőség minden szükséges esetben adjon politikai segítséget a rendezvények megfelelő tartalmainak kialakításához.
   Felelős: a kari pártvezetőség ifjúsági felelőse, a KISZ-vezetőség titkára

2. *A kar állami vezetése* biztosítsa, hogy
   a) az intézményben tudta nélkül ne kerülhessen sor nyilvános rendezvényre,
   b) csak zsűrizett anyag legyen kiállítható,
   c) minden oktatónk politikailag magatartást tanúsítva, az állásfoglalásban leírtak szellemében végezze munkáját,
   d) az egyetemi képzésért felelős dékánhelyettes munkájában súlyának megfelelő arányban foglaljon helyet az ideológiai-politikai nevelőmunka ösztönzése az egye-

temi képzést folytató tanszékeken.

3. *A pártalapszervezetek:*
   a) az állásfoglalást ismertessék meg tagságukkal, azok szellemében értékeljék saját tevékenységüket és határozzák meg feladataikat.
   b) A III/1. pont értelmében alakítsák kapcsolataikat a KISZ-blokkvezetőségekkel,
   c) oktatók, patronáló tanárok beszámoltatásakor kérjenek tőlük *konkrét* tájékoztatást a velük kapcsolatban levő hallgatói közösségek és azok tagjainak cselekedeteiről, magatartásáról, megnyilatkozásairól és a bennük megnyilvánuló ideológiai-politikai tartalmakról.
   Felelős: a pártalapszervezetek titkárai

4. *A tanszékek:*
   a) az állásfoglalást megismerve, annak szellemében – az illetékes pártvezetőséggel együttműködve vizsgálják meg saját tevékenységüket, annak hallgatókra gyakorolt hatását, határozzák meg további teendőiket,
   b) az egyetemi képzést folytató tanszékek ismételten vizsgálják meg a kiscsoportos oktatásban és a tutori rendszerben rejlő nevelési lehetőségek jobb kiaknázását.

Pécs, 1984. március 19.
Kari pártvezetőség

PTE EL XIV. 8. Dr. Vonyó József iratai 2. d.
— Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

59. Körkérdés: milyenek a Tanárképző Karra járó hallgatók?

Universitas, 1984. november 1.

> Kérdés-feleletváltás a JPTE Tanárképző Karának épülete előtt, délelőtt 11 órakor.
> Járókelőnek álcázott riporter: – A véleményére vagyok kíváncsi; milyenek a tanárképzőre járó hallgatók Ön szerint?
> Járókelőnek álcázott járókelő: – Nem ismerek egyet sem. Nekem olyan egyformák. Olyan… fiatalok.

Egyformák? Hasonlók? Lehet egyforma majd' kétezer ember? Végzősök és alsóbb évesek, egyetemi képzést kapók vagy főiskolai hallgatók, reálosok és humán érdeklődésűek, fiúk és lányok, szőkék, barnák, magasak, alacsonyak? Milyenek vagyunk?

Legelső beszélgetőpartnerem legelső megállapítása: – „Hát semmiképpen sem az a fő kérdés, hogyan nézünk ki. Hanem az: van-e és ha van, milyen közös gondunk, gondolatunk, ha nincs, miért nincs? Miről beszélünk, mi foglalkoztat bennünket? Milyenek a lehetőségeink, kapcsolataink, hogyan érezzük magunkat az egyetemen."

Otthonülők, kocsmázók?

– Az átlag főiskolás, ha lány: otthon ül és tanul, ha fiú: kocsmázik és bulikra jár. (Magyar–történelem, IV. évfolyamos véleménye.)

Egy másodéves népművelő nem tartja magát és társait otthonülőnek, állítása szerint csoportjának legalább a fele hangversenyre, kiállításokra jár rendszeresen, néha színházba is. Másodéves testnevelő igenis elmegy a „kocsmába", mert ott jobban „elvan a csoport", még ha csak egy kóla mellett is. És különben az is bizonyos színtere az életnek.

„A nagy többség tényleg ilyen, csak nézz szét a kollégiumban: közelednek a téli esték, a lányok kötögetnek, érmelegítőt vagy mit tudom én, a fiúk meg hujjogatva jönnek fel a lépcsőkön."

Egy matekos (mint axiómát) mondja: a jellemző nem ez. Az átlag főiskolás egyszerűen lusta és kész. Még a társalgóig csak-csak elmegy, de egy előadás a C V/1-ben[131] visszariasztja.

Ilyenek vagyunk?

Akikkel keveset törődnek.

– Végül mégiscsak mi szívtuk meg az egyetemmé válást. Néha úgy érzem, alig várják már, hogy eltűnjünk. Volt olyan nyelvi előadás, ahová főiskolásokat, meg egyetemistákat is meghívtak, aztán pedig már csak őket emlegették. Sokkal nagyobb figyelemmel fordulnak az egyetemisták felé! (Harmadéves nyelvszakos.)

– A főiskolásoknak persze jó. A KISZ is csak az ő érdekeiket veszi figyelembe, elég, ha csak a novemberi szünet két napjára gondolunk!" (II. évfolyam, történelem–angol.)

Ének–népművelős jól érezné magát, csak keveset törődnek vele. Kevésszer lép fel, mert éppen nem a vegyes kar tagja. Nem érzi, hogy szükség van a munkájára, csak a „kiszezés" kárpótolja egy kicsit. Magyar–történész panaszkodik, mert okosabb, tanultabb, képzettebb lehetne, ha több olyan oktatót sodort volna elé a sors, akik most más szakosokat okítanak (egyetemi színvonalon!), és nem őt.

A humán szakosok „ruhája"

A reálos bezárkózóbb, gyakorlatiasabb, racionálisabb – mondják. A humán elvont, meg olyan „tanulós". Egy magyar–történész szerint minden a szakoktól függ. A rajzosok például a legnyitottabbak (talán a látásmódjuk is más), az ének–népművelősök pedig a legérdeklődőbbek.

– Sokan azt gondolják, hogy az ének „link" szak, mert hát énekelni mindenki tud. Pedig nem igaz, rengeteget kell tanulnunk, különben is itt van a legerősebb énekképzés az országban. Így aztán nem nagyon érünk rá. Persze, fellépünk, de ezen kívül… (II. évfolyam, ének–népművelő.)

– Szerintem mindenkinek a szakjából következik, hogy mit csinál. Nekünk sok gyakorlati dologgal kell foglalkoznunk, rengeteg időt elvesz az edzés hetente háromszor, újabban meg állítólag kötelező egyesületben is sportolni. Mondják rólunk, hogy „bunkó tesisek" vagyunk, de ez nem ilyen egyértelmű dolog! Bár az igaz, hogy kicsit beszűkül az ember, mégis, ha több időnk lenne, többfelé járhatnánk.

Egyetemi képzésben részt vevő történelem–nyelvszakos harmadévesnek hobbija a szakmája, sehová sem jár el, a tárgyaival foglalkozik. Harmadéves magyar–oroszos ironikusan állapítja meg: lusta. A tanulás helyett fontosabb dolgot talált: hetente 3–4-szer fonotékába jár, magyar és francia filmklubot néz. Van, akit a kötögetés foglalkoztat, van, aki éppen tanít, aki agyagozik, képeket fest saját szórakozására, és akadt olyan is, akinek éjjelét

[131] A PTF 1971-ben átadott C épületének, legfelső, ötödik emeletén található előadóterem.

és nappalát a KISZ-élet és a politika teszi ki. Szerinte a humán politizál, a reálos meg ezzel is, azzal is foglalkozik.

– Én messziről megismerem a reálszakost vagy a humán szakost! Például a ruhájukról, a hajukról, meg a viselkedésükről. Az esztétikások egész feltűnőek, és az ének–népművelősök is. Ők az elit. Sokszor túlságosan is látszik rajtuk az „egyéniség". Meg hát elvontabbak is. Mi többet foglalkozunk mindennapi dolgokkal (IV. évfolyam, matematika–kémia.)

Elvontabbak, tanulósok, érdeklődők, nyitottak, bezárkózók? Ilyenek vagyunk?

Zártajtós kesergések

„A tanárképzős fiúk azt hiszik, hogy csak rá kell hajtani a lányra, mert úgyis kevés a férfi. A lányok meg lecsapnak az első áldozatra, hogy oltár elé rángassák őket."

– Engem borzalmasan bosszant a dolog. A tanárképzős lánynak különben sincs jó híre, és nekünk még a katedráról is azt sugalmazzák: idejöttünk házasodni. Persze, mindezt csak humorként, a fiúk mégis ráharapnak. Sikk a nőket lenézni. (II. évf. történelem–angol.)

Harmadéves fiú meséli, aki egyedüli a csoportjában: – Engem teljesen kiközösítettek. Egyedül vagyok. És ha hazamegyek, majd azt mondják: annyi lány közt voltam, és mégsem tudtam magamnak senkit sem találni. Mindenhol megkülönböztetés éri az embert.

Magányosak, barátkozók, hallgatagok, fecsegősek, megtalálják társaikat vagy komoran, rendületlenül egyedül járnak. Talán csak egymásra kéne nyitni az ajtót.

„A tanárképzősök úgy érzik, hogy a többi felsőoktatási intézmény hallgatói lenézik őket."

Több beszélgetőpartnerem mondta, hogy szinte semmilyen kapcsolat nincs a felsőoktatási intézmények fiataljai közt, azon kívül, hogy hallgatók. Nincsen közös dolguk, érdeklődési körük is más. Pedig a rossz közérzetnek ez az elzárkózás is oka. Összeszedve néhány véleményt: az orvosis a város „krémje", a „legfelső", akit még ma is doktor úrnak szólítanak; sokat ad a formaságokra, és nem foglalkozik semmivel, csak a tanulással. A jogász egy körömhegynyivel lejjebbi „elit", a közgazdász erősen szakmai beállítottságú, a műszakis pedig kissé „langyos". És összeszedve néhány véleményt: „köztük és köztünk nincs igazán különbség. Egykorúak vagyunk."

> Lehet, hogy otthonülők, lehet, hogy „kocsmázók", lusták, „tanulósok", racionálisak, elvontak, magányosok, barátkozók, hallgatok, fecsegősek. Megtalálják a társaikat vagy komoran, rendületlenül egyedül járnak. Mind mások, de mégis hasonlók. Olyan… fiatalok.

Hodnik Ildikó: Jelzők és életképek. Universitas *(13.) 1984. nov. 1. 3.*

60. A JPTE Huszárik Mozi 1985/86. II. félévi programjának bevezetője

(Pécs, 1985/86. tanév II. félév)

Kedves Barátunk!

Mi már elég sok mindent megéltünk, mióta a HUSZÁRIK (Tanárképző mozi) fennáll.[132] Voltak fellángolásaink és leégéseink egyaránt. Mentünk már fejjel a közönségízlésnek, rá is

[132] A PTF dísztermében működő filmszínházat 1977-ben, a Baranya Megyei Moziüzemi Vállalat hozta létre. A mozi 1982-től hallgatói kezdeményezésre egyetemi filmklubbá, városi igényeket is kielégítő, népszerű értelmiségi találkozóhellyé vált. 1986 januárjától viselte hivatalosan a Huszárik Mozi nevet.

jöttünk, hogy az üres mozi nem mozi. Voltak telitalálataink, amikor a földön és egymás hegyén-hátán ültek a nézők. Csináltuk fanatikusan, próbáltuk óvatosan, megtanultuk, milyen előnyökkel jár a konszolidálódás és mikor kell kísérletezni vakrepüléssel.

Okosabb emberek mondják: az az ihletett pillanat, amikor a „mi akarjuk ezt – ők akarják azt" című mérleghinta egyensúlyba kerül, az előzetes tervezés és az emberek elvárásai éppen találkoznak.

Az elmúlt félévet végigvigyorogtuk. Jöttetek, tetszett, szerettétek. Mármint a mozit. Átmentünk a köztudatba. Pécs város valamennyi egyeteme-főiskolája szép számú hallgatóval képviseltette magát vetítéseinken. Barátságok szövődtek a vetítés előtti félórákban. (Állítólag szerelmek is!) Emlékezetes félév volt, simogató, kellemes.

Ez az, ami még jobb munkára, még igényesebb programra kötelez. Megszerezni a bizalmat – nem könnyű. Megtartani – igen nehéz. Azért mi megpróbáljuk.

Vannak hagyományaink. Például a magyar film szívügyünk. Nemcsak nekünk, de közületek is sokaknak. Tehát folytatjuk. Rák módjára. Eddig közeledtünk időben a jelenhez. Most elmegyünk a múltba. Azokról az alkotókról akarunk képet adni nektek, akik 1945 előtt szereztek világhírnevet a magyar filmnek, és akiket hajlamosak vagyunk elfelejteni.

Mindig vannak művészek, akik a társadalmi problémákra „allergiásak". Akik végignézték eddigi sorozatainkat, bőségesen találkozhattak ilyenekkel. Nyugatnémet vetítéseink Európa egyik legmarkánsabb nemzeti filmművészetével ismertetnek meg. Különös ismertetőjelük: mondják, ami a szívüket, az embereket, a társadalmat nyomja, és mindegyikük másképpen.

Harmadik sorozatunk csemege. Az utóbbi 2–3 év kortárs filmklubjaiból válogattunk. Kaleidoszkóp, ezernyi színnel, új irányzatokkal és meghökkentő egyéniségekkel. Olyan alkotók kerültek a kalapba, akiknek neve még nem túl sokat mond az átlagnézőnek, filmjeik azonban nagy feltűnést keltettek fesztiválokon és mozikban egyaránt.

Szokás szerint lesznek bemelegítő heteink is februárban. Ez mindig tisztelgés a mesterek előtt. Idén Ingmar Bergmanra és Akira Kuroszawára esett a választás. Méltatni őket – nevetséges. A remekmű önmagáért beszél.

Vizsgaidőszaki vetítéseink ezúttal a közelmúlt emlékezetes, többedszerre is nézhető, nagy siker aratott művészfilmjeire épülnek.

Mi maradt még? A múlt félévi Godard-sorozat mintájára idén két, oktatáshoz kapcsolódó, rövid sorozatunk indul. Mindkettő figyelmet érdemlő, a részletes programot megtaláljátok a műsorrésznél.

Vadászatunkat az új magyar filmekre és a kortárs hálózatban megjelenő jelentős alkotásokra természetesen folytatjuk, Bergman – Menzel – Bereményi – Sándor Pál, az első félév desszertjei után most egy hasonló erősségű gárda felvonulása várható. Bellocchio – Wajda – Gothár Péter stb. Figyeljétek a plakátokat!

Kész a kosár! Tessék választani!

[Szilágyi László]

PTE EL VIII. 205. c. Pécsi Pedagógiai/Tanárképző Főiskola iratai, Nem iktatott iratok 332. d.
— Géppel írt, sokszorosított programfüzet.

Az 1985/86. tanév II. félévére készült programfüzetben a bevezető, és a hasznos tudnivalók mellett a mozi programjának időbeosztása, illetve az egyes tematikus programokat és filmeket ismertető írások szerepelnek.

61. Új irányban a KISZ a Tanárképzőn

Universitas, 1986. február 13.

„Két pösze KISZ-vezető beszélget:
- Mi ujszág?
- Szajnosz mosztanában szokat gyengélkedik a KISZike."

Ne vegye senki cinikusnak, narcisztikus ironizálásnak ezen poénocskát, igaz, hogy a most olvasandó íráshoz találtuk ki, de néhány éve már jogosan mesélhetnénk. A KISZ belső ellentmondásai, az ifjúság és a magyar társadalom mindennapi és politikai életében betöltött szerepe közismert. Mindenki tudja, hogy az elvárások és a valóság, a tények egymástól eltávolodtak, s nem titok, a májusi KISZ-kongresszus után változások várhatók mind a szervezet életében, mind az egész magyar ifjúsági mozgalomban.

Hol tartunk, merre haladjunk? címmel terjesztette a tagság nyilvánossága elé vitairatát a KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Tanácsa. Ezt felhasználva készítette el a JPTE tanárképző kari KISZ-bizottsága Ilyen egyetemen szeretnénk tanulni című anyagát, amely a karon 1986. február 1–2-án tartott tanácskozás alapjául szolgált.

Tény, a gyakorlat, a történelem évszázadok óta igazolja, tömegbázist, biztos tagságot csak az a párt és szervezet tud toborozni magának, amely megfelelő programot ad, vagyis ígér, s ezt meg is valósítja.

Nem a Tanárképző Kar KISZ-bizottságán múlt, hogy a február első két napján megtartott tanácskozás nem egészen úgy sikerült, amint azt előre eltervezték. Ezerhatszáz példányban – tehát a kar minden hallgatójának – postázták vitairatukat, kétszázhét hallgató kapott személyes meghívót, s tudósítóval, fotóssal, barátnővel együtt alig jelentek meg hatvanan.

> *„Minden belső demokratizálási törekvés csak akkor érhet végső célt, ha jelentősen megnő az egyetemek, majd sorra az alsóbb szintek – karok, intézetek, tanszékek – autonómiája. Megfelelő tartalmi kontroll mellett növelni kell az egyetemek önállóságát, pl. a belső szervezeti, gazdasági és személyzeti döntésekben."*
>
> (Ilyen egyetemen akarunk tanulni)

Szervezési problémák? Természetesen nem, itt tart a KISZ, a részvételi arány, a hozzáállás hűen reprezentálta a szervezet iránti érdeklődés jelenlegi állapotát. „Ha van könyütök, most ontsátok el" – idézzük Shakespeare-t, körülbelül így történt ez a Tanárképzőn is, röviden tudomásul vették, amit kénytelenek voltak, s a jövővel, programjuk milyenségével foglalkoztak.

A vitairat csábító, várakozáson felül sokat, sok jót ígér s tervez, hallgató-centrikusan – a realitást majd a megvalósítás mértéke deríti ki. Kérdezz-felelek formában tálalta az elgondolásokat *Gyurcsány Ferenc* kari titkár, s *Piroska Gyula*, az egyetemi KISZ-biz[ottság] politikai munkatársa: sajátos vallatás volt ez, sajátos értelmezésekkel.

„… a tagság nem tudja, mi a KISZ álláspontja" – kezdték a hibák vizsgálatát, kissé furcsa logikával, hisz' a KISZ-t és a tagságot nehéz szétválasztani. Körülbelül olyan érvelés ez, mint mikor a társadalmat bíráljuk, pedig azt is mi alkotjuk.

Világossá vált, [hogy] a KISZ önmagában képtelen a megújulásra, a jelenlegi forma erre már nem ad lehetőséget. Szükség van egy olyan ifjúsági mozgalomra, amelyben nem a KISZ

az egyetlen szervezet. Tudatosan meg kell haladni az Ifjúság = KISZ, KISZ = Ifjúság szemléletet.

> *„Szükségesnek tartjuk a hallgatók átfogó egyetemi diákönkormányzatának létrehozását, amely az állami vezetés törvényességi felügyelete mellett, de attól és a KISZ-től szervezetileg függetlenül működik… A törvényességi felügyelet azt jelenti, hogy az intézmény, a kar vezetője, vezető testülete jogosult, és köteles biztosítani a jogszabályok érvényesülését az önkormányzat és öntevékeny csoportok számára… A szabályzat során arra kell törekednünk, hogy a diákönkormányzat alulról felfelé építkező, valódi jogkörrel rendelkező, demokratikusan választott intézmény legyen."*[133]
>
> (Ilyen egyetemen akarunk tanulni)

Gyurcsány Feri kihangsúlyozta, [hogy] a jelenlegi helyzetet ismerve kívánatos, ha nem a KISZ az ifjúság csoportosulásának egyetlen centruma, de a létrejövő új csoportosulásoknak is van egy kikerülhetetlen feltétele, megkötése: léte és tevékenysége ne ütközzék az állam létével, elveivel – nem politikai szervezetekről van szó, mert a jelenlegi rendszer nem engedheti meg a csoportok pártszerű kifejeződését.

A KISZ a Tanárképzőn támogatni fogja az érdekes, az egyetemi életben tevékenyen megjelenő csoportokat, öntevékeny köröket, de rögtön ismerjük el, az öncélú, elefántcsonttornyot építő szervezetekre az ifjúságnak nincs szüksége. Hallgató-centrikus, hallgatótöbbségű egyetemi intézményeket szeretnének, változzon ilyenné a Közművelődési Titkárság, a diákjóléti, a fegyelmi, a rektori kérelmeket elbíráló bizottság. Előzetesen megadott bizalom ez a KISZ részéről, egy többszektorú ifjúsági mozgalom számára, mert jelenleg az egyetemi, kari testületekbe a hallgatók csak a KISZ-en keresztül kerülhetnek be, s ezek a hallgatók általában a KISZ-ben is vezető funkciót töltöttek be.

„Oly sokáig nem történt semmi – kényelmes vezetés, repi kongresszusok, hogy már mindenképpen változni kell valaminek" – jelentette ki *Sükösd Ferenc*, az egyetemi KISZ-bizottság titkára, bár azt is elismerte, hogy a KISZ hegemón szerepe fenn fog maradni. Ez ellen nehéz tenni, s elsősorban most nem is azt kell megváltoztatni, ebben általában egyetértett mindenki. Azonban az alanyi vagy a szervezeti fellépés előtérbe helyezésénél már megoszlottak a nézetek, – többek között – itt is majd a kari bizottságoknak kell akcióprogramjával konkrétan állást foglalnia [sic!].

Az egyetemi élet minden olyan területét megcélozza a program, amely a hallgató számára imponál, s ahol ténylegesen változásra van szükség. Bővíteni, liberalizálni szeretnék az információs rendszert, bár ezt nem a kari bizottság tájékoztató kiadványára, a KISZDOBOS-

---

[133] Az 1985. évi oktatási törvény lehetőséget nyújtott a felsőoktatási intézményekben a „*hallgatók öntevékenységének kibontakoztatására, valamint a hallgatói célokra fordítható támogatások, intézményi eszközök elosztására*" ún. diákönkormányzati szervek létrehozására, tulajdonképpen legalizálva a KISZ-től független kulturális, érdekképviseleti csoportok működését. A törvény meghatározta, hogy a diákönkormányzatok jogköreit, szervezetét és működését a felsőoktatási intézmények állapítják meg, s a szervezeten belül létrejövő öntevékeny csoportok (klubok, körök stb.) anyagi és egyéb támogatást is kaphatnak az intézménytől. (1985. évi I. törvény az oktatásról, 105. §. In: *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1985*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 14.) Bár az „alulról szerveződés" fontosságát és a diákönkormányzat függetlenségét a KISZ többször hangsúlyozta, a szervezet kialakításában és működtetésében is igyekezett részt venni. A JPTE Tanárképző Kar diákönkormányzatának szerveződéséről bővebben jelen kötetben ld. a 63/a–d. sz. dokumentumokat, valamint a Jankovits Lászlóval és Vonyó Józseffel készült interjút a kötet II. részében.

ra értik, ez felett megmaradna a monopoljog: a KISZ csak így vállalhatja pártosságát – érvelt a kari titkár.

> *„Lehetővé kell tenni, hogy az ellentétes vélemények a döntés előtt nyilvánosan vitába szálljanak egymással. Biztosítani kell, hogy a különböző testületek ülésein bármely egyetemi polgár bizonyos szabályok mellett megfigyelőként jelen lehessen. …lehetővé kell tenni, hogy az egyetem polgárai állami szabályozás mellett véleményüket belső terjesztésű, sokszorosított papírokon megismertethessék másokkal is. Engedélyezni kell, hogy az egyetemet érintő belső kérdésekben a hallgatók és az oktatók újszerű formában – pl. aláírásgyűjtéssel – is megjeleníthessék véleményüket, s azt a vezetés tudomására hozzák."*
>
> (Ilyen egyetemen akarunk tanulni)

Szombat-vasárnap is nyitva tartó könyvtárat kérnek, fénymásoló-kapacitással, állománybővítéssel, videotékával. Ragaszkodnak eddigi egyetértési jogaikhoz, s javasolják, [hogy] a foglalkozásokon való részvétel általában ne legyen kötelező, s váljék önkéntessé az őszi mezőgazdasági munka. Szorgalmazni kell az oktató-nevelő munka hallgatói véleményezésének mielőbbi általános elterjesztését, s meghirdethet-e a KISZ egy bojkottot a menzán…

Ne az alacsony érdeklődésre, a helyenként mosolyra késztető gondolatokra, értelmezésekre essék a hangsúly. Lényegesebb ennél, hogy a Tanárképzőn rájöttek, a legfontosabb a tagság megítélése, s ezért tenni kell, a politikához meg kell nyerni az ifjúságot: „… az adott hatalmi közegben olyanná kell alakítani az életet, ami számunkra a legjobban megfelel." (Gyurcsány F.) Időszerűség s világosan megfogalmazott vélemény a világról. Ez a Tanárképző KISZ-vezetésének közreadott s kifejezett programja. Értékét, realitását a gyakorlati megvalósítás fogja bizonytani, legkevesebb, hogy őszintén szurkoljunk nekik.

Á[rmás] J[ános]: Új irányban a KISZ a Tanárképzőn. Universitas *(15.) 1986. febr. 13. 2.*

62. Előterjesztés a kollégiumi hallgatók életmódjáról és tanulási szokásairól

(Pécs, 1986/87. tanév I. félév)

1. Adottságok

Jelenleg 824 hallgató elhelyezkedését biztosítjuk kollégiumunkban. 255 hallgató a „B" Kollégium 2x4 ágyas, 569 pedig az „A" Kollégium 4 ágyas szobáiban nyert elhelyezést. A „B" Kollégiumban közös helyiségek minimális mennyiségben állnak hallgatóink rendelkezésére. Nincs megfelelő nagyságú terem, mely a lakók közösséggé formálását segítené. Nincsenek megfelelő gépek, eszközök a kívánt életkörülmények kialakításához. Ezen hiányosságok pótlása folyamatban van. Állandó orvosi rendelés működik a magasföldszinten. A „B" Kollégium fekete-fehér készülékeit színes tévékre cseréljük.

Az „A" Kollégiumban kedvezőbb a helyzet, mivel minden szobában a hallgatók rendelkezésére áll saját íróasztal, ill. 1 db olvasólámpa szobánként. A kollégiumban több tanulóhelyiség is található, amely segíti a tanulók felkészülését, berendezésük ezeknek sem kielégítő. Viszont sok a kihasználatlan helyiség, melyeket megfelelő felszereléssel szociális és kulturális célokra lehetne felhasználni.

A 2. szinten tévészoba található színes tévével. Az elsőn a büfé áll a hallgatók rendelkezésére, ahol szerdánként video (filmklub) működik.

A 3. szinten lévő társalgó lehetőséget nyújt a különböző rendezvények lebonyolítására (pl. szakestek, AEROBIC, kolibuli stb.)

Mindkét kollégiumban működik stúdió, amely színvonalas műsorral szórakoztatja a kollégistákat.

A kollégisták tanulási szokásai:

Rendszeres tanulás a kollégiumban ritkán tapasztalható. Ennek okai egyéniek, tanulási szokásaikban gyökereznek, de az elégtelen körülmények is szerepet játszanak ebben. 8 személyes szobákban ugyanis egészen kivételen esetekben vannak csak meg a tanulás feltételei, ezért társalgóba, folyosó végére, WC-be, mosókonyhába vagy más néptelenebb helyre szorulnak. A főiskolás hallgatók inkább a vizsgaidőszakra koncentrálnak, mivel a heti kb. 40 órás elfoglaltság és tanulói kötelezettség miatt kevesebb idejük marad a tanulásra. Hétvégéken több a csendes, nyugalmas idő, kevesebb lakó lévén az itt maradók nyugodtan készülhetnek. Dolgozatok, vizsgák előtt természetesen felszökik a tanulási láz, megugrik a könyvtár látogatottsága: a témákat megbeszélő kis csoportok alakulnak. Ilyenkor vannak igazán bajban, akik egyedül szeretnének tanulni. Szorgalmi időszakban a tanulás ideje az éjszakai órákra tolódik, amikor lecsendesedik a kollégium.

Kultúra – szórakozás:

A művelődés és a szórakozás kollégiumunk leglátványosabb, statisztikailag könnyen kimutatható része. Lemérhető a programok mennyiségével, minőségével és a megjelenők számával. A következőkben az egyes területeket külön-külön tárgyaljuk, elemezzük.

1. *Tudományos- és ismeretterjesztő előadások*
   Meghívott előadók számolnak be tudományos szakterületeikről, kutatásaikról, úti beszámolókat tartanak és az általános műveltség kategóriájába tartozó területekről beszélnek. Átlagban heti két ilyen előadás van. A témáktól függően a hallgatók aktivitása változó (általános témájú előadás esetén nagy létszámú, speciálisabb, szakirányú előadás esetén kevesebb, de azonos érdeklődésű hallgató jelenik meg). E területen a továbblépést az igények pontosabb felmérése jelentené.
2. Szakkörök, öntevékeny csoportok
   A jelenleg működő szakkörök (fotó-, kerámia-, szövő-, szabás-varrás szakkör) kielégítően dolgoznak, viszonylag jó feltételek mellett. A szakkörök tematikáját tovább szeretnénk bővíteni, és munkáikból kiállítást szervezni. Tömegbázisunk viszonylag szűk, ezért más szakköröket is szeretnénk beindítani. Jelenleg csak egyetlen kollégiumi öntevékeny csoport működik, mely kulturális programok szervezésére, lebonyolítására specializálta magát. Véleményünk szerint a hallgatók nem használják ki az öntevékeny csoportok alakításának lehetőségét. Jó lenne, ha több területen dolgozna öntevékeny csoport, pl. képzőművészeti, irodalmi és tudományos téren.
3. Nagyobb kulturális rendezvények
   Ebbe a kategóriába a népzenei együttesek, zenészek előadásai, valamint a különböző kiállítások tartoznak. Célunk az, hogy a nemzeti és nemzetiségi (délszláv és német) kultúrát megismertessük, terjesszük. E rendezvényekre a nagyszámú megjelenés jellemző. Nemcsak a kollégium hallgatói, hanem a többi hallgató is nagy számban látogatja. Ide sorolhatók még a hagyományos kollégiumi vetélkedők és az egyes szakok

önálló estjeinek lebonyolítása. E területen az egyetlen javítanivaló a közösség érdeklődésének, ötleteinek igényesebb felmérése.

4. Stúdió és videoklub
   A kollégiumi stúdió (Alagsor Hangja) működése a legérzékenyebb pontok egyike. Az eddigiekben a szervezetlenség és az igénytelen műsorpolitika volt a jellemzője. A közelmúltban azonban személyi változások történtek, és megkezdődött egy pozitív jellegű változás, amely már érezhető is. További javulásra van szükség, hogy a stúdió valóban a kollégium fórumává válhasson. A videoklubunk egy új kezdeményezés, melynek célja igényes, művészi filmek vetítése a hallgatóknak. Felvettük a kapcsolatot a MOKÉP videotékájával és az ott fellelhető filmeket vetítjük. További lehetőség a kapcsolatfelvétel más kollégiumok hasonló klubjaival, filmek cseréje hatékony együttműködés érdekében.
5. Könyvtár
   A kollégiumnak nincs könyvtára! Célunk egy könyvtár alakítása, amely megnövelné a hallgatók munkalehetőségét, kulturális igényét.

A kollégista napirendje:

A kollégista 07–09-kor felkel, mosdik, öltözködik. Megreggelizik a büfében, majd szemináriumra, előadásra megy. A szünetekben a büfében beszélget, esetleg tízóraizik. Lyukas óráiban a könyvtárban olvas, vagy beutazik a központba (vásárol). Kb. 12–14-kor ebédel a menzán, Makáriban vagy másutt. Délután 1–2 órát alszik, olvas, köt, zenét hallgat: spec[iál]koll[égium]ra megy, vagy könyvtárba. Részt vesz a kollégium rendezvényein. Kb. 18–20-kor vacsorázik. Esetleg a menzán, többnyire a Makáriban. Utána moziba megy, TV-t néz, olvas. A tanulás legtöbbször az esti és az éjszakai órákra marad. Hétvégén a kollégisták nagy része hazautazik: aki bent marad, annak több ideje marad a szórakozásra: kiállításra, színházba, moziba, túrázni járnak.

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 1. d. T. K. 25/1987. A kollégiumi hallgatók életmódja és tanulási szokásai.
— Géppel írt, sokszorosított másolat, szerző és keltezés nélkül.

A Tanárképző Kar Dékáni Tanácsának 1987. január 12-i ülésére készült előterjesztés, megtárgyalása után a Tanács úgy határozott, hogy „*mivel ez egy korábbi összeállítással közel azonos anyag, szükséges átdolgozni széleskörű hallgatói és KÖT–vélemény (helyzetelemzés, feladatok, törekvések stb.) alapján*." Az átdolgozás felelőse Golobics Pál lett. (PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 1. d. T. K. 25-1/1/1987. Emlékeztető a Dékáni Tanács 1987. január 12-i üléséről, d. n.) A Dékáni Tanács ezt követően 1988. március 1-én tárgyalta Bókay Endre és Meixner András kollégiumigazgatók *Új közösségszerveződési formák és vállalkozások a kar kollégiumaiban*, valamint *A B-kollégium tartalmi és közösségi élete fejlesztési koncepciója* [sic!] című elemzéseit. Az elemzések – átdolgozás után – 1988. március 28-án kerültek a Kari Tanács elé. (PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 1. d. T. K. 25-1/4/1988. Emlékeztető a Dékáni Tanács 1988. március 1-jei üléséről, d. n.; PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 10. d. T. K. 21-2/1988. Új közösségszerveződési formák és vállalkozások a kar kollégiumaiban, 1988. márc. 7.)

63/a. Minden hallgatónak s hallgatóért! A Tanárképző Kar diákönkormányzatának kiáltványa

Universitas, 1986. március 27.

A készülésről, a tervekről, az erőfelmérésről már hírt adtunk (lásd: Univ. 1986/5. sz.![134]) – akkor csak azt írhattunk le, hogy csendben, halkan, de folyik az érdemi munka. Azóta elkészült a Tanárképző Kar diákönkormányzatának működési és alapszabályzata, megszületett egy átfogó, az egyetemi élet minden területére kiterjedő program.[135] Az önkormányzat hatékonyan részt kíván venni a kar vezető testületeinek, bizottságainak, tanácsainak, szervezeteinek munkájában, partneri viszonyt javasol, lehetőségeket, jogosítványokat kér, s komoly kötelezettségeket, felelősségteljes munkát vállal. Nem álforradalmi, csinompalkós virtusról, az elindító KISZ-bizottság és az egyetemi képzés hallgatóinak közös hőzöngéséről van szó, hanem hosszú évekre szóló, etikai és jogi normákat is figyelembe vevő kezdeményezésről. A Tanárképző Kar *minden* hallgatójának, s hallgatójáért szólt az alakuló ülésen, március 25-én felolvasott kiáltvány:

Kiáltvány (támadás önmagunk ellen)

Élet kell, egyetemi élet. Tehát nem csupán vegetatív, szorongó, kisstílű, ügyeskedő, aranyos, törtető, talpnyaló, hatalmaskodó, kicsinyeskedő. Hanem szellemi élet, gondolkodás, demokratikus vitaszellem. Annyiszor halljuk, de valójában mit jelent ez? Gyakorlati dolgokat a hétköznapokban. A hétköznap szó a szürkével szinonim. Ezt nem engedhetjük. Egy jó kari kulturális folyóirat értelmiségivé válásunkban többet ér, mint három tanszék többéves serénykedései együttvéve. Fel kéne ismernünk, hogy óriási szellemi potenciánk van. Tűrhetetlen, hogy ezt magunkban tartjuk. „Az a tudás, amelyet nem osztanak meg, összeaszalja az értelmet." „Hiába fürösztöd önmagadban, csak másban moshatod meg arcodat." Szellemi önzés. Hol van egy valóban hallgatókból csoportosuló, általunk szervezett és rendezett színpad? Hol van egy olyan előadássorozat, amelynek előadóit a hallgatóság akarja hallani, amelyet mi szervezünk? Ki a felelős azért, hogy nincs folyóiratunk? Vagy talán a Glosszátor[136] az?

Félretéve az önigazolási reflexeinket: úgy néz ki a mostani szellemi életünk, amilyen a fiatal értelmiségitől elvárható? Kritikáink fásultak, a közösségért cselekvés közröhej tárgya. Tanszéket alapíthatnánk a cinizmus elmélete tantárgyból, és ezt már mi is hajlamosak vagyunk okos álpolitikának nevezni, a Makári a legfőbb politikai, közművelődési és egyéb fórumunk, saját pecsenyénk már odaégett, nem érdekes, más sem eszik belőle, aki komoly mondatot motyog, vállon veregetjük, értsd meg öcskös, az újítás, a nyitottnak képzelt gondolkodásod inkább hátrány, butuskám, idefigyelj, ne menj neki a falnak, inkább a labirintus járataid figyeld, ez van, szeretni ugyan nem kell, de egy kis ügyeskedéssel még létezni is lehet benne, közélet?, demokrácia?, politikum? Halottlátó vénasszonyok, titokzatos, sötét mondatokat

---

[134] Á[rmás] J[ános]: Egyelőre három piros pont. *Universitas* (15.) 1986. márc. 13. 1.

[135] A felsőoktatási intézményekben létrejövő diákönkormányzati szervekről bővebben jelen kötetben ld. a 133. sz. lábjegyzetet.

[136] A *Glosszátor* a PTE/JPTE KISZ Bizottságának 1967 márciusa és 1992 között, rendszertelenül megjelenő, közéleti és kulturális lapja volt. A stencilezett kollégiumi kiadványként induló lap eleinte főként egyetemi témákat dolgozott fel, a hetvenes évektől a közéleti publicisztika vált dominánssá, és bővült – a főként hallgatók műveit bemutató – szépirodalmi és képzőművészeti rovat is. Bár a nyolcvanas évek elején a „*tanárképzősök bekapcsolódása nyomán*" a szépirodalom, esszék közlése került előtérbe, a kiadvány végig főként a jogászhallgatók lapja maradt. Havasi János – Darák Péter (szerk.): *Innen már lehet...: válogatás a Glosszátor 20 évfolyamából*. JPTE KISZ Bizottsága, 1989, 3.

rebegünk, vörös lobogókat, fehér embereket, fekete humort, kék eget, rózsaszín álmokat, szürke hétköznapokat, zöld vadonokat, lila baromságokat színezgetünk, vagy – kihagyva a patetikus koloratúrát – unottan csak rajzolgatunk, mert unatkozunk, unatkozunk, unatkozunk, szegények vagyunk, nem elég izgatószer a világ, és főleg önmagunk, boldogok a mindenféle szegények, megspórolják a riasztóberendezés kiadását mindenféle vagyonukra, igen, van egy ötletünk, egy költeményünk, egy tanulmányunk, egy kiáltványunk, szellemi vagyonunk, konzumáljuk tehát, úgy sem kell senkinek, legalább a lakásom legyen meg, ez csak érthető, nem?, vagy a háromezerhatomból tegyek félre?, nem kell a púder, nem kell a vaker, halottak vagytok, mégis bizottságok, tudományos önmegalázók, ami van, azért van, hogy megváltoztassuk, na, pofázzunk akkor a klasszikusokról, édes öregem, de hol van ez az egész a gyakorlatban? kérdezzük, és elfelejtjük, hogy mi vagyunk a gyakorlat; ha irodákban telefonokkal körülvéve, íróasztalok bástyái mögött zajong a közélet, mit tegyek a zsebkésemmel?, kérdezzük, de elfelejtjük, hogy kérdő mondataink önideológiává váltak, csupa számonkérő kérdésünk van, hogy nem kérdezni, csinálni, csinálni kell agyhevülésben, mert nincs más, csak az ÉLET, ami annyit tesz, nem belenyugvás, süvítés, befúródás, nem a higgadt reáliák elvakított napvilágában kényszer- és pótcselekvések.

Alkotó, konstruktív, szellemileg markáns, okos pedagógusok kellenek. Csak ők képesek megvívni azt a harcot, amelyet a pálya felháborítóan alacsony anyagi és társadalmi megbecsültsége ellen vívunk. Persze, a konstruktív alkotószellem magasabb szintű programokban is szerepel. A gyakorlatban ebből semmit sem látunk. Hogyan nevel a pedagógus alkotó, konstruktív, mi több: problémamegoldó gondolkodású gyerekeket, ha őt magát is az általános iskola alsó tagozatától kezdve a pedagógusképzőn keresztül a nagybetűs Életig bezárólag arra szoktatják, hogy helyette gondolkodjanak az arra hivatottak, hogy fölfelé alkalmazkodjon; a szájába adják a tantervet, percre lebontva, a nyakára jár a szakértő felügyelők szakcsordája, aki szakmailag leszakellenőrzi a szakmai munkát. A pedagóguspálya hivatás, ahol emberek („szak”-előtag nélkül) nevelnek embereket és közben maguk is szüntelenül nevelődnek. Hozzuk le a minisztériumból, az OPI-ból a reformmegoldási kísérleteket a Tanárképző Karra, közénk, akiket érint, akiknek a hátán csattan az ostor.

Minden hallgatónak s hallgatóért! Önkormányzat a tanárképzőn. Universitas *(15.) 1986. márc. 27. 2.*

63/b. Nemcsak engedni, ösztönözni kell. Interjú Golobics Pál dékánhelyettessel a hallgatói önkormányzatról

Universitas, 1986. május 15.

Súgták ötletként, javasolták emlékek, élmények alapján, anekdotákkal, egy sör mellett, s hivatalosan kérve, ha valakivel, hát vele beszélgessünk. Dr. Golobics Pál egyetemi docens, a kar ifjúságpolitikával foglalkozó dékánhelyettese. A téma szinte adottnak tekinthető, az aktuális sláger az alakuló, szárnyait próbálgató önkormányzat.

– A felsőoktatás korszerűsítése égetően sürgős feladat, az oktatási törvény jogi mellékletei, szabályai is ezt célozzák meg.[137] Eddig a KISZ volt, ami a hallgatók oktatáshoz kapcsolódó érdekeit megpróbálta érvényesíteni, érdekvédelmet gyakorolt, részt vett a folyamatban. Napjainkban a KISZ célja, szerepe bizonyos átértékelődésen megy keresztül, véleményem szerint

[137] 1985. évi I. törvény az oktatásról. In: *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1985*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 3–30.

a politikai és mozgalmi jelleg fog erősödni. Mivel a KISZ nem fedi le az egész hallgatóságot, természetesnek tartom, hogy hallgatói, alanyi jogon a tanulóifjúság létrehozza önkormányzatát, s aktívan bekapcsolódjon a hallgatói élet alakításába az értelmiségivé válás e fontos szakaszán.

– *Mi volt az állami vezetés álláspontja az első plakátok megjelenésekor, az igény jelentkezésekor?*

– A legelső lépésekről nemcsak tudtunk, hanem részt vettünk a vitákban, s konzultációs szerepet is vállaltunk. Igyekeztünk a direkt beavatkozást elkerülni, csak közvetett eszközökkel voltunk jelen – pont a lényeget, az alulról jövő kezdeményezést, az öntevékenységet nem akartuk megsérteni. Egy hosszabb tanulási folyamatról van szó, toleránsnak kell lennünk egymás tévedései iránt.

– *Valószínű, az intézmény irányítóinak is van elképzelése, milyen lehet egy jól működő önkormányzat.*

– Két dologra kell nagyon vigyázni. Fontos, [hogy] nem szabad, hogy egy hierarchikus szervezet jöjjön létre, hogy túlzottan beszabályozott gépezet alakuljon ki, s ügyelni kell az abszolút spontaneitás elkerülésére is. Olyan területeket kell megcélozni, ahol lényegesen tudnak hatni a hallgatói létviszonyokra, amelyek lehetőséget adnak a közéletiség, a demokrácia, a politizálás gyakorlására. Csak ha komoly feladatokat tűznek ki, s ezeknek próbálnak felelősségteljesen eleget tenni, csak akkor várható, hogy közös erővel előre tudunk lépni. Diplomaszerzés után így már bizonyos tapasztalatokkal rendelkezhetnek az életben való mozgás terén.

– *Ezek szerint a három „t”-ből csak a támogatásról beszélhetünk?*

– A valóban lényeges területeken nemcsak engedni kell, hanem ösztönözni is a tevékenység kibontakozását, hiszen hallgatók nélkül nehéz a korszerűsítés. A diákjóléti, a fegyelmi, a kollégiumi bizottság, a közművelődés, a tömegsport, s a többi terület – amelyet az önkormányzat felvállal – új, általuk irányított működéséről tapasztalataink nincsenek, biztos, hogy kölcsönös korrekciókra is szükség lesz. A kapcsolataink korrektek, kölcsönös bizalomra, partneri viszonyra van szükség. Jelenleg egyetemista kezdeményezésről beszélgetünk, fontosnak tartom: a főiskolások között is el kell indítani a folyamatot, hiszen egy ilyen tevékenység csak tömegbázison alapulhat.

– *Konkurenciát kapott a KISZ?*

– Csak akkor van értelme a dolognak, ha kooperáció alakul ki, természetesen a KISZ [a] maga politikai eszközeivel gyakorolhatja a befolyását. Nem versenystruktúráról van szó, természetesen ez bizonyos területeken nem zárja ki az egészséges versenyhelyzetet. Mások a módszerek, a területek, a lényeg: komoly, fajsúlyos kérdésekkel kell foglalkozni, pl. irreális lenne elvárni, hogy az ember megtanuljon gazdálkodni a Gazdálkodj okosan társasjáték alapján.

Nemcsak engedni, ösztönözni kell. Az önkormányzatról. Universitas *(15.) 1986. máj. 15. 3.*

63/c. Hallgatói jogon. A Drót tájékozatója a diákönkormányzatról

(Pécs, 1985/86. tanév II. félév)

Beszámoló – de miről?

Nos, valamilyen módon látszik egy képződmény, amelyet „diákönkormányzat”-nak hívnak. Hogy s mint van, erről szól ez az írás.

1. Miért jó, ha van egy ilyen?

Nem mindegyikünk KISZ-tag, viszont mind hallgatók vagyunk. És hallgatói jogon olyan lehetőségeink vannak, amelyek nem köthetőek egy politikai szervezet tagságához. (Nem arról van szó, hogy egy KISZ-tag nem lehet „diákönkormányzati szerv" tagja – de ez két külön dolog.) Kéne tehát egy olyan szervezet, amely hallgatói ügyeket intézne, érdekeket képviselne a legkülönbözőbb területeken.

2. „Diákönkormányzat"?

Jelent-e egy ilyen lehetőség „önkormányzatot", teljes autonómiát? Maga az egyetem sincs ilyen helyzetben.

Másrészt, ha a nevet nézzük: most voltaképpen, a név szerint ki kit „kormányoz"? Mindenki *ön*magát? Vagy egy vezető csoport *ön*magát? Vagy nem *ön*magát, hanem *más*okat, a többi hallgatót?

Jó, ha egy szervezet már a nevében sem hordoz ilyen jelentésbeli kavarcot.

3. Hallgatói Tanács

Ez tán kezelhetőbb, értelmesebb név, alkalmas helyi használatra. Úgyis az a fontosabb, persze, hogy miként épül fel, miként dolgozik. Tagjai: a hallgatói bizottságok tagjai és a Dékáni, valamint a Kari Tanácsban ülő hallgatói képviselők.

4. Hallgatói bizottságok; Foglalat

Az előbbiek foglalkoznának egyes részterületekkel – az utóbbi fogná össze ezt a tevékenységet (ahogy a gyűrű foglalata magába foglalja az ékkövet). A Foglalat tagjai: a Kari és a Dékáni Tanács hallgatói képviselői, valamint a bizottságok vezetői. A mindennapos ügyekben a Foglalat, a nagyobb kérdésekben a Hallgatói Tanács döntene. Ami ebből megvan: a Kari Tanácsban most kettő, a Dékániban egy olyan hallgató vesz részt, aki „diákönkormányoz". A bizottságok – azok pedig két részre oszthatók:

5/1. Feltételes módban:

Diákjóléti Bizottság (DJB): csak mint hallgatói bizottság létezik feltételes módban – valójában működik, a KISZ kari bizottsága részeként. Tagja lehet viszont bármely hallgató, így segíthet az ösztöndíjak, szociális juttatások hovatartozásának megállapításában. A pénzünkről van szó!

Közművelődési Bizottság: a Közművelődési Titkársággal együtt dolgozva programokat szervezne, amatőr társaságokat támogatna, gazdálkodna azzal a pénzzel (fejenként 100 Ft), amelyet kulturális célokra kapunk.

Tömegsportbizottság: Hallgatónként 50 Ft jut sportcélokra; a bizottság ennek a felhasználásáról döntene. Számon tartaná, mikor van hely a sportpályákon, és folytatná a hagyományos sportrendezvények szervezését. Vannak, akik már hozzáláttak ehhez a munkához, de kevesen. És gyakorlati eredmény még nincs.

Hallgatói Véleményezési Bizottság: élve egy új lehetőséggel, az oktatói munka hallgatói értékelését szervezné meg. Többfajta elképzelés létezik – ezeket itt a Csatlakozón ismertetni fogjuk.

5/2. Kijelentő módban:

Kollégiumi Bizottság: A legtöbb hagyománnyal, gyakorlati tapasztalattal rendelkezik. Mindennapos ügyeket intéz, ágyneműcserétől a nyelvtanfolyamok szervezéséig. Választott testület, mostani gondja, hogy jó pár tagja, negyedéves lévén, idén abbahagyja ezt a munkát. A Koll[égiumi] Biz[ottságból] eddig hiányoztak az egyetemisták, akik pedig egyre többen vannak. A bizottság ezúton is keresi a jelentkezőket.

Információs Bizottság – vagyis a Drót jövendőbeli formája. (Egyelőre ugyanis még öntevékeny csoportként működünk – de erről majd később.) „Leadja a drótot", biztosítja az információáramlást; közvélemény-kutatást vállal; szavazást bonyolít le úgy, hogy minden érintett hallgató kezébe eljuttatja a szavazócédulát (miután ismertette a szavazás célját, a választható jelölteket vagy terveket, javaslatokat). Látható a fenti névsorból: nem teljes a tagsága. De lehet az, nem?

A Drót vezetője egyben a Dékáni Tanácsban a hallgatók képviselője – momentán e sorok írója, aki egyéb teendői miatt rövidesen lemond e tisztjeiről. Utódját a hallgatóközösség választja – a Drót jelöltje Farkas Sándor (III. biológia–technika), eme Csatlakozó megalkotója. De más jelölteket is várunk és propagálunk.

6. Egyből minden?

Nos – választhatunk egy ilyen felépített, teljes szervezetet. De érdemes-e rögtön, az egész szervezetet? Van-e *most* elég erre vágyó közöttünk, aki ezen dolgozna?

A tavaly történtek alapján ez kérdéses.

7. Történet

Idézet – 1985. évi I. törvény az oktatásról, 105. § „(1) A hallgatók öntevékenységének kibontakoztatására, valamint a hallgatói célokra fordítható támogatások, intézményi eszközök elosztására a felsőoktatási intézményben diákönkormányzati szervek működnek".[138]

A kari KISZ Bizottság ezt az új lehetőséget használta ki, mikor a tavalyi év második felében kezdeményezte a kari „diákönkormányzat" megalakulását – akkor még csak mint kísérleti szervezetét.

Gyűlést tartottunk, kettőt. Az elsőt egy öszvérhez lehetne hasonlítani. A toborzó plakátok ugyanis két különböző dolgot hirdettek. 1. Mondjuk el véleményünket a képzésről oktatóinknak; 2. Alakítsuk meg a „diákönkormányzatot". Felültünk a vonzó öszvérre, kétháromszázan gyűltünk össze. És hát megmondtuk. Aztán mikor a második részre került sor, egyhamar kiderült, hogy egy ilyen szervezet létének kereteit egy nagygyűlés nem bírja meghatározni. Meg az is kiderült a jelenlevő főiskolások számára, hogy őket valahogy kihagyták a játékból. Akkor összeült egy húszfős bizottság, és kidolgozta a „diákönkormányzat" szervezeti és működési szabályzatát. De mikor azt a második gyűlés elé terjesztette, már csak hatvanegynehány ember ült ott – pedig, belátva a hibát, a második plakátgeneráció már „Egyetemisták + Főiskolások" felirattal született meg.

---

[138] 1985. évi I. törvény az oktatásról. In: *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1985*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 14.

Ez a társaság választotta meg a bizottságok vezetőit, tagjait és a különböző tanácsokba küldött képviselőket. De az „önkormányzottak" jó részének még csak ködképei sem voltak erről. Nyilván nem nagyon lelkesedett érte. Az eredményt „leolvashatjátok" a működő bizottságok száma alapján. Kérdés, hogyan változtathatunk ezen a helyzeten?

8. Lehetőség a lassú kialakulásra – az öntevékeny csoportok

Azaz olyan társulatok, amelyek meghatározzák tevékenységüket, amelyet – ha nem ellentétes [a] jogszabályokkal, az intézmény vez[ezetése] engedélyez, szabadabb forma, mint egy hallgatói bizottság – több lehetőséget ad a kísérletezésre [sic!]. Viszont nem tekinthető az egész hallgatói közösség képviselőjének. Csak akkor az, ha a közösség megválasztja. Akkor viszont már azok a jogszabályok érvényesek rá, amelyek ama „diákönkormányzati szervekre" vonatkoznak.

Példa arra, mit lehet ily mód tenni; avagy most hazabeszélünk: a Drót egyelőre öntevékeny csoport, mert úgy gondoljuk, nincs még elég nagy és jó hírünk-nevünk, nincs még „tömegtámogatásunk". De van időnk, kipróbálhatjuk, eldönthetjük, van-e értelme annak, amit csinálunk. Ha majd tényleg képviseljük a hallgatók közösségét, akkor válunk a Hallgatói Tanács bizottságává – és formálisan is csak akkor.

Hasonló módon alakulhat ki a többi bizottság is: annyi különbséggel, hogy már létező, hasonló tevékenységet végző szervezetekkel társulva érdemes dolgoznia (Közművelődési Bizottság, a KISZ Diákjóléti Bizottsága stb.).

Aztán legfeljebb száz év múlva lesz Hallgatói Tanács. De az nemcsak a nevében.

9. Ti választotok:

Alakuljon meg egyből a Hallgatói Tanács, és azután szerezzen híveket magának mindenütt – vagy legyen fordítva, ahogy a 8. részben láthattátok.

A Drót a közeljövőben szervez egy fórumot, ahol részletesebben szó lehet minderről. És utána tervezzük a szavazást, amely eldönti, melyik [az] elfogadhatóbb mód.

Kérjük, gondoljátok át.

A Drót nevében:
Jankovits László
IV. évf. magyar–művészettudomány

PTE EL VIII. 205. c. Pécsi Pedagógiai/Tanárképző Főiskola iratai, Nem iktatott iratok 332. d.
— Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

63/d. A Drót felhívása hallgatói fórum tartására

(Pécs, 1986/87. tanév I. félév)

1. *Van nekünk*:
- képviselőnk a Dékáni és a Kari Tanácsban;
- Kollégiumi Bizottságunk;
- Diákjóléti Bizottságunk;
- Drótunk, azaz információs bizottságunk;
- megvalósulóban lévő két bizottságunk: – Tömegsportbizottság
  – Menzabizottság.

2. *És kéne még*:
- Közművelődési Bizottság;
- Hallgatói Véleményezési Bizottság;
- TDK-bizottság.

3. Akkor ezekből alakulhatna meg a *HALLGATÓI TANÁCS* nevű szervezet, amely érdekeinket képviselné és ügyeinket intézné.

4. *Két módon valósulhat meg; a Ti választásotok dönt ebben:*

A.) Egyszerre választanánk meg az egész Hallgatói Tanácsot, amely rendelkezne az összes jogokkal és érvényes lenne rá az összes kötelesség.
Utána teremtene kapcsolatot a hallgatók nagy részével és tanulná meg, mit s hogyan kell csinálni.

B.) A meglévő bizottságokba hallgatói jogon beszállva, valamint öntevékeny csoportokat alakítva kezdené el a munkát, aki akarja. Csak a Dékáni, valamint a Kari Tanács képviselőit választanánk meg, információközvetítés céljából. Az így létrejött társaságokra: – nem érvényes az összes kötelesség és nem rendelkeznek az összes jogokkal; – van ideje kapcsolatot teremteni a hallgatók nagy részével, és megtanulnia mesterségét [sic!].

Ezekről fogunk részletesen beszélni, ezt vitatjuk meg a Fórumon *október 22-én 15^{30}-kor az A/119-ben.*[139]

Vár mindenkit
a Drót

PTE EL VIII. 205. c. Pécsi Pedagógiai/Tanárképző Főiskola iratai, Nem iktatott iratok 332. d.
— Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

64. Koli-buli a TK-n

Universitas, 1986. november 13.

Október 30.: KOLI-BULI – hirdették a plakátok. Közös egyetemi rendezvény, amelyre annyira vártunk. A TK kollégiumába belépve az első pillanatban éreztem, hogy igazi siker lesz ez az este. Orvosista, tanárképzős, pollackos és jogász, s persze közgazdász ismerősök üdvözöltek. „Írd meg! – kérleltek. Írd meg, hogy nagyon jól érezzük itt magunkat, hogy szeretnénk, ha rendszeres lenne az ilyen buli, hogy megoldás lehetne az egyetemi klub elkészítéséig, hogy itt igazán megvan hozzá a hely!" Sokan megkerestek az este, hogy segítsek, hogy máskor is szeretnének idejönni. Rövid a kezem a segítéshez, de mégis megkérdezhetném: Ha egyszer és megismételhetetlen rendezvénynek szánták e mamut discót, miért kellett

[139] A Drót fórumáról az *Universitas* közölt beszámolót, melyhez Jankovits László a következő lapszámban helyreigazítást fűzött: Á[rmás] J[ános]: Nemcsak a név változott! *Universitas* (15.) 1986. okt. 30. 1.; Jankovits László: Kiigazítás. *Universitas* (15.) 1986. nov. 13. 3.

elhúzni a mézesmadzagot oly sok egyetemista és főiskolás orra előtt? Vállalja végre valamilyen szervezet fel az egyetemi élet ez irányú szervezését is, hogy végre ne csak mondhassuk, hanem érezhessük is egyetemi városnak Pécset!

Segítségemet kértétek, s én nem segíthetek úgy, ahogy szeretnék, de veletek érzek, nektek szurkolok, hogy az első lépést tegyék meg végre felétek, s ti, akik hozzájárultok ahhoz az egyetemi klubhoz, amit nem fogtok élvezni, hiszen hol lesztek már akkorra, legalább ennyit kapjatok meg: megismétlését a Koli-bulinak!

[a-a]: Ismétlést, ismétlést!!! Koli-buli a TK-n. Universitas *(15.) 1986. nov. 13. 4.*

65. Hallgatói pénztárcák

Universitas, 1987. március 5.

AJÁNLÁS: „Apámnak, Anyámnak, jegybéli Mátkámnak", statisztikusoknak és az MM–nek, valamint a produktív szféra dolgozóinak.

BEVEZETÉS: Nagy művészei vagyunk annak, hogy többet költsünk el, mint amennyit „megkerestünk". A hiányzó összeget soha vissza nem térítendő kölcsönökből fedezzük. Ugyanerre a sorsra jutunk magunk is, ha a boldog apák és anyák táborába fogunk lépni, de akkor már hitelezőként.

A CSELEKMÉNY KIBONTAKOZÁSA: A szociális ösztöndíj megállapításánál még mindig a 3600 Ft-os egy főre jutó átlagot veszik figyelembe, és ez alapján fizetik ki a különbözetet. (1986-ban 6470 Ft volt a produktív szféra dolgozóinak átlagkeresete, bár az egyéni jövedelmeket nem vették figyelembe ennek kiszámításánál.) Ily módon elfogadható a 3600-as átlag, ami reális is (mint átlag).

Kapok az államtól

Ennek ellenére, holott átlagos család vagyunk: átlagos 100 négyzetméteres, kertes családi házzal, átlagos életkorú (10 éves) autóval és televízióval stb., az egy főre jutó jövedelem alig több mint 2000 Ft (?).

Tehát kapok az államtól az ingyen egyetemi oktatásom mellett még 1600 Ft-ot, amit köszönök.

Átlagos tanuló vagyok (3,50), ezért a tanulmányi ösztöndíj előnyeiből ez idáig – önhibámból – nem részesülhettem.

A kollégiumért 600 Ft-ot fizetek (ez egy átlagos albérleti ár felénél valamivel kevesebb), és így marad 1000 Ft-om egy hónapra, amelyből 33,30 jutna egy napra. De mivel bónnal fizetem az ebédjeimet, megvallom őszintén: bármennyire is igyekszem nem enni húst, holott bőséges választékkal szerepel nap mint nap a menükben, 30 Ft-nál olcsóbban „nem jön ki az átlagom".

Tehát átlag 35 Ft-ot fizetek az ebédemért, és az állam, aki gondoskodik rólam és taníttat (6–700 ezer Ft a képzési díjam az egyetem befejezéséig), itt is támogat.

Minden második péntek délutánján hazautazom. Így is megtakaríthatok valamicskét. (Nem beszélve a reggeliről és a vacsoráról, holott ez csak háromszori étkezés, pedig a dohányzás és az alkoholizmus elleni propaganda mellett nagyon gyakran el lehet hallani – még ha halkan is –, hogy naponta ötször étkezzünk – és háromszor mossunk fogat.)

A reggelim két kifli és fél liter tej. A vacsorám mikor-hogyan. Összegezve: ebédre költöttem 910 Ft-ot és reggelire 190-et, vacsorára pedig 100-at.

Színházba is mennék

A havi kétszeri hazautazás (a Balaton nincs túlságosan messze, 150 km-es jegy kell, melyet fél áron tehetek meg a MÁV, közvetve az állam jóvoltából) 188 Ft-ból pontosan kitelik. Eddig átlag 400 Ft mínuszom van (388 Ft).

Átlagos dohányos vagyok – holott hathatna végre rám is a propaganda –, így 10–20 szál cigarettát szívok el naponta. Ez így átlag 420 Ft, mert emelték a cigaretta árát is. Sajnos, árrugalmatlan voltam. Egy orvos barátom bíztatott a jövőmre nézve: „Amíg egyetemista vagy, úgysem fogsz tudni lemondani a cigiről." Beletörődtem.

Nagyon szeretek moziba járni, bár ez a szeretet azóta, hogy eltörölték a kedvezményes diákjegyet, átlagon alulivá változott. Ennek ellenére heti „másfél" alkalommal megtekintek egy átlagos árú filmet (a kultúra nem áru), átlagosan 20 Ft-ért, tehát 120 Ft-ért havonta.

Színházba is mennék a kedvező programváltozás miatt. 100 Ft-ba így is belekerül.

Egyetemi tankönyveimért és a magánpéldányú szakirodalomért félévenként 1000 Ft-ot kell kiadnom, ami havi lebontásban 200 Ft-ot jelent.

Szeretek olvasni. A könyvtár ingyenesen áll a rendelkezésemre, ami nagy előny. Ennek ellenére néhány könyvet mindenképpen meg kell vásárolnom. Manapság a korábbi 200 Ft-ról 100 Ft-ra zsugorodott ez az összeg.

Kedvenc napilapomat mindig megveszem, így erre is elköltök 40 Ft-ot. A hetilapokra (HVG, Magyarország, ÉS), és a havilapokra már nem telik, inkább elolvasom őket a könyvtárban.

Félévenként minimum egyszer előfordul egy csoportbeli és egy kari bál is, amelyek költségét havi átlagos lebontásban tekintve 100 Ft-os árban lehetne meghatározni. Egy-két koncert is akad félévenként, ami havonta kb. 40 Ft-ot jelent. Kazettákat is szoktam vásárolni – mert ezt gyűjtöm. A műsoros 150 Ft, az üres ennél többe kerül. Ha keveset is költök, mégis 200 Ft-ban van.

Nem engedhetek a divat nyomásának, mert így is kettőezer mínusznál tartok. (Ha utána számolsz, pontosan 2008 Ft.) Zoknit és alsónadrágot ennek ellenére vennem kell. Ingre, nadrágra, zakóra, öltönyre, farmerra, nagykabátra, esőkabátra, egyébre: órámba elemre, a jegyzeteléshez spirálfüzetre és tollra, tintára, a borotválkozáshoz borotvára, habra, arcszeszre, sprayre, fogkefére, fogkrémre feltétlenül szükségem van. Havonta el kell mennem a fodrászhoz…

Kávét igyak? Olykor jólesne egy pohár borra vagy sörre beülni valahová, és eldumcsizni a barátokkal, de miből?

Nem panaszkodni akarok, és ne tekintsd dicsekvésnek, de tízéves korom óta minden nyáron dolgozom.

Az árát én kerestem meg

Külföldön többször jártam, ebből kettőt az állam fizetett. Egyszer eljutottam „nyugatra" is, és talán utoljára. Ezeknek az árát is én kerestem meg.

Azt mondod, hogy te még nem is jártál „nyugaton"? Vagy még az országhatárokon túl sem? Na és? Én sem azért nem tudtam a betétkönyvembe (nincs!) pénzt gyűjteni, mert jártam az országhatáron túl.

TETŐPONT: Amiért nem tudtam takarékoskodni, nem vádolhatsz. Ilyen ma a világ. Eladósodunk, ha valamit meg kell vennünk.

MEGOLDÁS ÉS BEFEJEZÉS: Ezúton megragadom az alkalmat, adnék fel egy hirdetést: „Figyelem! Egyetemi hallgató, sok szabadidővel munkát keres. Jogosítványom van. Voltam

füszértes, távirat-kézbesítő, újságkihordó, pincér, benzinkutas, sofőr, német nyelvű tolmács, idegenvezető." Név és cím a szerkesztőségben.

Sz. M.: Hallgatói pénztárcák. Mennyi van? Universitas *(16.) 1987. márc. 5. 3.*

66/a. Az 1987. évi Tudományegyetemi Napok programja

Universitas, 1987. március 26.

Március 26.

Tanárképző Kar
15.00: Felvonulás a Tanárképző Karra – dékánjelöltek bemutatkozó beszéde (max. 5 perc); Gulyásfőzés – sportpálya; „Gépháztánc" – magyar–délszláv zenével.
19.00: Allen Ginsberg: Üvöltés – Huszárik mozi; Hobo Blues Band koncertje.
20.00: Szalai Klub – Nonstop Disco.
21.00: Sándor György előadói estje – A/119.
21.30: Bál–álarcosbál – Diák ebédlő, zene: Új Menüett.

Március 27.

10.00: Dr. Egressy András: Gazdasági bűncselekmények – Universitas utcai Kollégium, ebédlő.

Tanárképző Kar
12.00: Mezei András: Ki beszél már itt Mexikóról? – A/119.
14.00: Bergman: Varázsfuvola – Huszárik mozi.
14.00: Az Universitas utcai Kollégiumban jogász-közgazdász dékánjelöltek kortesbeszédei.
17.00: A tanárképző kari dékánjelöltek kortesbeszédei – Huszárik mozi.
18.30: Help! – Beatles-film – Huszárik mozi.
20.00: Szalai Klub – Nonstop Disco.

Közgazdaságtudományi Kar
19.00-20.00 Minden szinten…

VIII. előadóban: Maksa Zoltán, Dinnyés József, Katona János, Voga-Turnovszky duó, Sándor György.
VII. előadóban: Molnár Dixieland, Bacsek Harp Blues Band.
Földszint: Syrtos táncház.
X. előadóban: 19.30 óra Mezei András: „Ilyen gazdagok vagyunk?"; Pantomim: M. Kecskés András: „Négy évszak".

Március 28.

Tanárképző Kar
11.00: A/119. „Ballada éjjel" – válogatás erdélyi költők verseiből zenével, előadja: Joós Tamás és barátja; „Békés Expressz Blues"; Berki Tamás és Deli László.
12.30: Moziterem: „Fintor" – M. Kecskés András pantomim bemutatója.
14.00: Moziterem: „Illetékes tanár úr" – Koltai Róbert és Bezerédi Tamás közreműködésével.

15.00: Moziterem: a Tanárképző Kar tanárainak műsora.

Közgazdaságtudományi Kar
VIII. előadóban, 14.00 óra közgazdász évfolyamműsorok.

DOZSO (Felsővámház u. 72.)
14.00: Jogász évfolyamműsorok; 19.00–20.00 Jogász est: Eric Vincent – francia sanzonénekes; East–koncert; Royal dixieland; Bőczin–disco.

Jegyek vásárolhatók: Kari KISZ-en, közművelődési titkárságon, helyszínen.

Ifjúsági Ház
18.00: TEN Gála. (A műsorban fellép a Baranya Táncegyüttes, a JPTE TK Női Kara, a JPTE TK Vegyes Kara, a Szélkiáltó együttes és Vizin Antus zenekara. Jegyek 30 Ft-ért a kari KISZ-bizottságokon válthatók.)

Tudományegyetemi Napok, 1987. március 26–27. Universitas *(16.) 1987. márc. 26. 3.*

Válogatás a Tudományegyetemi Napok programjait bemutató cikkből.

66/b. TEN-denciát! Beszámolók a Tudományegyetemi Napokról

Universitas, 1987. április 2.

Bravó, Janus Pannonius Tudományegyetem! Talán titokban s kevesen, de szurkoltunk, hogy sikerüljön. Sikerült. A két évvel ezelőttihez képest is, de viszonyítási pont nélkül is könnyedén görgött a Tudományegyetemi Napok. S a legszebb: nem a vendégművészektől, a fővárosi nevesektől volt igazán jó, hanem az egyetem oktatóitól s hallgatóitól. Mert maguknak szórakoztak s magukat szórakoztatták. Mert jogászoknál s közgazdászoknál megszokott évfolyamszintű egységek mellé megkezdődött a tanárképzősök felzárkózása, ott is „összerázódott a kar".

Talán még jobb lett volna a TEN, ha a DOZSÓ-ban nem úgy kell meggyőzni egy magáról megfeledkezett fiatalembert, hogy vér folyjon, talán ha mindenki figyelt volna a másikra, a másik műsorára, s nem zavarja állandó ki-bejárkálással, talán ha az intézmények technikai felszereltsége helyenként legalább a minimumot eléri, nem csúsztak volna annyit a programok. Talán ez csak a szervezőket idegesítette s talán jobb lenne, ha két év múlva már nemcsak öt-tíz ember intézné a többi kétezer szórakozását.

Talán nem is véletlenül, de mindenhol a dékánságért folyó küzdelem került a középpontba, s nagyon jó, hogy oktatók s hallgatók ezzel s nem kicsinyes problémákkal foglalkoztak. A dékánjelöltek figuráin még lesz időnk gondolkodni s érdemes is ezzel foglalkozni. Ki, mit s miért. Sok volt a történelmi figura s a mesehős. Voltak sláger alakok s teljesen eredeti ötletek, bár igazán egyedi s jellegzetes szerepet nem minden jelölt alakított ki, főleg a tanárképzőre jellemző némi spontaneitás. Voltak nagyon nagy sztárok, volt, akiből nagy sztárt akartak csinálni, s általános vélemény szerint volt egy nehezen értelmezhető jelenség is: a másodéves jogászok punk-programja.

Általában egy ilyen rendezvényen kiderül, melyik oktatónak milyen a viszonya a tanítványaival. Hadd ne emeljünk most ki senkit, szerencsére kevés lenne a hely a sok nevet leírni, bár az oktatónak talán fontosabb is volt a felkérés, a közreműködés lehetősége: bíznak benne, népszerű, szeretik. Örülnénk, s két év múlva szívesen tudósítanánk még több oktatói-hallgatói közös programról. Sértődésmentes (sajnos volt sértődés is!), nagy ugratásokról, békés marhaságokról. Elnézést azoktól, akiknek nevét, teljesítményét, értékes programját helyszűkében nem tudjuk leírni, s reméljük két év múlva még több lesz az olyan név, teljesítmény, program, amiről megemlékezni érdemes.

Jog, közgazdász, tanárképző; tanárképző, jog, közgazdász; közgazdász, tanárképző, jog; együtt egy egyetem, együtt egy universitas. Az universitas pedig összességet jelent. S ez így van jól!

Gyere ki a teremből!

A jogon és a közgázon árgus szemű s előre kijelölt zsűri választotta meg az nemes s legalább másfél napra felkent dékán urakat. A tanárképző Huszárik mozija s főleg a benne ünneplő tömeg azonban néhány órára demokráciát szervezett: a jelenlévők közül mindenki szavazhatott. Piroska Gyula elkiáltotta a dékánjelölt nevét, utána, aki arra a jelöltre szavazott, az kivonult a teremből s az ajtóban megszámoltatott. Cukros bácsi negyedik lett 20 szavazattal, második-harmadik Zénó és Dugó 136-136 támogatóval, Kálci 170 ember által dékánná választatott.

Kálcium alapú rendszerek

Miért Kálci (civilben: Kovács Kálmán, IV. évf. irodalom–nyelvészet) lett a tanárképző diákdékánja? Mert a pillanatnyi körülményekhez ő és kortesei tudtak a legjobban, s leggyorsabban alkalmazkodni. Mert észrevették a felfűtött hangulatot, s annak lehetőségét: az emberek itt érzelmileg is befolyásolhatóak. Mert rájöttek, nem egy mélyenszántó koncepció kell, nem félórás, pontos koreográfia. Mert rájöttek: az emberekre addig kell hatni, amíg lezajlik a szavazás. Igazuk volt: nyertek. Nyertek dr. Fáy Gyula, a technika tanszék vezetőjének kálcium alapú rendszerekről szóló előadásával, Kálmán, a Kovács című rockszínházi parafrázissal. Rövid poénokkal, jó poénokkal.

Nyerő rigmus

Egyedem, begyedem, tengertánc,
Kozma dékán, mit kívánsz?
Nem kívánok egyebet,
Kálci egyszer hadd legyek.

„Rettentően fáj a szívem, hogy csak öt percig viselhettem a rektori palástot és láncot” – mondta dr. Kozma László, a tanárképző igazi dékánja, majd átadta Kálcinak a jelvényeket.

[Tudományegyetemi Napok]. Universitas *(16.) 1987. ápr. 2. 2-3.*

Válogatás a Tudományegyetemi Napokról készült, kétoldalas, képes beszámolóból.

67/a. A JPTE Tanárképző Kar Koordinációs Bizottságának felhívása demonstrációra

Pécs, 1988. november 14.

Tisztelt Egyetemi Polgárok!

Az 1988. október 26-án tartott Kari Fórum Állásfoglalása alapján a Koordinációs Bizottság november 23-ra és 24-re, a Tanárképző Karon tartandó demonstrációra hívja fel a kar hallgatóit, oktatóit és dolgozóit.[140]

A felhívás oka: a Szegedi JATE BTK október 31-i Fóruma követeléseire a Művelődési Minisztérium által adott választ nem fogadta el, ezért minden felsőoktatási intézmény hallgatóit felhívta, hogy *közös követeléseinek* az Országgyűlés novemberi ülésszakának kezdetekor, november 23-án és 24-én *nyilvános szolidáris demonstrációval adjanak hangot*.

Alapkövetéseink a következők:

1. Kormányzati szinten vizsgálják felül az oktatás, ezen belül is a felsőoktatás anyagi helyzetét, mivel a felsőoktatás finanszírozására sem új források, sem számottevő belső tartalékok nincsenek, követeljük az új költségvetést, amely az oktatásra szerepéhez méltó, feladatainak ellátásához elégséges anyagi keretet biztosít. Követeljük, hogy ezen ügyben a Magyar Népköztársaság Országgyűlése a lehető legrövidebb időn belül döntsön.
2. Valamennyi felsőoktatási egység oktatási-tartalmi kérdésekben (szem előtt tartva a diploma konvertálhatóságának elvét) váljék autonóm intézménnyé.
3. Az egyetemi oktatás rendjének alapelve legyen a tanszabadság. Ez az oktatók részéről a szabad kollégiumhirdetést és diákválasztást, a hallgatók oldaláról a szabad kollégium- és tanárválasztást jelenti. Ezen belül az eddig kötelező ideológiai tárgyak helyét szabadon választható formában vegyék át az általános társadalomismereti tárgyak és a filozófiatörténet. A marxizmus-leninizmus és az orosz nyelv legyen egyenlő jogú és helyzetű, mint a többi filozófiai irányzat és nyelv.
4. Mivel jelenleg a felsőoktatásnak nincs olyan akaratérvényesítő fóruma, amely valódi alkupozícióban tárgyalhatna a Művelődési Minisztériummal, támogatjuk az ELTE HÖT és a JATE BTK Operatív Bizottságának kezdeményezését és Országos Felsőoktatási Érdekvédelmi Szövetség alapítására [sic!].

A november 23–24-én tartandó demonstráció tervezett programja:

---

[140] 1988. szeptember 28–29-ére a JATE BTK hallgatói kétnapos sztrájkot szerveztek, melyen állást foglaltak a felsőoktatás reformjának szükségességéről, javaslatokat tettek az átalakításra, és csatlakozásra szólították fel az ország felsőoktatási intézményeit. A JPTE TK-n először az 1988. október 3-ára szervezett nagygyűlésen tárgyalták meg a szegedi eseményeket. A gyűlés résztvevői helyi, intézményi és országos szintű felsőoktatási problémák megvitatása, és kari álláspont kialakítása érdekében kari fórum összehívását tartották szükségesnek, melynek előkészítésével az ún. Koordinációs Bizottságot bízták meg. Az október 26-i kari fórumon a Tanárképző Kar hallgatói csatlakoztak a szegedi állásfoglalásokhoz, és – a szegedi követelésekre adott nem kielégítő minisztériumi válasz esetén – szolidaritási demonstráció szervezéséről döntöttek. A demonstráció előkészítése érdekében hallgatói és oktatói tagokkal egészítették ki a Koordinációs Bizottságot, melynek munkájában így hat hallgató, valamint Bretter Zoltán és Fischer Ferenc, a JPTE TK oktatói vettek részt. Részletes beszámoló az 1988. október 26-i kari fórumról: Hodnik Ildikó: Harc, fegyverszünet, béke (?) *Universitas* (17.) 1988. nov. 3. 2.

1988. november 23. szerda
8 órakor: FÓRUM (tervezett témák:

- tájékoztató az ország jelenlegi gazdasági és politikai helyzetéről, kilátásainkról,
- előadások a felsőoktatás reformjáról, külföldi egyetemi modellekről, a Tanárképző Kar helyzetéről)

délután: filmek, előadások, beszélgetés a '68-as diákmegmozdulásokról, sztrájkokról, az alternatív mozgalmakról, itthoniakról és külföldiekről.
Mind a délelőtti, mind a délutáni előadások megtartására szeretnénk felkérni szakembereket, köztük a Kar és az Egyetem oktatóit.

este és éjszaka: A Zabriskie Point, valamint az Eper és vér című filmek vetítése (esetleg más, a demonstrációhoz gondolatilag kapcsolódó filmek bemutatása is).

november 24. csütörtök

- Közös program az országos demonstrációban részt vevő felsőoktatási intézmények képviselőivel,
- NAGYGYŰLÉS („Nyílt levél az Országgyűléshez" megfogalmazása és aláírása).

Aki a demonstráció céljával és tervezett formájával egyetért, *kérjük, aláírásával támogassa, mert az megerősíti a Kari Fórum döntését*.

Pécs, 1988. november 14.
JPTE TK Koordinációs Bizottság

PTE EL VIII. 206. c. JPTE Tanárképző Karának iratai, Nem iktatott iratok 136. d.
— Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

67/b. A JPTE Tanárképző Kar pártbizottságának tájékoztató levele a 1988. november 23–24-re tervezett kari demonstrációról és az ezzel összefüggő eseményekről

Pécs, 1988. november 14.

Kedves Kollégák!
A Tanárképző Karon szeptember vége óta olyan – hallgatóink egy része által kezdeményezett és szervezett – események zajlanak, melyek részben értetlenséget, részben igen eltérő véleményeket váltanak ki oktatóink körében. Ez utóbbinak oka az is, hogy kollégáink közül kevesen vettek részt a lezajlott rendezvényeken, illetve tájékozódtak azokról a sajtó (Universitas) útján. Tekintettel arra, hogy a hallgatók újabb – az oktatók részvételére is számító – akcióra készülnek, fontosnak tartjuk az oktatók tájékoztatását a legfontosabb kérdésekről, egyben ismertetni a Kari Pártbizottság álláspontját.

I. *Az események*

1) A JATE BTK-n szeptember végén lezajlott demonstrációra reagálva, hallgatóink egy csoportja 1988. október 3-én 21 órára nagygyűlésre hívta a Kar hallgatóit és oktatóit annak eldöntésére, hogy szervezzenek-e sztrájkot a szegediek követeléseinek támogatására. A mintegy 3–400 főnyi résztvevő (kb. 80–85%-ban tanárképzős) kinyilvá-

nította szolidaritását a JATE BTK-val, és állást foglalt kari fórum szervezéséről a kari, egyetemi problémák megvitatása és a felsőoktatás országos helyzetével kapcsolatos kérdések felvetése, illetve követelések, javaslatok megfogalmazása érdekében. Az előkészítéssel 5 fős (4 hallgató + egy oktató) koordinációs bizottságot bíztak meg.

2) A Kar vezetése 1988. október 24-ére oktatói fórumot hívott össze annak érdekében, hogy a speciális (a hallgatókat nem érintő) oktatói problémákat külön beszéljék meg.
3) 1988. október 26-án került sor a közös – oktatói, hallgatói – fórumra, mely a koordinációs bizottság, és velük együttműködő hallgatók által megfogalmazott
   a) állásfoglalást vitatott meg és fogadott el a közoktatás, ezen belül a felsőoktatás helyzetéről, fejlesztésének feladatairól. Az állásfoglalás a JPTE TK támogatásáról biztosította ismételten a szegedi követeléseket és – többségi szavazás alapján – demonstrációt határozott el arra az esetre, ha a Művelődési Minisztérium nem ad megfelelő választ azokra;
   b) a helyszínen felvetett kari és egyetemi problémákat vitatott meg az egyetem és a kar vezetőinek részvételével, továbbá
   c) aláírásokat gyűjtött a KISZ KB EFT kormányhoz írt levelének, és a dombóvári Molnár György Ált[alános] Iskola felhívásának támogatására.
   A fórum további 3 taggal (2 hallgató, egy oktató) egészítette ki a koordinációs bizottságot.
4) A JATE BTK hallgatói és oktatói 1988. október 31-én nem fogadták el az MM válaszát, elfogadhatatlannak ítélve annak minden pontját. Gyűlésükön:
   a) november 23–24-re kétnapos demonstráció szervezését határozták el, követeléseik, ezen belül hangsúlyozottan a költségvetés – felsőoktatás számára kedvező – módosítása érdekében;
   b) támogatták az ELTE BTK hallgatói önkormányzata által kezdeményezett Országos Felsőoktatási Érdekképviseleti Szövetség tervét.
   Mindkét kérdésben csatlakozásra szólították fel a többi felsőoktatási intézményt.
5) A Szegeden felvetett javaslatok koordinatív megbeszélése érdekében 1988. november 7-én Pécsett (Universitas Kollégium) 12 egyetemi kar, illetve főiskola önkormányzati képviselői vagy megfigyelői gyűltek össze (mintegy 40–45 fő). Ezen a résztvevők között:
   a) elvi egyetértés alakult ki a Szövetség létrehozásának szükségességéről, vitatott maradt azonban létrehozásának módja, üteme és a meglévő – alakuló érdekképviseleti szervekhez (Ifjúsági Parlament, Felsőoktatási Tanács) való viszonya;
   b) megállapodás született a november 23–24-i demonstráció összehangolt megszervezéséről és arról, hogy a résztvevők további felsőoktatási intézményekben kezdeményezik azok előkészítését.
6) A kari koordinációs bizottság mindezek alapján november 23–24-re demonstráció szervezését kezdte meg. Ennek érdekében
   a) a legfontosabb követeléseket (nagyobb pénzügyi támogatás, egyetemi autonómia, tanszabadság és a felsőoktatás hatékony érdekképviselete),
   b) valamint a két nap programtervét tartalmazó felhívást fogalmaztak meg. Ennek ismertetésével, és az egyetértést kifejező aláírások gyűjtésével kívánják előre megszervezni a hallgatók és oktatók többségének támogatását. Az aláírások megszervezése érdekében a tanszékeket (oktatókat) is felkeresik. A koordinációs bizottság a programot, és a szervezés fontos részleteit kezdettől és folyamatosan egyezteti a kar és az egyetem vezetőivel.

II. *A pécsi demonstrációk, állásfoglalások legfontosabb tartalmi elemei.* (Csak az országos érvényű kérdésekre térünk ki.)
Alapelv: minden alkalommal megfogalmazzák, hogy kizárólag a felsőoktatás fejlesztését, országos érvényű gondjainak megoldását szolgáló szakmai, gazdasági, szervezeti kérdéseket kívánnak felvetni. Tartózkodnak minden politikai természetű – a hatalmi viszonyokat érintő – felvetéstől, akciótól.
A követelések 4 eleme:

1) Az oktatásügy és ezen belül hangsúlyozottan a felsőoktatás „szerepéhez méltó, feladatainak ellátásához elégséges" anyagi juttatásban részesüljön. Ennek érdekében az országgyűlés mielőbb döntsön arról, hogy az ágazat az eddiginél jóval nagyobb mértékben részesüljön a nemzeti jövedelemből.
2) Az egyetemi autonómia teljessé tétele különösen oktatási-tartalmi kérdésekben (tantervek, követelmények stb.).
3) „Az egyetemi oktatás rendjének alapelve a tanszabadság." (Az oktatók szabad kollégiumhirdetési és diákválasztási, a hallgatók szabad kollégium- és tanárválasztási joga.) Az ideológiai tárgyakat választható általános társadalomismereti tárgyakkal kívánják helyettesíteni (filozófiatörténet, szociológia, politológia, közgazdaságtan stb.) s azt, hogy „a marxizmus-leninizmus és az orosz nyelv egyenlő jogú és helyzetű, mint a többi filozófiai irányzat és nyelv."
4) A felsőoktatás folyamatos és hatékony érdekképviseletét egy – az október 26-i kari fórum által is támogatott elv szerint – alulról szerveződő demokratikus szerv, az Országos Felsőoktatási Érdekképviseleti Szövetség által tekintik biztosíthatónak. A tervezett Szövetség lényeges ismérvei.
   a) *Szervezete*
      - valamennyi felsőoktatási intézmény arányos képviselete demokratikus választás alapján,
      - a képviselők mandátumát a helyi önkormányzatok határozzák meg,
      - oktatói és hallgatói tagozat (korporációs jelleg),
      - a szövetség nem felettes szerve (csak koordinátora) a helyi önkormányzatoknak,
      - döntéshozó szerve [a] legalábbis félévenként ülésező kongresszus,
      - adminisztratív centruma évenkénti rotáció alapján mindig más felsőoktatási intézményben legyen.
   b) *Kívánandó feladat- és jogköre*
      - „minden törvényes eszközzel fellépni a felsőoktatás helyzetének azonnali és radikális megváltoztatásáért",
      - „folyamatosan figyelemmel kísérni az intézményi autonómia, demokrácia és anyagi ellátottság helyzetét",
      - kizárólagos legitimitással (anyagi ügyek kivételével) képviselje a magyar felsőoktatást."

III. *A kari pártbizottság részvétele a fenti folyamatban*
A PB a kezdetektől (1988. szept. 30.) permanensen részt vett a rendezvények tartalmának, illetve kereteinek formálásában. Ennek érdekében:

1) folyamatos párbeszédet folytatott (vitatkozva, orientálva és segítve) az akciókat szervező hallgatókkal;
2) egyeztette véleményét a kar állami vezetésével és az egyetem vezetőivel;
3) több alkalommal testületileg alakította ki álláspontját és feladatait;

4) tagjai részt vettek: az 1988. október 3-i nagygyűlésen, az október 24-i oktatói és az október 26-i közös kari fórum[on] (valamint ezek előkészítő megbeszélésein), az egyetemi karok és főiskolák képviselőinek 1988. november 7-i koordinációs megbeszélésein.

IV. *A PB állásfoglalása a követelések tartalmával és a rendezvények jellegével kapcsolatban*

1) A négy alapkövetelést – mint a *magyar felsőoktatás egésze* alapvető problémáinak megoldását szolgáló felvetéseket – indokoltnak tartja és (az alábbi kiegészítésekkel, illetve módosításokkal) támogatja.
   a) Nemcsak a felsőoktatás nagyobb mértékű anyagi támogatására van szükség. Ezen túl biztosítani kell, hogy az értelmiséget képező felsőoktatás felkészültségének, szaktudásának megfelelő mértékben vegyen (vehessen) részt a társadalom és a politikai élet irányításában, tényleges társadalmi jelentőségének megfelelő elismerésben részesüljön.
   b) Az autonómiára vonatkozó követelés pontosítandó, mert az jelentős mértékben eddig is adott volt. Ennek kiteljesítése igényelhető. Másrészt nem korlátozódhat pusztán oktatási-tartalmi kérdésekre: magában foglalja [a] szervezeti keretek önálló szabályozását, a pénzügyi kötöttségektől mentes önálló gazdálkodást (stb.) is.
   c) A tanszabadság lehetősége – különösen a nálunk bevezetett egyetemi képzés keretében – karunkon jórészt érvényesült. Kiteljesítése azonban indokolt valamenynyi intézményre és képzési típusra. Egyetértünk az idegen nyelvek oktatásának korszerűsítésével, a kötelező nyelvvizsga bevezetésével, hogy ezzel egyidőben az orosz a választható nyelvek egyikévé váljék. Támogatjuk az eddigi marxizmus oktatás átalakítását, helyette korszerű társadalomismeret bevezetését az alábbi keretek között:
      – a választhatóság *kötelezően választható* tárgyak széles skáláját jelentse (filozófia – ezen belül szakfilozófiák és filozófiatörténet –, szociológia, politológia; közgazdaságtan, történelem, államjogi ismeretek, esztétika stb.),
      – a tárgyak programjában – más irányzatokkal együtt – kapjanak megfelelő helyet a marxista felfogás, a szocialista koncepciók (a többihez hasonlóan történeti, elméleti és kritikai feldolgozásban) [sic!].
   d) Egyetértünk egy – a hallgatókat és oktatókat egyaránt alanyi jogon képviselő – alulról, demokratikusan építkező, és az egész felsőoktatást átfogó érdekképviseleti szervezet létrehozásával. Ez megfelel azoknak az – MSZMP által is támogatott – reformtörekvéseknek, melyek a felülről szervezett társadalom helyett egy alulról szerveződő társadalom létrejöttét szorgalmazzák és segítik.
2) Álláspontunkat arra alapozzuk, hogy hallgatóink (vitatható és vitatandó részletektől eltekintve) olyan problémákat vetnek fel, melyeket ifjúsági parlamentek, valamint oktatói fórumok (tanszéki értekezletek, kari tanács, összoktatói értekezletek stb.) sokaságán évek óta megfogalmaztunk. Másrészt e kérdések nagy része – kritika, javaslatok, követelések és gyakorlati kezdeményezések formájában – gyakran kapott hangot, illetve került előtérbe pártfórumokon, párthatározatokban, információs jelentésekben stb.
   Néhány kiragadott példa az utóbbiakra:

a) Az MSZMP KB 1981. évi állásfoglalása a felsőoktatásról[141] (és későbbi értékelések megvalósításának tapasztalatairól).
b) Párttagjaink éles kritikája az oktatáspolitika gyakorlatáról és hiányosságairól (pl. a XIII. kongresszus és a májusi pártértekezlet téziseinek vitái, a tagkönyvcserével kapcsolatos beszélgetések stb.).
c) A tudományegyetemi párt végrehajtó bizottságaink évenkénti találkozói, és az 1986. évi közös levele Pál Lénárd KB-titkárhoz (ennek nyomán a miniszter rendszeres kollektív konzultációkat folytatott a tudományegyetemek állami és pártvezetőivel).
d) A tudományegyetemek rektorai és PB titkárai 1987 januárjában kezdeményezték egy – az egyetemeket, főiskolákat arányosan képviselő – a minisztériumtól független felsőoktatási érdekképviseleti szerv létrehozását. Ez – fontos eltérések mellett – alapvető funkciói, működési elvei tekintetében hasonlóságot mutatott a most javasolt Szövetséggel. (A terv más egyetemek érdeklődése és támogatás hiányában nem valósult meg.)
Mindezek nyomán történtek változások a felsőoktatás *irányításának korszerűsítése* (pl. kinevezési jogkörök átadása a rektoroknak, tantervekben a döntés átruházása az intézményi tanácsokra, az Oktatási Törvény[142] egyes rendelkezései, a marxizmus-oktatás változtatásának terve stb.) és *helyzetének javítása* (új épületek, diákszociális intézmények, rekonstrukció stb.) érdekében.

Különösen jelentős támogatást kapott és kap a JPTE Tanárképző Kara (több tucatnyi oktatói státusz, épületrekonstrukció stb. az MM–től, az új egyetemi kar és képzés kialakításához, nagyszámú lakás a Városi Tanácstól oktatók letelepítése érdekében, stb.).

Ezek a javaslatok, határozatok, illetve intézkedések azonban:

a) jelentős részben nem valósultak meg,
b) a megvalósultak csak egyes intézményeknek (például karunknak) jelentettek fejlődési lehetőséget, illetve országos vonatkozásban részproblémákat oldottak meg. Nem eredményezték azonban a párt és a kormányzat értelmiségi és felsőoktatás-politikai gyakorlatának radikális és általunk szükségesnek tartott módosítását (az értelmiség a párt számára gyakorlatban eddig nem vált „stratégiai szövetségessé") – ezáltal az intézmények szükséges mértékű korszerűsítését és anyagi támogatását.
c) A KB állásfoglalásai, az intézmény(ek) párt- és állami vezetőinek, ill. pártszervezeteinek kezdeményezései sem váltak ismertté hallgatóink, nagyon gyakran párttagjainak körében sem. Ez a pártközpont és a helyi pártvezetés korábbi hibás gyakorlatának volt következménye, melynek hatásaként hosszú ideig nem tudatosulhatott, hogy alapvető kérdésekben azonos érdekeket és törekvéseket fogalmaztak meg hallgatók, oktatók és vezetők.
E körülmények – a romló gazdasági és szociális viszonyok mellett – növelték az elégedetlenséget mind hallgatóink, mind oktatóink körében – beleértve a kar és az egyetem vezetőit is. A feladatok és feltételek közötti növekvő szakadék, valamint az intézményeken belüli feszültségek késztették az öt tudományegyetem PB titkárát arra, hogy találkozót kérjenek Grósz Károlytól, az MSZMP főtitkárától

[141] Az MSZMP KB Politikai Bizottságának határozata a felsőoktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól (1981. február 3.). In: *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1980–1985*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988, 144–158.

[142] 1985. évi I. törvény az oktatásról. In: *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1985*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 3–30.

(1988. november 1.). A létrejött találkozón (november 12.) – a problémákat élesen megfogalmazva – tájékoztatták a főtitkárt az egyetemek helyzetéről.

3) Az elmúlt évek eredménytelen kísérletei és a gyorsan romló helyzet okkal késztette hallgatóink és oktatóink egy részét új, a korábbinál radikálisabb megoldások keresésére, akciók szervezésére, illetve arra, hogy csatlakozzanak más felsőoktatási intézmények kezdeményezéseihez. E megfontolás alapján értett egyet a kari PB az eddigi rendezvények összehívásával, illetve vette tudomásul azokat.
4) A fentiek alapján (és a jelzett tartalmi megszorításokkal) a PB jogosnak tartja az említett követelések ismételt megfogalmazását s elfogadhatónak, hogy azoknak november 23–24-én (az országgyűlés időpontjához igazodva) – az ország más intézményeihez hasonlóan – demonstráció szervezésével adjon nyomatékot.

Annak érdekében, *hogy a demonstráció a tervezett célt szolgálja* és hatékonyan, az alábbiak figyelembevételét tartjuk fontosnak:

a) A demonstráció a felsőoktatás problémáira
   - kívánja felhívni a társadalom figyelmét,
   - azok megoldásához elnyerni más rétegek támogatását,
   - illetve elérni a parlament pozitív döntését.
b) Mindez olyan időszakban történik, amikor
   - a gazdasági-szociális helyzet a társadalom más rétegeit is követelések megfogalmazására sarkallja, a társadalmi feszültségek nőnek;
   - határozottan érzékelhető egy értelmiségellenes és – az előző demonstráció hatására is – erősödő egyetemellenes hangulat;
   - a rétegérdekek határozott megfogalmazása és a belőle fakadó vita mellett is nélkülözhetetlen a különböző társadalmi erők együttműködése.
c) Ezért a demonstráció megszervezése csak olyan módon fogadható el, ha az
   - tartalmával egyértelművé teszi célját,
   - formájával nem kelt fölösleges feszültséget.
d) A demonstráció e szempontoknak akkor felel meg, ha:
   - az intézmény területén,
   - a kar hallgatóinak és oktatóinak részvételével,
   - tartalmas programmal,
   - a szervezők által jól előkészített, szervezett rendben zajlik.
e) A rendezvény – álláspontunk szerint – akkor tekinthető az egész Kar rendezvényének, ha a hallgatók és oktatók többsége aláírásával támogatja. Ellenkező esetben a részt vevő kisebbség akaratnyilvánításának tekinthető.
f) A november 23–24-re tervezett demonstráció – a deklarált szakmai jelleg ellenére – politikai jelentőségű, programja pedig kifejezetten politikai kérdéseket érint.

V. *A párttagság és a pártalapszervezetek feladatairól*

1) A demonstrációkhoz való viszony tekintetében a PB nem hozott valamennyi párttagra kötelező érvényű határozatot. Tagjaink a fentieket figyelembe véve egyénileg, meggyőződésük alapján döntsék el, hogy aláírásukkal támogatják azt vagy nem.
2) Ha a rendezvényre sor kerül – tekintettel annak jellegére – elengedhetetlennek tartjuk párttagjaink részvételét. Az ottani programokat ki kell használnunk arra, hogy állampolgári felelősségünk tudatában megfogalmazzuk: mi az, amit nyíltan támogatunk a kormány és a párt – a magyar társadalom modernizálását és demokratikus átalakítását célzó – reformtörekvéseiben.

3) Javasoljuk, hogy az eddigi események tapasztalatait, valamint a PB állásfoglalását pártalapszervezeteink vitassák meg legközelebbi (november 16-i) taggyűléseiken, tanszék pártaktíváink a lehető legrövidebb időn belül ismertessék mindezt pártonkívüli kollégáikkal.

Pécs, 1988. november 14.
A JPTE Tanárképző Kar Pártbizottsága

PTE EL VIII. 206. c. JPTE Tanárképző Karának iratai, Nem iktatott iratok 136. d. A JPTE Tanárképző Kar Pártbizottságának tájékoztató levele.
— Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

A tájékoztató levelet a JPTE TK oktatói és dolgozói mellett az *Universitas* szerkesztősége is megkapta. Az *Universitas* még a demonstráció előtt elkészített, de már csak utána megjelenő lapszámában elemezte a kari pártbizottság állásfoglalását és üdvözölte, hogy a követeléseket indokoltnak, a demonstrációt pedig jogosnak tartja. H[odnik] I[ldikó]: Összhangzat. (Vélhető) egység a demonstráció ügyében (is). *Universitas* (17.) 1988. nov. 24. 3.

67/c. A Tanárképző Kar Tanácsa 1988. november 17-i, rendkívüli ülésének jegyzőkönyve

Pécs, 1988. november 17.

Jelen vannak: a Kari tanács tagjai és meghívottként a kari PB, az SZB és a kari Koordinációs Bizottság tagjai.

Kozma László üdvözli a megjelenteket, majd ismertette a napirendet: a hallgatóság által szervezett demonstrációval kapcsolatban kell a Kari tanácsnak állásfoglalását kialakítania. Az elmúlt időszakban fórum volt több oktatási intézményben. A kezdeményező a szegedi JATE Bölcsészkara volt.

[Az] 1988. okt. 31-i fórumon beadványt intéztek a Művelődési Minisztériumhoz a követeléseikről. Az MM által adott választ nem fogadták el, ezért minden felsőoktatási intézmény hallgatóit felhívták, hogy közös követeléseiknek az Országgyűlés novemberi ülésszakának kezdetekor november 23-án és 24-én nyilvános szolidáris demonstrációjával adjanak hangot.

A JPTE TK Koordinációs Bizottsága által írt levéllel a Dékáni Tanács és a pártvezetés részben nem ért egyet:

- konkrét programot kérnek,
- a hallgatói többség nevében szóljon, és a hallgatók többsége vegyen ezen részt (1600-ból ne csak 200 fő).

Azt szeretnénk, ha a rendezvény elérné a célját. Igaza van abban a hallgatóknak, hogy nem kapunk konkrét válaszokat, nem tárjuk fel a meglévő lehetőségeket, és nincs megfelelő véleménycsere egymás között.

Felkéri Kovács Sándor dékánhelyettest néhány dolog részletes kifejtésére.

Kovács Sándor: Csak a Tanárképző Kar és a Jogi Kar demonstrációjáról van szó, a közgazdászok ehhez nem csatlakoznak. Ormos Mária rektor és a vezetői kör pozitívan vélekedik erről, tanítás nélküli munkanapnak tekinti és kéri, hogy az oktatók is legyenek jelen.

[Az] első nap programokat kell szervezni, a második nap különböző oktatási intézmények képviselői érkeznek. Azonban 100–200 résztvevővel nehéz lesz az Országgyűléshez intézendő „Nyílt levél” megfogalmazása. Ha szükséges az éjszakai ittlét, akkor legyen, de intézkedni kell, hogy idegenek ne maradjanak az épületben. Rend, fegyelem és biztonság legyen. Ügyelni kell arra, hogy ez a demonstráció nehogy egyetemfoglalásnak tűnjön. Ha ennyi energiát fektettünk ebbe a rendezvénybe, akkor színvonalassá kell tenni. (Pl. posztgraduális oktatás, akadémiához való viszony, adómentesség, kutatás, bevételek alakulása stb.)

Szólni kellene az egyetemek nemzetközi kapcsolatairól is, a felsőoktatás belső struktúrájáról. Itt két kar tevékenységéről van szó, ez a kar kérdése, és ezt itt kell jól lebonyolítani.

Vonyó József: A Kar vezetése egyetértést fejez ki a demonstrációval. Az éjszakai bennmaradás, ha az épületfoglalás, akkor lehet a kar vezetése elleni akció is. De ez csak felvetés.

Kozma László: A Kar vezetése (intézeti ig[azgatók] és tanszékvezetők is) alapjában egyetértenek a követelésekkel. A karon és az egyetemen belül is eltérések vannak, szélsőséges kijelentések vannak. Van a hallgatók között egy pozitív mag, akiknek jó elgondolásaik vannak, de sok hallgatónak nincs állásfoglalása. Közös véleményt kell kialakítani és ezt kell a hallgatók elé vinni. Nem vetődött fel pl. az adózás. Ha az adórendszer megfelelő lenne, az egyetemek helyzete is jobb lenne, ezt a kérdést is az országgyűlés elé lehet vinni.

Vonyó József: A Koordinációs Bizottság a kari vezetéssel tárgyalt az előkészületek ügyében, kérdése, hogy hány aláírás van eddig a demonstráció támogatására.

Fischer Ferenc: A nov. 23–24-i demonstráció a hallgatók és oktatók közötti folyamatos párbeszéd eredménye. Az egyetemi állami vezetés, a Koordinációs Bizottság (2 oktató, 6 hallgató) találkoztak, közös állásfoglalásuk:

- a demonstráció a karon belül, az épületben zajlik, nem az utcán,
- színvonalas munka legyen, nyílt levelet kell megfogalmazni,
- ne legyen egyetemfoglaló jellege,
- a hallgatók és oktatók között közös nevező: a felsőoktatás anyagi helyzete,
- a felhívásra eddig 845 hallgatói és 30 oktatói aláírás érkezett.

Fischer Ernő: A Szakszervezeti Bizottság állásfoglalása is pozitív a kari demonstrációhoz. Az újjáalakult felsőoktatási szakszervezet is hasonló követeléseket fogalmazott meg a nyílt levéllel. Ha sor kerül erre a programra, az oktatók is legyenek jelen.
Kéri a teljes program ismertetését.

Ertsey Katalin, III. évf. hallg[ató]: A Koordinációs Bizottság tagja. – Nincs egyetemfoglalásról szó. Program:

23-a:	8 h	Fórum, előadások után kérdésekkel.
		Ormos Mária előadása: A magyar felsőoktatás helyzete, nehézségei.
		Tóth Tibor előadása: Egyetemi autonómia kérdései.
		Szépe György előadása: Angolszász típusú egyetemek.
		Tóth József előadása: Elképzelések a felsőoktatásról.
		Horányi Özséb előadása: Kilátásaink.
		Majer József előadása: Külföldi egyetemi modellek.
		Pólos László: Utópisztikus egyetem.
	15 h	Film: Magyar Dezső: Agitátorok
	16,30 h	(Ormos Mária rektor előadása, ha reggel nem érne ide)
		Kovács J.: Lengyelországi 70-es – 80-as évek eseményei.
		Csizmadia S[ándor]: Az 1968-as párizsi diákmozgalmak.

(A két utóbbi beszélgetéssé alakulna át.)
20 h Film: Gandhi
(Az erőszakmentességet próbálná jelezni.)
24 h Táncház – A/119.
Video-vetítések több teremben.
02 h Eper és vér
Magatartás elégtelen
24-e: 8–9 h Teázás, beszélgetés, zongorázás
9 h Nagygyűlés.
Nyílt levél az országgyűléshez és levél az MM–nek is. Információcsere a többi felsőoktatási intézménnyel. Tájékozódás: Mi történt pl. B[uda]pesten, Szegeden? Stb.

Zsifkó János: A program lineáris, 1600 fő nappalis hallgató van. A termek befogadóképessége 300–350 fő. Kérdezi, hogy a kulcspozíciójú előadások milyen értékűek a filmekhez képest, a filmeket miért éjjel vetítik.

Kovács Gábor, IV. évf. hallg[ató]: Az első nap tájékoztató jellegű, a filmek kapcsolódnak a gondolatmenethez, a demonstratív mozgalmakhoz. Ez elsősorban az esti lazításhoz kell. Az egész épületben hangosítással lehetne hallgatni az előadásokat. Különböző videofilmeket folyamatosan vetítenek, ezek is szorosan kapcsolódnának az ifjúsági mozgalomhoz.

Bretter Zoltán: Nem kötelező megjelenni ezeket a programokon.

Fischer Ferenc: 845 hallgató írta alá a felhívást, de nem biztos, hogy mind itt lesznek, néhányan haza fognak utazni. A különféle termeket videóval össze kellene kötni.

Zsifkó János: Akik nem demonstrálnak, azoknak ez a két nap legális tanítási szünet lenne.

Kovács Gábor: Aki úgy kíván demonstrálni, hogy hazamegy, az is annak tekinthető.

László Mária: Sok kérdést tisztázni kell. Hallgatói, kari, összkari, vagy Koordinációs Bizottsági demonstráció ez. Nem ért egyet az éjszakai rendezvénnyel és a tanítási szünettel.

Bretter Zoltán: Aktívabb oktatói részvétel kellene, a hallgatókat magukra hagyjuk. Több oktató részéről félelem nyilvánul meg. Kell a kétnapos demonstráció.

Kozma László: Támogatni kell a hallgatóság kezdeményezését, garanciát adtak és felelősséget vállaltak érte.

De a második nap ne összkari demonstráció legyen. Kell egy felelős társaság a levél megfogalmazására, melyet 10–12 h között a nyilvánosság előtt, nagygyűlésen meg kell vitatni. Szükséges az aktív oktatói részvétel.

Fáy Gyula: Kész helyzetről van szó, lesz demonstráció. Az oktatók vagy harcolnak a hallgatókkal, vagy megvédik a fennálló rossz rendszert. A demonstráció akkor hatásos, ha zűrzavaros. A módszerrel nem ért egyet.

Kozma László: A kari vezetés, a pártvezetés és a szakszervezet bejelentette véleményét, de a hallgatók határozott választ várnak. Összehangolt, jól szervezett rendezvény kell, így külső beavatkozástól nem kell tartani. A kar nevében csak a demonstrációs bizottság nyilatkozhat. Más egyetemekről, főiskolákról jött idegenek csak hivatalos papírral tartózkodhatnak az egyetemen, ebben legyenek az oktatók partnerek, hogy ez rendben menjen. Merev hozzáállással nem lehet az egészet leszavazni.

Komlósi László: Az operatív testületre nagy feladat hárul. Az első nap este ez a bizottság hivatalos ülést tarthatna a levél megfogalmazására, amelyet másnap reggelig mindenki elolvashatna.

Vonyó József: Sokan távoznak a tanácsülésről, szerinte azért, mert nincs értelme a vitának. A Kari tanácsnak véleményt kell alkotnia a demonstrációval kapcsolatban.

Kozma László: A Koordinációs Bizottságot támogatni kell a munkájában és nem szabad magára hagyni.

Sánta Imre: A hallgatók a mi érdekünkben szólnak, tehát támogassuk a demonstrációt. Éjjel azért szükséges itt lenni, hogy nagyobb legyen a hatás, minél nagyobb felhajtás kell, akkor van értelme. A Kari Tanács érezze magáénak ezt az ügyet, és csatlakozzon a demonstrációhoz.

Fischer Ferenc: Nemcsak pécsi dologról van szó, a Tanárképző Karok problémáit nem lehet egymástól elválasztani. Mi bérből és fizetésből élünk, közös érdekről van szó. A 80-as évektől ez az ország csak lobbizik. A demonstrációra szükség van, összefogás kell!

László Mária: Az oktatók jelentős része nem fél. Az éjszakai bent létnek nem lesz annyi haszna, mint veszélye, és másnap fáradtak lesznek a hallgatók. Ha kari rendezvény, akkor az oktatóknak is joguk van javaslatot tenni. Fontos, hogy a közvélemény hogy ítéli meg a demonstrációt.

Ertsey Katalin: Éjszaka az épületben kizárólag hallgatók, oktatók és dolgozók fognak tartózkodni, nincs mitől félni.

Bretter Zoltán: A több mint 800 hallgatói aláírás a társaság határozott állásfoglalását fejezi ki. Nézet- és programkülönbségek vannak.

Polányi Imre: Szükség van a demonstrációra, egyetért vele. Már sok felterjesztést csináltak eddig a Művelődési Minisztérium felé, de eddig eredménye nem volt. A hallgatók is pedagógusok lesznek, talán lesz valami változás a demonstráció és a nyílt levél hatására.

Bécsy Tamás: A mostani Kari Tanácsi megbeszélés fontos, nézzük meg, hogy kik azok, akik eltávoznak.

Vonyó József: A jelenlegi társadalmi-politikai szituáció veszélyt rejt magában. Vagy nem megyünk bele semmibe, és minden marad a régiben, vagy változtatunk. Nem lehet tudni, mikor teszünk jobbat. Alapprobléma az, hogy csökkentek a hallgatói-oktatói beszélgetések.

Kovács Gábor: A kari fórum elfogadta a demonstrációt, és azt szeretnénk, hogy minél nagyobb támogatással menne. Lehet, hogy nem lesz sok eredménye a demonstrációnak, – de tovább kell gondolni – nyílt levél [sic!].

Kozma László: Szavazza meg a Kari Tanács a demonstráció megtartását. További egyeztető tárgyalás kell és részletes program. A kar oktatói úgy csatlakozzanak, hogy mindenki a maga helyén vegyen ezen részt.

Vonyó József: A Kari tanács abban is foglaljon állást, hogy 1989 februárjában ennek az akciónak a tapasztalatait átgondoljuk, és azt, hogy mennyiben demokratikus ez a folyamat, amely most lezajlik.

Kozma László: A szervezés tapasztalatait és eredményeit értékelni kell.

Fischer Ernő: A követelményekkel egyetért, de nem látja világosan, hogy többi 1000 hallgató mit fog csinálni, mi lesz a dolguk.

Kozma László: Fogadjuk el a javaslatokat, és vállaljuk a rizikót.

Fáy Gyula: Elutasítja a fórumot gyakorlati szervezetlenség miatt.

Komlósi László: Alaptalan Fáy Gyula véleménye. Ez a demonstráció jól meg van szervezve. Javasolja a szavazást.

A szavazás eredménye: A Kari tanács a demonstrációt 1 fő ellenszavazatával és 2 fő tartózkodásával elfogadja.

PTE EL VIII. 206. a. JPTE Tanárképző Karának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 10. d. T. K. 21-8/1988. — Géppel írt, aláírással és bélyegzővel hitelesített tisztázat.

67/d. Munka hajnalig. Beszámoló a Tanárképző Kar demonstrációjáról

Universitas, 1988. december 1.

Csak belépővel, meghívóval juthatott be az épületbe idegen a tanárképző kar demonstrációján. Hajnalok hajnalán, nyolc órakor kezdődött az első nap, de akár a korai (?) időpont, akár más volt az oka, csak mintegy háromszáz érdeklődő gyűlt össze a moziteremben. Annak ellenére, hogy a kétnapos rendezvényt 952 hallgató és 47 oktató támogatta… Már az előzetes dokumentumokból, de a karon eddig lezajlott eseményekből is ismert, hogy a fő téma a felsőoktatás nagyobb mértékű támogatása, a helyi önállóság, intézményi autonómia kiteljesítése, a tanszabadság, és egy, a hallgatókat és oktatókat alanyi jogon képviselő felsőoktatási érdekképviseleti szervezet volt. Délelőtt előadások hangzottak el, *Ormos Mária* „A magyar felsőoktatás helyzete és problémái" címmel arról beszélt, milyen változások jellemezték – különösen az utóbbi negyven évben – a magyar felsőoktatást. Elmondta, hogy amint másban, itt is érvényesült a sztálini modell, 1949-től. Többek között akkor lett kötelező az orosz nyelv, az óralátogatás, a honvédelmi oktatás, és a marxizmus tárgyak tanítása. Szólt az intézményi autonómia kérdésköréről is, a tudományos és kutatómunka sajátos leválásáról, a hatvanas években kezdődő fordulatról, az intézményi struktúrák okozta helyi, de kihatásukban országos problémákról. Az egyetem külkapcsolatairól *Aknai Tamás* és *Komlósi László* beszélt, oxfordi tapasztalatairól *Geréby György* számolt be. Külföldi modellek címmel *Majer József*, A porosz és angolszász típusú egyetem címmel *Szépe György*, Elképzelések a felsőoktatás jövőjéről címmel *Tóth József*, Kilátásaink címmel *Horányi Özséb*, Utópisztikus egyetem címmel *Pólos László* tartott előadást. A délelőttre tervezett fórum estére maradt. A programot filmvetítések egészítették ki, és a tervek szerint szó lett volna egy létrehozandó érdekképviseleti szervezetről is, a téma előadója azonban nem érkezett meg. Este fél tíztől hajnalig tartott az a fórum, melyen oktatók és hallgatók újabb vitákban elsősorban a kar problémáit boncolgatták. Szó volt többek között a szakválasztásról, a hallgatói önkormányzatról, a tanszabadságról, a menzáról, a nyelvi képzésről is. Megalakult néhány vállalkozó kedvű résztvevőből az a munkacsoport, amely a könyvtár ügyeivel foglalkozik majd.

Másnap, csütörtökön délelőtt már kevesebben, de így is mintegy kétszázan voltak kíváncsiak a demonstráció záróaktusára… A legfontosabb kérdés annak a nyílt levélnek a végleges formába öntése volt, melyet *Nagy József* képviselő közvetítésével juttattak el az Országgyűléshez. Megfogalmazódott egy másik dokumentum is, mely voltaképpen a nyílt levél

rövidebb változata. A leveleket a koordinációs bizottság tagjai, a kar dékánja, a kari párttitkár, és a kari szakszervezeti bizottság elnöke látta el kézjegyével. Természetesen csak azután, hogy néhány kiegészítés is történt: szeretnék, ha a JPTE mindhárom karán dolgozók, tanulók egy főre eső anyagi támogatása a következőkben elérné a más hasonló egyetemen tanulókét. Bekerült a szövegbe az is: a nagygyűlés rövid határidőn belül levelet küld az MM–nek, melyben az autonómia, a tanszabadság és az érdekképviseleti rendszer kérdéseivel foglalkozik.

Végül arról döntöttek a megjelentek, hogy megerősítik a koordinációs bizottságot tisztségében.

[ó]: Munka hajnalig. A TK demonstrációja. Universitas *(17.) 1988. dec. 1. 3.*

67/e. A Tanárképző Kar nyílt levele a Művelődési Minisztériumnak

Universitas, 1988. december 1.

Tisztelt Parlament!

A Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán 1988. november 23–24-én tartott demonstráció keretében a kar hallgatói és oktatói „Nyílt levél”-ben fordultak a Magyar Népköztársaság Országgyűléséhez. Ebben a nemzeti jövedelem újraelosztását, az oktatásügy részesedésének jelentős növelését követelik.

*

I. A résztvevők arra hívják fel az Országgyűlés figyelmét, [hogy] az ország súlyos gazdasági helyzete szorosan összefügg az oktatásügy, ezen belül a felsőoktatás helyzetével. 1. Társadalompolitikai vonatkozásban a politikai vezetés az értelmiséget nem tekintette stratégiai szövetségesnek. 2. Ebből is fakadt, hogy az oktatás az elmúlt évtizedekben a gazdaságpolitikai törekvésekben nem kapta meg az őt megillető helyet. Abból a máig élő dogmából kiindulva, hogy a szellemi beruházás nem közvetlen termelő ágazat, csak a „maradványelv” alapján részesült a nemzeti jövedelemből. Az oktatásra fordított összegek nemcsak a világfejlődés trendjeitől maradnak el; a rohamosan növekvő inflációból fakadó többletkiadásokat sem fedezik. 3. Egy társadalmi méretekben érvényesülő, torz bérstruktúrában az oktatásügyben dolgozók bérei: – kontraszelekciós folyamatokat indítottak meg és erősítenek, – napi megélhetési gondokat eredményeznek egyes rétegeknél, – jövedelemkiegészítő munkákra kényszerítenek, amelyek az alapfeladatoktól vonnak el energiát. 4. A hallgatók helyzetét – egyre súlyosbodó szociális nehézségek –, a pályakezdés növekvő gondjai jellemzik. A végzés utáni lehetőségeket tekintve számos fiatal számára a „perspektívátlanság a valós perspektíva”.

Mindezek következtében a felsőoktatási intézményekben mind az oktatók, mind a hallgatók körében elkeseredett a hangulat. A pedagógusok tűrőképességük határához érkeztek.

*

II. A nemzeti jövedelem újraelosztását annak tudatában vetjük fel, hogy 1. az ország nehéz gazdasági helyzetben van, 2. szinte minden társadalmi réteg hasonló „pressziót” gyakorol a kormányzatra, 3. a hosszú időn át elhanyagolt szellemi beruházások nem valósíthatók meg 1-2 év alatt, 4. a jelenlegi munkaszervezet és a gazdasági struktúra érdekviszonyai nem

kényszerítenek arra, hogy a termékekbe egyre nagyobb százalékban építsenek be szellemi értékeket.

*

III. A kedvezőtlen objektív és szubjektív helyzet ellenére az alábbi indokok alapján megoldhatónak és megoldandónak tartjuk az oktatásügy fejlesztését. 1. Az oktatás fejlesztéséhez szükséges pénz-, ill. többletforrások megfelelő politikai döntés eredményeként előteremthetők a több tízmilliárdos pazarló termelési dotációk megszüntetésével. További új forrásokat jelenthetne: –külföldi kölcsön fölvétele az oktatás-felsőoktatás fejlesztésére (a célirányos felhasználás garantálásával); – az egyetemi bevételek (KK-munkák) kedvező adóztatása; – az egyetemeknek adott támogatásokat a termelő üzemek vonhassák le adóalapjukból. 2. A jelenlegi válságos helyzet felszámolásának záloga az emberi tőke, a minőségi munkaerő, a szürkeállomány fejlesztése. Ennek érdekében a munkaerő szellemi felkészültségét kell javítani – egy korszerűsítendő köz- és felsőoktatásba kell invesztálni. 3. A művelt, tájékozott, a világ és a technikai kultúra változásait integrálni tudó ifjú generációk nélkül nem valósítható meg az alulról, demokratikusan építkező szocialista jogállam. Ha a felnövekvő ifjú magyar állampolgárok elől az oktatásügy révén „elspóroljuk" a jövőt, nem várható, hogy a demokratikus közélet formálói lesznek, akik felelős társadalmi önigazgatásra, igazi értékfelismerésre és alkotásra képesek. 4. A társadalomban megjelent és erősödik bizonyos értelmiségellenesség, de nem igaz, hogy a termelőszféra, különösen a munkásosztály objektíve nem érdekelt a szellemi munka rangjának emelésében, s ennek megfelelő dotálásában. Mesterségesnek, túldimenzionáltnak és politikailag károsnak tartjuk a munkás-értelmiségi ellentétek felvetését, különösen szítását. 5. A modern ipar, a korszerű mezőgazdaság, az infrastruktúra mindenütt a tudománynak és oktatásnak köszönheti színvonalát és megújulási képességét. Hamis tehát az az egyoldalú felvetés, hogy a termelő ágazatok tartják el az oktatást, a kétkezi munkások a szellemi dolgozókat. 6. Az oktatásnak juttatott beruházások – természetüknél fogva – lassan térülnek meg.

1989-re a felsőoktatásnak új forrásokat kell biztosítani, azonban nem egy egyszeri, csupán 1989-re szóló költségvetési átcsoportosításra, az oktatásügy más területeinek terhére történő, „tűzoltó intézkedésre" gondolunk, hanem egy folyamat elindítását várjuk a Tisztelt Háztól, melynek eredményeként több éven át tartó, valóban következetes költségvetési átcsoportosítások során, ténylegesen kiemelt nemzeti kibontakozási programmá válik az ország szellemi bázisának tervszerű fejlesztése.

*

1. A JPTE TK 1988. november 24-én megtartott nagygyűlése úgy döntött, hogy rövid határidőn belül Nyílt levelet intéz a Művelődési Minisztériumnak, amelyek az autonómia, a tanszabadság és az érdekképviseleti rendszer kérdésével kapcsolatosak. 2. A Janus Pannonius Tudományegyetem egy főre jutó költségvetését tekintve a tudományegyetemek közt az utolsó helyen áll, több tízezer forinttal elmaradva, ezért nyomatékkal kérjük ennek az oktatói-kutatói munkánkat lényegesen hátráltató, méltatlan helyzetnek a megszüntetését.

Pécs, 1988. november 24.

A TK nyílt levele. Universitas *(17.) 1988. dec. 1. 3.*

II. Interjúk

1/a. Interjú Ormos Máriával

1982-től a Tanárképző Kar egyetemi tanára, 1984 és 1992 között a JPTE rektora.
Jelenleg a PTE BTK Történettudományi Intézet professor emeritája.
Az interjú formája: írásban feltett kérdésekre kapott válaszok.

Mikor, kitől hallott először a pécsi kísérleti programról, hogyan kapcsolódott be a programba?

A pécsi kísérletről Polányi Imrétől hallottam, először úgy 1980-ben (lehet, hogy előbb). Megpróbált rábeszélni arra, hogy vállaljak ebben szerepet és ez fél professzori pozícióval járt. Jó ideig ellenálltam, de amikor megismertem a szabadság viszonylag nagy terét, amelyet a hivatalos szervek a program kidolgozása és az oktató személyzet kiválasztása, meghívása terén biztosítottak, 1982-ben igent mondtam.

Miként sikerült kezelni a régi „pedfős" és az újonnan rekrutált oktatók közötti feszültségeket a történelem tanszéken belül és egyetemi szinten rektori működése során?

A „pedfős" oktatógárda sokszínű volt. Volt néhány kimagasló személyiség, aki nem csak tanított, de tudományos munkát is végzett. Az irodalom berkeiben Bókay, a történészek között Polányi mellett Kiss Géza volt például ilyen, de nem voltak egyedül. Ők örültek a változásnak, és rájuk mindenben számítani lehetett. Az újak fogadtatása nem kizárólag a „régiek" hozzáállásától függött, de tőlük, maguktól is. A „pedfős" ellenállás leginkább a TTK-n jelent meg, és ez volt a legkeményebb dió, már csak azért is, mert a természettudományos képzés átalakítását (ami szívügyem volt) a minisztérium sem támogatta, majd – idő teltével – csak mérsékelten támogatta. (Könnyű volt rájönni, hogy ez drága mulatság.)

Beavatkozott-e a politika a szakmai program megvalósításába és első éveinek működésébe?

A politika nem avatkozott be sem a kidolgozott programokba, sem a megvalósításukba. (A rendőri szervek működtek, de nem a programokat figyelték, hanem a hallgatók politikai viselkedését.)

Éreztették-e Önnel vagy kollégáival hogy a pécsi program, az itt működő szakemberek megítélése kedvezőtlenebb volt csak azért, mert egy volt főiskola jogutódjában tevékenykednek?

A pécsi egyetem országos, vagy inkább budapesti presztízse eleinte nagyon alacsony volt. Idővel javulni kezdett a bölcsész szakmákban, nyelvészetben, társadalomtudományos területen dolgozó kollégák jóvoltából, és segítettek ebben a megrendezett színvonalas konferenciák, a kiadott folyóiratok, külföldi tudósok fogadása, megjelenése, díszdoktorok bemutatkozása stb.

Mai szemmel hogyan értékeli az első évtized eredményeit?

Nem az én tisztem az elért eredmények értékelése. Azt viszont elmondhatom, hogy boldogan dolgoztam az egyetemen mindegyik minőségemben, és ma is megnyugvással gondolok vissza a „hőskorra", amely egybeesett saját rektori éveimmel.

1/b. Ormos Mária Polányi Imréről[1]

[…]
Annak idején egy hazai főiskolán, akár Nyíregyházán, akár Pécsett működött, egy oktatónak óriási területet kellett gondoznia, és ez nem nagyon engedte meg az elmélyülést valamilyen tudományos kérdésben, miközben a főiskolákra érvényes központi és helyi vezérelv ezt meg sem kívánta. Polányi ebbe nem akart és nem is tudott belenyugodni. Így elég volt az első szóbeszédet meghallania arról, hogy a pécsi főiskolán talán módja lesz arra, hogy valamilyen formában az egyetemhez csatlakozzon, és ő e hír hallatán azonnal szervezkedni kezdett. Annak ellenére, hogy sosem volt valami nagy szervező.

A koncepció lényege szerint, – amelyet osztott az érdekelt miniszter és a Pártközpont érdekelt személyisége is –, a Tanárképző Főiskola humán szakjait kellett volna az „egységes tanárképzés" szellemében integrálni a jogi és közgazdasági kart magába foglaló egyetemmel. Polányinak semmi kifogása nem volt az „egységes tanárképzés" ellen, mivel úgy látta, hogy valóban nem lehet nagy különbség 10-14 éves nebulók, illetve a 14-18 éves diákok matematika vagy német nyelvet oktató tanárainak képzésében, hacsak nem az alkalmazott didaktikában. Ez utóbbi miatt viszont nem találta ésszerűnek a kétféle, egymástól kemény falakkal elhatárolt intézményrendszer működtetését, mert – gondolta – a korosztályoknak megfelelő tanítási módszert e nélkül is meg lehet tanítani.

Lelkes híve lett ezért az „egységes tanárképzés" gondolatának, de számára a hangsúly az egész úgynevezett „integrációban" nem erre esett. A lényeget abban látta, hogy saját, egyébként nagyra becsült intézményét, amely számos nagyszerű tanárral rendelkezett, fel lehet emelni az egyetemi színvonalra, miközben az akkori csonka pécsi egyetemet is ki lehet terjeszteni annyira, hogy valóban megérdemelje az egyetem nevet. Polányi percek alatt átlátta, hogy ehhez mindenképpen meg kell nyerni jó néhány színvonalas embert a főiskola háza táján kívül, olyat, aki nem csak tudását hajlandó rendelkezésre bocsátani az ügy érdekében, de vállalja a sok kellemetlenséget is, amely egy ilyen átalakulással együtt jár. Szakmai szilárdsága, magas tudományos mércéje és emberi nagysága ekkor tűnt elő teljes mértékben.

Polányi Imre a Tanárképző Főiskola átalakításának szervezése közepette nagyon szilárd mércét állított fel, és ettől soha sem tért el egy hajszállal sem. Olyan embereket szólított meg és igyekezett megnyerni a pécsi egyetem számára, akiknek ő maga három szempontból jó jegyet adott a fejében. A kitüntetettnek jó oktatónak, jó kutatónak és jó embernek kellett lennie. Nem olyanokat keresett, akik tudományos rangban, címben alatta helyezkedtek el, hanem éppen ellenkezőleg, olyanokat, akik túlszárnyalták. Akár úgy is fogalmazhatok, hogy azt kereste, akit a saját fejére ültethet. Csak egyfajta tudóstípustól óvakodott. Mind önmagát, mind az intézményt óvta a túlérzékeny, sértődékeny és ezért nem ritkán intrikus emberektől. Meg akarta őrizni a békét az amúgy meglehetősen izgatott átszervezés körülményei között, és azt hiszem, hogy ez lényegében véve sikerült is neki. Ha emberi gyarlóságokkal találkozott – és hogyne találkozott volna –, nem támadott, hanem csendesen mosolygott nem létező bajusza alatt.

Ennek a céltudatos, önzetlen és egyúttal taktikusan emberi kezelési módnak köszönhető, hogy az ő történelem tanszékéről senkinek sem kellett megszégyenülve távoznia, hogy tősgyökeres oktatók békésen megférjenek az újonnan jöttekkel, és közöttük számos barátság

[1] A részletek forrása: Ormos Mária: Polányi Imre. *Specimina Nova* (XV) 1999, 5–8.

is szövődött. Nagyrészt neki köszönhető, hogy a négy történelem tanszéken ma már olyanfajta amalgám keletkezett e szempontból, hogy igencsak bajos lenne kiszúrni, vajon ki is ott a száz százalékos „tüke" és ki az, aki később vagy csak félig-meddig „tükésedett" meg. Ki gondolná, hogy itt tulajdonképpen „bevándorló" volt a négy tanszékvezetőből három, sőt „visszavándorló" maga a Bölcsészettudományi Kar jelenlegi dékánasszonya is? Mindez, az átalakulástól elválaszthatatlan színvonal-emelkedéssel, a tudományos élet felpezsdülésével egyetemben összeforrt Polányi nevével és tevékenységével; nélküle voltaképpen el sem képzelhető.

[…]

Tudását elsősorban a hallgatóknak adta át, és ezt briliánsan oldotta meg. Irányításával szakdolgozók és doktoranduszok tucatjai végeztek értékes és fontos feltáró munkát. Az emberi kapcsolatokat kereste és találta meg, úgy hogy távolról sem véletlen, ha egykori hallgatók egész kis hadserege emlékszik rá szeretettel és nagyrabecsüléssel. Mit is tett Polányi Imre végeredményben? Segített megalkotni egy egyetemet, egy új Bölcsészettudományi Kart és végül négy történelmi tanszéket. Az utóbbinak kifejezetten ő volt a spiritus rectora. Elsőrendű szerepe volt e négy tanszék békés együttélésének és gyakori szoros együttműködésének kialakításában és biztosításában. Utolsó éveiben részt vett szinte minden pécsi értelmiségi vitában, részévé vált a város szellemi életének. Felnőttet és diákot egyaránt embernek tekintett, és – bár érdekelte – véleményalkotásában mégsem volt tekintettel arra, kinek mi a vallása, a haja színe vagy politikai nézete.

Polányi szabad ember volt. Mit szeretett igazán? Nagyon szeretett tanítani, sakkozni, sétálni és beszélgetni. Voltaképpen az elmélyedés, a gondolkodás és az eszmecsere volt a legfőbb lételeme. Beillett volna a nagy görög tanítók körébe.

2. Interjú Bókay Antallal

A Tanárképző Főiskola majd a Tanárképző Kar oktatója, 1982–1987 között dékánhelyettese. Jelenleg a PTE BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet egyetemi tanára.
Az interjú formája: előszóban elhangzott és rögzített interjú szerkesztett változata.

Ahogy a dokumentumokat olvastam, többször visszaszámoltam, hogy mennyire fiatal volt…

…1978-ban kezdődött, akkor 27 voltam…

Hol és mikor értesült először, hogy itt valami új képzés terve vetődött fel?

A hetvenes években a korabeli nosztalgikus, nyitottabb városi és egyetemi világban gyakran felvetődött, hogy Pécs városi rangjához, ilyen közvetlen és régi múltjához képest nagyon töredékes a város felsőoktatása. Sok ötlet, javaslat forgott, például Bécsy Tamás is adott be tervezetet arról, hogy miként lehetne a pécsi bölcsészkart újjáalapítani. Az átfogó fejlesztés megtervezése azonban csak 1977-78-ban kezdődött. Az új gazdasági mechanizmus és a társadalmi modernizáció nyitottabb politikai iránya nyomán akkor több hullámú reformkezdeményezés indult a közoktatás megújítására, majd ezzel automatikusan jött a felsőoktatás átszervezésének a terve is, ebben kapott a pécsi kezdeményezés szerepet. Első lépésként egy tervező-felmérő országos munkabizottság alakult Szabolcsi Miklós akadémikus elnökletével. Én Szabolcsin keresztül kerültem a folyamatba, József Attilából írtam a doktori dolgozatom, korábban ezen keresztül kerültem kapcsolatba vele, valamiféle külső tutorom volt, gyakran konzultáltam vele az Irodalomtörténeti Intézetben. Mivel így személyesen ismertük egymást, neki pedig kellett egy helyi ember, aki ellátja a bizottsági titkári feladatot, fel is kért erre. Engem egyébként is érdekelt a felsőoktatás, a felsőoktatás modernizációja, olvastam egy csomót az amerikai egyetemi világról. Később, 1985-ben voltam kint Amerikában, egy négyhetes ösztöndíjjal 14 egyetemet látogattam meg, gyakorlatilag minden másnap repültem. Ott közelről láttam az egyetemi működést, próbáltam aztán a korszerű egyetemi dolgokat itthon közvetíteni. Nemcsak mint titkár működtem, elkezdtem szakirodalmat olvasni, külföldi folyamatokról tájékozódni, és megpróbáltam ezt is átadni, közvetíteni a bizottságnak. A mintegy 15 fős bizottság elég vegyes társaság volt, tele nagyon komoly vezető emberekkel kulturális és politikai területről, egyetemi rektorok, megyei párttitkárok (Nagy József), városi, megyei kulturális vezetők (Takács Gyula) és a helyi, fejlesztésben érdekelt professzorok (Bécsy Tamás, Szépe György). Részt vett a munkában az MSZMP KB-ból az Aczél-féle osztály (illetve egy ideig az illetékes minisztérium) egyik fő embere, Knopp András. Próbáltuk a korszerű felsőoktatás-fejlesztési elképzeléseket bevinni a bizottság elé, és a tagok elég receptívek voltak. Ez olyan korszak volt, amikor egyfajta megújítási szándék uralkodott mindenütt, sajnos mire véget ért a bizottság munkája, addigra a gazdasági reform is kifulladt, és mindenütt az anyagi források szűkülése volt megfigyelhető. A fejlesztés azonban elindult, ha lassabban is, de haladt előre. Az én személyes oldalamról nyilvánvaló, hogy a bizottságba kerülésem jelentős részben véletlen volt, de kezdete egy olyan folyamatnak, amiben a program, a felsőoktatási fejlesztés beengedte a körébe a legfiatalabb akkori generációt is.

Mik voltak a bizottság munkájában a fő vitatémák, a fő ellentétek?

A fő ellentét vagy különbség a konzervatív idősebb generáció, az egyetemi vezetők és az ifjabbak között volt. Érdekes módon az MSZMP inkább az ifjabb generáció mellé állt. Az idősebb generáció legfontosabbja Köpeczi Béla volt, aki egy igazi konzervatív marxista volt, és ő azt gondolta, hogy a pécsi egyetemi fejlesztést úgy kell megcsinálni, hogy ide kell hozni néhány ő korabeli, tehát 60 év feletti vezető pozícióban lévő professzort különböző egyetemekről, és nekik kell kialakítani és elkezdeni az új programot. Ő fel is kért néhány embert, de szerencsére mind nemet mondtak, kényelmesebb volt nekik az eredeti helyükön maradni. Így maradt az a megoldás, hogy az akadémiai kutatóintézetekben, budapesti egyetemeken dolgozó, egy generációval fiatalabb, de már komoly szakmai háttérrel, megfelelő nyelvtudással, nemzetközi tapasztalattal rendelkező emberek érkeztek (Szépe, Ormos, Bécsy, Gáspár László). Ők többnyire másodállásban vállalták el a részvételt a pécsi egyetem fejlesztésében. Ennek az az előnye is lett, hogy az akkori főállású munkahelyükről tudtak még oktatókat toborozni: a tehetséges fiatalokat mindjárt elcsábították Pécsre. Nos, közöttük és a konzervatívabbak között volt ütközet. A minisztérium nem sokat szólt bele, megkapták a pártközponttól a parancsot, hogy ezt a programot meg kell valósítani, de koncepcionálisan nem nyilvánítottak véleményt. Némiképp romantikus időszak volt, nagyobb szabadságunk volt, és még pénz is, oktatói státus is jutott. A közvetlen státuszgazdálkodás miatt az első években volt, hogy 30 státuszt kaptunk és arra vadászgattuk össze az embereket. Ez gyakorlatilag csak a bölcsész területeket érintette, 10-15 évvel később ez lehetetlen lett volna.

Tanárképző Főiskolából lett Tanárképző Kar. Mi történt a 20-30 éve ott dolgozó szakemberekkel?

A Főiskola ellentmondásos hely volt abból a szempontból, hogy egyrészről szervezetileg egy mini-egyetemként működött tanszékekkel, ahol helyenként komoly tudományos kutatás is folyt. Volt egy réteg, olyan oktatók, akik abszolút alkalmasak voltak tudományos munka végzésére, de voltak olyanok is, akik nem.Ővelük (az akkori főiskolai szakszervezetre támaszkodtak) voltak konfliktusaink, egyfajta ellentábor alakult ki. Mindenkivel elbeszélgetett egy bizottság arról, hogy milyen egyetemi státuszba lépne át az adott oktató, mit tud ígérni a tudományos tevékenység és előmenetel területén. Voltak, akik teljesen irreálisan ítélték meg a helyzetüket, például egy tanszék vezetője minden publikáció nélkül szeretett volna egyetemi tanár lenni. Ezzel a réteggel nehéz volt kiegyezni, mert a kritériumokat nem teljesítették, a szakszervezet megpróbálta őket megvédeni, ebből voltak viták, de aztán ezek elsimultak, részben mert sokan, akik addig a szakmában passzívak voltak, nekiláttak publikálni, tudományos fokozatot szerezni. Érdekes helyi viszony volt az, hogy míg a szakszervezet régi érdekeket védett, a helyi pártszervezet a fejlesztés mellé állt. Ilyen volt a helyi, főiskolai párttitkár Szűts Emil, és kifejezetten támogatta megújító törekvéseinket az akkori megyei párttitkár, Nagy József is – ebből a szempontból, a progresszívebb politikai háttér tekintetében, szerencséje volt Pécsnek.

A fő cél egyetemi keretek között is a tanárképzés maradt. Mi maradt a „pedfős" hagyományokból és mi változott?

Az új program intézményes formája valóban tanárképző kar volt. Ennek erős oktatáspolitikai háttere alakult, a korabeli oktatási kormányzat és az országos pártvezetés is felismerte a korszerű funkcionális felsőoktatás jelentőségét, ezen belül vált világossá, hogy a közoktatás átalakításával együtt a tanárképzést is meg kell újítani Magyarországon, a színvonalát emelni kell, korszerűbb tudást kell adni, és ezért támogatták a Tanárképző Kar kialakítását.

Azt beláttuk, hogy egy főiskolából hirtelen nem lehet egyetemet csinálni, és a tanárképző kar név, szerep lehetővé tette, hogy megtartsuk az akkor még főiskolai státuszú természettudományi és művészeti területet is, és őrizzük a színvonalas pedagógiai profilt. Az egységes tanárképzés elve egy érdekes és teljesen új dolog volt akkor, erre a minisztériumi és pártvezetés is vevő volt, így ez lett az egyik fő jelszó és ez egyben egyfajta védelmet is jelentett, mert a Szeged–Debrecen–Budapest hármas eléggé féltékenyen figyelte, hogy mi történik Pécsett. Mi persze nemcsak egy újfajta tanárképzési modellt hoztunk létre, de lehetőséget adtunk a diákoknak, hogy tanárképes és nem tanárképes szakokra is jelentkezzenek. Olyan tanárképző kar jött létre, ahol a többi egyetemtől eltérően nem volt kötelező a tanári diploma megszerzése: ebből a szempontból sokkal inkább bölcsészkar voltunk. A kiscsoportos képzés, az óraszám (az akkori átlag 40-ről 25-re) jelentős csökkentése és a négy negyedéves képzés, vagy éppen a tutori rendszer, radikálisan új felsőoktatás-pedagógiai technikák, elvek voltak. Az idejövő oktatók egy jól körülhatárolható generációt jelentettek, fiatalok voltak ahhoz, hogy saját egyetemükön vezetők legyenek, de már komoly szakmai tapasztalattal rendelkeztek. Egy fiatal, dinamikus társaság verődött össze. Sokan jöttek félállásba, majd kinevelték az utánpótlást, ez a tanárgeneráció elképesztő módon vonzotta a tehetséges ifjakat.

Voltak persze vicces szituációk is, például az, amikor Szegedről az egyik tanszék kiváló és Péccsel igencsak szimpatizáló oktatóit próbáltuk áthozni, egyikük végül azzal hárította el felkérésünket, hogy jönne szívesen, de ő már nem bírna el ekkora kulturális váltást 35-40 éves korában. Ugyanakkor történt, hogy az én egyik legjobb amerikai szakmai kapcsolatom, egy világhírű amerikai professzor [Norman N. Holland – a szerk.], hirtelen váltott egy Boston melletti nagy egyetemről egy floridaiba, északi világból trópusiba. Kérdeztem tőle, nem nehéz ez? Nem értette a kérdést.

A hallgatóság mennyiben volt más az egyetemen – gondolva arra, hogy mindkét rendszerben tanított?

Nekem az maradt meg, hogy a főiskolai hallgatók is nagyon jók voltak. Nyilván azért is, mert a felvételi igen szelektív volt a főiskolán is, akkor az adott korosztály 5-8%-a került felsőoktatásba. Néhányan az egyetemi képzésbe is átkerültek (például a ma filozófus Horváth Károly), akár annak árán is, hogy újra kezdve a képzést, éveket is vesztettek. Az egyetemi képzés nyilvánvalóan színvonalasabb volt. Az akkori felvételit is átalakítottuk, a normál írásbeli és szóbeli események melletti délutáni kiscsoportos beszélgetésen, előre tervezett szituációs gyakorlatok segítségével sokat megtudtunk a jelentkezőkről, sokszor korrigálni is tudtuk a „szakmai" felvételin szerzett eredményeket, ha az intelligencia, a kreatív képességek ezt megkívánták.

Több probléma volt ezekkel a hallgatókkal?

Ők politikailag sokkal tudatosabbak voltak, és ebben az időszakban, amikor az egyetemi képzés elkezdődött, már erősen lazult a politikai szigor az országban, de így is voltak olyan események, amik időként politikai szempontból a tűrőképesség határait súrolták. Volt például egy kiállítás, amit egyik tanszékvezető kollégám (szerencsés módon) bezáratott. A kiállítás abszolút kreatív volt, látta is mindenki, aki akarta, de komoly ellenakció kerekedett volna, ha tovább ott marad. Szerepelt rajta egy nagy vörös porszívó, amely be akarta szívni a világot, meg Lenin utolsó lehelete.

Mennyire volt ekkor még befolyása a pártnak vagy a KISZ-nek az egyetemi életre?

Egyértelműen volt mindkettőnek, de elsősorban a pártszervezetnek. A főiskolai időkben a főiskolai párttitkár gyakorlatilag a legfontosabb hatalmat képviselte az intézményben. Az abban az időben szokásos politikai kontroll mellett érdekes módon a pártszervezetek, sokszor az alapszervezetek képviselték a szakmai minőség szempontját, például az időszak egyik főigazgatójával szemben. Az új egyetemi forma létrejötte után a régi egyetemi karokkal is meg kellett találni az együttműködés lehetőségeit. Ez többnyire pozitív volt, de voltak olyan vezetők, többnyire idősebb oktatók, akik nem nagyon szerették a tanárképző kari „jöttmenteket".

Volt feszültség a két meglévő kar és a Tanárképző között? Voltak-e olyan szinergiák a hasonló képzések miatt is, amiket ki lehetett használni?

Ez egy furcsa dolog, mert bár abszolút fontos lett volna a kooperáció, ebben nem sokat léptünk előre máig sem. Mindenki őrizte, őrzi a saját pozícióját, oktatási területeit. Jóval később, amikor rektorhelyettes[2] voltam, komoly terv volt egy egységes nyelvoktatási központ megszervezése, ahova minden lektorátust bevonunk. Minden dékán egyetértett a dologgal, de az kérte, hogy az övét hagyjuk meg… Elkülönülve dolgoztunk a két másik kartól, akkor is, ha nem voltak nagy ellentétek. Nekünk az első két év után nagyon fontos volt, hogy a következő rektor ki lesz, szerettük volna, ha az új programból kerül ki. Emlékszem, Horányi Özsébbel, különösebb felhatalmazás nélkül, teljesen informálisan a politikai és oktatási irányítás legfelsőbb embereit kerestük meg ez ügyben. Krimibe illő véletlenek és találkozások segítettek rajtunk abban, hogy végül Ormos Mária neve felmerült. Ormos Mária rektorsága a pécsi egyetem óriási nyeresége volt, számomra máig ő az ideális vezető.

Véleménye szerint mikorra fogadta el a többi bölcsészkar a pécsi képzést egyenrangú társnak?

Azt hiszem, ez elég korán megtörtént, mert olyan szakmai programok indultak, olyan képzésekkel, amiről a többi magyar egyetemen inkább csak álmodtak, így volt egy pozitív országos fogadtatása a pécsi kísérletnek. Több egyetem szerette volna modernizálni a saját intézményét, bevezetni a kreditrendszert, kiscsoportos oktatást folytatni, új, addig Magyarországon nem oktatott szakmai területeket bevonni az oktatásba, de ennek akkor országosan még komoly korlátai voltak. 1987-ben készítettem dékánhelyettesként egy előterjesztést (a tanszékek vezetőinek beszámolói alapján) a minisztérium számára akkor, amikor már a kísérlet lezárulásáról volt szó.[3] Ebben jól látszanak természetesen azok a problémák is, amik az első 4-5 évben előkerültek, a várt fejlesztések elmaradásának gondjai, szóval olykor meglehetősen elégedetlenek voltunk, és így elég kemény szövegek is vannak benne néha…

A magyaros képzésben mik voltak a legnagyobb eredmények? Mi volt Bécsy és Szépe szerepe?

A magyaros képzés akkor országosan egy konzervatív képzési terület volt, a magyar irodalomtörténet dominanciájával és irodalomelmélet-ellenesen. Jórészt a 19. századi pozitivista irodalomtudományt művelték marxizmussal bekerítve. Amit azonban itt Bécsy Tamás vezetésével meg tudtunk csinálni, az egy erős elméleti irányultság volt, már maga a tanszéki

[2] Bókay Antal 2003 augusztusától 2007 júliusáig volt a PTE oktatási rektorhelyettese.
[3] Jelen kötetben ld. a 36/a. sz. dokumentumot.

struktúra is ezt tükrözte, hogy volt egy irodalomelméleti és egy irodalomtörténeti tanszék – ez elképzelhetetlen volt a többi egyetemen. Máshol még az irodalomelmélet oktatása is külön küzdelem eredménye volt. Itt alapvető dolog volt az irodalomhoz való új hozzáállás, az olvasási stratégiák tanítása, a művészetelmélet és esztétika tanítása és az, hogy elindult egy művészettudomány szak sok harc árán, amit a minisztérium nem is akart elfogadni sokáig, mert nem esztétika volt, hanem tulajdonképpen irodalomelmélet. Elmondható, hogy akkor csak Pécsett volt nemzetközi szinten is elfogadható irodalmár-képzés. Ez példa volt a velünk egykorú kollegáknak a többi egyetemen és velünk példálózva kezdtek bele hasonló képzésbe, alakultak irodalomelméleti kutatócsoportok. Generáló hatása volt a pécsi képzésnek a nyelvészeti és nyelvelméleti kutatásokban is. Meghatározó volt ebben Szépe György szerepe (ő volt például a modern nyelvészeti alapú magyar generatív hangtan megalkotója, ami akkor komoly nemzetközi figyelmet hozó teljesítmény volt).

Bécsy Tamás és Szépe György szerepe azért is volt kiemelkedő jelentőségű szakmai tevékenységükön kívül, mert a kari tanácsi és egyéb egyetemi fórumokon is aktívan részt vettek, sőt már kezdettől a Szabolcsi-bizottságban is. Volt lehetőségük arra, hogy szükség esetén felkeressenek olyan párt- és állami vezetőket, akiknél el tudtak intézni különféle dolgokat az egyetem érdekében. Személyes hatásuk és varázsuk mellett volt köztük némi ellentét is, amit én dékánhelyettesként érzékeltem olykor. Másféle emberek voltak, Bécsy szisztematikus volt, a maga elméleteit, elveit, eszméit körömszakadtáig védte, Szépének milliónyi ötlete volt, de sohasem sértődött meg, ha valamelyik nem valósult meg. Egyszer például felvetette, hogy a Sörgyár területét szerezze meg a Minisztérium, mert oda elférne egy kar. De az is akkor szintén abszurdnak tűnő ötlete volt, hogy a kollégiumot költöztessük ki és helyezzünk el ott tanszékeket, az viszont megvalósult, ma ez a D-épület. Jelentős szerepük volt abban, hogy az akkori nemzetközileg is elismert, de életkorban a középgenerációhoz tartozóként nagy tanítványi és ismeretségi körrel rendelkeztek. Ezekben a szakmákban az oktatógárda nagy része nekik köszönhetően került ide. Bécsy például meghallotta, hogy Dunaújvárosban a Filozófia Tanszéken egy fiatal oktató Origenésszel és egyházatyákkal foglalkozik, ami az akkori körülmények között nem volt egy mindennapi dolog. Fel is kérte, hogy jöjjön Pécsre oktatni és a fiatalember, akit Somos Róbertnek hívtak, el is jött Pécsre oktatni, nemrégiben egy cikluson át dékánja is volt a karnak... Szépén és Bécsyn (és a többi szakterület hasonló pozíciójú vezetőin, Polányi Imrén, Ormos Márián, Vastagh Zoltánon) keresztül jött ide Pécsre az a generáció, aki megvalósította itt az egyetemet. Különösen szerettem Polányi Imrét a régi kollégák közül, fantasztikus karaktere volt, nagyon jó emberi rálátása a dolgokra, egyfajta katalizátora volt a folyamatoknak, és olyan ember, akire a történész fejlesztés során Ormos Mária is folyamatosan támaszkodhatott és együtt kitűnő történészgárdát hoztak össze. A lejáró oktatók arányát aztán a kar fokozatosan csökkentette. Ebben voltak háborúskodások is, de ez egy folyamatos, tudatos átalakítás volt, hogy fokozatosan a pécsiekre, a tanítványokra helyeződjön a hangsúly.

Minden harc, zűr, izgalom ellenére valahogy romantikus, lelkes időszak volt a nyolcvanas évek körüli idő. Felnyílt akkor valami, megformálódott egy sokféle tagból álló, oktatói, hallgatói szellemi közösség és egy komoly „mű", egy felsőoktatási modell, intézmény született meg. Lehet, hogy csak a nosztalgia mondatja ezt, de ma, nekem hiányzik ennek a lelkes modernizációs időnek a dinamikája, hangulata. Az kétségtelen, hogy egy egyetemet nem lehet pár év, sőt talán pár évtized alatt sem igazán felfejleszteni. A pécsi program, a Tanárképző Kar, majd a belőle kiváló, kialakuló karok időben születtek, akkor a nyolcvanas években volt talán még egy olyan belső, szellemi és szervezési erő, amely komoly eredményt hozott. Jó lenne folytatni.

3. Interjú Bernáth Józseffel

A neveléstudomány főiskolai tanára, 1982–1984 között a Tanárképző Kar dékánhelyettese. Jelenleg ny. docens.
Az interjú formája: írásban feltett kérdésekre kapott válaszok.

Mikor és miként értesült az új pécsi egyetemi szintű tanárképzés tervéről? Miként kapcsolódott be a munkába?

1975-ben lettem a Pécsi Tanárképző Főiskolán a pedagógiai tanszék docense, 1976-ban pedig – már a neveléstudomány kandidátusi fokozatát elnyerve – főiskolai tanára. Az intézmény oktatási-nevelési bizottságának elnökeként állandó meghívottként jelen lehettem a főiskola tanácsülésein. Itt hallottam először az intézményfejlesztés tervéről a hetvenes évek közepén-végén. De személy szerint is eljutottak hozzám információk Gáspár Lászlótól, vagy Bókay Antaltól, aki amerikai útjairól mindig hozott egy sor friss és a mi főiskolánkon is aktuális és újszerű ötletet. Ilyen volt például az oktatók hallgatók általi, oktató-nevelő munkájukat értékelő skála, amit több féléven át ki is próbáltunk. De ezen kívül is sokat beszélgettem az intézmény irányítása, szervezeti rendje, klímája stb. frissítésének szükségességéről és lehetőségéről Vastagh Zoltánnal, Trócsányi Miklóssal vagy Kovács Sándorral.

Miképpen reagáltak a pécsi kollegák a tervekre?

Ahogy fokozatosan körvonalazódott az elképzelt pécsi program, úgy vált lehetővé a kollégák számára annak megértése és végiggondolása. Az oktatók jó része nyitott volt a tervek mérlegelésére, mások inkább várakozó – „majd meglátjuk" – álláspontra helyezkedtek. Akadtak olyanok is, akik aggályaikat fogalmazták meg.

Milyen tárgyi és személyi fejlesztések valósultak meg nehezebben? Érezhető volt-e szervezeti ellenállás? Hogy alakult az újonnan érkező és a „pedfős" oktatók, dolgozók viszonya?

Bókay Antal említi a témával foglalkozó áttekintésében, hogy „a pécsi fejlesztés az utolsó pillanatban indult, akkor, amikor még volt vagy lehetett szerezni pénzt…"[4] A tárgyi és személyi fejlesztés így sem lehetett problémáktól mentes, de négy-öt év alatt (az első, de nem az utolsó nekirugaszkodás nyomán) lényegében megteremtődtek a színvonalemeléshez szükséges feltételek.

A főiskola MSZMP szervezetei időnként megfogalmaztak gondokat, aggályokat, amiket – egzisztenciát, presztízst, pozíciót féltő – oktatók és vezetők vetettek fel. De haszonnal is jártak, nemcsak kényelmetlenséggel: e jelzések nyomán még nagyobb körültekintéssel, tapintattal kellett, lehetett szervezni az új intézményi viszonyokat. Ugyanakkor szervezeti ellenállást nem tapasztaltam.

[4] Bókay Antal: A Janus Pannonius Tudományegyetem megteremtődése, a pécsi felsőoktatás alakulása a hetvenes, nyolcvanas években. In: Pilkhoffer Mónika (szerk.) *Régió vagy provincia? Pécs kulturális élete a hatvanas, hetvenes és nyolcvanas években*. Művészetek Háza, Pécs Története Alapítvány. Pécs, 2006, 50.

Milyen szakterülethez, tanszékhez kapcsolódott? Milyen átfogóbb, intézmény-/oktatásfejlesztést érintő munkákba kapcsolódott be?

Oktatóként a neveléstudományi tanszékhez kapcsolódtam mindvégig, 1975 augusztusától 2001 augusztusáig, nyugdíjba vonulásomig (1984 augusztusától 1986 augusztusáig másodállásban). Ám 1982–1984 között tartó ciklusban dékánhelyettesi feladatokat is elláttam, karöltve Bókay Antallal. (A dékáni teendők végzésére Vastagh Zoltán, illetve Fischer Ernő kapott megbízást.) Ebben a minőségben felügyeltem és képviseltem a hallgatók gyakorlati képzését, a két gyakorló általános iskolát és több tanszéket (neveléstudomány, ének-zene, oktatástechnika, rajz, pszichológia, testnevelés). A gyakorlat-közelibb képzés jegyében – a tanárjelöltek általános és középiskolai tapasztalatai és élményei felélesztése és mozgósítása érdekében – kidolgoztunk s bevezettünk egy kétnegyedéves pedagógiai-neveléslélektani stúdiumot Bevezetés a pedagógiába címen. Az ezzel kapcsolatos szöveggyűjteményt Gáspár László állította össze. Ugyanilyen megfontolásból szerveztünk néhány jó hírű pécsi középiskolába hospitálást, összeállítva és kézbe adva egy megfigyelési szempontsort. Az így szerzett tapasztalatokat is értelmeztük a hallgatókkal az említett stúdium keretében. A televíziós műsorvezető és szerkesztő Hidvégi József újságírót felkértem egy 35-40 perces – az országos hírű szentlőrinci iskola kísérleti modelljét bemutató – videofilm elkészítésére. Ennek bemutatásával és elemzésével próbáltuk felkelteni a hallgatók figyelmét az iskola mint egész működési rendjére és sajátosságaira, valamint megújításának lehetséges variációira. Ugyanezt a célt szolgálta Páldi János igazgató meghívása és a hallgatók számára beavató előadása, konzultációja a szolnoki Varga Katalin Gimnáziumból, ahol az élethosszig tartó tanulás-művelődés megalapozására szerveztek akciókutatást a 70-es évek második felében, amire a hamburgi UNESCO Pedagógiai Intézete is felfigyelt.[5]

A bölcsészkar kialakításában úttörő szerepet játszott a magyar nyelv és irodalom, valamint a történelem tanszék Bókay Antal és Bécsy Tamás, illetve Szépe György és Horányi Özséb, másfelől Polányi Imre, Ormos Mária és Vonyó József élenjáró szervezőknek köszönhetően. E tanszékek mintájára „emelte a tétet" a rajz és a testnevelés tanszék. Az előbbiben Rétfalvi Sándor, az utóbbiban Szigeti Lajos és Vas Miklós állt az újító-fejlesztő törekvések élére. De nem feledhető a TF kiváló tanára, Nádori László inspiráló, segítőkész közreműködése sem. Közben – némi fáziskéséssel – tervek formálódtak és komoly munkálatok folytak a természettudományi kar kiépítése érdekében. Én magam, dékánhelyettesként, a rajz és a testnevelés tanszék oktatói állományának megerősítésében igyekeztem közreműködni az említett kollégák mellett, mögött.

Milyen változás volt megfigyelhető a hallgatóság összetételében, mentalitásában a korábbi „pedfős" évekhez képest? Változott-e a tanár-hallgató viszony?

Módomban volt megtapasztalni az egyetemi szintű, egységes (az általános iskola felső tagozatára, egyben a középiskolai munkára is felkészítő) tanárképzésben tanulmányokat kezdő hallgatók felkészültségét, műveltségét, olvasottságát. Többségük figyelme és érdeklődése a szakképzésre irányult: kutatók, újságírók, könyvszerkesztők, lektorok, tévések, fordítók stb. szerettek volna lenni. És számosan lettek is. Kevesebben voltak azok, akik eme intenzív szakirányú érdeklődést összekapcsolták volna a tanári pálya iránti figyelemmel. Ez utóbbi irányultság és motiváció megerősödését nem segítette elő az a vélekedés, hogy aki jó, azaz

[5] Bővebben: Bernáth József – Horváth Márton – Mihály Ottó – Páldi János: *Az önálló tanulás feltételei és lehetőségei. Vizsgálat egy kísérletező gimnáziumban.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.

felkészült és elmélyült szaktudományi kompetenciákkal rendelkezik, az *eo ipso* jó, tehát dolgát értő pedagógus is.

Azt hiszem, változott, s javult a tanár-hallgató viszony az új képzési rendben, talán legfőképpen a kiscsoportos, intenzívebb, gondolkodásra és vitára késztető szervezeti és tartalmi átalakulásra, a tutori szisztémára, az elmélyült konzultációkra tekintettel.

Miképpen vettek részt a MSZMP szervezetei a folyamatban? Mit tudott, mit érzékelt a pécsi programok oktatáspolitikai, politikai támogatásáról?

Az egyetemi szintű egységes tanárképzés és bölcsészkar létrehozását alapos számvetés birtokában messzemenően támogatta a legfelső párt- és állami vezetőség, nemkülönben a Baranya megyei és pécsi pártszervezet, valamint tanácsi irányítás. Takács Gyulától tudom, aki a Baranya megyei tanács meghatározó, koncepciózus, kiváló szervezőképességgel rendelkező tisztségviselője (elnökhelyettese) volt a hatvanas, hetvenes és nyolcvanas években, és aki közvetlen tapasztalatát meg is írta nemrég,[6] hogy Aczél György miniszterelnökhelyettes legmaradandóbb érdeme Pécsett a város egész jövőjére kiható egyetemfejlesztés. Az országos és helyi vezetők úgy látták már a '70-es évek közepén, hogy a Pécsi Tanárképző Főiskola nagy érdemei mellett sem tudja pótolni a korábban elveszett bölcsészkart – tolmácsolja most az akkori megfontolásokat Takács Gyula –, és így erősen meggyengült Pécs „egyetemi város" jellege. A bölcsészkar hiányzott a város tudományos és kulturális életéből. Az akkor szélesedő középfokú oktatás kedvezett az ügynek, mert kívánta a nagyobb létszámú és magasabb színvonalú tanárképzést. Az ország egyetemei viszont ellenezték, hogy új bölcsészkar jöjjön létre. Ők inkább a meglévő bölcsészkarok kapacitását szerették volna növelni.

Aczél György 1978-ban – informális párt- és kormánydöntés alapján – Országos Előkészítő Bizottság létrehozását kezdeményezte, élén Szabolcsi Miklós akadémikussal és szervezőtitkárként Bókay Antallal; és bekapcsolva a bizottsági munkába a protestáló egyetemek képviselőit is. A folyamat fő mozgatója 1985-ig Aczél György volt, noha ezt – talán taktikai okokból – a nyilvánosság előtt nem demonstrálták. Az előkészítő bizottság átfogó elképzelést alakított ki és kidolgozta az egyes szakterületekre szóló programot. S '81 végén megszületett a várt minisztertanácsi határozat. 1983-ban pedig elindult az egyetemi szintű képzés, létrejött a tanárképző kar , vele egyidejűleg a Janus Pannonius Tudományegyetem. Ebben a sok reménnyel kecsegtető, értékmegőrzésre, de új értékek teremtésére és befogadására törekvő munkafolyamatban bölcsen kanalizáló szerepet vállalt és játszott a még háromkarú pécsi egyetem rektora, Földvári József jogászprofesszor.

Milyen változtatásokra volt szükség az eredeti tervekhez képest?

A kísérleti jelleg természetessé, az élet pedig szükségessé tette a különböző léptékű korrekciókat. Ezek között, sajnos, egy-két vitatható változtatás is előfordult.

Milyen új kapcsolatok alakultak ki a reform által a város közéletével és kulturális életével?

A többéves fejlesztőmunka során meglévő munkakapcsolatok erősödtek meg, s újak is kialakultak. Amennyire én ezt érzékelhettem, elsősorban az egyetem s a karok, valamint a megye és a város vezetői között bontakozott ki termékeny párbeszéd. Kiváltképpen vonatkozik ez Bihari Ottóra, Tigyi Józsefre, Ormos Máriára és Takács Gyulára. Végülis Pécs való-

[6] Takács Gyula: Aczél György és a Pécs-baranyai kultúra a múlt század 60-70-80-as éveiben. *Pécsi Szemle* (15.) 2012. nyár, 104–117.

ban „egyetemi város” lett, amelyet büszkén vállal. A Város Napjául is az 1367-es első magyar egyetem alapításának napját, szeptember elsejét választotta.

Melyek a pécsi program legjelentősebb eredményei?

A pécsi program legjelentősebb eredménye – Bókay Antal szavaival – „az akkoriban teljesen egyedülálló és egyedülállóan progresszív egyetemi modernizációs folyamat” gyümölcseként létrejött a bölcsészkar. Aminek nyomán szerveződött a többi (természettudományi, művészeti) kar, megújult s új képzési területekkel bővült a testnevelési intézet, s megtette első lépéseit a felnőttképzés is a karrá válás útján. E területeken megjelentek a magasan képzett, minősített oktatók, vendégtanárok, köztük számosan a fiatalabb korosztályokból. Jelentősen megnőtt a képzési kínálat, s így az egyetem iránti hallgatói érdeklődés is. Jó érzékkel fordultak az új intézmény szervezői az amerikai modell felé, amelyben kisebb létszámú hallgatói csoportok működhettek, megélénkült az oktatók és hallgatók közti munkakapcsolat, növekedett az oktatási idő a vizsgaidőszak terhére, átalakult a vizsgarendszer.

Melyek voltak a program ön által érzékelt legfontosabb kudarcai, sikertelenségei?

A pécsi egyetemfejlesztő törekvéseket sikeresnek tartom. Egy kudarcról tudok. A magasan kvalifikált oktatók Pécsre hívása sokat lendített a szakmai kiteljesedésben. Ám a meghívottak egyike, aki Budapestről járt „le” kéthetente néhány napra, zárt gondolkodásával, de koránál fogva sem volt képes az adott tanszéken lévő, tettre kész fiatal erők ambicionálásra. E rossz vezetőválasztás több éven át hátráltatta a szükséges kibontakozást. De elgondolkodtató az is, hogy a pedagógia és a pszichológia – a ’80-as évek elején legalább is – nem tudta növelni a pozícióját. Értelmetlen fejlemény volt a szaktanszékeken régóta működő metodikusi státuszok megszüntetése, aminek a kárát a gyakorlóiskolák vezetői és szakvezető tanárai gyakran tapasztalták, a pedagógiai érdeklődés megcsappanásával együtt. Ezt a hibát máig nehezményezi a kérdéses időszakban kiváló munkát végző Brandstätterné Temesy Tünde is az 1. sz. Gyakorló Általános Iskola ny. igazgatója.

4. Interjú Vonyó Józseffel

A Tanárképző Főiskola majd a Tanárképző Kar adjunktusa.
Jelenleg ny. címz. egyetemi tanár.
Az interjú formája: előszóban elhangzott és rögzített interjú szerkesztett változata.

Hol, mikor és milyen pozícióban találkozott először azzal, hogy itt Pécsett egy új típusú képzés fog indulni?

Amikor már működött a Szabolcsi-bizottság annak a tevékenységéről értesültem, elsősorban Bókay Antaltól. Az első részvételem ebben a munkálatban az volt, hogy volt egy megbeszélés a főiskolán, ahol ott volt Szabolcsi és a bizottság néhány tagja, és a főiskolai oktatók egy csoportjával beszélgettek. Én ekkor a Tanárképző Főiskola MSZMP csúcsvezetőségének ifjúsági felelőse voltam. Nem emlékszem, hogy egyszerű oktatóként vagy az említett funkciómból következően hívtak meg, de ez volt az első alkalom. Később olyan fórumokon is részt vettem, ahol Bihari Mihály is részt vett, aki a minisztérium részéről elsőszámú felelőse volt ennek az ügynek. Itt volt lehetőségem tájékozódni és elmondani a véleményem ezekről a kérdésekről. Azt tapasztaltam, hogy jó néhány észrevételt elfogadtak és figyelembe vettek a tervezet kialakításánál. Voltak viták, én pozitívan fogadtam a kezdeményezést, úgy láttam, hogy ez egy jó irány és a későbbiekben ennek megfelelően vettem részt minden olyan munkában, ami ennek a megvalósítását szolgálta.

Csak ezeken a fórumokon értesült erről vagy a párt révén is kapott információkat vagy iránymutatást?

Az ügy egyértelműen politikai döntés volt, az MSZMP KB döntött, a minisztérium volt a megvalósító, de amikor már a tervezetek megvitatásra kerültek a Főiskolán és más intézményekben, én nem emlékszem semmilyen külön pártutasításra vagy elvárásra. A pártszervezet természetesen az egész folyamatban részt vett – mint minden ilyenben a korszakban. Amikor már Bihari is részt vett a megbeszéléseken, akkor részvételem már a pártfunkciómból fakadt.

Részvétele kettős volt, hiszen e mellett történészként részt vett az ottani szakmai munkában, sőt azok közé tartozott, akik a főiskolai, majd az egyetemi képzésben is részt vettek. Milyen volt a főiskolai és az egyetemi képzéshez felvett tanárok helyzete, voltak-e feszültségek?

Igen, ha nem lettem volna oktató, akkor e párttisztséget sem viselhettem volna, mert választott társadalmi tisztség volt. Bonyolult, sokszínű, összetett, de rendkívül érdekes volt a régi és új tanárok viszonyulása, még a történelem tanszéken belül is, de különösen kari szinten. Sok tényezőn múlott ez, én három dolgot emelnék ki. Egyrészről azt, hogy milyen volt az oktatók szakmai helyzete. Ha valaki doktorált vagy kandidátusi fokozatott szerzett – esetleg már ismert volt a szakmában –, akkor neki biztos helye volt. Azoknak volt rossz pozíciója, akiknek ez nem volt meg, mert a főiskolán nem volt feltétlenül elvárt a tudományos munka és a fokozatszerzés. A hetvenes évektől azonban azért, ezt saját helyzetemben is tapasztaltam, egyre inkább elvárt volt a tudományos munka és legalább a kisdoktori cím szerzése, de így is kisebbségben voltak a főiskolán, ha jól emlékszem 10 alatt volt a kandidátusok száma. Volt egy szűrés, minden egyes oktató helyzetét, teljesítményét megvizsgálták, és ennek alapján döntöttek a sorsáról. A döntés azonban nem jelentette azt, hogy elbocsátották, csu-

pán azt, hogy átveszik-e egyetemi státusba (tanársegéd, adjunktus). A második tényező az volt, hogy hogyan viszonyultak az újak, azon belül a vezetők a régiekhez. Három meghatározó személyiség volt az egyetemi képzés koncepciójának kidolgozásában, akik újak voltak: Ormos a történelem, Bécsy az irodalom és Szépe a nyelvészet területén. A történelemképzésben nyilvánvaló volt, hogy Szűts Emil, majdnem hatvanévesen, minden tudományos cím nélkül nem volt átsorolható, de Ormos személyesen támogatta kutatását és könyve[7] megjelenését. Ez a személyre szabott segítségnyújtás nála a későbbiekben is megfigyelhető volt. Az, hogy ez hogyan alakult más tanszékeken, azt nem tudom, de az fontos volt, hogy hogyan képviselték a koncepciót, ami alapján az új egyetemi kar létrejött és az egységes tanárképzés kialakult. A történelem tanszéken Ormos mellett Tilkovszky és Katus, a három „nagy," de a többiek (Zimányi, Barta, Petneki) is alapvetően Ormoshoz hasonlóan, segítséget nyújtva álltak a kérdéshez, ez megkönnyítette a munkát az új helyzetben. Ormos ráadásul nem egyedül dolgozta ki a történelemoktatás koncepcióját, hanem Polányival együtt, akit Szegedről ismert; tehát egy régi és új ember együtt. Ez persze nem jelentette azt, hogy visszafogta volna magát Polányi az újítások terén, de elfogadhatóvá tette az ügyet a régiek számára is. Ezzel együtt természetesen komoly viták és ellenérzések is voltak. Két oktató ment el a régi főiskolai gárdából: Dénes Béla pontosan 1982-ben töltötte be a 60. életévét és ő azonnal elment nyugdíjba, a tanszékre se tette be többet a lábát. Nyugdíjba vonult hamarosan Bernáth János is, aki módszertanos volt. Fontos volt, hogy hogyan képviselték ezek a vezető oktatók azt az ügyet, amit nagyon körültekintően, nagy erőbedobással kidolgoztak és megpróbáltak megvalósítani: ez is befolyásolta a reakciókat. Ebből a szempontból Bécsy egy sokkal direktebb, Szépe pedig egy diplomatikusabb, taktikusabb irányvonalat képviselt, miközben tartalmilag következetesen tartotta magát az elhatározott célokhoz. Bécsy próbált nyomást gyakorolni más tanszékekre is, például Polányival és velem is beszélt, hogy szerinte micsoda hülyeség, hogy mi összességében tanítjuk a történelmet, válasszunk ki inkább egy-két korszakot és azon tanítsuk meg a történelmi ismeretek fölhalmozásának, a kutatásnak a módszertanát. Ebből aztán voltak viták, amikor ilyet a régiek meghallottak, elképedtek… Magam is így voltam, azóta már máshogy látom a dolgokat, persze nem teljesen úgy, mint Bécsy. Elképzelhetetlennek tartom, hogy egy történeti problémát meg lehet érteni az előzmények nélkül, és ezek nagyon gyakran nem néhány évtizedre mennek vissza.

Volt egy nagy probléma, amit én kari párttitkárként 1982 vége felé megpróbáltam kezelni: az új koncepcióval kapcsolatban lényegében véve érdemi és alapos információt csak az egyetemi képzést indító tanszékek oktatói kaptak, a többiek csak áttételesen, szórványosan, ráadásul nem találkoztak azokkal az emberekkel, akik az egész új rendszert létrehozták. Két dolgot kezdeményeztem, amikor kari titkár lettem 1982 nyarán vagy kora őszén, és amikor létrehozták az egyetemi pártbizottságot Gáspár János függetlenített párttitkár vezetésével (aki addig a főiskolai titkár volt). A feszültség a kari vezetésben is lecsapódott, Fischer Ernő a dékánhelyettes, ha mérsékelten is, de támogatója volt az új rendszernek, de képviselte az egész egyetemi képzésből kimaradó természettudományi szakokat. Egyrészről kari vezetőségi kötetlen megbeszélést kezdeményeztem. Akkor még a főiskolának volt egy szőlője és borpincéje, a mezőgazdasági szak gyakorlóterepe, és ott a főiskola borát iszogatva meg pogácsázva tudtuk kibeszélni ezt az ügyet, a szakszervezetet is bevonva. Másrészről összehívtunk két fórumot: külön a humán és a természettudományos szakoknak. Leültettük a megjelentek elé Szépét és Bécsyt, hogy ismertessék, hogyan és milyen körülmények között valósítanák meg a programot és aztán mindenki elmondhatta a véleményét.

[7] Szűts Emil: *Az elmerült sziget. A Baranyai Szerb-Magyar Köztársaság*. Baranya Megyei Könyvtár, Pécs, 1991.

Nagyon indulatos felszólalások is voltak, ez már az oktatók személyiségéből is fakadt, a legindulatosabbak a humánon hangzottak el az addigi oktatók részéről. Nyilván nem lehetett feloldani a konfliktusokat és érdekellentéteket, de azt a hiányt részben pótolni lehetett, hogy első kézből tájékoztassák az érintetteket. A régi oktatók egy része egyébként azért is ellenkezett, mert látta azt, hogy valami teljesen újat kell csinálni, át kell állítani a gondolkodásmódot, más szemlélettel kell oktatni, mást kell oktatni, ami hatalmas munkával járt.

A fő hangsúly változatlanul a tanárképzésre esett. Miben változott az új rendszerben a gyakorlati képzés, mennyire voltak megőrizhetők a korábbi módszertani hagyományok?

Általánosságban, kari szinten is a használható elemeket módosított formában megőrzendőnek tartottuk, és mindehhez még jobban hozzá kívántuk igazítani a történész, irodalmár stb. szakmai képzést. Ez nem volt egy könnyű munka, mert itt is érvényesült az, ami az egész ügyhöz való hozzáállást jellemezte, hogy ez pluszmunkát jelentett a régiek számára. A pedagógiai-pszichológiai képzés jelentősége nem csökkent, de szemlélete átalakult. Ez különösen azt követően vált markánssá, amikor Gáspár László belépett a folyamatba, aki nem pedagógiaelmélettel foglalkozó kutatóként érkezett, hanem nagyon izgalmas sikeres kísérleteket végrehajtó, iskolai tapasztalatokkal rendelkező igazgatóként. Az egyetemi történelemtanár-képzésben törés azért nem volt megfigyelhető, mert Bernáth János távozásával Zsoldosné Olay Ágnes került módszertanosként a tanszékre. Ekkor még a szaktanszéken voltak a módszertanosok, amit sajnos később megszüntettek (ekkor csökkent le a módszertani képzés súlya és minősége). Zsoldosné kiváló középiskolai tanár volt, aki rendelkezett általános iskolai tapasztalatokkal is és korábban szakvezető is volt. Jól felkészült és nyitott tanár volt, aki szakköröket szervezett és rendszeresen vitte a diákjait múzeumba. Ő meg tudta valósítani személyében is az egységes tanárképzésre kidolgozott módszertani elveket. A főiskolának két gyakorló általános iskolája volt, és nagyon jónak látszott az az elv, hogy a középiskolai tanítási gyakorlatot nem egy gyakorló gimnáziumban, hanem a város több, különböző típusú iskolájában valósítják meg; beleértve akár a szakmunkásképzőket is, hiszen történelmet tanítani utóbbiban heti egy órában vagy egy gimnáziumban nagy különbséget jelentett. Erre is fel kellett készülni, viszont ez gondokat okozott a szervezés tekintetében: egy széles körű hálózatot fenntartani, a szakvezető tanárokat kiválasztani, az anyagi feltételeket biztosítani. Voltak is problémák a megnövekedett szakvezetői díjak kifizetése terén. A két gyakorlóiskola kapacitása sem volt elég az iskolai gyakorlati képzéshez, így más általános iskolába is kerültek hallgatók. Korábban is gyakorlat volt, és ez meg is maradt, hogy valaki nem Pécsett, hanem lakóhelyén teljesítsen egy olyan egyhónapos gyakorlatot, aminek keretében részt vett az iskola életében.

Mennyire voltak mások – akár politikai szempontból – az egyetemi képzésben részt vevő diákok? Volt-e kapcsolatuk a főiskolásokkal?

Természetesen az új rendszer a hallgatók összetételében és mentalitásában is változást hozott. Átjárás a két képzés között nem volt lehetséges, kivéve, ha valaki újra felvételizett vagy különbözeti vizsgát tett. Utóbbira elvi lehetőség volt, de én nem emlékszem, hogy történt volna ilyen. A főiskolai képzés 1983-tól csak kifutó volt azokon a szakokon, ahol egyetemi képzés indult. Többféle hatás alakította ki azt, hogy az egyetemi hallgatók mentalitásukban mások voltak. Egyrészről olyan új szakok indultak, elsősorban az irodalom–esztétika szakot kell itt kiemelni, amelyek nem léteztek a felsőoktatásban és az ez iránt érdeklődőbb, konstruktívabb, probléma-centrikusan gondolkozó, azt is mondhatnám, a legértelmesebb diákok ide akartak jönni. Másrészről nem érvényesült már a korábbi beis-

kolázási szabály, mely szerint Budapest és az akkori Komárom megye kivételével az egész Dunántúlról érkeztek a főiskolai hallgatók (máshonnan csak kivételes esetben). Az egyetemi képzéssel ez feloldásra került és például Budapestről is jött viszonylag sok hallgató. Akkor a szellemi élet még erősebb Budapest-centrikussága miatt egészen más volt az ottani és a vidéki értelmiségi mentalitás, és ez a különböző helyekről érkező hallgatókon is érzékelhető volt. Ráadásul nem jelentkezett annyi megfelelő hallgató, ahányat a keretszám alapján fel tudtunk venni, mivel nem volt ismert még a pécsi képzés. Az első évfolyamon különösen az angol– és orosz–történelem szakosok között nagy számban voltak az ELTE-ről helyhiány miatt átirányított hallgatók. Az itteni képzés hangulatára, jellegére és színvonalára jellemző, hogy egy vagy egy sem ment vissza az ELTE-re. Utólag a tízéves találkozón mesélték nekem, hogy mind úgy jöttek ide, hogy az első év után visszakérik magukat a fővárosba. Maradásuk oka az volt, hogy látták, itt egy teljesen más, negyedéves szerkezetű, rugalmasabb képzés történik (ez főleg az első év módszertani tárgyaira volt érvényes). A legfontosabb talán az volt, hogy itt olyan személyes kapcsolatok voltak tanár és diák között, és olyan közösség jött létre, ami hagyományos volt a főiskolán, de ismeretlen volt más bölcsészkarokon – a volt gimnáziumi osztálytársaiktól hallott hírek alapján.

Ebből és azoknak a tanároknak mentalitásából, akik mögöttük álltak, és akik kutatóintézetekből érkeztek, más szellemiséget képviseltek, fakadt az, hogy ezek a lányok és fiúk sokkal nyitottabbak voltak társadalmi és politikai problémákra. Ezt a véleményüket ki is fejezték, nemcsak magánbeszélgetésekben, hanem igyekeztek ennek fórumot is teremteni. Olyan kiállítást hoztak létre, amely vihart kavart az intézményben, erről az egyik, általam az Egyetemi Levéltárban elhelyezett dokumentum[8] is szól. Nyilvánvalóan ezeket a jelenségeket kezelni kellett, de hozzá kell tenni, hogy ez a mentalitás nemcsak az egyetemistákat jellemezte, hanem a főiskolások egy részét is. Ezt bizonyítja, hogy 1982-ben, még a főiskolások körében, Pécsett is megszerveződött a Dialógus-mozgalom, ami már önmagában azt jelentette, hogy a hallgatók újfajta hozzáállásával kell számolni. Véleményem szerint másodlagos szerepe volt a hallgatók társadalmi hátterének, rekrutációjának, az elsődleges-ok az ország gazdasági-társadalmi helyzetének változása volt. A hetvenes években a szociális intézkedések (GYES, GYED), a tömeges lakásépítések pozitív folyamatokat indítottak el. A nyolcvanas években válságtünetek kezdtek jelentkezni (hitelfelvétel stb.) és erre a társadalom is másként reagált. Ráadásul 1978 után kiszorultak az évtized eleji visszarendeződési hullám keményvonalas képviselői (Komócsin, Biszku), és a sajtóban és a közéletben nyitottabb hangulat volt érezhető. Erre természetesen a reakció eltérő volt. Volt egy hivatalos párt elvárás, amit képviselt természetesen az elhárítás is (már a Dialógus-mozgalommal kapcsolatban is), de akkorra csúcsosodott ki, amikorra létrejött az egyetemi pártbizottság, tehát 1982 őszére, amikor én már kari párttitkár voltam. Én erről az ügyről saját történészhallgatóim egyikétől értesültem, hogy létrehoztak egy ilyen kört, de leszedik a faliújságról a kitett lapjaikat, vegzálják őket, stb. Kértem, hogy szervezze meg, hogy üljenek össze a kör tagjai a kollégiumban és én nagyon szívesen elbeszélgetek velük.[9] Ők el is mondták, mik voltak a céljaik, vitatkoztunk is, mert voltak olyan dolgok, amikben nem értettem velük egyet, de tudomásul vettem, hogy így gondolkodnak, semmiféle ártalmasat nem vettem észre abban, amit ők képviseltek (leszerelés, világbéke). Ezt nem így látta az elhárítás és az egyetemi pártvezetés, és titkára, Gáspár János, aki függetlenített státusa miatt is más helyzetben volt,

[8] Jelen kötetben ld. az 58. sz. dokumentumot.

[9] Lásd ehhez: Ungváry Krisztián: Egy eljárás genezise: a Dialógus Pécsett. *Élet és Irodalom* (LI.) 2007. május 18. Kötetben: Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt – A pártállam és a belügy: A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990*. Budapest, 2008, 414–427.

mint én oktatóként. Igyekeztem a hallgatókat arra rábírni, hogy oly módon folytassák tevékenységüket, mely nem direkt rendszerellenes, mert arra le fognak csapni. Az első faliújságra feltett lapot Gyurcsánnyal mint KISZ-titkárral szedették le – arról a faliújságról, amit a Gyurcsány rakatott ki azért, hogy a diákok szabadon mondják el a véleményüket. Ezzel a lehetőséggel éltek a Dialógus tagjai. Az eset után Gyurcsány közölte, hogy ő soha többet nem fog leszedni semmit a faliújságról. Ezt követően már nem ő szedte le, hanem a kari hivatalvezető, aki, mint az utóbbi években kiderült, fizetett SZT-tiszt volt.[10] Ezek a jelenségek már mutatták, hogy másféle vélemények is jelen vannak az intézményben, a párttagságon belül is. Ezek a vélemények felerősödtek az egyetemista körökben, különösen az irodalom–esztétika szakosok körében, akik megszervezték az 1984-es kiállítást. Előtte fejezték le a *Mozgó Világ*ot – ők kitettek egy régi *Mozgó Világ* számot gyászkeretben, meg egy emberi ürüléknek látszó dolgot (mert Aczélt nem mertek kiírni) odaírták, hogy Révai stb. Ez óriási botrányt váltott ki, és a legkeményebb letolást Bécsytől kapták, aki a korabeli politikai viszonyok között okkal félt attól, hogy ezzel lehetetlenné teszik a szak vagy az egész egyetemi képzés folytatását. A botrány elcsitításában véleményem szerint annak is szerepe volt, hogy a kari pártvezetőség egy olyan állásfoglalást adott ki, ami képviselte a párt álláspontját, de a hallgatókkal szemben a hangsúlyt arra helyezte, hogy tudomásul kell venni, hogy a hallgatóságnak önálló véleménye van, szorgalmazni kell, hogy nyitottak legyenek, és ennek megfelelően kell foglalkozni velük.[11] Semmiképp nem támogattuk az adminisztratív eszközökkel való fellépést, hanem a meggyőzés eszközét szorgalmaztuk. A Dialógus-csoport és a kiállítás ügyét érdemes együtt szemlélni, azért is, mert itt már megmutatkozott a kari és az egyetemi pártvezetés véleménykülönbsége is, mely aztán más esetekben is testet öltött. Ebben biztos az is benne van, hogy én személyesen sokáig nagyon naivan viszonyultam a politikai ügyekhez, „beálltam a sorba" még 1968 után is, engem még a csehszlovákiai bevonulás sem ébresztett rá arra, hogy itt máshogy kellene csinálni a dolgokat. Ami engem erre rádöbbentett, az két dolog volt. Egyrészt kutattam a Gömbös pártjának, a Nemzeti Egység Pártjának a történetét, és elképesztő hasonlóságokat tapasztaltam a két szituáció között. Ráadásul az akkori marxista történetírás fasiszta diktatúra kiépítését látta Gömbös rendszerében – tehát az a rendszer mondja erről a rendszerről azt, amit ő csinál. Ezek a hasonlóságok gondolkodtattak el először, majd jöttek a lengyelországi események. 1980 körül ott a pártszervezetek közvetlenül delegáltak küldötteket a kongresszusra, akik, mielőtt szavaztak, kikérhették a saját szervezetük véleményét. Ez elképzelhetetlen volt akkor nálunk… Ezek juttattak engem az 1980-as évek elejére oda, hogy újra kell gondolni dolgokat, másként kell viszonyulni ügyekhez. Ez a háttere annak, hogy már másként viszonyultam dolgokhoz. És ezzel nyilván nem voltam egyedül.

Az állambiztonsági szervektől kapott tájékoztatást előzetesen, ha ilyen veszélyes rendezvény volt várható?

Ezekben a kérdésekben én nem. De ez nyilvánvalóan azért volt, mert engem soha nem vontak be, mindig csak a Gáspárt. Azt is nyilván tudták, hogy tőlem nem várhatják, hogy követelni fogom a hallgatók felelősségre vonását, mivel nagyon kemény vitáim voltak velük. Ez több ügyből számomra nyilvánvalóvá vált.

---

[10] http://szigoruantitkos.hu/szt-tisztek/walz-janos-311.html (letöltés: 2013.07.21.)

[11] A kiállításról jelen kötetben ld. még a Farkas Zsolttal készült interjút, a kari pártvezetőség állásfoglalásával kapcsolatban pedig az 58. sz. dokumentumot.

Érzett-e akár saját tudományos pályáján, akár később tanítványai kapcsán negatív megítélést a pécsi egyetemi szintű tanárképzéssel szemben?

Ami a személyemet illeti: mint főiskolai oktató nem voltam ismert, ez a nyolcvanas években kezdett megváltozni, amikor már egyetemi oktató voltam. Viszonylag későn, a harmincas éveim végére kerültem be a tudományos élet körforgásába. Mint minden újjal kapcsolatban, volt egyfajta lesajnálás vagy legalábbis idegenkedés. A többi egyetem nem is akart efféle képzést befogadni, ez is lehetett az oka. A hallgatóinkat tekintve nekem negatív viszonyulásról nincs tapasztalatom.

5. Interjú Font Mártával

A Tanárképző Kar egyetemi adjunktusa 1983 és 1990 között.
Jelenleg a PTE BTK Történettudományi Intézet egyetemi tanára.
Az interjú formája: előszóban elhangzott és rögzített interjú szerkesztett változata.

Miként értesült a pécsi új képzésről és miként került vissza újra Pécsre?

1982-ben kezdődött meg az intézményi átalakulás, amikor a régi oktatók (Polányi Imre, Szűts Emil, Kiss Géza, Bernáth János, Vonyó József, Majdán János) mellé csatlakozott Ormos Mária, Tilkovszky Loránt és Majoros István. 1982 nyarán jöttünk látogatóba a szüleimhez Pécsre, én épp GYES-en voltam a második gyermekemmel. Találkoztunk Majoros Istvánnal, aki a férjem évfolyamtársa volt, tőle tudtuk meg, milyen változások történtek, és épp középkorost keresnek. A főiskolai oktatásban nem volt szakembere ennek a területnek, és alapvetően egy Ormos fajsúlyú történész középkorost kerestek. Kristó Gyulát próbálták átcsábítani, aki akkor a szegedi egyetem rektora volt, így nemet mondott. Én felkerestem Kristót ezekkel az információkkal, és mint tanítványa a segítségét kértem, hogy szeretnék idejönni. Ő Polányival jó ismeretségben volt még Szegedről, felvette a telefont, beszélt vele, én pedig egy hét múlva Pécsett voltam. Egy egyetemi kisdoktorim volt akkor néhány publikációval, és Szegeden a Szlavisztikai Intézetben dolgoztam, így nem volt történelemoktatási tapasztalatom. Lehetett ebben valamennyi kockázat a pécsi egyetem részéről, de Kristó ajánlása sokat ért. Hosszú ideig nem történt semmi, de az év végére kaptam egy hivatalos értesítést, hogy január elsejével várnak. A férjem számára is kerestek állást, aki a Leőwey Gimnázium tanára lett a következő év szeptemberétől, sőt vevőkijelölési joggal lakáshoz is juthattunk. Fél éven keresztül ingáztam Szegedről, mivel a férjemnek ott volt még állása. 1983 elejétől a főiskolai oktatásba kapcsolódtam be, az utolsó főiskolás évfolyam történelem szakosait tanítottam. Mindent átvettem, ami középkorral kapcsolatos volt, legyen az előadás vagy szeminárium. Az egyetemi évfolyam 1983 őszén ókortörténettel kezdett, így nekem csak 1984-től volt feladatom az új képzésben. Aminek nem örültem, de utólag már nem bánom, hogy ebben az üres félévben Polányi Imre rám osztotta az utolsó főiskolai évfolyam koraújkori szemináriumait. Azért nem bánom, mert kénytelen voltam újraolvasni a szakirodalmat, és felfrissíthettem a tudásom.

Hogyan készült az új képzésben való oktatásra? Volt valamiféle iránymutatás a többi kollégától?

Egyrészről a főiskolai előzményekkel már nem foglalkoztunk, másrészről nem volt lehetséges adaptálni a meglevő egyetemi programokat a pécsi képzés kísérleti jellege miatt, mivel egyidejűleg általános és középiskolai tanárokat képeztünk. (Ez volt az egyetemmé válás feltétele.) Az új rendszer bevezetésének voltak előnyei, de bizonyos hátrányai is. Az új rendszer elemeit (kvadrimeszter, csak szeminárium, tutori munka) nagyon szigorúan vették. Utóbbi azt is jelentette, hogy volt háromórás szeminárium is, viszonylag kevés hallgatóval, ami komoly hallgatói felkészülést feltételezett. Ennek ellene hatott, hogy a hallgatóknak volt igénye az előadásokra, ahol a nagyobb folyamatok, összefüggések megértéséhez több segítséget kaphattak; másrészről pedig sok esetben nem állt rendelkezésre szakirodalom a szemináriumi munkához. Barta Gábor javaslatára megpróbáltunk előadás-jellegű részeket is bevinni az oktatásba a második–harmadik évben. A hallgatóktól vegyes visszajelzéseket

kaptunk: volt, akinek tetszett, és volt, akinek nem. Ez a burkolt újítás azzal is együtt járt, hogy az előadás formájában elhangzott anyagból vizsgázni kellett, holott csak szemináriumi jegyet lehetett adni. Ez különben is nehéz volt abban az esetben, amikor akadt, aki a szemináriumon meg se szólalt. A vizsgáztatást négy-öt, nem a „krémhez" tartozó hallgató, bepanaszolta az akkori dékánhelyettesnek, Bókay Antalnak. Pro forma igazuk volt, és eszerint – ahogy a dékánhelyettes úrnak a tanszékvezetőhöz írt levele megfogalmazta – engem felelősségre kell(ett volna) vonni. Polányi Imre a rá jellemző stílusban hívatott, elolvastatta velem a levelet, és közölte, hogy „iktatni" fogja. Elolvastam, majd ment a levél a szemétkosárba. A hallgatóknak a szabály szerint elégtelent kellett adnom az órai munkára, így aztán jöttek pótolni, és mégis vizsgáztak. A történet lényege, hogy a képzés során derült ki, mi az, ami nem működik, azt nem erőltettük, hanem igyekeztünk megváltoztatni. Néhány év után kialakult az előadások és szemináriumok megfelelő aránya és a korábbi felosztás helyett a szemeszterek rendje.

Amíg a tanszéken középkorosként egyedül voltam, úgy éreztem, hogy sok pofont kaptam: a korszakra szánt órák mennyiségét szerette volna mindenki összezsugorítani. Mint fiatal adjunktus nehezen tudtam megvédeni az álláspontom. A helyzet javult, amikor megérkezett előbb Tóth István, majd Barta Gábor és Petneki Áron. Megjelenésükkel a helyére került a korai korszakok oktatásának súlya. Az első évfolyamokban sok történelem–orosz szakos hallgató volt, néhány évig az orosz tanszék engedélyével oroszul is tartottam szemináriumot a régi orosz irodalom és történelem tárgykörében néhány lelkes hallgatónak. Barta Gábor kezdeményezése volt a történeti földrajz bevezetése, ekkor került hozzánk Bán Péter. Hamarosan letisztultak a profilok, az egyetemes és magyar történetnek is kialakultak a kurzustémái és oktatói, bár szervezetileg nem vált ketté máig sem.

Az évtized végére az általános és középiskolai tanárképzés problematikája sem volt már releváns, sokan tanítottak egyetemi diplomával általános iskolában, mások a főiskolai diplomára való ráképzéssel megszerezték az egyetemi fokozatot és a középiskolai tanítás lehetőségét. Mivel a köztudatban ez pécsi kísérletként terjedt el, sokáig visszahallotta az ember (én például Szegeden), hogy akkor megbukott-e a pécsi kísérlet. Nekem számtalanszor el kellett magyaráznom, hogy erről szó sincs, csak megszűnt a kísérleti jellege, és a rendszerváltozás idejére betagozódott a képzés az ország felsőoktatásába.

Érezte-e, hogy a képzés első évtizedében rosszabb volt a pécsi képzés presztízse?

A bölcsészkarok nagyon sokáig nem tekintették a miénket velük egyenrangú képzésnek. Inkább egyfajta átmenetként kezelték, hogy Pécs már nem főiskola, de még nem egyetem. Jól megfigyelhető volt ez a kettősség a TDK-nál, aminek szervezését, mint fiatal oktató megkaptam. A főiskoláknak is volt – az OTDK-n kívül – egy külön versenye, de itt a színvonal alacsonyabb volt. Az TDK-munkát komolyan vettük, és egy idő után a mi hallgatóink „kilógtak" a főiskolás társaságból. Az 1987-es OTDK Pécsett volt, amin a történelem szakosok közül Bárdi Judit és Sashalmi Endre is kitűnő eredményeket ért el. A sikerben szerepet játszott az ide érkezett új oktatók kutatói múltja, publikációs tevékenysége; a fiatalabbak pályája ekkor teljesedett ki – úgy gondolom, közéjük tartozom én is. Az ide jelentkező és itt tanuló hallgatókat nem a tanárképzés, hanem elsősorban a szakmai teljesítmények vonzották, ma már többen közülük sikeresek a tudományos–oktatói pályán. Petneki Áron és Barta Gábor egy-egy nagyelőadásra a szakma elismert képviselőit is meghívta, ami nemcsak a leadott anyag, de a személyes találkozás miatt is élmény volt a hallgatóknak. Kristó Gyulától Korzenszky Richárdig sokan jöttek, változatos témákkal, a hallgatóság pedig megtöltötte a C épület felső nagy előadóit. A szakmaiságra egy másik példa: Petneki Áron a kapcsolatait kihasználva többször kirándulást szervezett ausztriai, elsősorban egyházi emlékek megte-

kintésére. A válogatott hallgatóságnak fel kellett készülni, és esténként a vacsora mellett szemináriumot tartottunk. A nem-főiskolai szintet ilyen plusz dolgokkal is igyekeztünk elérni.

Milyen volt a kapcsolat régi kollegákkal, volt-e ellentét?

A régiek között is voltak, akik nem főiskolai, hanem egyetemi szintet képviseltek, például maga Polányi Imre. Annak ellenére, hogy sok mindent kellett tanítania, például ókort is, de megvolt a saját kutatási területe, publikált, kandidátusi fokozatot szerezett. Nekem kezdetben Kiss Z. Gézával és Bernáth Jánossal támadt vitám, akik nagyon különböző személyiségek voltak. Előbbi a reformáció meg az Ormánság történetét tekintve jó szakember volt, az oktatás módszertanát tekintve kevésbé. Hozzászokott ahhoz, hogy előadta a tudását, kevésbé tekintette partnernek a hallgatókat. Géza bácsi hamarosan nyugdíjba is ment, mert nem tudott az új képzési rendszerbe beilleszkedni. Bernáth János a főiskola történelem szakmódszertanosa volt, tudományos munkát nem végzett, az egyetemi képzés bevezetése után nagyon hamar nyugdíjba vonult. Közös tanári szobában tevékenykedve felismerte az én egészen más munkastílusomat, támogatást is kaptam tőle. Egy példa: megjegyeztem, hogy jó lenne egy írógép, mert a számítógép megjelenése előtt az volt a fontos munkaeszközünk. Két napra rá szerzett egy Erika táskaírógépet, hogy dolgozhassak. Tudta, hogy már máshogy kellene tanítani, de ő maga nem tudott váltani. Egy másik példa: amikor 1983 elején itt kezdtem dolgozni, azt tettem, amit megszoktam Szegeden: az előadás- és szemináriumi tematikát kiraktam a faliújságra irodalomjegyzékkel – nem kérdeztem meg, itt mi a szokás. Kiss Géza bácsi és Bernáth János elkezdték nekem magyarázni, hogy több mindent másképp kellene… Én ezt nem fogadtam el. Noha fiatal voltam, de volt a szegedi egyetemen nyolcéves oktatói tapasztalatom, és láttam szegedi professzoraim munkáját. Kristó Gyula egyébként sokat segített nekem. Miután kiderült, hogy Pécsre jövök, megkaptam korábbi tematikáit, újból meghallgattam néhány előadását, konzultálhattam vele, tehát felkészített a pécsi oktatásra. Nos, ezzel feszült szembe két idős pécsi kolléga negatív véleménye. Polányi Imre később elmesélte nekem, hogy a szobájából figyelte és jót szórakozott azon, ahogy az öregurak engem elkezdtek oktatni… Noha nekik volt egy hosszú, de főiskolai tapasztalatuk, nekem rövidebb, de egyetemi. Kiss Géza bácsival később jó kapcsolatba kerültünk, egy alkalommal megjegyezte, hogy „nem mondok semmit, mert maga a kemény fejével úgyis azt csinál, amit akar." Ezt azért mondtam el, mert jellemzi az első év hangulatát, de később nem volt meghatározó. Másokkal (Vonyó József, Majdán János) koruk miatt, de szakmai céljaikat tekintve is egyetértettünk.

A beilleszkedésnek egy másik dimenziója az MTA Történettudományi Intézetéből érkező kollégákkal kapcsolatos, akik számarányukban hamar meghaladták a régieket. A középkor és kora-újkor tekintetében rajtam kívül mindenki az Intézetből érkezett: Barta Gábor, Petneki Áron, Hóvári János, Katus László, Zimányi Vera. 1983 folyamán érkezett az ókor oktatására Visy Zsolt és Vilmos László. A megnövekedett oktatói létszám kimondatlanul is korszakos tagozódáshoz vezetett. Az intézetvezető Polányi Imre mellett Tóth István az ókor, Barta Gábor a középkor-koraújkor, Majoros István az újkor, Polányi maga pedig a modernkor ügyeit is képviselte. Az ő megbeszéléseik során csillapodtak le a korszakok oktatói közötti esetleges különbségekből fakadó problémák. A beilleszkedés szempontjából szerencsés volt, hogy mindig helyhiánnyal küszködtünk, a középkor és koraújkor „stábja" egyetlen oktatói szobát birtokolt. Az Intézetből érkezett kollégák úgy fogadtak, mintha én is az Intézetből jöttem volna (a nyilvánvaló Kristó–Györffy ellentét ellenére is). Nekik köszönhetően bekerültem az országos szakmai vérkeringésbe, később magától Györffytől is kaptam közreműködésre felkérést. Az egész pécsi képzésnek – ahogy ezt saját példám mutatja

– nagyon sokat számított ez a fajta közvetítés. Akik abbahagyták a pécsi oktatómunkát (Barta, Zimányi, Petneki – mert egyikük sem ígérte, hogy élete végéig itt marad), mind tanítványt hagytak maguk után. A nálam fiatalabb kollégák kivétel nélkül saját nevelésű történészek.

A gyakorlatban az első évfolyam az állampárt időszakában kezdte és fejezte be a tanulmányait. Személyesen érzett-e ideológiai korlátokat az oktatásban vagy a tudományban?

Abban, hogy mit tanítok, nem. Még a szegedi időszakban sem, ahol Oroszország történetét tanítottam a kezdetektől 1917-ig. Amikor Pécsre érkeztem, egy óriási felszabadulást éreztem abból a szempontból, hogy milyen tantárgyakat taníthatok. A dolog tartalmi részét illetően bármit mondhattam az órán, vagy kiadhattam olvasni a hallgatóknak. Bármit megvalósíthattam az ötleteim közül. A kutatásban – bár nekem orosz témám volt – érezhető volt egyfajta hátrány. Amikor a pályámat kezdtem, a középkor nem volt a támogatott kutatási irányok között, különösen nem az egyháztörténeti vonatkozásai. Nemzetközi konferenciára jelentkezésemet is volt, hogy elutasították a szervezők. Ez az akadály a rendszerváltással megszűnt. Az orosz téma miatti negatívum a kandidátusimmal kapcsolatban ért. Amikor megvédtem, a szokás ellenére nem közölte a hírt a helyi sajtó – mondván a téma érdektelen –, pedig a védésen mind a középkoros történész szakma, mind a szlavisztika jeles képviselői jelen voltak. Talán még egy, pont a védéshez kapcsolódó ideológiai vonatkozású dolog: az Akadémián Dolmányos István a hallgatóság soraiból felállt és kifejtette, hogy a dolgozatom nem jó, újra kellene írni, mert én ötvöztem a polgári történetírást a marxizmussal, mivel Mihajlo Hrusevszkij munkáit nem használhattam volna. A bizottság tagjai (Székely György, Kristó Gyula, Barta Antal) megvédtek, hogy egészében jó a dolgozat. Ha mindez nem 1990 elején történik, lehet, hogy más a dolog végkifejlete…

6. Interjú P. Müller Péterrel[12]

1982-től a Tanárképző Kar oktatója, jelenleg a PTE BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet egyetemi tanára.
Az interjú formája: előszóban elhangzott és rögzített interjú szerkesztett változata.

Hol, kitől, mikor értesült először arról, hogy itt egy új, egyetemi szintű képzés fog indulni?

Én még a Tanárképző Főiskolán végeztem 1980-ban, majd az I. sz. Gyakorló Általános Iskolába kerültem magyar szakos szakvezető tanárnak. Közben óraadó is voltam az Irodalomtudományi Tanszéken, így folyamatos kapcsolatban voltam a főiskolával. Bókay Antal volt a szakdolgozati témavezetőm, aki már akkor dolgozott különféle, az egyetemi képzést előkészítő testületekben, és én rajta keresztül hallottam ezekről a kezdeményezésekről. Abban a két évben, amíg a Gyakorlóban tanítottam, egyetemi kiegészítő szakra jártam az ELTE-re, ott pedig Bécsy Tamásnál írtam a szakdolgozatomat. Így összeért a két szál, mert ő meg egyike volt azoknak, akiket bevontak az egyetemi képzés rendszerének kidolgozásába. Teljes részletességgel nem voltam természetesen beavatva, én ekkor egy általános iskolai tanár voltam, de információim voltak. Két év után (1982-ben), amikor Bécsy visszajött félállásban Pécsre, az akkor már Karra, az egyetemi képzéshez sok egyéb státusz mellett szerzett két gyakornoki állást is, és az egyikre meghívott engem. Így kerültem 1982 őszén az Irodalomtudományi Tanszékre, akkor, amikor már kidolgozásra került a magyar szak programja az egységes tanárképzés keretein belül.

Milyen emlékei vannak Bécsy Tamásról mint szakemberről, oktatás- és tudományszervezőről?

Miután 1978-ban a nagydoktori címet is megszerezte, főiskolai tanárként további kifutása a karrierjének egy vidéki főiskolán már nem volt. Így elfogadta a meghívást Nagy Pétertől az ELTE Világirodalmi Tanszékére. Felmerül a kérdés, hogy miért jött vissza Pécsre. Az említett kihívás mellett, hogy saját elképzeléseit megvalósíthatta, más volt az ELTE-n a légkör, kevésbé volt fontos a tanítás – neki viszont az volt. Őt mindig az „ügyek" motiválták, a megvalósítandó feladatok. Annyi fenntartás (vagy nevezhetjük elővigyázatosságnak is) volt azért benne, hogy nem adta fel a budapesti állását – de a szívét a pécsi programba tette. Bármennyire is furán hangzik, a pécsi program kidolgozása során Bécsy az angol elitegyetemek mintáját vette alapul – a szocializmus időszakában. Az ő elve az volt, hogy az egyetemnek elitképző helynek kell lennie, és ez is motiválta szerintem abban, hogy bekapcsolódjon a képzés kidolgozásának folyamatába. Mivel új intézményi struktúra és új képzés kialakítása volt a cél, így módja volt ezt az elképzelést a gyakorlatba átültetni. Az egyik elve az volt, és ez a tantervekből is látszik, hogy a kimenetnél kell szabályozni azt, hogy ki kaphat diplomát. A másik, hogy nem kell mindent a nagy áttekintő előadásokon elmesélni a diákoknak, hanem az önállóságra kell építeni: olvasmánylistákat kell kiadni és egyéni (tutori), illetve kiscsoportos rendszerben kell a „mélyfúrásokat" elvégezni (mint Cambridge vagy Oxford egyetemein). Nagyon nyílt személyiség volt, köntörfalazás nélkül nyilvánított sokszor véleményt. A tudomány művelését is fontosnak tartotta, nyaranta elvonult valamilyen vízpartra (előbb a Balatonra, majd a Dunára), és megírt egy könyvet. Iszonyú munkabírása volt: volt életének olyan időszaka, amikor három egyetemen is tanított, mert 1994-től Vesz-

[12] A tudományos életben, publikációiban 1983 óta használja a P. Müller Péter nevet.

prémben megalapította a színháztudományi tanszéket, így az ELTE és a JPTE mellett ott is dolgozott.

Én is úgy kerültem a pályára, hogy elsős tanárképzősként a tavaszi félévben ő tartotta az előadást, valamint a mi csoportunknak a szemináriumot is, és amikor vége volt az utolsó szemináriumnak, odaszólt hozzám, hogy menjek be óra után az irodájába. Ott elmondta, hogy a nyárra ad nekem különböző feladatokat, olvassam el *A drámamodellek és a mai dráma* című könyvét, és írjak drámákról elemzéseket a könyv alapján, ezeket küldjem el neki Balatongyörökre, ahol ő majd véleményezi azokat. Ez így is történt, elolvastam a könyvét, írtam egy spirálfüzetbe sorra az elemzéseket, amikor eggyel kész voltam, lemásoltam egy levélbe és postára adtam, ő pedig erre visszaírt. E nyarat követően pedig ősszel négy hallgatóval, köztük velem, elkezdett külön konzultálni, hétről-hétre mindenféle szervezeti keret nélkül. Az akkor megjelenő új esztétikai, bölcseleti könyveket, például Nicolai Hartmann Esztétikáját olvastatta velünk, olyanokat, amelyek hihetetlenül nehezek voltak egy másodéves főiskolásnak, de mégis partnernek tekintett bennünket és kíváncsi volt a véleményünkre. Elindított minket a tudományos pályán, anélkül hogy arra egy első-másodéves főiskolás rászolgált volna. Még azt is megtette velem, hogy amikor megírta a nagydoktori értekezését, ami két vastag kötetben fért csak el, odaadta nekem, hogy olvassam el és mondjam el a véleményemet róla. Már maga a gesztus, hogy odaadja a diákjának, rendhagyó volt, az pedig, hogy még a véleményére is kíváncsi volt, rendkívülivé tette. Mindig fontosak voltak számára a tanítványok, az utánpótlás. Igazi Mester-figura volt.

A szűkebb szakterületét is folytonosan menedzselte, az egyetemi képzés megindulása után röviddel megalapította a Dráma C-szakot, együttműködést alakított ki a Nyári Színházzal, ami egyébként ősztől tavaszig kihasználatlan volt, és itt jött létre az Egyetemi Színpad az Anna utcában. A tanévekre rendezőket is szerződtettek (akkor erre is volt pénz), és a C-szak hallgatói ezekben a produkciókban szerepelhettek. Volt, hogy angol és amerikai rendezőket is meg tudott hívni, és kétnyelvű előadások is születtek. Bécsy számára fontos volt, hogy mások számára megteremtse a szükséges feltételeket. Az intézményi átalakulások során megszűnt az Egyetemi Színpad az Anna utcában, de 1996-ban létrejött a Janus Egyetemi Színház, amely ezt a hagyományt viszi tovább.

Fontos megemlíteni, hogy az általa hívott szakemberek (Csepeli György, Wessely Anna, Tatár György, Kisbali László, Horváth Iván, Vidrányi Katalin, Geréby György, Erős Ferenc, Szabó Péter, Somos Róbert, Kiss Enikő stb.) *közül s*okan nem irodalmárok voltak. Ennek az volt az oka, hogy Bécsy elképzelése az irodalomtanítással kapcsolatban az volt, hogy abban különféle szemléleti irányokat hozzon be az oktatásba. A cél az volt, hogy a hallgatók ismerjék meg az irodalmat szociológiai, pszichológiai, eszmetörténeti, filozófiai stb. szempontból is.

Milyen emlékei vannak az első két év egyetemi hallgatóságáról?

Amitől ők mások voltak a korábbi diákoktól, az részben abból fakadt, hogy Csepeli György, aki részt vett a felvételi eljárás kidolgozásában, megalkotott egy alkalmassági vizsgát. A szóbeli felvételin délelőtt lezajlottak a hagyományos vizsgák, délután pedig az a 10-15 fő, aki aznap felvételizett, egy csoportdinamikai szituációba került az alkalmassági vizsgán. Két oktató moderálta ezt a helyzetet, az egyik vezette a foglalkozást, a másik jegyzetelt. Alapvetően azt figyeltük, hogy valaki mennyire kooperáló vagy destruktív, mennyire gondolkodik közhelyekben, vagy mennyire van benne eredetiség. Akik felvételizőként részesei voltak ezeknek a csoportos feladatoknak, azok számára ez nem volt világos, de mi tudtuk egy szempontrendszer alapján, hogy mire kell figyelnünk. Mindig előfordult, hogy komoly meglepetések értek minket: volt, hogy egy szűk témáról valaki nagyszerű előadást tartott dél-

előtt, egy társas helyzetben pedig kiderült, hogy amit délelőtt mutatott, az csak a felszín, mert valójában nincsenek önálló gondolatai. A kiértékelés eredményét a bizottság beleszámította a felvételi vizsga eredményébe. Fontosak voltak a délután megfigyelt tulajdonságok a tanárképzés szempontjából is.[13] Nos, hogy ilyen szempontok is érvényesültek a kiválasztásnál, ettől eleve változott a hallgatói összetétel a főiskolai időszakhoz képest. Attól pedig, hogy ez már egyetemi képzés volt, ide más ambícióval és aspirációval érkeztek a hallgatók, mint a főiskolára. A szakok közt volt olyan, amelynek a neve is már szinte bűvszó volt, mint a művészettudomány szak. (Bár tartalmát tekintve a szak az esztétikával volt azonos, mivel annak engedélyeztetése a főhatóságoknál a marxizmus-leninizmus területhez tartozott, fennállt a veszélye annak, hogy ideológiai okokból nem engedélyezik. Bécsy trükkje volt az, hogy akkor más név alatt legyen meghirdetve, így is történt, és a képzés egyik legnépszerűbb szakja volt ez.) A művészettudománnyal megjelent tehát Pécsett egy olyan szak a magyarországi palettán, ami korábban nem volt, és ez idevonzott sok olyan embert, aki a művészettel akart foglalkozni. Jöttek olyanok is, akiket nem a tudomány érdekelt, hanem művészi ambícióik voltak, de közülük is többen bekerültek a képzésbe. Az első évfolyamok hallgatója volt például Bagossy László (jr.), aki költőként indult, az itteni végzés után a színművészetin rendeződiplomát szerzett, s ma az ország egyik legjobb színházi rendezője, vagy Szilágyi Eszter Anna, aki ugyancsak versekkel kezdte, aztán videó-rendezői diplomát szerzett a színművészetin. Ők tehát arra példák, akik művészeti területen érvényesültek. Az első hallgatóink közül mások pedig tudományos pályára léptek, mint – többek között – Jankovits László irodalomtörténész és V. Horváth Károly esztéta.

Volt egy különleges poszt is a képzésben, az addig Magyarországon ismeretlen tutori rendszer. Milyen jellegű feladat volt ez?

A tutori előtt még megemlítem, hogy volt emellett egy olyan feladatkör, amit patronáló tanárnak hívtak. Minden szakpáros egyetemi csoportnak volt egy osztályfőnök-jellegű felelőse; én az első évfolyamban a magyar–művészettudományos szakosoknak voltam a patronáló tanára. A tutorizálásra rátérve, az sokkal inkább szakmai feladat volt, kis létszámú szeminarizálás volt valójában, fix órarendi hellyel. Bécsy azt mondta a tanszéken, hogy aki irodalmár, annak minden korszakhoz kell értenie, így az első időszakban (követve a kronológiát) a tutori munkában például nekem is régi magyar irodalommal kellett foglalkoznom, ami komoly felkészülést is igényelt. A tutori csoportomba járt az imént említett Jankovits László is, akiből kiváló régi magyaros lett, szóval kárt nem okoztam azokon a foglalkozásokon. Ez a rész inkább szakmai feladat volt, a patronáló tanáriban viszont benne volt az istápolás is. Akadt rá példa, hogy különféle szituációkban meg kellett védenem a csoportom egyes tagjait a hivataloktól, s akkor a diákok oldalán állva igyekeztem őket megóvni retorzióktól, kellemetlenségektől.

Alapvetően az oktatás célja a tanárképzés volt, hogyan látta ennek az átalakulását?

Alapvető változás volt a magyar képzési rendszerhez képest, hogy itt egyszerre szereztek általános és középiskolai tanári oklevelet a hallgatók, de a képzés módszertani tartalmában nem érzékeltem radikális módszertani újítást. Külön félévben volt az általános és a középiskolai gyakorlat. Ez kiegészült a művészettudomány szakosoknál azzal, hogy ők kulturális intézményekben végeztek gyakorlatot. Én a tanárképzés gyakorlati részében nem vettem részt, így kevésbé tudom azt megítélni.

[13] Az Irodalomtudományi Tanszék kísérleti felvételijéről ld. még a 20/a–b. sz. dokumentumokat.

Az 1980-as évek a pártállami rendszer időszaka volt, mennyire volt ez érezhető?

A képzésben alapvetően a szakmai szempontok számítottak. A nagypolitikában is érezhető volt egyfajta elmozdulás, technokrata vezetők kerültek előtérbe az ideológiát képviselőkkel szemben. Rengeteg olyan ember is megfordult itt nálunk az 1980-as években, akik politikailag nem (feltétlenül) voltak elfogadottak, mert például kapcsolatuk volt a demokratikus ellenzékkel. Az egyik budapesti kollégám például rendszeresen hozott nekem (lehet, hogy másoknak is) szamizdat irodalmat. Természetesen mindent átitatott a politika, de a rendszer nem volt hatékony, sok mindent keresztül lehetett vinni, ha tudta az ember, hogy kivel és mit kell előkészíteni. Az, hogy Janus Pannoniusról, egy püspökről nevezték el az egyetemet, önmagában siker volt – ezt is el lehetett intézni.

Voltak azért olyan dolgok, amelyek még akkor is felhördülést keltettek, például a híressé vált 1984-es kiállítás.

Nekem ez nem él annyira élénken az emlékezetemben. Két keretére emlékszem, remélem nem tévesen, az egyik a helyszín: a moziterem előtere, a másik az időpont: március 15-e előtt. A kiállítás létrehozatalában az én csoportom volt az egyik kezdeményező, mert – ahogy említettem is – sokakban volt mindenféle művészi ambíció (versírás, képzőművészet). Műfaját tekintve avantgárd kiállítás volt, kollázsokkal, provokatív tárgyakkal, szövegekkel. Amikor kitudódott, Bécsy Tamás azt mondta, hogy ezt le kell szedni, mielőtt nagyobb cirkusz lesz belőle. Olyan emlékem van még, hogy Vonyó Jóska igyekezett úgy kezelni a helyzetet, hogy megvédje a résztvevő diákokat. Bécsy mint intézetigazgató tudott a kiállítás tervéről, mert a helyszínt el kellett kérni, de tartalmi egyeztetés már nem volt arról, milyen dolgokból is fog állni maga a kiállítás.[14]

A kiállítás kapcsán eszembe jut egy szakest, ami nem keltett felhördülést, mert magunk között voltunk, magyar szakos diákok és a tanszék oktatói. Ez valamikor a kiállítás évében vagy ahhoz közel történhetett. Ezen a szakesten az egyik műsorszámként kiállt Farkas Zsolt, kezében Nicolae Ceaușescu könyvével és bejelentette, hogy felolvassa az egyik beszédnek a részleteit, és akkor a következőket olvasta fel: „*Taps*." „*Hosszan tartó taps*." „*Szűnni nem akaró taps*," és így sorban, a pártfőtitkár hallgatóságának lejegyzett reakcióit. Világos volt, hogy ez politikai gesztus Farkas Zsolt részéről, de hát marha jót röhögtünk ezen, részben mert nem a Kádárról szólt, hanem Ceaușescuról… Ebben a korosztályban volt egy olyan érzékenység és bátorság, amit a saját generációmban kevésbé tapasztaltam (magamat is beleértve). Ehhez hozzátehetjük még a fent említett vendégtanárok inspiráló hatását is.

Volt ellentét a régi „pedfős" oktatók és az újonnan érkezettek között?

Természetesen volt. Egy nagyon intenzív értékrend-átrendeződés zajlott le rövid idő alatt. Ennek persze hosszú távú hatása, hogy mára a Bölcsészkar ott van a legjobb tudományegyetemi bölcsészkarok között. A Főiskola elsősorban a pedagógusképzésre épült, a tudomány nem volt fontos, az előmenetelben sem játszott szerepet, a kisdoktori sok helyen nagy teljesítménynek számított. Amikor elindult az egyetemi képzés, az oktatók egy része nem költözött ide, zömmel Budapestről jártak le. Ez az oktatásszervezésben okozott feszültségeket, hozzájuk kellett alkalmazkodni, illetve a régieknek el kell kezdeni tudományos munkát végezni. Le is zajlott egy kiválasztódás a '80-as évek folyamán, nincs rálátásom az összes

[14] A kiállításról jelen kötetben ld. még az 58. sz. dokumentumot, valamint a Farkas Zsolttal és a Vonyó Józseffel készült interjúkat.

tanszékre, de az irodalom tanszékeken dolgozók közül többen lemorzsolódtak, volt, aki még a kisdoktorit sem tudta megszerezni. Az intézmény szempontjából fontos volt a tudományos minőség előtérbe kerülése – ha ez egyesek személyes életpályájának szempontjából kellemetlen is volt. A pedagógiai órák háttérbe szorultak, de – ha kimondatlanul is – például a művészettudomány terén itt már bölcsészképzés folyt.

A többi bölcsészkarral szemben meddig volt érezhető különbség, mennyi ideig tartott a hátrány ledolgozása?

Legalább 20 évig. Az első évtized a tanárképző kar időszaka volt, 1992-től lett Bölcsészkar, az ezredfordulótól lehet úgy tekinteni, hogy egy csoportba került a mi bölcsészkarunk a szegedivel és a debrecenivel, de bizonyos különbségek továbbra is látszanak. Pécsett nem organikus fejlődés történt, hanem egy mesterséges „vérátömlesztés" az oktatói állományt tekintve. Láthatjuk, hogy amikor a saját tanítványok közül kerül ki az utánpótlás, az erősebb belső kohéziót is jelent, nagyobb az összetartás is, mint ezt Debrecen vagy Szeged példája mutatja. Ez a folyamat már nálunk is megindult, de talán én vagyok a legidősebb „saját nevelésű" oktató.

7. Interjú Jankovits Lászlóval

1983–1988 között magyar–művészettudomány szakos hallgató.
Jelenleg a PTE BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet egyetemi docense.
Az interjú formája: előszóban elhangzott és rögzített interjú szerkesztett változata.

Hogyan került Pécsre?

Én a Pécsi Tanárképző Főiskolára felvételiztem, magyar–történelem szakra. A taszári laktanyában előfelvételisként tudtam meg, hogy ez a szakpár megszűnt, és vagy mehetek Egerbe, illetve „a szocialista nagyvárossá fejlődő" Nyíregyházára (valaki olvasta ezt egy újságban, ezt sokat emlegettük akkoriban a szabolcsi kiképzők kellemes társaságában), vagy úgymond átvételizem az egyetemi képzésbe. Hát persze, hogy megpróbáltam. Ma is emlékszem, hogy katonaruhában hallgatott meg egy bizottság (Nagy Imre, Horváth Iván, rájuk emlékszem), és még külön Bécsy Tamás, aki, mint később is sokszor, ordítozó alaphangon kérdezett (ami akkor mint sorkatonát nem nagyon hatott meg). Aztán kiderült, hogy felvettek magyar–esztétika szakra, és nagyon boldog voltam. Ámbár azt, hogy mi fán terem az esztétika, nem nagyon tudtam akkor még. Gondoltam, tányérfejű katonaként, hogy majd képeket nézegetünk, meg zenét hallgatunk, és beszélgetünk róla, legfeljebb majd hallgatok.

Hogyan kezdődött az egyetem? Mennyire vált el a korábbi főiskolás évfolyamoktól? Volt-e kapcsolatuk velük?

Személyes kapcsolat sok volt, intézményes szinte alig. A gólyatáborban még főiskolás szeniorunk volt, akivel jóban voltunk, és azokkal a felsőbb évesekkel, akiket jó fejnek tartottam, sokat voltam együtt. Volt főiskolás, Horváth Karcsi, akit átvettek az egyetemi szakra, és őt tartottuk a legokosabbnak (méltán), voltak, például a nagyon okos Kiss Zoli (ma a Tudásközpontban könyvtáros), aki bejárt például Wessely Anna szemináriumaira. De azzal, hogy az új tanárokat mindig hozzánk küldték, eléggé más hangulatú volt ez a képzés. A különválást erősítette, hogy az elsőévesek mindig a „B" kollégiumban laktak (ez a mai „D" épület az Ifjúság úti campuson), csak egy év múlva kerültek át a Jakabhegyi Kollégiumba, addigra pedig már kialakult egy csoporttudat.

Kik voltak a meghatározó tanárok?

Elsősorban, mindenki előtt Horváth Iván. Már az első megbeszélésen feltűnt, amikor a tanszékvezetői bevezető dörgedelmek után egyvalaki elkezdett lelkesen tapsolni, egy kerek szemüveges, szakállas, kopasz fiatalember, kaján mosollyal. Aztán az első Iván-szeminárium után Hárs Gyurival, aki Győrből érkezett, mint én, elmentünk a Makáriba kulturáltan italozni, és Ivánra akadtunk, beszélgettünk egy jót. A szemináriumain állandó szellemi izgalom volt, sohasem lehetett tudni, hogy mi kerekedik ki a végére. Elmondanék egy esetet. Ülünk Iván régi magyar szemináriumán 1983 őszén. Az ősköltészetről zeng a szó. Az előadó hallgató – Iván nem szerette a referátum szót, előadást kért, felnőtt a felnőtt embertől – Berze Nagy János alapján szépen elmondja, hogy a világfa a sátorrúdtól az univerzumig miként jelképezi a rendet, a kozmikus stabilitást. Iván összedörzsöli a kezét: „Világfasz." Majd még egyszer: „Világfasz. Igen. Berze Nagy viktoriánus ember volt. Szemérmesen gondolkodott. De ha megnézzük – és innentől néhány szép példa jött, finnugortól az Osiris–Isis-ábrázolásokig, arról, miképpen jelenik meg a fa mint a férfiúi nemzőerő a mitológiában. Én

akkor a katonaságtól legyalult agyammal nemhogy kritikával néztem volna a szakirodalmat, hanem éppenséggel örültem, ha megértettem, amit olvastam. Esztétika szakosként például hajnalig Lukácsot, a belőle és egyéb akkor orákulumként tisztelt szerzőkből sarjadt jegyzeteket, és ha tudni véltem, min bambultam napokig, úgy éreztem, markomban az egyetemes bölcsesség kulcsa. Hát a Horváth Iván-szemináriumok, meg az esti „táltosképző", ami kifejezetten a régi kultúra barátainak összejövetele volt, elemeltek ezekről a frissen (és általam eléggé rozogán) lefektetett sínekről. Izgultunk, röhögtünk, szerettük egymás tévedéseit. Ráéreztünk annak az ízére, hogy kongó kinyilatkoztatásokban felfedezzük a humorforrást. A sajátunkban is. Rájöttünk arra, hogy a reflexió a szellemi öröm forrása.

Ivánnál az első félévben a *Cantio de militibus pulchra* című 17. században lejegyzett epikus énekről tartottam előadást. Ebből lett később a TDK-dolgozatom, a szakdolgozatom és az első publikációm is. De tulajdonképpen a doktori témám is onnan származott. Farkas Zsolt, a csoporttársam Janus Pannonius *Saját lelkéhez* című verséről tartott előadást, és igen irigyeltem érte. Ez a vers szóba került más szemináriumon is, és akkor vitatkoztunk arról, hogy vajon a műfordításból meg lehet-e érteni ennek a versnek úgymond a lényegét. Nem egyszerűen vitatkoztunk, hanem veszekedtünk, Szilágyi Eszter és én, mert komoly kérdésről volt szó. Tulajdonképpen tovább veszekedtem akkor, amikor megpróbáltam lefordítani, egyben megérteni ezt a verset évekkel később, hozzáolvasni a többi Janus-verset, egyszóval komolyan foglalkozni a kérdéssel. Ez a doktorim záró fejezete lett.

Az első évben tanított esztétikából és filozófiából Geréby György, Somos Róbert, Bókay Antal. Azt hiszem, nem mindenben értettek egyet egymással, de ez nekem akkor úgy csengett le, hogy több oldalról hallok dolgokat, és még nem kell eldöntenem, viszont gondolkozhatok róla. Geréby azzal, hogy görög, latin szövegeket blattolt az órán, valóságos varázslószámba ment. Somos Robival pedig óriási szerencsénk volt, mert a filozófiatörténetet nem a „foximaxi" tanszék korifeusaitól kellett megtanulnunk, hanem tőle, aki minden efféle majomságtól mentesen komoly filozófiatörténeti iskolázást adott. Mondhatni, az első félév szinte teljesen mentes volt az ilyen dolgoktól.

Nyelvészetből megkaptuk Fülei-Szántó Endrét egyszemélyes tanárnak mindenből. Univerzális lángelme és játékmester volt, tulajdonképpen máig nem tudom összeszámolni, hány nyelven értett – a klasszikus nyelvészet műveltségét és még néhány más szakmát ötvözött percről percre. Elmondanék néhány példamondatot abból az időből, amikor a generatív grammatikát tanította. Akik ezt tanulják, mindannyian ismerik Pétert és Marit, a példamondatok állandó és nem túl felvillanyozó szereplőit. Mármost az ő példamondataiban helyettük ilyesmi jelent meg: „Mindenütt rókák sípolnak. Edömér leköpi a menyétet. A csókákat kergető főkönyvelő idegesen sikoltozott." Amikor arról volt szó, hogy a mondat természetéhez tartozik, hogy befejezhetetlen lehet, arra kértük, ahogy akkor mondjon egy ilyen mondatot. Tíz perc múlva, amikor padlón voltunk, abbahagyta.

A tanszékvezetőnk, a Főnök Bécsy Tamás volt. Hallgató koromban örökké vitatkoztunk vele. Azt hiszem, megöregedtem, mert most már csodálom, hogy olykor hogy bírta. Egy jellemző példa Gallasz József csoporttársam, Joe, aki sajnos már csak lélekben van közöttünk. Tudni érdemes, hogy egy tucat embert, amennyiből akkor a csoportunk állt, túl soknak tartott ahhoz, hogy egy szemináriumon komolyan lehessen tanítani őket. Ezért két félcsoportra oszlottunk. Gallasz egy alkalommal elkövette azt a borzasztó szemtelenséget, hogy elalvás okán nem a saját félcsoportjába akart menni, hanem a másikba, ahova én tartoztam. Már ahogy benyitott, lehetett látni, hogy itt üvöltés lehet a vége, ezért szándékos, ugyanakkor kaján alázatossággal mondott valami ilyet, hogy „tudom, tanár úr, hogy ez nem az én csoportom, de lehetne-e mégis most ide jönnöm, tudniillik elaludtam". Bécsy, akivel akkor mondhatni már régi párost alkottak, érezte, hogy ha itt most ordibálni fog, akkor

tulajdonképpen bemegy a Joe utcájába. Ezért valami ilyet mondott a még mindig alázatos pókerarccal várakozó Gallasznak: „Nézze, Gallasz úr! (ő magázódott), hadd mondjak el most Önnek egy fontos dolgot. Az ember előbb-utóbb férfivá kell, hogy váljon. Ez azt jelenti, hogy nem engedhet mindig pillanatnyi vágyainak, hanem erőt kell vennie magán. Érti, Gallasz úr?" „Értem, tanár úr. Pillanatnyi vágyam az, hogy leüljek, és részt vegyek a szemináriumon…" „Hát üljön le, Gallasz úr." „…de erőt veszek magamon, úgyhogy viszontlátásra." És kiment. Bécsy megvárta, míg becsukódik az ajtó, és azt mondta csak: „Tudtam. Tudtam." Mindezt a nyolcvanas évek első felében, amikor Budapesten Király István irtotta mézesmázosan a gondolatokat a hallgatóság fejéből, hogy másokról ne beszéljek. Szóval, összefoglalva, olyan tanárokat kaptunk, akik az akkori hivatalos tudományosságban vagy nem jutottak el az úgymond csúcsokig, vagy egyenesen a peremére szorultak, vagy még pályájuk elején álltak, de nem fértek bele az akkori keretekbe, kivéve egy frissen induló vidéki egyetemet, ahova kellettek – és ez Bécsy Tamás nagy érdeme, hogy őket választotta ide, alkalmasint tartotta értük a hátát.

Másodévben jött Kisbali László, és ezt most nem lehet eléggé hangsúlyozni. A legtehetségesebb és legolvasottabb ember volt, akivel valaha találkoztam, és ezt biztosan más is mondja. De róla többet tudnak mondani azok a csoporttársaim, akik nála tédékáztak, közvetlen tanítványai voltak. Az én TDK-dolgozatomat, egészen pontosan emlékszem, a 19. oldalig nézte meg, és olyan alapos kritikát adott róla, amelyből máig élek. Szintén később jött Tatár György, Somlyó Bálint, kicsit szégyellem, hogy róluk nem esik ennyi szó – akárhogy is, a legjobb kezekben voltunk.

Milyen volt az új és a régi tanárok aránya és viszonya?

Ezt az első időkben nem tudtuk, mert főleg az új tanárok tanítottak. A kivétel Bókay Antal volt, akit a legprogresszívebb tanárként tartottak számon a főiskolán, és Müller Péter, aki a tutora volt a mi félcsoportunknak. Akkor tutori rendszerben is folyt az oktatás – a tutor dolga az volt, hogy a szigorlatra felkészítő szemináriumot tartotta, valamint a hátát, ha valamiért meg kellett védenie bennünket. Azt hiszem, Péternek elég sok dolga volt. Egy esetet mondanék, azt, amikor oroszból az első félévben négy csoporttársamat „UV-re vágták", vagyis első körben egyest kaptak. Oroszul ugye tanulni kellett, és egy rabiátus orosz nénit kaptunk, akinek állandóan mondtunk valamit, amit ő a saját modorában és kiejtésével megtorolt. „Nye logasd a labad, ocsi, nyem vagy a strandon", így kezdte az első alkalommal. Na, ő egy olyan régi tanár volt, akivel az úgymond régiek sem azonosultak szívesen. Akárhogy is, Péternek a buktatás után el kellett mennie ehhez a nénihez, hogy megbeszélje vele a dolgot, mert ő ragaszkodott az egyeshez: „Ljehet mennyi rektorhoz, gyekanhoz, ingyekszet nem irom ala" – valami ilyet mondott. Szóval Péter valamit elért, mert másodszorra átment mindenki, bár, amint mondta, a néni váltig hajtogatta, hogy belőlünk hiányzik a „motyiváció".

Ami a mi tanszékeink úgymond régi, vagyis a főiskolán is oktató tanárait illeti sajnálom, de amikor lehetett, többnyire nem jártam hozzájuk – azokhoz sem, például Nagy Imréhez, akiktől bőven lett volna mit tanulnom. Azokat viszont, akikhez semmiképpen nem jártam volna, ha lehetett volna, nagy fájdalmunkra időnként megkaptuk. Itt azonban az ő részükről is volt egy jótékony visszafogottság. Általában nagy szerencsénk volt, hogy minket lehetőleg nem volt szabad megbuktatni, mert akkor folt esett volna, úgymond, az egyetemi képzésen. Cserébe viszont persze sok újdonságot rajtunk sikerült kipróbálni. Mondjuk, például nem volt vizsgaidőszak, az első szigorlat előtt két nappal még a fent említett néni oroszóráján kellett üldögélnünk.

A legtöbb gond tehát nem a szakos képzés tanáraival volt, hanem a marxizmussal, részben a pedagógiával és a pszichológiával. Ott az első években jóval kevesebb változás volt,

csak negyed–ötödév felé érkeztek meg a tényleges szaktudósok. Pedagógiából a helyzet összetettebb volt, voltak olyan tanárok, akikkel szót lehetett érteni, de olyanok is, akiket szívből utáltunk. Kinek volt kedve esztétika szakosként Kant helyett arról tanulni, hogy Makarenko szerint a menetalakzatban vonulás azért is hasznos, mert fejleszti a gyermekek esztétikai érzékét? Ezeken az órákon kínunkban csendben röhögtünk, és ahol lehetett, próbáltuk kijátszani a követelményeket.

Mennyire volt érezhető az, hogy a képzés elsősorban tanárképzés volt?

Hát a magunk részéről az első félévben ez egyáltalán nem volt érezhető – bocsánat, egy kivétellel, arról nemsokára beszélni fogok. Döntően bölcsészképzésünk volt. Bécsy Tamás egyszer, már mikor kollégák voltunk, a maga módján, kertelés nélkül megkérdezte, mikor ez szóba került: „miért, neked kik voltak a jó tanáraid? Nem azok, akik nagyon tudták, amit tanítanak?" Mindezt úgy, hogy a Nagy Lajosban ő a sztártanárok közé tartozott fiatal korában.

Aztán jött a második félévben a pszichológiával a régi gárda, de úgy, hogy azt éreztem, visszakerültem a seregbe. Mindez párhuzamosan azzal, hogy az Irodalomtudományi Tanszéken elkezdett tanítani Wessely Anna, Erős Ferenc, Csepeli György, akik sok más mellett a szociológiát és a pszichológiát is elképesztően magas színvonalon oktatták. A pedagógiában sokat segített az, hogy elnéztünk egyes bugyutaságokat, másrészt az, hogy mire oda kerültünk, már megvolt a hírünk, vagyis az, hogy ezzel a társasággal nem érdemes vitatkozni, mert könnyen a rövidet húzza az ember – vagy valami ilyesmi. Emlékszem az első félévre, amikor a „Bevezetés a pedagógiába" című tárgyat tanultuk, amit simán elvitatkoztunk, úgy, hogy a tanárunk – nevét takarja jótékony homály – egy alkalommal két öklével verte az asztalt, és könyörgött: „Gyerekek, legalább a Szovjetet ne bántsák!" Nem kell mondanom, hogy mi következett ezután, egy jó kis alkalmi szovjetbántás.

Amikor aztán elkövetkezett az utolsó negyedév (akkor még negyedévben, mondjuk szépen, kvadrimeszterben is folyt az oktatás), szóval hogy a végén kezdjem, megkaptuk Vastagh tanár urat. Ő az első alkalommal elmondta, hogy „referátumot kell tartani, dolgozatot kell írni és x óra hospitálásra kell járni. És aki szépen megtartja a referátumot, jó dolgozatot ír, lelkiismeretesen hospitál és minden órán itt van, az bizton számíthat az ötösre". Mindezt, hangsúlyozom, pár héttel az államvizsga előtt, az összes tanítási gyakorlat után. Akárhogy is, valamelyikünk megkérdezte, hogy „no és hányast kap az, aki se referátumot nem tart, se dolgozatot nem ír, de még hospitálni sem megy, és bizony nem jön el minden órára"? Azt gondolom, hogy a jóságos Vastagh tanár úr, aki mostani eszemmel méltánytalanul kapta a fejéhez mindezt, a jó utat választotta, amikor megkérdezte, hogy „de hát hogy is képzelik az egész pedagógia-oktatást, gyerekek"? Nos, akkor elmondtuk neki, hogyan. Jelesül azt, hogy először is sokkal több neveléstörténetet kellene tanulni, de komolyan, nem brosúrákból, hanem eredeti szövegekből, mert lehet, hogy ezeket a dolgokat már kitalálták korábban is, netán jobban. Másodszor pedig többet kéne kijárni gyakorolni, de nem úgy, hogy ki vagyunk téve mindenestől a szakvezető tanár elképzeléseinek, hanem úgy, hogy a Pedagógia Tanszékről mindig ott ül valaki, tanácsot ad, adott esetben védi az érdekeinket. Mármost ezután azt a választ kaptuk, hogy ez a vélemény felér egy dolgozattal, a tanárnő majd kijön az iskolából, és elmondja itt az igazságát, és egy referátumot azért kell tartanunk. Ez egy jó példa arra, hogy (a megszemélyesített Pedagógusképző szemszögéből nézve, úgymond) mennyi mindent megengedtünk magunknak. De hozzá kell tenni, hogy addigra már publikációkon, nyertes vagy helyezett diákköri dolgozaton, éjjel-nappali olvasás öt évén voltunk túl, és egyszerűen nem bírtuk komolyan venni ezeket a kísérleteket.

Volt-e ebben olyan meggyőződés, hogy mint első évfolyam megtehetik az ilyesmit?

Persze, de nemcsak ez a tapasztalat volt. Persze, tudtuk, hogy nem lehet minket halomra buktatni, mert két emberrel nem lehet megtartani az első egyetemi diplomaosztót. De ennél fontosabb, hogy bennünk volt a kritikus szemlélet és az igényesség, ezt láttuk a tanárainktól, akiket szerettünk. Tudni érdemes, hogy ugyan már évek óta olvastunk szamizdatokat, több csoporttársam megjárta a háromperhármat (én nem, mert jó ideig a kollégium és a könyvtár behatárolta kört nem nagyon léptem át, és azt hiszem, hogy nyuszi is voltam), de azt, hogy bedől a létező szocializmus, még nem lehetett biztosra venni. Bennem alapvetően pesszimizmus volt, az, hogy ez biztos, hogy most már mindig így lesz, de a könyvtárban talán ezután sem fognak macerálni. Az pedig, hogy az egyetemen folytathatom az életemet rögtön diploma után, tanársegédként, és azzal foglalkozhatom, amivel szeretek, olyan ajándék volt, ami bőven feledtette a külvilágot.

Az élet mégiscsak pártállami és KISZ-keretek között folyt. Mennyire nyomta rá ez a bélyegét az egyetemi életre?

A megfigyelés rögtön a gólyatábor első estéjén elkezdődött. A Csillagba mentünk, és ahogy ez egy frissen összejövő társaságnál szokásos, mindenki arról beszélt, amiben jónak gondolta magát. Tudni érdemes, hogy kettőnk kivételével, akik „átvételivel" kerültünk be, mindenki érettségi után került be a szakra, mert Bécsy elintézte, hogy a fiúkat ne vigyék el katonának. Illetve még volt Horváth Karcsi, aki harmadéves főiskolásból lett ismét gólya, és azt hiszem, tagja volt a Dialógus Független Békecsoportnak, amiért szerették is az illetékesek. Elég az hozzá, hogy a Csillagban több más, alighanem fontosabb dolog mellett szó esett a fennállóról, igen invenciózusan a kommunistákról stb., és amiről szó volt ott, azt egy csoporttársam évekkel később visszahallotta az illetékes helyen, amikor behívták elbeszélgetésre. Szóval már akkor kellett egy téglának lennie a környezetünkben, vagy közöttünk, ezzel nem szeretnék foglalkozni, mert minden csoporttársamat szeretem, én nem bánom, ha feljelentett is.

Milyen volt a viszonyotok a KISZ-hez?

Szeszélyes. Az első félévben Müller Péter közölte velünk, hogy alakítani kell egy alapszervezetet. A KISZ-titkárságot megúsztam, de azt hiszem, én lettem a szervezőtitkár. A titkárunk összeszedte a tagdíjat, de mindig elfelejtette befizetni. A kari KISZ-titkárt, egy Husi nevű gyereket, akit ismertem a gólyatáborból, hónapokig, amikor találkoztunk, biztattam, hogy be lesz az egyszer fizetve, annyira, hogy a végén már ő szabadkozott, hogy ugyan már stb. – szóval, mint utólag értesültem, ez az összeg egy kocsmázás áldozata lett, ahol, ezt máig fájlalom, én nem voltam ott. Tehát, ha szorosabb értelemben vesszük, az elhálás aktusa köztünk és a KISZ között nem ment végbe. Aztán negyed- vagy ötödévben Bécsy Tamás anyagi érdekből megalakította az intézeti KISZ-szervezetet, amelynek a demonstrátorok is tagjai lettek – volna, az én esetemben, mert akkor már volt nem KISZ-es diákszervezet, amelynek a vezetőjéül engem választottak meg, szóval nemhogy nem léptem be, hanem megpróbáltam lebeszélni a jelenlevőket, hogy belépjenek, merthogy a KISZ-nek úgyis vége lesz most már hamarosan. Akkor még nem tudtam, hogy Bécsy (ha jól tudom) a Csanád megyei főispán fiaként látta meg a napvilágot, szóval nem feltétlenül azonosul a KISZ-ből a K-val, mindenesetre akkor is nagyon méltányoltam, hogy ugyan ordibált velem szokása szerint, de nemhogy nem kaptam ezért semmit, hanem pár hónap múlva simán felfogadott tanársegédnek. Megjegyzem, Somos Róbert, a másik renegát sokkal szellemesebben hárította el a

megtiszteltetést, mondván, „ilyen hülyeségért ő nem hajlandó huszonöt forintot fizetni". Ennyi volt ugyanis a tagdíj.

Hozzátenném, hogy ez a független diákszervezet-dolog akkor egy nagy átverés volt, amelyet simán bevettem. Volt egy gyűlés, amit a KISZ azért hívott össze, hogy reformáljuk meg az egyetemi képzést. Oda sokan elmentünk. Az akkor már, azt hiszem, városi vagy megyei KISZ-titkár, Gyurcsány Fletó elvtárs vitte a prímet, letorkolta a tanárokat is, ha úgy volt kedve, és mondta a jövőbe mutatót, többek között azt, hogy ők is úgy látják, itt az ideje, hogy egy független diákszervezet is legyen a KISZ mellett, ezt ők is támogatják, stb.[15] Ha jól emlékszem, diákelnöki nagy méltóságomat annak köszönhettem, hogy a kötelező testnevelés mellett ágáló egyik oktatónak, aki az amerikai egyetemek sportpártolásával példálózott, visszaszóltam. Azt találtam mondani, hogy ha majd itt is olyan sportcsarnokok lesznek, mint ott, és nem ridegtartáson leszünk, akkor legyen kötelező a tesi. Nem biztos, hogy jó poén volt, de akkor mindenki tapsolt, mert a kötelező testnevelésnek volt egy jeles áldozata, Havasréti Jóska, akit a magyar felsőoktatás történetében alighanem egyedülálló módon a szaktanszék félévhalasztásra ítélt, mert nem teljesített testnevelésből. Visszatérve, mivel én ott maradtam ama gyűlésen végig, végül engem választottak meg diákönkormányzati elnöknek. Nem túl dicsőséges elnökségem legkínosabb jutalma az volt, hogy a KISZ kitüntetett egy oklevéllel, és kaptam 2500 Ft jutalmat. Ezt az átokverte pénzt végül is a diákönkormányzat javára fordítottam, zsebnaptárakat és írószereket vásároltunk belőle. Aztán egy év után, amikor mellesleg kiderült, hogy lényegében nem lehet semmit sem tenni, viszont hosszasan kell üldögélni az akkori dékáni tanácson, lemondtam a magas megbízatásról, és próbáltam bepótolni az elvesztegetett időt a könyvtárban.

A pécsi végzettség milyen érdekességet, különbséget jelentett a budapesti, pécsi, szegedi kollégák szemében?

Ez a különbség már az első évben fölmerült. Én Győrben nagyon jó gimnáziumba jártam, a Révaiba, máig az elsők között van, sokan mentek onnan az ELTE, illetve a JATE különböző szakaira. Egy alkalommal volt Győrben egy baráti vita, hogy ki jár jobb helyre. Akkor harcosan védelmeztem Pécset, ami a többiek szemében érthető okokból egyike volt a tanárképző főiskoláknak. Ilyenkor nyilván mindenki védi az igazát, szóval nem állapodtunk meg. Jellemző viszont, hogy hiába magyaráztam, hogy ki mindenki tanít, mert számukra ezek a nevek akkor semmit nem jelentettek. Viszont a következő években inkább azt tapasztaltam, egyre inkább, hogy ha régi magyaros konferenciákon, más egyetemeken megjelentünk, kénytelenek voltak a „régiek" egyre inkább elfogadni, időnként elismerni bennünket. Nemcsak a tanárokat, tudósokat, az ő esetükben a helyzet könnyebb volt, mert ahogy tűntek el a keretek, az ő hírük is nőtt. De a diákokat, későbbi fiatal tanárokat is, mivel a TDK-ban, más konferenciákon meglehetősen önérzetesen és talán nem háttértudás nélkül meg tudtuk mutatni a tudományunkat.

Lehet, hogy a nosztalgia mondatja velem: nagyjából két évvel azután, hogy végeztem, vagyis 1989–91 táján volt egy jelentős változás. A rendszerváltozás után a korábban Pécsre kényszerült, szorított tanárok egy része Budapestre vagy külföldre távozott, ott kaptak katedrát, és őket a mi fiatal társaságunk érthetően nem pótolhatta.

[15] A KISZ-ről és a diákönkormányzat szervezéséről jelen kötetben ld. még a 62. és 63/a–d. sz. dokumentumokat.

Érezték-e, hogy az utánpótlás-nevelésben volt tudatosság?

Igen, azt lehetett látni, hogy a tehetségesebb diákokra számítanak. Az intézményes törődésen messze túl, mindennap látszott ez. Egy szemináriumi dolgozat nem kötelességteljesítés volt, ahogy emlékszem, a jobb tanároknál tulajdonképpen önigazolás, törekvés annak elhitetésére, hogy legalább a nyomukban járunk. Ami pótolhatatlan volt ebben, talán az, hogy ebben nem volt színlelés, sunyítás, tényleg tétmeccs volt az ilyesmi. Ha nem jártunk be valamelyik töltelék kurzusra, akkor azért tettük, mert készültünk valami nagyszabásúnak remélt műre.

Jellemző volt, hogy bejártunk olyan kurzusokra, amelyekből nem kaptunk jegyet, de tudtuk, hogy jó ember tartja. Kommunikációból például párhuzamosan hallgattam Terestyéni Tamást, aki hozzánk volt beosztva, és Horányi Özsébet, nehogy lemaradjak valami igazságról. Nemcsak az irodalom és a nyelvészet esetében történt ez: jártam Pólos Lászlóhoz, akivel Parmenidészt olvastunk, tanultam latint Visy Zsolttól, tőle úgy, hogy a Madách úti „tanárgarázsba" (tőle idézek), az ottani lakására jártunk ki, és ott olvastunk Ammianus Marcellinust. Ami a kimenetet illeti: a mi csoportunkból hárman ma is itt tanítunk, s többen másutt oktatnak egyetemeken, főiskolákon. Az utánunk következő néhány évfolyam esetében is ez történt.

Mi történt a 90-es években, amikor bekövetkezett a tömegoktatás? Nem ezért alakult-e meg a Kerényi Szakkollégium?

De, pontosan ezért. Akkor kezdtem érezni, hogy hígul a levegő. Ugyanúgy itt voltak azok a hallgatók, akikkel jó volt együtt lenni, de ugrásszerűen megnövekedett azok száma, akik lényegében utálták az egészet, és csak diplomát akartak kapni, hogy aztán utálhassák az életet, ami azután következik. Szándékosan sarkítok, az akkori benyomásokat szeretném élesen visszaadni. A Kerényi Szakkollégiumban hosszú évekre visszakaptam azt a hangulatot, amit hallgató koromban érezhettem. Valami olyan volt a cél, hogy akiket tényleg izgat valami tudomány, találjanak egy helyet, ahol együtt idegesíthetik egymást a bogaraikkal. A Jóisten csodája, hogy ez sikerült, és megmaradt máig, lényegében ugyanúgy, ahogy volt az első években, illetve akkor, amikor hallgató voltam.

8. Interjú Farkas Zsolttal

1983–1989 között magyar–művészettudomány szakos hallgató.
Jelenleg a Miskolci Egyetem BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet egyetemi adjunktusa.
Az interjú formája: írásban feltett kérdésekre kapott válaszok.

Hogyan hallott a pécsi programról? Kifejezetten ide felvételizett?

Jól közvetítődtek az információk. Aki felvételiközelben volt, tudott róla, hogy Pécsen egyetemi „kísérleti" képzések indulnak. Vettem felvételi tájékoztatót is… Középiskolában változatos jegyeim voltak, mivel nem az iskolának tanultam, hanem az érdeklődésem vitt. A középiskolából vitt pontszámom miatt kevés lettem volna egy sokszorosan túljelentkezett szakra, de aki nem abban az évben érettségizett, mint én, az választhatott, hogy a felvételin szerzett pontszámát kétszerezzék, vagy a normál módszerrel felesben. A felvételin igen jó pontszámokat kaptam, nagyon lelkesek voltak a felvételiztetők az olvasmányaim és tájékozódásom kapcsán – oda való is voltam.

Kik voltak a meghatározó tanárok? Érezhető volt-e elkülönülés vagy feszültség a „pedfős" és az új képzés oktatói és hallgatói között?

Bécsy Tamás természetesen, mint főnök, összekötő, kiharcoló tanár meghatározó volt. Néha sztálinistára vette a figurát, de mindent összevetve pozitív, dinamikus erő volt. Szakemberként nem volt nagy ász, néhány olvasmányélményét ragozta, főként kései Lukács és drámaelmélet témakörökben. Lukács lehetett a 80-as évek elején az összekötő kapocs Bókayval, aki a pécsi segítőtárs és főmenedzser volt, ugye, és az akkoriban egyfajta reformizmust jelentett. A pécsi tanárok nagyjából adottak voltak, és hogy Pestről kik jártak „le", abban Bécsynek, gondolom, meghatározó szerepe volt, és ez volt egyik fő erénye: minőségi, magasan kvalifikált csapat volt. (A nyelvészetnél pedig Szépe és Horányi volt a meghatározó, de ott nem volt annyi lejáró.) Szakmailag jelentősek és a diákság számára is meghatározók voltak Tatár György, Kisbali László, Horváth Iván, Erős Ferenc, Wessely Anna, Csepeli György, Fülei-Szántó Endre, Vidrányi Katalin, Horányi Özséb stb. Inkább a pestiek. Ez némi frusztrációt jelenthetett a helyieknek, de akkoriban a szolidaritás még hivatalos ideológia volt, tilos volt szisztematikusan áskálódni. Végig érzékelhető volt némi elkülönülés, ellentét a pécsiek és pestiek közt, de nem hiszem, hogy nagyon komoly lett volna. A JATE-t és a Miskolci Egyetemet is megjárva úgy vélem, a lejáró és a helyi tanárok bizonyos elkülönülése logikus és óhatatlan, viszont kapcsolatuk, együttműködésük mindenütt inkább termékeny, mint nem.

Mennyire volt érezhető az, hogy a képzés elsősorban tanárképzés volt?

Inkább diszciplináris (bölcsész), értelmiségi jellegű volt, noha kezdettől fogva evidencia volt, hogy tanári szakos diplománk lesz. Sajnos a középiskolai esztétika-oktatás terve, amire mi egyik szakunkkal képződtünk volna, időközben elakadt. Ennek hatására megváltoztatták a kezdeti irodalom–esztétika párosítást magyar–esztétikára, hogy akkor legalább egyszakosak legyünk már. A pedagógia (és pszichológia) tanszék a régi „pedfős" gárda volt, lelkes, felzárkózni akaró, komplexusos, pedellusos – itt volt némi feszültség a bölcsészöntudatú hallgatók és a szuperkorrektkedő kistanárságra dresszírozó tanerők közt. Sokféle érdeklő-

désű és képességű emberekből állt a csoportunk, érzékelhetően sokfele vihetett bárkinek az útja. Magyartanár szakosoknál általában gyakori, hogy nem magyart tanítanak aztán.

A pécsi végzettség milyen érdekességet, különbséget jelent a budapesti, pécsi, szegedi kollégák szemében (akár mint hallgató vagy később a tudományos pályán)?

A JPTE gyorsan belépett abba a kategóriába, amiben a JATE, KLTE, ELTE volt. Bár nyilván nem voltak (talán ma sincsenek) olyan erős hagyományai. De az említett tanerők (és a magas ponthatárok) presztízst jelentettek. A hallgatók jól képzettek, komplex érdeklődésűek, ambiciózusak voltak. Nem éreztem soha hátrányát, hogy a JPTE-n tanultam, sem a Columbián (ahol 1997-ben voltam), sem a JATE-n (1997–2002), sem a Miskolci Egyetemen (2002–), sem a magyar irodalmi-kulturális nyilvánosság terében, ahol számos írásom jelent meg.

Az akkori élet pártállami és KISZ-keretek között folyt. Mennyire nyomta rá ez a bélyegét az egyetemi életre?

A Párt „atyai" szerepén akkor már kb. mindenki gúnyolódott. Fura történet. A mai világból visszatekintve különösen jól látható, hogy az még mindig egy eleven, jól működő népi demokrácia volt. Dacára annak, hogy a rádiókabaré – minden csütörtökön, 5 milliós hallgatottsággal – az 1980-as években már voltaképp antiszocialista és prokapitalista volt; akkoriban „kötelező" ideológia volt már ez. Ugyanakkor például az említett tanerők tudásszociológiai háttere más volt: a nyugati bölcsészet, ami némi túlzással egyenlő azzal, hogy: balos. Bécsy, aki régi keményvonalasokkal is parolázott, ezen a vonalon ért össze Kisbalival, aki Adornót, Habermast is tanított, Somlyó Bálinttal, aki Derridát, Erőssel, aki W. Reichet, Wesselyvel, aki W. Benjamint stb. A moziban Godard, Pasolini, Fassbinder filmjei mentek sikerrel. A nyilvánvaló, direkt és szisztematikus rendszerellenességet szúrta ki jó érzékkel a diktatúra. Persze vájtfülű is volt mindenki, jól tudta, mit, hol szabad mondania és mit nem, de politikai értelemben nagyjából mindenki nyíltan beszélt, órákon, magánbeszélgetésekben egyaránt. Különösképp, mert elsősorban szakmailag orientált beszélgetések voltak. A KISZ a többség számára semleges volt. Ha csináltak valamit – gólyatábortól egyetemi moziprogram-szervezésig –, azt a hallgatóság természetesnek vette. A „kiszezés" enyhén szólva nem volt divat, az akkori hallgatóság inkább cikinek találta. De infrastruktúrája használható volt: már elsőben gyártottuk az egyetemi lapot, a KISZ-titkárságon gépelték, stencilgépén sokszorosították. Gyurcsány személyesen is szupportív volt. Örült, ha valami történik, a fiatalság aktív, ez volt a dolga.

Többen is Önt jelölték meg a híres-hírhedt kiállítás történetének forrásául. Miként történt az eset és milyen következményei voltak?

Fésős András (történelem–angol, ma filmrendező), Kiss Sanya (irodalom–esztétika, neoavantgárd és egyéb lázadó volt) és én szerveztük a kiállítást. Sokan beszálltak. Gallasz, Hárs stb. Laza ötletek gyűjteménye volt, humoros, dadaisztikus, jónéhány puhán „rendszerellenes" műtárggyal – ezekről sajna nem én vagyok a legjobb informátor, csoporttalálkozókon újra és újra kínosan kell regisztrálnom, hogy mennyi mindenre nem emlékszem. A kiállított darabok nagyjából Duchamp esztétikájának megfelelők. Ready made-ek, installációk, vicces címek, például vörös porszívó, szippantókájának végében világtérkép. (Nem emlékszem a címére.) Műanyag pohár, benne kavics, cím: „Ezeken a kavicsokon lépdelt utoljára Ságvári Endre." Megfelelő helyen barnára festett wc-papír. Cím: „Ebbe törölte utoljára seggét Révai Miklós." Ennek különös érdekessége, hogy természetesen Révai Józsefet akartunk írni, de eltévesztettük, így az *objet trouvé* nem is rendszerellenes volt, hanem csak szimplán blasz-

fém. Falból kiálló kanál. Cím: „Tessék mindent lenyelni!" – ami egy A. E. Bizottság szám szövege is volt, aminek poétikája szintén kvadrált a kiállított darabokéval. Szóval nem volt olyan rázós politikailag. Az inkább számított, hogy egy ilyesmi esemény egyáltalán létrejött. Nem volt divat a civil aktivitás. A mozgolódó művészeket és értelmiségieket rutinszerűen lekövették III/3-ék. A gyaníthatóan gyakran unatkozó titkosszolgálati erők végre fontosnak érezhették magukat, gondolom, kiverték a palávert a pártbizottságon, pécsi pártbizék felszóltak központi pártbizékhoz, azok meg Bécsynek, igen szigorú modorban. A moziterem előterében volt az „ünnepélyes megnyitó" Strauss: *Zarathustra* (a 2001 Űrodüsszeia) zenéjével, nagy sakktáblával a földön, Sanya azon performerkedett valamit (nem emlékszem a részletekre), mögötte egy pulpitus, onnan beszéltem az egybegyűltekhez, a szöveg nagy része Tzara *Dada kiáltvány*ából, valamint *A gyenge és keserű szerelemről szóló kiáltvány*ából voltak, amiket betéve tudtam már gimis koromban. Nyilvános rendezvény volt, kellett tehát hivatalos pecsét is hozzá. Gyurcsány volt a fővédnök, ahogy a felelős szerkesztő is az egyetemi kiadványunknál. De úgy látszik, eltévesztett néhány dolgot. (Talán „megmosták a fejét", de kétlem, hogy komoly retorziók érték volna.) Mindenesetre másnap Bécsy Tamás nagy elánnal (alighanem jól informáltan) beviharzott a mozi előterébe, és alig nézett körbe (nyilván gyorsan lecsekkolta, hogy az információk pontosak), és igen energikusan, „nincs-apelláta" modorban utasította az érintetteket (Gyurcsány, Sanya, én és még jónéhányan voltunk ott), hogy szedjük le ezt a „kiállítást". Nem ellenkeztünk. Bécsy „taktikája" (hogy még csak eszünkbe se jusson vitatkozni, amit amúgy gyakran tettünk óráin, szakmai kérdésekben) és valódi félelme ugyanaz volt, és sietett is megosztani velünk: nem engedheti, hogy efféle ifjonti hülyeségekkel veszélyeztessük a frissen beindult, mennyi munkával kiverekedett pécsi kísérleti egyetemi képzést. Elég nagy ügyet kerekítettek belőle, sztorik és mitologizmusok keltek szárnyra, de ha nincs ez a „politikai" feszkó, akkor a diákságban, Pécsett kisebb nyomot hagyott volna az ügy. Összességében elégedettek lehettünk. A könnyed, dadaisztikus, Monty-Pythonos beállítódásba passzolt, hogy azonnal leszedették és némi botrányt kavart, de egyes poénjai, részletei, egyáltalán maga az akció emlékezetes maradt.[16]

[16] A kiállításról jelen kötetben ld. még az 58. sz. dokumentumot, valamint a Vonyó Józseffel készült interjút.

9. Interjú Sashalmi Endrével

1983–1989 között történelem–orosz szakos hallgató.
Jelenleg a PTE BTK Történettudományi Intézet egyetemi tanára.
Az interjú formája: előszóban elhangzott és rögzített interjú szerkesztett változata.

Hol hallott először arról, hogy új képzés indul, direkt ide készült?

Sok szempontból a véletlen folytán kerültem ide. Gimnáziumban harmadikos korunkban kaptunk egy új orosztanárt, aki ugyan született orosz volt, de a tanítási módszere elég gyenge volt, így nem mertem felvételizni oroszból egyetemre. Maga a felvételi is nehéz volt, mindenkit sújtott a többszörös túljelentkezés, a viszonylag magas pontszámok és a kis keretszámok. Arról hallottam, hogy Pécsett majd indulni fog egy új program és ezért jelöltem meg Pécset, gondolva arra, hogy egy évre előfelvételisként úgyis be fogok vonulni katonának. Sikerrel felvételiztem 1982-ben orosz–történelem szakra, el is vittek katonának és közben megtörtént az átalakulás. 1983 tavaszán behívtak többünket – velem együtt például Jankovits Lászlót és Szijártó Zsoltot (akik ma szintén a bölcsészkaron tanítanak és akikkel együtt voltunk Taszáron katonák) – egy elbeszélgetésre. Engem az orosz és a történelem tanszék hallgatott meg, a többieknek, akik magyar–történelem szakra jelentkeztek választaniuk kellett, hogy melyik új szakpárra mennének. Magas pontszámmal (19 a 20-ból) érkeztem, így különösebb vizsgáztatás nélkül közölték, hogy átvesznek az egyetemi képzésbe. Így kezdtem meg 1983 szeptemberében az első egyetemi évfolyammal a tanulmányokat.

Milyen volt a kapcsolat a felsőbb éves, főiskolai hallgatókkal? Mennyire érződött, hogy új korszak kezdődik?

Nem nagyon volt kapcsolatunk velük, legfeljebb a személyes ismertség folytán. Ami az oktatókat illeti, jelentős részük új volt, az egykori főiskola tanárai a 19-20. század oktatásában vettek részt. Az ókort Tóth István egyedül tanította, Petneki Áron tartott még első évfolyamon órát, másodévtől pedig megjelentek a főleg az MTA Történettudományi Intézetéből érkező félállású vagy óraadó tanárok. Nem voltak előadások, mi úgy tudtuk akkor, hogy a kísérletnek megfelelően a hagyományos bölcsészképzés ellenpontját szerették volna megvalósítani nálunk. Ezen később változtattak, mert nem teljesen vált be. A tanárok mindenkinek korán igyekeztek megtalálni egy olyan témát, amellyel komolyabban foglalkozik, először természetesen szakdolgozati szinten, ez is az önálló munkára való nevelés része volt. A kétszakosság azért is jó volt, mert az illető a biztos nyelvtudás és a történelem tudása mellett az adott kultúrá(k)ban is jártas volt. Elhelyezkedés és minőség szempontjából is előny volt ez. A nyelvi képzés szintén erős volt, az egyes hallgató érdeklődése alakította ki, hogy valaki melyik szakon írja a szakdolgozatát. A kötelező részképzés is (Szovjetunió, NDK) a nyelvi készségek fejlesztését szolgálta.

Az érezhető volt, hogy nagy kedvvel és lendülettel kezdődött meg a munka. Amellett, hogy internet sem volt még, az akkori könyvtári ellátottsághoz képest is hátrányban volt a pécsi képzés. A főiskolai töris jegyzetekből „tilos" volt tanulni, így sok, nehezen hozzáférhető könyvből kellett felkészülni. A szemináriumi rendszer erre a munkára alkalmas volt. A kiscsoportos munka azt is magával hozta, hogy mindig meg kellett jelenni… Nem is akartunk lógni, mi hallgatók is lelkesek voltunk. Az országban sokáig még emelt szintű főiskolai képzésként könyvelték el a képzést, de persze mi vitába szálltunk ezekkel a véleményekkel.

Könnyű dolgunk volt, mert a szemléletben is új és más volt a képzés. Ideológiai tekintetben is kettősség volt megfigyelhető: a marxizmus-leninizmus mellett attól teljesen eltérő szemléletű tanítás folyt a szaktanárok óráin, mindenféle politikai ideológia nélkül. Braudel és mások munkáit sokszor tanáraink hozták le, fénymásolás hiányában kézről-kézre adva a köteteket.

Volt az OTDK-nak egy főiskolai változata is történelemből, aminek a specialitása az volt, hogy főiskolánként 1-1 hallgató szerepelt előadással, amolyan elő-OTDK jelleggel. Én Nyíregyházán voltam 1984-ben, ahol megjegyezték, hogy az Árpád-korból nem szoktak főiskolások TDK-s előadást tartani. Egy idő után már nem küldtek Pécsről hallgatókat ezekre az összejövetelekre, fokozatosan kialakult a kari TDK rendszere és már csak az OTDK mezőnyében szerepeltünk.

A tudományos eredmények mellett azért a hangsúly azért mégis a tanárképzésen volt. Mennyi maradt meg a tanárképző főiskolai hagyományokból, milyen volt ez az egységes tanárképzés?

Nálunk ez úgy valósult meg, hogy mindkét iskolatípusban voltunk gyakorlaton. Nagy hangsúlyt helyeztek olyan tárgyakra, mint például a *Pedagógus pálya alapkérdései*, amelynek keretében a pedagógiai kérdéseket dolgoztunk fel kiscsoportos keretben és írásbeli dolgozat formájában. Emellett első évtől jártunk iskolalátogatásokra, nevelőotthonba. Nem hospitálás volt, de meg kellett figyelnünk egy szempontrendszer alapján, hogy miként folyik az oktató-nevelő munka. Látókörünket szélesítették és műveltségünket is gyarapították az olyan feladatok, mint például a nevelési elvek megfigyelése különféle szépirodalmi munkákban. Én például Salinger *Zabhegyező*jét elemeztem, amit aztán megvitattunk kiscsoportban. Az új képzésnek ez markáns eleme volt: legyünk tisztában azzal, mire vállalkozunk pedagógusként, milyen ennek a társadalmi beágyazottsága és elismertsége, stb. Ebben nagyban eltért a korábbi időszaktól. A negyedik és ötödik évben került sor az alapozó és szakmódszertani órák után az általános és középiskolában folyó gyakorlatra. Akik tanárok lettek közülünk, elmesélik a találkozóinkon, hogy nagyra értékelik azt a felkészültséget, amit Pécsett kaptak. Én mint demonstrátor órát is tartottam az alsóbb éveseknek, így némiképp gyakorlatban is alkalmazni tudtam a tanultakat.

Mi történt a végzés után?

Bekerültem a tanszékre egy szerencsés eseménynek köszönhetően. Harmadév után amerikai csereprogramban vettem részt, elsősorban angol szakosok számára, de voltak közgazdászok és egy jogász is a kiküldött hallgatók között. Amikor visszatértem, lehetett választani, hogy évet halasztok, vagy levizsgázok néhány tárgyból. Először az utóbbira gondoltam, mert Polányi Tanár Úr, az akkori tanszékvezető, már emlegette, hogy bent szeretnének tartani, sőt biztos ez az ösztöndíj megítélésében is szempont volt. Én kint is már ennek megfelelően kutattam a szakirodalmat. Néhány oktató azonban úgy gondolta – megjegyzem nem a szaktanszékeken(!) –, hogy nem leszek képes ősszel letenni a vizsgákat, és én a békesség kedvéért évet halasztottam, egyébként Polányi Imre tanácsa ellenére. Ismét a szerencsének köszönhető, hogy éppen akkor tudtak státuszt szerezni, amikor végeztem, így 1989 szeptemberében kezdtem meg a munkát. A másik státuszra Nagy Mariann került, aki szintén kint volt velem együtt az Egyesült Államokban.

Kik voltak a meghatározó oktatók?

Itt most csak azokat az oktatókat említem, akik engem is tanítottak. Mint mondtam, Tóth István volt az, aki elsőben tanított, de nem azért volt meghatározó, mert csak ő volt. Mások-

éven Barta Gábor, aki már sajnos jóideje nincs köztünk, Hóvári János, Font Márta. Másodikban, persze már Katus Laci bácsi és Zimányi Vera néni is velünk voltak mint az egyetemes történet oszlopos oktatói. Hóvári fontos volt mint a Balkán történetének oktatója és turkológus. Ennek máig tartó hagyományai vannak a történelem tanszékeken. Petneki Áron főként formabontó szemináriumai révén volt népszerű. Harmadévre Hahner Péter és Majoros István érkezett. Nagyon sajnáltuk, hogy negyedéven nem jártunk Ormos Máriához, mert éppen akkor volt rektor, és talán csak egy szakkollégiumot tartott. Polányi Imrével, Vonyó Józseffel és Fischer Ferenccel lett teljes a huszadik század oktatása.

Általános volt az utánpótlás-nevelés?

Másodévre ez egyértelmű volt, legalábbis nálam. Barta és Hóvári próbált arra terelni néhány hallgatót, hogy náluk írjunk szakdolgozatot. Legtöbben egyébként is történelemből és nem a nyelvi szakpárból írták a diplomamunkát. A tudatosság aztán az OTDK és a demonstrátori munka kapcsán, a hallgatók kiválasztása során is megmutatkozott. Barta különórákat tartott nekem paleográfiából, de az jellemző volt csaknem minden oktatóra, hogy szabadidejét feláldozva foglalkozott a tehetséges fiatalokkal. Igazi mester és tanítvány kapcsolatok alakultak ki a kölcsönös lelkesedés alapján, és az infrastrukturális hiányokat leküzdve cél volt az is, hogy bizonyítsuk, hogy jó és egyenrangú ez a pécsi képzés a többivel.

A tanórán kívül mennyire volt irányított az élet?

A patronáló tanárokon keresztül volt valamiféle irányítás, az angol–történelem szakosoké Tóth István volt, az oroszosoké pedig Font Márta. Ők segítettek mindenféle ügyes-bajos dolog elintézésében, nekik kellett szólni, ha valaki családi okok miatt több napot hiányzott, stb. Voltak szervezett programok is a patronáló tanárokkal, például győri csoporttársaink szervezésében a Győri Balett előadására utaztunk el, szakesteket is szerveztünk, ekkor alakult ki, hogy a frissen érkező oktatóknak humoros székfoglalót kellett tartani. Mivel kis létszámban voltunk, hamar mindenki ismert mindenkit, családias hangulat alakult ki. Szigorlatok után a bukott hallgatók lelkének ápolása sokszor együtt történt a tanárokkal valamelyik vendéglátóegységben. Az összetartásban fontos volt az is, hogy a könyveket egymás között cserélgetnünk kellett: aki amihez hozzáfért az ország különböző helyein, azt hozta Pécsre. Amikor végeztünk, jó pár évig szinte évenként összejöttünk, később ritkultak az alkalmak, de a következő összejövetel épp a 25 éves lesz idén…

A korszak még a pártállam időszaka volt, mennyire volt ez érzékelhető a mindennapi életben?

A KISZ-tagság szinte kötelező volt, mint például úttörőnek lenni, csak egy csoporttársunk nem lépett be. Azt is hallottuk, hogy egy tárgyból két sikertelen UV után újabb és egyben utolsó vizsgázás (rektori UV) lehetőségét csak a KISZ tagok kapják meg. Voltak KISZ foglalkozások, ha jól emlékszem, havonta egyszer. Olyan befolyásuk volt, hogy vétójoguk volt bizonyos ösztöndíjak megítélésében, például egy alkalommal az én Népköztársasági Ösztöndíjam ennek esett áldozatul, de igazán lényeges dolgok nem történtek a KISZ égisze alatt. Én 1986-87-ben voltam kint Amerikában, és amikor visszaérkeztem, sok olyan dolgot tapasztaltam, ami már a változásra utalt. Mi kint az Egyesült Államokban is úgy gondoltuk, hogy a mi életünkben nem fog véget érni az a politikai rendszer, de 1987-ben már olyan filmeket mutattak be, amelyek korábban elképzelhetetlenek lettek volna, saját életemet tekintve pedig megtehettem, hogy nem újítom meg a KISZ-tagságomat, nem fizettem be a tagdíjakat. Amikor vízumot kértünk 1986-ban, nem írtuk be, hogy KISZ-tagok vagyunk, mert kizáró ok lett volna az amerikaiaknál. Volt kísérlet egyfajta diákönkormányzat létre-

hozására, de aztán kiderült, hogy nem gondolják komolyan. Ennek részleteit nem nagyon ismerem, mert éppen a külföldi tanulmányok idejére esett.

A rendszer működéséhez hozzátartozik, hogy a kiutazásunk előtt megkerestek minket III/3-as ügynökök, és elbeszélgettek velünk. Például, hogy ha kimegyünk, akkor ők kérhetnek-e tőlem bizonyos dolgokat… Ezt szerencsére sikerült megúszni. Azt mondtam, tréfásan, ha kint majd megpróbálnak beszervezni, akkor jelentkezni fogok. Mondták, azt el is várják, mert akkor találkozunk! Mire én megjegyeztem, hogy Filippinél? Ők erre azt mondták, hogy addig mi nem várunk! A szóvicc nem jött be... (Az ÁBTL-től később kikértem a rám vonatkozó iratokat, de nem találtak semmit.) Arra volt példa, hogy tanáraink is felhívták a figyelmet, hogy vannak olyan termek, ahol poloskák vannak… Az is gyakorlat volt, hogy a csoportokban egy-egy beépített ember volt, de erre vonatkozóan konkrét ismereteim nincsenek, talán nálunk nem volt ilyen…

A változásokat mutatta, hogy 1988–89. táján volt felsőoktatási sztrájk is, amikor nem tartottak órákat és különböző követelésekkel léptek fel a hallgatók, például, hogy ne legyen kötelező mindenkinek az orosztanulás. Ez már a rendszerváltozás időszaka és hangulata volt. Kulturális téren a Huszárik Mozi, mint alternatív kultúrforrás fontos szerepet játszott, volt, hogy Balczót is meghívták a *Küldetés* c. film bemutatása kapcsán beszélgetésre, és rendszerkritikus filmek voltak láthatók az akkori szocialista országokból. 1988-ban a Szenes-klubban Böszörményi István rajz szakos hallgató, egykori katonatársam tartott 1956-ra emlékező műsort képekkel és dokumentumokkal, abszolút nem a hivatalos irányvonalnak megfelelően (még a Pozsgay-féle „népfelkelés” megnevezés elhangzása előtt).

Oktatóként, a tudományos pályán érezte-e, hogy a Tanárképzőn és nem egy bölcsészkaron végzett?

Saját karrieremet végigtekintve nem tapasztaltam soha hátrányt, akár a tudományos előmenetelben, akár korábban mint hallgató. A kilencvenes évek közepére az oktatói gárdának köszönhetően Magyarország egyik legjobb történészképzése alakult ki. Ők gondoskodtak arról, hogy olyan utánpótlást neveljenek ki, akik átvehetik a stafétabotot. Például a mi tanszékünkön Font Márta után már én vagyok a rangidős oktató. Más egyetemek bölcsészkaraival és akadémiai kutatóintézetek munkatársaival is jó partnerkapcsolatok alakultak ki, köszönhetően részben a „lejáró” tanároknak. Ez aztán nemcsak hazai, hanem nemzetközi kapcsolatokat is hozott néhány éven belül. Én mindenkor előnyeit láttam a pécsi képzésnek, úgy gondolom, felnőttünk a többi bölcsészkarhoz.

10. Interjú Nagy Mariannal

1983–1989 között történelem–angol szakos hallgató.
Jelenleg a PTE BTK Történettudományi Intézet egyetemi docense.
Az interjú formája: előszóban elhangzott és rögzített interjú szerkesztett változata.

Amikor ide jelentkezett tudta már, hogy egy új képzésre jön? Felhívták esetleg a figyelmét a pályaválasztásnál erre?

A pécsi Nagy Lajosban matematika–történelem fakultációra jártam, mert a külker/közgáz/vendéglátóipar terület érdekelt, emellett angol tagozatra és általános, valamint gimnáziumi orosz tanáraimnak köszönhetően nagyon jó voltam oroszból is; de gyerekkorom óta érdekelt a tanári pálya is. A Jókai utcai Általános Iskolában Sipos Kornélia, aki ötödikben a történelmet tanította és Gyulavári Lászlóné, aki a város legjobb magyartanára volt, példaképeim lettek, ugyanakkor, a gimnáziumi történelemórák színtelenek és unalmasak voltak, s ugyanez jellemezte a magyarórákat is, talán ezért is fordultam a gazdasági pályák felé. Az utolsó pillanatban azonban megrettentem a matematika felvételi megírásától, ezért a hivatalos papírok leadása után sírva mentem az osztályfőnökhöz, hogy inkább tanár lennék, és ide Pécsre jelentkeznék, mert most indul már egyetemi történelem–angol szak. A felvételi tájékoztatóból tudtuk, hogy 12 főt vesznek fel történelem–angol és 24-et történelem–orosz szakra. Én az előbbit választottam, pedig oroszból jobb voltam, de az angol már akkor perspektivikusabbnak tűnt. A sikeres felvételi után végül 14-en kezdtük el a tanulást, mert az ELTE-ről is kerültek még át hallgatók hozzánk.

Mennyire volt kapcsolat a főiskolás és az egyetemista hallgatók között?

Semmiféle emlékem nincs arról, hogy érintkeztünk volna egymással, csak arról van, hogy minden új és kísérleti volt, és ekörül forgott minden. Nagyon jó volt, hogy az első naptól kezdve a diákokat is bevonva arról próbáltak képet alkotni a tanáraink, hogy jó-e a képzés tartalmi és szervezeti szempontból: erről többféle vita folyt többféle szinten. Mi úgy indultunk, hogy az ún. egységes tanárképzésben veszünk részt, azaz általános iskolai és középiskolás tanárrá képeznek bennünket, de látszott, hogy ez egyfajta ürügy is volt ahhoz, hogy a bölcsészképzés újraindulhasson. Negyedéves tárgyaink voltak, negyedéves számonkéréssel, ez az indexemben ma is látszik – ez később szerencsére megszűnt. Élénken bevonták a csoportfelelős hallgatókat is a véleményezésbe, én ilyen voltam az angol–törisek között és így részt vettem különféle értekezleteken. Első évben a szűkebben vett szakmai órákat csak Tóth István tanította, ráadásul a Bókay-féle koncepciónak megfelelően (bennem legalább is ő él ennek felelőseként, mivel mindenhol ő érvelt megmaradása mellett, semmiféle engedményt nem tartott elképzelhetőnek) csak szemináriumok voltak. Az első két évben nem is voltak (legalábbis hivatalosan) meghirdetve előadásaink, de a gyakorlatban azért voltak bújtatott előadások. Teljesen irreális lett volna 18–19 évesekkel megvitatni azt, amiről még nem is tudtak semmit… A harmadik évfolyamon hirdethettek legálisan először előadást, és megszűnt a negyedéves beosztás, valamint a kétéves szigorlat rendszere. Akkoriban sokkal merevebb szerkezetű oktatás volt, kevesebb vizsgalehetőséggel, például a bukottaknak csak egy további időpont volt a javításra. A másodikhoz már rektori engedély kellett és csak egy ilyet lehetett kérni az egyetemi tanulmányok alatt. Aki megbukott, az évet ismételt.

Kik voltak a meghatározó tanárok?

Többen, más-más szempontból. Nádasi Éva, például, azért lett felejthetetlen emléke az első évfolyamnak, mert egy negyedéves tárgyat oktatott, *Bevezetés a néprajz*ba címmel, és legtöbben nála UV-ztak. Nekem sikerült egy hármast kapnom, és a Dunántúli Tudományos Intézetben, ahova jártunk hozzá vizsgázni, megkérdezte tőlem, amikor vittem az indexeket aláírásra, hogy „mit képzeltek maguk, mi a néprajz? Gatyalógia?" Azzal kezdte a tanítást, hogy lediktált egy 8 soros definíciót a néprajz fogalmáról rengeteg idegen szóval. Előadóként és előadásai tartalma miatt nagyon izgalmas, oktató volt elsőben Tóth Tibor, a Közgazdasági Kar oktatója. A *Gazdaság, társadalom és kultúra* nevű órája háromnegyed éves volt: egy nehéz, de igazi egyetemi szintű előadássorozatot hallgattunk tőle. Sok mindent nem értettünk meg akkor belőle, elolvastuk a feladott mennyiségileg és minőségileg is jelentős irodalmat a vizsgájára és összeültünk megbeszélni egymással. Szuggesztív előadó volt. Néhányan a következő tanévben átmentünk a Rákóczi útra meghallgatni a gazdaságtörténeti előadásait, amelyet a közgázosoknak tartott. Elsőben Tóth István és az általa tartott órákon érezhettük, hogy igen, ilyen lehet egy igazi egyetemi előadás. Tóth Tibor a gazdasági és társadalmi folyamatok, intézményrendszerek és összefüggések logikus rendszerét mutatta be. Nála büszkék voltunk a hármasra és sokan meg is buktak.

Tóth István az első évben sokat beszélt nekünk az óraközi szünetekben egy Katus László nevű professzorról (ő csak így emlegette, miközben valamennyi diák számára „csak" Laci bácsi lett), aki másodéven tanítani fog minket. A következő tanévben jött is egy madárcsontú, alacsony ember, aki (mint később mesélte) jobban félt tőlünk, mint mi tőle. Az ő órái és személyisége volt az, ami igazán megfogott bennünket, mert ő az órán kívül is elkezdte maga köré gyűjteni a tanítványait a kollégiumi szobájában (a mai D-épületben). Először az ugyanabban a kollégiumban lakó oroszosokkal alakult ki nagyon jó kapcsolata. Az őszi félév végén félrehívott engem Polányi Imre, az akkori tanszékvezető egy, a képzéssel kapcsolatos értekezlet után és megkérdezte, hogy tudunk-e róla, hogy a következő félévtől már nem fog itt tanítani (ti. Katus), mert a felesége nehezen viseli, hogy minden héten két napot Pécsett tölt. Kérdeztem, mit tehetnénk szerinte. Polányi azt javasolta, hogy egy levél sokat segíthetne… Az alig 40 fős évfolyamon elkezdtünk arról beszélgetni, hogy mit csináljunk. Én mondtam, hogy szívesen megírom a levelet, és mindenki írja alá. A levélben nagyon egyszerűen megkértük, hogy maradjon itt és továbbra is emelje a képzés színvonalát. Ez olyan nagy hatással volt rá, hogy maradt, mert a levél olvastán a felesége is megenyhült, és azt mondta, hogy az ELTE-n (felesége, Hegyi Dolores, ott tanított) ilyen levelet egy tanár sosem kapna, inkább utána rúgnának. Laci bácsi máig őrzi ezt a levelet. A következő félévben, 1985 tavaszán pedig folytatta a középkori egyetemes történeti óráit. Ekkor szervezett kirándulást Erdélybe a magyar irodalom tanszékről Nagy József és Hanus Erzsébet, de végül többségében inkább törisek mentek. Az egyhetes kirándulásra vittünk folyóiratokat és könyveket is, de sajnos a nagy részét a határon elvették, pedig tanáraink szétosztották a csomagjainkba. Induláskor a buszban volt bőven hely, sokan külön ültünk, de a tanárok közül Katus mindenképpen a hallgatókkal együtt akart utazni, nem a busz első ülésein. Ő az angolosokat nem nagyon ismerte, mert más kollégiumban laktak. Végül a mellettem lévő üres helyre ült le, és beszélgettünk. Sok más mellett arról is, hogy kissé szomorú voltam, mert éppen Húsvéthétfőn indultunk, és hozzám akkor jöttek volna locsolók a Székesegyházi Kórusból és a kiscsoportból, ahova jártam. Este pedig mentünk volna fel egyikünk szüleinek szőlőjébe tojásbulit tartani… Mire a Maros völgyébe értünk, én már sok mindent elmondtam a baráti körömről, és néhány csoporttársamról. Ennek az erdélyi kirándulásnak hosszú távú következményei lettek. Még tanév vége előtt kihívott engem a botanikus kertbe (mondván az irodákban esetleg lehallgatók vannak – ő ebben gyakorlott volt, hiszen voltak évek, amikor

az útlevelét is megvonták tőle) és megkérdezett engem, hogy mit gondolok, lennének-e olyanok, akiket érdekelne egy egyháztörténeti óra. Mondtam, hogy az angolosok közül tudom, hogy kik azok, akik ilyen beállítódásúak, az már elég, aztán majd a többiekből csapódnak hozzánk (az oroszosokat ui. nem ismertem jól, hiszen az első két tanévben alig találkoztunk, mindhárom csoport külön-külön járt a kurzusokra. Így indultak el a szerda esti egyháztörténeti órák a kollégiumban néhány bögre tea és keksz társaságában 1985 őszén. Az évek során másfélszer jutottunk el a kezdetektől a 20. századig, majd 1989-től (mikor én végeztem) már Katus Laci bácsi javaslatára vált a hivatalos tanterv részévé az egyháztörténelem. Nagyon jó előadó volt, a csoporttársaim dicsérték Csepeli György szociálpszichológia óráit, amelyekre én nem jártam ugyan, mert az Ormos Mária által kezdeményezett amerikai kapcsolatfelvétel első gólyáinak egyikeként az 1986/87-es tanévet Amerikában, a California University of Pennsylvania állami főiskoláján töltöttem, és Csepeli az ott végzett szociálpszichológia kurzusomat elismerte.

Meg kell említenem Polányi Imrét, aki egy nagyon nyitott ember volt, és nagyon jó tanár volt Hóvári János és Barta Gábor is a másodéven. Ekkor jelent meg a későbbi *Kárpát-medence népei a középkorban* című kurzus előfutára, ami nagyon nagy hatással volt ránk 1985-ben. Ez még nem az az időszak volt, amikor március 15-én mindenkin kokárda volt, a középiskolában nem lehetett önképzőköri jelleggel sem vitás kérdésekről, például a dákoromán kontinuitásról beszélni (pedig kezdeményeztük ezt osztályszinten). Érdekesek voltak az egyetemi évek, nagyon mások, mint akár a 90-es években, mivel kevesen voltunk, több időt töltöttünk el, naponta 6-8 órát. A tanárainkkal való kapcsolatunkat is a személyesség jellemezte. Az is igaz, hogy egy részüknek, a Pestről, a Történettudományi Intézetből lejáróknak még kevés tapasztalatuk volt az oktatásban, ugyanakkor nagyszerű szakemberek, kutatók voltak (Barta, Zimányi, Katus), így jobban izgultak a jó szereplésünkért vizsgákon, mint mi, hasonlóan ahhoz, amikor az érettségin drukkol az érettségiztető tanár. Ennek ellenére volt bukás is, mégpedig olyan is, amikor például a későbbi filmrendező, Fésős András kibukott egy évre és aztán nem végezte el az egyetemet, vagy valaki más évet ismételt. Aki nagyon nem odavaló volt, azt nem engedték tovább.

Harmadéves korunkban Polányi felkérte Andrásfalvy Bertalant is, hogy tartson nem kötelező, hanem választható órát. Négyen jártunk hozzá, ő egyébként óraadó volt a Népművelés Tanszéken. Negyed, ötödéves koromban már az irodalom tanszéken is felkért óraadó volt, népköltészetet tanított. Tőle már korábban is olvastam egyik legjelentősebb tanulmányát (*Ellentétes értékrendek összeütközése…*), amely a híres-hírhedt *Tiszatáj*ban jelent meg.[17] Másodévben speciálkollégiumot hirdetett Ormos Mária a nemzetiségi kérdésről, arra jártunk néhányan, s ott nyomta a kezembe Andrásfalvy munkáját angolul. Én nem tudtam még akkor, hogy magyar nyelvű változata is létezik… Ezért tudtam elcsábítani még három csoporttársamat a harmadéven meghirdetett kurzusára.

Inkább tanárképzés folyt vagy már bölcsészet jellege volt a képzésnek, és mennyire volt ez a kezdetektől utánpótlás-nevelés?

Az utóbbi nem volt számunkra nyilvánvaló, az hogy, egyetemi képzés, az már első pillanattól kezdve. Főleg az alsó évfolyamokon ex-főiskolás oktatók nem is voltak… Az, hogy egy egységes tanárképzés folyik, az csak a pedagógia órákon derült ki, meg persze mentünk általános és középiskolába is hospitálni és tanítani.

[17] Andrásfalvy Bertalan: Ellentétes értékrendek összeütközése és a polgárosodás. *Tiszatáj* (27.) 1973/8. 105-110.

Mikorra vált egyértelművé, hogy marad bent a tanszéken?

Ötödév vége felé behívott Polányi és megkérdezte, hogy volna-e kedvem tanítani a tanszéken, de semmi biztosat nem tudott még nekem ígérni. Én erre egyáltalán nem számítottam, és nem készültem az évek során, hanem ellenkezőleg, középiskolai tanár szerettem volna lenni. A közoktatással azóta sem szakadt meg a kapcsolatom, hiszen 2000 óta érettségi elnökként is tevékenykedem. Trócsányi Miklós is megkeresett az Angol Tanszékről, de tőle féltem, és emberileg nem állt közel hozzám, mert nyelvgyakorlat vagy irodalomórákon mindig azt firtatta, hogy szerintünk hányan járnak a Piusba misére, miért stb. Ő volt egyébként a csoportmentorunk, és az első félév első hónapjában íratott velünk egy papírt arról, hogy a szüleink párttagok-e, ki KISZ-tag, szeretnénk-e párttagok lenni (később egy fő lett). A május elsejei felvonulásokról sem maradhatott le neki köszönhetően egy pécsi angol–töris sem, mert pechünkre csak négyen voltunk pécsiek, nehéz lett volna nem látszódni… Mindemellett azonban a tanítás során alkalmazott módszereit, például a terem berendezését egy szemináriumhoz, azt, hogy körbe üljünk, és mindig legyen szemkontaktus, mind a mai napig alkalmazom, és ezt neki köszönhetem. Amikor felkért, hogy maradjak a tanszéken, már egy más ember volt, mint az első években. Azonban én szakmailag sem tartottam magam alkalmasnak az Angol Tanszéken való tanításra.

Végül a 20. század oktatását kezdtem meg 1989 őszén, mert épp akkor azon a területen voltak kevesen, és angolul tudó sem akadt az akkori kollégák között. Így kezdtem el Nyugat-Európa történetét tanítani, s először részben Laci bácsi tanácsára, részben saját érdeklődésemből kiindulva az *Európai Unió története* szemináriumot hirdettem meg. Két év múlva megérkezett Harsányi Iván, Szita Szabolcs és Surányi Róbert, és ezért és mivel szakdolgozatomat is újkori témából készítettem, 1991-től az Újkortörténeti Tanszékre kerültem.

Pártállami időben voltak még hallgatók, mennyire voltak erősek a politikai szervezetek hatásai?

Az első két évben még KISZ-tagok voltunk, a mentortanárunk mellett ezt nem tudtuk volna elhagyni korábban, és ahogy már említettem, a pécsiek a május elsejei felvonulásokat sem úszhatták meg. Nem a KISZ-nek volt közösségszervező hatása, hanem annak, hogy kevesen voltunk, s ez a 12–14 fő mindennap, harmadévig minden, később a kurzusok 80%-án együtt volt. Volt véleményünk, el is lehetett mondani, mert olyanok voltak a tanáraink. Volt egy közösségi öntudatunk is, amikor például Katus Laci bácsinak levelet írtunk. Azt jól láttam a 90-es években, hogy a kötöttebb oktatásszervezés felbomlásával, a kreditrendszerrel a diákok egyetemi élete parttalanná vált. Mi már a gólyatáborban egy társasággá szerveződtünk, kiderültek mindenkiről a kis titkok. Az egyetemre viszont én bekerültem úgy elsőre, hogy biztos tudták rólam a középiskolai tanáraim, hogy milyen a világnézetem, mert volt problémám középiskolában a keresztviselésből, és talán bekerült a jellemzésembe. Jártunk ekkor már egyházi kisközösségbe több éve Gálosi Adrienne-nel, aki gimnáziumi osztálytársam volt és szintén felvették magyar–művészettudomány szakra (jelenleg a Bölcsészkar oktatója). Már szintén említettem, hogy kórustagként minden vasárnap ott álltam a Székesegyházban a misén, a földszinten, az oltár mellett.

Amikor Amerikába jelentkeztem (a JPTE által szervezett külföldi részképzésre) a harmadév végén, és elnyertem az ösztöndíjat (Sashalmi Endrével és Gálosi Adrienne-nel egy főiskolára kerültünk) a kiutazás előtt (nyár elején) felhívtak a rendőrségtől (a III/3. csoporttól) és a Mecsek Cukrászda belső különtermébe kellett mennem. (Gyarmati Györgyöt az ÁBTL-ben megkértem, nézzen utána, de semmi nyomom nem maradt.) Laci bácsi tanácsa az volt, hogy mindenre mondjak nemet. A kiscsoportban pedig Pécsi Géza (a híres zenepeda-

gógus fia) azt mondta, hogy ő megjelenik majd ott mint az én vőlegényem, és akkor hamar vége szakad a megbeszélésnek. Így is lett, de a félórás találkozó alapján számomra nagyon egyértelműen kiderült, hogy jól tájékozottak voltak, mert a hivatalnok célzásokat tett a személyiségjegyeimre. Úgy véltem, elkérték a karról az önéletrajzomat, s egyéb felvételin bekerült anyagaimat. Elmondták, hogy milyen veszélynek leszünk kitéve, mert fel fognak ajánlani különféle további ösztöndíjakat stb. A következő megkeresésekre nemet mondtam. Egyébként azt a jól öltözött illetőt még láttam egyszer a rendszerváltozás után a Rókus soron… Kint voltak olyan érzéseink, hogy egyes információk előbb érnek haza, mint ahogy mi azokat megírtuk levélben a szüleinknek, barátainknak. Nem volt internet, havonta egyszer szántunk pénzt arra, hogy hazatelefonáljunk, inkább hetente jöttek-mentek a hagyományos kézzel írott levelek. Laci bácsi még itthon a kezembe nyomott egy levelet, amit volt cserkészparancsnokának kellett feladnom kint. Ebben arra kérte Szabó Imrét, hogy juttasson el hozzám könyveket. Én így kaptam különféle kinti magyar kiadványokat (nemcsak amerikait, hanem azokat is, amelyeket az Európai Protestáns Szabadegyetem adott ki Svájcban) 1956-ról, a Gulágról, Szolzsenyicin műveit stb. Én elolvastam ezeket, de másnak nem mutattam meg. Egyszerű dolgom volt, mert külön szobája volt mindenkinek. A második félévben azonban összekerültem Gálosi Adrival és odaadtam neki is elolvasni ezeket a munkákat. Utána megegyeztünk, hogy Endrének is megmutatjuk őket, aki aztán hetekig mondogatta, hogy nem hiszi el… De végül ő csinált belőle mini-fénymásolatokat a könyvtárban (ma a puskákat gyártják olyan kicsire a diákok), hogy aztán az utolsó pillanatban a repülőn lehúzza azokat a wc-n, mert nem merte behozni a határon. Én hazahoztam néhány letépett borítójú cserkészkönyvet, s utóbb kiderült, hogy ki is rúghattak volna ezért az egyetemről. (Ezeket aztán jól fel tudták használni a cserkészmozgalom újjászervezéséhez Pécsett.) Komlósi László volt a csoport kísérőtanára az USA-ban, aki megszervezte azt, hogy elmenjünk New Yorkba néhány napra egy egyetemi kisbusszal (szervezett utat a Niagara vízeséshez is), és ott a kinti magyarok adtak nekünk szállást. Az egy hónapos téli szünetre és Karácsonyra engem a Kerkay család fogadott be, és az ottani Cserkészszövetség adott munkát, hogy cserébe egy kis zsebpénzhez juthassak, mert mindössze 50 dollár zsebpénzzel keltünk útra, s ősszel még nem kaptunk diákmunkát az egyetemen. Természetesen mondták, hogy a hazamenő levélben ne említsük meg, hogy hol voltunk elszállásolva. Ezt be is tartottuk. Amikor hazajöttünk, felhívott ugyanaz az ember a rendőrségről. Nekem valahogy nagyobb öntudatom lett már az olvasmányélmények hatására is, azt mondtam neki, hogy „azt hiszem, hogy Ön már most is sokkal többet tud rólam, mint amennyit a beszélgetésünkből megtudhatna." Azt kérdezte, hogy miért mondom ezt? Azt feleltem, hogy szerintem a leveleink alapján, és leraktam a telefont, ő pedig többet nem keresett. Korábban az egyetemi tanulmányokban engem más hátrány nem ért, de más nem volt ilyen szerencsés, ezt tudom néhány kórusbeli társamtól.

Egy másik érdekes eset az 1984-es (Los Angelesi) olimpia ügye volt. Hallgatói kezdeményezésként ment körbe egy gyűjtőív, hogy tiltakozzunk a bojkott ellen (előtte 1980-ban a moszkvai olimpiát azért bojkottálták a nyugati országok, mert 1979-ben a Szovjetunió bevonult Afganisztánba. Erre volt válasz a szocialista országok bojkottja 1984-ben.) Sokan vitáztunk, hogy aláírjuk-e. Mi lesz, ha aláírjuk, vagy árulás-e, ha nem írjuk alá. Elsősként elég gyáva voltam és nem mertem aláírni ezt a körözvényt…

1988-ban viszont már egyáltalán nem voltam gyáva, és ott voltam a 20-25 főnyi hallgatóság között, amikor Deutsch Tamás toborzót tartott az akkori Fidesz vidéki szervezeteinek létrehozása érdekében. Ott ült a már a Székesegyházból és az egyetemről is jól ismert arc, a megfigyelő… Az A épületben, egy hatalmas terem egyik sarkában ültük körbe egy késő délutáni órán a pesti ismeretlent. Nem léptem be, de 1990-ben rájuk szavaztam.

Mennyire maradt meg a kapcsolat a korábbi csoporttársak között?

Iváncsics Cecíliával, aki egy év közgáz után jött át és aztán egy első helyezést nyert OTDK-dolgozatot is írtunk együtt, jelenleg a Vatikáni Nagykövetségen az első tanácsos, vele tartom a kapcsolatot. A többiekkel vegyesen, még sokakkal bejelöltük egymást az iwiwen, és találkoztunk néhányszor. Eléggé szétszóródtunk, többen Budapestre kerültek, illetve az angolból próbáltak megélni. Néhányan azért tanárok is lettek, de ma már viszonylag kevesen élnek ebből.

Amikor hallgató volt és később mint szakember, hogy érezte, milyen volt a pécsi képzés megítélése?

Inkább a pécsiek mondták-mondják szívesen, hogy „pedfős" diplománk van. Az akkori tudományos világ tisztában volt azzal, hogy a legjobbak jöttek az akadémiai intézetből ide tanítani. Én presztízsként éltem meg a Pécsett szerzett diplomához vezető éveket. Nekem nem kellett 1989 után semmit sem újratanulni. Amit tanultunk 1983 és 1989 között, az a marxizmustól igen messze állt. Más kérdés, hogy ez a szemlélet még ma sem került át a középiskolai történelemtanításba, a tanterveket nem újragondolták, csak egyes elemeket kitöröltek, másokat beleírtak. Én életem végéig büszke leszek arra, hogy ide jártam.

11. Interjú Porst Andreával

1983–1988 között történelem–orosz szakos hallgató.
Jelenleg a PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium és Szakközépiskola tanára.
Az interjú formája: írásban feltett kérdésekre kapott válaszok.

Hogyan hallott a pécsi programról? Kifejezetten ide felvételizett?

Örömmel értesültünk szüleimmel 1983 tavaszán az egyetemi szakok létrejöttéről. Székesfehérvári lévén mindenképpen a Dunántúlon szerettem volna egyetemre járni, de nem szerettem volna Budapestre jelentkezni. Az örömöm még nagyobb lett, amikor felvettek orosz–történelem szakra. A várost, valamint az egyetemet megismerve elmondhatom, hogy nem bántam meg akkori döntésemet. Ezt bizonyítja, hogy azóta is itt élek családommal.

Kik voltak a meghatározó tanárok? Érezhető volt-e elkülönülés vagy feszültség a „pedfős" és az új képzés oktatói és hallgatói között?

Nagyon szerencsésnek éreztük magunkat, amiért velünk kezdődött az egyetemi lét. Ugyan sok minden kiforratlan volt, de pesti tanárok is érdeklődtek a képzés iránt, és jó néhányan vállaltak óraadást az első években. Hogy csak néhány meghatározó nevet említsek, Hóvári János, Katus László, Zimányi Vera, Ormos Mária. Mi nem érzékeltünk nézetkülönbséget a pécsi és a pesti tanárok között, de a tanítási módszerekben igen. A pesti vendégtanárok inkább tudós-tanárok voltak, akik értékelték a fiatalok érdeklődését, tudásszomját. Többször ültek le velünk beszélgetni órákon kívül is.

Oroszból inkább volt hagyományos a képzés. Tanáraink a főiskolai tanári karból kerültek ki, Martsa Sándor és Tiszóczky Csaba tanár urak foglalkoztak velünk a legtöbbet. Velük voltunk féléves részképzésen is az akkori Leningrádban.

Mivel felmenő rendszerben építkezett az egyetem, ezért néhány évig volt még főiskolai képzés is magyar, történelem és nyelvszakokon. Ők nem tudom, hogy élték meg a mi jelenlétünket, de mi nem nagyon tartottuk velük a kapcsolatot. Kivételt képeznek a seniorok, akik még a gólyatáborban pártfogásukba vettek bennünket.

Mennyire volt érezhető az, hogy a képzés elsősorban tanárképzés volt?

25 éves tanári tapasztalattal a hátam mögött, azt hiszem, nem nagyképűség kijelenteni, hogy alig jelentett ez igazi tanárképzést. Persze volt módszertani óránk mindkét tantárgyunkból, oroszból és történelemből is, de valójában a tanítási gyakorlat jelentette a tanári felkészítést. Lehet, hogy rosszul emlékszem, de történelemből inkább szakemberképzés folyt.

Pedagógus pályája során (akár a bölcsészkarokkal, az onnan érkezett tanárokkal összevetve) mik voltak azok a módszertani elemek, amiket sikerrel használt, volt-e valami, amiben hátrányát érezte a pécsi képzésnek?

Azt hiszem, hogy az egyetemi évek alatt azt tanultam meg, hogy ha bármi felmerül, akkor hová nyúljak, mit hol keressek. Történelmet nem tanítottam, mivel abban az időben, amikor állást kerestem, csak orosz szakos kollégára volt szükség jelenlegi iskolámban. Remélem,

nem bántok meg senkit, de inkább a középiskolai tanáraim módszereit próbáltam követni addig, amíg ki nem alakítottam a sajátjaimat.

Az akkori élet pártállami és KISZ-keretek között folyt. Mennyire nyomta rá ez a bélyegét az egyetemi életre?

Az akkori rendszerben nem volt számunkra furcsa a párt és a KISZ jelenléte. Utólag végiggondolva sem hiszem, hogy a tanulásunkat ez befolyásolta volna. A KISZ egyfajta közösséget, programokat jelentett. Magam is alapszervi titkár voltam és ennek köszönhetően rengeteg programban vettem részt. Nem az eszmék, hanem a közösség adta a többletet. Az órák pedig szinte teljesen a tudományról szóltak. Nagyszerű tanárainknak köszönhetően a rendszer mögé láthattunk és első kézből kaphattuk a legfrissebb kutatási eredményeket.

Milyen volt a diákélet, az órán kívüli közös tevékenységek köre?

Nagyon jó volt a csoportunk, számos bulit szerveztünk. Jó volt a kapcsolatunk az angol–törisekkel, illetve az orosz–magyarosokkal. Az esztétákat kissé különcöknek tartottuk. Szakestek, tanár–diák sport megmérettetések, kirándulások is színesítették az egyetemi életet. De jó lenne visszacsöppenni egy kicsit!

III. Képek

1. A JPTE Tanárképző Kar új főbejárata (PTE EK TGYO)

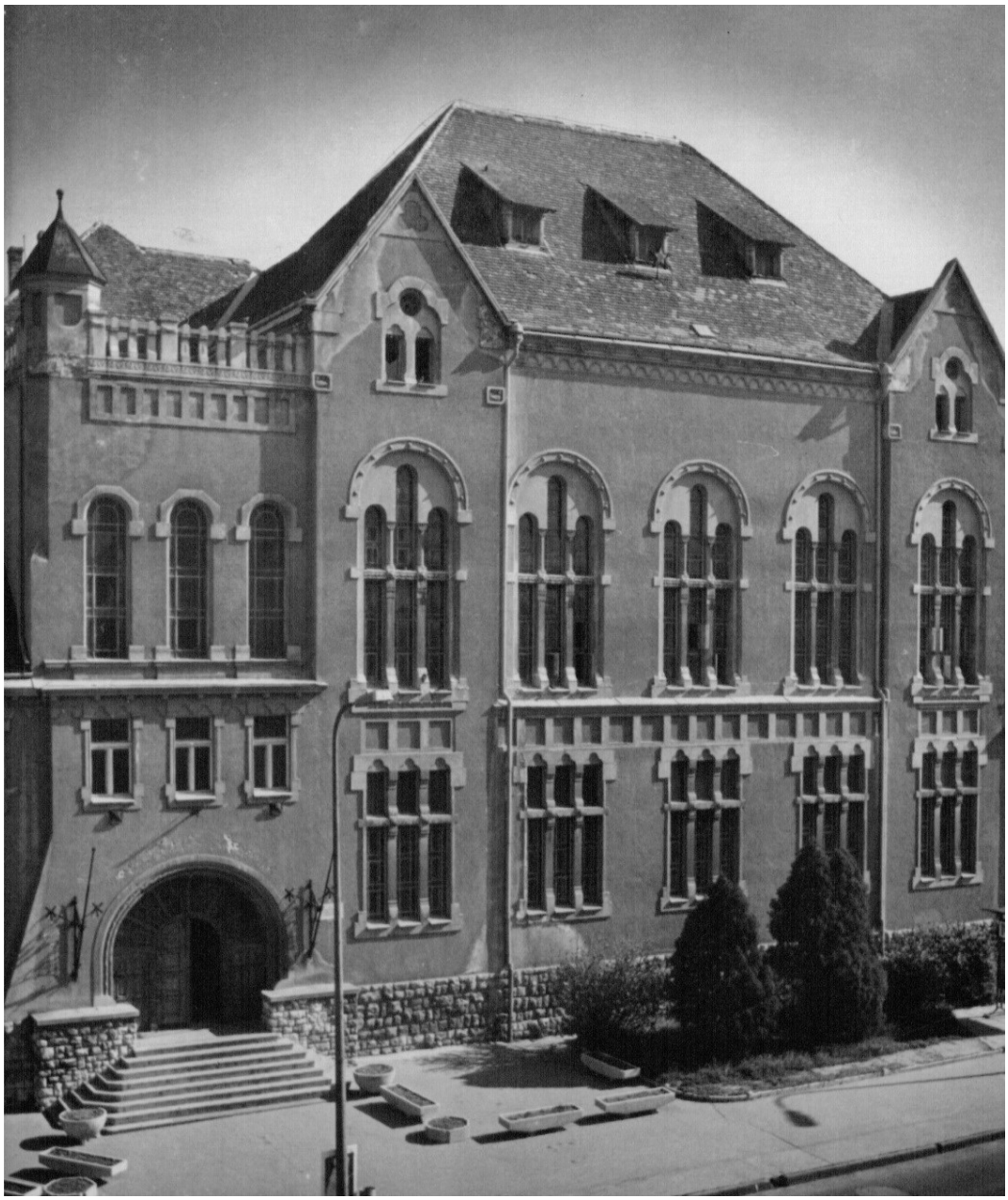

2. JPTE Tanárképző Kar A-épület (PTE EK TGYO)

3. JPTE Tanárképző Kar B-épület (PTE EK TGYO)

4. JPTE Tanárképző Kar C-épület (PTE EK TGYO)

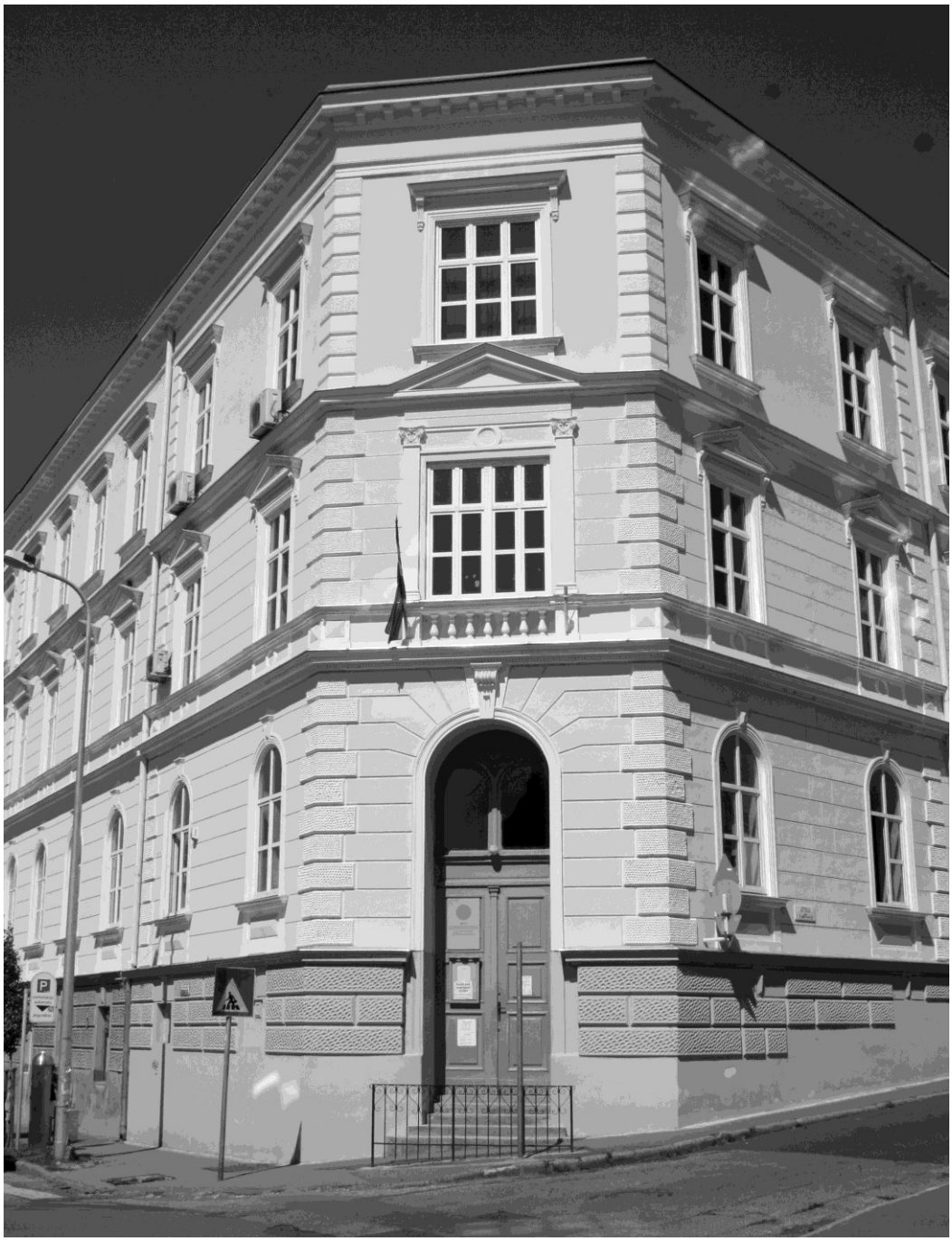

5. JPTE 1. sz. Gyakorló Általános Iskola épülete (PTE EK TGYO, fotó: Lengvári István)

6. JPTE 2. sz. Gyakorló Általános Iskola (ma PTE Deák Ferenc Gyakorló Gimnázium és Általános Iskola) épülete (PTE EK TGYO)

**7. Ormos Mária (PTE EK TGYO,
fotó: Körtvélyesi László)**

8. Bécsy Tamás, Kabdebó Lóránt, Vas István, Szántó Piroska és Lengyel György a Művészettudományi Intézetben, 1988. december 16. (Magántulajdonban, fotó: Tóth László)

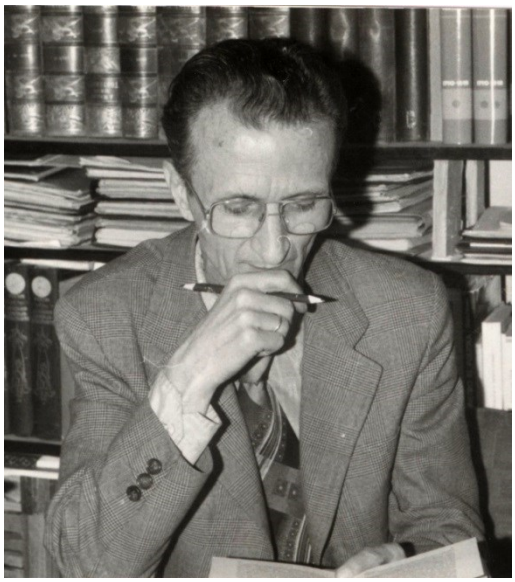

9. Polányi Imre (Magántulajdonban)

10. Szépe György (www.pte.hu)

11. Bókay Antal (www.pte.hu)

12. Vastagh Zoltán (PTE EK TGYO, fotó: Rodler Miklós)

13. Életkép a Tanárképző Karról, 1985. (PTE EK TGYO)

14. Életkép a Tanárképző Karról, 1985. (PTE EK TGYO)

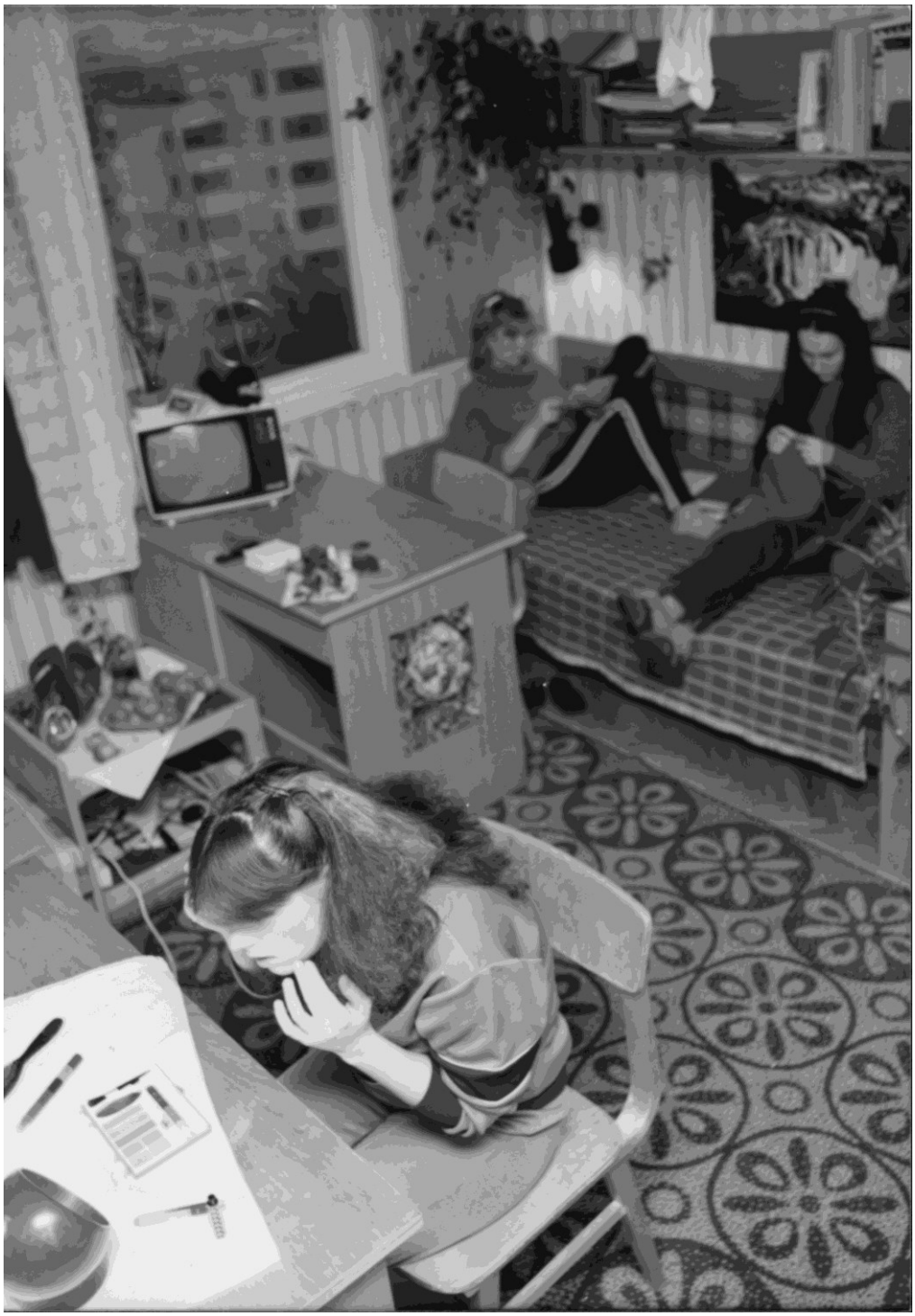

15. Életkép a Tanárképző Karról, 1985. (PTE EK TGYO)

16. Életkép a Tanárképző Karról, 1985. (PTE EK TGYO)

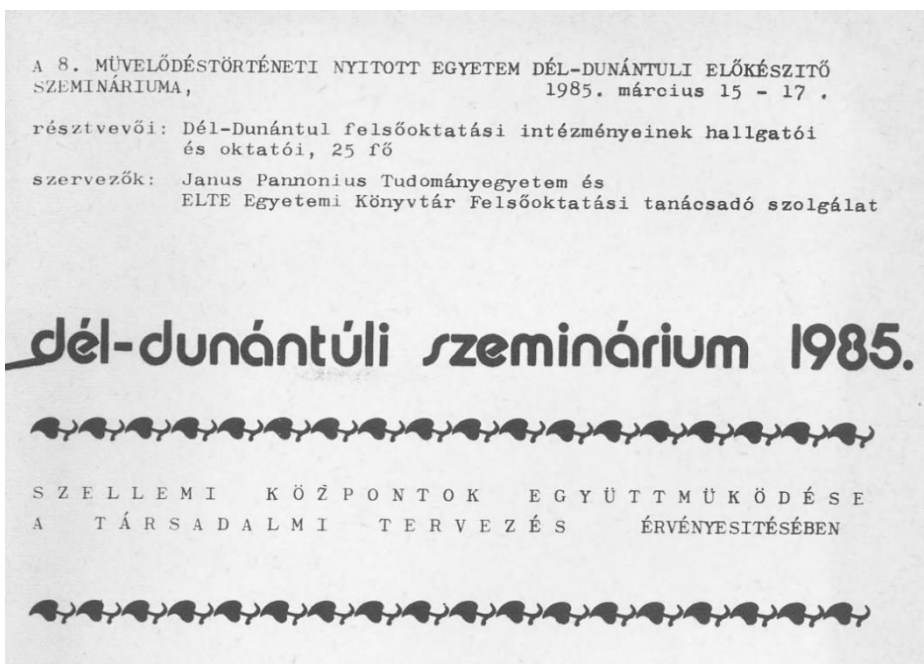

A 8. MÜVELŐDÉSTÖRTÉNETI NYITOTT EGYETEM DÉL-DUNÁNTULI ELŐKÉSZITŐ SZEMINÁRIUMA, 1985. március 15 - 17 .

résztvevői: Dél-Dunántul felsőoktatási intézményeinek hallgatói és oktatói, 25 fő

szervezők: Janus Pannonius Tudományegyetem és ELTE Egyetemi Könyvtár Felsőoktatási tanácsadó szolgálat

dél-dunántúli szeminárium 1985.

SZELLEMI KÖZPONTOK EGYÜTTMÜKÖDÉSE A TÁRSADALMI TERVEZÉS ÉRVÉNYESITÉSÉBEN

17. A 8. Művelődéstörténeti Nyitott Egyetem dél-dunántúli előkészítő szeminárium 1985. március 15-17. programja (PTE Egyetemi Levéltár)

Közhirré tétetik!

Az 1982. évi U N I F E S Z T

a pécsi felsőoktatási intézmények közös fesztiváljának programja:

Helye: Pécs, Kun B. téren /a magasház mögött/ felépitett Egyetemi Város

23-án Pénteken

14^{30}	térzene /Mecseki Szénbányák Fuvószenekara/
15^{00}	- az Egyetemi Város megnyitása
	- az intézmények polgármesterjelöltjeinek kortesbeszédei
	- polgármesterválasztás közfelkiáltással
16^{45}	Viktor Jara együttes müsora
$17^{49'20''}$	kezdetét veszi az UNIVERSITAS SOPIANAE vetélkedő a Városi Sportcsarnokban, közben az Egyetemi Városban
18^{30}	EXIT együttes müsora
20^{00}	Mecsek együttes táncháza
21^{45}	a Város éjszakára becsukja kapuit

24-én Szombaton

10^{00}	a diákpolgármester megnyitja az első összegyetemi P-ECSERI-t. Ez alkalommal eladhatók a bolhapiaci árukon kivül szellemi termékek /és melléktermékek/, zenés és prózás paródiák, bohózatok, kuplék, pamflettek, tánc- és illemprodukciók, erő- és észtornák, aszfaltrajz-verseny és bármi, amit az előadók fantájiájából telik.
11^{00}	ismét táncház, a Mecsek táncegyüttes talpalávalójával
17^{00}	vidám, zenés karneváli felvonulás indul a Jakováli Hasszán dzsámitól az Egyetemi városba, uttörőzenekar kiséretével. Beérkezéskor uttörőnosztalgia
18^{30}	disco

A két nap alatt saját büféink, filmvetitések és még sok egyéb látványosság vár mindenkit.

Az UNIFESZT mozi müsora /a Park moziban/

Pénteken) 22^{h} Dühöngő ifjuság
24^{h} Mindhalálig zene

Szombaton) 10^{h} Kabaré
15^{h} A Gammasugarak hatása a százszorszépekre

Mozijegyek az intézmények megbizottainál és az Egyetemi Városban 10 Ft-os áron kaphatók.

A belépés Egyetemi Városunkba a felsőoktatási intézmények hallgatóinak, diákigazolványuk felmutatásával dijtalan!

18. Az 1982. évi UNIFESZT programja (PTE Egyetemi Levéltár)

A JPTE HUSZÁRIK MOZI 1988. MÁSODIK FÉLÉVI PROGRAMJA

WOODY ALLEN - HÉT

szeptember 19. Manhattan
20. Amit tudni akarsz a szexről
21. Zelig
22. Brodway Danny Rose
23. Szentiványéji szexkomédia

Kezdés: 19^{30} Belépő: 15,-Ft

MAGYAR RENDEZŐI HÉT

szeptember 26. Gothár Péter: Ajándék ez a nap
27. András Ferenc: Veri az ördög a feleségét
28. Magyar Dezső: Agitátorok
29. Jeles András: A kis Valentinó
30. Kézdi-Kovács Zsolt: Mérsékelt égöv

Kezdés: 19^{30} Belépő: 15,-Ft

A NYUGATNÉMET FILM A 60-AS ÉVEKTŐL NAPJAINKIG /hétfői napokon/

október 3. Friedrich Käutner: Az utolsó híd
10. Bernhard Wicki: Malachias csodája
17. Bernhard Wicki: Az öreg hölgy látogatása
24. Peter Schamoni: Ő
31. Peter Schamoni: Ne lőj a rókára
november 14. Alexander Kluge: Erős Ferdinánd
21. Rainer Werner Fassbinder: Maria Braun házassága
28. Rainer Werner Fassbinder: Lola
december 5. Rainer Werner Fassbinder: Veronika Voss vágyakozása
12. Margarethe von Trotta: Józan őrület
19. Werner Herzog: Ahol a zöld hangyák álmodnak

Kezdés: 19^{30} Belépő: 15,-Ft

KORTÁRS FILMKLUB

Kezdés: 19^{30} (szerdánként)

október 5. Luis Puenzó: A hivatalos változat
12. Derek Jarman: Caravaggio
19. Agnes Varda: Sem fedél, sem törvény
26. Fernando Solanas: Tangók
november 2. Hans Dor: Malambo
9. Ettore Scola: A postakocsi
16. Mario Camus: Méhkas
23. Jean-Jacques Annaud: A rózsa neve
30. Victor Erice: Dél
december 7. Theodorosz Angelopulosz: Utazás Kithirára
14. Carlos Saura: Antonietta

Belépő: 15,-Ft

19. A Huszárik Mozi programjának részlete (PTE Egyetemi Levéltár)

Jókedv, humor, izgalom, siker — szintvetélkedő a Pollack kollégiumában. De nézzük pontosabban, Fotó Háber utóda, az ipari tv-kameramannja, Háber István. (Első fotónk) Egy szexis „hölgy" csábtónca és a horogra akadt kedves. (2.—3. képünk). A negredik szint = szobrot nem márványból szoborta ... (4. kép). Tóth László felvételei

Megjelenik hetenként

Ára: 1,80 Ft

UNIVERSITAS

XI. évfolyam, 22. szám A PÉCSI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK LAPJA 1982. november 18.

Szeptemberben indul az ötéves tanárképzés

Bármely iskolafokon taníthatnak

- *Egyelőre hat szakon*
- *Tanítás csak délelőtt (?)*
- *Változó számonkérési rendszer*

Ez év január elsejétől a Pécsi Tanárképző Főiskola megszűnt létezni. A Pécsi Tudományegyetem felvette a Janus Pannonius nevet. A jogi és közgazdaságtudományi kar melle csatlakozott egy harmadik, a tanárképző kar.

Mit is jelenti ez? Mikor indul meg karunkon a tényleges egyetemi szintű képzés? Erről kérdeztük dr. Szépe Györgyöt, a magyar nyelvi tanszék vezetőjét, a kari egyetemi oktatás egyik kidolgozóját.

— 1982. január 1-től a tanárképző kar minden hallgatója egyetemi hallgatónak számít, de még a mostani elsősök is csak négy évig tanulnak itt és általános iskolai tanári diplomát kapnak. Az ötéves tanárképzés 1983. szeptember kezdi meg tanulmányait diplomát szeretnénk majd hallgatóink kezébe adni, amelynek segítségével bármely iskolafokon taníthatnak. Értem ezalatt az általános és középfokú, valamint felnőttoktatást. A közép. fokú képzéshez a gimnázium. mok és szakközépiskolák mellett természetesen a szakmunkásképző intézetek is hozzátartoznak.

— Mely szakokon indul meg szeptember elsején az ötéves képzés?

— Egy csoport, azaz kb. húsz ember kezdi meg tanulmányait jövő ősszel magyar—orosz, magyar—angol, történelem—orosz, és történelem—angol szakon. Kb. tíz főből álló fél csoportot indítunk magyar nyelv—magyar irodalom, valamint irodalom—esztétikából.

— Mi lesz a különbség a magyar—orosz és a magyar nyelv—magyar irodalom szakok tananyaga között?

— A magyar nyelv—magyar irodalom szakon az irodalom mellett a magyar nyelv is 16 szakként szerepel majd, amiből ugyanolyan tudományos előképzést kapnak az egyetemi diákok, mint irodalomból, míg a magyar—orosz szakon a két fő szak az orosz és az irodalom, a magyar nyelvet csak kisebb óraszámban és koncentráltabb képzés keretében tanítjuk diákjainknak. (Nem szeretem a „hallgató" szót, mert ez valamiféle passzivitást fejez ki: a tanár előad, a hallgató pedig hallgatja. De ez így nem jó, a diákoknak is aktívan részt kell venniük a képzésben.)

— Az előbb említette a „tudományos előképzést". Miért csak előképzés?

— Régen az egyetem tudományos képzést adott. Az idők folyamán az elsajátítandó ismeretanyag jelentősen megnövekedett és megváltoztak az elsajátítás módszerei is. Ma már az egyetemi évek alatt csak tudományos előképzést tudunk biztosítani a diákoknak, a tényleges tudományos képzést postgraduális (diploma utáni) keretek között zajlik. Ebben a képzésben — egyéni jelentkezés alapján — kb. minden tizedik diplomás fiatal részesül. Vannak elképzeléseink arról, hogy a kétéves tudományos gyakorlatot és a hároméves aspirantúrát összeolvasztjuk egy hároméves tanfolyamban, ahol megszerezhető a bölcsészdoktorátus és ha az valakinek nagyon jól sikerül, pályázhat az illető a kandidátusi címre is. A tervek persze nem zárják ki a szervezett tudományos képzés keretein kívüli egyéni pályázat lehetőségét sem. Természetesen ez a tanfolyam nem található meg minden egyetem minden tanszékén, hanem csak ott, ahol megvannak a magasszintű tudományos képzés anyagi és személyi feltételei. Én a magam részéről fontosnak tartom, hogy előbb-utóbb itt a tanárképző karon is indítsunk ilyen tanfolyamot és lehetőnek tegyük volt diákjainknak a magasszintű tudományos fokozatok elérését.

— Az ötéves tanárképzés anyaga, szinte megfelel-e majd a bölcsészkarokon oktatott anyagnak?

— Szándékunk szerint megfelel. Persze ugyanazt a célt sokféleképpen lehet elérni. Terveink szerint hetente kb. 25 órájuk lenne diákjainknak, s a tanítás csak a délelőttökre korlátozódna. A harminckét hétből álló tanév négyszer nyolchetes negyedévekre tagozódna. A negyedévek közötti szünetek időtartama minimum egy hét. Vizsgaidőszakot nem tervezünk, s meg akarjuk változtatni a vizsgákon alapuló számonkérési rendszert. Ha nagy a diákok heti óraszáma és délutánjaik nagyrészét is a tanárok foglalják le, akkor a szorgalmi időszakban nem tudnak rendszeresen tanulni, így szükségessé válnak a vizsgák és a vizsgaidőszak is elkerülhetetlen. De, ha minden délutánjuk szabad, akkor rendszeresen és folyamatosan tanulhatnak. Folyamatos tanulás pedig lehej folyamatosan ellenőrzni és értékelni, de ennek még meg kell találni a módját, ki kell dolgozni a rendszerét. Ehhez az egyes tudományokban járatos szakemberek, pedagógiai, pszichológiai szakemberek és a diákok közös munkája szükséges. Nem az a cél, hogy valaki jegyet kapjon, hanem az, hogy minél többet olvasson, tanuljon. Az ellenőrzés feladata, hogy ezt a munkát segítse.

Véleményem szerint ahhoz, hogy egy tantárgyban ténylegesen elmélyülhessenek a diákok, legalább heti három óra szükséges. Egy félévben maximum öt—hat tantárgyat lehet eredményesen és behatóan tanulmányozni, figyelemmel kísérni a szakirodalmat.

Az orosz szakosoknak, féléves szovjetunióbeli részképzésük után, mely a III. évfolyam II. félévében lesz, nem tervezünk beszámolási vagy vizsgakötelezettséges másik szaktárgyukból. Az orosz tanszék elképzelései szerint a kintlétnek pedig nem a nyelvtanulás a célja, hanem az, hogy oltani egyetemeken hallgassanak félévén keresztül egy nyelvészeti, egy irodalmi, egy pedagógiai vagy pszichológiai és egy marxista tárgyat. A nyelvet itthon kell megtanulni, kint már használni kell. Szeretnénk, ha az itt megszerzett diplomát bárhol másutt a világon is diplomának ismernék el. Minden egyetemi hallgatónak két éven keresztül két idegen nyelvet kell tanulnia, akár nyelvszakos, akár nem. Az egyik az orosz, a másik bármely más nyelv lehet.

— Például japán, vagy más egzotikus nyelv is?

— Tres faciunt collegium, azaz három személy egy csoport, tartja a latin közmondás. Ha összejön legalább három olyan diák, aki hajlandó két éven keresztül foglalkozni egy nyelvvel, az egyetem „köteles beszerezni" az ehhez szükséges lektort. Lényeg az, hogy a két idegen nyelv közül az egyiket a szakmai előadás, a másikat a szakirodalom tanulmányozása szintjén bírja minden hallgató.

— Mi alapján döntik el majd nyáron a felvételiknél, hogy jövő szeptembertől ki részesül ötéves és ki négyéves képzésben?

— Ez még nincs kidolgozva. Számít az, hogy ki mire jelentkezik, de kellenek ezen túlmenő szempontok is. Ki kell dolgozni azt a felvételi rendszert, amely a mostanitól teljesedő képet ad a felvételizők tudásáról és képességeiről.

— Megvannak-e az egyetemmé szerveződés anyagi feltételei —, dacára a jelenlegi gazdasági helyzetnek?

— Az összerű ujítás mindig kifizetődőbb, mint egy olyan állapot fenntartása, amely maga is sok pénzbe kerül, ráadásul nem is a legjobb. Természetesen az új oktatói státusok, a könyvállomány gyarapítása mindenképpen pénzbe kerül, de ez azt eredményezi majd, hogy kevesebb óraszámban intenzívebben tanulhatnak diákjaink.

— Az ötéves tanárképzés tehát először a humán és nyelvszakokon valósul meg. Mi lesz a többi szakkal?

— Egyenletesen kell fejlesztení a tanárképző kart. Az lenne az ideális, ha öt-hat éven belül a természettudományi, a művészeti és technikai és testnevelés szakokon is megvalósulna az egyetemi szintű képzés. A Tanárképző Főiskolától örökölt szervezet több lehetőséget kínál, mint az elkülönült BTK és TTK. Ezeket a lehetőségeket egyetemi szinten ki kell használni. A magyar—ének szak például kiváló lehetőség a zenei és az anyanyelvi nevelés összehangolására.

Végül, de nem utolsósorban profitálni kellene valamilyen módon abból is, hogy az egyetemen rajtunk kívül van még két másik kar, de úgy, hogy abból nekik is legyen előnyük, nemcsak a tanárképzősöknek.

Egyetem születtik. Egy egészen új és egészen egyedi kísérlet kezdődik el Pécsett 1983 szeptemberében. E kísérlet kidolgozóinak és majdani résztvevőinek jó munkát és sok szerencsét kívánunk!

Z. Putz Gabi

HETI AJÁNLAT

November 18., csütörtök
19 óra Ságvári Kamaraszínház: Királylyasszony lovagja

November 19., péntek
18 óra Ifjúsági Ház: Bajorország – Romantische Strasse – Holósz Rezső fotóművész élménybeszámolója
20 óra Ságvári Műv. Ház: Korda György és Kovács Apollónia műsora

November 20., szombat
19 óra Pécsi Nemzeti Színház: Bikasirató – bemutató előadás
19 óra DO-ZSO: Másik János hangversenye

November 21., vasárnap
16 óra Tanárképző mozi: Pokoli torony (USA)

November 22., hétfő
17 óra Ságvári Műv. Ház: 25 éves a MEV fúvószenekara – dokumentum kiállítás

November 23., kedd
19 óra IH: A kemény rock új hullama – Kosztis Attila előadása
19.30 Tanárképző mozi: Keaton: Istan hazta; Navigátor

November 24., szerda
17 óra Tanárképző kar Irodalom tanszék: „A fiatal Mannheim Károly" Karácsony András (ELTE) előadása
18 óra IH: „A késő Árpádkor történelme és művelődése. Előadó: dr. Kristó Gyula egyetemi tanár, a JATE rektora
19.30 KPVDSZ: Pécs... diavetítéses előadás a város felszabadulásának tiszteletére

A Pécsi Galériában látható december 12-ig a Nő '82 nemzetközi fotókiállítás. Felvételünket Tóth László készítette

„Minden szinten, szinte minden" a JPTE Közgazdasági Karán

A bőség zavara, a jó választás lehetetlensége kísérti majd idén is az érdeklődőket november 20-án, a „Minden szinten" programsorozatán.

Az egy időben több helyen zajló programok már évek óta oly csábítóak, hogy az ember szeretne kettő-három is részt venni egyszerre. Mégis: választásra kényszerül, s teszi ezt ki-ki egyéni ízlése szerint. A szervezők gondoltak a rajz- és játékfilmet, a zenét, a humort, a balettet kedvelőkre, lesz karate és bűvészbemutató és ugyanakkor beszélgetések: pszichológussal, sportemberrel, újságírókkal. Lássuk sorjában a programokat, melyek négy helyen zajlanak, s 19 óra után kezdődnek.

A VIII-as előadóban 19.30 órakor kezdődik a Mini együttes koncertje, fél 10-kor Ihas József humorista látható, 11 órától itt lép fel az Arma jazzbalett.

A VII-es előadóban negyed nyolctól a Kitörés c. új magyar filmet vetítik, háromnegyed kilenctől a Gelencsér-fivérek humorát élvezheti a közönség. 10 órától a Szép lányok ne sírjatok; éjféltől a Régi idők focija látható.

A második emeleti előtérben fél kilenctől Karate bemutató lesz, 10 órától Füllöp Gyula bűvész lép fel, s 23.15 órától a Rolling Stones bécsi koncertje látható videofelvételről.

Az első beszélgetés nyolc órakor lesz dr. Popper Péter pszichológussal a IX. teremben, kilenc órakor Faragó Tamással a X. teremben találkozhatnak az érdeklődők, tíz órától pedig a IX. teremben a Mozgó Világ szerkesztőivel.

Jegyek szombaton este a helyszinen is válthatók, előzetesen pedig a tudományegyetem KISZ-bizottságán és a kollégiumokban.

A műsorváltoztatás jogát a rendezők fenntartják.

20. Az Universitas címlapja az egységes tanárképzésről, 1982. november 18. (PTE EK TGYO)

UNIVERSITAS

XII. évfolyam, 16. szám A PÉCSI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK LAPJA 1983. szeptember 22., csütörtök

Az egységes tanárképzésről

Előtérben: szemléletmód, tudásátadás, önálló ismeretszerzés

A JPTE Tanárképző Karán szeptemberben indult egyfokozatú, egyetemi szintű, egységes tanárképzési kísérletről lesz szó az alábbiakban. Mivel a tervek kidolgozói hangsúlyozzák a képzés kísérleti jellegét, lapunk a későbbiekben többször visszatér majd a történtek értékelésére. Most azonban úgy gondoljuk, hogy a tényekre szorítkozva informáljuk olvasóinkat. Cikkünkben elhagyjuk az immár megvalósult koncepciót magyarázatként kísérő szempontokat, tudományos és pedagógiai jellegű indoklásokat.

Az akkori Oktatási Minisztérium és az MTA által szervezett bizottsáa Szabolcsi Miklós az úgynevezett tutori rendszer alapja. (a tutor angol szó, jelentése (kb.) nevelő).

Csökkenő óraszám

Jelentősen csökken a heti óraszám. Legfeljebb 25 az öt tanítási napon. Ezek egyharmadát az általános tárgyak képezik. A szakmai órák közül minden tanítási egységben vannak kötelező, (néhány megadott tárgykörből) kötelezően választható és szabadon választott szemináriumok és előadások. Témájukat, tárgykörüket az munka van. Elsőben tájékozódnak, órákat látogatnak a hallgatók, és tapasztalataikról feljegyzést készítenek. Másodikban közművelődési intézményekben, kísérleti iskolákban nevelési (művelődési) központokban teszik ugyanezt. Aztán harmadikban (a nyelvszakosok a részképzések miatt negyedikben) 9 hetet egyfolytában általános iskolában töltenek. Ez idő alatt több órát tanítanak szaktárgyaikból, és osztályfőnökit is tartanak. Ezen kívül valamely iskolai tevékenységbe (pl. szakkörök munkája, az iskola tervező és értékelő tevékenysége, stb.) szabadon választhatóan el kell, hogy

Bonyodalmas juttatások

Mikor kezdődnek az államvizsgák a jogi karon?

Jó néhány tisztázásra váró kérdés maradt az utolsó pillanatig nyitva a most végző jogászok államvizsgájával kapcsolatban. Ezek közül próbáltunk néhányra választ keresni.

Mindenekelőtt: attól senkinek semmiféle bántódása nem lesz, ha csak szeptember 30-ig adja le államvizsga-dolgozatát. Mivel az évfolyam létszámának döntő többsége kérte; halasszák el az eredetileg kiírt szeptember eleji határidőt, hiszen a nyáron kifüggesztett papírt későn láthatták meg, a dékán engedélyezte az időpont-módosítást.

*

Az előzetes hírekkel ellen-

HETI AJÁNLAT

SZEPTEMBER 23—30-ig IH-GALÉRIA: AKTFOTÓ-KIÁLLÍTÁS.

Szeptember 24., szombat:
11 órától: Mecseki szüreti napok.
11 óra: Ifjúsági Ház parkoló: kézműves kirakodó vásár.
11 óra: Ifjúsági Ház: Diákcentrum — szüreti aktualitásokkal.
15 óra: Pécs belvárosában szüreti felvonulás.
19 óra: Vásárcsarnok: Szüreti bál.

Szeptember 25., vasárnap:
14 óra: Üszögpuszta: Lovasparádé.
17 óra: Do-Zso: Harmincévesek klubja.

Szeptember 27., kedd:
18 óra: Ifjúsági Ház: Videoklub — A videózás jövője.
18 és 20 óra: Ifjúsági Ház „Növekszik a csapat" — Földes László (Hobo) előadóestje. Közreműködik a Hobo Blues Band.

Szeptember 28., szerda:
19.30 óra: Tanárképző

Petőfi mozi: Eltűntnek nyilvánítva. Főszereplő: Jack Lemmon.

Mozi: Jézus Krisztus Szupersztár.
20.00 óra: Arma: Dutyi Dili.

Szeptember 29., csütörtök:
17 óra: Képcsarnok: Ferenczy terem: Garabuczi Ágnes kiállításának megnyitása.

Szeptember 30., péntek:
18—22 óráig: Do-Zso: Táncház. Muzsikál a Méta együttes.
18 óra: Ifjúsági Ház: Nyírségi tájakon — Kósa Pál előadása a Fiatal Utazók Klubjában.

„Az új tanév feladatainak meghatározásánál az eddigi eredményekre kell alapozni"

UNIVERSITAS

XII. évfolyam, 17. szám A PÉCSI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK LAPJA 1983. szeptember 29., csütörtök

Az egységes tanárképzésről

Tantervek irodalomtól pedagógiáig

Mint a JPTE-n indult egyfokozatú, egyetemi szintű egységes tanárképzési kísérletről szóló előző cikkünkben (Univ. szept. 22.) is jeleztük, részletesen kívánunk szólni az egyes tárgyak tanterveinek néhány jellegzetességéről.

Mielőtt rátérnénk az egyes tantervek tényszerű ismertetésére, lássunk néhány általánosabb megjegyzést: A szaktárgyak tantárgyi kereteinek megállapítása a leendő pedagógus értelmiségi és tudásközvetítő szerepéből történt, azaz néhol eltér az akadémiai diszciplínáris lebontástól. Az elmélet és a gyakorlat viszonya 3 nagy csoport összekapcsolt tervezésével valósul meg a tantervek egészében: átfogó szaktudományi és speciális szakkutatási tárgyak, a közvetítés tudományai, valamint a gyakorlat, az iskola szaktudományai.

Közös vonása az egyes tanterveknek, hogy kötődnek más tanult tárgyakhoz, méghozzá nemcsak a tananyag egyes részeiben, hanem a megközelítést segítő módszerekben és a példák kiválasztásában is. Ezt a tendenciát erősíti az is, hogy minden tárgynál találhatunk szabadon választható órákat.

Pillanatnyilag csak elsősök járnak az egyetemi szakokra, így elképzelhető, hogy a tapasztalatok alapján az itt vázolt tantervek változnak. Cikkünkben nem térünk ki a vizsgáztatás és számonkérés módjaira, mert erről a témáról egy későbbi számunkban részletesebben írunk.

Magyar: három rész

A magyar nyelvi tanterv három fokozatú. Az alapprogramot tanulja az irodalom—ma- történeti fejezeteknél számítanak. Az irodalmi, művészettörténeti és művelődés történeti fejlődés vonalakat aztán az úgynevezett történeti órákon beszélik meg öt évfolyamon át. Ízelítőül néhány tárgynév a rövidebb ideig tartó órák közül: irodalomszociológia jelelmélet, tömegkultúra. Az elméleti törvényszerűségeket mindig az adott irodalmi mű szövegéből vonják le. Hangsúlyosan szerepel az irodalom és a művészetek történetiségének oktatása, mégpedig a legújabb kutatási eredményekre támaszkodva.

Művészettudomány (esztétika) szak csak Pécsett van. Így itt a tanterv minden vonása új. A tanterv részleteinek kidolgozói hangsúlyozni kívánják, hogy a szorosan vett pedagógusképző funkció mellett ennek a szaknak olyan feladatai is lennének, hogy a végzők szervezhetnék majd iskolájuk kulturális életét, sőt a művészettel kapcsolatos rendszeres alkotó, tudományos munkát is végezhetnének. Ennek megfelelően a szak alaptantárgya az esztétika-történet és az általános esztétika. Emellett a különböző ágazati esztétikai problémákkal is foglalkoznak, és tanulnak olyan művészeti területekről is, melyek szorosan kapcsolhatók az iskolai élethez (film, bábozás, irodalmi színpad stb.).

Speciális nyelvi programok

programra járók egy vagy kétéves posztgraduális képzéssel elsajátíthatnak. (Ez egyébként a képzés harmadik fokozata).

A főprogramot tehát csak az irodalom—magyar nyelv szakosok végzik az egyetem öt éve alatt. Egységei (időrendi sorrendben): proszeminárium (melyben nyelvtani gyakorlatokat végeznek és filológiai felkészítést kapnak). Heti három órában finnül is tanulnak a hallgatók, s alapozó nyelvészeti tárgyakat is hallgatnak (az alapprogramban említetteken kívül például kvantitatív nyelvészetet és nyelvtipológiát). Harmadiktól kezdődik a magisteri programon belül a specializáció. Ennek során a nyelvtudomány fő ágazatai közül választhatnak egyet, s ehhez köthetik szabadon választható tárgyaikat is.

„Munkanyelv": orosz, angol

Az egyetemi szintű tanárképzés *idegen nyelvi* szakjain két részre bontva I—II. évben alap —, majd III.—V.-ben szakképzést kapnak a hallgatók. Az alapozó szinten a nyelvgyakorlására kerül a fő hangsúly majd utána speciális nyelvészeti és irodalmi kérdésekkel is foglalkoznak. Az elképzelések szerint ekkorra már „munka nyelvvé" válik az orosz és az angol és esetleg más tárgyak (pedagógia, marxizmus) egyes részeit is az adott nyelven tanulnák. A képzésben nagyobb szerepet kap az adott ország kultúrájának és történelmének tanulmányozása is.

csoportot alkotnak, s elemzik egy-egy szituációhoz lehetséges viselkedésformák lélektani vonatkozásait.

A *pedagógia* is gyakorlatközpontúbb lesz a pszichológiához hasonló óraszámmal. Először neveléslfilozófiát tanulnak, majd a nevelés és oktatás elméleti kérdéseivel ismerkednek a hallgatók. Ezután a neveléstörténet és összehasonlító pedagógia következik, végül pedig innovációk a közoktatásban címmel a tárgy új kutatási eredményeivel ismerkedhetnek meg.

A két említett tárgyat más kvadriszemeszterben, tehát külön-külön egységben tanítják.

25. óra a testnevelés

A *marxizmus—leninizmus* tárgyainak óraszáma az összóraszám 8—9%-a. A tantárgy részeinek tanítási sorrendje megváltozik. Először hat negyedéven át filozófiát, illetve a tárgy részének tekintett filozófiatörténetet, logikát, dialektikus és történelmi materializmust oktatnak. Ezt követi három negyedévig a pg majd félév tud. szoc. tanulás után a negyedik évtől először hazánk legújabbkori történelmével ismerkedhetnek a hallgatók két negyedévig, majd szociológiát tanulnak ugyanennyi ideig. Változik az egyes résztárgyak belső felépítése is, s lesznek a szakoknak megfelelő specializált órák (így például a Szovjetunió története). A hallgatók

HETI AJÁNLAT

OKTÓBER 8. 19 ÓRA: DO-ZSO: A KÖZÖS EGYETEMI CLUB VENDÉGE BRÓDY JÁNOS

Október 1., szombat:
3 f6, 8 Petőfi mozi: Az utolsó metró.

Október 2., vasárnap:
6 óra Arma mozi: Földrengés Tokióban.

Október 3., hétfő:
4 óra Nevelési Központ: Panelkapcsolat.
17 óra Ságvári: A zománc művészet múltja és jelene.
18.20 óra: Nevelési Központ: Kóma (USA)
18 óra: Délszláv klub: Délszláv népi szőttesek kiállítása.

Október 4., kedd:
16 óra: Ságvári: dr. Veres Pál előadása szexuális kultúránkról.
19 óra: Ifjúsági Ház: A DÉS kvartett jazzkoncertje.

Október 5., szerda:
18 óra: Nagyárpádi Ifjúsági klub: a Beatles-story — Koszits Attila előadása.

Nippon Design Center — japán plakátok és emblémák kiállítása a Pécsi Galériában

Október 6., csütörtök:
16, 18.20 óra: Petőfi mozi: Együttélés (magyar).
17 óra: Nevelési Központ aula: Polbeat, folk-beat, Csizmadia Sándor bemutatója.

Legfontosabb feladatunk: békénk és környezetünk védelme

A JPTE Tanárképző Karán egyre többet foglalkoznak korunk legégetőbb problémáival, a béke és környezetünk védelmének szükségességével.

Október 19-én nyitott KISZ-vezetőségi ülésen tárgyalják meg, mit tehet a kari vezetőség a béke és környezetvédelem fontosságának tudatosítása, az ügyben való mozgósítás érdekében. Terveik közt szerepel, hogy felvegyék a kapcsolatot a Hazafias Népfronttal és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulattal, ahonnan neves vendégeket várnak. A vendégek, és a kari tanárok ismeretterjesztő előadásokkal szeretnének vitára késztetni, tettekre sarkallni minden hallgatót.

A tanárképző kar KISZ-vezetőségének terveiben szerepel még mozgosító hatású jelvények kibocsátása, fásítási akció szervezése, plakátverseny hirdetése.

A béke és környezetvédelem érdekében tett további lépéseikről mozgosító célú programjaikról a nyitott ülés után adunk részletesebb tájékoztatást.

Köd

Köd van. Benne járunk. Amúgy nem zavar; nem nehezedik ránk, nyugodtan lélegzünk, anyagcserénk is hibátlan. Sétálgathatunk az utcán, legfeljebb picit körültekintőbbnek kell lennünk. Néha bánjuk, máskor kimondottan örülünk neki. Haladjunk bár kába fejjel, vagy acélos tekintettel, gondolkozzunk, ahogy kell, *félretekintget. És szaladunk egyre gyorsabban a láncon végig. Hiába. Elfáradunk. Köd van.*

Köd van, és benne élünk. Gyanútlanul megyünk, olykor elmélázva. Nem nézünk se jobbra, se balra, aztán egyszerre mégis feltűnik valami. Talán egy emlék; egy üres papírlap jön velünk szembe. Illegeti magát. Fentről érkezett. Teheti. Megfordul. Rajta írás. Nehéz kibetűzni. Köd van.

Köd van és játszunk. Játékszereinket nem mindig kapjuk

21. Az Universitas címlapjai az egységes tanárképzésről, 1982. szeptember 22. és 29. (PTE EK TGYO)

Megjelenik hetenként — Ára: 3,60 Ft

UNIVERSITAS

XI. évfolyam, 25—26. szám — A PÉCSI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK LAPJA — 1982. december 9.

Nyakunkon a...

Megint számon kérik, amit ma még nem tudunk, s holnapra már lehetetlen megtanulni. Szeptembertől... igen, szeptembertől mostanáig meg lehetett volna. De nem mondták elégszer, vagy csak nem figyeltünk oda. Ugyan, meg sem hallottuk. Akkor. Most pedig itt van a nyakunkon, már a vizsganapok is megvannak. Elől a sötét öltöny, fehér ing, kosztüm, csak épp... még nem vagyunk igazán felkészülve. Pedig már százszor végiggondoltuk, beszéltünk, melyik vizsgáztató, hogy teriti szét a tételsort, hol van a legjobb helye puskáinknak a vizsgaruhán (azaz: alatt), melyik a legzavartalanabb hely x teremben, ahol a felkészülés alatt saját kútfőnkön kívül fáradságos munkával megalkotott, leleményesen elhelyezett cetlinkből is meríthetünk... izzadunk, verejtékes ruhánk magáért beszél..., s sajnos, nem helyettünk. Mások gondolatait próbáljuk visszaadni, s már fogalmazásunkon fáztuk, még nem egészen a miénk, csak még egy kicsit kellett volna ezzel a résszel foglalkozni, egy hetet, egy napot, pár órát..., s már nem lehet, hiszen itt ülünk benn. Istenem, mindjárt én következem..., iszonyú ez a magány!

Félévenként mindenki átéli néhányszor a vizsgázás sajátos lelkiállapotát a hétezer-huszonnyolc nappali, esti és levelező tagozatos hallgató körül. Ha átlagosan öt vizsgát számítunk, az harmincötezer-száznegyven. Az annyi, mint öttízzányolcvanöt óra..., az annyi, mint huszonnégy egész, háromtized nap..., azaz három hét és..., mindez csak játék a számokkal... A legfontosabb, hogy mindenki a saját, soron következő vizsgáján legyen túl... — sikerrel.

Izgulunk értetek!

Fotók: Tóth László

22. Az Universitas 1982. december 9-i számának címlapja (PTE EK TGYO)

Az első év után

Egyetlen új elképzelést sem kellett visszavonni

„A képzésnek létjogosultsága van" Olvasmányok hétről hétre

1983 szeptemberében a JPTE Tanárképző Karán az irodalomtudományi, a magyar nyelvi, a történelem, az orosz, és az angol tanszékek bevonásával egy mind a mai napig — nyugodtan mondható, hogy országos, sőt kelet-európai szinten — egyedülálló egyetemi, ötéves képzési forma indult meg. A kísérlet lényege röviden: kiscsoportokban 12—15 fővel zajló órák, a hangsúly a „vitatkozós" szemináriumokra tevődött át a minimálisra csökkentett előadásokról, alacsony — általában heti 25 óra — lekötöttség, amivel természetesen együttjár az otthoni, egyéni munka növekedése. Ezekhez kapcsolódnak új tantárgyak (pl. a művészetek szemiotikája, pszicholingvisztika), sőt új szakok, mint a művészettudomány vagy a nyelvészet, s a tantárgyak új értékelési rendszere (kevés vizsga, kollokvium értékű gyakorlati jegy). Mindezért a „honorárium" az ötödik év végén: általános és középiskolai tanári diploma, s addig is sok olyan dolog, amit általában nem írott és nyomtatott formában szoktak kifejezni. Bókay Antal, a képzésért felelős dékánhelyettest, az egyik létrehozót kérdeztük meg a hibákról, eredményekről, tapasztalatokról:

Bókay Antal

— A felmerült gondok ellenére csak pozitívan lehet értékelni az első évet. Természetesen minden kezdet nehéz, ezt mi is tudtuk, de egyetlen új, eredeti elképzelésünket sem kellett visszavonni: alkalmassági vizsgát illesztettünk a felvételibe, a hallgatók nevelési gyakorlatát a szokásostól eltérő profilú közoktatási intézményekben tartottuk, az irodalom tanszék beillesztette az órakeretébe a tutori órát, amely hasznosnak, hatékonynak bizonyult, s még sorolhatnám az újdonságokat. Sajnos a képzéshez alapvetően fontos kiscsoportos formát nehéz volt tartani, pl. a sok átirányítás miatt. A 12—15 fővel történő igazán jó munkához több oktató is kellene. Véleményem szerint újra növelni kell az előadások számát és egy vegyes formát kialakítva két-három kiscsoportnak előadást tartani. Egészében nézve a képzés behozta, amit vártunk tőle, s amit nagyon fontos megemlíteni, a kísérletezés lelkesedése a hallgatókra is hatott, s ez sokat segített.

Természetesen a képzési forma nemcsak a lelkesedő hallgatóknak, hanem az oktatóknak is új volt. Szokatlannak bizonyult a felvettek magasabb szellemi színvonala is. Ezzel magyarázhatók az első félév magas tanulmányi átlagai is. A második félévben az értékelés a leszűrt tapasztalatok alapján szigorúbb volt.

A képzésben a hallgatók számát tekintve a leginkább az irodalomtudományi tanszék érdekelt. A tanszék vezetője, aki az egyik, ezért az egyetemi oktatásért legtöbbet tettek közül, Bécsy Tamás:

Bécsy Tamás

— Az első év végi szigorlatok bebizonyították, hogy a képzésnek létjogosultsága van, pedig felelősen állíthatom, hogy a vizsgáztatás a többi bölcsészkarhoz viszonyítva szigorúbb volt. A módszer, hogy a szemináriumokra helyezzük a hangsúlyt, még nem tökéletes, sem a tanárok, sem a diákok nem tudnak erre rögtön átállni. Sajnos a diákok belső útjai még nem kidolgozottak, még nincsenek arra felkészülve, hogy a meghatározott olvasmányokat hétről hétre kellő gonddal és mélységgel elolvassák. Szükség van bizonyos belső pszichikai feltételekre, mind a leterhelés elviseléséhez, mind a szemináriumokon a hallgatók egymás közötti és a tanárral való dialógusának kialakításához. Sokkal nagyobb értelme van a vitának, mint a passzív befogadásnak. Ott nincs reagens, a tanár nem kap jelzést. Természetesen egy kristályosodás kell ahhoz, hogy a képzés jól funkcionáljon.

A kristályosodás folyik, most már két évfolyamon. Ezt viták, hibák, sikerek és eredmények jelzik. Ami lényeges: már egyetlen józan gondolkodású ember sem a létjogosultságon töpreng, hanem a kicsi és kevés vitákon és hibákon, a nagy és fontos sikereken gondolkodik.

— ármás —

23. Interjú az első kísérleti év tapasztalatairól az Universitas 1984. október 4-i számában.

Március 20-ig a Huszárik mozi (volt tanárképző mozi) előterében esztétika szakos hallgatók (Kiss Sándor, Farkas Zsolt és Fésüs András) kiállítása látható. Fotó: Tóth László

24. Az esztétika szakosok (utóbb betiltott) kiállításáról szóló programajánló az Universitas 1984. március 15-i számában.

25. A Tanárképző Kar könyvtárának új fonotékája. Universitas, 1982. október 28.

26. "Esztéták, esztétikások, esztétások - hívják őket így is, úgy is, rossz nyelvek mást mondanak rájuk és róluk, de még enyhén realisták is elismerik, hogy ők azok, akikkel nagyon gyakran találkozni, mert nagyon gyakran történik velük valami, illetve nagyon gyakran csinálnak valamit: a tanárképző kar irodalom-, művészettudomány szakos hallgatói [...]." Képriport az Universitas 1984. december 6-i számából. A képeken szereplő oktatók: Bécsy Tamás, Müller Péter és Wessely Anna.

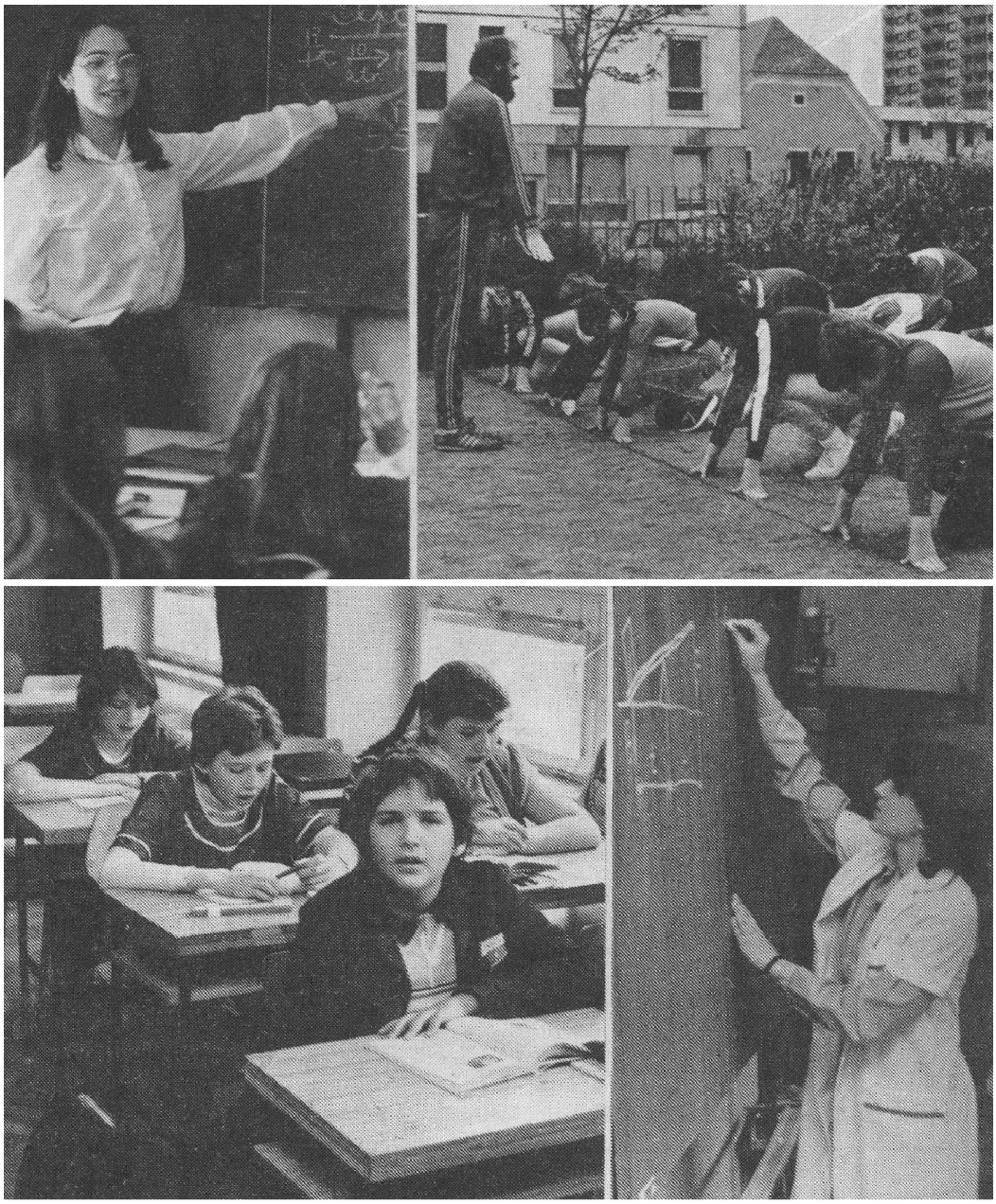

27. Tanárjelöltek majdani posztjukon. Képriport az Universitas 1984. május 3-i számából.

Megjelenik hetenként. Ára: 4,60 Ft

UNIVERSITAS

XVI. évfolyam 9–10. szám A PÉCSI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK LAPJA 1987. április 16., csütörtök

Nagyságrendek

Még biztosan emlékszik mindenki az elmúlt néhány hét legjelentősebb kulturális rendezvényeire. Egész pontosan a Pollack hétvégére, és a TEN-re. Egyszerre ütöttük össze a tenyerünket, együtt nevettünk és táncoltunk, jól éreztük magunkat. Igen ezt már leírták előttem néhányan. Éppen ezért most egy másik nézőpontból

KISZ-küldöttgyűlés a JPTE-n

Ne a „látszólag minden rendben van" elve érvényesüljön...

Bár a gyűlés április 1-jén volt, az egyetem aulájában komoly dolgokról esett szó. A 90 küldött közül 64-en jelentek

a tagság akarata nélküli állásfoglalásra. A KISZ eddigi módszerei elavultak, ha nem változtatunk, akkor eljutunk a de-

Kitüntetések április 4-re

A Magyar Népköztársaság Csillagrendjével tüntették ki *Antal Györgyöt*, a Zeneművészeti Főiskola pécsi tagozatának főigazgatóját.

Április negyedike érdemrendet kapott *dr. Judi István*, a

Megjelenik hetenként. Ára: 2,30

UNIVERSITAS

XVII. évfolyam, 7. szám A PÉCSI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK LAPJA 1988. március 24., csütörtök

28. Az Universitas címlapjai a KISZ-ről, 1987. április 16. és 1988. március 24.

Humán tudományok szekciója 1987. április 6—8. Pécs

Kiemelt első díj

Amikor lehetetlenné válik egy régi szemlélet

Horváth Károly, a JPTE Tanárképző Kar IV. éves magyar–művészettudomány szakos hallgatója

– Mi a véleményed a TDK-ról, mint műfajról, mint intézményről?

– Ez általában egy jó dolog. Sok gyerek összejön és sok okos emberrel találkozik, akik bírálatot mondhatnak a munkáikról. Általában jó, de ahogy itt megvalósult, az más. Ez nem sikerült, aki itt dolgozott, részt vett a konferencián, azt tudja, hogy helyenként mekkora káosz volt. A szervezés hiányosságait sokszor az utolsó pillanatban, katonai eszközökkel kellett megoldani. A szekcióvezetők határozottságán múlt, hogy össze tudnak-e hozni valamit.

– Milyen változásokat javasolnál?

– Nincs szükség változtatásra, a régi rendszert kellene rendesen megcsinálni. A TDK konferenciáknak van egy begyakorlott menete, ami itt nem tudott megvalósulni.

– A dolgozatod címe: Heidenreich görögség-képe. Milyen irodalma van Magyarországon ennek a témának?

– Heidenreich a tizennyolcadik század végén élt német romantikus esztéta, gondolkodó volt. Az irodalom annyi, hogy a budapesti Eötvös Könyvtárban az összes művét meg lehet találni első kiadásban. Más irodalom, vagy szakirodalom nincs, egyetlen helyet tudok, ahol nagyon röviden hivatkoznak rá.

– Hogyan lehetne a dolgozat tartalmát röviden lefordítani egy olyan ember számára, aki nem ezzel a témával, nem humán tudományokkal foglalkozik. Mi lehet ebből fontos a számára.

– Úgy érzem semmi, mert nem olyan a téma. Aki a korszakkal foglalkozik, annak már fontos lehet: a Heidenreichet egy logikai lépcsőfoknak lehet tekinteni a régi és az új típusú antikvitás szemlélet között. Az ő műveinek az olvasásával lehet megérteni, mit jelentenek az olyan mondatok a szakma köztudatában, hogy „Megváltozik az antikvitás recepciója". A korszak gondolkodására tett egy olyan hatást, ami lehetetlenné tette a régi szemléletet.

– Miben lehetne konkrétan megfogni ennek a kornak a mai művészettudományra gyakorolt hatását?

– Ebben a korban alakult ki az esztétikának az a fordulata, amikor történetfilozófiaivá válik, vagyis ezután nem lehet úgy foglalkozni a művészettel, hogy az elmélet csak technikai szabályokat soroljon fel.

MAGYAR ÉS VILÁGIRODALOM, MŰVÉSZETELMÉLET

Régi magyar irodalom; Kiemelt I. díj: Jankovits László IV. magyar-művészettudomány, (Az emlékezés lehetőségei).

Kiemelt első díj a régi magyar irodalom szekcióban: Jankovits László.

Világirodalom és művészetelmélet; Kiemelt I. díj: Horváth Károly IV. évfolyam, (Heidenreich görögség-képe), I. díj: Vitéz Ildikó III. évfolyam, (A meseelmélet változásai, Lessing, Herder és J. Grimm), II. díj: Kerber Zoltán IV. évfolyam, (Runge), mindhárman magyar-művészettudomány szakosok.

29. Beszámolók az 1987. évi OTDK humán szekciójában született tanárképző kari sikerekről. Universitas, 1987, április 16.

Oktatásunk színvonala zárkózzon fel a fejlett európai országok szintjéhez!

Szabad tanárválasztást!

Teljes értékű munkaviszonyt!

Kétévenként ifjúsági parlamentet!

Ötven százalékos bérszínvonal-emelkedést!

Önálló ifjúsági politikai szervezeteket!

Országos érdekvédelmi szervezetet!

A támogatás reálértékének visszaállítását!

Szabad lapalapítást!

2 százalékos részesedést a költségvetésből!

Megjelenik hetenként. Ára: 2,30

UNIVERSITAS

XVII. évfolyam, 11. szám. A PECSI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK LAPJA 1988. április 28., csütörtök

HETI AJÁNLAT

APRILIS 28-AN, CSUTORTOKON 19 órakor a Pécsi Nemzeti Színházban Puccini: TOSCA című háromfelvonásos operáját mutatják be, koncertszerű előadásban. GYONGY együttes, lesz JAZZ-BALETT bemutató, láthatjuk az ART KISERLETI STUDIÓ műsorát. Lesz még könyvárusítás, diszkó, ügyességi és sportvetélkedő.

30. Az Universitas címlapja az országos felsőoktatási ifjúsági parlament alkalmából, 1988. április 28.

31. Az 1987. évi Tudományegyetemi Napok programja. Universitas, 1987. március 19.

Rövidítések

ÁBT	Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
ÁIB	Állami Ifjúsági Bizottság
BTK, btk	Bölcsészettudományi Kar
c.	című
címz.	címzetes
d. n.	dátum nélkül
DJB	Diákjóléti Bizottság
DOZSO	Doktor Sándor – Zsolnay Művelődési Központ
egy.	egyetemi
ELTE	Eötvös Loránd Tudományegyetem
ELTE HÖT	Eötvös Loránd Tudományegyetem Hallgatói Önkormányzati Testület
ETE	Erzsébet Tudományegyetem
évf.	évfolyam
f.	folyó
FEB	Felvételi Előkészítő Bizottság
FPK	Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont
GI	Gazdasági Igazgatóság
GYED	gyermekgondozási díj
GYES	gyermekgondozási segély
H. i.	határidő
IH	Ifjúsági Ház
ill	illetve
JATE	József Attila Tudományegyetem
JPTE	Janus Pannonius Tudományegyetem
KB	Központi Bizottság
kb.	körülbelül
KISZ	Kommunista Ifjúsági Szövetség
KISZ KB	Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága
KISZ KB EFT	Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága Egyetemi és Főiskolai Tanácsa
KK-munkák	külső megbízás alapján végzett kutatási munkák
KLTE	Kossuth Lajos Tudományegyetem
KÖT	Kari Önkormányzati Testület
KT	Kari Tanács
l., ld.	lásd
MÁV	Magyar Államvasutak
mb.	megbízott
MM	Művelődési Minisztérium
MSZMP	Magyar Szocialista Munkáspárt
MSZMP KB	Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága
MT	Minisztertanács, minisztertanácsi
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
MTA EKB	Magyar Tudományos Akadémia Elnökségi Közoktatási Bizottsága
NDK	Német Demokratikus Köztársaság

ny.	nyugalmazott
old.	oldal
OM	Oktatási Minisztérium
OPI	Országos Pedagógiai Intézet
OTDK	Országos Tudományos Diákköri Konferencia
OTP	Országos Takarékpénztár
össz.	összesen
PAB	Pécsi Akadémiai Bizottság
PB	Politikai Bizottság
PJPTE	Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem
PM	Pénzügyminisztérium
PMMF	Pollack Mihály Műszaki Főiskola
PNYSZ	Pécsi Nyári Színház
POTE	Pécsi Orvostudományi Egyetem
PTE	Pécsi Tudományegyetem
PTE EK TGYO	Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár Történeti Gyűjtemények Osztálya
PTE EL	Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Levéltár
PTF	Pécsi Tanárképző Főiskola
RKK	Regionális Kutatások Központja
s. k.	saját kezűleg
sz.	számú
SZB, SzB	Szakszervezeti Bizottság
SZT-tiszt	szigorúan titkos állományú tiszt
SZU	Szovjetunió
TDK	Tudományos Diákkör / Tudományos Diákköri Konferencia
TEN	Tudományegyetemi Napok
TF	Testnevelési Főiskola
TIT	Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
TK, T. K.	Tanárképző Kar
TMB	Tudományos Minősítő Bizottság
TO, T. O.	Tanulmányi Osztály
Tsz.	Tanszék
TTK, ttk	Természettudományi Kar
TvSz	Tanulmányi és Vizsgaszabályzat
UNIV, Univ.	Universitas (felsőoktatási lap)
UV	utóvizsga
v.	vagy
VB	végrehajtó bizottság
ZH	zárthelyi dolgozat
ZTV-rendszer	zártláncú televíziós rendszer

Névmutató

A,Á

Aczél György 322, 329, 335
Ádám Antal 73
Adorno, Theodor 354
Aknai Tamás 314
Ammianus Marcellinus 352
Andor József 156, 159
Andrásfalvy Bertalan 27, 362
Antal Gyula 61
Aradi Lászlóné 78, 85
Arisztotelész 206
Ármás János 288, 291, 297
Aubert Antal 91

B

Bagossy László 141
Bagossy László (jr.) 343
Bajcsy-Zsilinszky Endre 261
Balczó András 359
Balogh Judit 273
Bán Péter 338
Bárdi Judit 338
Barta Antal 340
Barta Gábor 21, 332, 337, 338, 339, 358, 362
Bauer Erika 218
Bazsa György 229, 236, 239, 245
Bécsy Tamás 15, 19, 21, 23, 75, 86, 89, 101, 103, 113, 114, 115, 123, 129, 131, 133, 136, 140, 141, 142, 143, 144, 156, 160, 162, 163, 175, 176, 181, 186, 191, 219, 233, 243, 257, 258, 259, 275, 313, 322, 323, 325, 326, 328, 332, 335, 341, 342, 343, 344, 346, 347, 349, 350, 353, 354, 355, 377, 389
Bellocchio, Marco 285
Bélyácz Iván 71, 73
Benedek Nándor 63
Benjamin, Walter 354
Benkő Loránd 229, 233, 244, 245, 249
Bereményi Géza 285
Bergman, Ingmar 285, 300
Berki Erzsébet 78
Berki Tamás 300
Bernáth János 332, 333, 337, 339
Bernáth József 15, 18, 19, 111, 113, 115, 179, 257, 327, 328
Berze Nagy János 346
Bezerédi Tamás 300
Bihari Mihály 25, 61, 81, 143, 331
Bihari Ottó 35, 38, 70, 72, 73, 329
Biszku Béla 334
Bocz András 15
Bocz József 35, 38
Bodonyi Ilona 78, 92, 256
Bognár József 15, 19, 84, 96, 114, 157, 160, 216, 264, 265
Bókay Antal 16, 18, 19, 22, 28, 31, 35, 38, 56, 76, 77, 84, 88, 89, 112, 113, 115, 123, 134, 145, 147, 148, 160, 163, 164, 179, 180, 181, 183, 185, 186, 209, 211, 214, 216, 222, 257, 322, 325, 327, 328, 329, 330, 331, 338, 341, 347, 348, 353, 360, 378
Bókay Endre 290
Borhidi Attila 21, 28
Bosnyák Róbert 273
Bozsik László 198
Böszörményi István 359
Brandstätter György 148
Brandstätterné Temesy Tünde 84, 112, 113, 115, 178, 182, 183, 217, 330
Braudel, Fernand 357
Bretter Zoltán 303, 312, 313

C

Carnap, Rudolf 206
Ceaușescu, Nicolae 344
Cockett, Steve 264, 265
Czibere Tibor 27, 253, 255

Cs

Csefkó Judit 271
Csehov, Anton Pavlovics 141
Csepeli György 21, 143, 144, 342, 349, 353, 362
Cseresznyés László 229, 245
Csikai Gyula 26, 229, 245, 253
Csizmadia Sándor 27, 311
Csorba Tivadar 147, 148

D

Darák Péter 141
Daróczy Zoltán 35
Deli Ferenc 259
Deli László 300
Dénes Béla 15, 332
Derrida, Jacques 354
Deutsch Tamás 364
Dezső László 35, 38
Dinnyés József 300
Dolmányos István 340
Domján Károly 15, 19, 56, 71, 107, 114, 157, 159, 216, 218
Duchamp, Marcel 354
Dücső Csilla 174, 178, 265

E,É

Ecsedy István 137
Egressy András 300
Endrédi Lajos 35, 37, 38

Erős Ferenc 342, 349, 353, 354
Ertsey Katalin 311, 313

F

Fábián Zsuzsa 63
Fábsits Katalin 273
Fancsaly Éva 229
Farkas Sándor 295
Farkas Zsolt 277, 335, 344, 347, 353
Fassbinder, Rainer Werner 354
Fáy Gyula 302, 312, 314
Fazekas Tibor 115
Fehér István 27, 72, 123, 129, 187, 215
Fehér János 216
Fésős András 354, 362
Fischer Béla 14
Fischer Ernő 15, 18, 23, 88, 89, 90, 92, 111, 113, 115, 123, 133, 187, 188, 216, 265, 266, 311, 314, 328, 332
Fischer Ferenc 21, 303, 311, 312, 313, 358
Font Márta 13, 21, 337, 358, 359
Forintos Klára 221
Földvári József 17, 18, 35, 36, 38, 56, 61, 129, 131, 136, 142, 143, 329
Fülei-Szántó Endre 21, 27, 66, 85, 132, 347, 353
Fürtös Ilona 267

G

Gallasz József 347, 354
Gálosi Adrienne 363
Gáspár János 61, 256, 332, 334, 335
Gáspár László 15, 19, 23, 35, 38, 114, 123, 129, 136, 157, 159, 160, 161, 163, 180, 187, 323, 327, 328, 333
Gazsó Ferenc 35
Gereben Ágnes 151
Geréby György 314, 342, 347
Gergely János 15, 63, 64, 133, 144
Ginsberg, Allen 300
Godard, Jean-Luc 285, 354
Golobics Pál 156, 157, 158, 161, 163, 290, 292
Gothár Péter 285
Gömbös Gyula 335
Grósz Károly 308
Gulya Miklós 163
Güth János 142

Gy

Gyarmati György 363
Györffy György 339
Győry László 37, 38
Gyulavári Lászlóné 360
Gyurcsány Ferenc 84, 286, 287, 288, 335, 351, 354, 355

H

Hahner Péter 358
Hajba Ferenc 144
Hajzer Lajos 15, 151
Halasy-Nagy József 13
Hallama Erzsébet 260, 262
Hámori József 21, 28
Hankiss Elemér 257
Hanus Erzsébet 361
Hárs György 346, 354
Harsányi Iván 363
Hartmann, Nicolai 103, 342
Háry László 86, 90, 92, 114, 216, 217
Havasréti József 351
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 103
Hegyi Dolores 361
Herczeg Gyula 21, 27, 63, 64
Herczeg Lívia 273
Hetesi István 15, 151, 221
Hetyei Gábor 15, 88, 90, 114
Hidvégi József 328
Hodnik Ildikó 264, 277, 284, 303
Holland, Norman N. 324
Holub József 13
Horányi Özséb 19, 21, 28, 85, 158, 172, 174, 200, 222, 311, 314, 325, 328, 352, 353
Horváth Iván 21, 85, 276, 342, 346, 347, 353
Horváth Károly *lásd V. Horváth Károly*
Horváth László 275
Hóvári János 339, 358, 362, 366
Hrusevszkij, Mihajlo 340

I,Í

Iglói Endre 229, 239, 244, 245
Illyés Gyula 141
Ivánсics Cecília 365
Ivánсics Imre 56

J

Jankovits László 24, 25, 31, 215, 218, 287, 296, 297, 343, 346, 356
Jászay László 151
Joós Tamás 300

K

Kabdebó Lóránt 21, 27, 377
Kádár János 344
Kálmán László 66
Kálmánchey Zoltán 15, 17, 35, 37, 38, 56, 256
Kant, Immanuel 349
Kárpáti Anna 272
Katona János 300
Katus László 21, 27, 332, 339, 358, 361, 362, 363, 366
Kerényi Károly 13
Kerkay család 364
Király István 348

Kisbali László 342, 348, 353, 354
Kiss Enikő 342
Kiss Géza 15, 137, 319, 337, 339
Kiss Sándor 354
Kiss Z. Géza *lásd Kiss Géza*
Kiss Zoltán 346
Kissné Papp Margit 229, 244, 245, 249
Knopp András 35, 36, 37, 322
Koltai Dénes 27, 161
Koltai Róbert 300
Koltay-Kastner Jenő 13, 63
Komlósi László 313, 314, 364
Komócsin Zoltán 334
Korcsog András 61, 63, 78
Korzenszky Richárd 338
Koszó János 13
Kovács Gábor 312, 313
Kovács J. 311
Kovács Kálmán 302
Kovács Sándor 181, 222, 224, 310, 327
Kozma László 21, 23, 26, 152, 154, 155, 156, 157, 161, 162, 163, 164, 172, 186, 191, 198, 220, 250, 253, 270, 271, 302, 310, 311, 312, 313, 314
Kozma Tamás 35, 38
Köpeczi Béla 81, 129, 130, 323
Kristó Gyula226, 229, 245, 337, 338, 339, 340
Kronstein Gábor 60
Kulcsár Szabó Ernő 27
Kun József 137
Kun Miklós 148, 151, 175
Kurdi Mária 15

L

Lajtai László 178, 182, 183
Láng Ferenc 35, 37, 38
László Mária 312, 313
Leindler László 35, 37
Lendvai Endre 91
Lengyel György 377
Lenin, Vlagyimir Iljics 324
Litz József 15
Lovas Margit 92
Lukács György 103, 124, 128, 175, 206, 257, 347, 353

M

M. Kecskés András 300
Magyar Dezső 311
Majdán János 337, 339
Majdánné Mohos Mária 194
Majer József 311, 314
Majoros István 27, 337, 339, 358
Makarenko, Anton Szemjonovics 349
Maksa Zoltán 300
Márk Tamás 15, 90, 91, 92
Martin László 142, 256
Martsa Sándor 15, 151, 366
Medve Zoltán 151
Meixner András 290
Menzel, Jirí 285
Mezei András 300
Mezey György 197
Misky György 15, 19, 88, 89, 91, 148, 181
Mocsai Lajos 197
Molnár Valéria 266, 273, 275
Müller Péter *lásd P. Müller Péter*
Müller Zsuzsanna 268

N

Nádasi Éva 137, 361
Nádasi Mária 229, 245
Nádori László 27, 197, 328
Nagy Endre 27
Nagy Imre I. 219, 346, 348
Nagy Imre II. 194
Nagy József I. 361
Nagy József II. 37, 314, 322, 323
Nagy Mariann 20, 139, 357, 360
Nagy Péter 341
Neményi Kázmér 63, 64, 219
Nemes István 15
Németh G. Béla 229, 245

Ny

Nyerges László 64

O,Ó

Ormos Mária 15, 19, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 149, 163, 164, 186, 188, 194, 253, 269, 270, 310, 311, 314, 319, 320, 323, 325, 326, 328, 329, 332, 337, 358, 362, 366, 377

Ö,Ő

Örkény István 263

P

P. Müller Péter 31, 75, 259, 262, 264, 341, 348, 350, 389
Pál Károly 159
Pál Lénárd 308
Páldi János 328
Palovecz János 143
Papp László 56
Parmenidész 352
Pasolini, Pier Paolo 354
Pauska Zsolt 197
Péczely László 15
Pécsi Géza 363
Perczel Zita 259
Pesti János 15
Petneki Áron 21, 332, 338, 339, 356, 358
Petróczy Lea 219
Pintér Zoltán 115
Piroska Gyula 286, 302
Polányi Imre 15, 19, 27, 106, 113, 140, 186, 216, 217, 313, 319, 320, 321, 326, 328, 332,

337, 338, 339, 357, 358, 361, 362, 363, 378
Pólos László 311, 314, 352
Porst Andrea 139, 366
Poszler György 229, 233, 236, 245
Pozsgay Imre 359
Prinz Gyula 13
Pusztay János 220

R

Rados Péter András 152
Rajnai József 63
Reich, Wilhelm 354
Rétfalvi Sándor 21, 267, 268, 328
Révai József 354
Révai Miklós 354

S

Ságvári Endre 354
Salinger, J. D. 357
Sándor György 300
Sándor Pál 285
Sánta Imre 313
Sashalmi Endre 20, 24, 139, 338, 356, 363
Schadt Györgyné 216
Sey Ottó 15, 23
Shakespeare, William 286
Sipos Kornélia 360
Somlyó Bálint 348, 354
Somos Róbert 326, 342, 347, 350
Spíra György 186
Strauss, Richard 355
Surányi Róbert 363
Sükösd Ferenc 287

Sz

Szabad György 228
Szabó Imre 364
Szabó Péter 342
Szabolcsi Miklós 16, 17, 19, 20, 27, 28, 29, 35, 38, 53, 59, 70, 71, 96, 202, 216, 257, 322, 326, 329, 331
Szabóné Szabó Klára 92
Szántó Piroska 377
Székely György 35, 340
Szekeres János 87, 88, 91, 92
Szekfű Mária 229
Szende Béla 15
Szendi Zoltán 175
Szépe György 19, 21, 22, 23, 35, 38, 63, 64, 66, 85, 112, 114, 123, 124, 129, 131, 136, 140, 147, 148, 160, 163, 176, 186, 187, 217, 229, 242, 259, 260, 311, 314, 322, 323, 325, 326, 328, 332, 353, 378
Szigeti Lajos 15, 85, 86, 112, 115, 160, 197, 216, 217, 219, 328
Szijártó Zsolt 356
Szilágyi Eszter Anna 343, 347
Szita János 56
Szita Szabolcs 363
Szövényi Zsolt 58, 59, 60, 61
Szunyogh Szabolcs 77, 176
Szűcs Ervin 158, 161
Szűcs Pál 56
Szűts Emil 15, 56, 323, 332, 337
Szvák Gyula 151

T

Takács Gyula 35, 37, 38, 63, 322, 329
Takács József 156, 216
Tarnóc Márton 35, 56
Tasnádi Márton 141
Tatár György 342, 348, 353
Temesi Mihály 15
Terestyéni Tamás 352
Thienemann Tivadar 13, 176
Tigyi József 35, 37, 38, 329
Tihanyi Jenő 84, 123, 129, 187
Tilkovszky Loránt 21, 261, 262, 332, 337
Tillai Aurél 15
Tiszóczky Csaba 151, 366
Tóth István 21, 27, 137, 338, 339, 356, 357, 358, 360, 361
Tóth József 27, 311, 314
Tóth Tibor 137, 311, 361
Török Imre 23, 163, 178, 182, 183
Trócsányi Miklós 15, 327, 363
Turgenyev, Ivan Szergejevics 151
Turnovszky Tamás 300
Tzara, Tristan 355

U,Ú

Ujvári Jenő 15

V

V. Horváth Károly 324, 343, 346, 350
Varga Zoltán 15, 85, 90
Vargha Damján 13, 14
Vargyas Péter 27
Váróczi Zsuzsa 15, 175
Vas István 377
Vas Miklós 328
Vastagh Zoltán 15, 18, 19, 35, 38, 50, 53, 56, 58, 59, 60, 61, 67, 69, 70, 71, 73, 76, 77, 83, 84, 85, 86, 107, 113, 123, 186, 187, 215, 216, 256, 326, 327, 328, 349, 378
Veress József 73
Vidovszky László 21
Vidrányi Katalin 342, 353
Vígh Árpád 27, 176, 178
Vilmos László 339
Vincent, Eric 301
Visnyevszkij, Vszevolod 141
Visy Zsolt 21, 218, 339, 352
Vizin Antal 301
Voga János 300

Vonyó József 14, 15, 24, 31, 85, 88, 91, 92, 93, 158, 159, 161, 216, 217, 221, 282, 287, 311, 313, 328, 331, 337, 339, 344, 355, 358
Vuics Tibor 123, 129, 157, 158, 159, 187

W

Wajda, Andrzej 285
Wessely Anna 342, 346, 349, 353, 354, 389
Weszely Ödön 13
Wild Katalin 15

Z

Z. Putz Gabi 272, 274
Zalka András 197
Zámbó Sándor 273
Zimányi Vera 21, 332, 339, 358, 362, 366

Zs

Zsifkó János 312
Zsoldosné Olay Ágnes 333
Zsolnai József 35, 38